

Mórahalom a 30 éves város

MÓRAHALOM

Fodor István

Mórahalom-Szeged, 2021

„Mert hát itt, tudod, gyerököm, nálunk, egy kiásott krumpliveremnek ezerszer több becsülete van, mint száz kimondott szónak! Ásd ki azt a krumplivermöt, azt ha megcsináltad, akkor majd beszélhetsz” – 1994. december 11-e: Az akkor 25 éves, fiatalon polgármesternek választott Nógrádi Zoltán számára átadott bölcsesség egy öreg földművelő embertől.

TARTALOMJEGYZÉK

FŐSZERKESZTŐI ELŐSZÓ ÉS BEVEZETÉS	6
TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS: AZ ÉLHETŐ ÉS FENNTARTHATÓ VÁROS	9
HOGYAN VÁLT MÓRAHALOM „HOMOKORSZÁG” FŐVÁROSÁVÁ?	9
Fejlesztési irányvonalak és prioritások	11
Mórahalom térségbeli szerepe a településfejlesztés tükrében.....	14
Mórahalom az örökös fejlődés és haladás útján.....	16
URBANISZTIKA ÉS VÁROSFEJLESZTÉS: MÓRAHALOM ÉPÍTÉSZETI KÖRNYEZETE.....	17
Rövid építéstörténeti bevezető	17
A 21. századi haladás útján	19
A VÁROS VAGYONÁNAK, INFRASTRUKTÚRÁJÁNAK ALAKULÁSA (RÉSZLET)	22
A VÁROSÜZEMELTETÉS LELKE: A MÓRAÉP NONPROFIT KÖZHASZNÚ KFT. BEMUTATÁSA.....	26
A Móraép Kft. helye és szerepe a település és térségfejlesztésben.....	27
MÓRAHALMI VÁROSFEJLESZTŐ KFT.....	30
A MÓRAHALMI VÍZIKÖZMŰ ELLÁTÁS LÉTREJÖTTE ÉS FEJLŐDÉSE.....	31
A vízellátó hálózat kiépítésének kezdetétől napjainkig	31
A szennyvízhálózat fejlesztése és kiterjesztése	33
A MÓRAHALMI KÖZREND ÉS KÖZBIZTONSÁG ALAKULÁSA AZ ELMÚLT ÉVTIZEDEK TÜKRÉBEN	35
Civil szerepvállalás és közbiztonság – Móraalmi Önvédelmi Egylet (Polgárőrség)	37
A város sajátos közbiztonsági jellemzője: A kiterjedt tanyai világ és egyéb kihívások ...	38
Az utóbbi évek legnagyobb közbiztonsági kihívása: A migráció kezelése	38
A GAZDASÁG FEJLESZTÉSE, INTÉZMÉNYEI ÉS SZERVEZETEI.....	40
A MÓRAHALMI HEGYKÖZSÉG TÖRTÉNETE	40
A FALUGAZDÁSZ HÁLÓZAT.....	43
A MÓRAHALOM ÉS VIDÉKE TAKARÉKSZÖVETKEZET TÖRTÉNETE	47
A MÓRAHALMI SZÖVETKEZETI SZERVEZETEK ÉS KULTÚRA TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE	52
MÓRAHALMI GAZDAKÖR: A GAZDASÁGI EGYÜTTMŰKÖDÉS JEGYÉBEN.....	59
A GAZDASÁGÉLÉNKÍTÉS JEGYÉBEN – HOMOKHÁT TÉRSÉGI AGRÁR-IPARI PARK	62
A Homokhát Térségi Agrár-Ipari Park fejlődése	63
Az Ipari Park által nyújtott komplex szolgáltatások	66
Fejlődés az elmúlt évek tükrében.....	69
GAZDASÁGFEJLESZTÉST SZORGALMAZÓ, ÖNKORMÁNYZATI TULAJDONÚ VÁLLALKOZÁSOK .	72
A VÁROS FEJLŐDÉSÉNEK MOTORJA: A MÓRAHALMI TURIZMUS ARCAI ...	74
A KEZDETI LÉPÉSEK: A TURISZTIKAI EGYESÜLET ZÁSZLÓBONTÁSA.....	75
Turizmus és helytörténet	79
Turizmus és oktatás	80
A környezet megismerése: Túrák.....	81
A NAPJAINKHOZ Vezető út: FÓKUSZBAN A TDM ÉS A MÓRA-TOURIST NONPROFIT KFT. ...	83
2015-től napjainkig	85
A TERMÉSZETVÉDELEM ÉS A ZÖLD TURIZMUS ELŐSEGÍTÉSE MÓRAHALMON.....	88
A MÓRAHALMI TURIZMUS ÉLLOVASA: A SZENT ERSZÉBET GYÓGYFÜRDŐ*****	91
Az 1996-os településfejlesztési stratégiától a 2018-as „Az Év Fürdője” cím elnyeréséig	91
A móraalmi egészség-, wellness- és fürdőturizmus intézményi háttere	95

A Mórahalmi Gyógyfürdő gazdaságélenkítő szerepének összetevőiről	97
SPORT ÉS KULTÚRTURIZMUS: A FUTÓ-DOBÓ LOVASKÖZPONT ÉS A PATKÓLOVAS SZÍNHÁZ	
.....	102
A lovassport és Mórahalom.....	102
A lovas kultúra a művészet és turizmus találkozása: Lovas Színház.....	103
EZER ÉV PARKJA: KULTÚRAKÖZVETÍTÉS MAKETTEKEN KERESZTÜL.....	109
A KÖZMŰVELŐDÉS ÉS A KULTÚRA SZOLGÁLATÁBAN	116
SZEMELVÉNYEK A KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS ESZKÖZTÁRÁBÓL.....	116
A KULTÚRA VONZÁSÁBAN: SZÍNHÁZ, ÖRÖKSÉGVÉDELEM ÉS HITÉLET	118
A KÖNYVEK BIRODALMA: TÓTH MENYHÉRT VÁROSI KÖNYVTÁR ÉS KÖZÖSSÉGI HÁZ	122
AZ ARANYSZÖM RENDEZVÉNYHÁZ, A HOL AZ ÉLMÉNY SZÜLETIK	126
CACAO CLUB IFJÚSÁGI HÁZ	129
HOMOKHÁTI SZABADTÉRI JÁTÉKOK NONPROFIT KFT	130
MÓRAHALMI TELEPÜLÉSI ÉRTÉKTÁR.....	131
KAPOCS (NÉPFŐISKOLA) MÓRAHALOM - A GAZDÁK, A KULTÚRA ÉS KÉPZÉS KÖZÖTT	133
A MÓRAHALMI TELEVÍZIÓZÁS TÖRTÉNETE.....	136
A Móra-Net Televízió megalapításához vezető út.....	137
Az áttörés: Az első próbaadás	139
Rendszeresített műsor és programkínálat.....	140
AZ OKTATÁS ÉS NEVELÉS INTÉZMÉNYEI: BÖLCSŐDÉTŐL A	
KÖZÉPISKOLÁIG.....	149
HUNCUTHALOM GYEREKVILÁG.....	149
Emlékezés egy napsütötte délelőttön a bölcsődében.....	150
A MÓRAHALMI NAPKÖZPOTTHONOS ÓVODA ÉLETE A VÁROSSÁ VÁLÁS UTÁN.....	156
MÓRA FERENC ÁLTALÁNOS ISKOLA.....	160
Gyuris Péterné visszaemlékezései az 1997-2012 közötti időszakról.....	160
Kazi Mária visszaemlékezései 2013-tól napjainkig	164
A MÓRAHALMI ALAPFOKÚ MŰVÉSZETI ISKOLA KULTURÁLIS ÉS MŰVELŐDÉSI TEVÉKENYSÉGE	
MEGALAPÍTÁSÁTÓL NAPJAINKIG.....	167
A SZENT LÁSZLÓ KATOLIKUS ÁLTALÁNOS ISKOLA	177
SZEGEDI SZAKKÉPZÉSI CENTRUM TÓTH JÁNOS SZAKKÉPZŐ ISKOLA ÉS GARABONCIÁS	
KOLLÉGIUM	181
AZ OKTATÁS ÉS NEVELÉS SZÍNTEREI: A MÓRAHALMI KOLLÉGIUMI HÁLÓZAT	185
A CSONGRÁD-CSANÁD MEGYEI PEDAGÓGIAI SZAKSZOLGÁLAT MÓRAHALMI	
TAGINTÉZMÉNYE	187
MÓRAHALMI KOMPLEX FEJLESZTŐ CENTRUM: A FELZÁRKÓZTATÁS JEGYÉBEN	190
HIT, IDENTITÁS ÉS TÁRSADALOM: MÓRAHALOM VALLÁSI ÉLETÉNEK	
BEMUTATÁSA	192
EGY ÚJ IDŐSZAK KEZDŐDIK: JOÓ BALÁZS ATYA KÖZÖSSÉGÉPÍTŐ MUNKÁSSÁGA	194
Az útszéli keresztek megmentése és a temető rendbetétele	197
Katolikus Karitászmórahalmi csoportja: tevékenységek és az Alkotói Díj	198
Szemelvények a közelmúlt (2018, 2019) történéseiből	200
FÓKUSZBAN AZ EGÉSZSÉG: AZ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÓRENDSZER	
TARTÓPILLÉREI.....	203

MÓRA-VITÁL KFT., EFI, PRAXISKÖZÖSSÉG	203
A TÁRSADALOM TÁMASZA: A TELJES SZOCIÁLIS ELLÁTÓRENDSZER TÖRTÉNETE	208
MÓRAHALMI TAGINTÉZMÉNY ÉS A TANYAI IDŐSEK KLUBJA	208
Ellátási formák a Tagintézményben és a Tanyai Idősek Klubjában	212
TANYA GONDNOKI SZOLGÁLAT	215
MÓRAHALMI IDŐSEK OTTHONA	217
A CSALÁD-ÉS GYERMEKJÓLÉTI KÖZPONT	219
TÁMOGATÓ SZOLGÁLAT	221
SZENVEDÉLYBETEGEK NAPPALI ELLÁTÁSA	222
KÖZÖSSÉGI PSZICHIÁTRIAI ELLÁTÁS.....	224
A TÁRSADALMI FELELŐSSÉGVÁLLALÁS JEGYÉBEN: MÓRA-PARTNER NONPROFIT KFT.	225
MÓRAHALOM SPORTTÖRTÉNETE AZ ELMÚLT ÉVTIZEDEK TÜKRÉBEN ...	230
A VÁROSI SPORTÉLET ÖSSZEFOGÓ EREJE: MÓRA-SPORT NONPROFIT KFT.	230
Sportlétesítmények Mórahalmon	231
A város főbb sportegyesületei	234
ÖNTEVÉKENY CIVIL TÁRSADALOM: TENNI AKARÓ MÓRAHALMI KÖZÖSSÉGEK	239
FELELŐS ÁLLAMPOLGÁRI SZEREPBEN: MÓRAHALOM VÁROS ÖNKÉNTES TŰZOLTÓ EGYESÜLETE.....	239
NEMCSAK A FIATALOKÉ A VILÁG: NAPPÉNY NYUGDÍJAS KLUB.....	241
AZ ÖNZETLEN SEGÍTSÉG KÉPVISELETÉBEN: A BONITAS NŐEGYLET	243
ROTARY CLUB MÓRAHALOM EGYESÜLET	247
A MÓRAHALMI FÚVÓSZENÉERT EGYESÜLET	250
A HATÁRMENTISÉG VÁLTOZÁSAI ÉS A FEJLŐDÉSI IRÁNYVONALAK	254
A TRIANONI SOKKTÓL A BALKÁNI HÁBORÚN KERESZTÜL AZ UNIÓS CSATLAKOZÁST MEGELŐZŐ ÉVEKIG.....	254
HATÁROKON ÁTNYÚLÓ EGYÜTTMŰKÖDÉS: BÁNÁT-TRIPLEX CONFINIUM	256
KOLO SZERB KULTURÁLIS KÖZPONT: „BALKÁN KAPUJA”	258
MÓRAHALOM ÉS A TESTVÉRTELEPÜLÉSEK: A DIPLOMÁCIA, A GAZDASÁG ÉS EMBERI KAPCSOLATOK ÖLELÉSÉBEN	262
HELYI TÁRSADALOM: TANYA ÁTALAKULÁS, DEMOGRÁFIA, FOGLALKOZTATÁS, DÍSZPOLGÁROK	267
A TANYAI ISKOLÁK ÉS A TANYAI VILÁG VÁLTOZÁSAI, KIHÍVÁSAI.....	267
NÉPESSÉGI MUTATÓK ÉS CSALÁDPOLITIKA	271
FOGLALKOZTATÁSPOLITIKA A LOKÁLIS ADOTTSÁGOK TÜKRÉBEN	276
AZ ÉRTÉKTEREMTÉS ELISMERÉSE: MÓRAHALOM KITÜNTETETTJEI	281
SZAKIRODALOM ÉS KÖNYVAJÁNLÓ MÓRAHALOM VÁROSÁVAL KAPCSOLATBAN	294

Főszerkesztői előszó és bevezetés

Mórahalom tökéletes példája annak, hogy egy eredetileg mezőgazdasági berendezkedésű tanyai központból, pár évtized alatt hogyan válhat önálló város. S különösképpen annak, hogy szintén pár évtized múltán, hogyan lehet egy alapvetően nehéz természeti körülményekből induló kisváros egy minden értelemben elismerést kiváltó, teljesen önálló, s a kor igényeivel és kihívásaival maximálisan együtt haladni tudó pezsgő és prosperáló, mediterrán hangulatú várossá.¹ A napjainkra – minden túlzás nélkül megállapíthatóan – egy dél-alföldi kincsesládává fejlődött Mórahalom a folyamatos fejlődés gyakorlati szinonimája, amely országos léptékkkel mérve is egyedülálló. A város fejlődésének megindulása a fürdőturizmusra alapozódott, majd az idő előre haladásával egyre inkább kiszélesedett, s a település várossá válásának 30 éves évfordulójára már egészség,- kulturális,- és természeti vonatkozású turisztikai szolgáltatásokkal és attrakciókkal is felvérteződött.

A város egy olyan minta értékű úton halad, amelynek összetevői között az agilis, szakmailag professzionális városvezetés és az identitásában erős, összetartó lakosság együttesen dolgozik azért, hogy ez a kincsesláda, értékesebb-nél-értékesebb elemekből épüljön fel: *„Mi szeretjük a várost – nekem ez szülővárosom is – ragaszkodunk hozzá és úgy is fejlesztjük, úgy is építjük, mint ahogy azt illik, hogyha az ember kötődik, ragaszkodik valamihez. Ezért minden négyzetcentiméterét igyekszünk úgy megtervezni és úgy alakítani, hogy az ne csak nekünk, hanem mások számára is tetszetős legyen és szerethető legyen”* – nyilatkozta Nógrádi Zoltán polgármester.² A tette kész városvezető előbb idézet szavai tökéletesen írják le azt a Mórahalmot, amelynek végtelenül gazdag, elmúlt három évtizedének bemutatására vállalkozik ez a mű. Egy olyan három évtizednek az ismertetésére, amely a település fejlődését elősegítő emberek elkötelezettsége, hittel telített szívóssága és kitartása előtt is tiszteleg.

Jelen alkotás az 1989 és 2019 közötti három évtized összetett folyamatait ismerteti úgy, hogy lehetőségeihez mérten minden kisebb és nagyobb jelentőségű állomást a fellelhető s elért források tükrében vizsgál. Az írás a tudományos ismeretterjesztés jegyében fogant meg, azaz a közölt információk és adatok eredőjét mindenhol igyekeztem feltüntetni, a szövegezésnél pedig a szakmailag pontos, egyben élményszerű olvashatóságot tartottam szem előtt. Bár a kedves olvasó ezt úgyis el fogja bírálja. Kézzel fogható példával élve, ez a könyv a Juhász Antal és csapata nevével fémjelezhető 1992-ben publikált, viszont napjainkig meghatározó *Mórahalom: A település földje és népe* címet viselő monumentális alkotás és az 1999-2003 közötti, Magyar Istvánné-féle *Mórahalmi Kalendárium s Krónikák*, illetve a 2014-es *Emlékképek a 25 éves város életéből* elnevezésű alkotások közé sorolható. Egyrésztől merít a szaktudományos módszertanból, másrésztől alkalmazza a könnyedebb olvasási élmény nyelvezetét, ezért is

---

¹ A települést először 1729-ben nevezték – nem hivatalos elnevezéssel – „Móra Halmának”. A leíró megnevezés minden bizonnyal egy természeti körülményre, egy tényleges homokdombra reflektált, a Móra név pedig egy helyi családra vezethető vissza. A 19. század második felében Szeged 8 kapitányságot hozott létre, mint közigazgatási egységet, ezek között volt a mórahalmi is. Ezt követően, a település 1892-ben Szeged-Alsóközpont néven lett a sűrűn lakott tanyavilág központja, s ekkor épültek fel az első középületek is. 1950-től Mórahalom néven a település különvált Szegedtől, s önálló községgé, majd 1970-től nagyközséggé vált. A közigazgatás újabb átszervezését követően 1984-től városi jogú nagyközség, több település körzetközpontja. 1989. március 1-én – a kistérségen belül elsőként – városi rangra emelkedett.

² Az idézet forrása: *Mórahalom a legszebb magyar település?* Echo TV, 2012.07.30. Online: <https://www.youtube.com/watch?v=RVenxUXOs>

figyelhető meg egyes részeknél, hogy gyakorlatilag regényszerű megszövegezésben elevenedik meg egy-egy történet. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy bizonyosan maradtak ki olyan tématerületek, amelyek mélyebb alámerülést igényelnek, hiszen ez a város ténylegesen a fejlődés expressz vonatján halad előre, amelynek egyes elemei további kidolgozást igényelnek. Ez azt jelenti, hogy ez a könyv egy kiemelt fejlődési és kibontakozási időszakában mutatja be Mórahalom fejlődéstörténetét, de ez közel sem egy lezárt fejezet, hanem további kutatások megalapozójaként kezelendő.

Széles körben megismerve Mórahalom elmúlt három évtizedét, jogosan érthetünk egyet Juhász Antallal, aki még az úttörő jelentőségű helytörténeti könyvében nyilatkozott úgy, hogy igen nagy fejtörést okoz, ha a magyar Alföldön találni szeretnénk hasonló intenzitással fejlődő települést. Sőt, a nagy néprajztudós találó megfigyelése óta eltelt évtizedek eredményessége egy olyan szintre emelte Mórahalomot, amely a magyar településfejlesztés- és fejlődés értelmezési kézisztárának egy új bekezdését alkotta meg. A kutatással, interjúkkal telített hónapok során számomra végtelenül imponálónak vált az a szilárd tenni akarás és megingathatatlan elszántság, amely Mórahalom folyamatos és fenntartható fejlődésének tápláló forrása, s ezt meg akartam ismerni: Ebből kifolyólag, a Mórahalmon eddig eltöltött éveim során szisztematikusan törekedtem arra, hogy belülről térképezem fel és értsem meg ezeket a mozgatórugókat, ha tetszik, a „*mórahalmi recept*” összetevőit. A könyv sorai között ez a személyes motiváció is megtalálható, amely egyes gondolatok szavakba öntésénél egyértelműen felismerhető.

Nehéz lenne megnevezni, hogy hány ember vett részt abban, hogy ez a mű világra jöhessen, de jelen sorokban minden érintett felé szeretném a hálámat és sallangoktól mentes, őszinte köszönetemet kifejezni. A könyvben érintett legtöbb terület volt vagy jelenlegi vezetőjével, meghatározó alakjával és úttörőjével megadódott a lehetőség, hogy egyeztessek; a párbeszéd során nyújtott támogatásukat és segítő kritikájukat nagyon szépen köszönöm. Természetesen külön hálával tartozok Nógrádi Zoltán polgármester úrnak, aki megtisztelt a bizalmával, s eme nagyívű munka megírásával megbízott. Amekkora megtiszteltetés ez a számomra, legalább akkora felelősség is – amelynek súlyával tisztában lévén, mindig a legjobb tudásom szerint igyekeztem forgatni a virtuális tollamat. Amennyiben élhetek a hasonlattal, a mű „*minden négyzetcentiméterét*” lelkiismeretes utána járással és hozzáállással törekedtem megalkotni. Továbbá, a könyv írásának, alkotásának hosszú folyamatában nagy segítségemre volt Bertáné Gyöngyi könyvtárvezető és Gajda Attila önkormányzati munkatárs. Nem utolsó sorban Rózsa-Tóth Adrienn, a legközvetlenebb s kedvesebb munkatársam, aki hosszú órákon keresztül volt hajlandó elviselni nekem azt, amikor egy-egy megismert és megkomponált történet okozta örömittas állapotomban ismertetem számára a leírtakat. Nekik is külön hálámat és köszönetemet kell kifejeznem azért, amiért mindvégig támogatóan és konstruktív módon segítettek a munkámat. Minden előbbieken jelzett személynek meghajolt fővel mondok köszönetet, hiszen ez a mű nélkülük nem jöhetett volna létre.

A főszerkesztői előszó végéhez érkeve már csak pár gondolatot kell összegeznem, mielőtt a nyájas olvasót a könyv igazi lényegéhez engedem: A hajnalokig tartó kutatással és írással tarkított hosszú-hosszú hónapok után elmondhatom, hogy mélységileg volt szerencsém megismerni Mórahalom végtelenül gazdag közelmúlti helytörténetét, egy sok szálon mozgó, de mégis összefüggő történetet, amelyet mindenkinek meg kell ismernie. Minden kétséget

kizáróan megértettem Móra Ferenc szavait azzal kapcsolatban, hogy „Mórahalom Homokország fővárosa” – a könyv elolvasása után, remélhetőleg közérthetővé válik az, hogy az írófejedelem mennyire pontosan látott a jövőbe. Ezt a könyvet meleg szívvel és őszinte tisztelettel ajánlom minden mórahalminak, minden olyan személynek, akik érdemileg és építően formálták és formálják eme csodálatos várost. Szokás mondani, hogy amit Isten az egyik kezével elvesz, a másikkal megad. Mórahalomra tökéletesen illik ez a közmondás, ugyanis a település nem rendelkezik évszázados történelmi múlttal, így sorsdöntő ütközeteknek és hasonlóknak sem szolgált helyszínül. Ugyanakkor a huszadik század második felétől egy olyan fénysugár kezdett megmutatkozni a Dél-Alföld homokos pusztájának egén, amely az évszázad végére egyre nagyobb kiterjedésűvé vált; s napjainkhoz érkezve, már túl a település határain, járási és térségi szinten is az ország egyik legfénylőbb pontjává, rengeteg kincset tartalmazó, igazi ékszeres dobozzá fejlődött Mórahalom városa.

Jó olvasást kívánok!

Tisztelettel,

Fodor István főszerkesztő

Településfejlesztés: Az élhető és fenntartható város

Hogyan vált Mórahalom „Homokország” fővárosává?

A városiasodás és a rendszerváltás átmenetének fejleményei

1999 februárjában, az akkor még a városvezetői létének hajnalán lévő Nógrádi Zoltán, az első polgármesteri ciklusának végén a következőket nyilatkozta: „Úgy vélem, sikeres négy esztendőzt zártunk. A jövő szempontjából meghatározó, hosszú távú folyamatok indultak el. Elmondhatom, hogy 'tele a szekrény tervekkel'. Programjaink jelentős része túlnyúlik a jelenlegi önkormányzati cikluson.”³ Az interjú óta több mint két évtized telt el, s az ezen időszak roppant gazdag és sokrétű fejleményei egyértelmű tanúbizonyságot adnak arról, hogy ezek a fejlesztési tervek és programok hitelessége megkérdőjelezhetetlen erővel bírnak. Az, hogy Mórahalom földjén megteremtődtek a szisztematikus fejlesztésnek a feltételei, nem választható el az 1970-es évek településszerkezetének átstrukturálástól, amely munkálatok Murányi György tanácselnök – a város díszpolgárának – nevéhez kötődnek. Ekkortól indult el többek között a víziközmű, az oktatás, és az egészségügy fejlesztése, a telefonhálózat kiépítése, a lakásprogram bevezetése, avagy az a közigazgatási átszervezés is, amely ténylegesen és célirányosan készítette elő azt, hogy Mórahalom várossá válhasson.⁴

Hasonló jelentőséggel bíró fejlemények kezdődtek el és mentek végbe a rendszerváltás nehézségei közepette, az immáron polgármesteri címmel a település élére állott Katona László idejében is – ebből fakadóan őt is díszpolgári címmel tüntette ki az utókor. Továbbá, a rendszerváltó polgármester és munkatársainak feladataként jelent meg, hogy olyan tartópilléreket verjen a talajba, amelyekeken a demokratizálódással egybe kötött városiasodás folyamata stabil alapra tudott helyeződni. Ennek részét képezve megindult a civil társadalom támogatása, az intézményhálózat kiszélesítése, az edukáció, az egészségügyi ellátás, a közbiztonság, a szennyvízhálózat és a fürdő fejlesztése is. Létrejött a falugazdász hálózat, a Művelődési Ház biztosította a fiatalok kikapcsolódási igényeit, felépült a ravatalozó, kibővült a szilárd burkolatú utak száma és így tovább. Ráadásul, Mórahalom kistérségi szerepköre már ekkor kitapinthatóvá vált, gondoljunk csak a Térségi Vízmű intézményének létrehozására, amely az érintett 12 település közötti kapcsolatkiépítés és mélyítés strukturális kereteit

³ Forrás: Nyilas Péter: „Már megint merészet álmodunk?” Mórahalom megtervezte magát. Délmagyarország, 1999.02.23. 89. évfolyam, 45. szám: 4. old.

⁴ Forrás: Szűcs Julianna interjúja Murányi Györggyel: *Ahogy a város születik*. Móraalmi Körkép, 2009. március, 5. old. Online: <https://docplayer.hu/11999745-A-beke-es-nyugalom-varosa.html>

teremtette meg. S külön meg kell jegyezni azt is, hogy ez az időszak országos értelemben hozta el a pályázati rendszer adventjét, amely már ebben az időszakban is több mórähalmi fejlesztés anyagi háttéréül szolgált.⁵ Az utolsó tanácselnök és a rendszerváltó (s tisztségében első) polgármester kiemelt szereppel bírt Mórähalom urbanizációjának elindításában, amelyről a következők szerint emlékezett meg Nógrádi Zoltán: „Ennek a 30 éves várossá válásnak az évfordulója az, ami az elért eredményekről szól, de a 30 évesben benne van az első rendszerváltó polgármester és az akkori képviselő-testület munkája is, valamint a korábbi tanácselnök kiemelkedő munkája. Nekik sokat köszönhetünk mindannyian.”⁶

Identitás, tudás és akarat

Ahhoz, hogy egy település vagy város haladása és modernizációja – amelyet egy szóval fejlesztésként is értelmezhetünk – sikerekben gazdag legyen, nagyon sok tényezőnek kell érvényesülnie; ezek között találjuk az identitás szerepét. Ezt az identitást úgy is megfogalmazhatjuk, mint közösségi tudatot, elkötelezettséget, egyféle szellemi és érzelmi azonosulást azzal a közösséggel és településsel, amelyben élünk. Ennek a mentális tartóoszlopnak a fontosságát nagyon hamar felismerte az 1994-től a város élére kerülő vezetés, különösképpen Nógrádi Zoltán polgármester, aki pontosan erre világított rá midőn úgy nyilatkozott, hogy „polgármesterségem kezdetén azt tapasztaltam, hogy a mórähalmiak többségében maguk sem hiszik el, hogy Mórähalom város...főleg a fiatalok nem látják Mórähalomban perspektívát, szívesen költöznek el gyakran még a környező településekre is. Ez volt tehát az első feladat. El kellett érni, hogy Mórähalom legyen büszke önmagára, és a szülők kellő önbizalommal tarthassák itthon a gyermekeiket. Ez az érzés, ha nincs meg egy városban, akkor legyen bármennyi pénze, soha nem tudja 'naggyá' tenni a települést. Ez volt a legnehezebb feladat...”⁷ Mint látható, a polgármester időben s roppant lényegre tapintóan észlelte, hogy miért is stratégiai jelentőségű egy város fejlesztésében az egészséges, stabil identitás meglétének a kialakítása és fenntartása.

A térségi szinten is jelentős Homokháti búcsún beszédet mond Nógrádi Zoltán polgármester (2018).

⁵ Forrás: Szűcs Julianna interjúja Katona Lászlóval: A demokratikus intézményrendszer kialakulása. Mórähalmi Körkép, 2009. március, 7. old. Online: <https://docplayer.hu/11999745-A-beke-es-nyugalom-varosa.html>

⁶ Forrás: Generációk városa – Gondolatok Nógrádi Zoltán polgármestertől a 30 éves jubileum kapcsán. Móra-Net TV, 2019. szeptember. Online: <https://moranettv.hu/generaciok-varosa-gondolatok-nogradizoltan-polgarmestertol-a-30-eves-jubileum-kapcsan/>

⁷ Forrás: Szűcs Julianna interjúja Nógrádi Zoltánnal: Szeretett városom. Mórähalmi Körkép, 2009. március, 10. old. Online: <https://docplayer.hu/11999745-A-beke-es-nyugalom-varosa.html>

Ennek kiépítésében, erősítésében a kezdetektől fontos szereppel bírt, hogy a város vezetése sosem csak négy éves ciklusban gondolkozott a fejlesztéseket illetően, hanem nagyobb, akár évtizedes, tehát generációkon átívelő perspektívákban is – ahogy ez napjainkban is megfigyelhető. Ennél a pontnál meg kell állni egy pillanatra, mivel külön szót érdemel, hogy ez a napjainkat is átható szisztematikus és részletgazdag fejlesztési paradigma beemelésének és felépítésének központi mozgatórugói között Nógrádi Zoltán polgármester mellett, Balog László kabinetvezető állhatatos és kitartó munkásságát is ki kell emelni. Ugyanis a polgármester és a kabinetvezető által koordinált fejlesztések minden aspektusa a legapróbb részletekig átgondolt, holisztikus megközelítésbe lettek ágyazva, amely lokálistól az országosig terjedően, határon innen, s túli kitekintéssel egyaránt rendelkeznek. Így tehát az élet minden területére kiterjedő, intenzív fejlesztések folyamatos jelleggel zajlanak, amelyek hatására a helyi lakosok, nap mint nap látják s érzik, hogy településük a kiszámítható, önellátó és megbízható fejlődés útján halad úgy, hogy közben esztétikailag is attraktív építészeti arculatot alakított ki a város. Az identitás építésének további jelentős részét képezi a település nagy múltú katolikus-keresztény hitvilágára történő építkezés, amelyet szintén tudatosan gondoz s ápol a település vezetése.

Három évtized perspektívájából kijelenthető, hogy a település összetartó ereje és szilárdsága kiállta az idő próbáját, amelyben mind a tudásnak, mind az akaratnak elvülhetetlen szerep tulajdonítható. Ezeknek köszönhető, hogy a város egy olyan fejlesztési centrum lett, amely méretéhez képest, országos szinten is figyelemre méltó eredményeket tudott kivívni magának, amely élhető, intelligens és modern várossá nőtte ki magát. *„Ehhez viszont az kellett – mutatott rá a polgármester – hogy a városvezetés ugyanolyan elszántsággal és munkatempóban végezze a napi feladatait, mint ahogyan a mórahalmai családok jelentős része küzd a megélhetésért.”*⁸

Fejlesztési irányvonalak és prioritások

Mórahalom városa nyilván megalapozottan érdemelte ki a fürdőváros jelzőt, hiszen a Szent Erzsébet Gyógyfürdője nemzetközi szinten is ismert és elismert. A fürdő egyértelműen az élharcosa annak, hogy Mórahalom az elmúlt 20-25 évben olyan egyedülálló fejlődésen ment keresztül, amely országos szinten is kiemelkedő. Ugyanakkor, téves lenne azt a konklúziót feltételezni, hogy a település csak és kizárólag a fürdő fejlesztését helyezi reflektorfény alá. Már csak azért is, mivel a térség egyik legdominánsabb fejlődési pályáját bejáró városa napjainkra egyértelművé tette, hogy innovatív módon, több lábon is képes megállni: Ezen fejlesztési

Az állandó fejlesztéseknek és a kiváló szolgáltatásoknak köszönhetően, a Szent Erzsébet Gyógyfürdő 2018-ban elnyerte az igen jelentősnek minősülő "Év Fürdője" kitüntetést.

⁸ Forrás: *Szeretett városom*. Mórhalmai Körkép, 2009. március, 10. old.

irányvonalak eredője egyrészt már a kilencvenes évek közepétől kikristályosodott, másrészt pedig az évek teltével – a kor körülményeihez illeszkedően – újakkal bővült.⁹

A korai időben már kijelölt fejlesztési irányok között az előbb említett fürdő mellett, a település és a térség gazdasági kondíciójának új mederbe terelésének terve is szerepelt. Ez volt az Agrár-Ipari Park kiépítésének fő célzata, amelynek napjainkig tartó, megállás nélküli fejlesztése az egész térség ipari elmaradottságának a leküzdését és a mezőgazdaság modernizációját is jelentékeny módon segíti elő. Nem utolsósorban, effektíven támogatja a vállalkozói szféra kiépülését, illetve a magas hozzáadott értéket teremtő vállalkozások letelepedését szintén külön szorgalmazza. Az idő előre haladásával megjelenő új prioritások között pedig olyan területekre kell gondolni, mint a 21. századra felgyorsult környezet és éghajlatváltozás okozta égető kérdőjelekre történő érdemi reagálás. Ezen sürgős választ igénylő kérdéskörre is külön kitér a 2015-ös *Integrált Településfejlesztési Stratégia*, amely a klímaváltozás problémaköréhez tartozóan értekezett a széndioxidgáz kibocsátásának csökkentéséről, az élhető és fenntartható települési környezet biztosításáról, az energiahatékony és környezettudatos városi modell célkitűzéséről.¹⁰

A 30 éves város központjának felülnézeti látképe.

Visszatérve a turisztikához, nyilván ahhoz kétség nem fér, hogy a mórachalmi turizmus tényleges csapatkapitánya a gyógyfürdő és a rá épülő komplex szolgáltatási rendszer. Ebből következik, hogy a méltán nagynevű mórachalmi fürdőturizmus elválaszthatatlan részét képezi az egészségturizmus, s itt egy pillanatra újfent meg kell állnunk. Ugyanis a településről szükséges elmondani, hogy tökéletesen aknázza ki a turizmus adta, vagy alapú terület- és településfejlesztés lehetőségeit, amely a helyi gazdaság motorjává szolgál. Ez azt jelenti, hogy

⁹ A folyamatos fejlesztések anyagi háttérének megteremtésében mérföldkő jelentőséggel bír hazánk európai uniós csatlakozása, hiszen 2004 után – az addig és azt követően is meglévő magyar állami támogatások mellett – látványosan megindultak az uniós támogatásból részben vagy teljességében finanszírozott beruházások.

¹⁰ Forrás: Belemnites Kft.: *Klímastratégia készítésének megalapozó dokumentációja – módszertan. Mórachalmi járás*. 2016. április: 22-23. old.

a település a fürdő folyamatos fejlesztésére predesztinált, amely számos egyéb terület modernizációjára is serkentőleg hat, azaz a fejlesztéspolitika integrált módszertanát segíti elő úgy, hogy közben a település egzisztenciális stabilitását biztosítja.¹¹ Ugyanakkor, a helyi turisztikai opciók sokszínűségének – amelyek természetesen önálló bemutatással rendelkeznek a könyv egyéb részein – a fejlesztése és egyre szélesebbre tárása szintén a városvezetés tudatos koncepciói között helyezkednek el. Ide lehet érteni a természetközeli, zöld turizmus (pl. tematikus túrák, Bivalyrezervátum) tereinek és körülményeinek a megóvására irányuló beruházásokat, és a szórakoztató kultúrturisztikai (pl. Lovas Színház, Ezer Év Parkja) fejlesztéseket is.

Továbbá, a városvezetés nagyon hamar felismerte az edukáció helyi fejlesztésében rejlő lehetőségeket – s talán mondhatni, erkölcsi kötelezettséget – is. Pontosan ezért figyelhető meg az, hogy minden ciklus város és településfejlesztési stratégiájában kiemelt jelentőséggel bír az oktatás valamilyen jellegű fejlesztése, amely az iskolabővítéstől kezdve, eszközfejlesztésen át, új oktatási (lásd: Tóth János Szakképző Iskola) és kollégiumi intézmény alapításáig terjedően mozognak. A szociális és egészségügyi ellátórendszer, azoknak minden

részelemével egyetemben szintén nagy múltú fejlesztési célterület. Különösképpen abban a tekintetben, hogy bizonyos tartalmak nem csak az általános igények, hanem a lokális körülményekre reflektálva születtek meg és segítik a helyiek boldogulását, így például a tanyagondnoki szolgálat. Az ez irányú felsorolás folytatásától eltekintenek, ugyanis minden terület fejlesztése saját ismertetéssel rendelkezik a könyvben, így inkább holisztikusan megközelítve érdemes szemléltetni a város roppant részletgazdag fejlesztési irányvonalait. Erre jó példaként szolgál a 2015. évre vonatkozó *Gazdasági Program* pontjainak az áttekintése, amely a következő területekre egyaránt kiterjedt: Mezőgazdaság, oktatás, informatikai fejlesztés az intelligens település jegyében, kultúra-közművelődés, turizmus, környezetvédelem, sport, egészségügyi és szociálpolitika, infrastruktúrafejlesztés, külterület felzárkóztatás, közbiztonság, illetve lakás- és telekgazdálkodás.¹² Napjainkhoz érve minden területen ténylegesen kimutatható fejlődés azonosítható, a város belterületén gyakorlatilag teljes lefedettségűvé vált a közművesítettség, amelyhez egyre inkább zárkóznak fel a külterületi részek is. A hulladékgyűjtés természetesen szelektív rendszerben zajlik, továbbá a környezetvédelmi és műszaki infrastruktúrák szintén teljesen kialakításra kerültek. A város külön hangsúlyt fektet az ápolts észtétikus zöld részek, avagy szigetek létrehozására és folyamatos gondozására is.

MÓRAHALOM

A város hivatalos címere. A szőlőfürt a helyi mezőgazdasági kultúrát szimbolizálja.

¹¹ Martyin Zita és Boross Lajos: *A turizmus szerepe Mórahalom fejlődésében*. In: Közép-európai közlemények, 2012, 5. évf. 2. szám: 145-158. old.

¹² Forrás: ITS DA Konzorcium: *Mórahalom város integrált településfejlesztési stratégiájának megalapozó vizsgálata*. 2015: 71. old.

Minden fejlesztési ágazatra egyaránt érvényes, hogy a fenntarthatóság égisze alatt fogantak meg, amelynek lényege, hogy a város közép és hosszú távú fejlődésének állandó municiót biztosítsanak. Ennek korai, kézzel fogható példázata a kilencvenes évek derekához vezethető vissza, amikor is külső gazdasági nehézségek okán Mórahalomnak talpra kellett állítania a helyi gazdaságot. Ezen célból került – Nógrádi Zoltán első polgármesteri ciklusánál – összeállításra az a gazdaságfejlesztési munkaprogram, amely napjainkig hatóan, két és fél évtized múltán is bizonyítottan működik. A gazdaság szanálása érdekében gyakorlatilag 15-20 éven keresztül nem engedhette meg magának a város, hogy jóléti beavatkozásokat hajtson végre.¹³ Majd eme verejtékes, hosszú éveket követően (amelynek során a település bölcs vezetése s a lakosság elkötelezett, szívós mentalitással vállvetve küzdött) a város elérkezett abba a fejlettségi fázisába, amikor már a kemény munka édes termésének megízlelése is elérhetővé vált.

Mórahalom térségbeli szerepe a településfejlesztés tükrében

A 2008-ban megjelent *Integrált Városfejlesztési Stratégia* nevezetű dokumentum még arról adott tájékoztatást, hogy az Országos Területfejlesztési Koncepcióban (OTK) Mórahalom egyelőre nem tekinthető önálló pólusnak, vagy ahhoz kapcsolódó agglomerációs településnek. Viszont nagyon jó úton halad ebbe az irányba, hiszen évtizedek óta pontosan és tudatosan határozza meg a fejlesztendő területeket, majd a definiált koncepciókat sikeresen ülteti át a gyakorlatra. Ezt a folyamatot segíti az irányvonalak pontos detektálása, majd a konkrét településrendezési terv kidolgozása, s az elválaszthatatlanul fontos környezetvédelmi koncepció és rendelet, továbbá a közművelődési koncepció létrehozása is. Mindezen fejlesztési programot átfogó jelleggel és színenergiára törekvéssel foglalja egy csokorba az integrált jellegű városfejlesztési stratégia, amely a településnek a határain belüli, s azon kívüli helyét és szerepét is igyekszik előirányozni.¹⁴

A 2015-ben megjelent, fejlesztési stratégiát megalapozó vizsgálat – amely alapjaiban támaszkodott az előbb jelzett, 2008-as munkára – már arról számolt be, hogy Mórahalom egyértelmű kistérségi/járási központként funkcionál, sőt, egyes területeken betöltött szerepvállalásának súlya bőven átnyúlik a járási határon is. A 2015-ös *Mórahalom Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája* a következők szerint határozta meg a legfőbb céltételezéseket: „*Fejlett helyi gazdaság, magasabb hozzáadott érték és jövedelem, bővülő foglalkoztatás. Folyamatosan fejlődő turizmus, bővülő szolgáltatási kör, magas szolgáltatási színvonal. Megújuló és vonzó települési környezet. Energiahatékony és környezettudatos város. Fejlett közlekedési infrastruktúra. Magas színvonalú humán és közszolgáltatások. Egyéni fejlődésen és közösségi együttműködésen alapuló erősödő helyi társadalom. Aktív és eredményes térségi és nemzetközi együttműködések.*”¹⁵ Ide kapcsolódóan érinteni szükséges, hogy a homokos térségi körülmények szempontjából kiemelt relevanciával bír a vízpótlás megoldását biztosító rendszer kiépülése. Ennek egyik forrása maga a Tisza folyója, másrésről pedig a város területén található tavak, a belvízelvezető csatornák és a semlyékek.

---

¹³ Forrás: *Generációk városa – Gondolatok Nógrádi Zoltán polgármestertől a 30 éves jubileum kapcsán*. Online: <https://moranettv.hu/generaciok-varosa-gondolatok-nograd-i-zoltan-polgarmestertol-a-30-eves-jubileum-kapcsan/>

¹⁴ Forrás: *Mórahalom város integrált városfejlesztési stratégiája*. Mórahalom, 2008: 9-16. old.

¹⁵ Forrás: ITS DA Konzorcium, 2015: 80-83. old.

Az előbbieken jelzett tanulmányok megjelenése (2008, 2015) között eltelt időszakban számos olyan fejlesztési koncepciót indítványozott Mórahalom, vagy az esetek többségében irányítóan vett részt bennük, amelyek térségi szinten meghatározó fejlesztéseket foglaltak magukba. Ezek túlnyomó része a *Homokháti Kistérség Többcélú Társulása* keretei között mentek végbe, így például a 2010-es közoktatási intézkedési terv, vagy a 2011-es környezetvédelmi program és hulladékgazdálkodási terv felülvizsgálata is.¹⁶ Ennél a pontnál külön szót érdemel az a 2014-2020 közötti LEADER helyi fejlesztési stratégia, amelyek a *Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Közhasznú Egyesülete* terjesztett elő. A dokumentum nyolc fő pontban határozta meg azokat az akcióterületeket, amelyeken közös

A Mórahalmi Járás térképe.

beavatkozás szükséges. Így a gazdasági ágazatok széles körű fejlesztése, vállalkozói aktivitás bevonása, újabb turisztikai attrakciók kreálása és bővítendő közösségi terek, fiatalpályakezdők helyben tartása, népességmegtartó erő fokozása, az életminőség javítása s ezzel összefüggő szolgáltatások fejlesztése, illetve a helyi identitások fenntartása érdekében a hagyományok még inkább ápolásának és átörökítésének biztosítása. A kooperáció célja az volt, hogy egy olyan Mórahalmi Járás kialakulását lehessen elérni, amelyben a helyi társadalmak, a helyi erőforrásokra építkezve, folyamatosan fejlődő körülmények között, kiszámítható egzisztenciát, kultúrát és szórakozást találjanak a saját településeiken. Azaz a mindennapok stabil alapokon nyugodjanak, a települések fenntarthatók legyenek, s járási szinten értve a helyi gazdaság és a társadalom egyaránt sikeres úton tudjon haladni.¹⁷

A déli (Szerbia) és délkeleti (Románia), határon átnyúló fejlesztési kooperációkban pedig kiemelt szerep társítható a – szintén önálló bemutatással rendelkező – *Banat-Triplex Confinium EGTC* adta lehetőségeknek. A mórahalmi központú együttműködési társulás lényege, hogy a határok mentén elhelyezkedő települések gazdasági-társadalmi fejlesztését átfogó jelleggel segítse elő, amely kezdeményezésben Mórahalom, mint a „Balkán kapuja” pozícióban igyekszik önmagát meghatározni.¹⁸ A határon átnyúló projektek az összmagyarság szempontjából is funkcióval rendelkeznek, miként ez a testvértelepülésekkel kapcsolatos részben is megismerhető. Ugyanis „a határon túli kapcsolatrendszerünk, nemzeti felelősségvállalásunk és az elszakadt nemzettestekben élő magyarok iránti felelősségérzet a városban ma már intézményes keretek között működik” – nyilatkozta a polgármester.¹⁹

¹⁶ Forrás: ITS DA Konzorcium, 2015: 16-20. old.

¹⁷ Forrás: *Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Közhasznú Egyesülete – LEADER Fejlesztési Stratégia 2014-2020*. Mórahalom, 2018: 3-5. old.

¹⁸ Többek között kapcsolódó téma a KOLO Szerb Kulturális Központ ismertetését tartalmazó szöveg.

¹⁹ Forrás: *Generációk városa – Gondolatok Nógrádi Zoltán polgármestertől a 30 éves jubileum kapcsán*. Online: <https://moranettv.hu/generaciok-varosa-gondolatok-nogradizoltan-polgarmestertol-a-30-eves-jubileum-kapcsan/>

Mórahalom az örökös fejlődés és haladás útján

Történeti perspektívában szemlélve, a szinte gyermekkorú Mórahalom városa napjainkhoz érve tankönyvszerű fejlődést tudhat magáénak, amely fejlődés egyáltalán nem hagyott alább, hanem, ha lehet ilyet mondani, talán még inkább fokozódott – különösképpen a roppant cizellált módon kiépített pályázatfigyelő és író adottság okán is; Ezt érzékletesen csak úgy fogalmazta meg a polgármester, hogy: „*most többet dolgozunk, mint 5 évvel ezelőtt.*”²⁰

A 21. század első két évtizedének a tükrében kijelenthető, hogy Mórahalom egy olyan élhető, önállóan cselekvő várossá nőtte ki magát a dél-alföldi homokos talajból: amely intelligens, a kor kihívásaira gyorsan és – a szubszidiaritás elve alapján – érdemben reagálni tudó, zöld, innovatív és térségközpontú jelentőséggel tudta felruházni önmön magát. Egy olyan várossá,

amely a turizmus, a rekreáció, az oktatás, a sport és az egészség városa, ahol a hátrányból előny kovácsolódik, ahol a nehézségek okozta akadályok kreatív és magas hozzá adott szakmaisággal vannak leküzdve. Ahol a város és a helyi társadalom, a polgárok, az önkormányzat és minden alkotó elme, a kabinetvezető és a polgármester szívügyének tekinti a település fenntartható, hatékony és rendszerszemléletű fejlesztésének véget nem érő küldetését.

Zárásként pedig nem is lehet más gondolatokat megfogalmazni, mint Nógrádi Zoltán polgármester jövőbe tekintését: „*És hogyan szeretném látni a várost 50 év múlva? Jóval nagyobbak. Egy nagyon-nagyon komoly életminőséget biztosító települési környezetben. Mivel a természetes fogyás itt is jellemző, tudjon ide vonzani humánerőforrást, szellemi tőkét, vállalkozást, gazdasági erőforrást. Nagyon szeretném, ha a most itt született gyerekek tösgyökeres mórahalmiaknak vallanák magukat és fogadni tudnák az ide érkező, folyamatosan betelepülőket, mert a városnak nagyobbak kell lenni. Ötven év múlva ennek a városnak kb. 15 ezer főnek kell lenni.*”²¹ Akárhogy is legyen, Mórahalom bizonyosan jól halad az általa kiépített úton afelé, hogy egy olyan kis „Milánó” legyen – annak hangulatos tereivel, vonzó teraszaival, utcáival, meleg-mediterrán hangulatú színvilágával és mentalitásával, nem utolsó sorban

Nógrádi Zoltán interjúadása a 30 éves város jubileumával kapcsolatban. Fotó: Kuklis István.

²⁰ Forrás: *Generációk városa – Gondolatok Nógrádi Zoltán polgármestertől a 30 éves jubileum kapcsán.* Online: <https://moranettv.hu/generaciok-varosa-gondolatok-nogradizoltan-polgarmestertol-a-30-eves-jubileum-kapcsan/>

²¹ Forrás: *Generációk városa – Gondolatok Nógrádi Zoltán polgármestertől a 30 éves jubileum kapcsán.* Online: <https://moranettv.hu/generaciok-varosa-gondolatok-nogradizoltan-polgarmestertol-a-30-eves-jubileum-kapcsan/>

barátságos-vendégszerető társadalmával – amelyet még a korábbi években, mint elérendő célt vizionált a városvezetés.²²

Urbanisztika és városfejlesztés: Mórahalom építészeti környezete

A régészeti feltárások tanúsága szerint, a település területe évezredek óta lakottként jellemezhető.²³ Ugyanakkor a mai Mórahalom nem rendelkezik több évszázados, folytonos történelemmel, viszont az elmúlt évtizedek során megindult és végbement fejlődések a megkérdőjelezhetetlen haladás ösvényére helyezték a várost. A következő sorokban ennek az egyértelműen látható fejlődési iránynak a főbb nyomvonalai kerülnek ismertetésre, amelynek megkomponálásában elválaszthatatlan szerep tulajdonítható a város főépítésének, Talmácsi Istvánnak, aki egyben az építészeti környezet bemutatásának a hiteles forrása.

Rövid építéstörténeti bevezető

Mórahalom, mint Szeged város külterülete, Alsótanya néven a 19. század végétől ismert. A kiterjedt tanyavilág adminisztrációs központjaként funkcionáló korabeli Mórahalom, ekkor még gyakorlatilag a két főút kereszteződése mentén, alig két utcácskából és csak pár épületből állt. Ezt követően a 20. század első felében láttak napvilágot az első középületek, a plébániatemplom, a Klebelsberg-féle tanyai iskolák hálózata és a ma szociális otthonként szolgáló honvéd laktanya épülete is. Majd rövidesen a Röszei és a Zákányszéki út mentén hangulatos, polgári karakterű utcásorok kezdtek el formálni az alsótanyai központ látképét: gyógyszerész-, finánc-, rendőr háza, valamint a ma is működő rozsmalom épülete is ekkor került felépítésre. Az 1950-es éveket magába foglaló évtized egyértelműen fordulópontnak tekinthető, mivel ebben az évtizedben kezdett kialakulni az igazi település. Ennek az időszaknak formálisan is meghatározó állomása volt, hogy 1954-ben községi rangra emelkedett Alsótanya, s innen kezdve hívják a települést Mórahalomnak. Ez követően a főutcák mentén hálós utcaszerkezettel kialakult a ma ismert településkép zöme: Javarészt földszintes, sátozott, ún. "Kádár-kockák" épültek. De ebben a periódusban jött létre az iskola és a Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő elődjének tekinthető tisztasági fürdő épülete is. Nem sokkal ezután a '80-as évek közepén, országos hírnévre tett szert a *Fekete Tamás* szobrász és *Sváby Lajos* festőművész közös alkotásaként ismert gólyás ház fém szobra is. Az ágasfákra szerelt fémről készült gólya szobrok mögött árnyékszerű képekkel válik teljessé az alkotás. A kompozíció művészeti értéket képezi, hogy egyszerre közérthető, de szokatlan is. A szigorú szerkesztésű emeletes épület lépcsőháza melletti üres falsarok ideális terület egy szobor számára, de az installáció egyedi formálása, megoldásai feszültségben állnak a téma bukolikus – kvázi idilli – egyszerűségével. Az alkotás a 2000-es években még inkább fókuszba helyeződött, mivel egy magastető-ráépítéssel a gólya-motívum absztrakt formában történő kidomborítására került sor.

---

²² A kis „Milánó” hasonlatról Nógrádi Zoltán beszélt egy interjújában, amelyet a település várossá válásának 20. évfordulóján adott. Forrás: *Szeretett városom*. Mórahalmi Körkép, 2009. március, 10. old. Online: <https://docplayer.hu/11999745-A-beke-es-nyugalom-varosa.html>

²³ A neves író-régész, akiről Szegeden gimnázium van elnevezve, Tömörkény István 1903-ban folytatott régészeti kutatásokat a település területén, majd eredményeit az *Archeologiai Értesítő* azonos évben megjelent számában (387-388. old.) „*Ásatásokról a Kenyérváró dombon*” címmel publikálta.

Új lehetőségek kapujában: A várossá nyilvánítás

A település határsávbéli földrajzi elhelyezkedése sokáig inkább hátrányként, – vagy legalábbis nem optimális adottságként – mint előnyként volt aposztrofálható, ennek ellenére a falu folyamatosan fejlődött. Majd elérkezett 1989 tavasza. A rendszerváltás kezdetén, 1989-ben Mórahalom városi rangra emelkedett, amely státuszváltozás a település fejlődésének megkérdőjelezhetetlen mérföldkövévé vált. Ugyanakkor, Mórahalom épített arculata ekkor még meglehetősen falusias jellegű volt. Talán csak a hasonló falvaknál kicsivel több emeletes lakóház, a szokásoshoz képest kevésbé terjedős központi park, illetve a kicsit zártabb beépítésű Szegedi úti házsor utalt arra, hogy egyszer igazi alföldi kisvárossá válhat a település.

A fejlesztések elméleti megalapozása – A 2000-es évekig tartó időszak

A rendszerváltás utáni években átalakuló gazdaság következményei, a települések útkeresése során felmerülő kérdőjelek Mórahalmon is éreztették hatásukat. Ebben az időszakban nem történtek látványos beruházások, az épületállomány tekintetében jobbra a már meglévő objektumok új funkciókkal történő hasznosítása valósult meg. Viszont az elmélet szintjén már megindult az urbanizációt zászlajára tűző tervezés, s ennek képviselőjeként 1991-ben, *Koczor György* építész elkészítette Mórahalom

első városfejlesztési tervét. A koncepció állapotleíró munkarésében leltárkészítési alapossággal vették számba a város aktuális helyzetét, urbanisztikai adottságait; majd óvatos, de határozott módon vázolták föl a jövő kereteit, a fejlesztések lehetséges és szükséges irányvonalait.

A Colosseum Hotel.

újragondolására és újraértelmezésére. Ez azt jelenti, hogy a cél továbbra is egy olyan igazi kisvárossá egyben térségi központtá válás elérése volt, amelyben Mórahalom térségbeli vonatkozásban is meghatározó identitást tud kialakítani magának és magáról.

A mórahalmi városháza bejárata.

Ezt követően közel egy évtized után, *Szabóné Fehér Éva* és *Szabó László* jóvoltából a '90-es évek végén került sor a terv és a szabályozás első, rendszeres felülvizsgálatára. Az építészek által készített dokumentumban csak kisebb kiigazítások, aktualizálások, pontosítások történtek, mivel nem volt szükség a korábbi terv koncepciójának alapvető

A 21. századi haladás útján

Talán közhelynek tekinthető, de minden kétséget kizáróan tényszerű megállapítás, hogy egy jó kezdeményezés, koncepció vagy terv, valójában annyit ér, amennyi abból meg tud valósulni. Ez a gondolat a városfejlesztés milyenségét alapjaiban meghatározta és meghatározza: A város életében a 21. század első éveitől egy addig nem tapasztalt minőségű és szintű fejlődési éra indult – talán nem túlzás úgy fogalmazni, hogy hódító – útjára. Ennek hatására egyértelművé vált, hogy a korábban megfogalmazott jelentőségteljes kisvárossá válás elképzelésének megalapozottsága kézzelfogható vált. Vitathatatlan, hogy az első komoly fejlesztések, az indulás mindig meghatározó jelentőséggel bírnak. Mórahalom esetében az új évezred hajnalán megindult első ilyen projektek az Általános Iskola bővítése és az első Mórakert logisztikai csarnoképület felépítésében öltöttek testet. Természetesen a projektek témájának a kiválasztása abban az értelemben is tudatos volt, hogy komoly szimbólum értékkel, üzenettel bírtak: Mivel mind az oktatás, mind a mezőgazdasági feldolgozóipar megalapozása haladó szellemű, jövőbe mutató ügyek voltak, de nem elhanyagolható tényező, hogy urbanisztikai szempontból is fontos pontokként a város észak-déli tengelyén jelölték ki a fejlődés irányvonalait. Ez pedig azért is jelentős, mivel ennek következtében indulhatott el a több lábon álló városfejlesztés.

Az Európai Unióhoz történő (2004-es) csatlakozás után a fenntartható európai városok kialakításának koncepciója nagyban érintette Mórahalom fejlesztési keretrendszerét. A városfejlesztés szemüvegen keresztül nézve, általánosságban érte fontos előre lépés volt, hogy 2007-ben létrejött az úgynevezett

Lipcsei Charta, amely egy olyan informális miniszteri találkozó eredményeként született meg, amely a fejlesztéspolitika és a területi kohézió kérdésköreit vette górcső alá.²⁴ A megállapodás az alábbi főbb pontokban foglalta össze a helyi városfejlesztési politikák szem előtt tartandó mozzatárúait: fenntarthatóság, integrált településfejlesztés, helyi gazdaság fejlesztése, proaktív innovációs és oktatási politikák, kor kihívásainak és igényeinek megfelelő modern közterületek, modernizáció és energiahatékonyság.

A Móraalmi Szent Erzsébet Gyógyfürdő.

²⁴ A *Lipcsei Charta* megalkotásában az akkori tagállamok városfejlesztésért felelős miniszterei vettek részt. A dokumentum online elérhetősége: https://2010-2014.kormany.hu/download/d/fd/30000/lipcsei_charta.pdf

Az előbbiek során ismertetett racionális és logikus alapelvekre építkezve készült el 2008-ban Mórahalom első *Integrált Városfejlesztési Stratégiája*. Amelyet nem sokkal később követett a 2014-15-ös *Integrált Településfejlesztési Stratégia* megkreatálása, amelyben a következő alappillérek kerültek reflektorfénybe: A városnak mindenekelőtt élhetőnek kell lennie, amely természeténél fogva intelligens s modern. A fenntarthatóság érdekében tiszta és

A Mórahalmi Szent Erzsébet Gyógyfürdő.

környezetbarát szellemiséget képvisel, egyben a turizmus, a rekreáció, a sport és az egészség területeinek úttörő formálója. Mindeközben gazdasága nyitott az innovációra, nem utolsó sorban pedig a városnak el kell érnie, hogy térségi szinten meghatározó szerepet tudjon betölteni, ellátni. Az elméleti tervek nem sokáig vártak a megvalósulásukkal. S eme kijelentést igazolóan, a teljesség

igénye nélkül álljon itt az alábbi szemléltető felsorolás, amely azért is fontos – jegyezte meg Talmácsi főépítész – mert „egy laikus számára is egyértelműen igazolják az eddig jelzett alapelvek értő alkalmazását, illetve, hogy a jövő mellett a múlt épített örökségének megőrzése is fontos szempont a városban.”

- Szt. László park és környezetének rendbetétele, a Millenniumi sétány kerítéserdőjének megszüntetése, a kanyargó sétány kialakítása.
- A központban és az észak-déli tengely mentén számos szobor és emlékmű kialakítása, felújítása; a fürdő több ütemű fejlesztésének megkezdése; a Thermál Panzió, mint az első, komolyabb szállásépület központban történő megépítése, majd a Colosseum és Elixír szállodák létrehozása, amelyekkel komoly és színvonalas szálláskapacitás alakult ki a városban; a rendőrség és a határőrség új épületeinek megépítése a Szeged felőli városkapuban.
- Az Aranyszöm Rendezvényház és az egykori Szeged-Alsótanyai mezőgazdasági Egyesület székház épületének újraképzése és bővítése; az ipari park kialakítása, fejlesztése, területének folyamatos bővítése (új agrárlogisztikai beruházások, hullámpapír gyár, saslik üzem, stb.); a Nagyszéksós-tó ökológiai rehabilitációját célzó Bivalyrezervátum kialakítása; a Szt. Margit Egészségközpont kialakítása a már meglévő két régi épület integrálásával; a könyvtár homlokzatának rekonstrukciója, majd az épület több ütemű felújítása.
- A Szegedi út Baja felőli végén az Inkubátor központ kialakítása a városközponti, volt TSZ udvarban lévő ipari funkciók részleges kiváltására; városi karakterű társasházak (Gólyás ház, Szegedi út - Tömörkény u. sarki társasház, Kenyérvaró épülete, Bartók Béla téri társasház) építése, új lakóövezetek kijelölése és kialakítása a Zákányszéki és a Kissori út mentén; a buszváró épületének bővítése; a Klebelsberg-iskolák felújítása.

- A Babos tanya, mint turisztikai központ kialakítása; az új Városháza és az új Piaccsarnok épületeinek megépítése az egykori TSZ udvar helyén kialakuló új városközpont első jelentős elemeiként; az elkerülő út kiépítése, így a városi forgalom tehermentesítésének elérése; sport- és lovas fejlesztések kivitelezése a Móradoomb krt. mentén, ezáltal a városközponti foci-pálya átköltöztetésének lehetősége biztosítva lett, miközben új funkciók kiépítésének is megteremtődött a feltételei (kézilabdacsarnok, sportuszoda, stb.).
- Az Aranyszöm mögötti terület tömbfeltárása, a Rendezvényház telektömbjének nagyközönség előtti megnyitása (egy belső sétáló utca és rendezvényter kialakításával); továbbá a Röszei úti, jellegzetes kisvárosias utcakép helyreállítása (épületek létrehozásával, felújításával, s növényzet telepítésével). Edukációs modernizációk az egyházi iskola, szakiskola épületeinek kialakításával és fejlesztésével; az Inkubátor központ mellett egy munkásszálló épület létrehozása; a Kolo Szerb-Magyar Kulturális Központ kialakítása; az ipari park város felőli részének áthangolása.
- Jelenlegi és a közeljövőben kivitelezésre kerülő városfejlesztési munkálatok: A TSZ udvar új városközponttá formálása; kollégium, középületek kialakítása; a Futó-Dobó Lovasközpont további fejlesztései, aminek értelmében komplex lovasterápiás és lovas színházi központtá alakítása a cél.
- Egyéb nagy ívű tervek és elképzelések: Termálfalu, a Móradoomb krt. és az elkerülő út közötti területen egy jövőbe mutató, megújuló erőforrásokra alapozó, komplex turisztikai látványosság s üdülőfalu létrehozása; az ipari park intenzívebb fejlesztése, amelynek fő nyomvonalát az innovatív funkciók hangsúlyozása jelenti; városközponti területek fejlesztése.

Zárszó

Mórahalom esetében az urbanizáció, tehát a városiasodás folyamatának elindulása alig pár évtizedes múlttal rendelkezik, s pontosan ebből fakadóan, a napjainkban szemmel látható roppant intenzív és tudatos fejlesztés eredményessége főhajtást érdemel. Egy igen terhes földrajzi adottságokkal és történelmi előzményekkel rendelkező kis faluból, roppant rövid idő alatt példaértékű fejlődés ment végbe, amelynek következtében térségi szinten is meghatározó, modern és folyamatosan bővülő várossá lépett elő Mórahalom. Ez viszont nem mehetett volna végbe, ha a mindenkori városvezetést, a főépítést, és minden egyéb formáló személyt nem a *„konok elszántság, a szakmailag megfelelően megalapozott koncepció, és a változó világhoz való bátor alkalmazkodás”* és az *„egy várost épít(s)ünk”* tudata itatja át, miként erre Talmácsi István érzékletesen mutatott rá.

A város vagyonának, infrastruktúrájának alakulása (részlet)

Városháza és piaccsarnok

Mórahalmom városának életében a 2012-2013-as esztendőben is meghatározó jelentőségű fejlesztések mentek végbe. Ezek közül, gyakorlati és szimbolikus jelentőségénél fogva is kiemelkedik az új városközpont kialakítása, illetve átadása. Az *Integrált, komplex városközpont - rehabilitáció Mórahalmon* című, 951 millió Ft összköltségű projekt keretei között napvilágot látott fejlesztések „a városközpont fizikai megújítását és a partnerség megerősítését, új - települési és kistérségi - gazdasági, közösségi és közszféra funkciók megteremtését” hajtotta végre.²⁵ A városközponti fejlesztések koronájaként pedig, a Szentháromság tér 1. szám alatt egy minden igényt kielégítő, a kor körülményeihez és a város építészeti arculatába teljes mértékben illeszkedő új városháza felépítésére is sor került.

A modern városháza és a városi piac épületei.

A települési és járási közigazgatás centrumaként funkcionáló négyzetméteres alapterületű városháza szakmai kivitelezője a szegedi székhelyű Ferroép Zrt. volt. Az önkormányzat eme fontos beruházáshoz, mintegy 750 millió forint összegű uniós támogatást kapott és használt fel. A városháza és tér funkciójának fontos részét képezi a kulturális és közművelődési szerepvállalás, ebből kifolyólag számos vonatkozó rendezvény helyszínéül is szolgálnak. Továbbá, az épület és környezetének kulturális vetületeként tekinthetünk a városháza átriumában, és az előtte kialakított téren lévő Máthé István által készített Szentháromság-szoborra is.

Az *Integrált, komplex városközpont - rehabilitáció Mórahalmon* projekt egyik fejlesztési elemeként, egy fedett s modern piaccsarnokot is kialakítottak a város szívében, ahol a

²⁵ Idézet forrása: *Integrált, komplex városközpont – Rehabilitáció Mórahalmon*. A városi honlap vonatkozó, informatív közlése a projekttel kapcsolatban. Online: https://www.morahalom.hu/integralt_komplex; A leírásban szereplő információkat Dr. Pécsyné Dr. Bíró Mónika (polgármesteri hivatal, Jogi és Hatósági osztályvezető) és Szücs Anikó (Mórahalom Zöld Város Programjéért felelős projektmenedzser) adta közre.

Homokhátság termelőinek kiváló árúit vásárolhatják meg az oda látogatók. Fontos, hogy a piaccal kapcsolatban is megjelenik a környezettudatosság, itt gondolhatunk a rövid ellátási láncot reprezentáló kistermelők támogatására, és a biotermék sarokrész kialakítására is. Továbbá megemlítendő, hogy a városházával szemben lévő piaccsarnok is rendelkezik településközi kapcsolatépítő funkcióval, így például utalhatunk arra a 2015. októberi Homokháti Szakajtó eseményre, ahol is térségbeli termelők s alkotók mutatták be kézműves termékeiket.

A városfejlesztés mikéntjéről összességében elmondható, hogy a település gazdasági funkcióit stabilan megerősítette, új közösségi-modern szolgáltatások jelentek meg, illetve a kulturális, épített örökségi és turisztikai értékek szisztematikus helyreállítása is teljesült. A fejlesztés eredményeképpen létrejött épületek ma is a járási közigazgatási és szolgáltatási funkciók infrastrukturális hátterét alapozzák meg úgy, hogy általuk a város mind a lokális, mind a térségbeli szerepköreit és érintettségeit professzionális módon tudja ellátni.

A Zöld Város Program

A 100%-os támogatási intenzitással rendelkező zöld város projekt a 2017-2018-as évek kiemelt fejlesztése volt. A város 1-es számú akcióterületén²⁶ megvalósítandó fejlesztések a település Integrált Városfejlesztési Stratégiájának képezi a részét. A projekt leírása szerint a cél, hogy a *„beavatkozással érintett területen növelje a városi köz- és zöldterületek mennyiségét, minőségét és településképi arculatát, oly módon, hogy fenntartható, környezettudatos, valamint klíma- és családbarát módon hozzájáruljon a városban élő és idelátogató családok, fiatalok szabadidejének hasznos (aktív) eltöltéséhez, mindennapjaikat meghatározó városi funkciók elérhetőségének javításához.”*²⁷ Ez azt jelenti, hogy a program céltelezése több, ugyanakkor egymással teljesen szinkronban lévő faktorokból tevődik össze. A központban elhelyezkedő fenntartható fejlődés tudatos koordinációját a településfejlesztés egyik iránymutatójaként fogalmazza meg. Úgy, hogy a Zöld Város Program keretei között véghezvitt fejlesztéseknek egyaránt pozitív hatással kell tudni bírniuk a kultúrára, az esztétikumra, a szórakozásra, a családra és a vállalkozásokra is.

Ezen érintettségek egyaránt kitapinthatók a megvalósított fejlesztések tükrében, hiszen a Magyar Körösztr és Mikszáth utca közvetlen szomszédságában létrejött egy új, közösségi funkcióval rendelkező rendezvénytér, a Pramonád tér. A helyszíntől kicsit északabbra lévő Fesztivál közben kialakításra került egy modern, családbarát játszótér, valamint megépült az egyedi szórakozási lehetőséget biztosító Bivaly Bowling Klub és a magáért beszélő Kézműves Sörök Háza is. Mindezekkel a fejlesztésekkel egy olyan új s a kor kívánalmait figyelembe vevő belvárosi élettér alakult ki, amely lokális s regionális rendezvények megtartására is alkalmas,

---

²⁶ Szegedi út, Röszei út, Tömörkény utca, Fesztiválköz, Béke utca, Sarló utca által határolt, városközpontba beékelődő városi szövet.

²⁷ Idézet forrása: *Zöld Város kialakítása Mórahalmon*. A városi honlapon elérhető pályázati ismertető. Online: https://www.morahalom.hu/zoldvaros_kialakitasa_morahalom; A fenntartható fejlődés koncepciójának a gyakorlatba történő átültetésével kapcsolatos további mórachalmi példázatokba enged betekintést a következő Nógrádi Zoltán polgármesterrel készített interjú: *Mórahalom, a zöld város*. Városi honlap, 2017.07.13. Online: https://www.morahalom.hu/morahalom_a_zold_varos

mindemellett vonzó befektetői környezetet jelent és nem utolsósorban ösztönzi a városban élők, továbbá az ide érkezők életminőségének javulását is. Összefoglalva elmondható, hogy a városfejlesztés eme szakaszának súlypontja a Tömörkény utca, Röszei út, Pramonád tér és Mikszáth utcákat érintette. Az előbb említett épített környezet mellett, a városvezetés a zöldfelületek gazdag és attraktív megkomponálású növelésével is igyekszik elősegíteni a vonzó, élhető és fenntartható városi környezet kialakítását Mórahalmon.

A Bivaly Bowling Club hangulatos belső tere.

Óvoda és bölcsőde

Tekintettel arra, hogy mind az óvoda, mind a bölcsőde önálló szöveggel képviselteti magát ebben a jubileumi műben, így az itt elkövetkező sorokban nem ezeknek az intézményeknek a történetét ismertetjük, hanem az önkormányzati oldalról megvalósuló fejlesztésekbe nyerhetünk betekintést. A mórahalmi Napköziotthonos Óvoda és Huncutka Bölcsőde fejlesztése az önkormányzat állandó feladatai közé tartozik. A fejlesztések központi célját képezi, hogy ezekben az intézményekben olyan körülményeket lehessen kialakítani és fenntartani, ahol a gyermekeket érintő edukációs gondozás magas hozzáadott értékkel rendelkezik, illetve az egészséges testi és lelki identitásuk kifermálódásának egyengetését komoly szakmai eszköztárral lehet segíteni. Ezen céltételezések eléréséhez nagy segítséget jelentett a közelmúltban megnyert TOP pályázatok adta lehetőségek.

A gyermekek képesség és készség fejlesztésének szakszerű támogatásához elengedhetetlen feltételként jelenik meg a megfelelő adottságokkal rendelkező helyiségek kialakítása. Ahogy az ezekhez szervesen kapcsolódó fejlesztő eszközök megléte is. Az óvoda Barmos György tér 2. szám alatt található telephelyén a következő repertoárral várják a pedagógusok a kisgyermeket: Kreatív zene terem, zeneóvoda, bábszínház terem, úgynevezett ész-kerék szoba, kreatív szoba és játszószoza. Továbbá, az óvoda Egyenlőség utca 19. hrsz. székhelyén mocorgó névre keresztelt mozgásfejlesztő szoba, kreatív babakonyha, avagy főzősarok, letye-petye beszédfejlesztő szoba, s nem utolsósorban egy gyógypedagógiai fejlesztő szoba is biztosítja a kor kompatibilis és differenciált megközelítésű, játékos fejlesztést és időtöltést.

Az Egyenlőség utca 17-19. címmel rendelkező bölcsődében pedig a közelmúltban került kialakításra egy új altatóterasz, amely által a kinti altatás jótékony hatásai, így például a levegőztetés tud megvalósulni. A bölcsőde telephelye rövidesen egy új épületszárnyal fog

gazdagodni, amely a már meglévő bölcsődei épülettel, egy száraz kapubejáróval, s egy előtetővel fog összeköttetésben kialakításra kerülni. A foglalkozatóknál fedett teraszok kerülnek kiépítésre. Az épület kialakításáról fontos elmondani, hogy akadálymentesített formában fog megvalósulni, így természetesen részét képezi az akadálymentes illemhely, az ekként kialakított közlekedési útvonal, a rámpával megközelíthető bejárat, és a parkolók is egyaránt inkluzív szellemiségben fognak testet ölteni. További fejlesztési lehetőséget teremt a 2019 nyarán beadott, s eme sorok írásának pillanatáig még elbírálás alatt lévő pályázat, amelynek elnyerése esetében megteremtődne a lehetőség arra, hogy a meglévő bölcsődei ellátás férőhelyszámaait egy 2x14 fős csoportszoba létrehozásával bővíteni lehessen.

Vezeték nélküli hálózat – WIFI kiépítés

Manapság már lassan nem is létezik olyan technológiai eszköz, aminek ne lenne valamilyen, vezeték nélküli internetet használó változata, sőt. A mindennapoknak teljesen átlagos jelenségévé vált, hogy mindenféle okos kutyúkkal wifi elérhetőség után vadászva bókászni az emberek, akár egy gyors e-mail, egy Instagram poszt vagy a saját Facebook oldalunk hírfolyamuk tallózása reményében. A Mórahalom Városi Önkormányzat figyelve a kor kihívásaira és elvárásaira, feladatának érezte, hogy kivegye a részét a vezeték nélküli hálózat lokális kiépítésében, amely vállalat a WiFi4EU kezdeményezés segítségével meg is valósított. A WiFi4EU – amely egy viszonylag friss uniós program – lényege az, hogy az Európai Unió területén ingyenes wifi hozzáférést tudjon biztosítani az állampolgárok számára, amelyet különböző nyilvános helyeken, így például parkokban, tereken, középületekben, könyvtárakban, avagy múzeumokban is egyaránt szabadon használhatnak az emberek.

A város ingyenes wifi hálózata Mórahalom több pontját érinti. A WiFi4EU pályázat adta lehetőségeknek és egyéb forrásoknak köszönhetően, Mórahalmon ingyenes wifi hálózat került kiépítésre a Szent Erzsébet Gyógyfürdő körüli területeken a pénztárnál, a parkban és a fürdő északi bejáratánál. További két wifi pont került kialakításra a város külterületén lévő Patkó Lovas Színház területén és a Móradozói Sportcsarnoknál is. A fejlesztés második ütemében pedig a következő helyszíneken lesz a lakosok s turisták számára elérhető a gondtalan s ingyenes internetezés: A városháza külső és belső tereiben, a piaccsarnok körül, az Aranyszőm Rendezvényházban és annak külső udvarán, a Pramonád térrel egyetemben. ²⁸

²⁸ Forrás: *Ingyenesen elérhető wifi hálózat kiépítés*. Mórahalom városi honlap, 2019.06.11. Online: <http://www.morahalom.hu/ingyenesen-elerheto-wifi-halozat-kiemese>

A városüzemeltetés lelke: A Móraép Nonprofit Közhasznú Kft. bemutatása

A megalapításhoz vezető út

Mórahalom történetében már a rendszerváltást megelőzően is számos próbálkozás, törekvés irányult arra vonatkozóan, hogy a település mindennapi üzemeltetéséért egy erre a célra létrehozott szakmai egység feleljen. Egy olyan gazdasági szervezet, amely az anyagi források ésszerű felhasználásával alkalmas arra, hogy a városüzemeltetési, építési és beruházási feladatokat helyi munkaerőre támaszkodva, magas minőségben lássa el. Ebből a gondolatmenetből kiindulva született meg az 1980-as években a Móraép Nonprofit Közhasznú Kft. jogelődjének számító költségvetési üzem, majd a '90-es évek elején a város önkormányzatának fizikai állományából szerveződő 11 fős – bár szervezeti önállóság nélkül működő – városgondnokság. Az igazán meghatározó jelentőségű előre lépés az évtized második felében következett be: „1996. január 1-én az akkor még igen ifjú, viszont roppant fogékony és dinamikus városvezetés már felismerte annak a jelentőségét, hogy a legtöbb esetben pályázatok útján Mórahalomra került beruházási és fenntartási források gazdaságos felhasználásához egy szakértői gárdára van szükség” – nyitja meg sorait Németh Attila, a Móraép Kft. ügyvezetője. „Ez az új szervezet – folytatja a cégvezető – „építészekből és gépészekből állva, közhasznú társaságként szerveződött meg.” Így jött létre az akkori Móraép, amely azóta is 100%-os önkormányzati tulajdonban van.²⁹

A város építésének tartópillére

A szervezet munkába állításával az önkormányzat legjelentősebb célkitűzése az volt, hogy minden Mórahalomra érkezett és érkező pályázati forrás maximálisan „a város fizikai gyarapodására, különböző intézmények felújítására és új objektumok létrehozására, azaz Mórahalom teljes infrastruktúrájának kiépítésére, majd annak a komfortosítására legyen fordítva.” Eme nemes elhatározás kivitelezhetőségét alapjaiban biztosítja a komplett önkormányzati tulajdonlás ténye. Mivel ebből fakadóan a szervezet irányításában és a vele kapcsolatos döntésekben sosem volt szüksége arra a településvezetésnek, hogy más partnerekkel is egyezésre jusson; mint anno a költségvetési üzem esetében, amelynek működése sokkalta bürokratikusabb volt, hiszen több település érdekeit kellett összehangolni. Ez a körülmény tette lehetővé a város számára azt, hogy egy olyan infrastrukturális fejlődési pályára léphetett, amelyben az önkormányzat a maga szuverén, átgondolt és konstruktív tervei úgy ültetődnek át a gyakorlatba, hogy a kivitelezésért felelős közhasznú társaság maximális lojalitással viseltet a város építésének és szépítésének értékes küldetése iránt.

²⁹ A Röszei út 34. szám alatti telephellyel rendelkező társaság hivatalos honlapja: <http://www.moraepkft.hu/>

A Móraép Kft. helye és szerepe a település és térségfejlesztésben

A szervezet nagyon gyorsan bekapcsolódott a település urbanizálódásának elősegítésébe-formálásába, s igen hamar a város fejlesztésének zászlóshajójává lépett elő. Ez a kiemelt szerep a társaság létrehozásától, azaz 1996-tól folyamatosan kitapintható s nyomon követhető, amelyet Németh Attila szavaival úgy is megfogalmazhatunk, hogy a cég *„együtt nőtt a feladatok minőségével, nagyságával”*. Ráadásul, külön figyelemre méltó

vonás, hogy a *„napjainkban már nonprofit közhasznú kft. szervezeti formában működő cég sohasem a nyereség halmozódására törekedett, hanem arra, hogy a bevételeivel fedezetet teremtsen a kiadásaira.”*³⁰ Sőt, sokat mondó tény, hogy Mórahalom közelmúltban végbement intenzív fejlődésének új szintre emelkedése és ezzel párhuzamosan, a település arculatának napjainkban látható és felismerhető stílusjegyeinek a kidomborodása, ahhoz az időszakhoz vezethető vissza, amikor a szervezet nonprofitá alakult. Röviden, de lényegre tapintóan ezt úgy fogalmazta meg a cégvezető, hogy ez *„egyértelművé teszi azt, hogy részt vállaltunk ebben a jogosan rendkívülinek nevezhető folyamatokban”*.

Az eddigiek során körüljárt településfejlesztést érdemes egy kicsit közelebbről is megvizsgálni, amely által megállapíthatjuk, hogy a Móraép Kft. legfontosabb feladatait három fő kategóriába lehet sorolni. Ezek a következők:

1. Településüzemeltetési feladatok: Köztisztaság biztosításával kapcsolatos kötelezettségek ellátása a város közterületein, szállítási tevékenységek és önkormányzati ingatlanok karbantartása. Önkormányzati kül- és belterületi utak, kerékpárutak, járdák karbantartása, csapadékvízrendszer üzemeltetése. Továbbá az Országos Állat- és Kirakodó Vásár³¹ szervezése, rendezése, illetve kisebb léptékben, de hasonló szervezői munkálatokat igényelnek a heti kispiacon üzemeltetése is. A feladatok között találjuk még az állatfelvásárlás objektumainak fenntartását és személyi állományának biztosítását is. Nem utolsósorban a sportköri ingatlanok, területek és futballpályák karbantartása, továbbá a hulladékgyűjtés – amely hét környező településre is kiterjed – egyaránt a társaság vállalt tevékenységei között szerepel. Röviden összefoglalva ezt a kategóriát kijelenthetjük, hogy minden olyan tevékenység ellátása a Móraép Kft. feladatkörébe tartozik, amelyek bármilyen vonatkozásban is a szűkebb vagy tágabb értelemben vett településüzemeltetéssel összefüggésben állnak.

³⁰ A szervezet 1996 januárja és 2009 májusa között közhasznú társaságként, majd az utóbbi dátumtól napjainkig tartóan, mint nonprofit közhasznú társaságként működik.

³¹ Vonatkozó információk: <http://www.moraepkft.hu/varosi-piac-es-kirakodovasar>

2. Építési beruházások, illetve intézményi felújítások: A cég építési feladatai olyan szakterületekre terjednek ki, mint a sétány és parkerdők építése, parkrekonstrukció³² és a közterek burkolása, továbbá sportpályák létrehozása. Ebbe a kategóriába sorolandó még az egyéb térburkolatok kivitelezése (szemléletes példa a városháza előtti), az ipari üzemek és irodaépületek,- a konyha,- panzió,- és lakásépítések is.
3. Nem meglepő módon, az összes előbbi feladat ellátásához szükséges logisztikai háttér megteremtése is a társaság kötelezettségei között helyezkedik el.

Külön szót érdemel az is, hogy a Móraép Kft. a város határain átnyúló, szó szerinti értelemben vett építő szereppel is rendelkezik. Erre kézzel fogható eseteket már az előbbi sorokban is olvashattunk, viszont érdemes pár további, érzékletes példával bemutatni a Móraép Kft. fontos munkájának eredményeit: Járási, kistérségi funkcionalitással bíró referenciái közé tartozik a Mórahalom-Röszke és Mórahalom-Zákányszék közötti szakasz kerékpár útjainak kiépítése. Avagy például az az ivóvízminőség-javító beruházás, amely során Mórahalom kül- és belterületei mellett, Ásotthalom településén is fejlesztésre került a vízelosztó hálózat. Másrésztől fontos kiemelni az olyan beruházásban való meghatározó jelentőséggel bíró részvételt, mint a Homokhát Térségi Agrár - Ipari Park létrehozása, amely közel sem csak kistérségi, hanem regionális és azon túlmutató hatással is bír. Ehhez kapcsolódóan az utóbbi évtized kiemelkedő tevékenységei közé tartozik a vállalkozói inkubátor létesítése is, amely a település és a régió szinten érintett kis és közepes méretű vállalkozások erősítését segíti elő.³³

---

³² Kézzel fogható példázat az Ezer Év Parkjának komplett környezet és parkrekonstrukciójának kivitelezése, amelynek esetében gyakorlatilag nulláról felépítve sikerült azt az esztétikus és gazdag növény, illetve kertészeti kultúrát kiépítenie a cégnek, amely napjainkban fogadja az intézménybe látogató vendégeket.

³³ Forrás a Móraép Kft. hivatalos honlapján megtalálható „Pályázatok” fül alatti leírás: <http://www.moraepkft.hu/cegunk-bemutatasa/vallalkozasi-agazat/palyazatok>; Szemléltető referenciákért lásd: <http://www.moraepkft.hu/cegunk-bemutatasa/vallalkozasi-agazat/referenciak>

Összegzés

A Móraép Kft. által gyakorolt szerteágazó településüzemeltetési tevékenységek a helyi közszolgáltatásokat biztosító humán és anyagi infrastruktúra folyamatos működését alapjaiban segíti elő. Ennek részét képezve felel olyan területek kiváló minőségű fenntartásáért és működtetéséért, mint például a helyi közutak, a parkok és zöldterületek, általánosságban az épített intézményhálózat, vagy a környezetvédelem. A cég innovativitásra nyitottan, felhasználóbarát jelleggel és szakmailag megkérdőjelezhetetlen módon igyekszik ellátni a tevékenységeit úgy, hogy közben a legoptimálisabb eljárás szerint használja fel a forrásait és szervezi meg a munkafolyamatait. A Móraép Kft.-nek a város szempontjából betöltött jelentőségét létfontosságúként kell jellemezni, amelyet hűen támaszt alá Németh Attilának a városfejlesztés és fenntartás témáját lezáró, összegző gondolata, miszerint *a társaságunk működésétől számítva alig volt olyan kis, vagy nagy beruházás, amiben vagy fővállalkozóként, vagy alvállalkozóként ne vettünk volna részt.* Egyértelmű tény, hogy a társaság munkavégzése alapjaiban meghatározza azt, hogy Mórahalom a 21. századi elvárásoknak megfelelően, építészeti és környezeti arculata kimagasló esztétikai jellemzőkkel bírjon, melyek mind a helyi közösség, mind a településre érkező látogatók százezrei számára teszik felejthetlenné ezt a csodás szépségű várost.

A város a Szent Erzsébet Gyógyfürdő felőli centrumrésze; a kép jobb alsó szélén a központi körforgalom, illetve mellette a Szent László Katolikus Templom tornya látható.

Mórahalmi Városfejlesztő Kft.

Egy folyamatosan és intenzíven fejlődő város esetében alapvető szükségletként jelenik meg a fejlesztéseket célirányosan koordináló szervezeti háttér megléte. Ez egy olyan stratégiai vállalat, amelynek fontosságát Mórahalom városának vezetése már igen korán felismerte, s a lehetőségeivel fogva a várossá válás óta igyekszik a gyakorlatban is alkalmazni. Ennek a folyamatnak részét képezve 2009-ben került létrehozásra a *Mórahalmi Városfejlesztő Kft.* A cég megalapítása azzal a szándékkal történt, hogy immáron a 21. századi fejlesztési és modernizációs igények, illetve a lokális körülmények ismeretének tükrében, még hatékonyabban lehessen megvalósítani az önkormányzat településfejlesztéssel kapcsolatos terveit.

A Kft. elsődleges feladatává vált, hogy a város jövőképét befolyásoló hazai és határmenti programok előkészítésében és lebonyolításában tevékeny szerepet vállaljon. Ez utóbbihoz kapcsolódik a határon túli településfejlesztések irányába tanúsított támogató hozzáállás is, amelynek szerepe a regionális fejlesztések szempontjából jelentősnek tekintendő. Továbbá, a társaság feladatmegbízásának egyértelmű része az is, hogy érdemben elő tudja segíteni a nyertes pályázatok hatásos menedzselését, így az önkormányzat saját forrásaiból kivitelezésre kerülő gazdasági és infrastrukturális fejlesztések megvalósítását. S nem meglepő módon, a társaság feladatainak elválaszthatatlan részét képezi a településfejlesztési koncepciók és akciótervek előkészítésében és végrehajtásában megnyilvánuló fokozott aktivitás is.³⁴

A Mórahalmi Városfejlesztő Kft. Pásztor József ügyvezetésével kezdte meg tevékenységét az akkori – Millenniumi sétány 2. szám alatt kialakított – Polgármesteri Hivatal székhelyén. A működés második évében, 2010-től Dudás Kószó Katalin lett kinevezve a szakmai munka irányításáért felelős ügyvezetői tisztségre, akinek az irányítása alatt új helyszínre költözött a társaság: 2014-től az Aranyszöm Rendezvényház egyik emeleti irodájába rendezkedett be a Mórahalmi Városfejlesztő Kft., s ebben az évben már könyvelési tevékenység ellátásával is szélesedett a társaság portfóliója. 2015-ben újabb vezetőváltás történt, innentől dr. Tóthné Gróf Ágnes vette át a Kft. ügyvezetésével járó, városfejlesztéssel kapcsolatos feladatok teljes körű irányítását. A társaság ezen utóbbi időszakának egyik legkiemelkedőbb, nemzetközi vonatkozással és súllyal is rendelkező fejlesztése a KOLO Szerb Kulturális Központ létrehozásához kötődik. Ugyanis, eme üzenetében is mód felett értékes intézmény kivitelezését biztosító (*Colourful Cooperation*) pályázat megvalósulásához (2017-2020) a Mórahalmi Városfejlesztő Kft., mint tapasztalt projektmenedzstment szervezet járult hozzá.

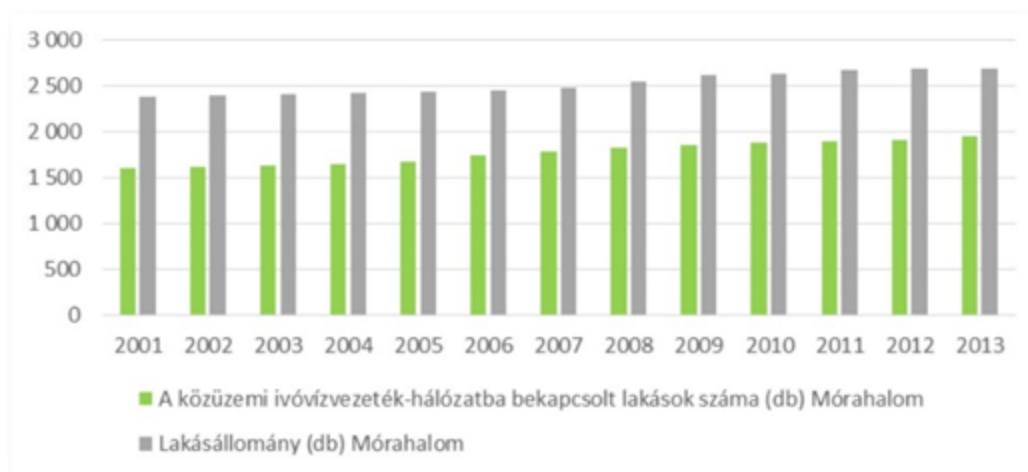
---

³⁴ Kiemelt jelentőségű példaként lásd: A Homokhátság természeti adottságai a legóvatosabb megfogalmazás szerint sem a legoptimálisabbak, amelynek eredője az olyan időjárási szélsőségek egymás utániságában foglалható össze, mint az intenzív esőzések és a hosszú ideig tartó aszályos időszakok. Az ezekből a természeti körülményekből keletkező károk enyhítése és végső soron megoldása érdekében jött létre az “*alkalmazkodás az éghajlatváltozáshoz a Homokháti Kistérségben*” nevet viselő project, amelynek megvalósításában a Mórahalmi Városfejlesztő Kft. is részt vett. Magáról a projektről lásd a következő összefoglalót: *Projekt indul a Homokhátság vízgazdálkodásnak javítására*. Regional Environmental Center, 2015.04.22. Online: <http://eea.rec.org/tamogatott-projektek/c3-6-homokhat/eea-c3-6-nyitorenzveny.html>

A mórahalmi víziközmű ellátás létrejötte és fejlődése

A vízellátó hálózat kiépítésének kezdetétől napjainkig

Mórahalom ivóvízellátó hálózatának kiépítése 1970-ben vette kezdetét.³⁵ Ekkor az elsődleges prioritás nem másra, mint a megfelelő minőségű ivóvízellátás körülményeinek kialakítására irányult, amelynek célzatából létrehozásra került a *Mórahalmi Községi Vízmű* létesítménye. A vízmű az általa fűrt kútból mintegy 17,5 km hosszú – először azbesztcement, acél majd PVC csövekből készült – vízvezetéken kezdte meg a víz szolgáltatását. Ahhoz, hogy a víznyomást minél megfelelőbb módon lehessen biztosítani, a mórahalmi vízműtelep hamar infrastrukturális bővítésen ment keresztül, s 1971-ben egy ún. „buzogány” alakú víztoronnyal

Forrás: ITS DA Konzorcium: Mórahalom város integrált településfejlesztési stratégiájának megalapozó vizsgálata. 2015: 119. old.

gazdagodott, amelynek maga a csőszára is víztárolóként funkcionált.³⁶ A vízellátó hálózatot a hetvenes-nyolcvanas években a község, majd nagyközség fejlődésével tovább bővítették. A jobb ellátás érdekében 1984-ben és 1990-ben újabb kutak fűrésével segítették a nagyobb kapacitású ivóvízellátást. Ezek a kutak egylépcsős rendszerben közvetlenül termeltek a vízellátó hálózatra, mivel a kitermelt víz minősége maradéktalanul megfelelt az akkor érvényes előírásoknak. A korszerű vízellátó hálózatból egyre több ház jutott direkt módon az ivóvízhez, ugyanakkor az egész településen számos közkifolyót is létesítettek. Folyamatosan sor került a település tűz- és vagyonbiztonságát elősegítő utcai tűzcsapok felszerelésére is, az első időszakban altalaj, majd később földfeletti tűzcsapokkal.

A rendszerváltástól az uniós lehetőségek adta fejlesztésekig

A kilencvenes és a kétezres években is folyamatos volt a vízellátó hálózat bővítése, valamint a régi vezetékek főként önkormányzati beruházásként történő cseréje.³⁷ Ezen

³⁵ A mórahalmi víziközmű ellátás teljes bemutatása, annak minden részadatával egyetemben Varga Zsoltnak köszönhető. Varga Zsolt az Alföldvíz Zrt. szennyvízágazat-vezetője pályafutását a mórahalmi Térségi Vízmű Üzemeltetési Intézménynél kezdte több mint 20 éve. 1993-tól a Magyar Hidrológiai Társaság tagja. 2005-től műszaki igazgató helyettes, később megbízott helyettes, majd pedig igazgatóként irányította a Térségi Vízmű Üzemeltetési Intézmény működését. 2014 óta az Alföldvíz Zrt. 5. sz. Területi Divízió szennyvízágazat vezetője.

³⁶ A víztorony pontos paraméterei: 150 m³-es, 27 m teljes és 19 m csőszármagasságú.

³⁷ A cserék KMPVC és KPE anyagú korszerű csövek alkalmazásával valósult meg.

folyamatok során 2007-ben az új ipari és tűzvíz ellátó rendszer részeként a Kissori út mellett megépült egy új víztermelő kút, s egy újabb víztorony, illetve a hozzá kapcsolódó, immáron nagykapacitású ipari vízellátó hálózat is létrehozásra került.³⁸ Ezen rendszer már stabil alapot képzett a város további vízellátó rendszerének fejlesztéséhez, nem utolsósorban a nagyobb területi vízigények kiszolgálásához is. A víziközmű ellátás területén is kiemelten fontos állomásnak tekintendő Magyarország 2004-es Európai Unió csatlakozásával együtt járó kötelezettségek előtérbe kerülése. Ugyanis az uniós tagsággal minden vonatkozó előírást át kellett venni, ami pedig azt jelentette, hogy az addigiaknál jóval szigorúbb ivóvíz minőségi határértékek léptek életbe. Ezen szigorúbb határértékeknek megfelelő ivóvízellátás biztosításához jelentős költségekkel járó fejlesztés vált szükségessé, melyet a szerényebb gazdasági körülményekkel rendelkező önkormányzatok nem tudtak önerőből finanszírozni. Ebből következően, ezen jelentős beruházás előkészítéseként hosszú tervezési és pályázat készítési folyamat kezdődött el. Ennek részét képezte egy olyan 10 résztvevőből álló önkormányzati kooperáció is, amely a vízművek üzemeltetése érdekében együttműködésben állapodott meg, s így jött létre a *Mórahalom és Térsége Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás*.³⁹ Az alapos előkészítésnek, tervezésnek és az együttműködésnek köszönhetően, a térségi fejlesztésben érdekelt önkormányzatok társulásának szinte 100%-ban sikerült a vonatkozó uniós és magyar állami támogatásokat elnyernie, amely a *Mórahalom és térsége ivóvízminőség-javító program* néven vált ismertté.⁴⁰ Ezt követően a fejlesztések gyakorlati megvalósítása vette kezdetét, amely 2012-től a 2017-es műszaki átadás-átvétellel zárult. A mórahalmi projektrész 1,2 milliárd forintból valósult meg, melynek területei a következők mentén foglalhatók össze:

- A két régebbi kút helyett új víztermelő kutak létesültek, majd azok bekötésre kerültek a Rákóczi téri vízműtelepre.
- A régi, alacsony magasságú víztorony helyét és szerepét átvette az új, nagyobb és magasabb víztorony, amely a kiterjedt terület megfelelő nyomású vízellátása érdekében átkötésre került a városi rendszerre.

A vízműtelep szivattyútere.

- A Rákóczi téri vízműtelepen a meglévő építmény bővítésével egy új arzén és ammónia-mentesítő víztisztítási technológia⁴¹ létesült, amelynek felszereltségében megtalálható: Vegyszeradagolók, szűrők, szivattyúk, fertőtlenítő

³⁸ A víztorony pontos paraméterei: 300 m³-es, 44 m teljes és 36 m csőszármagasságú.

³⁹ Mórahalom, Zákányszék, Ásotthalom, Bordány, Domaszék, Forráskút, Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa és Üllés.

⁴⁰ A pályázat részleteiről lásd: <https://www.morahalom.hu/hu/reszletek/morahalom-es-tersege-ivo-vizminoseg-javito-program>

⁴¹ A víztisztító technológia kapacitása: 95 m³/óra, 1900 m³/nap.

rendszerek, 125-125 m³ térfogatú nyers és tisztavíz tárolók, dekantvív és iszaptárlók, iszapszikkasztó tálcák, PLC-s és számítógépes folyamatirányítás, továbbá szociális helyiségek.

- A város belterületén 5,3 km hosszban vízgerinc vezeték és hozzá kapcsolódóan 259 db lakossági vízbekötés csere történt, részben az ellátás biztonságát növelő új vezeték összekötésekkel.
- Mórahalom külterületén 26,9 km vízgerincvezeték bővítéssel, összesen 392 ingatlan vízellátása vált lehetővé.

Az öt éves átfogó fejlesztési projekt eredményei vitathatatlanok, mivel ezen beruházások révén a város egészséges ivóvízellátása – a hatályos jogszabályokhoz igazodva – hosszú távra megoldódott. Ráadásul, külön ki kell emelni, hogy a projekt zárása óta is folyamatosan zajlónak a kisebb fejlesztések és hálózatbővítések. S eme sokrétű fejlesztések hatására jutottunk el odáig, hogy 2019-ben már összesen 65,2 km vízgerinc vezeték biztosította a mórahalmi lakosok, intézmények és üzemek minőségi ivóvízellátását.

A szennyvízhálózat fejlesztése és kiterjesztése

A Homokháti kistérségen belül, Mórahalmon elsőként – egy kb. 0,7 km csatornával – már 1971-ben létrehozták a településközpont egyesített rendszerű vízvezetését; majd 1975-ben a biológiai tisztítást biztosító oxidációs árkos szennyvíztisztító és az elválasztott rendszerű csatornahálózat kialakítására, s későbbi bővítésére is sor került. A szennyvízelvezető hálózat folyamatos fejlesztése miatt 1988-ban új technológiai műtárgyak építésével a szennyvíztisztító is bővítésre került. A szennyvízelvezető rendszer funkcióját tekintve elválasztó elven működik, tehát a szennyvízcsatornába csak szennyvíz vezethető be. Értelemszerűen ez azt jelenti, hogy a csapadékvíz elvezetését külön vízvezető rendszer biztosítja a városban. A gravitációs csatornák magassági vonalvezetését pedig a helyi adottságok, a meglévő közművektől előírt védőtávolságok, valamint a tervezett hidraulikai kapacitások határozták meg.

A város gyors ütemű fejlődése és a szigorodó környezetvédelmi előírások a kétezres évek elejére egyaránt szükségessé tették a szennyvíztisztító rendszer fejlesztését is. Ezt a folyamatot segítette, hogy a mórahalmi szennyvíztisztító modernizációs igénye párra talált a közeli Zákányszék új szennyvíz elvezetési szándékával, amelynek következtében a felek közös erővel láthattak neki a tervezési és projekt előkészítési munkálatoknak. A megvalósítás anyagi háttéréül szolgáló európai uniós és a magyar állam által nyújtott 1,2 milliárd forintnyi támogatásokból 2012 és 2013 során meghatározó jelentőségű fejlesztések valósultak meg.⁴² Mórahalom szennyvízelvezetési rendszere olyan rekonstrukciós munkálatokon és teljesítménynövelésen ment keresztül, amelynek eredményeképpen egy új, az eddiginél nagyobb kapacitással bíró, jobb tisztítási hatásfokú és korszerűbb szennyvíztisztító telep jött létre. A telep adottságai a következő jellemzőkkel bírnak:

---

⁴² A beruházás zárórendezyényéről és a fejlesztésekről további részletekért lásd: *Lezárult Mórahalom és Zákányszék közös szennyvízberuházása*. Zákányszék települési honlap, 2015.05.15. Online: <http://zakanysezek.hu/2015/05/15/lezarult-morahalom-es-zakanysezek-kozos-szennyvizberuhazasa/>

- A szennyvízelvezetési kapacitás növelés keretében 2 km 200 mm-es gravitációs főgyűjtő szennyvízcsatorna került 300 mm-es bővítésre, valamint új, a korábbinál háromszor nagyobb kapacitású 150 m³/óra hozamú szennyvízátemelő és hozzá kapcsolódó nyomóvezeték létesült.
- A meglévő szennyvíztisztító telepen egy új biológiai szennyvíztisztító technológia létesült. A technológia mechanikai szűrőkkel, átemelő és kiegyenlítő tárolókkal, biológiai reaktorokkal, vegyszeradagolókkal, szivattyúkkal, keverőkkel, utószűrőkkel, iszaptárlóval, iszapvíztelenítővel, PLC-s és számítógépes folyamatirányítással és szociális helyiségekkel került kiépítésre.⁴³

A szennyvízhálózat korszerűsítése és fejlesztése a település környezetbarát szennyvíz kezelését és elhelyezését hosszú távra megoldotta. S természetesen, ahogy az ivóvízellátás esetében, úgy a szennyvízhálózat kezelésre is érvényes a folyamatos fejlesztés szem előtt tartása, amely az elvezető és tisztító rendszer napjainkig tartó modernizációjában és hálózatbővítésekben is megmutatkozik. Ehhez kapcsolódóan, természetesen a szennyvízcsatorna rekonstrukciója is állandó figyelemmel van övezve. Az ismertetett fejlesztések következtében megállapítható, hogy 2019-re összesen 42,3 km szennyvíz gerincvezeték biztosítja a mórahalmi lakosok és a helyi intézményi infrastruktúra minőségi szennyvízelvezetését.

Összefoglalás települési és térségi kitekintéssel

A megyei településeken – Szeged és Algyő kivételével – 1992-ig a *Csongrád Megyei Víz- és Csatornamű Vállalat* végezte az ivóvízellátást és a szennyvízelvezetést, amelyet 6 üzemmnökségre (köztük a mórahalmi üzemmnökséggel) tagolva látott el. Majd egy önkormányzati törvény lehetőséget teremtett arra, hogy az állami és vállalati tulajdonú víziközműveket és a működtető eszközöket az önkormányzatok saját tulajdonukba és kezelésükbe vegyék. Eme törvényi változás tette lehetővé azt, a térségileg érintett önkormányzat összefogásából létrejött a *Térségi Vízmű-üzemeltetési Intézmény*.⁴⁴ A mórahalmi székhelyű Térségi Vízmű 1993. január 1-től, az önkormányzatok felügyelete és érdekeinek szoros képviselője mellett kezdte meg a víziközművek üzemeltetését. Tevékenységi körébe tartozóan, rövidesen már 10 település ivóvízellátását és 4 település szennyvízelvezetését biztosította a Térségi Vízmű, mely a feladatoktól függően 40-50 embernek adott stabil munkahelyet.

A víziközművek és a működtető eszközök átvételével járó kezdeti nehézségek megoldása után, az üzemeltető rendszer fejlesztése és a folyamatos ellátási biztonság növelése egyre nagyobb hangsúlyt kapott. A 2011-es évben hatályba lépett egy olyan új törvény, amely strukturálisan

⁴³ A szennyvíztisztító technológia kapacitása: 150 m³/óra, 1500 m³/nap.

⁴⁴ Az 1992-ben megszületett intézmény alapító tagjai között találjuk: Mór, Ásotthalom, Bordány, Domaszék, Forráskút, Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa, Üllés, Zákányszék, Röske és Zsombó önkormányzatait.

újra definiálta az üzemeltető intézmény működési feltételeit.

Szennyvízsatorna rekonstrukciós munkálatok a Bartók Béla utcában (2019).

E szerint a víziközmű-szolgáltatás üzemeltetésére egy gazdasági társaságot kellett létre hozni, ennek következtében nyert formát a *Térségi Vízmű Kft.* intézménye. Ráadásul, az újabb jogszabályi előírások miatt már csak a nagyobb víziközmű-üzemeltető társaságok végezheték tovább a tevékenységüket, így 2014-től a békéscsabai székhelyű Alföldvíz Zrt. vette át a mórahalmi – s szinte a teljes megye – víziközművek üzemeltetését.

Lezárás

Az utóbbi évek jogszabályi változásaitól függetlenül is megállapítható, hogy a rendszerváltás előtt megindult víziközmű kiépítési munkálatok a kilencvenes években, majd az elmúlt két évtizedben folyamatosan fejlődtek. A tudatos fejlesztésekre egyaránt jellemző, hogy mindig az adott időszak elvárásainak igyekeztek megfelelni, s az unióhoz történő csatlakozással szintlépés jellegű előre lépések indultak el. A mórahalmi víziközművek fejlesztése elválaszthatatlanul összeforrott a település urbanizációs fejlesztésének jól átgondolt és megtervezett politikájával. Nem utolsó sorban, egyértelműen kijelenthető, hogy eme nagy volumenű és értékű munkában résztvevő összes fél, így az önkormányzat és a kiváló szakemberek együttesen járultak hozzá ahhoz, hogy Mórhalom olyan virágzó zöld oázissá tudjon válni ebben az alföldi homoktengerben, amilyenek ma ismerjük.

A mórahalmi közrend és közbiztonság alakulása az elmúlt évtizedek tükrében

Mórhalom biztonsági mutatói, mind objektív, mind szubjektív alapon megközelítve is kiemelten jóként jellemezhetők.⁴⁵ A közrend és közbiztonság megszervezésére a város igen nagy figyelmet fordít, amelynek alapját egy többpillérű, komplex közbiztonsági rendszer képezi.⁴⁶ Ez alatt értendő, hogy a város belterülete, a külső-tanyai részek, illetve a határ menti elhelyezkedés okán a megfelelő határőrzés megvalósításában is elvitathatatlan szerepe van a település hivatásos biztonsági szakembereinek és elkötelezett civiljeinek. Ezen roppant fontos témának a feltérképezése és bemutatása a mórahalmi Rendészeti Csoport vezetőjének, Battancs Erikának a közreműködésével valósul meg.

⁴⁵ A szubjektív biztonságérzet az egyén által, szubjektív módon érezhető, észlelhető biztonsági körülményekre vonatkozik, pl. bűnözéstől való félelem. Az objektív jellegű pedig mindig valamilyen külső mérőszám, érték szerint határozza meg a biztonság milyenségét, így például a bűnügyi statisztika. A témában lásd: Sallai János – Tihanyi Miklós – Vári Vince és Mátyás Szabolcs: *A „jó rendészet” közpolitikai kapcsolódási lehetőségei.* Államtudományi Műhelytanulmányok, 31. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2016: 2-37. old.

⁴⁶ Battancs Erika: *Mórhalmon élők közbiztonságának növelése.* Kriminológiai Közlemények 67. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2010: 66-69. old.

A biztonsági szervek intézményesülésének aspektusai I. – Az 1 fős kmb-s irodától a rendőrőrs létrejöttéig vezető út:

1989-ben a település közbiztonságáért a mai Millenniumi sétányon kialakított, s akkor még csak egy főt foglalkoztató körzetileg megbízott iroda (*kmb*) felelt. A *kmb* rendszerének az képezte (és napjainkban is képezi) az alapját, hogy a kötelékében dolgozó rendőr az adott terület – ebben a kontextusban körzet – körülményeinek tökéletes ismerője legyen, így a rendvédelmi szakember kiemelt helyismerete még hatékonyabbá tudja tenni a bűn megelőzését és szükség esetén az üldözését is. A *kmb* ezen ismertetett koncepciójának tükrében megérhetővé válik, hogy miért tud napjainkban is működő rendszerként funkcionálni. Természetesen, a lakosság demográfiai mutatóinak emelkedésével párhuzamosan és arányosan, a *kmb* kötelékében szolgálatot teljesítő rendőrök létszáma is növekedésnek indult. Továbbá, miként a bevezetőben is megfogalmazásra került, a város határmentisége a település biztonságpolitikai helyzetét alapjaiban befolyásolja, így nem meglepő, hogy a határőrök létszáma gyakorlatilag folyamatosan jelentős. A határokon átívelő migrációs mozgások megfelelő kezelése egy határ menti- és közeli település életében a legfontosabb prioritások között kell, hogy szerepeljen, amelynek tudatában Mórahalom mindent meg tett és tesz a biztonság garantálása érdekében. Ezen elkötelezett munka eredménye, hogy a település kiérdemelhette a „kiváló határőr község” elismerését. Maradva a biztonság és

határvédelem témakörében, a schengeni övezet kialakítását követően, 2007-ben összevonásra került a rendőrség és a határőrség, amely kormányzati döntés Mórahalom közbiztonságára nézve mérföldkönek nevezhető – jegyezte meg Battancs Erika. Majd kifejti: „Onnantól kezdve ma is rendőrőrs fogadja az ügyfeleket, ahol 9 település ügyei intézhetők. Mórahalmon a rendőrök létszáma mindig feladatfüggő volt: Az 1 főtől számítva a migrációs időszak során ide vezényelt 250 főig terjedően széles skálán mozgott a szolgálatot teljesítők létszáma.”

A biztonsági szervek intézményesülésének aspektusai II. – Az 1 fő mezőri szolgálattól az önkormányzati rendészetig:

Mórahalom városának vezetése az önkormányzati törvényben előírt kötelezettségén túl, mindig hangsúlyos szerepet vállalt a település közbiztonságának javításában, amelyet előremutató gondolatok megfogalmazásával és megvalósításával törekszik elérni. Ebből adódóan nem meglepő, hogy az elmúlt három évtized során – a települési adottságokat mindig szem előtt tartva – többféle modell szerint működtek a rendészeti munkatársak: ”1999-től mezőri szolgálat indult, amely főképpen a külterületek közbiztonságát volt hivatott szolgálni. 2006-tól 2 fő településőr vigyázta a város nyugalma. Majd ezt követően egy központból, a közbiztonsági referens irányításával, a következő megoszlás szerint végezték a feladataikat: 1 fő mezőri, 1 fő közterület-felügyelő. Ettől az időszaktól kezdve vettek részt a közbiztonsági munkálatokban a civil hírlánc munkatársai és a polgárőrség, amelynek hatására még

koncentráltabb lett a munkavégzés. Ezt a közbiztonsági modellt váltotta fel 2013-ban az országban elsőként létrehozott Önkormányzati Rendészet, amely napjainkig tartóan működik. Ennek a rendszernek az egyik fő újítása, hogy a modellben dolgozó rendészek (közterület-felügyelők, mezőőrök) immáron magasabb jogosultsággal járhatnak el a közrendi és a közlekedésrendészeti esetekben is, amely a munkavégzés hatékonyságát segíti elő” – ismertette a szakember.”

Civil szerepvállalás és közbiztonság – Mórahalmi Önvédelmi Egylet (Polgárőrség)

A várossá válást követően pár évvel, 1993-ban a közjóért tenni akaró önkéntesség jegyében formálódott meg a napjainkban is legnagyobb civil közbiztonsági szervként számon tartott Mórahalmi Önvédelmi Egylet (Polgárőrség).⁴⁷ Az évtizedek tükrében kijelenthető, hogy a város történetében nagy múltra visszatekintő polgárőrség a hatósági szervek mellett hosszú ideje a település biztonsági életének elválaszthatatlan részét képezi. A polgárőrség jelentősége – amellet, hogy segíti az általános közbiztonság mindenkori kialakítását és fenntartását – külön abban is megnyilvánul, hogy története során mindig felvette a lépést a változó körülményekkel. Így a járőrözés céljai között külön periódusokat, állomásokat lehet és kell megkülönböztetni. Ezek megismerésébe enged betekintést Battancs Erika összefoglalása: „A várossá válás első éveiben a néhány közterület felügyelete, és a tanyai járőrszolgálatok voltak túlsúlyban. Később szorosabb kapcsolat és együttműködés alakult ki a helyi rendőrséggel. Onnantól elindultak a közös járőrszolgálatok. Ma már a szolgálatok nagytöbbsége közös, sőt a rendőrség elismeri és számít a mórahalmi kollégák munkájára. Közös telefonos frekvencián lehet koordinálni az együttműködést. A helyi polgárőrség létszáma folyamatosan emelkedett az évek folyamán. 2015-ben nagymértékben megfiatalodott és kicserélődött a tagság, így fiatalosabb lendülettel

szolgálják a település közbiztonságát. Ma már lovas és határvédelmi tagozattal is rendelkeznek, sőt a határvédelmi országos tagozat székhelyeként számos akciót bonyolítottak sikerrel.”⁴⁸

⁴⁷ A szervezet elnöki tisztségét betöltő személyek névsora: Kószó Dezső (alapító elnök), Gárgyán Ferenc, Dobó Rudolf, Kovácsné Vadászi Erika és Sárközi László.

⁴⁸ 2017 őszén Mórahalom adott otthont az Országos Polgárőr Szövetség Határvédelmi Polgárőr Tagozata által szervezett szakmai fórumnak. Forrás: *Tagozati fórum Mórahalmon*, OPSZ, 2017.09.27. Online:

Az Önvédelmi Egylet mellett civil vonatkozással rendelkező közbiztonsági szerv a kétezres évek első évtizedének végén létrehozott Mórahalomért Közbiztonsági és Vagyonvédelmi Egyesület is. A „civil vonatkozás” nem véletlenszerű terminus, mivel a szervezet alapító tagjai vegyes összetételűek voltak, akik között az intézmények, a civil kezdeményezésű szervezetek, illetve magánemberek is megtalálhatóak.⁴⁹ Az egyesület létrehozásának elsődleges célja az volt, hogy elősegítse a közbiztonsági feladatok ellátásáért felelős szervezetek munkáját, ezáltal a teljes közbiztonsági hálózat működését legyen képes még hatékonyabbá tenni.

A város sajátos közbiztonsági jellemzője: A kiterjedt tanyai világ és egyéb kihívások

Mórahalom településszerkezetének elválaszthatatlan részét képezi a még napjainkban is igen jelentős kiterjedésüként leírható tanyai külterület. Ez a sok szempontból egyedi válaszokat igénylő állapot kérdőjelei a közbiztonság megszervezésének is állandó témája volt, hiszen olyan adottságokra kellett tudni hatásos válaszokat adni, mint például: A tanyai világban élők sokszor igen nehezen elérhető helyeken laknak, mindenféle segítségnyújtási lehetőségtől távol, ráadásul korszerkezeti nézve, az érintettek túlnyomó többsége idős, vagy idősödő ember. A tanyai világ közbiztonságának megszervezésében kiemelt jelentőségűnek tekintendő az immáron két évtizedes múlttal rendelkező tanyaprogram bevezetése. A napjainkban már országos hírnévvel rendelkező kezdeményezés elsőként, 1998-ban a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság szervezésében, Mórahalom településén indult el. A tanyaprogram működését, gyakorlati megjelenését illetően a következőket foglalta össze Battancs Erika: „*A tanyákon élők közbiztonságának javítása céljából olyan civil információs hírlancot hoztak létre, amelynek értelmében a rendőr mellett a tanyagondnok, a mezőőr, a vadász és a postás is információkat szolgáltatott a külterületen élők közbiztonságáról.*”⁵⁰

A tanyai világ folyamatosan terítéken lévő kérdéseinek a megválaszolása mellett, a település életében jelentkező legnagyobb közbiztonsági kihívásokat a következő felsorolás foglalja egy csokorba: A város gyors ütemű és nagy horderejű fejlődése, s az ezzel járó beruházások; a városiasodás következtében egyre intenzívebbé váló gépjármű forgalom, továbbá a mezőgazdaságban történő átalakulások. A település turisztikai szerepe és súlya folyamatosan növekedik, amellyel párhuzamosan évről-évre egy több turista látogat el a városba, amely tendenciához igazodnia kell a közbiztonsági körülményeknek. Nem utolsó sorban, Mórahalom határmentiségéből fakadóan a külföldi vendégmunkások jelenléte, illetve a következő sorokban önálló ismertetéssel is rendelkező migrációs kérdések is rendszerint komoly kihívások elé állítják a közbiztonságért felelős intézményeket és munkatársakat.

Az utóbbi évek legnagyobb közbiztonsági kihívása: A migráció kezelése

Mórahalom földrajzi elhelyezkedése, miszerint a déli határszakasz közvetlen szomszédságában fekszik, alapjaiban határozza meg a különböző migrációs mozgásoknak való

<https://www.opsz.hu/csongrad-megye/tagozati-forum-morahalom>; Az év végén pedig az Aranyszöm Rendezvényházban került megrendezésre a *Határvédelmi tagozat évváró fóruma*. OPSZ, 2017.11.30. Online: <https://www.opsz.hu/hatarvedo-tagozat/hatarvedelmi-tagozat-evzaro-foruman>

⁴⁹ Battancs, 2010: 67. old.

⁵⁰ Később, annak érdekében, hogy minél sikeresebben tudjon működni a civil hírlanc, a kezdeményezésben részt vevő munkatársak közbiztonsági témákban (tovább)képzésekben részesültek. Battancs, 2010: 68. old.

kitettséget. Ebből fakadóan nem meglepő, hogy a 2015-2016-os években jelentős méretekben aktivizálódott vándorlások borzasztó méretekben terheltek meg a települést és óriási kérdőjelek elé állították a közbiztonság fenntarthatóságát. Az ominózusos évek során közel százezres nagyságban vonultak át migránsok és menekültek a település földjén, amely időszakból 2016 nyarának hónapjait külön ki kell emelni, hiszen eme periódus a legvészesebb jelzővel illelhető. Ekkor a település közbiztonsági szakembereire, önkénteseire is igen nagy teher hárult, aminek részét képezte a 24 órás riadóláncot alkalmazó munkavégzés. Ennek keretei között a helyi erők és a környező települések folyamatosan együttműködve igyekeztek a migrációs mozgásokat koordinálni, kezelni. Battancs Erika a következőképpen emlékezett vissza erre az időszakra: *„A legnehezebb időszakokban csapatostul vonultak az emberek a kissori út szélén, és már nem volt kapacitásunk az elszállításukra. Sajnálatos módon károkozások is történtek, amely események főként mezőgazdasági infrastruktúrákban, letaposott veteményekben és tanyabetörésekben csúcsosodtak ki.”* Ezen időszak után szinte megváltásként hatott az ideiglenes biztonsági határzár, az ún. kerítés létrejötte, amely egyértelműen sokat javított a határ menti helyzeten. Ugyanakkor a „nagy képlet egészét nézve” az biztosan megállapítható, hogy uniós szinten a migráció kezelésének kérdése közel sem oldódott meg, amelynek fő okozója, hogy nincs összeurópai megegyezés. S ameddig ez a folyamat – minden résztvevő partner egyetértésében – végbe nem megy, addig bizonyos, hogy a határ menti településnek folyamatosan szembe kell néznie a migrációs mozgásokból sarjadó közbiztonsági kockázatokkal is.

Összegzés

Az eltelt három évtized mérlegeként megállapítható, hogy Mórahalom közbiztonsága, illetve a lakosság objektív és szubjektív biztonságérzete egyaránt minőségileg tudott előre lépni. Napjainkra kijelenthető, hogy a bűncselekmények száma igen korlátozottá vált, s külön kiemelendő, hogy a lakosságot legnagyobb mértékben felkavaró bűntettek száma is nagyon lecsökkent. *„Azonban”* – mutat rá Battancs Erika – *„mindig van továbblépési lehetőség, hiszen az az 1-2 súlyos bűncselekmény is több az elvárhatónál. Ezen dolgoznak továbbra is a közbiztonságban működő hatósági és civil erők. Mert azon a településen, ahol jó a közbiztonság, ott szeretnek élni és dolgozni az emberek.”*

Függelék: A településen a rendszerváltástól napjainkig az alábbi rendőri vezetők szolgálták és szolgálják a lakosság nyugalalmát:

Mórahalom Rendőrőrs őrsparancsnokai: *Varga Jenő* 1991-től 1996-ig; *Papdi András* 1996-tól 2002-ig; *Marton Csaba* 2003-tól 2009-ig; *Köles Attila* 2009-től 2018-ig; *Dobó Attila* 2018-tól jelenleg is.

Szegedi Rendőrkapitányság kapitányai: *Dr. Szőke Péter* 1987-től 1999-ig; *Dr. Balogh Zoltán* 1999-től 2002-ig; *Kovács Mihály* 2003-tól 2006-ig; *Dr. Zélicity László* 2006-tól 2018-ig; *Dr. Harkai István* 2018-tól jelenleg is.

Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság főkapitányai: *Dr. Salgó László* 1989-től 1997-ig; *Dr. Lukács János György* 1997-től 2017-ig; *Dr. Piros Attila* 2017-től 2018-ig; *Dakos József* 2018-tól jelenleg is.

A gazdaság fejlesztése, intézményei és szervezetei

A Mórahalmi Hegyközség története

Az első modern hegyközségi törvényt, amelyhez a jelenleg érvényes jogszabály is visszanyúlt, 1894-ben fogadta el a Parlament.⁵¹ A szőlőhegy birtokos- vagy bérlő gazdáinak bizonyos önkormányzatisággal rendelkező intézményévé vált a hegyközség. Az 1894. évi törvény minden érintett területen elrendelte a hegyközségek felállítását, amelyek a hazai szőlő és bortermelés irányítását s ellenőrzését lettek hivatottak szakszerű módon ellátni.⁵² Eme intézmény hasonlóan egy olyan gazdasági és közigazgatási egység volt, mint az adott település, amelynek határában feküdt. Tagjai a szőlőbirtokosok és bérlők évi 2-4 alkalommal „hegygyűlést” tartottak. Ekkor döntöttek a felmerült vitás ügyekről, megválasztották a hegyközség vezető emberét, a hegybíró, s az őt segítő 6-10 fős tanácsot.

A XIX. század jelentős változásokat hozott a régió szőlőtermesztésében. Nagymértékű szőlőtelepítés zajlott a térségben, egyrészt a futóhomok megkötése céljából, másrészt a filoxéra vérszt követően.⁵³ Rövidesen a szőlőnek is jelentős szerepe lett a szegedi puszták benépesedésének folyamatában. A századfordulóra a termelés szerkezetében jelentős változás állt be. A szőlő telepítésében egy új módszert, az egyenlő sor és tőtávolságot és a karós szőlőművelést alkalmazták. A szántóföldi növények termesztése mellett a szőlő volt a tanyai gazdaság jellegzetes kultúrája. Elsősorban a szántóföldi termesztésre alkalmatlan homokterületeken és közvetlenül a tanya mellett telepítettek szőlőt. A mórahalmi gazdák főként borszőlőt ültettek. A fehér borszőlők közül kedveltek voltak a kövidinka, szlankamenka, delevaré, kék borszőlők közül a kadarka, otelló terjedt el ezen a vidéken. A feldolgozott szőlőből főleg családi fogyasztásra, illetve eladásra készültek borok.

A II. világháborút követő időszakban a kommunista rendszer a hegyközségi szervezeteket is megszüntette.⁵⁴ Mórahalmon a Szegedi Pincegazdaság 1954-ben létesített felvásárló telepet, ahol a mustot vették, majd 1962-ben a szőlő felvásárlását is megkezdték. A kommunista rezsim által létrehozott szövetkezeti gazdálkodási rendszer a mórahalmi térségben meghagyta a tanyai gazdálkodás lehetőségét, így a tanya melletti szőlők megmaradtak. Ebben az időszakban a Mórahalmon megalakult szakszövetkezetek voltak az egyetlen olyan

⁵¹ Az „1894. évi XII. törvénycikk a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről” című dokumentum VIII. fejezete részletezi a hegyközségeket. A teljes dokumentum elérhető s olvasható a Net Jogtár felületén: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=89400012.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D34>

⁵² Rakonczás Nándor (szerk.): *Szőlőtermesztés*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2014: 28. old.

⁵³ A Homokhátság térségében a XIX. század utolsó két évtizedében gyorsult fel a szőlőtelepítés. Az első szakértő telepítések Ormódi Béla horgosi és királyhalmi birtokain történtek, majd rövidesen Pusztamérges, Domaszék, Zákányszék s Mórahalom dombos tájain folytatódtak. Forrás: Fodor Ferenc: *A Duna-Tisza közti Homokhátság délkeleti részének paraszti gazdálkodása a 20. században*. Szeged, 2008: 169. old.

⁵⁴ A hegyközségeket az 1949. évi 3300/1949 (IV.9.) kormányrendelet értelmében államosították. Ez azt jelentette, hogy a szervezetek és tanácsaik megszüntetése mellett, teljes vagyonukat is elkobozták. Forrás: Kiss Bernadett: *A somlói szőlő- és bortermelés szabályozásának jogi keretei*. Szakdolgozat. Budapest, ELTE: 12. old.

szervezetek, amelyek a szőlőtermelő gazdaságokat valamilyen szinten szabályozták. A szövetkezeti gazdaságok a megmaradt háztáji szőlők mellett jelentős nagyságban nagyüzemi szőlőtelepítést végeztek. Ennek eredményeképpen az 1975-1985 közötti időszakban Mórahalmon telepítettek 105 ha fehér és 98 ha kék borszőlőt, így a térségben a szőlőterület 350-400 ha közé növekedett. A fajtaszerkezetben megjelentek a korszerűbb szőlőfajták, így az Olaszrizling, Rajnai rizling, Chasselas, Kékfrankos, Oportó és a Zweigelt.

A rendszerváltástól napjainkig

A rendszerváltást követően a szövetkezetek felszámolása után a nagyüzemi szőlőterületek részben magántulajdonba, részben felszámolásra kerültek. A magántulajdonban lévő szőlőterületekről a termés 50-60 százalékát szőlőként értékesítették a gazdák. Az 1990-es évek közepére, az elharapódzott borhamisítások miatt a szőlő felvásárlási ára és a bor eladási ára olyan alacsony szintre esett vissza, hogy veszteségesé vált a szőlő és bor termelése. Ezért az Antal-kormány az ágazat megmentése érdekében döntött a hegyközségek újraalapításáról – pontosan száz évvel az első hegyközségi törvény után – megalkotta az 1994. évi CII. törvényt a hegyközségekről, amelyet 1994. december 27-én fogadott el az Országgyűlés.⁵⁵ A törvény az önszerveződés és a hivatalos szerveződés nagy múltú (és szakértői) hagyományát folytatta, amely a kommunista rendszer alatt évtizedekre megszakadt.

Mórahalmon a hegyközséget az 1995. október 6-ára összehívott alakuló közgyűlés hozta létre.⁵⁶ Mivel a korábbi időszakban a mórahalmi és az ásothalmi szőlőbirtokosok és borászati vállalkozások szoros együttműködésben gazdálkodtak, ezért Mórahalom és Ásothalom közös hegyközség megalakítása mellett döntött. A megalakított hegyközség köztestületként kezdett el működni, amelyet a két település szőlőtulajdonosai és borászati vállalkozói hoztak létre. Az alakuló közgyűlésre az 1500 m²-t meghaladó szőlőterülettel rendelkező 71 tulajdonos és bérlő, valamint a Mórahalom és Ásothalom területén működő 5 borászati vállalkozó kapott meghívást. A meghívott gazdák egyhangúlag megalakították a Mórahalmi Hegyközséget, mórahalmi székhellyel, 71 alapító taggal, 580 ha szőlőterülettel. A megalakult hegyközség tagjai alkotják a közgyűlést, amely elfogadta a hegyközség alapszabályát és költségvetését, meghatározta a tagok által a hegyközségi rendszer fenntartására fizetendő hegyközségi járulékot, megválasztotta a hegyközség 5 tagú vezetőtestületét, a választmányt. Ezt követően a közgyűlés elnököt, hegybíró, hegyközségi tanácsai küldöttesteket, valamint ellenőrző bizottságot választott.

A hegyközség legfontosabb feladatai: A szakmai területek összehangolása, érdekvédelem, tanácsadás, tulajdonvédelem és egyéb hatósági feladatok ellátása.⁵⁷ Kiemelt prioritás övezi az eredet- és minőségvédelmet, a szőlőtelepítés termőhelyeinek szabályozását, a fajtahasználatot, illetve a szőlő kivágást. A hegyközségi tag évente szüreti jelentést készít és küld be a megtermelt szőlőről és borról. A bejelentett szőlőtermésről és bormennyiségről a hegybíró származási bizonyítványt állít ki, amely alapján a bor eredete ellenőrizhető. A

---

⁵⁵ Bobvos Pál: *Néhány megjegyzés a hegyközségek köztestületi jellegéről*. Acta Juridica et Politica Tomus LXV. Fasciculus, 545. old. A törvényt pedig lásd itt: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400102.TV>

⁵⁶ Kalmár István hegybíró adta közre az információt, amelynek forrása az 1995. évi alakuló közgyűlési jegyzőkönyv.

⁵⁷ Kalmár István hegybíró adta közre az információt, amelynek forrása a mórahalmi hegyközség alapszabálya.

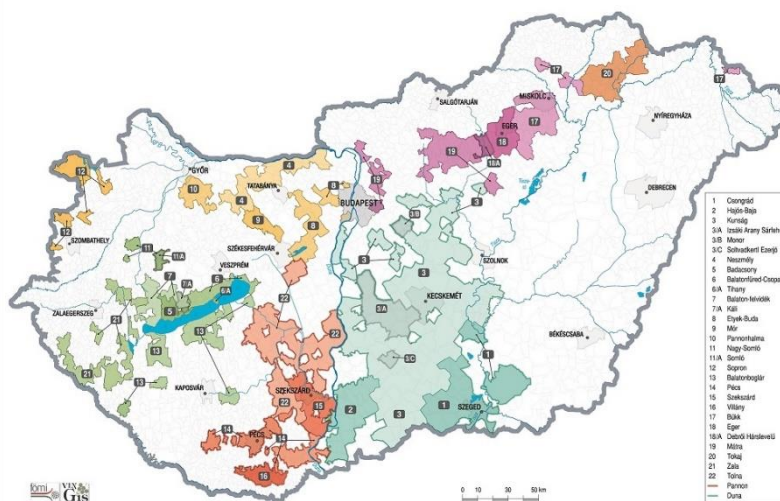
közgyűlés minden olyan ügyben dönthet, amelyeket a törvény, vagy az alapszabály a hatáskörébe utal. Az első 1995-ben megalakult Mórahalmi Hegyközség tisztségviselői:⁵⁸

- Elnök: Tóth István átotthalmi termelő.
- Alelnök: Somodi Sándor átotthalmi termelő.
- Hegybíró: Kalmár István mórahalmi termelő.
- Választmányi tagok:
  - Gyömbér László átotthalmi termelő és Pálfi Ferenc mórahalmi termelő.
- Ellenőrző bizottsági tagok:
  - Szűcs Tibor mórahalmi termelő, Masa Géza mórahalmi termelő és Siket Sándor átotthalmi termelő.

A Mórahalmi Hegyközség jelene

A hegyközségek jogállását jelenleg a 2012. évi CCXIX. törvény szabályozza.⁵⁹ A magyar hegyközségi rendszer háromszintű. Alapegysége a *hegyközség*. Majd egy-egy borvidék hegyközségei *tanácsba* szerveződnek, - ez a második szint. A harmadik, immáron országos jellegű szint, a *Hegyközségek Nemzeti Tanácsa*, amely 1996. március 28-án alakult meg. A Hegyközségek Nemzeti Tanácsa egyben terméktanácsként is működik, amely a szőlő- és borágazat érdekében jogosult tárgyalásokat folytatni a mindenkori kormányzattal.⁶⁰

A Mórahalmi Hegyközség az elmúlt, mintegy negyed évszázados története során meghatározó változásokon ment keresztül. A kezdeti két településre kiterjedő működési körzete jelentősen kibővült. A környék szőlőterületeinek folyamatos kivágása miatt a szomszédos településeken megszűnő hegyközségek beolvadtak a Mórahalmi Hegyközségbe. Jelenleg a Mórahalmi Hegyközség működési területéhez tartozik Szeged- Kiskundorozsma, Domaszék, Átotthalmom, Zákányszék, Bordány, Zsombó, Hódmezővásárhely - Sóshalom szőlőtermő területei és borászati vállalkozásai is. A jelenlegi taglétszám 180 főt számlál, s mintegy 320 ha szőlőterülettel rendelkezik.⁶¹

Hegyközségek a mai Magyarországon.

⁵⁸ Kalmár István hegybíró adta közre az információt, amelynek forrása az 1995. évi alakuló közgyűlési jegyzőkönyv.

⁵⁹ A vonatkozó törvényt lásd: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200219.TV>

⁶⁰ Csoma Zsigmond: *A magyarországi hegyközségek 20. századi megszüntetése és újjászervezése*. Acta Acad. Agriensis, Sectio Historiae XXXVIII, 2010: 201-202. old.

⁶¹ A mórahalmi hegyközségi számítógépes adatnyilvántartó program (HEGYÍR) 2019. évi adatai alapján.

A falugazdász hálózat

A falugazdász hálózat létrehozásához vezető út

A rendszerváltás a mezőgazdaság számára is számos kihívással járt. Ezekben az években a megyei tanács mezőgazdasági osztályának munkáját, a megyei önkormányzatok keretein belül látták el. Majd ezt követte, hogy 1991-ben a Földművelésügyi Minisztérium önálló dekoncentrált megyei szerveként egy kormányzati rendelettel létrejöttek a megyei földművelésügyi hivatalok.⁶² A rendszerváltás során megindult folyamatok igen mélyen érintették az agráriumot, hiszen a különböző kárpótlási-jóvávételi, illetve részarányos földkiadások egyaránt ahhoz vezettek, hogy a termőföldtulajdonok és használatok roppant méretekben elaprózódtak. Ezen folyamatok következtében, egyrészt nyilván bomlásnak indultak a korábbi integrációk és kapcsolatok, másrészt pedig megteremtődött a lehetősége annak, hogy a magángazdák és a kisebb üzemek teret nyerhessenek.

Az átalakulás visszafordíthatatlannak mutatkozott, mint ahogy az is, hogy a politikai vezetésnek reagálnia kellett ezekre a változásokra. Többek között irányt kellett szabni a vidéki szerveződéseknek, az információk problémamentes áradásának, s nem utolsósorban, a vonatkozó jogi,- hatósági kérdéseket s azok helyi használatát is deklarálni kellett. Ezen feladatok ellátására döntött úgy az akkori kormányzat, hogy egy teljes mértékben szakemberekből álló intézményt hoz létre, így született meg a falugazdász hálózat.⁶³ Jelen írásunk az országos folyamatokba ágyazva, azokkal párhuzamosan vizsgálva mutatja be a mórահalmi vonatkozásokat.

Az alapítás és a kezdeti évek

1994 elején az akkor regnáló Boross-kormány földművelésügyi minisztere, Szabó János dolgozta ki a falugazdász hálózat kialakításának tervét. Szabó a hálózat szükségessége mellett érvelt, s a legfontosabb feladatok közé sorolta a gazdáknak nyújtandó szakszerű támogatás mindenkori biztosítását. Továbbá kiemelte: A hálózat sikeres működése érdekében biztosítani kell az akadálymentes kommunikációt, amely által a kormány és a hálózat között egy aktív és megbízható kapcsolat tud kiépülni. Különös figyelmet kell szentelni a kormányzati döntésekről történő tájékoztatásnak, továbbá a beruházások, fejlesztések és egyéb pályázati lehetőségek bemutatásának. Az előbbiekhöz kapcsolódva, a véleményezési s ellenőrzési feladatokban történő részvételnek is meg kell teremteni a lehetőségét, amelyet pedig a földművelésügyi hivatalok irányítanak. Nem utolsósorban pedig, segíteni kell a gazdák és a mezőgazdasági szaktanácsadói hálózat közötti kapcsolat kialakulását s elmélyülését.⁶⁴ A

---

⁶² A dekoncentráció egy olyan államigazgatási elv és eljárás, amely a lokális szinten dolgozó állami hivatalnokokat felruhazza azzal a kompetenciával, hogy azokban a kérdésekben is eljárhassanak, dönthessenek, amelyek helyi szinten jelentősek. Forrás: Temesi István és Linder Viktória: *Közigazgatási szakvizsga – Államigazgatás*. Negyedik kiadás. NKE, Budapest, 2018: 24. old.

⁶³ Ugyan a hálózat kormányzati akaratból született, de irányításában az újonnan felállított Magyar Mezőgazdasági Kamara vett részt. Forrás: Nemes Gusztáv és Varga Ágnes: *A magyar mezőgazdasági tudásrendszer intézményei és változásai*. MTA Közgazdasági- és Regionális Tudományi Kutatóközpont. Közgazdaság- Tudományi Intézet, Budapest. 2015/6: 8. old.; Lajkó Ákos: Országos Falugazdász Emlékkülés. Szent István Egyetem, Gödöllő. 2009. február 27. A beszámoló elérhetősége: https://portal.nebih.gov.hu/documents/10182/21434/A_falugazdasz_halozat_sajtoanyag.pdf/0e189ff1-2109-465f-b67f-ac885ba2297e

⁶⁴ Lajkó, 2009: 3. old.

falugazdászok intézményének kiépítését több lépcsőben vélték megvalósítandónak. Az első állomás (1994) keretei között, 700 főben határozták meg az elinduláshoz szükséges minimális létszámot.⁶⁵ A hálózat felállításának anyagi háttéréül pedig a *Földművelésügyi Minisztérium* égisze alá tartozó *Mezőgazdasági Fejlesztési Alap* szaktanácsadására elkülönített részét fordították. Ebbe az összege beleértetődött a folyamatos tájékoztatás, illetve képzés. S amennyiben pedig, egyéb (előre nem tervezhető) költségek merülnének fel, akkor azok pénzügyi háttérét a *Költségvetés Általános Tartaléka* volt hivatott biztosítani.⁶⁶ Az alapítással kapcsolatos kormányhatározat értelmében, 1994. március elsejétől kezdhette meg működését a falugazdász hálózat.⁶⁷

Mórahalmon az első falugazdász Nógrádi Zoltán volt, majd rövidesen – a Mórahalmi Önkormányzat Mezőgazdasági Osztályán – Fackelmann István és Farkas Anikó vette át a falugazdász feladatokat. 1994-ben kormányváltás történt, az ekkor hatalomra kerülő Horn-kormányban Lakos László lett a földművelési miniszter. Lakos átalakította a falugazdász intézményt, immáron kikerült az állami alkalmazotti státusból, s egyre inkább agrárkamarai és önkormányzati hatáskörbe helyeződött át. A változtatások az intézmény nevét is érintették, így lett a falugazdászból gazdajegyző. 1996-tól pedig már gazdajegyzői hálózatról beszélhetünk, amelynek feladatai (egy-két bővítést leszámítva) szinte teljesen azonosak voltak a jogelődjével. A következő évben viszont bővült a gazdajegyzői kompetencia, innentől már östermelői igazolványok kiadására is jogosítvánnyal bírt.⁶⁸

1998 júniusában a mórahalmi falugazdász teendőket továbbra is ellátó Farkas Anikó mellé, ekkor már Somodi Attila csatlakozott. Mórahalmon minden nap volt ügyfélfogadás, ekkor helyileg az önkormányzat udvarában lévő régi épületbe költöztek a falugazdászok. Majd az 1998-as első Orbán-kormány időszakában, Torgyán József földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszterként alakította át a falugazdász hálózatot. Torgyán alatt a falugazdász hálózat újra a földművelésügyi (FM) hivatalok hatáskörébe került. 1998 decemberében pályázat útján írták ki a falugazdász munkaköröket.⁶⁹ Mórahalmon, a helyi Gazdakör támogatása mellett továbbra is Somodi Attila falugazdász és Farkas Anikó adminisztrátor végezte a falugazdász teendőket. Az évtized utolsó évében kialakításra kerültek azok a működési területek, amelyek a falugazdászok hatáskörébe tartoztak. A munka ellátásához szükséges személyi és tárgyi feltételeket, szükségleteket rendszerint a megyei hivatalok biztosították. Míg a fogadóórák megtartásához elengedhetetlen helyiséget a lokális önkormányzatnak kellett rendelkezésre bocsátania. Ebben az időszakban még inkább kiépítetté vált a falugazdász hálózat, létrejöttek a megyei falugazdász területközpontok.⁷⁰ A szervezői folyamat eredményeképpen, Mórahalom települése körzetközponti státusszal lett felruházva.

---

⁶⁵ 1994. március 1-én, összesen 768 fő részvételével alapították meg a szervezetet. Forrás: Heteyi Anikó: *A falugazdász-hálózat kialakulása és működésének szakaszai*. Budapest, 2017. július 17.: 3. oldal. (Konferencia prezentáció) Online: http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/reu/europe/documents/events2017/stbihhu/2.pdf

⁶⁶ Lajkó, 2009: 3. old.

⁶⁷ A vonatkozó Kormányhatározat az 1994-ik évi, 2003/1994 (I.17.). A falugazdász hálózat a megyei földművelésügyi hivatalok felügyelete alatt bontottak zászlót. Forrás: Lajkó, 2009: 4. old.

⁶⁸ Lajkó, 2009: 4. old. Heteyi, 2017: 4. old.

⁶⁹ Heteyi, 2017: 5. old.

⁷⁰ Lajkó, 2009: 4. old.

Miként jelzésre került, a torgyáni időszak alatt az FM hivatalok koordinációjába került vissza a falugazdász hálózat. Ennél a pontnál érdemes összefoglalni, hogy az Európai Unióhoz történő csatlakozás évéig melyek voltak a hálózat legfőbb feladatai:

- Az őstermelői igazolvány kibocsátása, szükség esetén visszavonása. Az igazolványokkal kapcsolatos nyilvántartás felügyelete és folyamatos jelentése az – akkori – APEH felé.
- A területalapú támogatási kérelmek elbírálása, majd döntés róluk, s nem utolsó sorban az igazolások kiadása.
- Amennyiben a gázolaj jövedéki adójának a visszaigénylése történt, akkor erről igazolást kellett kiállítani. A dokumentum kitöltéséhez pedig segítségnyújtás biztosítása volt az előírás.
- A különböző természeti károk/katasztrófák esetén a következmények felmérése, meghatározása, majd nyilvántartásba vételezése. Továbbá, hatósági bizonyítvány kiadása.
- Termésbecsléssel és állapotminősítéssel összefüggő feladatok, illetve az FVM által meghatározott statisztikai adatok gyűjtése.
- A gazdákkal folyamatos kapcsolatot kellett fenntartani, így például tájékoztatni kellett őket arról, hogy foglalkozásukkal kapcsolatosan milyen aktuális kormányzati döntések születtek. Biztosítani kellett számukra, hogy a különböző támogatási alternatívákat teljes körűen megismerhessék; továbbá a lokális vonatkozású kérdéseket a Minisztérium tudtára kellett adni.
- Az érintettek számára az aktuális agrártámogatási körülményekkel kapcsolatosan folyamatos tájékoztatást volt szükséges biztosítani. A tájékoztatás mellett, a különböző dokumentumok beszerzésében s kitöltésében is segíteni kellett a gazdákat.
- Az önkormányzatokkal, a társhatóságokkal, illetve más gazdálkodással foglalkozó szervezetekkel folyamatos kapcsolatot kellett kialakítani és fenntartani.
- Proaktív viszonyulás a különböző szakmai programokhoz, így például gazdafórumok, tájékoztatók, prezentációk szervezése és lebonyolítása, különösképpen azokra értve, amelyek az EU-hoz történő csatlakozással kapcsolatban voltak érintettek.⁷¹

A 2000 utáni aktív évektől napjainkig

Az új évezred hajnalán – 2002-ben – a mórahalmai falugazdászok egy új, s jól felszerelt irodában folytathatták a munkájukat. Az iroda a volt Gazdasági Iskola falain belül helyezkedett el, ahol Somodi Attila falugazdász mellett már Horváth Lászlóné ügyfélszolgálati falugazdász segítette a termelők munkáját. Az EU-hoz történő csatlakozás a mezőgazdaság számos területén változással járt. Ugyanakkor az agráriumban bizonyítottan jelentős hozzáadott értékkel rendelkező falugazdász hálózat vonatkozásában ez a megállapítás nem teljesen helytálló, tekintettel arra nézve, hogy a hálózat elsődleges feladatai a 2004-es belépést követően is

---

⁷¹ A teljes feladatlistát összefoglaló forrás: Lajkó, 2009: 5. old.

többnyire azonosak maradtak.⁷² Kivételként a gazdaregisztrációt és a területalapú támogatás nyilvántartását és ellenőrzését nevezhetjük meg, amelyek a *Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal*, majd később a *Magyar Államkincstár* hatáskörébe helyeződtek át. A falugazdász hálózat szakmai repertoárjának változásával kapcsolatban pedig azt állapíthatjuk meg, hogy a 2004-es csatlakozást követően – nem meglepő módon – az uniós források elnyeréséhez szükséges feladatok kerültek reflektorfénybe.

Ennél a pontnál kiemelendő a közösségi (SAPS) és az azt kiegészítő nemzeti (TOP-UP) területalapú, illetve az állattenyésztési támogatással kapcsolatos kérelemcsomagoknak a termelőkhez történő eljuttatása.⁷³ A vonatkozó dokumentumok kitöltésében segítségnyújtás biztosítása, majd a formai követelmények ellenőrzése, szükség esetén hiánypótlásokban való asszisztálás egyaránt az elvégzendő feladatok sorába helyeződött. 2007-től pedig kiemelkedő feladattá lépett elő a területalapú kérelmek online kitöltésének és beadásának a koordinációja.⁷⁴ A következő évtől pedig már a helyszíni ellenőrzésben is aktívan részt kellett venniük a falugazdászoknak. Még ebben az évben a falugazdász hálózat feladatait átvette a frissen létrehozott *Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal* (MgSzH). Innentől kezdve a hálózat további működésének szakmai felügyelete a hivatal keretei között működő *Földművelésügyi Igazgatóság* gondozásába helyeződött át. A mórahalmi képviselők vonatkozásában megjegyzendő, hogy 2012 decemberében a település Városházának épületébe tudtak beköltözni. A kor igényeinek és elvárásainak megfelelően berendezett irodában továbbra is Somodi Attila és Horváth Lászlóné végezte a falugazdász munkálatokat. 2013 végén pedig újabb kormányzati átszervezés történt, innentől már a *Nemzeti Agrárgazdasági Kamara* (NAK) hatáskörében találjuk a falugazdász hálózatot.⁷⁵

Az új központi vezetés rendelkezései strukturálisan nem érintették a mórahalmi kirendeltséget, s így továbbra is Somodi Attila körzetvezető falugazdász és Horváth Lászlóné kamarai munkatárs folytathatta az értékes falugazdász munkálat végzését. 2017-ben további fejlesztéseket zajlódtak, ezek eredményeképpen kaphatott egy immáron önálló s teljesen felújított épületet a mórahalmi falugazdász és munkatársa. A NAK által elrendelt országos szabályozások értelmében, a következő évtől plusz egy munkatársat kellett alkalmazni, s ennek értelmében, 2019. január 7-től Horváth Zoltán személyében egy újabb falugazdással bővült a mórahalmi irodában szolgálatot teljesítő falugazdászok létszáma. A falugazdász mellett Mórhalmon 2000 óta a hegybíró is folyamatosan tart fogadóórát. Amelyekre heti két alkalommal kerül sor, így adott esetben mindkét szolgáltatást egyszerre tudják igénybe venni a gazdálkodók. A hegybíró tisztségét, immáron lassan húsz éve Kalmár István tölti be.

---

⁷² Kelemen Zoltán: *Megújul a falugazdász hálózat*. Világgazdaság, 2019.02.15. Online: <https://www.vg.hu/vallalatok/mezogazdasag/megu-jul-a-falugazdasz-halo-zat-2-1356454/>; A magyar falugazdászok szakmai kompetenciáját jól reprezentálja, hogy egy szűk másfél évtizeddel a csatlakozást követően, a hálózat erdélyi ága a magyar mintára építkezett. Forrás: Makkay József: *Magyar mintára épül a falugazdász-hálózat – Erdély-szerte hatvan mezőgazdasági szakember látott neki a szaktanácsadásnak*. Krónika Online, 2018.11.21. Online: <https://kronikaonline.ro/gazdasag/magyar-mintara-epul-a-falugazdasz-halo-zat-n-erdely-szerte-hatvan-mezogazdasagi-szakember-latott-neki-a-szaktanacsadasnak>

⁷³ Heteyi, 2017: 7. old.

⁷⁴ Heteyi, 2017: 5. old.

⁷⁵ Heteyi, 2017: 9. old.

A Mórahalom és Vidéke Takarékszövetkezet története

Bevezetés:

Magyarországon az első szövetkezetek, hitelszövetkezetekként jelentek meg, korabeli nevükön pedig hitelegyleteknek nevezték őket. Az elsőt még 1851-ben Besztercén alapították, s nem kellett sokat várni az első kiemelkedő jelentőségű létrehozására sem, amelyet az 1858-ban alapított Kolozsvári Kisegítőpénztár testesített meg.⁷⁶ Hosszasan lehetne értekezni a hitelszövetkezetekről, de a mi történetünk szempontjából fontos takarékszövetkezeti formáról csak 1956 után beszélhetünk.⁷⁷ A forradalom és szabadságharcot követően a hitelszövetkezetek újra alakításának megteremtődött a lehetősége, amelyek immáron takarékszövetkezet néven láttak napvilágot. Még 1956-ban Dunaföldváron jött létre az első ilyen szövetkezet, majd ezt követően már gomba módra kezdtek szaporodni. Elsődleges színterük nem a városok, hanem a falvak voltak, azon oknál fogva, mert a vidéki területeken megkapott működési engedéllyel a helyi parasztság aktívan élt – ez pedig azt jelenti, hogy a létrehozott takarékszövetkezeteket az esetek túlnyomó részében alulról szerveződően kerültek megalapításra.

Több mint negyed évszázadon keresztül az OTP felelt eme szektor működéséért, ebből kifolyólag hatósági – igaz, eléggé mereven szabályozott – jogosítványokat kapott a szektor teljes körű felügyeletének ellátása érdekében.⁷⁸ Egészen 1982-ig nem történt strukturális változás, innentől kezdve viszont fokozatosan szélesedett ki a takarékszövetkezetek tevékenységi körei, így például a városokban történő fióknyitást is engedélyezték a számukra. A késő Kádár-korszakban a fejlődés töretlen volt, majd a rendszerváltás megindulására, mint egy újabb mérföldköre tekinthetünk. 1989-re az egyre inkább megerősödő takarékszövetkezetek az érdekérvényesítő önszerveződés útjára léptek, s létrehozták a Magyar Takarékszövetkezeti Bank Zrt.-t, amely intézménynek egyetlen tulajdonosai maguk a takarékszövetkezetek lettek. Napjainkra pedig elmondhatjuk, hogy a takarékszövetkezetek egy nagy univerzális bankként várják ügyfeleiket.

Mórahalom és Vidéke Takarékszövetkezet múltja, jelene, jövője:

A Mórahalom és Vidéke Takarékszövetkezet létrehozásától fogva együtt lélegzik a településeken élő lakosokkal, tagokkal. Azok a személyek, akik pionír munkát végeztek az alapításban, ma már vagy nyugdíjasok, vagy sajnos nincsenek köztünk. Nyilván felmerül a kérdés: Melyek voltak az első lépések? Kiindulópontként meg kell állapítanunk, hogy több takarékszövetkezetéről kell beszélni, hiszen 1956-1957-től minden faluban létrejött egy ilyen pénztézet. Így Tápén 1956-ban döntött a falugyűlés a megalapításról. Majd a következő évben, 1957 augusztusában, 290 taggal Mórahalmon és Domaszéken együtt jött létre, illetve kapta meg a működési engedélyt a lokális takarékszövetkezet. A sorban következett Zákányszék és Ásotthalom, ahol 1958-ban került megalapításra egy-egy takarékszövetkezet.

---

⁷⁶ Csák Csilla: *A hitelszövetkezeti rendszerek történeti és elméleti alapvetései*. Sectio Juridica et Politica, Miskolc, Tomus XXII. 2004: 357-354. old.; Muzsnai-Ürmössy Lajos: *Kolozsvár kereskedelme és ipara története*. Kolozsvár, Harmath Nyomda. 1898: 61. oldal.

⁷⁷ Az 1950-es évek első felében az önálló gazdasági kezdeményezések – így a hitelszövetkezetek – is az államosítás folyamatának lettek az áldozatai.

⁷⁸ Sidlovicsné Tóth Ildikó Dóra: *A hazai takarékszövetkezetek gazdálkodásának jellemzői és működési kockázatait befolyásoló vagyoni elleni bűncselekmények vizsgálata*. Doktori (PhD) értekezés, Gödöllő, Szent István Egyetem. 2018: 25-26. old.

Minden takarékszövetkezet megalakulását az akkori ÁFÉSZ-ek – Földműves-szövetkezetek – támogattak, tehát létrehozásukban jelentős szerepet vállaltak.⁷⁹ A megalakulás évében a betétállomány 51 ezer Ft volt, amely összeg 1977-ben már 38 millió Ft-t tett ki. Ugyanebben az időszakban a hitelállomány 29 ezer Ft volt, amely '77-ben 2,1 millió Ft-ra nőtt. Az ügyintézői szervezetben összesen 7 fő dolgozott. A Takarékszövetkezet elsődleges tevékenységei mellett, egyéb szolgáltatásokat is biztosított: Így például totó-lottó eladást, buszbérlet értékesítést, felvásárlást és kifizetést, de az áramszámla befizetésére is lehetőség adódott, sőt mi több, könyveket is árultak.⁸⁰

A Takarékszövetkezet első elnöke Kollár István volt, aki szinte az egész tanyavilág lakosságát ismerte. Továbbá, az első úttörők között tarthatjuk számon, a sokak által elismert s köztiszteletben álló ÁFÉSZ elnököt, Huszta Gézát is, aki minden segítséget megadott a Takarékszövetkezet működtetéséhez. Kollár Istvánt Ördögh János váltotta fel, majd 1975-től Ambrus Béla lett az új elnök. A felsorolásból nem

hiányozhat Huszta Gézáné Ilike sem, aki 1958 óta dolgozott a Takarékszövetkezetnél, ahonnan, mint főkönyvelő ment nyugdíjba. Eközben Ásotthalmon Börcsök Szilveszter lett az elnök, és Fekete Józsefné az ügyvezető, míg Zákányszéken Papp Antal töltött be elnöki tisztséget, mellette pedig Tóth Imréné látta el az ügyvezetői munkakört. 1979-re megértek a körülmények arra, hogy Mórahalom és vidéke, tehát az Ásotthalmi és a Zákányszéki Takarékszövetkezetek egyesülhessenek, így jött létre a Homokhátság egyesített bankja, a *Mórahalom és Vidéke Takarékszövetkezet*.

Az egyre inkább stabilabb s kiterjedtebb lábakon álló Takarékszövetkezet idővel a következő egyesülések révén további bővítéseken ment keresztül: 1990-ben a Tápéi Takarékszövetkezettel lépett a fúzió útjára a Mórahalom és Vidéke Takarékszövetkezet, aminek következtében, immáron a megyei jogú Szeged városában is megteremtődött a lehetőség arra, hogy fiókot nyisson a Takarékszövetkezet.⁸¹ 2009-ben pedig a Kiskundorozsmai Takarékszövetkezettel folytatódott az egyesülés sorozata, majd 2014-ben az Apátfalva és Vidéke Takarékszövetkezet olvadt be a Mórahalom és Vidéke Takarékszövetkezetbe. Ehhez az időszakhoz kapcsolódik a Takarékszövetkezet egyik legsikeresebb állomása, Soós Sándor elnök-ügyvezető és Császárné Papp Mária gazdasági ügyvezető időszakáról beszélünk, akik 1990-től 2015-ig vezették a Takarékszövetkezetet. Irányításuk ideje alatt, közel 40 évnyi munkájukkal – hiszen 1990 előtt is a Takarékszövetkezetnél dolgoztak mindketten – a

⁷⁹ Az adatokat Soós Sándor szolgáltatta. Egyéb forrásként az alapító okiratot nevezhetjük meg.

⁸⁰ A leírtak forrása: Mórahalom és Vidéke Takarékszövetkezet küldöttgyűlés beszámolója.

⁸¹ Érdeemes megemlíteni, hogy a rendszerváltáskor teret nyerő liberális piacgazdasági irány előtérbe kerülése is támogató légkört biztosított a takarékszövetkezetek szabad fejlődésének. Forrás: Kiss Gy. Kálmán: *A „vidék bankja” megteremtésének dilemmái Magyarországon*. Hitelintézeti Szemle, Nyolcadik évfolyam 6. szám. 2009: 496-515. oldal.

Takarékszövetkezet Csongrád megye egyik legbiztonságosabb, legstabilabb pénzintézete lett. Ezt mi sem bizonyítja jobban, minthogy 2015-re a saját tőkéje⁸² meghaladta az 1,5 milliárd Ft-t, a mérlegfőösszeg pedig 14 milliárd Ft lett.

A folyamatos bővülés számos arculatváltással is járt, ennél fogva többször logót és nevet cserélt a Takarékszövetkezet, hogy minden működési területén élő lakos, ügyfél magáénak érezhesse azt a bankot, amely mindig is a legjobb tudása szerint dolgozott értük. Ezen folyamat megpecsételésének tekinthetjük a 2010-ben konszenzusos alapon kialakított és felvett új nevet, a *PILLÉR Takarékszövetkezetet*. Az elnevezés természetesen szimbolikus jelentéssel is bír, amellyel azt akarta sugallni a vezetés, hogy az ügyfelek bátran támaszkodhatnak erre az erős intézményre, amely életükben, mint stabil, megbízható s professzionális partnerként szolgálja az érdekeiket.

A Takarékszövetkezet fejlődése a 2010-es években sem vesztett intenzitásából, sőt a szakértő gazdaságpolitikának köszönhetően további egyesülések következtek be. Az immáron igen erőteljes duzzadóvá vált PILLÉR Takarékszövetkezet és más megyei Takarékszövetkezetek együttesen teremtették meg a feltételeit annak, hogy 2015-ben a PILLÉR Takarékszövetkezet égisze alatt létrejöjjön a megye legnagyobb Takarékszövetkezete. A folyamat tetőpontjaként 2017-ben már két megye – Csongrád és Szolnok – takarékszövetkezeteinek egyesüléséről beszélhetünk, s az így létrejött *3A Takarékszövetkezet* kiérdemelten került fel a magyarországi pénzintézetek nagytérképére.⁸³ A haladás, a fejlődés útja a következő időszakban sem zárult le,

amelynek vitathatatlanul mérföldköve az a 2019-s év, amely során egy minden szempontból érdemesnek bizonyult, országos szintű potens, nagy bankká nőtte ki magát az intézmény. Hiszen az egykori kicsi s teljes mértékben csak lokális vonatkozású takarékszövetkezeti hálózathoz, közel hatvan év alatt a magyarországi bankszektor első öt nagy bankjának illusztris társaságába tudott belépni a 3A Takarékszövetkezet.

A Mórahalom és Vidéke – később PILLÉR – Takarékszövetkezet üzletpolitikája mindig az volt, hogy elérhető áron a vidéki településekre hozza mindazokat a pénzügyi szolgáltatásokat, amelyeket a városokban a nagy bankok képesek nyújtani. Az intézmény ennek megfelelően alakította ki a termékpalettáját, infrastruktúráját és az ügyvitelét. Érdemes például arra hivatkoznunk, hogy vidéken az elsők között vezette be az elektronikus szolgáltatásokat, és

⁸² Az adatok forrása: PILLÉR Takarékszövetkezet mérleg beszámoló.

⁸³ A 2017-es év mérlegfőösszege 55,54 milliárd forint. Forrás: <https://www.money.hu/bankok/196-3a-takarek>

már 1996-ban ATM-t telepített Mórahalmon a bevezetett bankkártya szolgáltatás támogatására. (A későbbiek során minden településen, ahol fiókkal rendelkezett a Takarékszövetkezet, ott ATM-s szolgáltatást is lehetővé tett.)

A vezetés mindig büszkén vállalta azt az *ars poetica*-t, azt a szellemiséget, hogy az elődök irányába tisztelettel kell viseltetni. Kitaró munkásságukat, s eredményeiket őszinte megbecsülés kell, hogy öveze. Bölcs tanításaik megszívlelendők s követendőek, így az elvégzendő mindennapos tevékenységhez való hozzáállásban egyféle erkölcsi útmutatásaként tekinthetünk az elődök örökségére – vallja a vezetés. A becsületesség, a tisztesség, és természetesen a jövedelmező működést szem előtt tartó felelős menedzsment vagy irányító politika alapvetően két fő tényezőre épül, kvázi két „szent” személyt deklarál. A két faktor természetesen egymástól elválaszthatatlan, egyrésztől vonatkozik az ügyfélre, illetve a tagságra; másrésztől pedig maga a Takarékszövetkezet intézményhálózatára. Röviden: Családias, egyúttal bankszakmailag megalapozott s kompetens kiszolgálást biztosítani mindenkinek úgy, hogy a banki szolgáltatások mindig korszerűek és rentábilisek legyenek.

A Takarékszövetkezet annak érdekében, hogy a tagjai között élő kapcsolat, illetve egymás irányába minél elmélyültebb bizalom épüljön ki, számos utazást szervezett, illetve olyan szolgáltatásokat biztosított, amellyel jobb körülményeket teremtett tagjainak, ügyfeleinek. A kulturális rendezvényeiken olyan előadók és híres emberek léptek fel, mint például Koós János és Dékány Sarolta, Maksa Zoltán valamint Antal Imre. Mórahalmon ez idáig hét alkalommal rendezett vásárt, ahová a városokban és falvakban jelenlevő kereskedők hozták ki termékeik széles spektrumát. Az intézmény igyekszik közösségi feladatokat, vállalatokat is ellátni: Az ifjúsági szervezetektől kezdve, a nyugdíjas klubokig átívelően egyaránt támogatta a különböző szociális-társadalmi intézményeket. A legjobb matematikus számára pedig minden iskolai évfárad rendezvényen kitüntetést adományoz.

Néhány munkatárs, illetve tag, akik kiemelt szerepet tölthettek be a Takarékszövetkezet életében⁸⁴ – a teljesség igénye nélkül:

- *Ambrus Béla*, aki 1959 óta tagja a szövetkezetnek, kezdetben az ÁFÉSZ vonalán indult a pályafutása. Ízig-vérig szövetkezeti ember, aki 1975 (03.01) óta, egészen nyugdíjba vonulásáig vezette a Takarékszövetkezetet. Az intézmény igen sokat köszönhet neki. Béla bácsi ma is elismert munkatársnak számít, akinek tulajdonságait nem lehet lemásolni, nem lehet pótolni.
- *Huszta Gézáné*, aki alapító tagnak számít. 1958 (09.17.) óta dolgozott a Takarékszövetkezetnél, majd főkönyvelőként ment nyugdíjba. Nyugdíjba vonulása után Soós Sándor, elnök úr lett a főkönyvelő, aki tanította a szakmát. Ez is egyfajta reinkarnáció. Csendes nyugodt, kiegyensúlyozott természetét azonban nem egyszerű magába szívnia az embernek, pedig olykor igen nagy szükség lenne rá.
- *Tóth Gézáné* azt a megtisztelő jelzőt mondhatja el magáról, hogy a legrégebb óta tagja a Takarékszövetkezetnek, belépése, mint – első női – alapító 1957. 06.14-re datálható.
- *Kazi Imre*, aki 1963 óta tag, jelenleg – több ciklust követően – is a Takarékszövetkezet Igazgatósági körének megbecsült képviselője. Véleményformáló aktív résztvevője a

---

⁸⁴ Forrás: Mórahalom és Vidéke Takarékszövetkezet 50 éves fennállása kapcsán tartott megemlékezés küldöttgyűlési anyaga.

testületi üléseknek. Elkötelezettségének, tisztességének tükré az őszinte szókimondása, amely nagyon sokszor segített a helyes út megtalálásában.

- *Dobó Lajos*, aki 1964 óta tag, korábban már volt egyszer a *Felügyelőbizottság* (FB) elnöke, és jelenleg is több ciklus óta tölti be ezt a posztot. Második megválasztásával is bebizonyította, hogy nem értelmetlenül dolgozott annyi kemény évet át a szervezet vezetői mozgalomban. FB elökként következetes, ugyanakkor emberséges módon igazi kontrollt gyakorol az ügyvezetés, s az apparátus felett.
- *Hantos Jánosné*, aki 1971 óta tag, ugyanakkor a szervezet megalakulása óta kapcsolatban van a Takarékszövetkezettel; itt is dolgozott, majd később tisztségviselő lett, s több cikluson keresztül FB tag is volt.
- *Bereczki Józsefné*, aki 1963 óta tag és több cikluson keresztül volt tisztségviselő, FB tag.
- *Fekete Józsefné*, aki 1961 óta tag, 1964-től dolgozott a Takarékszövetkezetnél, ahol is az önálló átszervezési kirendeltség ügyvezetője volt, majd az egyesülést követően egészen nyugdíjazásáig koordinálta a kirendeltséget. A fiziót követően elkötelezett és végtelen lojalitásról tanúbizonyságot tevő munkatársként vonult be a köztudatba, aki szakmailag az egyik legbiztosabb pont volt a Takarékszövetkezetnél.
- *Tóth Imréné*, aki 1964 óta tag, korábban a Takarékszövetkezetet vezette, 1965 óta munkatárs, majd az összeolvadás követően kirendeltségvezető volt.
- *Eleven Ferencné*, aki 1976 óta tag, Feketéné Irénkét követően az átszervezési kirendeltség vezetőjeként dolgozott egészen nyugdíjazásáig.
- *Bozsó István*, aki 1957 óta – alapító – tag. Pista bácsi életútját nem lehet eléggé méltatni és néhány szóban kifejezni. Sokan, nem csak az erős jellemét nem felejtik el, hanem masszív kézfogását sem.
- *Farkas István*, aki a Takarékszövetkezet Intézőbizottsági tagja, elnöke volt, 1962 óta tag. Igazán megbízható személy, aki a jelölő és szavazatszedő bizottság tagja is volt.
- *Frölich András*, aki 1972 óta tag, észrevételeivel, különböző fórumokon hozzászólásaival mindig támogatóan segítette a Takarékszövetkezet működését
- *Gárgyán István*, aki 1957 óta szintén alapító tag, a Zákányszéki Takarékszövetkezet vezetője volt. Zákányszék településért talán az egyik legtöbbet tett polgár, aki a Takarékszövetkezetet is mindig támogatta.
- *Kálló Antalné*, aki 1964 óta tag, iskolaigazgatóként a gyerekek között népszerűsítette a Takarékszövetkezetet.
- *Kisagócsi Károly*, aki 1974 óta tag, szókimondásával testületi tagként IB, segítette a domaszéki kirendeltség munkáját.
- *Szépál István*, aki 1975 óta tag, 12 éven keresztül volt tisztségviselő.
- *Vass Vilmos*, aki 1957 óta alapító tag. 06.14-i belépésével a szervezet legrégebb óta jelen lévő férfi tagja. Hasonlóan Kállónéhoz, Vass úr esetében is ildomos megemlíteni, hogy iskolaigazgatóként is igazi támogatója volt Takarékszövetkezetnek.
- *Soós Sándor*, aki 1990.09.07-től, mint elnök-ügyvezetőként vezette a Takarékszövetkezetet.
- *Császárné Papp Mária*, aki Soós Sándorral együtt gazdasági-ügyvezetőként dolgozott a Takarékszövetkezetben.

A mórachalmi szövetkezeti szervezetek és kultúra történeti áttekintése

A rendszerváltás hatása

A rendszerváltás jelentős átalakulásokat hozott a szövetkezeti kultúra életében is. A korábbi évtizedekben meghatározó mezőgazdasági szövetkezetekkel kapcsolatban ekkor jelentek meg a különböző átalakító és átmeneti törvények, ahogy a kárpótlási vonatkozásúak is. A jogi környezetben történt változások pedig egyre masszívabb létbizonytalanságot s instabilitást eredményeztek, így akaratlanul is, de a szövetkezetekre hosszú távon rombolóan ható folyamatok ekkor emelődtek törvényi erőre.

Homokkultúra Szakszövetkezet

Ezen változásoktól a mórachalmi Homokkultúra Szakszövetkezet sem tudott mentesülni. Az érdemileg 1989-ig működő szakszövetkezet ugyan még megélhette a Mórachalom várossá nyilvánítását, de a következő évek az elaggás s végső soron a felszámolódás útjára helyezték a szervezetet. Az egykoron szebb napokat megélt szakszövetkezetről Tanács István (1992-ben) a következőket írta: *„Az elmúlt évtizedek gazdasági felemelkedésének mórachalmi sikerszervezete a szakszövetkezet volt. Sorozatos egyesítések után Dobó Szilveszter elnökletével alakult ki a mai egyetlen szakszövetkezet, a Homokkultúra, amely az egész településen összekapcsolta a kistermelők munkáját a feldolgozó iparral, termelést szervezett és gépi szolgáltatást nyújtott. A legfontosabb munkaadó volt a településen: a közös földeken és az irodákban, műhelyekben mintegy 500 embernek adott munkát és megélhetést.”*⁸⁵ A szakszövetkezet tényleges leépülésének dátuma 1992-höz köthető, ekkor került beiktatásra az a (II. számú) törvény, amely a szövetkezeti tagok – egyéni és csoportos formában történő – kiválását útjára indította. Az így kialakult belső kohézió megbomlásának következtében elmondhatóvá vált, hogy az intézkedés magában hordozta a szakszövetkezet széthullásának a veszélyét. A tagok egyre nagyobb számban váltak ki, majd különféle árverések által magán kézbe vették a szövetkezet alapvető termelési eszközeit, az erő- és munkagépeket, ahogy a műhelyeket is. Ráadásul, a kárpótlási törvény értelmében, a korábban közös művelésbe vett termőföldek is magántulajdonba kerültek. A tagok folyamatos kiválása, a szakszövetkezet felszerelésének és eszközállományának az intenzív csökkenése után, a még megmaradt közös tulajdon már közel sem volt életképes, így a szövetkezet rövidesen fizetésképtelenné vált és csődöt jelentett. A csődeljárás során a szegedi székhelyű Délprodukt Kft. felszámolási eljárással a még közös tulajdonban maradt vagyont is értékesítette, s 1995-ben véglegesen megszüntette a szakszövetkezetet.⁸⁶

Mórákerti Szövetkezet

Miként az előbbieken már érintettük, a rendszerváltás következtében a mezőgazdasági szövetkezetek elkezdtek megszűnni, ezzel párhuzamosan pedig magángazdaságok alakultak ki. Ugyanakkor, ezek a magánkezelésben lévő gazdaságok nem rendelkeztek olyan kapcsolati hálóval, mint korábban a szövetkezetek, így mind a beszerzéseknél, mind a piacon magukra

---

⁸⁵ Tanács István: Fordulóponton. In: Juhász Antal (szerk.): *Mórachalom: A település földje és népe*. Mórachalom Város Önkormányzata, 1992: 566. old.

⁸⁶ A mórachalmi Homokkultúra Szakszövetkezet 1992-től 1995-ig terjedő történetének ismertetését Kalmár Istvánnak köszönhetjük.

maradtak. Természetes, hogy a gazdák nehezen viselték a sehová tartozás bizonytalansággal övezett állapotát, aminek következtében relatíve hamar megfogalmazódott egy laza társulási forma szükségessége, amely igényt a város vezetése is érzékelt. Így tehát a Mórahalom Városi Önkormányzat segítségével, már az 1994-es évben megalakult a Mórahalmi Közös Mezőgazdasági és Vállalkozói Egyesület. Az egyesület elsődleges feladatai a közös érdekképviseletben, a gazdálkodáshoz szükséges információk folyamatos közlésében, a közös beszerzésekben és a mórahalmi mezőgazdasági termékek egységes formában történő megjelentetésében lettek meghatározva. Nem sokkal az alapítást követően, az egyesület a maga 110 fős tagságával a térség legnagyobb mezőgazdasági szervezetévé vált.⁸⁷

A szervezet létrejötte ugyan fontos és nélkülözhetetlen lépés volt, de önmagában még nem jelentette azt, hogy gazdaságilag is sikeres lesz a közösség. A tagság rájött arra, hogy ez az egyesületi forma kevés, ugyanis égető feladatként jelentkezett a közös értékesítés és a piac kérdésének az elodázhatatlan megoldása. A történelmi előzmények ismeretében felmerült a szövetkezés gondolata, amely gondolat 1995-ben a gyakorlatba átültetésre került: Az együttműködésre képes és kész tagok az április 21-i közgyűlésen, 52 alapító taggal létrehozták a Mórahalmi Mórakert Beszerző és Szolgáltató Szövetkezetet.⁸⁸ Az akkor még csak pár hónapja polgármesterré választott Nógrádi Zoltán a következő gondolatokkal indította útjára a szárnya it bontogató Mórakert Szövetkezetet: *„Remélem, hogy ez a szövetkezet képes lesz olyan motorként működni, hogy megélhetést tud biztosítani tagjainak, és a következő nemzedéknek munkahelyet és jövőt teremteni.”* A szövetkezet alapvető célja lett, hogy az öngazgatás keretén belül segítse az egyéni gazdálkodást úgy, hogy közben nem vállalja át a termelés felelősségét, ugyanakkor az értékteremtő folyamat minden fázisában szakmai tanácsadást nyújt, erőforrásokat koncentrál és a rendszerben képződött termékeket értékesíti. További lényeges elem, hogy az integrációba bevont termelők vonatkozásában nonprofit módon tevékenykedik, tehát kizárólag a költségek megtérülésére törekszik.

A szövetkezeti működésben új(ító) elemként jelent meg, hogy a közösségen kívülálló, s bármikor leváltható ügyvezető igazgatót foglalkoztat, aki a napi operatív feladatokat irányítja. A legfőbb döntéshozó szerve a közgyűlés volt, amely az egy tag, egy szavazat elvén működött. A közgyűlés titkos szavazással választotta az igazgatóságot, a felügyelő bizottságot és az elnököt is. A belső ellenőrzést a felügyelő bizottság, az etikai bizottság és a könyvvizsgáló látta el. (A szövetkezet szervezete és strukturális felépítése 2004 után természetesen megfelelt az EU-s követelményeknek is.) Az alapszabály értelmében, a szövetkezet nyitottsággal viszonyult azon mezőgazdasági termelők irányába, akik akarják s tudják is vállalni az együttműködést, eleget tesznek a szerződési feltételeknek, s nem utolsó sorban, jó minőségű, homogén árut képesek termelni. A potenciális új tagok beléptetésével kapcsolatban a Mórakert alapszabályzata a tagfelvételt igazgatósági hatáskörbe rendelte, formailag tekintve pedig titkos szavazással kellett egyhangú határozatot hozni arról, hogy ki léphetett be a szövetkezetbe. A nagyarányú jelentkezések következtében – a nehézkésen beinduló első két év után – a tagság

---

⁸⁷ A Mórakert Szövetkezet történetének megírása és a benne feltüntetett adatok és statisztikák Hódi Pál és Csányi László visszaemlékezéseire építkeznek.

⁸⁸ 15/1995./IV.21./ Kgy. határozat: A Közgyűlés titkos szavazással megválasztotta az igazgatóság elnökét Hódi Pált 3 évre. Tagoknak Szűcs Tibort 2 évre, Onozó Istvánt 1 évre. Rotációs váltásban.

száma folyamatosan és látványosan növekedett, s 2009-re megközelítette a 770 főt.⁸⁹ A növekvő létszám arányosan növelte a közös értékesítési forgalom méretét, így az „összefogás-együttműködés” jelszó vezérelte munka eredményeképpen az 1995-ös alig negyedmillióra tehető forgalom bő egy évtizeddel később, 2006-ban már elérte a roppant impozánsnak tekintendő 7.800 millió forintot.⁹⁰ A Mórakert erejének látványos növekedése más szervezetek szemében is attraktívvá tette a szövetkezetet, ennek következtében 2001 és 2008 között 4 közösség olvadt be a Mórakert állományába.⁹¹ Ezen mutatók értelmében elmondható, hogy egy másfél évtized alatt, a Mórakert vált az ország egyik legnagyobb Termelői Értékesítő Szövetkezetévé (a továbbiakban: TЭСZ).

A szövetkezet alapvetően zöldségeket és gyümölcsöket forgalmazott. A tagság létszámának gyors és látványos növekedésének háttérében egyértelműen kitapintható az a tényező, hogy a szövetkezet keretei között piaci biztonságot nyertek a termelők. Ez a stabilitás abban is megmutatkozott, hogy a termékek forgalmazása egész évben folyamatosan biztosított volt, így nem meglepő, hogy a piaci értékesítés meghaladta a 60 000 tonnát. A termelésről elmondható, hogy tisztán a piaci igényekhez lett igazítva: A vevők egyre inkább tudatosabbá és igényesebbé válása azt eredményezte, hogy immáron nem egy termékből többet, hanem számosból és jobbat igényeltek. Ez a paradigmaváltás a termelői oldalon azt jelentette, hogy a minőségre való hangsúlyhelyezéssel a vásárlói többletigény kielégítését lehetett elérni. A termelőnek a minőségbiztonságot és a választékot kellett tudnia biztosítani, hiszen a jó minőségű árunak mindig volt piaca. Ezen cél érdekében a szövetkezet folyamatos beruházásokkal, fejlesztésekkel úgynevezett hozzáadott értékkel jutatta el a termékeit a piacra.⁹²

A Mórakert beruházásai közül kiemelendő, hogy a raktárépületek az értékesítést nagymértékben elősegítő manipuláló (tehát tisztító, válogató és osztályozó) gépsorokkal, illetve korszerű csomagoló technológiai gépekkel lettek felszerelve, aminek következtében szövetkezet által fogalmazott termékek 2/3-a már osztályozva s csomagolva jutott el a fogyasztóhoz. A beruházás jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az előbb említett gépek beszerzését követően kb. 25-30%-al megnövekedett a szövetkezet piacképes termékekre vonatkozó exportja. A látványos fejlődés és a mögötte álló komoly munka a szakma figyelmét is felkeltette, ennek következtében a Mórakert 2000-ben előzetes TЭСZ elismerést, míg 2002-ben véglegesen elismert TЭСZ kitüntetést érdemelt ki. A szakmai előrehaladás zenitjét 2006. január elsejétől tudhatta magának a szövetkezet, hiszen innentől a Mórakert, mint

---

⁸⁹ Forrás: Hódi László és Csányi László visszaemlékezései.

⁹⁰ Forrás: Hódi László és Csányi László visszaemlékezései.

⁹¹ 2001-ben a Mórágazda Szövetkezet, 2005-ben a Bácskakert Szövetkezet és a DAL-BA szövetkezet, míg 2008-ban a SAS-FARM olvadt be a Mórakert szövetkezetbe. Forrás: Hódi László és Csányi László visszaemlékezései.

⁹² Az első 8-10 évben megvalósult beruházások és fejlesztések a következők voltak: 1996: Az áru koncentrációjának megkezdésének helyszínéül egy 60 m²-es vasúti raktár kiépítése. 1997: Egy szintén 60 m²-es, használt hűtőkammer került beszerzésre, amely az átmeneti tárolást volt hivatott biztosítani. 1998: Hűtőház és raktár épült. 1999: Burgonya osztályozó-csomagoló jött létre. 2000: Irodaház-bérlemény kezdődött el. 2001: Válogató-osztályozó gépsorkerült üzembe helyezésre, s egy 4000 m²-es agrárlogisztikai centrum épült fel. 2004: Egy 6000 m²-es tárház helyezett üzembe. 2007: PH Centrum jött létre. Forrás: Hódi László és Csányi László visszaemlékezései.

Zöldség-Gyümölcs Termelői Értékesítő Szövetkezet végleges (1-es sorszámú) elismerésben részesült.

A Mórakert eredményei elvitathatatlanok s egy klasszikus sikertörténetként definiálható, hiszen a szövetkezet 1995-ös megalakulása óta országos szinten érte hatalmas fejlődésen ment keresztül. A taglétszámot 52 alapító tag jelentette, majd röpké másfél évtized alatt már 770 főhöz közelített az állomány. Továbbá, a tagi és nem tagi forgalom összesen közel 70 ezer tonnát tett ki. Viszont a működést egyre inkább gátolta az új évezred első évtizedének koncepciótlan agrárpolitikája, a változó támogatások okozta bizonytalanságok. A fizetési határidők jó esetben 40-60 napban realizálódtak. Az úgynevezett „polcpénz” a zöldség-gyümölcs ágazatban alig 10-12 %-ot jelentett. Ezen körülmények közepette a TÉSZ-ek nem tudtak tartósan megerősödni, pedig a mezőgazdaság és vidékfejlesztés motorjai lehettek volna. A multik a beszállítóknak csak azt követően fizettek, hogy a járandóságból levonták maguknak a „polcpénzt”. Ezen negatív körülmények a 2008-as gazdasági világválság kirobbanásával egy addig nem tapasztalt szintre léptek, amelyeket már lehetetlenség volt kezelni: Az országba is begyűrűző válság következtében forráshiány ütötte fel a fejét, a szövetkezet immáron nem tudott fizetni a tagjainak és a beszállítóinak sem. Természetesen, a válság jelenségét azonnal követte a TÉSZ konszolidációs akcióterve. Viszont a terv csak részben enyhítette a helyzetet, amelyet külső forrásoknak is ki kellett volna egészíteni, de ez nem valósult meg, hiszen az akkor regnáló kormány keveset, míg az Európai Unió képtelen volt támogatást folyósítani. A válságenyhítés korlátolt lehetőségei által ugyan újra elkezdődtek a gazdák felé fennálló tartozások kifizetése, majd csökkentett ütemben, de folytatódtak a felvásárlások és a beszállítások. Viszont a válság tényleges tüneteire nem sikerült megoldást találni, emiatt nagyon sok termelő tag hátat fordított a szövetkezeti munkának és áruikat másfelé próbálták meg értékesíteni. Többen felszámolást kezdeményeztek, büntető feljelentést tettek, de bűncselekmény ténye sosem került megállapításra. A jelzett körülmények következtében, 2011-ben elkezdődött a Mórakert Szövetkezet felszámolása, s a csődtörvény értelmében a szervezet vagyonának értékesítése is elindult. A felszámolás alatt a TÉSZ nem működött. Ezen körülmények hatására, a mezőgazdasági szövetkezetek zászlóshajó, a Mórakert Szövetkezet megrekedt majd elsüllyedt, a TÉSZ mozgalom újraépítése pedig megállt.

Homokhátságért Élelmiszeripari Szociális Szövetkezet

A 2013-as alapítású szervezet a társadalmi felelősségvállalás jegyében jött a világra. Elsődleges célja, hogy a hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkahelyeket tudjon teremteni, ezzel párhuzamosan, egyéb módokon is igyekszik az érintettek szociális helyzetének javulásához hozzájárulni: A szövetkezet a szociális gazdaság kereteire építkezvén, kiemelt figyelmet fordít a foglalkoztatás hosszú távú biztosítására, a stabil munkahelyi háttér kiépítésére, a tagok szociális és kulturális igényeinek kielégítésére, valamint a szociális biztonságuk megteremtésére is. Ennek érdekében szakmai hálózatokat és együttműködési csatornákat kíván kialakítani, amelyek elősegítik a fenntarthatóságot és a szociális gazdaság fejlesztését célzó beavatkozások eredményeinek rendszerszerű hasznosulását. Tehát a Szociális Szövetkezet céljai olyan közös érdekeltségű tevékenységek elvégzésére vonatkozik, amelyek a biztonságos megélhetést, a jó minőségű egyéni, családi és közösségi életformát teszi elérhetővé a tagjai számára, vagy járul hozzá eme tényezőknek a kialakulásához.

A kitűzött célok megvalósulása érdekében, a szövetkezet a vonatkozó tematikájú pályázati lehetőségekből is igyekszik kivenni a részét: A szervezet a 2015 késő tavasza és az év vége között valósította meg az OFA (Országos Foglalkoztatási Közhasznú) Nonprofit Kft. által támogatott *Sui Generis* pályázati projektet. A program 6 fő szövetkezeti tag *Sui Generis* jogviszonyban történő foglalkoztatását tette lehetővé. (A résztvevők jellemzői: 50 év átlagéletkor, nemek megoszlása 3-3 fő.) Az érintettek közfoglalkoztatottként részt vettek/részt vesznek az önkormányzat *Start* mintaprogramjában is. A program megvalósítása során önkormányzati háttérrel és támogatással tevékenykedett a szövetkezet. Az intézmény és az önkormányzat kooperációja a munkaszervezésben való segítséget, az infrastruktúra-, menedzsment- és adminisztratív szolgáltatások biztosítását, anyagi-likviditási támogatást és a szakmai megvalósítás támogatását egyaránt jelentette. A szövetkezet életében nagyon fontos állomásnak tekintendő ez a pályázat, mivel ezáltal teremtődött meg a lehetősége annak, hogy a szövetkezet piacépes, a térségi igényekhez igazodó tevékenységeket indíthasson el. Ezek a tevékenységek, részben a megtermelt fűszerpaprika feldolgozásra való előkészítésében, részben pedig szappankészítésben öltöttek testet.

A Szociális Szövetkezetnek jelenleg 7 állandó tagja van, s természetesen a céljai megvalósítása érdekében folyamatosan keresi az újabb pályázati, fejlesztési lehetőségeket.

Mórahalmi Termelői Integrációs Szövetkezet

A szövetkezet 2015 áprilisában, 18 alapító tag – köztük a Mórahalom Városi Önkormányzatának – kooperációjában került létrehozásra. Az Integrációs Szövetkezetnek, miként a neve is reprezentálja, elsődleges célja az, hogy a helyi gazdákat integrált módon legyen képes összefogni, s ekként piacot teremteni a számukra. A szövetkezet elsődleges szolgáltatása a felvásárlásra, illetve a bértárolásra terjed ki, amely által is a közösséghez tartozó gazdákat igyekszik segíteni. Más szavakkal megfogalmazva, a szervezet az áru igényeinek kielégítése szempontjából elsősorban a lokális termelőkkel igyekszik felvenni a kapcsolatot. Ugyanakkor, ez a kezdeti koncepció a keresleti körülményekhez igazodás következtében elkezdett kiszélesedni, így a beszállítói körbe már a környező települések termelői is bevonásra kerültek. Ennek következtében, az Integrációs Szövetkezet 2018-ban már 75 őstermelőtől vásárolt különböző terményeket. Az értékesített termények közül, a burgonyából, káposztafélékből valamint a sárgarépbából és a petrezselyemből kiemelkedő mennyiséget tudtak eladni.

A szövetkezet külön figyelmet fordít a burgonya ágazat fejlesztésére. Ennek érdekében a szervezet kötelékébe tartozó gazdák egy szakmai,- termelői csoportot hoztak létre. A kezdeményezést viszonylag hamar siker koronázta, amelynek egyik kézzel fogható eredménye, hogy 2016-ban a csoport egy komoly szakmai elismerést érdemelt ki, ugyanis ekkor nyerték el a Burgonya Termelői Csoport elismerést. Annak érdekében, hogy a csoport minél eredményesebben legyen képes végezni a munkáját, igyekszik kihasználni a pályázati lehetőségeket is. Ebből kifolyólag vesz részt a VP3-9.1.1-17 kódszámú termelői csoportokat támogató pályázatban is. A csoport ugyan eddig még nem részesült érdemi támogatásban, de munkájuknak minden bizonnyal rövidesen be fog érni a gyümölcse, hiszen folyamatosan és fennakadásmentesen teljesítik a pályázati követelményeket, így például gondosan készítik s küldik jelentéseiket az illetékesek felé, a kérelmeinket pedig rendszerint elfogadják. Az

Integrációs Szövetkezet szempontjából, a termelői csoport azért is egy fontos pillér, mivel általa célirányosan tudják segíteni a helyi burgonyatermelő gazdákat.

Természetesen, a szövetkezetben belül nemcsak a termelői csoport, hanem maga az anyaintézmény is igyekszik az igen szűkös pályázati lehetőségeket maximálisan kihasználni. A bevételek egy jelentős része a szövetkezet megfelelő működésébe van visszafordítva, így göngyölegek és gépek vásárlására, valamint a központi épület karbantartására van csoportosítva. Ami pedig az aktuális anyagi keretek között megengedhető állományi létszámot illeti, jelenleg 2 fő 8 órás, és 1 fő 4 órás munkavállaló foglalkoztatására van lehetősége a szövetkezetnek. Az üzletpolitika vonatkozásában pedig elmondható, hogy a vállalkozás határozottan törekszik arra, hogy jó és elmélyült kapcsolatot ápoljon a helyi zöldség felvásárló és feldolgozó üzemekkel. Így a másik félre, nem, mint konkurenciára, hanem mint partnerre tekint, amely hozzáállás kölcsönös, hiszen a felek egymást segítve igyekeznek leküzdeni a különböző akadályokat. A szervezet kapcsolati rendszerében külön meg kell említeni azt a Kotányi Hungária Kft.-t, akivel – a paprika felvásárlással kapcsolatos tároló terület és munkaerő támogatás vonatkozásában – igen szoros szálak kötik össze az Integrációs Szövetkezetet.

Homok Kincse Élelmiszeripari Start Szociális Szövetkezet

Az elnevezésből kikövetkeztethető, hogy eme 2016-os alapítású szövetkezet portfóliója nagyban hasonlít a három évvel idősebb Homokhátságért Élelmiszeripari Szociális Szövetkezetére, hiszen mindkettő szövetkezetnél kiemelt figyelem övezi a szociális tevékenységeket. Továbbá, a Homok Kincse Szövetkezetre gyakorlatilag úgy is tekinthetünk, mint aki tovább viszi a Homokhátságért Szövetkezet által elkezdett társadalmi vonatkozású munkát: Hiszen kiemelt célja, hogy a közfoglalkoztatási programok keretében megkezdett értékteremtő tevékenységek folytatásaként elősegítse a hátrányos helyzetű személyek, különösen a közfoglalkoztatásból élők és tartós álláskereső visszatérését az elsődleges munkaerőpiacra. A jelenleg 7 taggal rendelkező Homok Kincse Szövetkezet szociális dimenziójú tevékenységei, törekvései teljesen azonosak a Homokhátságért Szövetkezetével, így szintén a szociális gazdaság keretrendszerére építkeznek, elsődleges prioritásként fogalmazódott meg a hosszú távú foglalkoztatás biztosításával kapcsolatos feltételek megteremtése, a stabil lábakon álló munkahelyi háttér körülményeinek a megteremtésére, garantálására történő törekvés, és a tagok szociokulturális igényeinek kiszolgálása is. Ezen céltételezések elérése érdekében, a szövetkezet szintén szakmai hálózatokat és kapcsolatokat épít ki, amelyek formálásánál mindig a fenntarthatóság és a szociális gazdaság fejlesztése áll a célkeresztben. A Homok Kincse Szövetkezet további céljai között szerepel a szakmai továbbképzések és az elengedhetetlen kompetenciafejlesztések biztosítása, nem utolsósorban a közösségépítés.

A szövetkezet 2016. október 24-től valósítja meg az OFA Nonprofit Kft. által támogatott *Homok Kincse* c. projektet. A program 9 fő munkajogviszonyban történő foglalkoztatását teszi lehetővé. A projektbe bevont személyekről egyöntetűen elmondható, hogy vagy aktív álláskereső vagy a közfoglalkoztatott szférából csatlakoztak be, életkoruk s nemük pedig különböző. A háttértámogatások vonatkozásában megint hasonlóságot tudunk felfedezni a Homokhátságért Szövetkezet *Sui Generis* pályázatával: Ez azt jelenti, hogy a Homok Kincse projekt kivitelezését segítő munkaszervezésben, továbbá az infrastruktúra-, menedzsment- és

adminisztratív szolgáltatások terén, ahogy az anyagi támogatásokból is egyaránt kiveszi a részét a móraközi önkormányzat. A projekt egyértelműen pozitív hatást gyakorol a szövetkezet életére, hiszen általa még autentikusabban tud olyan piacépes tevékenységeket folytatni, amelyek a helyi/térségi igényekkel is szimbiózisba kerülnek. Eme munkaszervezési elv okán nem meglepő, hogy a szövetkezeti munkavégzés folyamatában a zöldségfélék konyhakész állapotig történő feldolgozása során mindvégig kiemelt figyelem övezi a helyi adottságokat.

A Homok Kincse Szövetkezet gazdaságpolitikájában szintén meghatározó szempont a lokális érintettségek. Így a különféle gazdasági szereplőkkel való összefogás első lépcsőfokaként együttműködési megállapodást kötöttek a Móraközi Szövetkezettel. A kooperáció alapját képezi, hogy a szervezet az egyik legdinamikusabban fejlődő helyi vállalkozásként képes azonosulni a projekt társadalmi céljával, azaz, hogy elősegítse a hátrányos helyzetű munkavállalók visszatérését az elsődleges munkaerőpiacra. Az együttműködési megállapodás értelmében a Móraközi Szövetkezet biztosítja az alapanyagot, amelyet a Homok Kincse Szociális Szövetkezet bér munka keretében, szolgáltatási díj ellenében feldolgoz.

Móra-Kő Szociális Szövetkezet

A Móra-Kő Szociális Szövetkezet az önkormányzat kezdeményezésére és alapító tagként történő közreműködésével, 2017. március 31-én került megalapításra. A létrehozáskor a kezdeményező mellett, további 8 fő került alapító tagként a nyilvántartásba. A szövetkezet alapításakor két fő tevékenységi kör került meghatározásra, amelyek mellé további lehetséges kiegészítő feladatok, tevékenységek is körvonalazódtak. A fő profil a betontermék előállítására s gyártására, valamint fűszernövény csomagolásra orientálódott. Az előbbi, tehát a betontermékek vonatkozásában nyilvánvaló módon érthető, hogy elsősorban azon termékkörök kerültek meghatározásra, amelyek a városüzemeltetésben, illetve az önkormányzati beruházásokhoz kapcsolódóan, valamint a térségben elsődlegesen felhasználásra kerülhetnek.

A szövetkezet a *FÓKUSZ 2016-0033* pályázati támogatási program segítségével, 2016-ban 8 fő munkavállalóval kezdhette meg a tevékenységét. A pályázat lehetőséget biztosított a szövetkezet elindulásához szükséges alapeszközök és berendezések beszerzésére, amelyek által egy mini üzemi gyártási kapacitás beindításának teremtnék meg a feltételei. Továbbá, a támogatás kiterjedt a munkavállalók bér-és járulékaiknak megtérítésére, amely a kezdeti időszakban még teljes körű, tehát 100%-os támogatási intenzitással bírt, majd az évek előre haladásával a támogatás mértéke fokozatosan csökkent, s 2019. december 31-el meg is szűnt. Ettől az időponttól kezdődően önfenntartó működést kellett tudnia biztosítani a szövetkezetnek. Ez azt jelenti, hogy a pályázati támogatás végéig az volt az egyik központi feladata a vállalkozásnak, hogy piaci pozíciókat és potenciális-stabil vevői kört, partnert szerezzen magának, amelyek a támogatás utáni időszakban a folyamatos működési feltételeket biztosítják. A költséghatékonyság és gazdaságosság maximális szem előtt tartása mellett, a szövetkezet betonüzeme a Móraép Kft. telephelyén belül került kialakításra, mivel itt álltak rendelkezésre a legkedvezőbb infrastruktúrális és üzemi feltételek. S természetesen a Móra-Kő Szociális Szövetkezet vonatkozásában is el kell mondani, hogy működésével igyekszik lehetőséget teremteni arra, hogy a közmunka programból érkezett foglalkoztatottjainak stabilabb és hosszabb távon kiszámítható munkahelyi körülményeket tudjon kialakítani.

A kultúra mezőgazdasági arculata, avagy záró gondolatok

A rendszerváltás folyamata teljesen átfőrdte az addig fennálló szövetkezeti struktúrát, a korábban közös gazdasági egységbe illesztett formulák felbomlottak, amely jelentős hatással bírt a mezőgazdaságból élő gazdákra. Nem kellett ahhoz sok időnek eltelnie, hogy megszülethessen a bizonytalanság feloldását eredményező válasz, amely nem másban öltött testet, mint a gazdasági,- szövetkezeti közösségek megszervezésének indokoltságában, mely folyamatban a városi önkormányzat tevékeny módon vette ki a részét. Ebben a fejezetben a legmeghatározóbb mórakalmi szövetkezetek képviselőit és időben előre haladó történetüket ismerhettük meg, amelyek túlnyomó többségét azonos szervező erő hívta életre és határozza meg napjainkig tartóan is: Ezen szempontok sorában helyezkedik el a közösségi érdek szolgálata, a helyi gazdák boldogulásának elősegítése, a munkahelyteremtés, a felzárkóztatás gazdaságilag pragmatikus és szociálisan érzékeny felismerése, más szavakkal a mezőgazdaság kultúrájának gyakorlatias megélése és fenntartása.

Mórakalmi Gazdakör: A gazdasági együttműködés jegyében

A Mórakalmi Gazdakör nem sokkal a rendszerváltást követően, 1992 tavaszán, 28 taggal azzal a céllal alakult meg, hogy a helyi, mezőgazdaságban érintett személyek érdekképviseletét és szakmai támogatását tudja ellátni.⁹³ A napjainkra már bőven baráti közösségként is jellemezhető egyesület számára központi jelentőségű az emberi kapcsolatok ápolása is, miként erről Vass Antal, az egyik alapító, s jelenlegi elnök is nyilatkozott.⁹⁴ Az eredményes munka érdekében a Gazdakör minden évben elfogadott koncepció alapján végzi a kulturális arculattal is rendelkező munkáját.

A boldogulás forrása: Az információ

A Gazdakör a szó szerinti kezdetektől fogva elsődleges céljának vallja a hasznos információk és szakmai ismeretek közvetítését: Az egyesület az Alapszabályzatában⁹⁵ megfogalmazottak értelmében arra törekszik, hogy ez az információs bázis alkalmas legyen arra, hogy a mezőgazdasági kistermelő, a háztáji gazdaságban dolgozó és az őstermelő is profitálni tudjon belőle. Más szavakkal megfogalmazva, a Gazdakör legfőbb feladatának tekinti, hogy a mezőgazdasági munkálatokban helyileg érintettek egzisztenciális boldogulását

⁹³ Történelmi előzményként érdemes utalni arra, hogy a homoki gazdák körében, már a 19. század végén megindult az önszerveződés folyamata.

⁹⁴ Forrás: „Soha senki nem lépett ki, csak elhunyt - negyedszázadosak a mórakalmi gazdák.” Délmagyar, 2017.05.10. Online: <https://www.delmagyar.hu/szeged-es-komyeke/soha-senki-nem-lepett-ki-csak-elhunyt-negyedszazadosak-a-morahalmi-gazdak-1257877/>

⁹⁵ Idézi: Bóka Zita: *Mórakalom kialakulása és a mezőgazdasági átszervezési kísérletek gondjai (1950-1994)*. Belvedere, 1996, 5. évfolyam 6. szám: 78-86. old.

elő tudja segíteni. Ezzel kapcsolatban jegyezte meg Vass Antal, hogy: *„Az információ tartalmát úgy állítjuk össze, hogy az ismeretek mindenki számára elsajátíthatók legyenek. Folyamatosan annak érdekében szervezünk képzéseket, hogy ismereteink, mind a jogszabályok, mind a pályázati lehetőségek tekintetében naprakészek legyenek.”*

Annak érdekében, hogy a Gazdakör tagsága a legfrissebb szakmai ismeretekkel, tudással legyen felvértezve, az egyesület folyamatosan keresi a lehetőségét azoknak – az akár országos szintű – konferenciáknak és kiállításoknak, amelyeken képviselheti magát. Ehhez kapcsolódóan meg kell említeni, hogy földszerzés témájában a tagság három tagja dolgozik az Agrárbizottság kötelékében is. Továbbá, a Gazdakör kezdeményezőként is aktív szerepet vállal az ön- és közművelődésben, hiszen szakmai napokat, előadásokat szervez Mórahalmon. Ez utóbbiak nyilvánvaló célételezése, hogy a helyi érintetteket autentikus módon lehessen megszólítani és bevonni a mezőgazdaság szakmai vérkeringésébe. Nem utolsó sorban pedig, a Gazdakör olyan kirándulóutak szervezését is ellátja, amelyek szintén a szakmai ismeretekben gazdag továbbképzést és elmélyülést szorgalmazzák.

A helyi társadalomban és kultúrában betöltött szerep

Az érdekképviselő, a szakmai információszerzés és közvetítés mellett, nagyon fontos kitérni arra is, hogy Gazdakör kötelezettségének tekinti a kulturális örökségek ápolását és az ezzel kapcsolatos értékmegőrző feladatok ellátását is. Ezen szellemiség jegyében vállal aktív szerepet a következő területeken:

- A település hagyományainak, kultúrájának átörökítése.
- A tradicionális építészeti örökségek megóvása.
- Hagyományőrző rendezvények szervezésében és lebonyolításában való aktív részvétel (így például: Arató ünnep, augusztus 20-i új kenyér ünnepe, városi karácsony).

A Gazdakör által érintett eseményekkel és tevékenységekkel kapcsolatban a következőket foglalta össze Vass Antal: *„Hagyományőrző, településszintű rendezvényeink minden évben eredményesek és sikeresek, ezt bizonyítja a nagyszámú érdeklődő folyamatos jelenléte. Rendezvényeinkre minden évben meghívjuk a testvértelepüléseinken és a határon túl élő gazdatársainkat, barátainkat. Így például egy temerini csoport évek óta vesz részt az aratóünnepen, míg a városnapokon a csíkszentmártoni barátainkat látjuk vendégül. A hagyományos népi ünnepeket pedig a Bástyai Nyugdíjas Klubbal és a település civil szervezeteivel közösen ünnepeljük. Továbbá, a Gazdakör az "Ország kenyere" programból is kiveszi a részét, amelyet az Ágota Alapítványon keresztül évek óta támogat.”* Annak érdekében, hogy ezek az értékes tevékenységeket minél sikeresebben lehessen megvalósítani, a szervezet szakmai alapokon nyugvó együttműködést tart fenn a helyi civil szervezetekkel és a város vezetésével.

A Gazdakör életében a 2017-es esztendő több szempontból is fontos állomásnak tekinthető. Ebben az évben került létrehozásra a Mórahalmi Kapocs Népfőiskola, amelynek

alapító dokumentációját az egyesület is aláírta.⁹⁶ A Népfőiskola megszületésével tovább tudott bővülni a város lokális és határain jócskán túlnyúló edukációs-kulturális tárháza, amelyben elvülhetetlen szerep illeti a Gazdakört. A 2017-es alapítás óta napjainkig tartóan élő kapcsolatot ápol az egyesület és a Népfőiskola. A Gazdakör ebben az évben ünnepelte a fennállásának 25. évfordulóját, amely jubileum centrumában az első – s azóta évi rendszerességgel megtartott – Gazdabál megrendezése helyezkedett el. A 2018-as évtől pedig a lehetőségeihez mérten, az egyesület hagyományteremtő szándékkal igyekezett bővíteni az oktatásban történő szerepvállalását: Ennek értelmében 1 fő 8. osztályos végzős diák továbbtanulásához járul hozzá a Gazdakör. Az egyszeri pénzbeli támogatás a ballagási ünnepségen kerül átadásra, s olyan tanulót részesítenek benne, aki a mezőgazdaság iránt elkötelezett, ráadásul az általános iskolai éveit alatt a helyi közéletben is tevékenykedett. A továbbiakban pedig, mezőgazdasági iskolában kívánja folytatni a tanulmányait. A támogatás céljátelvezését illetően így nyilatkozott Vass elnök: *„Bizva abban, hogy az érintett diák a későbbiekben fontos szerepet tölt majd be a helyi, esetleg a megyei közéletben is.”*

Összefoglalás az összefogás jegyében

A Móraalmi Gazdakör abban a mezőgazdasági környezetben született, amely a

településre és a régióra egyaránt jellemző. Az egyesület a helyi mezőgazdaságban érintett gazdák számára egy olyan szakmailag felkészült és megalapozott támaszt igyekszik nyújtani, mely ezen a sokszor komoly nehézségekkel sújtott munkaterületen az egyéni és közösségi boldogulást érdemben tudja elősegíteni. A Gazdakör tisztában lévén a település gazdag kulturális örökségével, számos eseményben történő részvételével is

igyekszik táplálni a város identitását: *„Programjainkkal mindenképp szándékunk a társadalmi hasznosulás erősítése és az előremutató példák be és megmutatása, továbbá hagyományaink, kultúránk átörökítése egy újabb generáció részére, hogy minél tovább őrizzük őseink, elődeink példamutató tiszteletét a föld és a földművelés iránt”* – zárta gondolatait Vass Antal.

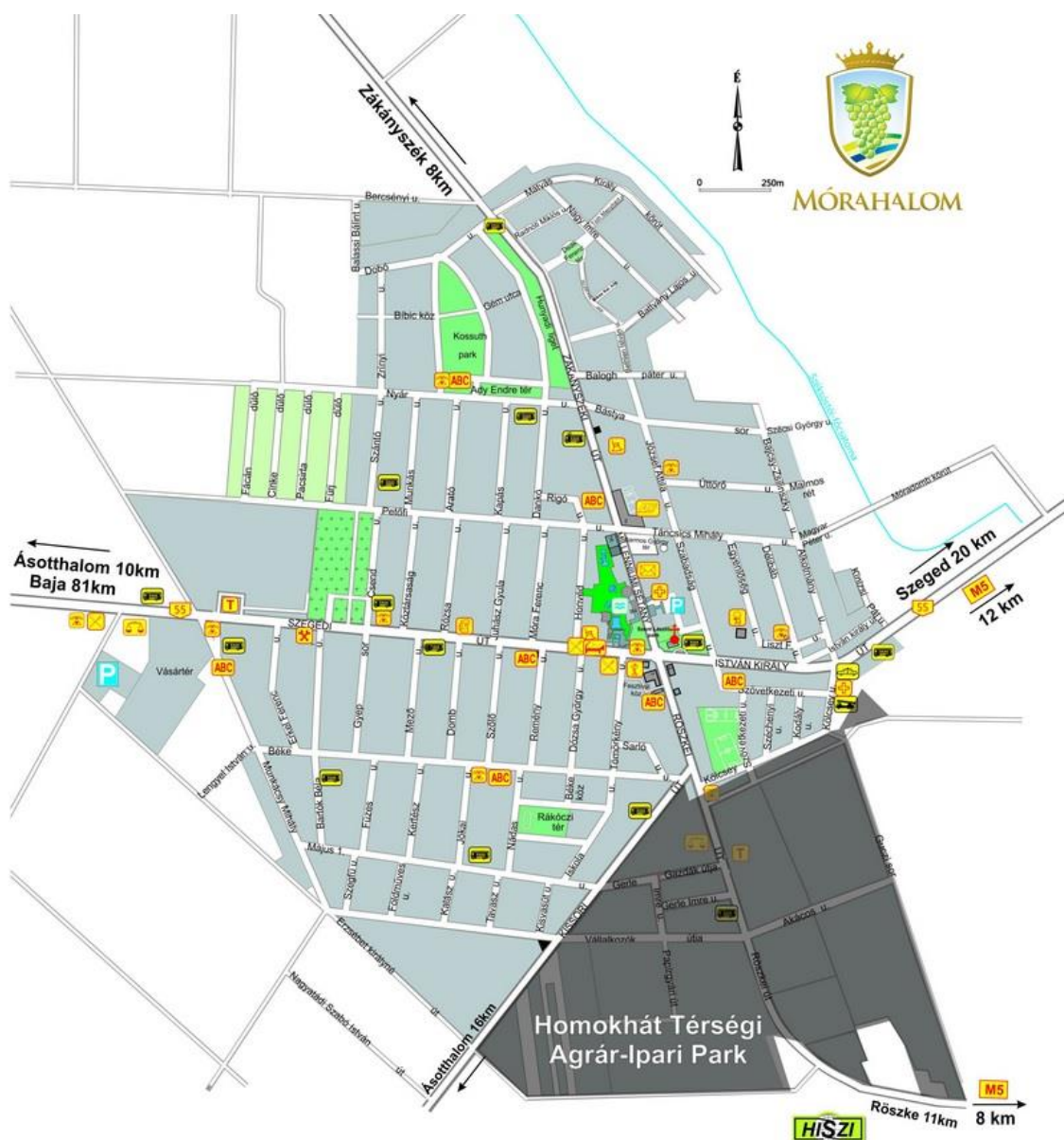
---

⁹⁶ Többek között: Lezsák Sándor (Lakitelek Népfőiskola Alapítvány elnöke), Kary József (Nemzeti Művelődési Intézet igazgatója), 8 regionális település polgármestere és a Nagycsaládosok Egyesülete. Forrás: *KAPOCS Népfőiskola, Móraalom*. Online: <https://kapocsnepfoiskola.hu/index.php/13-kezdooldal/27-kapocs-nepfoiskola-morahalom>

A gazdaságélénkítés jegyében – Homokhát Térségi Agrár-Ipari Park

Gazdaságtörténeti előzmények⁹⁷

Mórahalom városa, mint a kistérség reprezentatív települése, mindig is a tradicionális mezőgazdasági adottságaira alapozva építette fel a gazdasági potenciálját. A rendszerváltás előtt a lakosok egy része a helyi termelőszövetkezetekben, majd, ahogy a lehetőségek engedték, a háztáji gazdálkodásokban zöldség- és gyümölcsstermesztéssel, illetve házkörüli állattartással foglalkozott. A megtermelt javakat pedig rendre a szegedi élelmiszerfeldolgozó cégek vásárolták fel. A lakosok másik része a megyeszékhelyre ingázott, és ott döntő többségében azokban az élelmiszeripari üzemekben helyezkedett el, mely a térségben megtermelt, így a

Az Ipari Park területi elhelyezkedése és megközelíthetősége. Képforrása:

<http://iparipark.morahalom.hu/elhelyezkedes/>

⁹⁷ Az Ipari Park komplett bemutatása Pataki Sándor György ipari parki referensnek köszönhető, aki részletekben gazdag módon vezeti be az olvasót a mórahalmi gazdasági élet eme fontos szeletébe. Az Ipari Park hivatalos honlapja: <https://iparipark.morahalom.hu/>

Mórahalomról is származó élelmiszer alapanyagokat dolgozta fel. A rendszerváltozást követően a megszűnő megyeszékhelyi élelmiszer-feldolgozók, illetve az import alapanyagokra való áttérés okozta azt a válságot, hogy a mórahalmi, és egyben a homokháti termelők már nem tudták a korábban bevált módon értékesíteni a megtermelt javaikat. Ezek a negatív folyamatok az üzemek felszámolásához és az ingázó munkavállaló munkahelyének megszűnéséhez vezettek, amelynek következtében az 1990-es évek derekára, második felére igen nehéz gazdasági helyzetbe került az 1989-ben városi rangra emelkedett település és a kistérség is.

A gazdaság lábra állítása: A termelői integrációtól az Ipari Park létrehozásáig

A túlélés érdekében, a város vezetőségének elodázhatalan feladatává vált a nehéz gazdasági helyzetből való kivezető út megépítése. A megoldást a termelői integráció jelentette, amely a helybeliek által felhalmozott tapasztalatoknak, az intenzív termelési kultúrának és a lokális klímának köszönhetően megtermelt, jellegzetes ízvilágú zöldség- és gyümölcsfélék új piacokra történő juttatásának kulcs lépése volt. Az integrált helyi termelők által biztosított munka eredményeképpen több szövetkezeti formáció is létrejött. Ezek felvásárló kapacitása biztosította a kistérség termelői számára azt, hogy a megtermelt zöldség és gyümölcs felvásárlása zökkenőmentesen működjön. Ráadásul, számos helybéli számára új, kiszámítható munkahely létrejöttét is magában hordozták ezek a szervezeti struktúrák.

A gazdaság stabilizációjának elérése után, a fejlesztés került reflektorfénybe – nem is akármilyen formában. Erre azért volt szükség, mert az újonnan alakuló szervezetek, illetve egyéb kis- és középvállalkozások számára megfelelő gazdasági környezetet kellett teremteni, melynek feladata a városvezetésre hárult: *„Ezen tényezők figyelembevételével hoztuk létre 1997-ben a mórahalmi Homokhát Térségi Agrár-Ipari Parkot. A cél az volt, hogy olyan kedvező infrastrukturális bázist alakítsunk ki, amely a Szeged központú régió tudományos kultúrájára és humán erőforrására alapozva a leoptimalisabb feltételeket biztosítja a vállalkozások és beruházók számára”* – foglalta össze Pataki Sándor György. S az, hogy Mórahalom már 1997-ben térségi szintű Ipari Park létrehozására volt képes, hitelesen bizonyítja az akkor még igen ifjú város kibontakozó erejét. A megállapításnak külön súlyt ad az a tényező, hogy a korabeli magyar kormányzat az ipari parkok hazai létesítésének első hullámában – ezen belül a megyében pedig legelsőként – támogatta a város ipari parkkal kapcsolatos kezdeményezését. Ez egyben jelzésértékkel is bírt, mert egyrészt rámutatott arra, hogy a település innovációs fejlesztéspolitikája összhangban van az országos és regionális területfejlesztési törekvésekkel, másrészt elősegítette az uniós és a hazai támogatások elnyerését és célzott felhasználását.

A Homokhát Térségi Agrár-Ipari Park fejlődése

Az Ipari Park 1997-es megalapításakor még csak 10 hektáros területi kiterjedéssel bírt.⁹⁸ Ekkor a tulajdonában lévő ingatlanok körébe nem tartozott más, mint a korábbi paprikafeldolgozó telep és néhány egyéb gazdasági épület. Majd eltelt egy év, s az első

---

⁹⁸ Az ipari parkok magyarországi megjelenése egy alulról szerveződő folyamatként látott napvilágot. A kezdeményezésben lévő lehetőségeket a '90-es évek második felére a kormányzati szervek is felismerték, majd elkezdték támogatni. 1997-ben jelent meg az első kormányzati szabályozás, amely az ipari parkok pályázati keretrendszerét hirdette meg, s Mórahalom országos szinten is az elsők között alakíthatta ki a saját ipari parkját. Forrás: Nikodémus Antal: *Az ipari parkok szerepe a kormánybefektetés-politikájában*. In: Buzás N. és Lengyel I. (szerk.) 2002: *Ipari parkok fejlődési lehetőségei: regionális gazdaságfejlesztés, innovációs folyamatok és klaszterek*. SZTE GTK, JATEPress, Szeged. 7-23. old.

vállalkozás is megjelent, ehhez kapcsolódóan fontos megjegyezni, hogy „az önkormányzat elképzelése szerint olyan vállalkozóbarát környezetet kellett kialakítani, melyben minden településünket választó cég megtalálhatja a számításait”. Ezen céltételezésnek elementáris részét képezte, hogy olyan közművesített, zöldmezős ingatlanok legyenek biztosítva, amelyek minden tekintetben megfelelnek a beruházók és a kor igényeinek.⁹⁹ Továbbá, a következő szegmensek lettek meghatározva, mint kiemelten jelentős prioritások:

- A különböző vállalkozói kezdeményezések felkarolása. Szakmai segítségnyújtás az adott ötlet megvalósításához, amelynek részét képezve a helyszínt biztosítani szükséges; továbbá a pályázati források felkutatásában, az engedélyezési eljárások felgyorsításában és a szakhatóságok megkeresésében is segítő mankót kell biztosítani a vállalkozásoknak. Meghatározó jelentőséggel bír a piacra jutási és marketing tevékenységek segítése. Nem utolsó sorban, a mezőgazdasági integráció ösztönzése is elsődleges szempont.

Három évvel az alapítás után, 2000-ben már 12 vállalkozás, 122 fő munkavállaló val mondhatta magát ipari parkos cégnek. E cégek között szerepelt a *Mórákerti Szövetkezet* is, mely elsőként vette igénybe a város által megálmodott Inkubátor Centrum létesítményét.¹⁰⁰ „A Széchenyi-tervből megvalósított nagyméretű projekt révén – folytatja Pataki Sándor György – felépítettünk egy inkubátor csarnokot, illetve három, korábban oktatási tevékenységre szolgált épületben inkubátor irodaházat hoztunk létre. A létesítmény célja az volt, hogy szakmailag megalapozott lehetőséget biztosítson a helyi induló kisvállalkozások részére gazdasági helyzetük megalapozására.”

Év	Vállalkozások száma (db)	Foglalkoztatottak létszáma (fő)	Beruházási érték (millió Ft)	Cégek árbevétele (millió Ft)	Ipari Park területe (ha)	Hasznosítható nettó terület (ha)	Eladott, bérbeadott terület (ha)	Beépített terület (ha)
1997.	0	-	-	-	10,16	9,55	-	
1998.	1	n.a.	150	n.a.	10,16	9,55	0,52	
1999.	13	91	459	971	15,01	12,15	7,98	
2000.	12	122	701	1 960	15,01	12,15	7,98	
2001.	13	194	1 061	2 566	15,01	12,15	10,99	
2002.	15	204	823	3 698	15,01	12,15	10,99	
2003.	19	229	1 003	5 719	15,82	13,84	11,14	
2004.	24	312	2 060	8 471	20,52	17,74	7,23	
2005.	23	299	2 479	9 303	29,12	25,53	16,89	
2006.	27	291	2 825	17 364	29,12	25,53	20,03	
2007.	28	356	3 320	17 546	44,01	37,82	32,34	
2008.	36	439	8 494	20 155	58,66	50,91	32,62	17,06
2009.	39	433	7 576	13 226	79,59	70,49	33,09	17,66
2010.	41	399	9 146	15 337	79,59	70,68	62,15	31,43
2011.	40	340	6 103	10 842	79,59	70,68	60,39	33,99
2012.	41	345	9 434	10 699	88,30	78,87	44,18	34,69
2013.	55	422	9 717	12 024	88,30	76,43	56,78	35,15
2014.	72	427	10 218	8 708	88,86	77,42	60,31	37,49
2015.	86	454	14 084	19 474	100,75	86,5	62,6	40,6
2016.	108	551	11 717	20 849	100,75	86,5	63,2	40,6
2017.	110	670	16 466	20 878	100,75	86,3	62,9	42,3
2018.	105	676	13 134	27 971	100,75	85,3	62,9	42,5
2019.	106	696	10 746	29 996	100,75	83,7	63,8	42,98

Globális statisztikai mutatók. Forrás: Pataki Sándor György által közölt adatok.

⁹⁹ Így például elektromos áram, ivóvíz, szennyvíz-elvezető csatorna, földgázvezeték, kommunikációs hálózat, későbbiekben pedig optikai hálózat és csapadékvíz elvezető csatorna.

¹⁰⁰ A Centrum létrehozásának financiai háttérét egy PHARE-program és a Széchenyi-terv biztosította.

Az Ipari Park kapacitása és ereje számokban, extenzív és intenzív fejlesztések

Az Ipari Park megalapításától eltelt több mint két évtized során, számos extenzív és intenzív fejlesztésen ment keresztül. Extenzív bővítésként a park területének igen látványos növekedését értjük. Ennek értelmében az Ipari Park napjainkra 100,75 hektáros méretének kialakulását többszöri területbővítés eredményezte, amelynek két fő forrását a következők szerint tudjuk azonosítani: Egyrészt az önkormányzat olyan zöldmezős ingatlanokat vásárolt, amelyeket az Ipari Park területébe bevont; másrészt pedig, különféle gazdasági tevékenységet folytató cégek telephelyeinek tulajdonosai döntöttek úgy, hogy belépnek az Ipari Park területi konglomerátumába.

Az elmúlt két évtized során a betelepült vállalkozások számát tekintve is tiszteletre méltó fejlődés valósult meg – amely szintén az Ipari Park megbízhatóságát és kiszámíthatóságát jelzi. Az ezredfordulót követő években folyamatos növekedés volt kimutatható, amelynek értelmében egészen 2012-ig szinte minden évben 4-5-tel növekedett a parkba beköltöző cégek száma, majd 2013-ban egy kiemelt állomáshoz érkezett az Ipari Park: Ebben az évben már átlépte a félszázat a parkban székhelyet és telephelyet találó vállalkozások száma, amelyet további sikerek követtek, hiszen ezt követően is majd minden évben 10-12 céggel bővült a betelepült vállalkozások száma.¹⁰¹ 2016-ban pedig egyértelmű mérföldkőhöz érkezett az Ipari Park, mivel ebben az évben a vállalkozásainak száma elérte, s egyben meghaladta a 100-at, ráadásul ezt az eredményt napjainkig hatóan képes fenntartani.¹⁰² A foglalkoztatottak száma is – kisebb ingadozásokkal – folyamatos növekedést mutat. Az ezredfordulós, korábban említett 122 fős adat 2004-ben 312-re, majd 2009-ben 433-ra, 2015-re pedig 454-re, míg végül 2019-ben 696 főre módosult. Érdemes még arra is kitérni, hogy 2019-ben az Ipari Park területén működő vállalkozások által befektetett eszközök beruházási értéke 10,7 milliárd forintra emelkedett, míg az éves árbevételük elérte a 29,9 milliárd forintos összeget.

Az extenzív mutatók áttekintését követően, térjünk rá az intenzív körülményekre, amelyek alatt az infrastruktúra és a nyújtott szolgáltatások fejlesztését értjük. Az Ipari Park alapítása óta számos kisebb-nagyobb volumenű projekt valósult meg, amelyek egyaránt a terület infrastruktúrájának fejlesztését célozták. A szóban forgó projektek megvalósításához a városi önkormányzat a saját forrásai mellett, nagymértékben támaszkodott és támaszkodik olyan külső forrásokra, illetve pályázati támogatásokra, mint például a: területfejlesztési célirányzatok, PHARE-program, Széchenyi-terv, SAPARD program, GVOP, DAOP vagy TOP pályázatok. Ezeknek a pályázatoknak köszönhetően olyan területeken valósult meg minőségbeli haladás, mint az aszfalozott utak, az ivóvízvezetékek, a szennyvíz- és csapadékvíz-elvezető csatornák, a földgáz-vezetékek építése, amelyek egyaránt az extenzív bővítéshez igazodva kerültek kivitelezésre. A fejlesztések anyagi értékéről pedig Pataki Sándor György a következőket nyilatkozta: *„Beruházásaink összértéke, melyet az Ipari Park*

---

¹⁰¹ A Park teljes területén a szabad parcellák nagysága 1.200 m²-től 10.300 m²-ig terjednek, s természetesen több egymás melletti parcella is megvásárolható.

¹⁰² A vállalkozások alatt egyaránt megtalálhatjuk az egyszemélyes, a kis- és középvállalkozásokat, illetve a nagyvállalkozásokat is.

infrastruktúrájának fejlesztésére fordítottunk, elérte a nettó 2 milliárd 60 millió forint nominál értéket.”¹⁰³

Az Ipari Park által nyújtott komplex szolgáltatások

Az infrastrukturális természetű körülmények rövid ismertetését követően, térjünk át a szolgáltatási szektorra. Ezzel kapcsolatban a következőket tudhatjuk meg: *„Partnereinket olyan szolgáltatáscsomaggal segítjük, amely az Európai Unió által elvárt színvonalhoz igazodóan alap- és innovációs szolgáltatásokat foglal magába, és felöleli a betelepüléssel, valamint a folyamatos napi működéssel kapcsolatos valamennyi területet. A betelepülők kényelmét és gazdasági érdekeit szolgálja a park folytonosan bővülő szolgáltatáscsomagja.”* A minőségi fejlesztésnek köszönhetően az Ipari Park az alábbi releváns területeken biztosít teljes körű támogatást az érintett cégeknek, vállalkozásoknak:

- Sikerorientált pályázati koordináció;
- Önkormányzati befektetési partnerség és garanciák;
- Teljes körű hatósági ügyintézés;
- Cégmentes letelepedési program;
- Munkásszálló program, foglalkoztatáshoz kapcsolódó vissza nem térítendő támogatások;
- Kiepített infrastruktúra és közmű-csatlakozási lehetőség;
- Jó földrajzi elhelyezkedés, közeli autópálya kapcsolattal;
- „Egyablakos” gyors és rugalmas helyhatósági ügyintézés.

Külön kiemelő, hogy a vállalkozásokat kedvezményes bérleti konstrukcióval várják az Ipari Parkba, amelyen belül az ingatlanokat teljes közművel bocsátják a beruházók rendelkezésére, mivel ezek kialakításáért az önkormányzat felel. Az önkormányzat a *Móraépi Városüzemeltetési, Szolgáltató és Kereskedelmi Nonprofit Közhasznú Kft.* szolgáltatásai révén biztosítja a betelepült vállalkozások részére nyújtandó szolgáltatások színvonalát.¹⁰⁴ Továbbá, a betelepülés gördülékenysége érdekében az Ipari Park üzletviteli tanácsadás, építéstervezés és kivitelezés, avagy könyvvitel területen is érdemi segítséget igyekszik nyújtani a cégeknek. A következőkben pedig, érdemes részleteiben is megismerkedni azokkal a szolgáltatási alternatívákkal, amelyek a vállalkozások számára biztosítottak:

¹⁰³ Szemléltetésként lásd a következő linken keresztül elérhető, pályázati forrásból megvalósult fejlesztéseket (1998-2014): <https://iparipark.morahalom.hu/palyazatok/>

¹⁰⁴ Többek között ide sorolandó: Az utak karbantartása (tisztítás, hóeltakarítás, közlekedési jelek felújítása), a járdák, parkolófelületek tisztítása és karbantartása, a közvilágítás üzemeltetése, a közműrendszer üzemeltetési karbantartása, a közterületeken a zöldterület gondozása: parkosítás, füvesítés, fásítás, és a nem értékesített terület gondozása.

- Tanácsadási szolgáltatások:
  - Műszaki előkészítés segítése: tervezési, építési, közműellátási, szállítmányozási kérdések;
  - Jogi, pénzügyi és ügyviteli tanácsadás: a vállalkozások folyamatos működésének segítése céljából forrásmenedzselés és üzletvitel tartalmú tanácsadás;
  - Környezetvédelmi tanácsadás, a szigorodó jogszabályok folyamatos nyomon követésével, a szelektív hulladékgyűjtés biztosításával;
  - Munkaügyi tanácsadás;
  - Állami és regionális támogatási források: tájékoztatás, pályázat előkészítés;
  - Kapcsolat közvetítés helyi hatóságokhoz, vállalkozásokhoz.
- Területőrzés, mely magában foglalja a kerítés meglétét, a portaszolgálatot, a biztonsági szolgálat keretében járőr biztosítását, a riasztórendszert és a komplett vagyonőrzést.
- Irodai szolgáltatások:
  - Képzett telefonközpont, faxolási lehetőséggel, valamint széles sávú internet elérhetőség, elektronikus levelezés biztosítása;
  - fénymásolás, nyomdai szolgáltatások biztosítása;
  - Tárgyaló, előadóterem biztosítása, bérbeadása;
  - Rendezvény szervezés.
- Közlekedési szolgáltatások: tömegközlekedési kapcsolat helyközi autóbusz pályaudvarral és megállókkal, szervezett munkásszállítási lehetőség, központi parkolóhely az Inkubátor Centrum személygépkocsi-parkolójában és teherautó parkolójában, kerékpármegőrzés.
- Műszaki szolgáltatások: takarítás, kommunális, szelektív és veszélyes hulladékgyűjtés, gépkölsönzés és műszerkölsönzés.
- Karbantartási szolgáltatások: általános karbantartás és karbantartó ügylet, számítástechnikai karbantartás és ügylet, gépkarbantartás, épület karbantartás biztosítása, gépkocsi mosó és személygépkocsi szerviz, takarító ügylet.
- Logisztikai szolgáltatások:
  - Információ és tanácsadás: fuvarozási, jogi és biztosítási szolgáltatás;
  - Alapszolgáltatások: szállítás, rakodás, raktározás és csomagolás, szállítmányozás, vámügyintézés és összeszerelési (*finishing*) szolgáltatások;
  - Kiegészítő szolgáltatások: anyagmozgató gépek, szállítóeszközök bérbeadása, üzemanyag ellátás.
- Innovációs szolgáltatások:
  - Tanácsadás: az inkubációs centrum szolgáltatásaihoz igazodó információs iroda működtetése, informatikai szolgáltatás keretei között internet hálózat, adatbázisok biztosítása;
  - Technológiai transzfer, K+F szolgáltatások: információs iroda, technológiai centrum működtetése, szolgáltató vállalkozás a városban;
  - Minőségbiztosítás: információ és tanácsadás, szolgáltató vállalkozások megléte;
  - Iparjogvédelem.
- Inkubátorház:

- Irodabérlés; tanácsadás; pályázati források felkutatása; humánerőforrás gazdálkodás, továbbképzés; hitel- és tőkeközvetítés; piacfejlesztés, kapcsolatépítés; rendezvényszervezés; informatikai szolgáltatások; konferencia- és tárgyalóterem bérlés; eszközbérlés; folyamatos tájékoztatás.

Az Ipari Parkon belül működő vállalkozások

A betelepült vállalkozások profiljairól általánosságban kijelenthető, hogy szorosan illeszkednek a Homokháti Kistérség fejlődési prioritásaihoz.¹⁰⁵ Ennek értelmében a főbb működési területek a következő szegmensek mentén ragadhatók meg: A mezőgazdasági alapanyag-termelés integrációja és az agrárfejlesztés, a biotechnológia alkalmazása, az összehangolt informatikai fejlesztés. Mórahalom esetében külön jelentőséggel bír az idegenforgalom, a wellness, a gyógy- és termálturizmus, illetve kistérségi szinten fontos a falusi turizmus fejlesztése. Hasonlóan jelentős a közös infrastrukturális beruházások, a feldolgozó ipar vonzása és a megújuló energiaforrások alkalmazásának szem előtt tartása. Iparágak vonatkozásában pedig, a következő területeken operáló vállalkozások találhatók meg a parkon belül: Építőipar, élelmiszeripar, papír-feldolgozás és papír csomagolóanyag-készítés, szállítmányozás és logisztika, élelmiszer-kereskedelem, mezőgazdasági inputanyag kereskedelem, továbbá biológiai kutatás, fémmegmunkálás és nyomdaipar. A következő sorokban az eddig bemutatott működési területekre vonatkozóan, egy pár vállalkozás portfóliójának ismertetésével folytatjuk az Ipari Parkon belüli cégek feltérképezését.

A *Móraprizma Szövetkezet* zöldségfeldolgozó gépein készülnek napjaink egészség tudatos táplálkozásának elengedhetetlen részét képező – és ez esetben konyhakészre elkészített – zöldségei és a salátaféléi. A szövetkezeztől tudni érdemes, hogy országos lefedettségben működik, azaz az ország egész területére szállít friss zöldségféléket és salátakeverékeket. Természetesen, csak és kizárólag kiváló minőségű alapanyagok felhasználásával, a legmodernebb, szigorúan ellenőrzött technológia alkalmazásával gyártják termékeiket. A mezőgazdaságról áttérve az iparra, az *LKG Delta Kft.* szintén a legmagasabb színvonalon kiépített, modern üzemében látja el a munkáját, azaz fémszerkezetek gyártását, tűzi horganyozást, acélszerkezetek összeszerelését végzi; továbbá munkagépek kiegészítő fémszerkezeteit, illetve rozsdamentes utcabútorokat, kerékpártárolókat is készít.

Az Ipari Park nemzetközi érdekeltségű vállalkozásait illetően, példaként kiemelhető a *Beltaste Kft.* Előzményként a 2000-es évek elejéig vissza kell nyúlnunk, amikor is Benelux államokból érkező befektetők gazdasági kibontakozás lehetőségét vélték felfedezni az Ipari Parkba történő betelepülés révén. Napjainkra pedig elmondható, hogy a létesítmény legnagyobb munkaadójává nőtte ki magát a *Beltaste Kft.*, amely helyi alapanyagok felhasználásával és munkaerő alkalmazásával készít saslikot, amelyeket aztán fagyasztott állapotban szállítanak Nyugat-Európába. A második legnagyobb foglalkoztató személyében azt a *Pacapime Kft.* kell megnevezni, amely viszont a beruházási értékét tekintve a legnagyobb vállalkozásként jellemezhető. A hengerelt papír alapanyagból hullámkartont, illetve abból csomagolóanyagot, dobozokat gyártó cég több ízben megvalósított beruházása révén, immáron csaknem négy hektár alapterületű üzemében villámgyors működéssel készíti a papír

¹⁰⁵ Az Ipari Park jelenlegi adatbázisa szerint megtalálható vállalkozások és kapcsolódó működési területük listája a következő linken keresztül tekinthető meg: <http://iparipark.morahalom.hu/cegek/>

csomagolóanyagot. A Beltaste Kft. és a Pacapime Kft. vállalkozásokról egyaránt elmondható, hogy a jelenleg elérhető legmodernebb technikai és technológiai háttérrel felszerelve végzik a munkájukat. A külföldi befektetők sorában még említést érdemel az *LC Packaging TPI Kft.* is, amely a csomagolóanyagok fajtáinak széles palettáját vonultatja fel és értékesíti.

Fejlődés az elmúlt évek tükrében

A 2010-es évek állami szintű gazdaságélénkítő tevékenységének gyümölcseként hivatkozható az a 18 újonnan létesített telephely, melyek az Ipari Park Papírgyári úti kibővítése során – 2017 és 2019 között – jött létre. A telephelyeket belakó mórähalmi, illetve a megye egyéb településeiről ide érkező vállalkozások európai uniós projektjeik révén nyertek támogatást az elképzeléseik megvalósítására. E kis- és középvállalkozások, amelyek szolgáltató, építőipari, illetve termelőtevékenységet folytatnak, kiemelt jelentőséggel bírnak, mivel jelenleg ők testesítik meg az Ipari Park motorját.

Az Ipari Park és ezzel párhuzamosan a település fejlődésének elválaszthatatlan részét képezi, hogy a Mórahalom Városi Önkormányzat a kezdetektől fogva biztosítja a park vállalkozásai számára az üzleti, köztük például a kutatás-fejlesztés területén is jelenlévő szakmai tanácsadást. Ez a kapcsolatrendszer az évek során informatikai, alapkutatási és diagnosztikai szolgáltatásokkal is bővült. A folyamat számos parkon belüli és kívüli együttműködést eredményezett, amelyeknek hatására egyre több tudásintenzív/technológiai

Az Ipari Parkok Versenyképességi Díj „Vezetés és Tudatosság” kategóriáján belüli kitüntetés és oklevél (2016).

vállalkozás települt be és kezdte el kifejteni pozitív hatását. Ezeknek is hála az Ipari Park kimagasló teljesítményt tudott elérni, amelynek elismeréseképpen 2016-ban átvette a „Vezetés

és tudatosság” kategóriájában elnyerésre került az Ipari Parkok Versenyképességi Díja, valamint a Nemzeti Befektetési Ügynökség (HIPA) „Befektetőbarát település” címet adományozta Mórahalomnak. Külön kiemelendő, hogy „*Ipari Parkunkat választotta helyszínéül több tudományos kutatási tevékenységet végző vállalkozás is, melyek munkássága és egymással való együttműködése tette azt lehetővé, hogy Ipari Parkunk megpályázhasson egy magasabb szintű elismerést, a Tudományos és Technológiai Park címet. E címet 2017-ben megszereztük.*” Ezen vállalkozások sorában többek között a mikrobiológia és annak orvosi alkalmazása terén jeleskedő *Seqomics Biotechnológia Kft.*-t, vagy a szociális és társadalmi kutatásokat végző *Creantex Kft.*-t is szükséges kiemelni. Nem utolsó sorban, több felsőoktatási intézménnyel, illetve kutatóintézzel áll munkakapcsolatban a park, amely tényező a modernitás, az innováció és a tudományosság pillérjei közé sorolandó.

Vállalkozói inkubátorok

A Móraép Nonprofit Közhasznú Kft. uniós támogatásból Vállalkozói Inkubátor Központot hozott létre.¹⁰⁶ A projekt megvalósítása során, több mint 2000 m²-es hasznos felülettel, 4 db könnyűszerkezetes, fém vázszerkezettel és szendvicspanelekből épült komplexum jött létre. A beruházás Mórahalom nyugati kapujában, a kialakulóban lévő új szolgáltató városrészben kapott helyet. A kialakítandó 9 db üzemszarnok-egységet kezdő, illetve még felfutó fázisban lévő vállalkozások kedvező feltételekkel bérelhetik. A fogadó fél részéről nyújtott szolgáltatások révén a betelepülők élvezhetik az inkubátor jellegből adódó előnyöket úgy, hogy közben versenyképes színvonalú ingatlanban szolgálhatják ki az ügyfeleiket. A *Móra-Group Kft.* a Vállalkozók útján hozott létre saját inkubátor csarnokot, mely három csarnokegységből, a hozzátartozó kiszolgáló- és szociális helyiségekből áll, valamint az épület emeleti részén önálló irodák állnak a cég rendelkezésre. A *B. Fortuna Kft.* pedig saját beruházásából fejlesztett zöldmezős ingatlant bérel az önkormányzattól, amely területet a betelepülő vállalkozások részére biztosítja. A kibérlés után, ezeken a területeken teljes infrastrukturális fejlesztések zajlódhatnak le, ahol eddig négy vállalkozás épített üzemszarnokot.

Környezettudatos iparosodás

Az Ipari Parkban több vállalkozás alkalmaz megújuló energiaforrásokat. Többségük napelemes és napkollektoros rendszereket működtet, emellett hőszivattyús technológiát és fűtőkazánokat, valamint egyéb geotermikus energiát (termálvizes fűtés) is használnak. Mindezzel hozzájárulnak a környezettudatosságon alapuló hatékonyabb termeléshez és vállalati működéshez is. Sőt, a közeljövőben kivitelezendő beruházásaik mindegyikére érvényes, hogy megújuló energiaforrásokkal kapcsolatos energetikai fejlesztéseket kell kivitelezniük. Ebből fakadóan érthető, hogy ezeknek a cégeknek a fejlesztési pályázatai szinte egyöntetűen kitérnek a megújuló energiaforrások hasznosításának lehetőségeire, melyeket a műszaki terveikben foglaltak alapján fognak megvalósítani. Ezekre azért is van szükség, mert ezek révén tovább gyarapodhat az alternatív energiaforrásokat alkalmazó vállalkozások száma, amely végső soron az egész Ipari Park és az annak helyt adó város s térség környezettudatos arculatát erősíti.

---

¹⁰⁶ A pályázati háttérrel kapcsolatban lásd: *Vállalkozói Inkubátor Központ létrehozása Mórahalmon*. Móraép Kft. honlap, online elérhető: <http://www.moraepkft.hu/cegunk-bemutatasa/vallalkozasi-agazat/palyazatok/28-vallalkozoi-inkubator-kozpont-letrehozasa-morahalmon>

Pataki Sándor György a következőképpen foglalta össze a vonatkozó tudnivalókat: „Az egészséges környezethez fűződő jog szem előtt tartásával az Ipari Parkunkban nem folytatható környezetszennyező tevékenység. Elővigyázatosság elve alapján környezeti hatáselemzést végeztünk az Ipari Parkunk legutóbbi nagyléptékű területbővítése előtt annak érdekében, hogy a környezeti ártalmakat tudatosan megelőzzük. A magas szintű védelem elve alapján a legmagasabb szintű technikát alkalmazzuk a környezetvédelemre. Ez nyilvánult meg az Ipari Park szennyvíz-előkezelő létesítményének elkészültével is, amelyben az alkalmazott technológia BAT technológiának számít. A fenntartható fejlődés elve alapján szorgalmazzuk a hulladékszegény technológia alkalmazását és a hulladék hasznosításának kiterjesztését.”

Vállalkozás erősítés az önkormányzat támogatásával

A vállalkozások munkaerejének biztosítása érdekében 2017 és 2020 között a mórahalmi önkormányzat foglalkoztatási együttműködési paktumot hozott létre Mórahalom térségében. Ebben az önkormányzat, a foglalkoztatók és a képző intézmények együttműködnek a megfélelő

képzettségű munkaerő biztosítása érdekében. Az önkormányzat, a Móra-Partner Kft. és a Csongrád Megyei Önkormányzat közötti együttműködés során a térség hátrányos helyzetű munkavállalóinak célzott, elvégzendő feladataihoz igazított képzése történt úgy, hogy ezek a képzések a helyi vállalkozói igényekre épültek. Ráadásul, a

A mórahalmi munkásszálló modern épületegyüttese (2019).

programhoz foglalkoztatást elősegítő bértámogatás is társult. Továbbá: „Az önkormányzatunk hatékonysági mutatókat dolgozott ki az Ipari Park menedzsmentjének értékelési folyamatához. A hatékonysági mutatók az Ipari Park éves statisztikai adataira, a parki betelepülésben érdeklődő és érdekelt jelentkezők, illetve a ténylegesen betelepült vállalkozások számainak arányán alapszik. E hatékonysági mutatók alakulása jelzi a projektmenedzsment tevékenységének eredményességét” – foglalta össze Pataki Sándor György.

A vállalkozások sikeres működéséhez szükséges munkaerő helyben tartása szintén kiemelt prioritás, amelyet minőségi feltételek között meg kellett oldani. E tekintetben Mórahalom országos viszonylatban is úttörő módon formálta meg a munkásszálló programját. Előzményként szolgált, hogy a város vállalkozói körében lefolytatásra került egy kapcsolódó felmérés, amelynek eredménye azt igazolta, hogy szükség van egy munkásszálló felépítésére, mivel csak így lesz megoldható a távoli lakhellyel rendelkező munkavállalók elszállásolása. A Ruzsai úton kialakított épületben, kettő szinten, összesen 20 db apartman jellegű lakrész 34 szobával karöltve várja a vállalkozások humán munkaerőit.

Zárás

Az ipari parkok nemcsak országos, hanem Közép-Kelet-Európa kontextusában érve is relatíve új jelenségként írhatók le, amelyek létrejöttének feltételeit a rendszerváltás utáni gazdasági liberalizáció teremtette meg. Ezen rövid történelmi múlt ellenére is napjainkban egyértelműen kijelenthető, hogy az ipari parkok, így a Mórahalom földjén is létesített a gazdasági fejlődés elválaszthatatlan és meghatározó szereplőjévé vált. Ennek értelmében a Homokhátsági Agrár-Ipari Park kiemelten fontos aktora a mezőgazdasági és ipari termelésnek, továbbá a különböző szolgáltatások nyújtásának is. Vita nélkül elmondható, hogy mikro és makró értelemben meghatározója a terület- és régiófejlesztésnek, mivel növeli az adott város és régió termelékenységét, foglalkoztatottsági mutatóit és a versenyképességi kompetenciáját. Összességében tehát megállapítható, hogy a helyi – azaz települési és kistérségi szinten értelmezendő gazdasági fejlődésnek elválaszthatatlan részét képezi a vertikális és horizontális szinten is megvalósuló gazdasági integráció. Ezen integrációs szerepkör betöltése az Ipari Park létrehozását maximálisan áthatotta. Az industrializációs centrum folyamatos és sokrétű fejlesztésének tartóoszlopaiként szolgálnak a pályázati források és az önkormányzati támogatások, mint például a vállalkozói inkubációs tevékenység gyakorlása, amely a helyi gazdaság előmenetelének teremti meg a feltételeit.

Gazdaságfejlesztést szorgalmazó, önkormányzati tulajdonú vállalkozások

A Móra-Prop Kft.

A Móra-Prop Kft. a mórahalmi képviselő-testület – 318/2010. /XI.25./ sz. – határozata alapján 2010-ben jött létre. A vállalkozás tulajdonosi köréről elmondható, hogy 100%-os arányban önkormányzati kezelésben áll. A városi önkormányzat a cég alapításával kapcsolatos előterjesztésben a következő irányelveket rögzítette: *„A Mórahalom Városi Önkormányzat és a Képviselő-testület az utóbbi évtizedekben kiemelt figyelemmel kísérte a település és térsége gazdasági fejlődését. Az önkormányzati törvényben biztosított jogosultságai alapján az önkormányzat tevékenyen elősegítette a gazdaságfejlesztést, részben gazdasági társaságokban történő üzletrész vásárlásokkal, részben közvetett módon, a gazdaságfejlesztés elősegítése érdekében hozott döntéseivel.”*¹⁰⁷

Az előbb leírtak vonatkozásában megállapítható, hogy a cég tevékenységi köre – amelyre célzottan létre lett hozva az önkormányzat által – vagyongazdálkodási feladatokra terjed ki, amely tevékenység az üzleti tanácsadás mellett, a társaság fő bevételi forrását jelenti. Konkrétabban megfogalmazva, a Móra-Prop Kft. saját tulajdonú és bérelt ingatlanok hasznosítására szakosodott. A vállalkozás a 916/18 hrsz.-ú, kivett beépítetlen terület megnevezésű földrészlet 1.8251 m² nagyságú általaj tulajdonosa, amelynek hasznosítását, bérbe adását végzi. Ezen felül számos pályázatban részt vesz közreműködőként, ahogy különböző tanulmányok s adatbázisok összeállításának is aktív résztvevője, s nem utolsósorban, szükség szerint dokumentációs és adminisztrációs részfeladatokat abszolválása is a cég munkakörének spektrumában helyezkedik el. A tevékenységi kör a széles értelemben vett

---

¹⁰⁷ A hivatkozott dokumentumban leírtakat, a Móra-Prop Kft. ügyvezető igazgatója, Dr. Pécsyné Dr. Bíró Mónika adta közre, ahogy a leírásban szereplő egyéb adatokat is.

vagyongazdálkodást érinti, ez azt jelenti, hogy a cégnek közfeladat ellátási kötelezettsége nincsen.

Móra-Group Kft.

A Móra-Group Kft.-t még 2016-ban vásárolta meg a város önkormányzata, amelyre a Képviselő-testület 123/2016. /III. 31./ sz. határozata adta meg a felhatalmazást. A Kft. azóta is 100%-ban önkormányzati tulajdonban van.¹⁰⁸ A megvásárlást követően az önkormányzat elsődleges elvárása a társaság felé az lett, hogy a tulajdonában lévő üzemcsarnokot hozzá értően üzemeltesse, azt a lehető legjobb módon hasznosítsa.¹⁰⁹ Konkrétabban megfogalmazva, a társaság fő feladatákként a székhelyén található inkubátor üzemcsarnok működtetését nevezhetjük meg. Az épület a dinamikusan fejlődő Homokhát Térségi Agrár-Ipari Tudományos és Technológiai Park területén található, pontosabban a Vállalkozók útja (10. szám) és a Kissori út kereszteződésében. Az Ipari Park folyamatosan bővül, amelyek alapvető céljai között szerepel a szolgáltatási kör szélesítése, a növekvő termelékenység s a versenyképesség serkentése is, amely célok az inkubátor üzemcsarnok működtetésének milyenségét is alapjaiban meghatározzák.¹¹⁰ A létesítmény európai uniós pályázati forrás (119.469.000 Ft) felhasználásával és önerő biztosításával létesült még az előző tulajdonosi kör beruházásából.

Az 1979/1 helyrajzi számú üzemcsarnok 1065,47 m² alapterülettel rendelkezik.¹¹¹ A földszinten 3 db üzemcsarnok található, melyekhez egyenként tartoznak kiszolgáló helységek úgy, mint öltöző, iroda, zuhanyzó, teakonyha. Az emeleten található 7 db iroda, egy teakonyha és egy tárgyaló terem, valamint két vizesblokk. A DAOP-1.1.1/C-09-2010-0016 kódszámú uniós pályázat után követési időszaka sikeresen lezárult, a fenntartási idő utáni záró helyszíni ellenőrzés befejeződött. Az üzemcsarnok területét és irodáit jelenleg is külsős vállalkozások bérlik, amelyekből származó bevételek igen fontosak a társaság számára, hiszen ezek képezik a működés finanszírozásának anyagi hátterét.

---

¹⁰⁸ 2016-t megelőzően magánkézben volt a Kft. Az információkat Babarcsi Norbert szolgáltatta, aki a Móra-Group Kft. ügyvezetője.

¹⁰⁹ Forrás: Mórahalom Városi Önkormányzat 22/2017. (I.26.), 47/2018 (II.22) és 52/2019. (II.28.) számú Képviselő-testületi határozata, melyekben mindig az adott évre elfogadták a társaság üzleti tervét.

¹¹⁰ Forrás: Pataki Sándor György projektmenedzser által készített prezentáció: *A Homokhát Térségi Agrár-Ipari Tudományos és Technológiai Park agrárlogisztikai fejlesztése a gazdaságélénkítés jegyében*. A prezentációba betekintést lehet nyerni a Mórahalom városi honlapon: <https://www.morahalom.hu/a-homokhat-tersegi-agrar-ipari-tudomanyos-es-technologiai-park-agrarlogisztikai-fejlesztese-a-gazdasagelenkites-jegyeben>

¹¹¹ Forrás: Mórahalom Város Címzetes Főjegyzője I. fokú építésügyi hatóság által 8165-12/2012. iktatószámú határozata, amely egyben az épület végleges jellegű használatbavételi engedélye.

A város fejlődésének motorja: A mórachalmi turizmus arcai

(Fürdő, egészség, wellness, természet, sport, kulturális)

Bevezetés

Napjainkra egyértelműen kijelenthető, hogy a hosszú évek során Mórachalom városa és a turizmus fogalma olyan biztos alapokra épülő, elkötelezett kapcsolatba került egymással, amelynek hatására, mint a kávéba öntött tej, idővel elválaszthatatlanok lettek. A helyi turisztikai lehetőségek gazdag termőképességének felfedezésében, gondos ápolásában és fejlesztésében, mind a városvezetésnek, mind a szektorban elkötelezetten dolgozó munkatársaknak kiemelkedő szerep tulajdonítható. Az elkövetkező sorokban a mórachalmi turisztikai élet ifjúkori útkeresésétől elindulva, az intézményesülésen, a több lábon álló, sokrétű turizmus kiépülésen keresztül, egészen mostanáig, a kortárs igényekhez teljes körűen igazodó turisztikai szellemiség és gyakorlat helyi vonatkozású állomásainak történetébe nyerhetünk betekintést. Ráadásul, a leírás fő – időrendbeli – vonalvezetését olyan magasan kvalifikált szakemberek gondolatai inspirálták, akik egyértelműen a helyi turisztikai szektor letéteményeseiként jellemezhetők.

Évtizedek tükrében: Ótott-Kovács Erika nyitó gondolatai

Nagy megtiszteltetés, de hatalmas felelősség írni egy olyan krónikás jellegű könyvbe, mint amit Ön most a kezében tart. Hiszen 30 évet felölelő időszakról kell tényszerűen fogalmazni, úgy, hogy érdekes és hiteles olvasmány legyen még 30, vagy 50 év múltán is.

Ótott-Kovács Erika a két évtizedes, fáradhatatlan munkásságát jelző elismeréssel.

Amelynek soraiban olyan információkat kell közölni, amelyekből a jövő generációja építkezhet, iránymutatást kaphat, ami számára tanulsággal szolgálhat. Ugyanakkor, kellő önkritikával élve elmondható, hogy az objektivitáshoz (tényszerűséghez) ragaszkodás mellett, vajmi kevés esélye van annak, hogy egyáltalán ne tartalmazzon a szöveg szubjektív (saját) érzést, emléket és véleményt. Ezt kérem, nézzék el a szöveg írójának, mivel „*az engem érintő terület elmúlt húsz évében aktívan részt vettem!*” – jegyezte meg Ótott-Kovács Erika. Majd így folytatja:

„Az úton végig haladva, élményekkel és tudással gazdagodtam; emberi érzéseket éltem meg, jót és kevésbé jót is. Ez utóbbiból örök tanulságokat vontam le, amelyek a fejlődésemet szolgálták, de büszke vagyok arra, hogy ennek az útnak egy kicsit én is a részese lehettem.”

Írásunk központjában természetesen nem más, mint a turizmus áll, amely természeténél fogva, egy roppant átfogó és szerteágazó szakterület. Gondoljunk csak arra, hogy településfejlesztés nélkül gyakorlatilag nincs működőképes turizmus. S eme kijelentés a turizmusra épülő települések esetében – lásd Mórachalom – fordítva is helytálló, mivel a

turizusból származó bevételek magának az adott településnek a fejlesztési lehetőségeit is befolyásolják. A település turisztikai szektorának mindenkori vezetése pontosan tisztában volt és van ezzel az összetettséggel, amelyet legjobb tudása szerint igyekszik formálni. „A sikerhez, az eredményességhez szükséges szakmai kompetencia mellett elengedhetetlenek tartjuk – fogalmazz a turisztikai szakember – a pozitív lelki-mentális hozzáállás milyenségét, amely a következő tényezőkből épül fel: Az összefogás, a közösségi szellem, és a közösségért tenni akarás, az elhivatottság, a megszállottság, és a hit! A hit, hogy amit teszünk, azt a környezetünk jobbításáért, a közösség fejlődésért tesszük.”

A kezdeti lépések: A Turisztikai Egyesület zászlóbontása

A turizmus tudatos építése és lehetőségeinek bővítése előtt milyen adottságokkal rendelkezett a település? A '80-as évek végén már egy fejlődésnek indult, városi rangra érdemesnek talált településre ismerhetünk Mórahalom esetében. A város aktív lokálpatrióta lakossággal, elkötelezett településvezetéssel és az 1965 óta tisztasági fürdőként üzemelő termálvizes fürdővel rendelkezett.¹¹²

Az 1994-ben polgármesterré választott, akkor még 25 éves Nógrádi Zoltán hamar – s igen jó érzékkel – felismerte a turizmusban rejlő lehetőségeket, s már a következő évben komoly fejlesztéseket tervezett. Első lépésben fel kellett térképezni, hogy a turizmusfejlesztésnek kik lehetnek a helyi érintettjei. Ennek szellemében, 1995-ben a városvezetés igyekezett megszólítani azokat a helyi lakosokat, akik, és akiknek a tevékenysége, élete valamilyen szinten kapcsolódhat az idegenforgalom fejlesztéséhez. Ennek a folyamatnak képezte a részét – a város első civil szerveződéseinek egyikeként – a *Turisztikai Egyesület* világra jövedele, amelynek alapító tagjai között egyaránt megtaláljuk a mezőgazdaságból élő gazdát, autószerelőt, étterem vezetőt, orvost, avagy nyugdíjast, de erdészt és közművelődési szakembert is – tehát gyakorlatilag bárkit, aki rendelkezett olyan ingatlannal, amely akár szálláshelyként is üzemelhet a későbbiekben.¹¹³

Az egyesület anno Varga Ferencné elnök vezetésével kezdte meg a munkáját. Az intézmény ekkor elsősorban a szálláshelyek kialakításával kapcsolatos szakmai háttérmunkával és tanácsokkal segítette a vállalkozó szellemű helyieket. Ugyanakkor, a vezetés ügyelt arra is, hogy a munkatársak mindig friss ismeretekkel legyenek felvértezve, ebből kifolyólag szakmai előadásokat szervezett a tagok számára. A 2000-es évek elején pedig megfogant az a gondolat, hogy egy olyan összefoglaló kiadványt kell megszerkeszteni, amelyben a szálláshelyeken kívül, már a kiemelt helyi programok is bemutatásra kerülnek. Ez az előremutató elgondolás a Mórahalom Városi Önkormányzat megbízásából, először 2004-ben öltött testet. A következő években folytatódtak a munkálatok: 2006 már egy önálló, 32 oldalas szállásadói kiadványt adott ki a település, s ugyanebben az évben az egyesület arculata indult kibontakozásnak, amelynek fontos állomását képezte az ekkor kiforrólódó önálló logó. 2007-ben Árva Béla vezetésével minden projekt akadálymentesen haladt előre, majd Katona Lászlóné elnök vitte tovább az

---

¹¹² A fürdő létrejöttének korabeli beszámolója: *Felépült a mórahalmi fürdő*. In: Dél-Magyarország, 1965. október 27. 55. évfolyam, 253. szám borítólapja. Digitális verzióban lásd: http://digit.bibl.u-szeged.hu/00000/00099/01965/00253/dm_1965_253_001.pdf

¹¹³ Az Egyesület 1996-ban lett alapítva. A létrehozással kapcsolatosan lásd az intézmény honlapjának vonatkozó bejegyzését: <http://morahalomturisztika.hu/turisztikai-egyesulet-morahalom>

előző ciklusban megkezdett feladatokat. Nem kellett sokat várni az első független egyesületi honlap létrehozására sem, majd kiadásra kerültek az egyesületi szolgáltatókat bemutató kiadványok is, amelyeket évente frissítettek, hogy mindig időszerű ismereteket tartalmazzanak.

Egy gondolat erejéig vissza kell térnünk az intézmény hajnalához. Az egyesület létrejötte után rövidesen, a tagság „*Az egyesület célja, feladata*” nevet viselő dokumentumban többek között az alábbi iránymutató gondolatokat fogalmazta meg és deklarálta:

„ 1. Az egyesület meg kívánja teremteni annak a feltételeit, hogy Mórahalom szervesen kapcsolódhasson a faluturizmus szervezeti rendszerében. 2. A szervezet keretét biztosít mindazok számára, akik, (vagy már meglévő, vagy ezután kiépítendő) lehetőségeikkel tevékenyen részt kívánnak venni a Mórahalomra érkező vendégek fogadásában és ellátásában. 3. Felkutatja azon pénzügyi és más lehetőségeket, amelyek a faluturizmus fejlesztése szempontjából fontosak Mórahalom számára. 4. Tevékenyen is részt kíván venni Mórahalom turisztikai arculatának alakításában 5. Érdekképviseleti és érdekvédelempolitikai fórumot biztosít azon tagok, illetve polgárok számára, akik a faluturizmus fejlesztése kapcsán kapcsolódnak be Mórahalom gazdasági, társadalmi és közéletébe. 6. Tevékenyen támogatja a turisztika kistérségi szintű megszervezését. 7. Céljai megvalósítása érdekében vállalkozási tevékenységet folytat. Szálláshely szolgáltatás és vendéglátás. Szórakoztató kulturális és sportszolgáltatás”¹¹⁴

Az alapszabály előbbiek során közölt pontjait értelmezve egyértelműen megállapíthatjuk, hogy a turisztikában érintett magánszemélyek és a vállalkozói szféra is, a település elsődleges kitérési pontjának lehetőségei között nem más, mint a faluturizmust vélték felfedezni. A kérdés tehát adott: Milyen lehetőségei voltak a faluturizmus meghonosodásának Mórahalmon?

Útkeresésben – A falusi turizmus

A falu vagy falusi turizmus ötletének megvalósításában – az alig 30 km-re fekvő – Pusztamérges úttörőnek tekinthető, hiszen már a '90-es évek elejétől a falusi turizmus „élharcosává” lépett elő. A településen célirányosan alakították ki a szálláshelyeket, virágosították a környezetet, hagyományokra épülő országos és nemzetközinek is mondható rendezvényeket szerveztek. Így például nemzetközi töltött káposztafőző versenyre, avagy kakaspörkölt főző versenyre is sor került.¹¹⁵ Pusztamérges tudatosan ügyelt arra, hogy a település turisztikai potenciálját nemzetközi figyelem is övezzé, ebből kifolyólag külföldi kapcsolatokat kezdtek el kiépíteni. (Elsődlegesen a szintén falusi turizmussal foglalkozó német és osztrák civil szervezetekkel, vállalkozásokkal vették fel a kapcsolatot.) Továbbá, részt vettek a *Falusi Turizmus Országos Szövetségének* létrejöttében is. S nem utolsó sorban, tevékenyen közreműködtek a magán szálláshelyek minősítési rendszerének kidolgozásában és az első szállásadói tevékenységet szabályozó kormányrendelet megfogalmazásában is.

A pusztamérgesi modell termékeny talajra talált Mórahalmon, hiszen annak hatására – 1997-ben – 5 vendégház minősített be a FATOSZ¹¹⁶ szaktanácsadója a „Homokország” fővárosaként is ismert településen: A minősítést szerzett vendégházak társaságába került a

---

¹¹⁴ A leírtak forrása: *Turisztikai Egyesület Mórahalom Alapszabálya 1996. dokumentum II. §.* Az alapszabály irata Ótott-Kovács Erika tulajdonában van.

¹¹⁵ Pusztai Bertalan: *Megalkotott hagyományok és falusi turizmus.* In: Pusztai B. (szerk.): *Megalkotott hagyományok és falusi turizmus. A pusztamérgesi eset.* Szeged, SZTE Néprajzi Tanszék, 2003: 9-21. old.

¹¹⁶ A mozaikszó jelentése: *Falusi és Agroturizmus Országos Szövetsége.*

Muskátlis ház, a Kismarcsi tanya, és még három másik szálláshely, amelyek hagyományos – tehát nem „fantázia” – névvel rendelkeztek.¹¹⁷ A felsoroláshoz kiegészítésként hozzá lehet illeszteni a Remény utcában található Nyírfás (közösségi) szállást is. A mórachalmi szálláshelyek számának bővülése nem váratott sokáig, hiszen 1998-tól már egy folyamatosan bővülő hálózat kiépüléséről beszélhetünk. Majd a következő év hozta el az igazi áttörést, hiszen az akkori kormány a falusi turizmus keretében üzemelő szálláshelyek fejlesztésére irányuló pályázatot hirdetett. Eme pályázat keretei között számos ingatlan felújítását lehetett elkezdeni, aminek következtében, 2000-tól már jelentősen megszorodtak a mórachalmi szálláshelyek (amely jelenség a Homokháti Kistérség egészére nézve is kijelenthető). A folyamat töretlenül haladt előre, s pár cselekvő évet követően – amelyek során a folyamatos városi fejlesztések, a vállalkozói szellem és a kínálati oldal bővülése egyre erősebbé vált – elmondható lett: hogy alig tíz év alatt, már több mint 50 szálláshely üzemelt a településen, majd 2017-re közel megduplázódott ez a szám, hiszen ekkora már száz szálláshelyen fogadták a városba érkező vendégeket.

Ugyanakkor, Ótott-Kovács Erika közlése szerint kijelenthető, hogy a jellegzetes falusi turizmus, mint olyan, ténylegesen sosem létezett a településen. Ennek az alapvető oka abban keresendő, hogy Mórachalom közigazgatási- és a jogszabályi, kormányrendeletben¹¹⁸ szabályozott besorolása alapján, a városban „csak” fizetővendég-szolgálat, magán szálláshely, illetve egyéb szálláshelyek üzemelhettek. Ráadásul, a működés szempontjából sem volt különösebb jelentősége annak, hogy valaki falusi, vagy fizetővendég szolgáltatás besorolással rendelkezett.

A turisztikai elképzelések térségbeli intézményesülése: A Homokhát Tourinform Iroda

A mórachalmi és a térségi önkormányzatok, a civil szervezetek, illetve a szakterülethez kapcsolódó szolgáltatók egymástól függetlenül is többször megfogalmazták, hogy szükséges egy olyan központi iroda, amely szakmai támaszt tud nyújtani. Ennek a támogatásnak a következő szegmenseket kellett lefednie: Segítse a turisztikai szolgáltatók piacra jutását, és biztosítsa a folyamatos szakmai ismeretekkel való megismerkedés lehetőségét. Igény esetén, kövesse figyelemmel a vonatkozó pályázati kiírásokat, továbbá a turisztikai kiadványok, leporellók és broszúrák elkészítéséhez szükséges források felkutatásában is nyújtson segítséget. Ezen igények mentén a *Homokhát Eurointegráció Kistérség- és Gazdaságfejlesztési Kht.* egy térségi Tourinform Iroda kialakításának célzatával, 1997-ben – a térségi polgármesterek összefogásának¹¹⁹ és döntésének köszönhetően – pályázatot nyújtott be az IKIM (*Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztérium*) Turizmus Főosztályához. A pozitív elbírálás megalapozása érdekében, a pályázat benyújtását megelőzően különféle tanulmányok készültek,

---

¹¹⁷ Ezek Vőnekiné Papp Ilona, Szücs Szilveszterné és Kóródi Ferenc nevéhez kötődtek.

¹¹⁸ Forrás: 110/1997. (VI. 25.) Korm. rendelet a magán szálláshelyek idegenforgalmi célú hasznosításáról. Digitálisan elérhető: <http://jogiportal.hu/index.php?id=wp1varaz6yst7u238&state=20000301&menu=view>

¹¹⁹ Forrás: *Tizenkét település szövetsége*. In: Délmagyarország, 1996. május 14. 86. évfolyam, 112. szám: 5. old. Az érintett felek egyenrangúak voltak, ugyanakkor a szövetségnek Mórachalom egyfőle vezető koordinátora volt. A korabeli beszámoló digitális verziója a következő linken keresztül érhető el: https://library.hungaricana.hu/hu/view/Delmagyarorszag_1996_05/?query=M%C3%B3rachalom&pg=180&layout=s

továbbá egy vonzerő lista összeállítására is sor került, amely szakmai anyagok egyaránt az iroda létjogosultságát voltak hivatottak alátámasztani és bizonyítani.

A gondos pályázati előkészítés magjából érett gyümölcs termett: A *Homokhát Tourinform Iroda* (a továbbiakban HTI) 1998. július 5-én kezdte meg a munkáját, ekkor még a Tóth Menyhért Városi Könyvtár és Közösségi Ház falai között. Megjegyzendő, hogy ugyanezen évnek a tavaszán Pusztamérgesen is megnyílt a *Tourinform Iroda*, így a térségbeli turisztikai konglomerátumhoz összesen 12 település tartozott.¹²⁰ A HTI első működési éve elsősorban adatgyűjtéssel telt: Fel kellett térképezni azokat a tényezőket, amelyek turisztikai szempontból értékesek. Az adatgyűjtés következtében, több mint háromszáz tartalom kapott *Turisztikai Objektum* (TOB) minősítést, majd ezek a központi *Nemzeti Turisztikai Adatbank* (NETA) bázisában is rögzítésre kerültek. A hivatalossá tételzés folyamatában, ezek a turisztikai tartalmak (rendezvények, programok, éttermek, látnivalók, természetvédelmi területek, múzeumok, vallási helyszínek stb.) a Magyar Turizmus Rt. által üzemeltetett www.itthon.hu weboldalon is nyilvánosságot kaptak. Továbbá, a térségi turisztikai attrakciók népszerűsítése érdekében, az iroda belföldi és nemzetközi turisztikai, s egyéb szakmai kiállításokon mutatta be Mórahalom és az egész Homokháti Kistérség színes kínálatát.

Az iroda tevékenységi köre igen széles spektrumra helyeződött: A HTI elsődlegesen információval, s kiadványokkal látta el az irodájába betérő vendégeket. A kiadványok sorában egyaránt megtalálhatjuk a szállásadókat, a kistérségi településeket bemutató prospektusokat, de természetesen a rendezvény- és túra-naptárok összeállítása és közreadása is állandó részét képezte a repertoárnak.¹²¹ Szolgáltatásai között jelen volt a bérletárusítás, ebbéli vonatkozásában a *Tisza Volán Zrt. Közönségkapcsolatok Irodájaként* is működött a HTI. Illetve számos városi rendezvény lebonyolításában, ahogy pályázatok írásában is részt vett, és nem utolsósorban, lehetőségeihez mérten segítette a civil szervezetek munkáját is. Az intézményhez köthető első nagyszabású rendezvény az 1999-ben szervezett Csongrád megyei Borverseny volt, majd a századfordulós hagyományokra épülő, a Homokháti Kistérség lovas társadalmát megmozgató Homokháti Amatőr Fogathajtó Vetélkedőt érdemes kiemelni.¹²² Az iroda jelentősen kivette a részét a város fürdőjének fejlesztéséből is, mégpedig azáltal, hogy a korábbi tisztasági fürdő állapotától, egészen a Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő kiforrásáig vezető út fejlesztéseiben lehetett rá számítani.¹²³

---

¹²⁰ Pusztamérges mellett: Ásotthalom, Bordány, Domaszék, Forráskút, Mórahalom, Üllés, Röske, Ruza, Szatymaz, Zákányszék és Zombó. Térségbeli fejlesztési stratégiák közül lásd: „*Program Mórahalom lehetőségeinek turisztikai termékcsoporthoz szervezésére.*” Készítette: Natur-Consult Idegenforgalmi Tanácsadó és Szolgáltató Kft., 1998. „*A Homokháti Kistérség Marketing Programja*” Készítette: Dalson & Dawney Üzleti tanácsadó Kft., 1998. „*A Kisteleki és a Homokháti Kistérség Együttes fejlesztési programja*” Készítette: Euro-City vidékmodernizációs Centrum Kht., 2000.

¹²¹ Forrás: *Homokország kincsestára*. In: Délmagyarország, 2000. április 29. 90. évfolyam, 100. szám: 8. old. Digitális verzióban lásd: https://library.hungaricana.hu/hu/view/Delmagyarország_2000_04/?pg=375&layout=s

¹²² A rendezvényen 28 amatőr fogatos mérte össze a tudását.

¹²³ Konkrét szakmai anyagért lásd: „*Koncepció a városi fürdő marketing munkájára*” Készítette: Ótton-Kovács Erika. Összeállításában fontos feladat és szempont volt, hogy az 1999 októberében átadott tanusodai szolgáltatás bővítésével „...a fürdő forgalma növekedjen, az önkormányzat által ráfordított fenntartási költség csökkenjen...” Továbbá, a tervezetnek kiemelt célzata volt, hogy az úszásoktatást a térségi iskolák tananyagának részévé lehessen tenni. Nem utolsósorban pedig arról is szólt, hogy „a megyei egészségügyi ellátás vérkeringésébe be kell kapcsolni a mórahalmi gyógyfürdőt, mint a szakorvosi ellátás lehetőségét.” Megjegyzés: A méltán híres fürdő bemutatásával önálló fejezet foglalkozik.

Turizmus és helytörténet

Mint látható, az iroda tevékenységi köre igen szélesre tárta a karjait, s a portfóliójába tartozó alapfeladatok mellett, számos olyan munkafolyamatból vette ki a részét, amelyek valamilyen formában az érdeklődésének látókörébe kerültek.¹²⁴ Más szavakkal, olyan szervezésekre, pályázati írásokra és azok lebonyolítására kell gondolnunk, amelyek az iroda „szívéhez közel álltak” – mutatott rá összefoglalóan Ótott-Kovács Erika. Ezen megállapítás ékes példázata az 1997. szeptemberi város napi ünnepségen átadott első helytörténeti gyűjtemény (amelynek különböző tárgyak, dokumentációik, maga az installációs helyszín kialakítása és berendezése egyaránt a részét képezte). A kiállításhoz vezető szervezői munka azért is volt egyedülálló a maga nemében, mert az installáció anyagát képező értékes tárgyak igen jelentős lakossági összefogás által tevődtek össze. A gyűjtemény darabjait szemlélve a következő emlékek s érzések merültek fel a szervezőben: *„Megfogalmazhatatlan számomra az érzés, amikor a régi papírok közt válogattunk, himzett vagy épp csipke terítőkre, selyem jegykendőkre bukkantunk...vagy a századfordulós Mezőgazdasági Egyesület tagságának vándorbotját találtuk meg...ezek mind a történelmünk egy darabja, amire büszkék vagyunk, amire építkezhetünk...”*

A kulturális és helytörténeti vonatkozású installációk között mindenféleképpen indokolt utalnunk az 1998-ban megszervezett kisvasút történeti kiállításra is, pontosabban az általa megvilágított kisvasútra, s annak későbbi kultúrturisztikai vonatkozására. A „*Volt egyszer egy kisvasút*” elnevezést viselő kiállítás, azon 1975-ben megszüntetett „*madzag vasút*” előtt hajtott fejet, amely a helyi, tanyai emberek életében igen fontos szerepet töltött be. A kisvasút a szegedi tanyavilág – így a mai Mórahalom, a korabeli Alsóközpont – mezőgazdasága és a szegedi, akkori Rudolf-téri piac összekötését biztosította, tehát a vidék gazdaságának boldogulását segítette elő. A Mórahalmon áthaladó kisvasútnak Nagyszéksónál volt állomása, amelynek épületét a későbbiekben Mórahalom városának önkormányzata helyezte óvó kezei közé. Az épület helyreállítását egy, a *Dél-Alföldi Regionális Idegenforgalmi Bizottság* által meghirdetett pályázat tette lehetővé. A történelmi jelentőségű vasúti objektum rekonstrukciós munkálatainál az elsődleges szempontok a következők szerint foglalhatók össze: Egyrészt az eredeti állapot visszaállítása alapvető prioritásként fogalmazódott meg, másrészt pedig a felújított, s részben átalakított épület kulturális és turisztikai vonatkozást is magába foglaló komplex hasznosításában öltött testet.¹²⁵

A turisztikai szervezet helytörténeti vonatkozású tevékenységeinek sorában, nem mehetünk el szó nélkül a várost bemutató „*Dél-Alföld Termárvölgy*” című kisfilm összeállításában nyújtott szakmai részvétel mellett sem. Ekként kell hivatkoznunk a település számos s színes arculatát bemutató *Mórahalmi Kalendárium* (1999) és *Krónikák* (2000, 2002) előkészítésében, szerkesztésében és az anyagok összegyűjtésében megvalósuló értékes tevékenységekre is. Ennél a pontnál meg kell állnunk egy kicsit, hiszen Mórahalom identitásának és kulturális életének egyik kiemelt és szimbolikus időpontja volt a millenniumi

---

¹²⁴ Forrás: *Homokország kincsestára*. In: Délmagyarország, 2000. április 29. 90. évfolyam, 100. szám: 8. old.

¹²⁵ Forrás: Rónai Gábor által írt „*A kisvasút újjászületése az Erdei Iskola programban*” nevet viselő kézirat. 2000. augusztus 9.

év.¹²⁶ Magyar Istvánné fáradhatatlan munkásságának eredményeként ekkor jelent meg az előbbiek során már megnevezett „*Mórahalmi Krónika 2000*” kiadvány, amely sok nézőpontból megközelítve foglalta össze a millennium évében zajló eseményeket. Ugyanakkor – szúr közbe a turisztikai szakember – „*a személyesen megélt élményeket nem lehetett és ma sem lehet igazán megfogalmazni.*” Emlékeinek tengerében elmerülve idézi fel a 2000-ben megrendezett városnap felemelő érzését, amikor is Dr. Stumpf István kancelláriaminisztertől Nógrádi Zoltán polgármester vehette át a millenniumi zászlót, vagy mikor átadták a Móra Ferenc Általános Iskola új szárnyát.¹²⁷ Az egy hétig tartó ünnep fennkölt jelentőségét a következő érzékletes gondolattal foglalta össze a szakember: „...és készültünk olyan ünnepekre, ahol egy pillanatra minden idegszálunkkal csak arra tudtunk gondolni: *de jó, hogy itt és most élünk!*”¹²⁸

Majd folytatja a felsorolást. Megemlékezik a *Mórahalmi Amatőr Színház*társulat születéséről, a próbákkal kapcsolatos előkészületi munkákban történő segédkezésről, avagy Sík Sándor híres művének, az *István király* című darabnak helyi szereplőkkel történő előadása is élénk emlékként fogalmazódik meg. Ugyanakkor a lista közel sem ért véget – mint mondja: Bőven van még mit felidézni, gondoljunk csak a fennállásának 30. évfordulóját ünneplő *Mórahalmi Parasztkórus* zászlóavatására, vagy az Árpád-házi szentek kútjából folyó borra.¹²⁹ Azonban ezek a megható és felemelő emlékek, pillanatok vég nélkül sorolhatók, így inkább egy tanulságot érdemes külön kiemelni, amely a turisztikai szektorban dolgozók egymás közötti emberi kapcsolatát érzékelteti – foglalja össze gondolatait Ótott-Kovács Erika: „*Számomra a legfontosabb, hogy az az összetartás, helytállás, kitartás, és munka, ami a szervezők részéről volt tapasztalható, egy életre szóló tiszteletet váltott ki bennem a kollégáim iránt.*”

Turizmus és oktatás

Az elsősorban turizmusra épülő településfejlesztésnek elválaszthatatlan részét képezi a régebben épült edukációs szinterek megőrzésére irányuló tudatos törekvés. Amelynek révén a gondosan helyreállított intézmények az oktatási turizmus helytartóivá képesek válni. Ennek a célnak az eléréséhez, a város önkormányzata 1999-ben dolgozta ki azt az átfogó Klebelsberg programot, amelynek elsődleges céltetelezése az volt, hogy a tanyai iskolák enyészetté válását meg lehessen akadályozni. Ugyanakkor megemlítené, hogy már a korábbi években is történtek erre irányuló lépések, fejlesztések. Ezen törekvések eredményességét reprezentálja például, hogy a *Királyhalmi iskola* egy olyan kutatói-oktatói bázissá tudott válni, ahol iskolai csoportok

---

¹²⁶ Forrás: *Városnapokra készül Mórahalom*. In: Délmagyarország, 2000. szeptember 21. 90. évfolyam, 222. szám: 7. old. Az ünnepi időszak szeptember 18-24-e között zajlott. Digitális verzióban lásd: https://library.hungaricana.hu/hu/view/Delmagyarorszag_2000_09/?pg=270&layout=s&query=M%C3%B3rahalom; Továbbá: *Mórahalom: Ünnepi program*. In: 2000. szeptember 23. 90. évfolyam, 224. szám: 3. oldal. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/Delmagyarorszag_2000_09/?pg=298&layout=s&query=M%C3%B3rahalom

¹²⁷ Forrás: *Mórahalom boldogsága a városnapi ünnepen*. In: Délmagyarország, 2000. szeptember 25. 90. évfolyam, 225. szám: 4. old. Digitális verzióban lásd a következő linken keresztül: https://library.hungaricana.hu/hu/view/Delmagyarorszag_2000_09/?pg=315&layout=s&query=M%C3%B3rahalom

¹²⁸ Magyar Istvánné (szerk.): *Mórahalmi Krónika 2000*. Szeged, kiadja: Közösségi Ház, 2000: 159. old.

¹²⁹ Az ünnepélyes megnyitón fehér és vörösbőr fakadt a kút vízköpőiből. Forrás: *Árpád-házi szentek kútja*. In: Délmagyarország, 2000. szeptember 22. 90. évfolyam, 223. szám: 4. old. Digitális verzióban lásd: https://library.hungaricana.hu/hu/view/Delmagyarorszag_2000_09/?pg=283&layout=s&query=M%C3%B3rahalom

s egyéb vendégek fogadásának is megteremtődtek a feltételei. Továbbá, a Klebelsberg program keretei között a *Nagyszéksői iskola* – és a hozzá kapcsolódó kiszolgáló egységek, így például szállás, étkeztetés – mint Horgász, Ifjúság és Kerékpáros Központként rendezkedett be. A Nagyszéksői iskola alapfunkcióját már a korábbi években újra gondolta a városvezetés, s pályázati forrásokra támaszkodva egy többlépcsős felújítási folyamatot indított el. Ezen állomások úttörője az 1995-ben indult Naplemente program.¹³⁰ A PHARE támogatás keretei között elrajtolt program által az épület teljes körű helyreállítása megvalósult, amely egyúttal az iskola belső terének új irányba lépő modernizációját is magában hordozta. Ennek értelmében már nem oktatási, hanem szociális funkcióval lett felruházva az épület. Az iskola ebbéli szerepében – a vonatkozó programra reflektálva – „*Naplemente Házként*” egészen 1997-ig működött. Elsődleges feladata az volt, hogy a település tanyavilágában s az iskola környezetében élő emberek számára nyújtson egy olyan közösségi teret, ahol társadalmi életet élhetnek. Ebben az időszakban az intézménynek volt egy úgynevezett „krízis” szobája is, amelynek funkcióját tekintve, egy olyan oltalmazó helyszín volt, ahova szükséges esetén, ideiglenesen helyeztek el rászoruló tanyai embereket.

Rövidesen sorra került az *Öreg iskola* épületének teljes rekonstrukciója is, amelyről egy szemléltető kiadvány látott napvilágot. S miután a feltételek megteremtődtek, az iskola készen állt arra, hogy a turizmus – és azon keresztül, a város – szolgálatába álljon. Az iskolai létesítmények turisztikai célú újra gondolásának vázlatos bemutatása nem lehet teljes az *Erdei Iskola* ismertetése nélkül. Az intézmény elnevezése tökéletesen leképezi az iskola üzenetét, amely a természetközelség, a „zöld gondolat” jegyében szerveződött meg. A szerbiai határhoz közel eső, teljes nevén *Zöld Közösségi Ház és Erdi Iskola* nemcsak nevében, hanem titulusában is minősített erdei iskolaként üzemel, amely a környezettudatosságra nevelésnek, az ember és a természet elválaszthatatlan kapcsolatának hiteles megismertetésére szolgáló oktatási helyszín.¹³¹ Az intézmény a kor elvárásainak és a saját maga által képviselt gondolatiságnak megfelelően folyamatos fejlesztéseken megy keresztül, így például 2017 és 2018 között közel 50 millió forintos pályázati támogatásból az energiahatékonyság fokozását célozva, az iskola komplex energetikai modernizációja valósult meg.¹³²

A környezet megismerése: Túrák

Egy pályázati projekt keretében a település elnyerte, s 2009-ben hozzáláthatott a „*Móra-Túra – avagy a homoki túlélő túrák*” nevet viselő aktív turisztikai fejlesztés megvalósításához, amely a Homokhátság térségének túrákon keresztüli megismerését tette elérhetővé.¹³³ A Móra-Túra útvonalai eredetileg 1999-ben kristályosodtak ki, azonban egy évtized eltelté után a

¹³⁰ Forrás: Magyar Istvánné által írt „*Tanyai virradat a Nagyszéksői iskolában*” nevet viselő kézirat.

¹³¹ Az intézmény első működési évében, 2008-ban megközelítőleg kétezer vendéget fogadott, majd négy évvel később már elérték a négyezres lélektani határt is. Az adatok a korabeli iskolavezető, Szűcs Anikótól származnak. Forrás: *Nád a házam teteje – Homokháti természetismereti órák*. Interjú a Hír6 oldalán, 2013.05.14. Online: <https://hir6.hu/cikk/82083/nad-a-hazam-teteje-homokhati-termeszetismereti-orak>

¹³² A TOP-3.2.1-15 kódú pályázat kedvezményezettje a városi önkormányzat volt, s maga a pályázat a következő nevet viselte: *Energetikai fejlesztés az Erdi Iskola és Zöld Közösségi Ház épületeiben Mórahalmon*. Egyéb részleteket tartalmazó közlés a város honlapján olvasható: <https://www.morahalom.hu/energetikai-fejlesztes-az-erdei-iskola-es-zold-kozossegi-haz-epuleteiben-morahalmon>

¹³³ Beszámoló: *Megújuló túraútvonalak a Homokháti Kistérségben*. Mórahalom, 2009.04.01. Online: <https://www.morahalom.hu/megujuulo-turautvonalak-a-homokhati-kistersegben>

körülmények megérttek arra, hogy az útvonalak teljes körűen helyreállítódjanak, fejlődjenek és nem utolsó sorban modernizálódjanak. A túrák a helyi és a környezeti turisztikai látnivalókat gyűjtötte egy csokorba, így a túrázást kedvelők egyaránt megismerhették Mórahalom és a környező négy település (Ásotthalom, Domaszék, Röszeke, Zákányszék) főbb látványosságait. A túrázás folyamatos népszerűség növekedése okán, további fejlesztéseken ment keresztül a Móra-Túra rendszerének kialakítása. Ennek során elkészült a Móra-Túra kiszolgáló épülete, amelyhez sátorozási és parkolási lehetőségek is társultak. Helyi vonatkozásban, mind az Erdei-, mind a Nagyszéksósi Iskola a túrák elválaszthatatlan részét képezik. Utóbbi vonatkozásában külön megemlíthető, a hivatalos megnevezése szerint is értéket képviselő, s a turisták által is kifejezetten kedvelt Nagyszéksósi tó bivalyrezervátum, amely a települési értéktár mellett, a Csongrád megyei értéktárnak is a részét képezi.¹³⁴

Az egyik legnépszerűbb turisztikai helyszín a Nagyszéksósi tó bivalyrezervátumánál.

A túraszervezések újabb állomását jelentette a 2015-ös év, ugyanis innentől a Móra-Tourist Nonprofit Kft. vette kezelésébe a rendezvények összehangolását. A túrák folyamatosan növekvő népszerűsége indokolta a szervezetek újra gondolkodását, amely szükséglet termékeny kapcsolatba lépett a szervezet menedzsmentpolitikai gondolatvilágával. Ezen szimbiózis által még inkább előtérbe került a minőségorientált programszervezés, hiszen a Móra-Tourist tevékeny kapcsolatot épített ki azokkal a magánszemélyekkel és egyéb szervezetekkel, akik szintén elkötelezettek a természeti környezet felfedezése és megismerése mellett. Ezen összefogás eredményeképpen indulhatott el 2017-től az igen szemléltető elnevezéssel bíró „Értékeink nyomában” programsorozat, amelynek gazdag kínálatában olyan rendezvények találhatóak meg, mint például tavaszköszöntő, éjszakai tekerés, erdőben átél hajnali virradás, bunkertúra, naplemente a nagyszéksósi bivalyok között, avagy gombaismeretei túrák. Az új szintre lépett ökoturizmusban az összekötő és főszervező Móra-Tourist munkatársai mellett (így például a kiemelt szereppel rendelkező Engi Magdolna), a röszekei Beretzk Péter Természetvédelmi Klub, a zákányszéki ZakaHom-e Egyesület, valamint az Ásotthalom-Kissorért Egyesület is szót érdemel. Illetve az a Krnács György, aki a Kiskunsági Nemzeti Park természetvédelmi örkerület-vezetője – s személyénél meg kell említeni, hogy a szakember tolmácsolásában, rövidesen bemutatásra kerül a mórahalmi természetvédelmi kezdeményezések és területek, de erről egy kicsit később.

¹³⁴ A tó területére 2008-ban azzal a céllal költöztettek bivalyokat, hogy a tó egészséges ökoszisztémájának a helyreállítását segítség elő. A terv pár év alatt megvalósult, amellyel párhuzamosan a – a Dél-Alföld-szerte elsőként létrehozott – bivalyrezervátum egyre inkább a turizmus homlokterébe helyeződött.

A napjainkhoz vezető út: Fókuszban a TDM és a Móra-Tourist Nonprofit Kft.

A teljesség igénye nélkül, egy rövid gondolat erejéig érdemes kitérnünk arra is, hogy a mórahalmi turizmus fejlődéséből több külsős cég is kivette a részét. Olyan nonprofit cégekre kell gondolni, amelyek a saját területük széleskörű és összetett szakmai feladatainak ellátása mellett, a turizmus haladásában is szerepet vállaltak. Hivatkoznunk kell a *Móraép Városüzemeltetési Kft.*-re, amely cég tevékeny szerepet vállalt a rendezvényhelyszínek kialakításában és a vonatkozó technikai háttér szakszerű biztosításában is. Az egészségügyi vonatkozásban megkérdőjelezhetetlen szerep tulajdonítható a *Móra-Vital Nonprofit Kft.*-nek. Majd 2003 szeptemberében, az Aranyzöm Rendezvényház átadásával a turisztikai feladatok átkerültek az új intézményt üzemeltető *Móranet Nonprofit Kft.* hatókörébe. Innentől a városi TV üzemeltetése és a közművelődési feladatok ellátása mellett, 2012-ig a Tourinform Iroda működtetését is eme cég biztosította.

A *Homokhát Tourinform* ebben az időszakban váltott nevet, s *Tourinform Mórahalom* néven folytatta tovább a működését, amelynek alapfeladatai ugyan változatlanok maradtak, de innentől már a rendezvények és a konferenciák szervezése hangsúlyosabb lett. A turizmus strukturált irányításában a következő – napjainkig meghatározó – mérföldkő a 2010 körüli évekhez kötődik. Ugyanis, ebben az időszakban vette sikeresen az átalakuló turizmus akadályát a helyi turisztikai szektor. A globális turizmus új irányának földjét a turisztikai desztináció menedzselésének paradigmája vette hódító uralma alá. Ez azt jelenti, hogy a turisztikai desztináció – tehát a turisták által felkeresett helyszín – menedzselése (röviden TDM) azon az alapvető felismerésen alapszik, hogy kortárs világunkban a turisták elvárásait már közel sem képes egy-egy önállóan működő szolgáltatás kielégíteni. Ennek a jelenségnek a legfőbb forrását az képezi, hogy a digitális világ térnyerése által bárki-bármiről azonnal ismeretekhez tud jutni. Így jócskán kiszélesedett az embereknek a turizmushoz társított ingerküszöbe, s napjainkban már sokrétű turisztikai élmény-elvárásokkal érkeznek az adott helyszínekre. A módosult „vásárlói szokások” pedig olyan kihívások elé állították a turisztikai szektort, amelyre érdemi válaszokat kellett tudni adni, s így született meg a TDM szervezet tervezete. Amelynek létrehozását és alkalmazását még inkább nyomatékosította, hogy az egyre jellegzetesebbé váló összetett látogatói igények kielégítése a versenyképesség zálogjává vált.

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy csak olyan szervezet tudja elősegíteni a TDM gyökéregresztését, amely a turisztikai szolgáltatók munkáját összehangolva képes tervezni, fejleszteni, továbbá tájékoztatni és kapcsolatot tartani minden egyéb külső szereplővel, így például az önkormányzattal, az érintett civil szervezetekkel és nem utolsósorban, magával a lakossággal. Az elméleti keretek vázolása után térjünk át a megvalósításra: A vonatkozó visszajelzések és eredmények tükrében kijelenthető, hogy a mórahalmi TDM szervezet által végzett szakmai munka országosan ismert és elismert. A sikeresség receptjének elválaszthatatlan külső összetevői közül külön kiemelendő a városi önkormányzatnak már a kezdetektől megjelenő támogató hozzáállása, illetve a szervezetet felügyelő bizottsági elnöknek, Balog Lászlónak a gazdálkodásmenedzsmentben nyújtott szakmai tanácsadásának jelentősége.

A TDM szellemiséggel történő gyakorlati megismerkedés első érdemi lépése 2009-hez kötődik. Ebben az évben jelent meg egy tematikus pályázat, amelynek mintájául külföldi, bevett gyakorlatok szolgálták s olyan mértékben kívánta helyezni a hazai turizmus koordinációját, amely akkoriban még teljesen újként hatott. A szóban forgó megközelítésnek abban volt tetten érhető az újító gondolatisága, hogy nyitott az alulról történő szerveződés irányába úgy, hogy közben – érthető módon – szabályozási elvárásként határozta meg, hogy az adott szervezetnek meg kell felelnie a központi TDM feltételeknek. Ezen közvetlen előzmények vezettek el a *Móra-Tourist Nonprofit Kft.* 2009-es megalapításához, amely szervezet 2011-ben már az egész dél-alföldi

régió vonatkozásában vált a TDM első úttörőjévé.¹³⁵ Ugyanakkor, az ehhez vezető út közel sem volt kikövezeve: Egyrésztől azért, mert a szervezet felépítésének első lépéseit olyan környezetben kellett megtenni, amelyben egyáltalán

nem volt gyakorlati tapasztalat és minta, másrésztől pedig az érintett szolgáltatókkal is igen nehézkes volt ennek az új modellnek a megértetése. Tehát a TDM irányelveinek meghonosítása nem volt könnyed vállalkozás, amelynek felelősségét többek között olyan személyek vállalták magukra, mint Ótott-Kovács Erika, Pancza-Kovács Eszter, Berta Zsolt és az utóbbi időszakban Stampf Mariann.

TDM a gyakorlatban – Az indulás évei

A Móra-Tourist Kft. stabil lábakon álló elindulásában nagy segítséget biztosított a városi önkormányzat, amely 2011 óta együttműködési megállapodás formájában hivatalos kapcsolatban áll a turisztikai szervezettel. A partnerek közötti megállapodás egyaránt érinti a szakmai feladatoknak az ellátását és a szervezet otthonául szolgáló *Tourinform Iroda* működtetését is. Az önkormányzat és a Móra-Tourist Kft. dialógusa egy olyan működőképes gazdasági modell kifermálódását eredményezte, amely országos szinten is egyedülálló. Ennek értelmében önkormányzati intézmények, ingatlanok, illetve járművek úgy kerülnek a szervezet számára átadásra, hogy azokkal célzottan bevételszerző tevékenységeket legyen képes folytatni. Az így keletkezendő források és a hozzájuk társított minimális önkormányzati támogatás együttese formálja meg azt az anyagi bázist, amelyből a különféle nonprofit tevékenységek finanszírozását biztosítani tudja a Móra-Tourist Kft. Ugyanakkor, ezen intézmények üzemeltetésének módszertanát ki kellett dolgozni. Ebben – tehát a turisztikai szervezet gazdasági keretét megformáló intézmények üzemeltethetőségében – elvülhetetlen szerepe volt annak a Pancza-Kovács Eszternek, mint ügyvezetőnek, aki egy olyan működőképes szerkezetet alakított ki, amelyre a mai napig támaszkodik a cég.

Ennek a rendszernek a kiépítése a Fenntartható Fejlődés Házának – közzismertebb nevén a Kenyérvárónak a – fejlesztésekor kezdődött, amikor is felvetődött, hogy a kiemelt jelentőségű helyi termékekre¹³⁶ alapozó intézmény üzemeltetését szívesen vállalná a cég. Ezt követően

¹³⁵ A szervezet *TDM-REG/024/2011* sorszámon került regisztrálásra.

¹³⁶ A megfogalmazás alatt, azok a garantáltan minőségi termékek értendők, amelyek a Homokháti Portéka védjeggyel vannak ellátva. Mórahalmon a Móra-Tourist Kft. 2014-ben kezdte meg ezeknek a termékeknek az

felgyorsultak az események, hiszen rövid idő alatt a Kralleri Borház, majd az Erdei Iskola és a Nagyszéksósi Kulcsosház, illetve a korábban kollégiumként működő Remény utcai Nyírfás szállás is a cég kezelésébe helyeződött. Továbbá, az intézmények üzemeltetése mellett, buszokkal történő személyszállítással is kiszélesedett a Móra-Tourist Kft. portfóliója. A turisztikai szektorba belépett cég korai (vagy első) időszakáról, egyben Pancza-Kovács Eszter tevékenységének milyenségéről igen árulkodó adat, hogy ügyvezetősége során a semmiből kiindulva, tartósan 10 fő fölötti munkaerőt foglalkoztató vállalkozás tudott kifejlődni.

Időközben újabb lehetőségek kapuját nyitotta meg egy 2011-ben megnyert TDM pályázat, amelynek tartalmát és célzatát félre nem érthető módon fogalmazta meg a projekt elnevezése: „*Helyi TDM szervezet fejlesztése Mórahalom.*”¹³⁷ A pályázat megvalósításában meghatározó szerepe volt annak a Berta Zsoltnak, aki a kétezres évek eleje óta napjainkig

hatóan szolgálja és formálja Mórahalom turisztikai életét. A szakember nevéhez kötődik, hogy a Tömörkény utcában egy modern kialakítású turisztikai iroda alakulhatott ki, hogy létrejöttek az első csomagajánlatok és az is, hogy bevezetésre került a város megjelenését mai napig meghatározó arculat. Nem utolsó sorban az ő munkáját dicséri a napjainkban országos szinten is kiemelkedő Szent Erzsébet

Mórahalmi Gyógyfürdő marketing tevékenységének formába öntése is, amely a település turisztikai ismertségének és jó hírvének egyértelmű alappilléreként jellemezhető. Berta Zsolt 2014-ben vette át elődjétől a Móra Tourist Kft. irányításának stafétabotját. Ebbéli megbízása 2015-ig tartott, mivel az éppen akkor megnyílt, dél-alföldi kitekintésben is kiemelkedő egészséguturisztikai (*medical wellness*) Elixír Hotel kihívásoktól tűzdelt igazgatását vállalta el.

2015-től napjainkig

Az előbbieken körülírt változás következtében került 2015-ben a cég élére a jelenlegi ügyvezető, Stampf Mariann.¹³⁸ A tisztségbe lépése óta eltelt évekről elmondható, hogy vezetősége alatt a Móra-Tourist Kft. pozitív szakmai megítélése országos szinten is előre lépett. Ebben megkérdőjelezhetetlen szerepe volt és van annak, hogy az ügyvezető és munkatársai kiterjedt, minőségi és kompetens TDM tevékenységet folytatnak, amelynek tudatos célzata, hogy az országos szakmai szervezetekkel, a turizmus egyéb szereplőivel, és természetesen a helyi szolgáltatókkal aktív és produktív kapcsolat legyen kiépítve és elmélyítve.¹³⁹ Ennek a

---

értékesítését. Erről lásd: *Homokháti Portékákat árusítanak Mórahalmon.* Turizmus.com, 2014.08.31. Online: <https://turizmus.com/szallashely-vendeglatas/homokhati-portekakat-arusitanak-morahalmon-1124334>

¹³⁷ Vonatkozó pályázat azonosítója: DAOP 2.1.3.-11-2011-0003.

¹³⁸ A Magyar TDM Szövetség elnökségi tagja.

¹³⁹ Ezt a cél szolgálta a 2016 tavaszán, Mórahalmon megrendezett turisztikai fórum is, amelyen, a szektorban érintett szolgáltatók és a szállásadók egyaránt részt vettek. Ez az esemény, egy olyan fórumot igyekezett

központi célnak a gyakorlatban történő megvalósulásáról, és az ehhez szorosan kapcsolódó működéstechnikai feltételekről a következőket összegezte Stampf Mariann: „A kft. tulajdonosi köre három fő bázisba sorolható: önkormányzatok, gazdasági társaságok és civil szervezetek. Jelenleg a kft.-nek 23 közvetlen tulajdonosa van, de tagjainak száma az egyesületek tagjaival számolva 140 körül van. A szervezet a szakmai segítségnyújtás és tanácsadás kapcsán nem tesz különbséget a TDM tag és nem tag szolgáltatók között, hiszen hitvallása, hogy a turisztikai szolgáltatások minél magasabb színvonalra minden szereplő közös érdeke. Ugyanakkor közös akciók, megjelenések és támogatások esetében a TDM tagok és a szervezet közvetlen együttműködő partnerei előnyöket élveznek. A működés további fejlesztéseként

A Buba busz a városi fürdő előtt.

mostanra a cég vagyona is gyarapodott, már nem csak az önkormányzat tulajdonában álló erőforrásokkal, hanem saját tulajdonú eszközökkel is folytat tevékenységet.” A cég által üzemeltetett intézmények sora 2017-ben bővülésen ment keresztül, ugyanis az önkormányzat ekkor vásárolta meg az ez idő tájt még Mini Hungary Park néven ismert makett parkot. A város külterületén elhelyezkedő történelmi park egy GINOP pályázat által indult el a fejlődés útján, amelynek következtében az épített örökségeinket bemutató létesítmény minden jelentősebb része, a környezete és a szolgáltatási rendszere is minőségbeli fejlesztések által léphetett egy új korszak kapujába.

A turizmussal kapcsolatos intézmények üzemeltetése mellett¹⁴⁰ személyszállítási üzletággal is foglalkozik a cég. Ezen szolgáltatás biztosítása érdekében, két különjáratú busz, illetve két darab 9 fős, bérelhető gépjármű szolgálja az utasok kényelmét. A vendégforgalom szállításában kiemelő, hogy a turisztikai szervezet 2018-ig a helytörténeti utalással rendelkező *Tuk-Tuk* városnéző kisvonat, majd ugyanezen év nyarától a *Buba-Busz*¹⁴¹ fuvarjaival igyekszik kellemes időtöltést biztosítani a városba érkező vendégek számára. A

---

biztosítani, amelyen a szállásadók komplex módon tudnak megismerkedni a lokális és a környező programokkal, illetve turisztikai szolgáltatásokkal. Forrás: *Turisztikai fórum Mórahalmon*. Turizmus.com, 2016.05.10. Online: <https://turizmus.com/desztnaciok/turisztikai-forum-morahalmon-1135696>; Ugyanezen év decemberében az Aranyszöm Rendezvényház adott otthont a *XVI. Országos TDM Konferenciának*, amelynek fókuszában az adott turisztikai helyszín (desztináció), és a helyi termékek fejlesztésének lehetőségei kerültek. Forrás: *Regisztráljon a XVI. Országos TDM Konferenciára*. Turizmus.com, 2016.11.22. Online: <https://turizmus.com/desztnaciok/regisztraljon-a-xvi-orszagos-tdm-konferenciara-1140221>

¹⁴⁰ A makett park mellett: Nagyszéksői Kulcsosház, Tündérrózsza szálláshely, Zöld Közösségi Ház és Erdei Iskola, Írisz apartman, Mucsi ház, Remény utcai Nyírfás szállás, Kenyérváró és a Kralleri Borház.

¹⁴¹ A járat elnevezése közel sem csak egy jól hangzó kreatív termék, hanem szimbolikájában is jelentéssel bír: Ugyanis, a vízbivaly latin elnevezése a *bubalus bubalis*, amelynek számos egyede megtalálható a nagyszéksői környezetvédelmi szempontból is értékes bivalyrezervátumban. Lefordítva ez azt jelenti, hogy a „Buba-busz” egyrészt utal a helyi élővilág egy szeletére, mint turisztikai látványosságra, másrészt pedig, mint elektromos járat, a természeti környezetünk megóvásának üzenetét is magában hordozza.

környezettudatos turizmus fejlesztése szempontjából külön megemlítendő, hogy a Buba-Busz járművek elektromos meghajtással állnak rendelkezésre.¹⁴²

Jövöbetekintés és összegzés

A folyamatos innovációra törekedés, a kor kihívásaira válaszolni akarás az évek során olyan jellemzőivé váltak a cégnek, amelyek hűen támasztják alá a munkatársak és a vezetés szakmai kiválóságát. A közeljövő biztos fejlesztéseinek egy-egy képviselőjét ildomos még megnevezni, mivel ezek a projektek hűen képesek szemléltetni a Móra-Tourist Kft. által vállalt és képviselt turisztikai mentalitást. Egyrészt a kor kihívásaira válaszolni kívánó digitális megjelenés jegyében fejlesztett Városkártya rendszer a 2020-as év egyik fő újdonsága lesz. Ennek a kezdeményezésnek a legfőbb célzata, hogy a város lakosai, valamint az ideérkező vendégek számára kínáljon olyan szolgáltatásokat és kedvezményeket, amelyeket okos eszközökkel vehetők majd igénybe. Másrészt pedig, a turizmus digitalizálásának elősegítése mellett, a környezettudatosság is fontos paradigmája a vállalkozásnak, így terveik között szerepel további elektromos városnéző kisbuszok beszerzése, illetve – egy kisvároshoz képest igen kiemelkedő jelentőséggel rendelkező – elektromos töltőállomás kialakítása is.

StampMariann (szemből jobbról az első, piros ruhában lévő hölgy) a 2019-es Év TDM szakembere díjával.

Zárásként Stamp Mariann összegző gondolatai adnak választ arra, hogy elementárisan nézve, mi is az a legfőbb összetevő, amely a turisztikai szervezet (és ez által a város életét is) formálja. „A szervezethez kapcsolódó szakmai munka legerősebb bázisát az adja, hogy az eddig eltelt időszakban működő három szakmai vezető, illetve a Tourinform irodát a kezdetektől, 1998-tól vezető Ótott-Kovács Erika a mai napig szakmailag együttműködve, aktívan dolgozik a

¹⁴² Forrás: *Környezettudatos városnézés Mórahalmon.* Turizmus.com, 2018.07.05. Online: <https://turizmus.com/desztinaciok/kornyezettudatos-varosnezes-morahalmon-1158569>

település színvonalas turisztikai megjelenéséért.”¹⁴³ S ez a színvonal – miként a leírás korábbi részében megfogalmazásra került – országos szinten is respektált, amelyről hiteles képet ad, hogy Stampf Mariann ügyvezető, a lelkiismeretes és elkötelezett munkájának az elismeréseként, 2019 februárjában a turizmuson belül igen illusztris kitüntetésnek számító Év TDM szakembere díját vehette át.

Mórahalom esetében elég, ha időről-időre körben nézünk, s folyamatosan azt láthatjuk, hogy a település sosem áll le, mindig fejlődik, mindig szépül, „amire büszkék lehetünk” – jegyzi meg a húsz éve töretlen lelkesedésű Ótott-Kovács Erika. Az elmúlt esztendőekben a turisztika területén dolgozók is a legjobb tudásuk szerint végezték munkájukat. Nyilván, a sikereket olykor kudarcok követték, de ezek sosem tudtak gátat szabni a haladás vágyának, a tenni akarásnak, s bárhogy is alakultak a körülmények, a városért történő együttműködés sosem kérdőjeleződött meg: „Az előrelátás, az összefogás, az erős akarat meghozza gyümölcsét. Az utánunk következő generációnak nagy a teher a vállán, hiszen ezt meg kell őriznie, és tovább kell vinnie, mert egy várost építünk.”¹⁴⁴

A természetvédelem és a zöld turizmus elősegítése Mórahalmon

Kezdő lépések

A természetközeli túrák bemutatásánál jelzésre került, hogy külön ismertetést fog kapni a helyi természetvédelmi érintettségű területek. De, mielőtt feltérképeznénk a mórahalmi természeti kincseket, legalább vázlatosan nézzük meg, hogy országos vonatkozásban is milyen folyamatok vezettek ahhoz, hogy a természeti értékek védelmezésének fontos kérdésköre reflektorfény alá kerülhetett: Egy természetes életközösség által elfoglalt terület kiemelt oltalma, mint mindenütt a világon, így Magyarországon is annak védetté nyilvánítással kezdődik.¹⁴⁵ Hazánkban az első ilyen területi védelem 1939 jött létre azért, hogy az akkori földművelésügyi miniszter az Országos Természetvédelmi Tanács javaslatára a Debreceni Nagyerdő egy részét védetté nyilvánította.¹⁴⁶ A védetté nyilvánítás első szakasza kisebb kiterjedésű területekre vonatkozott. A területi közelség okán megjegyzendő, hogy a földművelésügyi miniszter jóvoltából ebben az időszakban (1944) az elsők között lett védetté nyilvánítva a mai nevén *Ásotthalmi Emlékerdőként* ismert terület is.

Ez a tendencia az első nemzeti park (*Hortobágyi Nemzeti Park*, 1972) létrejöttével változott meg és a védetté nyilvánított területek kiterjedése 1999-ig dinamikusan növekedett. A térség második, 1990-ben egyedi jogszabállyal védetté nyilvánított természeti területe az *Ásotthalmi Láprét*, közkezdveltebb nevén a *Csodarét* lett 1990-ben.¹⁴⁷ Annak ellenére, hogy Mórahalom város területén már ebben az időszakban is voltak védelemre érdemes helyszínek, egyedi jogszabállyal védetté nyilvánított területek ekkor még nem jöttek létre. A területi védelemben jelentős változást hozott az 1996. évi LIII. törvény, amely a természet védelméről

---

¹⁴³ A turisztikai egyesület 2018-ban ünnepelte fennállásának 20-ik évfordulóját, amely év halmozottan adott okot az ünneplésre, mivel a jelzett évben Ótott-Kovács Erika szintén a 20-ik, míg Berta Zsolt a 15-ik olyan évét taposta, amelyek a mórahalmi turizmus szolgálatába lettek állítva.

¹⁴⁴ Az Ótott-Kovács Erika által hivatkozott „egy várost építünk” szlogen a 2002-es év jelmondata volt.

¹⁴⁵ A leírás Krnács György, a *Kiskunsági Nemzeti Park* munkatársa adta közre.

¹⁴⁶ Védetté nyilvánító jogszabály száma:115158/39. OTT (1939. X. 10.); Rakonczay Zoltán: *A természetvédelem története Magyarországon, 1872-2002*. Budapest, Mezőgazda. 2009: 67. old.

¹⁴⁷ 7/1990. (IV. 23.) KVM rendelet.

foglalt állást. Ekkor került bevezetésre a törvény erejénél fogva (*ex-lege*) védett terület fogalmának a megalkotása, amely szerint: „a természeti értékek és természeti területek a nemzeti vagyon sajátos és pótolhatatlan részei, fenntartásuk, kezelésük, állapotuk javítása, a jelen és jövő nemzedékek számára való megőrzése...az emberiség fennmaradásának alapvető feltétele, a természet hatékony védelmének létrehozását igényli.”¹⁴⁸

Mórahalom természetvédelme

Az előbbieket során említett törvénynek a bevezetését követően, többek között a következő területek érdemelték ki a védett státusszal való felruházást: a *Tanaszi-semlyék*, *Csipak-semlyék*, *Nagyszéksós-tó*, avagy a *Bite-szék*.¹⁴⁹ A település védelmet élvező területeinek további bővülését jelentette a 2004-ben kihirdetett NATURA 2000 hálózat.¹⁵⁰ Az így létrejött védetté nyilvánított természeti területek megóvása, a különböző védettségi szintekhez igazítandó eljárások és a vonatkozó kezelési problémák megoldására már a '90-es évek közepén felvetődött egy tájvédelmi körzet létrehozásának szakmai és társadalmi igénye. Ez a kezdeményezés sikerrel végződött és 2013-ban létrejött a *Körös-éri Tájvédelmi Körzet*. A tájvédelmi körzet 13 területegységéből Mórahalom város négygyel büszkélkedhet (*Tanaszi-semlyék*, *Csipak-semlyék*, *Nagyszéksós-tó*, *Madarász-tó*). Ezek együttes kiterjedése 551 hektár.¹⁵¹ A Natura-2000 hálózat mintegy 800 hektáros területi érintettséggel kapcsolódik a településhez, illetve teljes terjedelmében a *Körös-éri Tájvédelmi Körzet*nek képezi a részét.¹⁵² Továbbá, az 1996. évi LIII. törvény által meghatározott természeti terület kategóriába tartozó körzetek mintegy 716 hektár kiterjedésben vannak jelen a település külterületén.¹⁵³ Ugyanakkor megemlítendő, hogy nem minden, korábban *ex-lege* terület vált a tájvédelmi terület részévé (pl. *Bite-szék*), ezek – védett státuszban lévő – területi kiterjedése megközelítőleg 190 hektáron terül el a város közigazgatási területén.¹⁵⁴

---

¹⁴⁸ Az 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről című dokumentum prologusa. A teljes dokumentum elérhető s olvasható a Net Jogtar felületén: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99600053.tv>

¹⁴⁹ Az említett területek ökoszisztémájának rövid bemutatását lásd a város Móra-Tár nevet viselő digitális helytörténeti felületén: *Természetvédelmi területek*. Online: <http://morahalom.sulinet.hu/moratar/irany-a-termeszet/amit-vedenunk-kell.html>; illetve: <http://morahalom.sulinet.hu/moratar/irany-a-termeszet/allatok-veszelyben.html>

¹⁵⁰ 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről. A Natura 2000 hálózat koncepcióját az Európai Unió hozta létre abból a célból, hogy az unió területén fellelhető, kiemelt jelentőségű természeti területeket komplex védelem alá lehessen helyezni. Forrás: Katonáné Gombás Katalin: *Birtoktervezési és rendezési ismeretek 14. A kölcsönös megfeleltetés és a birtokrendezés*. Nyugat-magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kar, Székesfehérvár. 2010: 13. old.

¹⁵¹ Szemléltető térképes forrás az Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer (OKIR) felületén érhető el: <http://web.okir.hu/map/?config=TIR&lang=hu>

¹⁵² Szemléltető térképes forrás az Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer (OKIR) felületén érhető el: <http://web.okir.hu/map/?config=TIR&lang=hu>

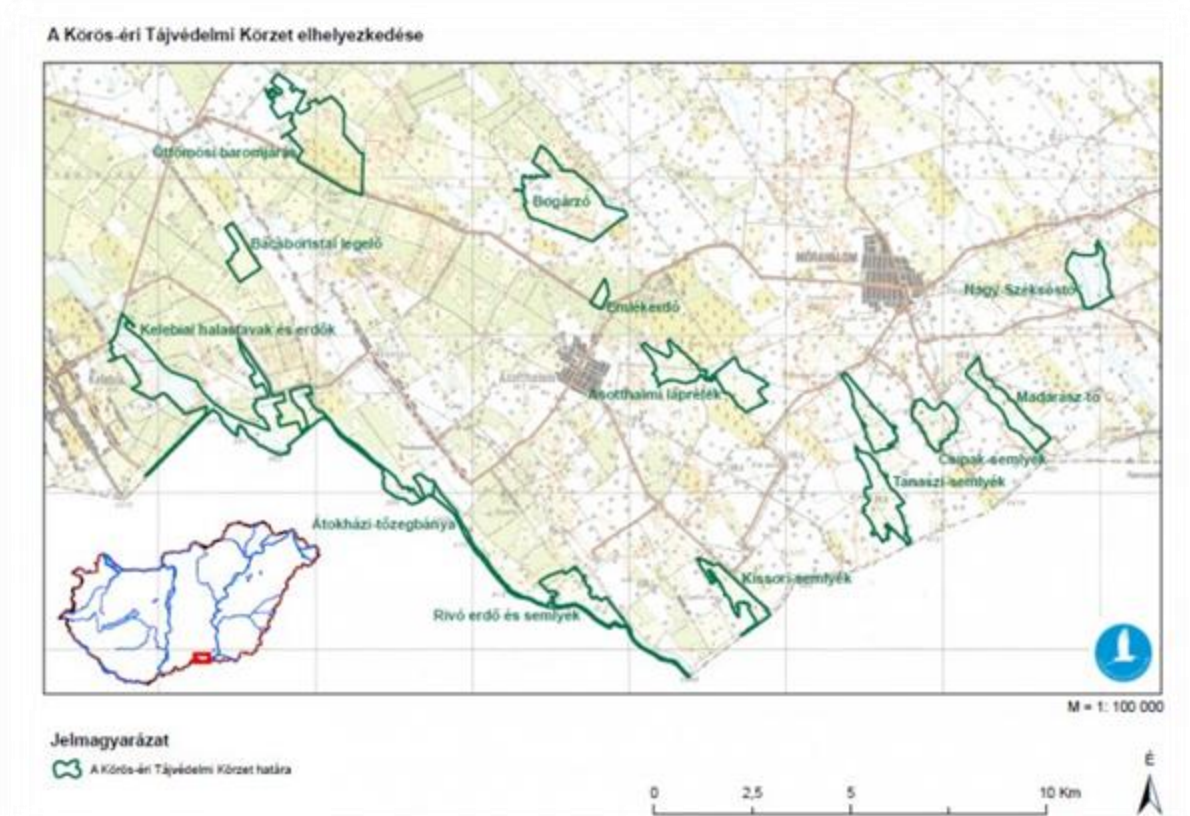
¹⁵³ Szemléltető térképes forrás az Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer (OKIR) felületén érhető el: <http://web.okir.hu/map/?config=TIR&lang=hu>

¹⁵⁴ Szemléltető térképes forrás az Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer (OKIR) felületén érhető el: <http://web.okir.hu/map/?config=TIR&lang=hu>

A jelentősebb természetvédelmi kategóriák (országos jelentőségű védett természeti terület, NATURA-2000 terület, ex-lege védett terület, természeti terület) közötti átfedéseket leszámítva, összesen 1706 hektárnyi területen élő természetes, vagy ahhoz közeli állapotban megmaradt életközösségek helyeződtek különböző szintű védelem alá. Ez a település területének – Krnács kalkulációja szerint – a 21 %-át teszi ki, ami megfelelőnek tekinthető.

Összegzés: Természetvédelem, zöld turizmus és településfejlesztés

A területi védelem kialakulását a természetvédelmi infrastruktúra fejlődése is követte, amely már megágyazott a természeti értékek turisztikai célú bemutatásának is. A természetvédelem, a zöld gondolkodás és a turizmus hármasságának jegyében megfogant intézményi rendszerben ott találjuk: a minősített erdei iskolát (*Zöld Községi Ház és Erdei Iskola*), amely a település környezeti nevelésének egyik központja. A lokális természetvédelem bemutatását segítő két tanösvény (*Csipak tanösvény – Csipak-semlyék* és a *Bölömbika tanösvény* Nagyszéksós-tó területe) mellett, a hozzájuk kapcsolódó három madár

megfigyelőtoron is lehetőséget nyújt a természet jobb megismerése iránt érdeklődők és a helyi értékek bemutatását célzó foglalkozások számára. Mórahalom városa és a Kiskunsági Nemzeti Park együttműködésének eredményeként jelentős élőhely rekonstrukció történt a Nagyszéksós-tavon, mely – mint ismertetésre került – nem csak természetvédelmi szempontból tekinthető sikeresnek, hanem a korábbiakban felvázolt turisztikai vonzerő okán is, amelyet alapjaiban meghatároz a város bivalygulyájának attraktív jelenléte. Az 1990 óta eltelt időszak alatt, a településen jelentős természetvédelmi fejlesztések történtek, melyek egyaránt hozzájárultak az élhető környezetünk megőrzéséhez, egyben a város fenntartható fejlődéséhez is.

*A mórahalmi turizmus éllovasa: A Szent Erzsébet Gyógyfürdő******

A föld alatti kincs felfedezésétől Kószó Dezső felajánlásáig

Minden kétséget kizáróan kijelenthető, hogy a város elsődleges turisztikai vonzerejét a Szent Erzsébetről elnevezett Gyógyfürdő biztosítja. De hogyan jutottunk el eddig? Milyen előzmények és történeti fejlődés követte végig a mórahalmi fürdőt odáig, hogy 2018-ban elnyerhette az Év Fürdője kitüntetését? Kezdjük az előtörténet ismertetésével, amely egészen az 1960-as évekig visszavezethető, ugyanis ekkortájt került felfedezésre az igen értékes termálvíz jelenléte. A termálvíz felszínre hozása egy 660 méter mély kút segítségével indult meg, amely a Pannon őstenger üledékrétegeiből nyeri ki az alkáli-hidrogénkarbonátos vizet.¹⁵⁵ Ez a 39,5° C-os gyógyvíz fürdő és ivókúráként is egyaránt pozitív fiziológiai hatással bír az emberi szervezetre.

A település első, téli-nyári üzemű fürdőjét egy bizonyos Beszédes Kornél tervezte meg, majd 1964 őszén megnyitotta kapuit a fürdő. Jellegét tekintve ez egy tisztasági fürdőként funkcionált, de már ebben az időszakban is elkészült az a gyógyító részleg, amely a későbbiekben igen nagy szereppel lett felruházva. Ezt követte az 1970-es évek elején egy kültéri, 25 méteres gyógymedence s egy szintén kültéri gyermekpancsoló létrehozása. A fürdő első igazi – mérföldkőként jellemezhető – előre lépése 1986-ban történt, midőn Kószó Dezső 2 millió forintot(!) adományozott a létesítmény minőségi bővítésére és fejlesztésére.¹⁵⁶ Eme nagylelkű patronálás tette lehetővé azt, hogy felépülhetett egy 33 x 21 és 2 méter mélységgel rendelkező, dedikált úszómedence.

Az 1996-os településfejlesztési stratégiától a 2018-as „Az Év Fürdője” cím elnyeréséig

Kószó Dezső gáláns adományozását követő évek az átmenet éveiként jellemezhetők, melyeket a rendszerváltás folyamatai nagyban átítattak. A rendszerváltó polgármester, Katona László és stábjá után Nógrádi Zoltán vezetésével egy új korszak köszöntött be, amelynek rögtön az elején kijelölésre kerültek azok a stratégiai ágazatok, amelyek kiemelt fejlesztésként lettek megfogalmazva. Így került az 1996-os településfejlesztési koncepció fő prioritásai közé a fürdő és szolgáltatásainak elodázhatatlan

Ahonnán minden elkezdődött: A fürdő 1964 körül.

¹⁵⁵ Forrás: Varga Zsolt vízügyi szakember által közre adott információk. A Pannon-tenger egy olyan ősi tenger volt, amely a miocén és pliocén korszakok alatt a Kárpát-medence területét lefedte. Szűkülése után tóvá lett. A témában lásd: Takács Viktória: *A Pannon-tenger*. PPT előadás. PTE, Természettudományi Kar, Ökológiai Tanszék. 2014. április 10. Online: http://www.okologia.pte.hu/Files/zoogeo_07.pdf

¹⁵⁶ Kószó Dezső több szempontból is figyelemre méltó életet élt. Egy fiatalkori betegség okán a mozgásában korlátozottá vált. Ugyanakkor, megingathatatlanul elkötelezett volt települése iránt, s jelentős adománya révén indulhatott komoly fejlődésnek az akkori fürdő, amelyet Mórahalom nevének öregbítése célzatából is patronált. Kószó Dezső kiváló üzleti érzékkel rendelkezett, s gépalkatrészek értékesítéséből építette fel jól működő vállalkozását. Életéről még 1984-ben Csőke József rendező készítette egy dokumentumfilmet, amely „Kószó Dezső millió” címmel került vetítésre. Feledhetetlen jelentőségű tettére és személyére ma is méltán büszke Mórahalom városa.

fejlesztése.¹⁵⁷ Az elmélet gyakorlatba történő átültetésére nem kellett sokat várni, ugyanis három évvel később, az 1999-es esztendő már ezen fejlesztések jegyében telt. Ráadásul, ez az év azért is egy újabb, fontos állomásként jellemezhető, mert a fürdő ebben az évben érdemelte ki azt a szintlépést generáló kitüntetést, hogy immáron gyógyvíz minősítéssel ruházódott fel. Ezt követően célirányos jellegű fejlesztések és a vonatkozó marketingtevékenységek hada vette kezdetét, amelyeknek központi részét képezte a gyógyturizmus szektor kiépítése és az erre irányuló figyelemfelhívás.¹⁵⁸ Ennek elsődleges tartalma a reumás és gerincbetegségekben szenvedők gyógyításának hangsúlyozására irányult, s rövidesen a „térd és váll centrumává” lépett elő a fürdő.¹⁵⁹

Az ez irányú haladás következő lépcsőfokaként tekinthetünk a 2002-es évre, egyrésztől azért, mert a kültéri úszómedence rekonstrukciója (új csempeburkolat és modern vízforgató-rendszer) ekkor valósult meg, másrésztől pedig azért, mert hivatalossá vált a Gyógyfürdő minősítés, amely új szintre emelte a fürdő népszerűségi indexét. És harmadsorban pedig azért, mert a megnövekedett vendégforgalmat kiszolgálóan ekkor nyitotta meg kapuit a *Thermál Panzió*. Az immáron gyógyfürdői ranggal rendelkező fürdőben sokrétű fejlesztési hullám vette kezdetét. Majd rövidesen – az addigi legjelentősebb fejlesztésként – átadásra került az egész évben üzemelő kültéri gyógyvízes élménymedence, a következő évben pedig további medencékkel bővült a fürdő kínálata (családi csúszdás élménymedence, csúszdás gyermek- és bébi pancsoló, továbbá gyógy-, élmény- és tanmedence).¹⁶⁰ Mindezen fejlesztések egyaránt

A méltán kedvelt Szaunavilág részleg.

---

¹⁵⁷ Kis Krisztián és Förgeteg Livia: *A Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő helyi gazdaságfejlesztési szerepének értékelése*. Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok. 2017, XII. évfolyam, 1-2. szám: 9-10. old. Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/84774847.pdf>

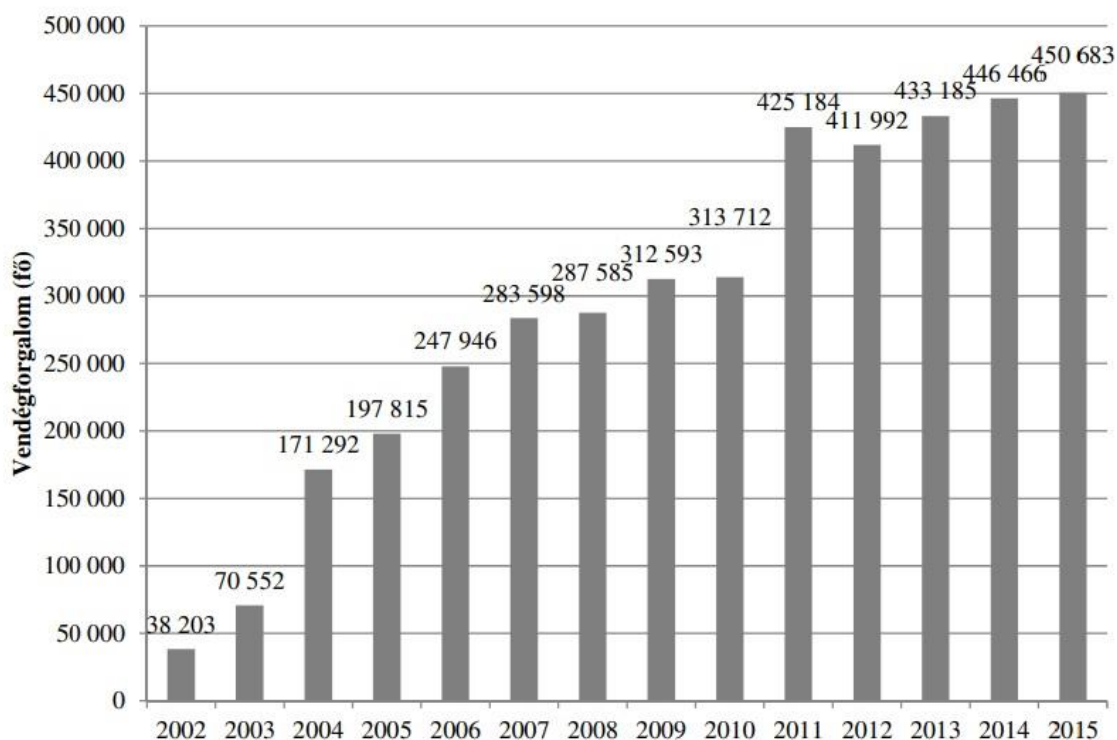
¹⁵⁸ Szemléltetésként lásd a 2001-ben elnyert pályázatokat: A Széchenyi Terv Turizmusfejlesztés alprogram keretei között 82,5 millió forint, míg egy PHARE pályázaton 150 millió forintot sikerült fürdőfejlesztésre bevonni. Forrás: Martyin Zita és Boross Lajos: *A turizmus szerepe Mórahalom fejlődésében*. In: Közép-európai közlemények, 2012, 5 évf. 2. szám: 149. old. Online: <http://acta.biblu-szeged.hu/29958/>

¹⁵⁹ Forrás: Varga Zsolt vízügyi szakember által közre adott információk.

¹⁶⁰ Martyin és Boross, 2012: 149. old.

összetevői voltak annak, hogy a város és a fürdő minőségbeli váltást könnyvelhessen el a fürdő népszerűsége és látogatottsága terén.¹⁶¹

2004 az arculatváltás éveként is ismert, mivel ekkor vette fel a fürdő a napjainkban oly erős hívó szóval bíró *Szent Erzsébet Móraalmi Gyógyfürdő* nevet, illetve egy új termálkút fűrése is elindult.¹⁶² 2005-ben a fürdő által kínált élvezeti szolgáltatások jegyében kialakításra került egy rendezvény medence és egy koktélbár is. 2006-ban a Magyar Fürdőszövetség úgy ítélte meg, hogy a móraalmi fürdő fejlettsége és minősége országos kontextusban nézve is kiemelkedő, ezért az akkori legmagasabb szintű szakmai kitüntetésként ismert négycsillagos minősítéssel díjazta a Gyógyfürdőt. Továbbá, ebben az évben érte el a fürdő, hogy éves szinten 200.000 fölé emelkedjen a látogatók összesített száma. 2007-ben új épületszárnyal gazdagodott a létesítmény, s külön kiemelendő, hogy ekkor került átadásra a téli időszakban is üzemelő, melegvízes kültéri élménymedence. Ráadásul, szintén 2007-ben került átadásra a túlnyomó részt pályázati háttérből megvalósult *Egészségház* is, amely tovább cizellálta a fürdőhöz kapcsolódó egészségügyi szolgáltatásokat.¹⁶³

A Móraalmi Gyógyfürdő 2002 és 2015 közötti éves vendégforgalmának alakulása. Forrás: Kis és Förgeteg, 2017: 28. old.

¹⁶¹ Marosi Tibor és Bitófalvi Dóra: *Vendég elégedettség mérés a móraalmi Thermál Panzióban*. Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok. 2014, IX. évfolyam 1-2. szám: 105. old. Online: http://acta.bibl.u-szeged.hu/32891/1/jelenkori_009_001_002_102-110.pdf

¹⁶² Hivatalos honlap: <https://erzsebetfurdo.moralalom.hu/>

¹⁶³ Fontos kiegészítő információ, hogy 2007-ben került bevizsgálásra a még 2004-ben fűrt új termálkút 67,5 °C-os vize is, amely szintén elnyerte a gyógyvíz minősítést. Ezáltal megteremtődött a lehetősége annak, hogy a teljes komplexum mellett, immáron a város középületeinek termálvízes fűtése is biztosítottá válhasson. Forrás: Martyn és Boross, 2012: 149-150. old.

Továbbá, 2008-ban közel 880 millió forintnyi beruházás eredményeképpen gyerekfürdő és szaunavilág is létrehozásra került.¹⁶⁴ A Mórahalmi Gyógyfürdő a 2008-2009-es gazdasági világválság ellenére is növelni tudta az attraktivitását, ennek kimutatható eredménye, hogy 2009-ben már a 300.000-t is meghaladta a látogatók éves száma. 2010-ben egy új fürdőszárny jött létre, új medencékkel, csúszdákkal és nudista részleggel karöltve. Ekkor több fejlesztési iránynak köszönhetően, már egy olyan élményalapú szolgáltatási spektrumot tudott kialakítani a város vezetése, amelynek révén a fürdő egyre inkább képessé vált kiszélesíteni a szezonális opcióit. Szintén fontos elem, hogy 2010-ben került átadásra egy háromszintes, kistérségi lefedettséggel rendelkező járóbeteg-szakellátó központ is, amely még tovább növelte a város egészségturisztikai erejét.¹⁶⁵ A látogatói számok és igények okán 2011-ben felépült a *Colosseum Hotel*, amely év szintén határkö jelentőséggel bírt, hiszen a fürdő éves forgalma átlépte a 400.000 főt.¹⁶⁶

2013 és 2016 között még inkább centrális jelentőségűvé vált a gyógyhely szerepkör kidomborítása, így nem meglepő, hogy ekkor egy vonatkozó minősítési eljárás alatt állt a Mórahalmi Gyógyfürdő. Ennél fogva ez az aspektus jelentős hatással volt arra is, hogy 2015-ben megszülethetett az *Elixir Medical Wellness Hotel*, de erről egy kicsit később.

A befektetett energia, az elkötelezett és szakmai alapokon nyugvó folyamatos fejlesztéseknek köszönhetően a fürdő – és kiszélesítve a megfogalmazást, maga a város – elnyerte a minősítést, azaz hivatalosan is gyógyhellyé vált az intézmény. Sőt mi több, 2016 további szakmai sikerekben telített évként vonult be a település fürdőtörténeti nagykönyvébe, ugyanis ebben az évben a Magyar Fürdőszövetség gyógyfürdő kategóriában immáron öt csillaggal díjazta az intézményt, míg élményfürdői szempontból négy csillaggal. Szintén a 2016-os esztendőhöz kapcsolódik „Az Év Feltörekvő Fürdőjének” hasonlóképpen illusztris díjának a kiérdemlése is, majd a magyarországi fürdők piramisának csúcsára felérve, 2018-ban „Az Év Fürdője” címet is elhódította a mórahalmi fürdő.¹⁶⁷ Ezen fejlődési pályát bejárva jutott el napjainkra Mórahalom fürdő- és egészségturizmusa odáig, hogy immáron „az egészség megőrzésében (wellness), a betegségek megelőzésében (prevenció), a gyógyításban (terápia), az utókezelésben (rehabilitáció) és a szervezet fizikai kondicionálásában” is országos hírnevet és elismerést tudhasson magáénak.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Egy kisváros életében ez egy óriási beruházásként értelmezendő, még annak ismeretében is, hogy az *Új Magyarország Fejlesztési Terv Dél-Alföldi Operatív Programja* 50%-os intenzitással támogatta a projektet. Forrás: Martyin és Boross, 2012: 149-150. old.

¹⁶⁵ Martyin és Boross, 2012: 150. old.

¹⁶⁶ Marosi és Dóra, 2014: 105. old.; Kis és Förgeteg, 2017: 9-10. old.

¹⁶⁷ Kis és Förgeteg, 2017: 9-10. old.

¹⁶⁸ Idézet rész forrása: Marosi és Bitófalvi, 2014: 104. old.

A mórahalmi egészség-, wellness- és fürdőturizmus intézményi háttere

Ebben a részben azokat a jelentős létesítményeket – így a Thermál Panziót***, a Colosseum Hotel****superior és az Elixír Hotel****superior – térképezzük fel, amelyek szorosan összekapcsolódtak a Gyógyfürdővel úgy, hogy közben a Mórahalomra érkező vendégek minőségi elszállásolásának legfontosabb színtereiként tekinthetünk rájuk. Ebből fakadóan érthető, hogy mind a három intézmény a Mórahalmi Gyógyfürdő közvetlen fizikai közelségében került kialakításra, melyek sorában a 2002-ben létrehozott Thermál Panzió nyitott meg elsőként.¹⁶⁹ A Gyógyfürdő bejárata mellett elhelyezkedő Panzió azért is érdemel külön szót, mert a mórahalmi kereskedelmi szálláshelyek között is úttörő szereppel rendelkezik, tudni illik ebben az értelemben is elsőként lett a vendégek részére bocsátva.¹⁷⁰ Ennél a pontnál szükséges utalni arra, hogy a napjainkig igen népszerű¹⁷¹ s kedvelt Panzió mellett – konkrétan összeköttetésben – helyezkedik el a Varga Csárda. Az étterem a mórahalmi centrumterület turisztikai konglomerátumának képezi a részét, azaz a településre látogató és ott megszálló vendégek kulináris igényeit a lehetőségeihez mérten legmagasabb színvonalon igyekszik kielégíteni. Folytatva a Thermál Panzió bemutatását, indokolt azt is megvilágítani, hogy vajon minek köszönhető a szálláshely vitathatatlan népszerűsége? A válasz pedig a megszálló vendégek igényeinek-észrevételeinek folyamatos feltérképezésében és nyomon követésében érhető tetten, amelyek révén a Panzió arculatát teljes mértékben a látogatói igényekhez tudta igazítani a vezetőség.¹⁷²

A Thermál Panzió és a vele összeköttetésben lévő Varga Csárda étterem bejárata.

¹⁶⁹ Hivatalos honlap: <https://www.thermalpanzio.hu/>

¹⁷⁰ Badar Zsófia: *A Szent Erzsébet Gyógyfürdő szaunavilágának fejlesztése és működésének értékelése.* Szakdolgozat. Budapesti Kommunikáció és Üzleti Főiskola, 2013: 35-36. old. Online: https://www.morahalom.hu/msite/200/szakdolgozatok/Badar_Zsofia.pdf

¹⁷¹ Egy 2014-es kérdőíves – de nem reprezentatív – felmérés szerint, a Thermál Panzióban megszállt vendégek mintegy 94%-a elégedettként távozott, s 98%-k válaszolt úgy, hogy más alkalommal is szívesen szállnának meg a Panzióban, illetve örömmel ajánlják ismerőseiknek. Forrás: Marosi és Bitófalvi, 2014: 109. old.

¹⁷² Marosi és Bitófalvi, 2014: 102-103. old.

A Mórahalmi Gyógyfürdő intézményi bázisának következő meghatározó képviselője a (volt rendőrségi épület területén) 2011-ben megnyílt Colosseum Hotel.¹⁷³ A Mórahalom városképének mediterrán színvilágában tetszelgő, egyben a római Colosseum alakjára hasonlító, kör alakú intézmény wellness és konferencia szállodaként épült meg. A Hotel népszerűsége már az átadása évében is egyértelművé vált –

akárcsak korábban a Panzió esetében is –, hiszen jelentős méretekben megnövelte a Mórahalmon megszálló és ott vendégejszakát eltöltő hazai és külföldi turisták számát.¹⁷⁴

A következő mórahalmi szálloda a 2015-ben átadásra került Elixir Medical Wellness Hotel volt, amelynek létrehozása már célirányos jelleggel a város fejlett egészségturisztikai kínálatát volt hivatott reflektorfénybe állítani.¹⁷⁵ Az intézmény megnevezésében olvasható „*medical wellness*” elnevezés külön ismertetést érdemel: Ugyanis ez a meghatározás azt jelenti, hogy az élményalapú kikapcsolódás tartalmi az egyén egészségügyi állapotának

milyenségéhez illeszkedően, egy szakorvos tanácsai révén épülnek fel. Külön hangsúlyos, hogy a mórahalmi Elixir Hotel nagy figyelmet szentel a prevenciónak is, ebből fakadóan az egészség fenntartása szempontjából is minőségi szolgáltatásokat biztosít a vendégei számára. Ezekből fakadóan az Elixir Medical Wellness Hotel térségi szinten is jelentős és igen kedvelt célpontja az egészségturizmus

iránt érdeklődők számára. Ide kapcsolódik, hogy a fürdő egészségügyi intézményi háttérének további releváns szereplője a szintén saját ismertetéssel rendelkező *Móra-Vital Kft.*, amelynek járóbeteg szakellátása a fürdő által biztosított gyógyászati és wellness szolgáltatások központi szereplője.

Zárásként arra is ki kell térni, hogy a szállásadói színterek mezején már érintett Panzió és szállodák mellett, a lakosság körében is milyen jelentős a turizmussal kapcsolatos egzisztenciaépítés szerepe. Konkrétabban megfogalmazva, Mórahalmon száz körüli, magánkézben lévő szálláshely várja a városba érkező vendégeket, ebből fakadóan a

¹⁷³ Hivatalos honlap: <https://colosseum.accenthotels.com/hu>

¹⁷⁴ Marosi és Bitófalvi Dóra, 2014: 106. old.

¹⁷⁵ Hivatalos honlap: <https://www.elixirhotel.hu/>

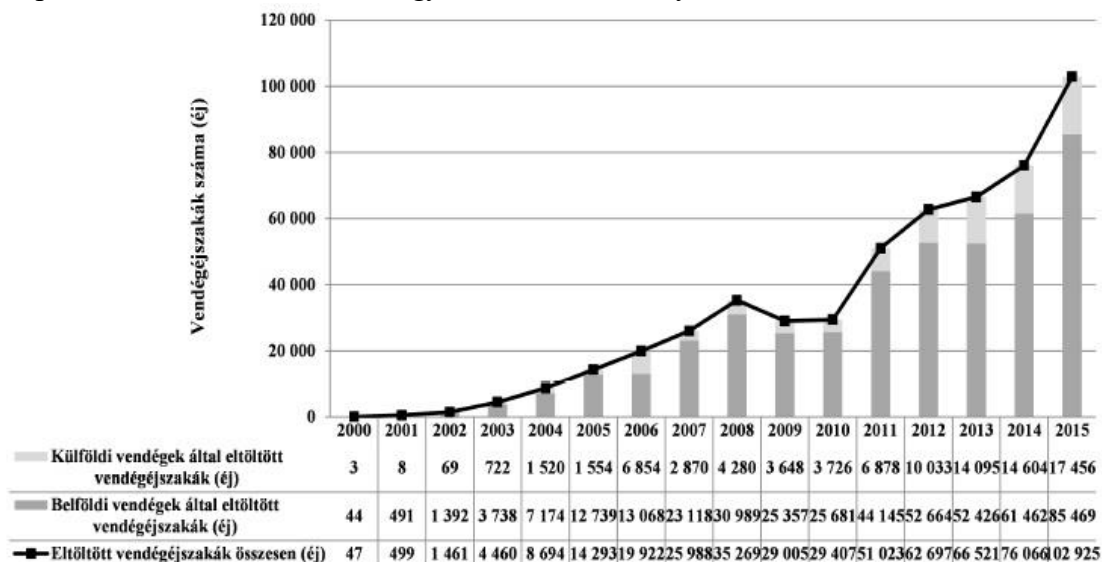
legszelebb skálán mozgó látogatói igények is megtudják találni a saját elvárásaiknak megfelelő szálláshelyeket. Érdeemes arra is ráirányítani a figyelmet, hogy a magán kezelésű szállásadó helyszínek jelentős száma is hitelesen bizonyítja azt, hogy a fürdőturizmus milyen komoly hatással bír a helyi közösség megélhetési lehetőségeire. Ennél a pontnál pedig indokolt áttérni, s egy rövid összefoglalás erejéig bemutatni azt is, hogy a fürdő és szolgáltatásrendszere hogy s miként épült be Mórahalom fejlődésének összetevői közé.

A Mórahalmi Gyógyfürdő gazdaságélénkítő szerepének összetevőiről

A széles értelemben vett mórahalmi turizmus egy olyan húzóágazat, amely közép- és hosszú távon is képes a fenntartható fejlődést elősegíteni. Sokrétúsége okán – értve ezalatt a megjelenési formáit, szolgáltatási spektrumát – társadalmi és gazdasági vonatkozásban is az endogén (azaz a saját, belső forrásokra építkező) fejlődés útjának kikövezője, amelyben rejlő potenciál mikro és makro értelemben is hatással bír Mórahalom fejlettségi szintjére és fejleszhetőségi állapotára. A korábbiakban ismertetett fürdőfejlesztések számszerűsíthetően növelték a városba érkező és ott

vendégéjszakát eltöltő turisták számát. Erre érzékletes példázat, hogy a 2004-es arculatváltás évében „még csak” 171.292 fő volt a fürdő éves vendégforgalma, addig 2015-re már a 450.000 főt is meghaladta ez a mutató, amelynek háttérében a kiváló minőségűre fejlesztett fürdő, a remek szolgáltatások és a célzott marketingtevékenység hármasa egyaránt nagy szerepet játszott.¹⁷⁶ Minden fürdőváros, vagy fürdőturizmusra épülő település szempontjából kiemelten jelentős az, hogy a látogatók minél huzamosabb időt töltsenek az adott szálláshelyükön, mivel ezáltal párhuzamosan növekszik a fogyasztásuk. Ezt a tény felismerve Mórahalom hosszú évek

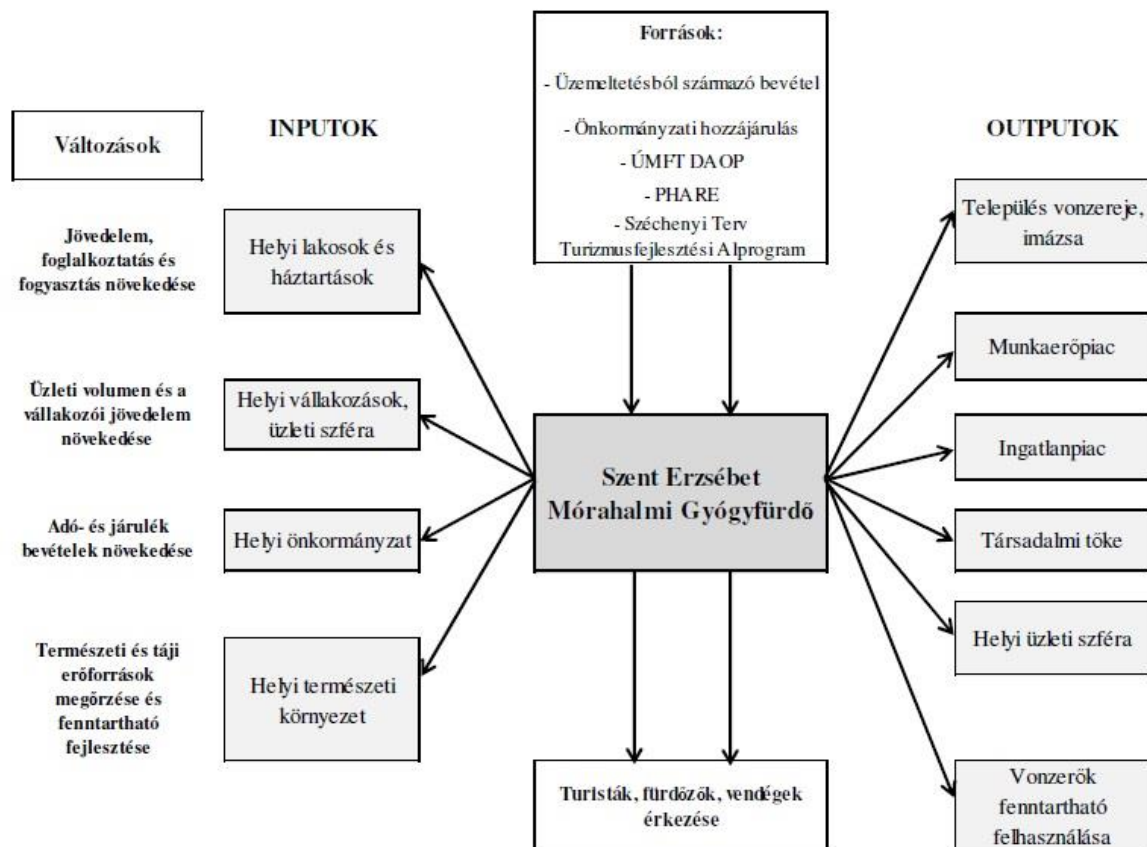

*Mórahalom szállásadó intézményeiben eltöltött vendégéjszakák számának alakulása 2000 és 2015 között.
Forrás: Kis és Förgeteg, 2017: 19. old.*

¹⁷⁶ Kis és Förgeteg, 2017: 28. old.

óta tudatosan úgy alakítja a természeti és ember alkotta szolgáltatási kínálatát, hogy azok minél komplexebbek legyenek, azaz lehetőség szerint minél szélesebb körű látogatói igények számára biztosítsanak vonzerőt.

A Mórahalmi Gyógyfürdőnek a helyi gazdaságra gyakorolt pozitív szerepe megkérdőjelezhetetlen, hatással bír a város fejlesztésére, a vendéglátással kapcsolatos vállalkozói szektorra, a foglalkoztatásra, a bérezésekre, a település jó hírnevére és identitására is. Működéséhez különböző (pl. önkormányzati, pályázati, saját bevételi) források megléte szükséges, illetve több tényező mentén igényel kooperációit (pl. helyi szállásadói vállalkozásokkal). Ezek meglétének mértéke és minősége is meghatározza azt, hogy a fürdő milyen, úgynevezett *output*okat termel, azaz pozitív kimenetek – mint például az endogén fejlődés és annak sokrétű megnyilvánulása.¹⁷⁷

A Mórahalmi Gyógyfürdő működési modellje, illetve helye és szerepe a helyi gazdaságban. Forrás: Kis és Förgeteg, 2017: 19. old.

¹⁷⁷ Martyn Zita: *A dynamically developing Hungarian spa town: Mórahalom*. European Journal of Geography. 2015, 6. évfolyam 1. szám: 39-43. old.

Ahhoz, hogy a fürdő és a meglévő, illetve potenciális vendégek közötti kapcsolati híd elmélyüljön, avagy az utóbbiak esetében kialakuljon, roppant nagy szereppel rendelkezik a célirányosan felépített marketing és kommunikáció. A Mórahalmi Gyógyfürdő marketing eszköztára természetesen magába foglalja a materiális (pl. molinó, rendezvénynaplár) és nem materiális (online) alternatívákat is, hogy központi üzenetét-mottóját s annak tartalmát, miszerint „Az egészség és a családok szolgálatában” áll a fürdő, el tudja juttatni a vendégek számára. Az intézmény célcsoportokhoz rendelve, tematikus marketinget épített ki és alkalmaz, amelynek egyik fő célcsoportját az az idősebb korosztály képezi, amelynek képviselői a korukból fakadóan is kitétek a mozgásszervi megbetegedéseknek. Másik célcsoport a gyermekes családok, akik a klasszikus értelemben vett, élményalapú családi kikapcsolódás lehetőségeit keresik, illetve a harmadik csoport a konkrétan szórakozni vágyó fiatalokat célozza meg. A fürdő marketingpolitikája elválaszthatatlan a város, illetve a helyi TDM szervezet reklámkampányaitól, amelyek keresztmarketing révén igyekeznek támogatni egymást.

Összefoglalás

Mórahalom neve gyakorlatilag teljesen összenőtt a fürdőturizmussal, így a két – ebből a szempontból résztvevő – fél kölcsönösen erősíti egymást. Ezt úgy is megfogalmazhatjuk, hogy a turizmus alapú területfejlesztés integrált módon kerül megvalósításra, ezáltal számos faktor együttesen erősödik, amelyek a település komplex fejlődését érdemileg segítik elő. Az, hogy idáig eljutott a város nem a véletlen, vagy csak a jó szerencse hozadéka; hanem több évtizedes, végletekig ki- és átgondolt településfejlesztésnek az eredménye, amelynek érzékletes példázata, hogy már az 1996-os fejlesztési koncepció és stratégia kidolgozásakor is kiemelt prioritásként fogalmazódott meg a fürdőben rejlő lehetőségek kiaknázásának indokoltsága. A fürdő látogatottsága folyamatosan növekedik, ezzel párhuzamos módon a városban eltöltött vendégéjszakák száma is. Napjainkra teljesen megalapozott nemzetközi hírnévről beszélni, hiszen a fürdőturizmus égője alatt, a világ számos égtájáról érkeznek vendégek Mórahalomra.¹⁷⁸

¹⁷⁸ Marosi és Bitófalvi 2014-es közlésében (104-106. old.) arról számoltak be, hogy a Thermál Panzió akkori nyilvántartása szerint: Kanadából, USA-ból, Brazíliából, Portugáliából, Olaszországból, Hollandiából, Dániából és Izraelből is érkeztek vendégek.

A mórachalmi fürdő- és egészségturizmus szempontjából nagyon fontos, hogy a Gyógyfürdő közvetlen közelségében helyezkednek el a legnagyobb szállásadói intézmények és egyéb gasztronómiai objektumok, így a gyors átjárás még kényelmesebbé teszi a városban eltöltött időt. Ráadásul, az 55-ös mórachalmi elkerülő út (2015-ös) átadásával jelentős közlekedési tehertől tudott mentesülni a város centrumterülete, így a minőségileg lecsökkent zajszint is tovább erősíti a vendégek komfortérzetét.¹⁷⁹ A leírás első részében felvonultatott kronológiai áttekintés elsődleges célzata volt, hogy a fürdő hiteles szakmai előre haladását bemutassa. Ezáltal pedig megismerhetővé és megérthetővé vált, hogy a folyamatos kisebb-nagyobb fejlesztésekkel napjainkra ténylegesen el lehetett érni azt: Hogy országos, sőt nemzetközi kitekintésben is méltán elismert és megbecsültté válhasson a Mórachalmi Szent Erzsébet Gyógyfürdő, és az intézménynek otthont adó város, Mórachalom. Ezen folyamatok révén vált Mórachalom városa a fürdő-, gyógy- és egészségturizmus nagytérképének megkerülhetetlen és respektált szereplőjévé.

¹⁷⁹ Érdemes utalni Marosi és Bitófalvi 2014-es tanulmányának összefoglaló gondolataira (109-110. old.), amelynek sorai még az 55-ös elkerülő út megépítése és átadása előtt íródtak. A szerzőpáros szerint a centrumterületeken szállást bérlő vendégek komfortérzetének és biztonságának növelése szempontjából valamilyen megoldást kell találni a kamionok, tehergépjárművek jelenlétére (értsd: sebességkorlátozás) és az általuk okozott zajok redukálása is szükséges (pl.: többretegű hangszigetelés). Az elkerülő úttal eme problémák teljes mértékben megoldottak.

Függelék: A Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő teljes térképe. Forrás:
<https://erzsebetfurdo.morahalom.hu/hu/medence-terkep>

Szent Erzsébet
Mórahalmi Gyógyfürdő

Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő információs térkép

Medencék

- I. Íves gyógymedence
- II. Súlyfürdős gyógymedence
- III. Merülő medence
- IV. Szabadtéri gyógymedence
- V. Tanuszdai gyógymedence
- VI. Tanuszdai tanmedence
- VII. Fedett gyermekpancsoló
- VIII. Wellness medence
- IX. Csobbanómedence
- X. Kneipp-medence
- XI. Relax medence
- XII. Kalandmedence
- XIII. Jakuzzi
- XIV. Pancsikoló medence
- XV. Bébipancsoló
- XVI. Emeleti galéria jakuzzi
- XVII. Úszómedence
- XVIII. Élmény és tanmedence
- XIX. Kültéri gyermekpancsoló
- XX. Csúszdás élménymedence
- XXI. Rendezvénymedence

Kiszolgáló helyiségek

- 1. Gyógyfürdő főbejárat
- 2. Erzsébet gyógyvizikút
- 3. Thermál Panzió***
- 4. Varga Csárda
- 5. Gyógyászati bejárat
- 6. Nyári öltöző és napozó
- 7. Büfékor
- 8. Büfé
- 9. Szezonális büfé
- 10. Gyermekjátsszobház (pelenkázó)
- 11. Finn szauna
- 12. Infra szauna
- 13. Bio szauna
- 14. Cőzkabin
- 15. Fényterápiás finn szauna
- 16. Aromaterápiás szauna
- 17. Újság, ajándék üzlet
- 18. Csendes pihenőhely
- 19. Colosseum Hotel****
- 20. Szauna sziget
- 21. Kávézó (emeleten)
- 22. Ruhatár és értékmegőrző
- 23. Elixír Hotel*** és Étterem
- 24. Egészségügyi Központ (Szent László park 3.)
- 25. Játsszótér
- 26. Nyári bejárat
- 27. Koktélbár
- 28. Erzsébet Kávéház
- 29. Strandröplabda pálya
- 30. Gyógyászati recepció II.

Gyógyfürdő nyitva tartás:
 A fürdő nyitva tartása egész évben december 24-e kivételével az alábbiak szerint:
Hétfő, Kedd, Szerda, Vasárnap 8-20 óra
Csütörtök, Péntek, Szombat 8-22 óra között.

Főbejárat:
 H-6782 Mórahalom, Szent László park 4.

Nyári bejárat:
 H-6782 Mórahalom, Millenniumi sétány 16.
 Tel: +36-62 281-039, +36-30 257-7266
 E-mail: furdo@morahalom.hu
 erzsebetfurdo.morahalom.hu
 facebook.com/furdomorahalom

Őn itt áll: ●

MÓRAHALOM

ERZSEBETFURDO.MORAHALOM.HU
FACEBOOK.COM/FURDOMORAHALOM
 6782 Mórahalom, Szent László park 4.
 Tel: (+36) 62 281-039

Sport és kultúrturizmus: A Futó-Dobó Lovasközpont és a Patkó Lovas Színház

A lovassport és Mórahalom

A mórachalmi Lovasközpont 2012-ben nyitotta meg kapuit, s az azóta eltelt évek tükrében kijelenthető, hogy a lovassport és kultúra népszerűvé válása elvitathatatlan módon halad előre. Természetesen, ehhez a tendenciához nagyban hozzájárul a településvezetés támogató hozzáállása és a mindenkori munkatársak szakmai professzionalizmusa, illetve elkötelezettsége. A lovassport felkarolása és tudatos formálása Mórahalom sportkoncepciójának képezi a részét, amely a sportolási lehetőségek kiszélesítését, az egészséges életmódra nevelést és a sport általi közösségformálást egyaránt elérendő s mindenkor szem előtt tartandó célként fogalmazza meg.¹⁸⁰ A következő írás által betekintést fogunk nyerni abba, hogy az évek alatt ez a tervzet miként ültetődött át a gyakorlatba, hogy vált a Lovasközpont a város határain jóval túlmutató versenyek rendezését is biztosító, elismert lovassport helyszínné; miként nyert teret az oktatásban megvalósuló szerepvállalása; és természetesen, az országos hírnévvel rendelkező Patkó Lovas Színház hódító útja is reflektorfény alá kerül.

A 2010-es évek elején a város vezetése elhatározta, hogy kiszélesíti a sport és turisztikai kínálatát, s eme szándék jegyében valósult meg a Futó-Dobó Lovasközpont megnyitása is.¹⁸¹ Az intézmény megnevezése, miszerint lovasközpontként működik, nagyon pontosan foglalja keretbe azt a sokféleséget, amelyet ténylegesen központként igyekszik képviselni, összefogni és kiszolgálni. Értve ez alatt a lovasoktatást, a lovászképzésben való részvételt, a különböző szintű versenyek megszervezését és lebonyolítását, a lovak segítségével megvalósuló állatterápiás foglalkozásokat, avagy a gyermekek között oly népszerű táboroztatást. S természetesen az utóbbi években a felsorolás átvitt és gyakorlati értelmében vett színpadi felhozatalának elválaszthatatlan részévé vált, a kulturális kikapcsolódást új aspektusból megvilágító, egyben új szintre emelő Lovas Színházként történő működés is.

A kezdeti évek

A lovarda megnyitását követően nem sokkal, 2012 szeptemberétől Kis Aranka látta el a vezetői teendőket. Ebben az évben indult el az óvodások lovagoltatása, valamint az iskolásoknak is lehetőség nyílt lovas szakkörre jelentkezni, amelyeken rendszerint 10-15 gyermek vett részt. A 2013-as év pedig már a versenyeztetés lehetőségét is megteremtette, amelynek fontos állomása volt az első díjugrató verseny megrendezése. A versenyek sorából kiemelendő az országos hírnevű Nemzeti Vágta regionális állomásának – a Dél-Alföldi Vágta mórachalmi fordulójának – a lebonyolítása, amely komoly nézőközönséget is vonzott. Az intézménynek már a kezdetektől vállalt célja, hogy minél nagyobb közönséggel megszerettesse a lovas kultúrát és sportot, amelynek részét képezően nyári lovas táborok és egyéb események szervezésébe kezdtek. Ezekről Kis Aranka a következőket idézte fel: *„A húsvéti ünnepeket itt a lovardában és Colosseum Hotelnél is megünnepeltük, míg május elsején a Bivalyrezervátumba*

---

¹⁸⁰ A sportkoncepciók (2009, 2015) tartalmáról lásd a *Móra-Sport Nonprofit Kft.* bemutatását közlő szövegrészt.

¹⁸¹ Az intézmény elnevezése arra a 19. század végén élt Dobó István módos parasztagdára utal, aki a lovassport szerelmeseként, országszerte elismerést kiváltó sikerekkel övezve járta a versenyeket, amely okán kiérdemelte a „futó” becenevet. Így tehát a mórachalmi Futó-Dobó Lovasközpont elnevezése a vidéki társadalom és a lovas kultúra örökségét hivatott képviselni.

jártunk ki lovagoltatni az érdeklődőket. Nem utolsó sorban, rendszeresen vettünk részt az óvodában rendezett családi napokon is.”

A 2014-es év a szakmai fejlődés éve volt, ugyanis több olyan fejlesztésen és minősítésen esett át a lovarda, amelyek egyaránt az intézmény szakmaiságát mélyítették. Ebben az évben felépült egy tanterem, amely a leendő lovas képzések helyszínének lett kiépítve. Az év őszén már a szegedi Bedő Albert Erdészeti Iskola lovász képzésének is gyakorlati színterévé lépett elő a lovarda. Szintén jelentős elismerés, hogy még ebben az évben a lovarda a magyarországi lovasútra útvonalhálózat, az Eurohorse részének lett kinevezve. Ezen körülmények tükrében nem meglepő, hogy a létesítmény állatai egyaránt ló vizsgát tettek. Kis Aranka 2014 novemberéig irányította a lovarda mindennapjait.

A lovas kultúra a művészet és turizmus találkozási pontja: Lovas Színház

A Lovasközpont 2014 év vége és 2016 nyara közötti periódusát, az ebben az időszakban szakmai vezetőként dolgozó Kiss Mónika visszaemlékezéseire építve kerül ismertetésre. A Lovasközponttal szoros együttműködésben lévő Lovassport Egyesület megalakulásának évében, 2014-ben került Kiss Mónika a lovarda élére, amelynek irányítását igen motiváltan vette a kezébe, elég, ha csak a nyitó gondolataira helyezük szemeinket, miszerint: *„hatalmas lelkesedéssel vágtam bele a munkába.”* Majd így folytatta munkába állásának első periódusát

felelevenítő visszaemlékezését: *„Kezdetben a lovarda lovaival ismerkedtem meg és készítettük fel őket a csapatommal, hogy megbízhatóbb és képzetesebb lovaink legyenek. Hamar bebizonyosodott, hogy a rengeteg erőfeszítés meghozta gyümölcsét. Óriási örömmel és büszkeséggel töltött el, hogy a lovak rendkívül*

ügyesen helyt álltak az óvodások-, iskolások lovagoltatásán, lovas oktatásokon, a lovászok oktatásán, terápiás lovagoltatásokon és foglalkozásokon.” Ebben az időszakban még 8 lóval dolgozott a lovarda, amelyekből 6 az önkormányzat, 2 pedig Kiss Mónika tulajdonában állt. A foglalkozások időbeli felosztása szerint a délelőtti órákban a bölcsődések és az óvodások, míg délután az iskolások számára szóló programok valósultak meg.¹⁸²

A 2015-ös évben bővült a Lovasközpont tevékenységi köre, amelynek kézzel fogható eredménye lett, hogy egyre több gyermeket – és nem utolsó sorban felnőttet is – lehetett bevonni a kiszélesedett lovas foglalkozásokba. Ráadásul, magával a lovas kultúra és mentalitás megismerhetőségével kapcsolatban is több színtér indult kibontakozásnak. Ennek a folyamatnak az egyik fő részét képezte, hogy *„a lovarda részt vett a TÁMOP - Egy lépés az egészségünkért elnevezésű pályázatban, melyben a Lovasközpont a lovas fejlesztés keretein belül fogadta egész nyáron a környező települések tanulóit”* amelynek szervezet formájában *„ezen a nyáron a táboroztatás is beindult.”* Az előbb jelzett TÁMOP pályázat egy olyan megyei

¹⁸² Forrás: *Ismerkedés a Futó-Dobó Lovasközpont lovaival.* Móra-Net Televízió hivatalos youtube csatornája, 2015.01.20. Online: https://www.youtube.com/watch?v=kj1g63P_tMk

szintű kezdeményezés volt, amelynek célkeresztjében széles körű egészségfejlesztési módszerekkel történő megismerkedési opciók helyezkedtek el. S mivel a Lovasközpont eszméisége kezdetektől fogva az élményalapú, kompetenciafejlesztő és egészséges sportolás filozófiájára épült, így nem volt kérdéses, hogy Kiss Mónika vezetésével a lovarda csatlakozik ehhez a programhoz. A pályázat által megteremtődött a lehetősége annak, hogy több héten keresztül tartó, sokszínű lovas foglalkozások kerülhessenek kivitelezésre, amelyek révén számos gyermekcsoport nyerhetett érdemi betekintést a lovas kultúra szépségeibe.¹⁸³ Továbbá, a pályázat részét képezve szintén több héten át tartó tudatos egészségmegővő várasra irányuló programsorozat is kezdetét vette, amelynek egyik állomása volt az egészség és lovaglás témája köré szervezett lovardai családi nap. Az elméleti és gyakorlati tevékenységeket magába foglaló rendezvény az egész család számára, kicsiknek és nagyoknak külön szóló, élményekben gazdag programkínálattal várta az érdeklődőket.¹⁸⁴

A 2015-ös év egy olyan országos szintű újításnak a bevezetését is elhozta, amely által nemcsak maga a lovarda helyszíne, hanem egész Mórahalom Magyarország kultúrturisztikai közösségének elismert tagjává léphetett elő: Az év augusztusának végén Pintér Tibor

vezetésével elstartolt a Patkó Lovas Színház első évadja, amely a színházi szórakoztatás bátor, s úttörő megközelítésének nevezhető, mivel a színházi előadások fókuszába a lovak, a lovakkal megvalósuló történetmesélés és ábrázolás helyeződött.¹⁸⁵ A kulturális szórakoztatás tengerén vitorlát bontott Lovas Színház első évadját illetően a következő tapasztalatokat összegezte Kiss Mónika:

„Augusztusban a Lovasközpont fedeles Lovardájában – a Patkó Lovas Színházban – tartotta meg a Honfoglalás és a Mátyás az igazságos című előadásait a Nemzeti Lovas Színház. Az előadásokon Pintér Tibor és színészei mellett a helyi és környező települések lovasaival együtt, mint statiszták vettünk részt. Emlékszem, hogy mennyire nehéz volt, hogy a pályázatos és a táboros munkák után fáradtan vágtunk bele a lovainkkal a hajnalig tartó próbákba. Rendkívül megterhelő napok voltak ezek lónak és lovasnak egyaránt, de a végeredmény, az előadások, véleményem szerint

¹⁸³ Forrás: Csongrád Megye Fejlesztéséért Nonprofit Kft. (a továbbiakban: CSMFN Kft.) honlapján közöltek: *Lovas tréningen vettek részt ásothalmi gyerekek Mórahalmon*. 2015.09.11. Online: https://www.csongrad-megye.hu/csmfnkft/palyazatok_22.php

¹⁸⁴ A családi napon olyan izgalmas és fontos témákkal is megismerkedhettek a résztvevők, mint például a lovak viselkedése és a lóápolás, a terápiás lovaglásban rejlő lehetőségek, vagy az ember és a ló kapcsolata, s az ebből sarjadó lovaskultúra magyar jellemzői. A teljes programleírást lásd: *Családi napok Mórahalmon*, CSMFN Kft. 2015.09.11. Online: https://www.csongrad-megye.hu/csmfnkft/palyazatok_23.php

¹⁸⁵ A mórahalmi Patkó Lovas Színház a város önkormányzata és a Nemzeti Lovas Színház összefogásának eredményeképpen jött létre. Az első évad – a látogatói visszajelzések megfigyelésének célzata okán, még csak – 3 előadásból állt. Továbbá utalás szintjén megemlítendő, hogy az önkormányzat az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékparkkal is szerződéses viszonyt létesített, hogy ez által is még inkább professzionálisabb kereteket lehessen kialakítani a lovas foglalkozások, események és attrakciók kivitelezésének. A témában lásd: *Lovas színház is várja a vendégeket nyáron Mórahalmon*. Patkó Mórahalmi Lovas Színház, 2015.06.02. Online: https://www.youtube.com/watch?v=6PSDniBLrLw&feature=emb_logo

hatalmas sikerrel zárultak. Életem legnagyobb élményei közé tartozik mikor az előadások végén a Nemzeti Lovas Színház vezetője megköszönte a munkánkat és bement a nevetem, majd az imádott lovam nyergében lépkedtünk előre és hajoltam meg, miközben közel ezer ember tapsolt nekünk.”

A sikerhez vezető út kikövezése rengeteg próbát, felkészülést és természetesen elkötelezettséget igényelt minden résztvevőtől, így a helyi kötődésű, lelkes lovasok és lovaiktól egyaránt. Az előkészítés nehézségeiről Balog Ádám, a Mórahalmi Lovassport Egyesület vezetője elmondta, hogy maga a lovas színház, mint olyan, igen sok és intenzív hatásnak teszi ki az állatokat, akár a fényekre, akár a füstre, akár a hangokra, nem utolsósorban a relatíve nagy létszámú lovak együttes jelenlétére is gondolhatunk, amelyek mind-mind olyan tényezők, melyekhez hozzá kell szoktatni az érintett lovat. S természetesen ezektől a hatásoktól a ló gazdája sem mentesül, amelyet ráadásul még inkább befolyásol, hogy a ló és lovasa között milyen érzelmi-lelki kötődés van.¹⁸⁶ Röviden, e körülmények tükrében megállapítható, hogy a Lovas Színház első évadjában statisztaszerepet betöltő mórahalmi lovasok is komoly felkészüléssel vágtak neki az adott előadásnak.

A látogatói visszajelzések tükrében kijelenthető, hogy az első évad sikeresen vette az akadályokat. Ez pedig egyértelműsítette, hogy 2016-ban nemcsak folytatni indokolt a Lovas Színház működtetését, hanem kínálatbővítéssel is gazdagítani szükséges. A második évad a korábbi két darab és három előadás helyett, öt darabbal és kilenc teltházas előadással igyekezett kiszolgálni az egyre inkább nagyobb számú nézőközönség igényeit.¹⁸⁷ A megnövekedett előadásszám okán, a 2016-os, második évad már június végén elrajtolt, amire – s egyben vezetői tisztségének időszakára – a következők szerint emlékezik vissza a Lovasközpont akkori vezetője: *„A Patkó Lovas Színház új előadásokat kínált a nagyközönség számára: János Vitéz, Mágnás Miska, Musicalek Lóhátról, István a király és a Gladiátor. Én július végéig töltöttem be a Futó-Dobó Lovasközpont vezetői munkakörét és ezúton is szeretném megköszönni a csapatom és lovas barátaim munkáját, akik mindvégig segítettek és kitartottak mellettem. Továbbá köszönetet szeretnék mondani Nógrádi Zoltán Polgármester úrnak, hogy megtisztelt bizalmával, mikor kinevezett a vezetői tisztségre és Mórahalom város lakosainak a biztató és elismerő szavakat, amelyeket a munkám során és azt követően is kaptam.”* Mint a visszaemlékezésben olvasható, Kiss Mónika 2016 évének közepéig töltötte be a Lovasközpont vezetői posztját. Két éves működése során a Lovasközpont szakmailag még inkább elismertté vált, a lovas oktatás és foglalkozások szempontjából régió szerte keresték fel a jó hírnévnek örvendő lovardáját, s nem utolsósorban, az ő időszakában vette kezdetét az a Lovas Színház is, amely napjainkra országos szintű ismerettségel rendelkezik.

---

¹⁸⁶ Az első előadások előtt Balog Ádámmal készített interjú elérhetőségét lásd: *Már készítik fel a lovakat a lovas színházi előadásokra.* Patkó Mórahalmi Lovas Színház, 2015.06.24. Online: <https://www.youtube.com/watch?v=3pOCVDJXITs>

¹⁸⁷ Forrás: *Operett és musical válogatás érkezik sztárokkal a hétfőn Mórahalomra.* Patkó Mórahalmi Lovas Színház, 2016.07.04. Online: <https://www.lovasszinhaz.morahalom.hu/operett-es-musical-valogat-as-erkezi-k-sztarokkal-a-hetvegen-morahalomra/>

Újra nyeregben

2016 augusztusától Kis Aranka vette kezébe a lovarda szakmai vezetését. Első lépései között szerepelt a loállomány kapacitásának bővítése, amelyre építkezve 2017 tavaszán megtörtént a lovarda teljes területének körbe kerítése. Továbbá, ekkor készültek el a pihentetésére és legeltetésre is alkalmas villanypásztoros karámok. Az elmúlt évek egyértelművé tették, hogy a lovarda milyen népszerűséggel rendelkezik, és azt is, hogy megfelelő marketinggel még szélesebb bázisú közönséget lehet elérni. Ebből kifolyólag nem meglepő, hogy 2017-től kezdődően kiemelt figyelem irányult a lovarda rendezvényeinek és szolgáltatásainak népszerűsítésére. Ezen események igen széles skálán mozogtak, de általános jellemzésükként elmondható, hogy akár amatőr, akár szakmai eseményről is legyen szó, mindig szem előtt volt tartva a családbarát és közösségépítő célt: „Húsvétkor tojáskereséssel és játékos ügyességi vetélkedőkkel vártuk az érdeklődőket. Májusban és szeptemberben rendeztünk szabadidős lovasversenyt, ahol a lovarda lovasai mellett, a megye lovas csapatai is részt vettek. A lovasverseny mellett nyílt napot is tartottunk, ahova Mórahalomról és vonzáskörzetéből jöttek érdeklődők, akik kipróbálhatták a lovaglást, szalma labirintust, arcfestést, csillám tetoválást, hagyományörző játékokat és kézműves foglalkozásokon vehettek részt. A nyári időszakban megkezdődtek a lovas táborok, 15-20 fő részvételével 3 turnusban. Itt a gyerekek megismerkedhetnek a lovardával, a lovak életével, takarmányozásával, lóval való bánásmóddal. A tábor végén színvonalas lovasbemutatót tartottak a szülők számára, a kisebbek póni lovon prezentáltak lovas torna gyakorlatokat, a nagyobb,- tapasztaltabb gyerekek pedig kariüsszel lovaglást mutattak be négyes csoportokban.” – foglalta össze Kis Aranka.

Szakmai szempontból a 2017-es év egyik legfontosabb fejleménye volt, hogy a *Furioso - North Star Lótenyésztő Országos Egyesület*tal kooperálva megteremtődött a lehetősége annak, hogy a lovarda helyet biztosítson a tenyész mének kiválogatásának és vizsgájának. Ez igen nagy megtiszteltetés volt a lovarda számára, hiszen a lovász tanulók élöben vehettek részt a mén vizsgán, amelynek keretei között: Segíthettek a különböző feladatok előkészítésében, hallhatták a bírálók szempontjait, részt vehettek a mérésekben. Azaz, beleláthattak olyan folyamatokba, amelyeket addig csak rendezők, tulajdonosok és bírálók ismerhettek. Továbbá, 2017 óta évente két alkalommal kerül megrendezésre a

megteremtődött a lehetősége annak, hogy a lovarda helyet biztosítson a tenyész mének kiválogatásának és vizsgájának. Ez igen nagy megtiszteltetés volt a lovarda számára, hiszen a lovász tanulók élöben vehettek részt a mén vizsgán, amelynek keretei között: Segíthettek a különböző feladatok előkészítésében, hallhatták a bírálók szempontjait, részt vehettek a mérésekben. Azaz, beleláthattak olyan folyamatokba, amelyeket addig csak rendezők, tulajdonosok és bírálók ismerhettek. Továbbá, 2017 óta évente két alkalommal kerül megrendezésre a

Homokháti lovas túra, amelyen a résztvevők 1 napos túra keretében ismerhetik meg a település értékes környezetét: „A déli pihenőt a Bivalyrezervátum területén tartjuk, ahol ló és lovas egyaránt megpihenhet, majd egy közös ebéd elfogyasztása után folytatjuk a túrát és este érkezünk vissza a lovardába” – ismertette Kis Aranka. Kultúrurisztikai szempontból nézve tovább folytatódtak a különböző zenés előadások. Az év első nyári hónapjában megkezdődtek a színházi előadások is, amelyek között 2 szabadtéri, 3 koncert és 8 lovas színházi előadás került megrendezésre. Ezen műsorok között fellépések és előadások voltak láthatóak, mint például: a *Somnakaj*, a *Tiéd a világ*, *Boban Marković*, *Ismerős arcok*, *Demjén*, *István király*, *Mágnás Miska*, *Csárdás királynő*, nem utolsósorban a *Hófehéreke és a 7 törpe*.

2018-2019: Fókuszban a szakmai események

2018-ban a lovarda állatállománya tovább bővült, ráadásul a színházi lovak elhelyezését is meg kellett oldani. Ennek érdekében egy 10 bokszos nyári istálló épült fel, amely azért is volt szükséges és megfelelő, mert a versenyekre érkező lovak egy részének elhelyezését is lehetővé

tette. A lovardában rendezett versenyek minőségéről hű képet ad, hogy az évente egyre nagyobb létszámban jelen lévő lovasok úgy döntöttek, hogy 2018-ban (és azóta) a Csongrád-Csanád Megyei Díjugrató Bajnokság döntőjének helyszínéül szolgálhat a lovarda. Egy ilyen komoly presztízsű rendezvény megfelelő lebonyolításához új akadálypark beszerzését kellett megvalósítani. Ezzel kapcsolatban kiemelendő, hogy az eszközök forma- és színvilága a lovarda dolgozóinak és lovasainak egyéni ízlése által formálódott meg; tehát, ezek az alkotások tovább mélyítették az érintettek közösségtudatát. Továbbá, ebben az évben Mórahalmon került megrendezésre az első díjlovas verseny, illetve az évet záró Díjlovas Regionális Bajnokság döntője is. Ez utóbbi igen értékes hozadékkal bírt, mivel az eseményről – és az annak otthont adó lovardáról, városról – igen jó véleménnyel távoztak a lovasok. Az év vége nem kevésbé volt jelentős, mivel novemberben megrendezésre került az első fedeles díjugrató verseny. Az esemény meghatározó volta abban domborítható ki, hogy ez a verseny megnyitotta a kapuját annak, hogy a lovarda a Csongrád-Csanád megyei fedeles díjugrató bajnokság aktív résztvevőjévé válhasson.

Természetesen, 2018-ban is folytatódtak a színházi előadások, amelyek keretein belül 4 színpadi performansz, 1 néptánc előadás, 1 koncert és 8 kiváló lovas színházi előadás várta az érdeklődő közönséget. Az előadások sorából kiemelkedett a *Jimmy musical*, a *Függőnyt fel*, a *Leányvásár*, a *Rózsa Sándor* és mondani sem kell, hogy az a *Kincsem* is, amely a lovas kultúra és sport egyik legautentikusabb darabjaként maradt meg az látogatókban. A lovarda aktuális évének rövid bemutatása nem lenne teljes az ekkor végzett lovász tanulók megemlézése nélkül: Hiszen a lovarda munkatársainak életében a 2018-as esztendő feledhetetlen állomása volt, hogy „*ebben az évben búcsúztunk el az első végzős lovász tanulóinktól, akik végzettségükhöz méltóan, természetesen lovas ballagással köszöntek el a lovardától és a várostól. Lóháton és fogaton vonultak végig a város főutcáján, így a Polgármesteri Hivatal épülete előtt is, ahol Nógrádi Zoltán polgármester úr, az önkormányzat dolgozóival és a város lakóival egyetemben üdvözölték az ifjú lovászokat.*”

2019 februárjában került sor az első díjugrató továbbképzésre, amelyet Tuska Pál military olimpikon 20 lovas részvételével tartott meg. A kurzusról a következőket foglalta össze a lovarda vezetője: „*Minden résztvevő az ismereteit gyarapítva, elégedetten tért haza; egyúttal megfogalmazódott az az igény, hogy ezzel a képzéssel hagyományt teremtve, minden évben egy neves edzőnek kell ilyen jellegű kurzust tartania.*” Kora tavasszal a díjlovasok és az idomítás

számára egy olyan edzőtábor került megszervezésre, amelyet Dallos Zsófia, többszörös magyar bajnok, világkupa helyezett díjlovas tartott. A képzésen 14 lovas páros vett részt, akik egyéni és páros foglalkozásokon mélyíthették el a tudásukat. Az edzésekről külön érdemes elmondani, hogy személyre szabottan szorgalmazták az egyéni fejlődést, mivel a

A lovasközpont és a Lovas Színház szíve.

lovasok és lovaik képzettségi szintjéhez igazodtak. Az előbbieken jelzett két foglalkozásról összességében megállapítható, hogy jelentős érdemük volt abban, hogy a megyében tevékenykedő edzők magas színvonalú, szakmai továbbképzését elősegítsék.

2019-ben természetesen tovább folytatódtak a színházi előadások, amelyeken a nagy népszerűségnek örvendő, visszatérő előadások mellett, új darabokat is láthatott a nagyjérdemű: Ilyen volt a *Pál utcai fiúk*, a *Miniszter félrelép*, az *Elvisz*, *Oltár*, a *Miami* és a *Naftalin*. A lovas színházi előadások közül a *Drakula*, és a *Ludas Matyi* debütálását kell kiemelni. Külön kuriózum, hogy eme évad keretei között látogatott el Mórahalomra a 100 tagú cigányzenekar is, akik egy igen színvonalas előadást tartottak. „*Rendezvényeinket szeretnénk minden évben azonos időszakban megrendezni ezzel hagyományt teremtve Mórahalmon a lovas életnek és a lovas rendezvényeknek is*” – összegezte Kis Aranka.

Ezer Év Parkja: Kultúraközvetítés maketteken keresztül

Előttörténet és általános ismertető

A történelmünk, a kultúránk, az épített örökségeink, egyszóval a múltunk értékeinek megőrzésére irányuló törekedés közös felelősségünk, mivel ezek által érthetjük meg a jelenünket, és ezek által készíthetjük fel magunkat a jövő kérdőjelekkel terhelt kihívásaira. Eme gondolatiság jegyében, 2015-ben nyitotta meg kapuit a közel kéthektáros területen elfekvő kulturális intézmény, a korábbi megnevezésében csak Mini Hungary Park néven ismertté vált makett park. A létesítmény Mórahalom külterületén, a Móradosombi körútnál épült fel, Szegedtől kb. 20 km-re fekszik. Tekintettel a település déli határszakaszhoz közel eső elhelyezkedésére, a határon túlról is könnyedén megközelíthető az év minden napján nyitva tartó makett park.

A magánkezdemenyezésből létrejött szabadtéri kiállítóhely a történelmi Magyarország 48 építészeti szimbólumát foglalja magába, túlnyomó többségében 1:25-ös méretarányú makettek formájában.¹⁸⁸ A park fizikai kialakítása igyekszik a trianoni békediktátum előtti Magyarország területi kiterjedését bemutatni, így magába foglalja a Felvidék, Kárpátalja, Délvidék, Erdély és Burgenland egyes jeles épületeit is, természetesen azok földrajzilag megfelelő elhelyezéssel egyetemben. Továbbá, a makett park fizikai adottságainak elválaszthatatlan részét képezi a topográfiai szempontból szintén pontos vízhálózati rendszer (Duna, Tisza, Dráva, Rába, Balaton és Fertő-tó) kiépítettsége. Nem utolsó sorban megemlítenő az az alapvetően nem közismert tény, hogy már maga a fogadóépület is egy élő „történelmi relikviának” tekinthető, mivel az 1920-as évek végén létrehozott domaszéki népiskola mintájára épült fel.

Mérföldkő: Tulajdonosváltás és a fejlődés útjára lépés

Bő két évvel a park megnyitását követően, az akkora egyértelműen terebélyesedő, súlyos üzemeltetési hibák sorozata egyre inkább visszafordíthatatlanná vált. Ennek a folyamatnak az oka abban öltött testet, hogy az akkori tulajdonosi kör méltatlan módon elhanyagolta a makett parkot. Ugyanakkor, eme fejleményekkel párhuzamosan az önkormányzat elhatározta, hogy megóvjá az enyészetté válástól ezt az értékes kulturális intézményt, így amint a hivatalos körülmények lehetővé tették, a város önkormányzata megvásárolta a parkot, majd koordinálását a Móra-Tourist Nonprofit Kft.-re bízta. A tulajdonváltást követően pedig, ténylegesen mindenre kiterjedő, s addig nem tapasztalt, minőségi fejlesztések – napjainkig ható és tartó – korszaka vette kezdetét az intézmény életében, amelyet összefoglalóan mérföldkőként jellemezhetünk. A következő sorokban pedig ezt a nagyívű fejlődési pályát és annak állomásait ismerhetjük meg a park intézmény- és szakmai vezetőjének, Rózsa-Tóth Adriennek, illetve személyemnek¹⁸⁹ a nézőpontjából, aki a makett park történése, múzeumpedagógusa és kurátora.

---

¹⁸⁸ Két kivétellel, ugyanis a hajósi pincefalú és Petőfi Sándor kiskörösi szülőháza 1:10-es méretarányban készültek el, ugyanis ezek 1:25-ös verziói olyan méretekben lecsinnyították volna a jelzett épületeket, hogy a park makettállományából szemmel láthatóan kilógtak volna. Ide kapcsolódóan ki kell bontani a park szlogenjének jelentését, miszerint „*kicsiben a legnagyobb*”. Az elnevezés pragmatikusan arra utal, hogy a mórhalmi makettparkban található épületek méreteit összehasonlítva az egyéb hasonló tematikájú parkokban (lásd például szarvasi, kisbéri) találhatók, kijelenthető, hogy fizikailag itt a legnagyobb méretűek a makettek.

¹⁸⁹ Fodor István, aki eme jubileumi könyvnek a főszerkesztője.

Akárcsak egy szakma esetében, ahhoz, hogy magas minőségben lehessen végrehajtani egy-egy tevékenységet, fontos, hogy az adott területen nagy gyakorlattal rendelkező és kompetens személyektől ismerhessük meg az elméleti tudnivalókat. Nem volt ez másként a makett park esetében sem, amely működését tekintve egy muzeális-kulturális intézmény, így meg kellett találni azokat a múzeumi szakembereket, akik a park működtetési és hasznosítási koncepcióját a legcélravezetőbb módon képesek kidolgozni. A park átvételével párhuzamosan, az önkormányzat már felvette a kapcsolatot a Kecskeméti Múzeum és a Cifrapalota szakembereivel, Végh Katalinnal és Szabóné Bognár Anikóval, akik a főbb működésbeli irányelvek kidolgozásával lettek megbízva. Az érem másik oldalán pedig, maga a park környezetét volt szükséges fenntartható, esztétikus és látogatóbarát formába önteni. Ezen elérendő cél megvalósításához vezető út megtervezéséért az országos szinten is elismert Andor Anikó tájépítész felelt.¹⁹⁰ Így formálódott meg a makett park újra gondolásának – de akár fogalmazhatunk úgy is, hogy újra születésének –, komplex elméleti kerete, amelynek gyakorlatba történő átültetése volt a következő lépcsőfok. Ezt tette lehetővé, hogy hosszú és gondos előkészítést követően a makett park sikeresen elnyert egy 118 millió forintos állami támogatással bíró GINOP 5.1.7-es pályázatot, amely „a Mini Hungary Park látogatóbarát fejlesztése” néven vonult be a park történetébe.¹⁹¹ A vonatkozó munkálatok 2019 évének elején indultak el, amellyel párhuzamosan fontos megemlíteni, hogy a beruházásnak köszönhetően nemcsak a park megújulása valósulhatott meg, de 14 új munkahely is létrejött.

Arculatváltás

Az előbbieken során felvezetett *tabula rasa* – tehát egy új lap, egy új fejezet, ami kezdetét vette a tulajdonosváltástól – elválaszthatatlanul összekapcsolódott az arculatváltás indokoltságával: Hosszú hetek, hónapok szellemi izzásának kohójában formálódott meg a park új elnevezése és logója. Kiindulópontként szolgált, hogy olyan egyértelmű koncepciót kell kreálni, amely a leghitelesebb módon képes a park mondanivalóját képviselni: Így született meg az Ezer Év Parkja, amely a magyar történelem és kultúra roppant gazdag ezer évére utal. Logónkban pedig arra törekedtünk, hogy ezt az átfogó időkeretet úgy tudjuk megjeleníteni, hogy közben játékos, modern és letisztult formákat alkalmazunk. Ezen tényezők összevegyítéséből jött létre az az új arculati elemünk, amelynek háttérében a honfoglalást reprezentáló ópusztaszeri Árpád-emplékművet, míg előterében a honfoglalás ezredik évfordulójára felépített csodás Országházunk sziluettjét álmotdunk meg. Hiszen ezek az épületek szimbolikusan is keretbe foglalják a magyar történelem ezer éves múltját, egyben jelenét, amelyet makettjeink és egyéb kiállításaink, illetve szolgáltatásaink segítségével egyaránt törekedünk bemutatni.

¹⁹⁰ A település urbanizációs fejlesztésében már addig is részt vevő Andor Anikó 2019-ben nyerte el az Év Tájépítésze kitüntetést.

¹⁹¹ Teljes azonosító: GINOP-5.1.7-17-2018-00019, amely a Széchenyi 2020 program keretei között került meghirdetésre. A makett park honlapja: <https://ezerevparkja.hu/>

A park helyi formálói – a szakmai vezetők

Egy gyermek fejlődésében kiemelt jelentőségű, hogy milyen mintázatok lát a szüleitől, a családjától. Ezeket magáévá teszi, formálja a jellemét és identitását. Bizonyos vonatkozásban ez az elsőre akár érthetetlennek vélelmezhető hasonlat az Ezer Év Parkjáról is elmondható, hiszen a szakmai vezetők, mint gondos szülők igyekeznek óvni, nevelni és a sikeresség útjára terelni az „intézményesített gyermeküket”, a makett parkot. Előre le kell szögezni, hogy az intézményvezető kollégám, Rózsa-Tóth Adriennel kapcsolatos gondolataimat mindenféle protokollaritástól függetlenül öntöm szavakba, illetve azt is, hogy ilyen személyes megkomponálása gondolatot máshol – kivéve az előszót – nem fogalmazok meg ebben az értékes könyvben. A park újra gondolásának az elejétől, 2017 őszétől formáljuk együtt ezt a bizonyos, „két hektáros gyermeket”, s napjainkhoz érve egyértelműen kijelenthetem, hogy mód felett nagy megtiszteltetésnek érzem és akként is élem meg, hogy mellette és vele munkálkodhatók. Személyében egy roppant pozitív kisugárzású, kompetens, tette kész, a lehetséges megoldásokat mindig kiapadhatatlan kreativitással kereső embert ismertem meg. Talán szentimentálisként hat, de úgy vélem, hogy termékeny munkakapcsolatunk elválaszthatatlan részét képezi az emberi kötődés, amelynek leképeződése a makett park napról-napra történő formálásának, előre vitelének és – mint az előbbi sorokban utaltam rá – sikeressé tételezésének egyik tartópillérévé erősödött az évek során.

Tervezőasztalról a gyakorlatba I. – A park legyen park

A mérföldkőként jelzett GINOP pályázat, a tulajdonosi-üzemeltetői, és a szakmai vezetők hozzáállásának értelmében, a park fejlesztésének mindenekeelőtti kontúrjait: Az esztétikum, a modernitás és a kultúrákövetítés triumvirátusa által formált látogatóbarát jelleg megtestesítése hatja át. Ennek értelmében már magának az intézménynek a főbejárata is egy kiszélesített és környezetében kifinomult, esztétikailag megkomponált, belső világítással rendelkező előtéren keresztül érhető el. A pályázatnak köszönhetően végre megteremtődött

A parkosítás eredménye.

annak a lehetősége, hogy a park, a szó hagyományos értelemben vett jelentésében is megmutathassa addig nem látható szépségét. Értve ezalatt, hogy a makettekkel övezett parkrész teljes területén kiépítésre került az áramhálózat és az öntözőrendszer, amelyek okán megvalósulhatott a minőségi füvesítés is. Továbbá, ezzel párhuzamosan nagyszámú növényállomány (fák, díszcserjék, fűfélék és virágok stb.) került beültetésre,

amelyek telepítésénél különösen fontos szempont volt a tartósság, a környezeti autentikusság, és nem utolsó sorban a dekoratív megjelenés. A külső tér fizikai átalakításának központi elemét képezi az is, hogy kulturális és edukációs célokat szolgáló objektumokkal, így például

amfiteátrummal, s egyéb játszó terekkel, erdei domboldallal is gazdagodjon a park által nyújtott lehetőségek spektruma.

Tervezőasztalról a gyakorlatba II. – Pincéből foglalkoztató tér

A fogadóépület pincésintje a korábbi időszakban csak restaurációs műhelyként volt használatba véve, majd a GINOP 5.1.7. pályázat lehetővé tette, hogy célirányosan edukációs és közösségi ismeretterjesztő színtérré avanszállhasson. Természetesen, az alsó szint egy bizonyos része továbbra is lehetőséget biztosít az éppen helyben elvégzendő makett javítási munkálatoknak, de a fő hangsúly immáron az interaktív foglalkoztató térként való működésre helyeződött. Az átalakulás fő formálója ereje az új múzeumpedagógiai szolgáltatások képében jelent meg, így tehát a foglalkoztató tér különböző interaktív és múzeumpedagógiai előadások, kihelyezett tanórák, konferenciák, továbbképzések, filmvetítések, avagy korhű ruhákba történő beöltözések illusztris otthonává vált.

Tervezőasztalról a gyakorlatba III. – Múzeumpedagógia

Áttérve a múzeumpedagógiai fejlesztések széles tárházára, jelen sorok tartalmának megelőjeként külön lelkesedéssel forgatom virtuális tollamat, ugyanis egyértelműen hozzám nagyon közel álló területhez ért a park bemutatása. Az intézmény szolgáltatási kínálatának kidolgozottsága egyaránt magába foglalja a tradicionális (egyszerűbben: papír alapú) és a modern (azaz infokommunikációs), a gyermekeknek és külön a felnőtteknek kialakított, ténylegesen sokszínű múzeumpedagógiai eszköztárat. Vegyük ezeket sorba: Kilenc különböző témakör mentén kerültek kidolgozásra az úgynevezett témavezető füzetek, amelyekhez

Rózsa-Tóth Adrienn és Fodor István szakmai vezetők korhű viseletben az Országház előterében.

kiegészítésként, korosztály szerint differenciálva, gyermek s felnőtt kvízek is készültek.¹⁹² Ezek az anyagok egyéb játékos tartalmi színesítéssel, digitalizált (idegenvezetés) formában is igényelhetők, amelyek a fejlesztés keretei között beszerzett kültéri – kölsönözhető – tableteken érhetőek el. A tableteken a témák szerinti útvonalbejárás mellett, természetesen a park makett állományának gazdag információkkal telített, teljes körű felfedezése is az alapszolgáltatások részévé vált. A makett park szintén kiemelt újítása, amellyel egyértelműen interaktív módon hozható közelebb a történelem, s még inkább átélhetővé válik a kulturális örökségeink szépségei, az nem más, mint az igen széles kínálattal rendelkező korhű ruhák, illetve lovagköpenyek bevezetése. A szebbnél szebb és történelmi hűséggel elkészített ruhaköltemények gardróbja a fogadóépület alsó szintjén, tehát a lenti foglalkoztató térben található.

Továbbá, az Ezer Év Parkja alapvető szolgáltatásainak részét képezi a különféle iskolai táborok szervezése is, amelyek akár egy hetes periódusra is kiterjedhetnek. Különösen annak tükrében lehet ilyen hosszúra tervezni egy iskolás csoport látogatását, mivel igény esetén a város egyéb kulturális és turisztikai helyszíneinek kínálataiból válogatva, komplett oktatási és kikapcsolódással fűszerezett csomag összeállítását is lehet kérvényezni a park szakmai vezetőitől.¹⁹³ Természetesen a nyomtatott és digitális formában is elérhető kilenc téma köré font, illetve a park teljes makett állományát érintő ismeret együttes élő szakvezetés keretei között is átélhető. Ugyanakkor, a mindenkori látogatói igényekhez idomulva, gyakorlatilag bármilyen témában kérhető szakvezetés, akár kisebb, tematikus jellegű, akár nagyobb léptékű egyaránt. Ennél a pontnál egy kifejezetten fontos pillérhez értünk el, amelyet, mint aktív tanár és kutató, múzeumpedagógusi működésem lelkeségének táplálójaként értelmezek: Nem másról van szó, mint arról az elkötelezett küldetéstudatról, hogy a kultúrának, a felhasználható és alkalmazható tudásnak – a célcsoport szempontjából kortól, nemtől, képzettségtől függetlenül – mindig törekedni kell a megismerhetőségére és átadására. Ezért alkalmazom minden múzeumpedagógiai szolgáltatásomnál (szakvezetéstől, a csapatépítőig bezáróan) azt a kiindulást, hogy előzetesen igyekszem feltérképezni az adott csoportot, közösséget, hogy minél hitelesebben, könnyen értelmezhetően és nem utolsó sorban, élményekben telített módon tudjuk az együtt töltött időt átélni. Foglalkozásaimnak elválaszthatatlan részét képezi a kommunikációban, fellépésben és tartalmában kor kompatibilis és kompetenciafejlesztő módszertani hozzáállás, nem utolsó sorban mindez egy emberközeli, derűs személyiséggé ágyazva.

Konferenciateremből múzeumi kiállítótér

Az intézmény mindig kereste és keresi azokat az innovációs lehetőségeket, amelyekkel a kultúrákövetítésben betöltött helyét és szerepét mélyíteni képes. Ennek a szándéknak már a 2017-es tulajdonváltást megelőzően is voltak kitapintható jegyei, így például a park

---

¹⁹² Témák: Történelmi, életrajzi, várak, vallási, érdekességek, irodalmi, építészeti stílusok, kastélyok és zenei. A vezető füzetekben található leírások magyar és angol nyelvűek, színes, képekkel gazdagon illusztrált anyagok. Mind a füzetek, mind a kvízek egyaránt megvásárolhatók az intézmény fogadótermében.

¹⁹³ Szemléltetésként lásd: Az adott programcsomag részét képezően a park meglátogatása, illetve különböző szolgáltatásainak igénybevétele mellett, egy forró nyári napon a városi fürdő medencéinek felüdülést garantáló felkeresését követően, a Nagyszéksósi Bivalyrezervátum természeti kincseinek az átélése is könnyedén összehangolható; hiszen amennyiben az érintett csoport nem rendelkezik saját busszal, akkor a Móra-Tourist Kft. által biztosított Buba-busz szolgáltatással is megoldható a helyszínek közötti közlekedés.

konferenciatermében installált borbélykiállításra utalhatunk. Majd az önkormányzati irányítás alá helyeződés idejétől egyre inkább fokozottabbá vált a jelzett terem kiállítási szintérré történő formálódása, s az ehhez vezető út egyik központi részét képezte a gyufából készített vármakettek több éven át tartó prezentációja. A túlnyomó többségében középkori várakat s erődöket megelevenítő kicsi makettek Miklós János várfundáló művész kezei között nyerték el roppant részlet gazdag és történelmileg hű alakjukat, amelyek a látogatók körében igen nagy népszerűségnek örvendtek.¹⁹⁴ Ezek után az igazán nagy horderejű előre lépést egy 2019-es hungarikumi pályázat tette lehetővé, amelynek középpontjába a magyar értékek reprezentációja helyeződött.¹⁹⁵ A múzeumi szintér állandó s időszakos kiállítások berendezésére is alkalmas,

amelynek kezdő installációját három szempont körvonalazta: 1., A kiállítási tárgyak a teljes nemzeti értékpiramist fedjék le, más szavakkal, a települési értékektől a legmagasabb szintű magyar értékekig, a hungarikumokig terjedően minden szint legyen képviselve legalább egy aspektusból. 2., Az installáció részét képező tárgyak a park makett állományához

kapcsolódjanak, ezáltal még inkább szélesíteni lehet az adott makettel kapcsolatos információk szemléltetését. 3., Nem utolsó sorban pedig, számos múzeumpedagógiai program és esemény kiegészítő eszközeként is szereppel rendelkezzen a kiállítás. Az előbbi elméleti szempontokra gyakorlati példaként lásd a következő leírást: A parkban megtalálható, a települési és megyei értéktári kapcsolódással is bíró Petőfi Sándor kiskőrösi szülőháza, amelyhez a költőfejedelem 1848-1849-es emléktárgyai – így például festmények, könyvek, kokárdák, korabeli kítűzők – adnak kiállítási alapot. Ezek az eszközök akár történelmi, akár irodalmi vonatkozásban is korhű szemléltetéssel bírnak, s az aktuális március 15-i ünnepi eseményhez tökéletesen társíthatók. Természetesen, az adott kiállítás, az azt teljességében megszervező múzeumpedagógus kurátori vezetésében is megtekinthető.

A restaurációs tevékenységekről

A 48 darabból álló makett kiállítás minden képviselője az új arculati körülményekhez igazodó, modern információs táblával gazdagodott, amelyeken az adott épületről szóló magyar és angol nyelven közzétett alapvető ismeretekkel találkozhat a látogató. Természetesen, egy kültéri makett park esetében elsőrendű feladat, hogy a makettek folyamatos restauráció és megújulás alatt álljanak, amelyre az adott lehetőségek tükrében mindig nagy hangsúly helyeződik. Jelen sorok írásáig a meglévő makettek mintegy kétharmadának felújítása már megvalósult, amely eredmény a viharvert előzmények tükrében igen jelentősként

¹⁹⁴ A park vezetői, illetve valamennyi munkatársa nevében is hálásan köszönöm Miklós Jánosnak, hogy értékes alkotásait rendelkezésünkre bocsátotta.

¹⁹⁵ A kiállítótér létrehozását a HUNG-2019 kóddal ellátott „Értékeljünk! - nemzeti értékeink bemutatása sajátos koncepcióban” elnevezésű pályázat tette lehetővé.

jellemezhető.¹⁹⁶ Ezen restaurációs munkálatok, főképpen a nagyobb lélegzetvételűek anyagi háttérének a megteremtését az önkormányzat biztosítja.

Zárásként – A kulturális kikapcsolódás kiapadhatatlan forrása

A fejlesztések és szolgáltatások bővítésének szándéka közel sem ért a végéhez, hiszen csak a közeljövőben is rengeteg olyan terv fog ráállni rá a megvalósulás útjára, amelyek a makett park attraktivitását és kultúráközvetítői szerepvállalását minőségileg fogják tudni előre vinni. Így például a téliesítés területén jelentős állomás lesz az infrafűtés és betonfűtés kiépítése, amelyek a téli időszakban úgy teszik láthatóvá az érintett maketteket, hogy közben állaguk védelmét is biztosítják. Továbbá, igen nagy modernizációs lépés lesz az épületek és magának a környezetnek az interaktivizálása, amelyet kiegészít egy egyedileg készített, tematikus játszótérnek a felépítése is. Terveink között szerepel a környezetbarát energiák felhasználásának kiszélesítése, így a napsütésben igen gazdag körülményt napelemek által szeretnénk hasznosítani.¹⁹⁷ Nem utolsó sorban, magának a makett állománynak a bővítése pedig a későbbi terveink között helyezkedik el.

Összességében kijelenthető, hogy a pár éves múltra visszatekintő intézmény életében 2017 második felétől – az önkormányzati tulajdonba kerüléstől – egy olyan minőségi előre lépés időszaka köszöntött be, amelynek hatására: A park külső területe teljes, a belső részei

részleges átalakításon, a 21. századi igényekre egyértelműen reagáló látogatóbarát és szolgáltatás bővítő fejlesztéseken estek át a közelmúltban. A makett park további fejlesztései, múzeumpedagógiai szolgáltatásai és a szakmai vezetők mélyen elkötelezett hozzáállása is egyaránt azt a célt szolgálják, hogy a makett park az ország kulturturisztikai térképének megkerülhetetlen állomásává váljon.

Avagy Rózsa-Tóth Adrienn szavaival élve: „*Célunk, hogy egy olyan szuper, kikapcsolódást biztosító úti céllá váljon a mórahalmi Ezer Év Parkja, amely a város egyéb remek turisztikai lehetőségei mellett, az egész család számára élményekben gazdag időtöltést tudjon biztosítani.*”

¹⁹⁶ Egy gondolat erejéig utalnunk kell arra a megkerülhetetlen állapotra is, hogy a 2017-es tulajdonváltáshoz vezető egyik legfontosabb, ha nem a legfontosabb tényező az volt, hogy a korábbi tulajdonosi kör nem fordított kellő figyelmet a makettek fenntarthatóságára, így a váltás követően számos makett igencsak leharcolt állapotba került az új tulajdonosok és irányítók gondozásába.

¹⁹⁷ A *kiszélesítés* megfogalmazás arra utal, hogy a fogadóépület (és természetesen annak az alsó szintje is) alternatív fűtőtechnikát használ, így az intézmény nem gázzal, hanem termálvízzel kerül felmelegítésre a téli időszakban.

A közművelődés és a kultúra szolgálatában

Szemelvények a közösségi művelődés eszköztárából

Az Alsótanyai Gazdasági Egyesülettől napjainkig

A településre mindig is oly jellemző tudatos gazdatársadalom, amely önerőből már a 20. század elején saját székházat, művelődési központot épített magának (tegyük hozzá, nem is akármilyet) – ezáltal megteremtve a tanyai életformához szervesen hozzákapcsolódó képzési-, gazdálkodási és kulturális-művelődési kitérési lehetőségeket – követendő példát állított az utókornak.¹⁹⁸ Az épület közel 100 évig szolgálta az itt élőket, majd megérett az idő arra, hogy egészen más funkciókkal, s tartalommal, egy megváltozott környezetben újjáépüljön. Ugyanakkor, 1995 és 2003 között volt egy átmeneti időszak, amikor gyakorlatilag épületbázis nélkül, de mégis erős lokalitással, együttműködéssel, a civil szervezetek sorra alakulásával (vagy újjáébredésével), új hagyományok-ünnepek megszületésével, a tanyai életforma újragondolásával egy nagyon izgalmas közművelődési időszak volt jelen Mórahalom életében. Ebben a kulturális értelemben formálódó időszakban született meg a közösségi művelődés fogalma, ami a településen élők aktivitására, a lokálpatriotizmusukra, a helyi identitás erősítésére, a beszűkült lehetőségek kiszélesítésére, az önkormányzat-, a civil- és a vállalkozói szféra együttműködésére építkezett. Ezeknek a fontos éveknél az egyik pionír formálója volt Bóka Zita közművelődési szakember, aki így emlékezett vissza: *„Ebben vehettem részt, ezt a közös gondolkodást, cselekvési kedvet aktivizálhattam egy évtizeden keresztül, ház nélkül, hiszen csak a mai könyvtári olvasóterem állt rendelkezésünkre közösségi színhelyként.”*

Fókuszban a helytörténet

A település örökségének kézzel foghatóvá tételezése érdekében megindult egy szisztematikus helytörténeti kalandozás. Szerencsére, a helyi emberek nyitottsággal viseltettek a múltjuk megismerésére törekvő kezdeményezés iránt, s így könnyedén lehetett mozgósítani őket, hiszen eme magasztos folyamat részesei kívántak lenni. Így indult meg az a helytörténeti gyűjtés, amelynek eredményeképpen létrejött a helytörténeti ház gyűjteményének alapja, illetve sorra születtek meg a „Móraalmi Krónika” címmel ellátott, roppant olvasmányos jellegű helytörténeti kiadványok is.¹⁹⁹ A krónikák írója-szerkesztője, Magyar Istvánné úgy kívánt emléket állítani a múltnak, hogy gondolatainak megszövegezésénél a könnyed és szórakoztató, ugyanakkor megfelelő alapossággal utánajárt és kutatott információkat a közérthetőség égisze

---

¹⁹⁸ Az első alulról létrehozott közművelődési helyszínt, 1905 júliusában az Alsótanyai Gazdasági Egyesület alapította. Forrás: Horváth Dezső: *A művelődés és intézményei*. In: Juhász Antal (szerk.): Mórahalom: A település földje és népe. Kiadja: Mórahalom Város Önkormányzata, 1992: 311-314. old. A tanyasi, mezőgazdasági munkát végzők meghatározó arányába enged betekintést Juhász Antal kutatása. Megállapítása szerint, az 1960-as években a lakosság 2/3-a tanyákon élt, ezt erősíti meg Bóka Zita is, aki szerint az 1970-es években az emberek 67%-a dolgozott a mezőgazdaságban. Forrás: Juhász Antal: *Életmód és művelődés a móraalmi tanyákon 1968-ban*. Forrás folyóirat 48. évf. 12. sz., 2016: 90. old.; Bóka Zita: *Mórahalom kialakulása és a mezőgazdasági átszervezési kísérletek gondjai (1950-1994)*. Belvedere, III. 5-6., 1996: 84. old.

¹⁹⁹ Sorrendben: *Móraalmi Kalendárium 1999*. Mórahalom, kiadja: Községi Ház, 1999. *Móraalmi Krónika 2000*. Mórahalom, kiadja: Községi Ház, 2000. *Móraalmi Krónika 3. 2001-2002*. Mórahalom, kiadja: Községi Ház, 2003. A könyvek főszerkesztője az a Magyar Istvánné volt, akinek elvülhetetlen érdemei vannak a móraalmi helytörténeti gyűjtésekben. Állhatatos és kitartó munkássága minden további helytörténeti kutatás alapjává vált.

alatt adja ki a kezei közül. Természetesen, a krónikák formavilágának megkomponálása a fogadó fél szándékát is hűen tükrözi, miként megismerhetjük ezt Bóka Zita érveléséből:

„Izgalmas feladatnak tűnt, hogy ne a helytörténész, a kutató, hanem az itt élők szemével-szívével, az ő még élő emlékezetükkel írjuk meg a település történetét. Gyönyörű munka volt! Megtaláltuk azokat a helyi embereket, akik az iskolák, a kisvasút, a közigazgatás, az egészségügy, az itt élő meghatározó családok, személyek történeteit írták meg a saját, személyes élményeik nyomán. Régmúlt történetek, fotók kerültek elő, érdekes emberek és olyan településtörténet, ami a miénk, amit az elmesélők, történetírók a magukénak vallhattak. Megmozgatták a helyi társadalmat. Egy-egy ismeretlen fotó sok-sok embert, közösséget inspirált, hogy megtaláljuk a hozzá tartozó személyt, helyszínt, dátumot, eseményt. Egy ilyen fotó indította el a színtársulatot is, hiszen a hajdani István király dráma arra indított minket 2000-ben, hogy a Millennium évében mi is színpadra vigyük a darabot, ahogy a tanyai fiatalok tették 1938-ban.”

A helytörténetnek, az örökségvédelemnek fontos részét képezi a tanyai kultúra és annak a megóvása is. Ugyan napjainkban igen intenzív vágányon halad előre az urbanizálódás, de eme tendencia mellett, a tradicionális tanyai-vidéki világ is jelentős értékeket reprezentál. Ebből kifolyólag merült fel, hogy a továbbra is a tanyai világban élők helyzetét javítani kell, sőt mi több, ez a feladat a település felelős vezetésének kötelezettsége. Az előbbieken említett helytörténeti kutatásokhoz hasonlóan, a felzárkóztatást szolgáló tanyai programok is nagy lelkesedéssel indultak el: Többek között megemlíthetjük a tanyai képviselőrendszer létrehozását, amely sok-sok izgalmas tanyai fejlesztést vetített előre. A közművelődési szakemberek számos programot, tanyai fórumot, konferenciát és közéleti esteket szerveztek, sőt elindult a tanyai újság, amely éveken keresztül tájékoztatta az ott élőket. A '90-es évek végén tartott tanyafórumok a tanya értékeit vették számba, amely események egyben ötletadóként szolgáltak a tanyai gondnokság, majd a tanyai modellprogram elindításához. Mindezen kezdeményezések jelentős s meghatározó közösségi, önkormányzati és területfejlesztési megoldásokat, illetve azokhoz elvezető útkereséseket indítottak el, amelyek szociális, turisztikai, gazdaságfejlesztési, környezetvédelmi, építészeti és infrastrukturális területeken is éreztették a hatásukat.

Kultúra és diplomácia

A történelmi és kulturális örökségek ápolásának nemes gondolata egyre inkább gyökeret eresztett az emberek identitásképében, így váltak ezek a folyamatok öngerjesztővé is. Ez azt jelenti, hogy egyre több olyan ember került fókuszba, akik eddig látótávolságon kívül maradtak, új tudások, új aktivitások, új arcok jelentek meg, amit hasznosítani lehetett. A közösségek is formálódásnak indultak, így például feléledt a gazdakör, s hamarosan újragondolták az ünnepeiket (aratóünnepek, böllérnapok, fogathajtó verseny, stb.), megalakult a nagycsaládosok egyesülete és a színtársulat is, továbbá aktivizálódtak a nyugdíjas klubok és a parasztkórus. Ezek az új – vagy megújított – közösségek pedig egytől-egyig a város vérkeringésének részeivé kívántak válni, s így bekapcsolódtak a település életébe. Különleges szint hoztak a város életébe a művészeti iskola vegyes közösségei, így a fúvószenekar, a néptáncsoportok és a mazsorett különítmény. Új ötletekkel álltak elő a városszépítők is, növekedésnek indult a mozgáskorlátozottak közössége és nem utolsósorban, a kézimunkázók

sorra állították ki a szemet gyönyörködtető alkotásaikat. Továbbá, kialakultak a régi-új hagyományokra épülő ünnepek: a szüreti multság, az aratóünnep, a böllérnap, a néptánc-, fűvészenekar-, mazsorett fesztivál, a kórustalálkozók, a városkarácsonyok. A reflektorfénybe került közösségek vonatkozásában az a tényező sem elhanyagolható, hogy a fő tevékenységeik mellett, egy másik aspektusból nézve is gazdagítani tudták a települést, hiszen megjelenésükkel a saját kapcsolati hálójuknak is bizonyos reprezentációja valósult meg.

Egyszerűbben megfogalmazva, sok-sok szomszédsági-baráti és szakmai kapcsolat ért be és gazdagította a város kulturális-diplomáciai életét. Az utóbbi vonatkozásban kiemelendő, hogy nagy erőket mozgósított a csíkszentmártoni településkapcsolat.²⁰⁰ Máig élő, eleven barátságok szövődtek, szinte minden kulturális csoport, civil szervezet megjárta Erdélyt, majd ők látták vendégül az ottaniakat, a parasztkórus esetében külön kiemelendő, hogy komoly erdélyi kapcsolatai épültek ki az évek során. Új szint hozott a város kapcsolati életébe Temerin is, amely település az Illés-napokkal az egyik legszebb vajdasági magyar ünnepekbe kapcsolta be Mórahalom kulturális, civil életét.²⁰¹ Mind ezek mellett megfogalmazódott a Kulturális Szomszédoló szükségessége, amely éveken keresztül aktivizálta a helyi közművelődési-, kulturális közösségeket arra, hogy elvigyék, bemutassák és fogadják a különböző települési értékeket, ezáltal pedig kölcsönösen megjárva, megismerve a megye településeit. S hogy milyen körülmények között zajlódtak le eme folyamatok? Arról Bóka Zita a következőket nyilatkozta: *„Mindezt tettük akkor, amikor nem volt igazán mögöttünk épület, infrastruktúra. Mégis ott, a mai könyvtári épületben, mint Közösségi Házban született meg az a fajta közösségi létérzés, amely ma már hozzátartozik a városhoz. Mert nélkülül hogyan lett volna lehetséges, hogy igen rövid idő alatt (1950-2019) egy kis tanyaközpontból az egész országban ismert névvé váljon Mórahalom? Hogy a helyiek valóban büszkék lehessenek erre a településre.”*

A kultúra vonzásában: Színház, örökségvédelem és hitélet

30 éves város Mórahalom

Történelmi léptékkal nézve, egy város életében 30 év egyáltalán nem nevezhető nagy időnek, viszont alulnézetből, a helyiek szemüvegén keresztül vizsgálva a kérdéskört már egészen más megállapítást lehet megfogalmazni: *„De nekünk, akik most élünk itt és cselekvő részesei vagyunk Mórahalom fejlődésének, nekünk ez a 30 év az életünk. Nagyon sokszor megyünk el meghitt pillanatok mellett, amikor meg kellene állnunk, de nincs időnk. Az évforduló méltó megünneplésére olyan programsorozattal készültünk, ahol a helyi értékek felvonultatása mellett fontos szerepet kapott a nemzeti közösségi érzést erősítő identitástudat is. A városi rang számunkra nem csupán egy titulus, sokkal többet jelent az itt élőknek: büszkeséget, presztízt, felelősségtudatot. Büszkék vagyunk a történelmi múltra, a természeti és épített környezetre, az itt élő és az elszármazott, tenni akaró emberekre, az innen sarjadó tehetségekre. Az ünnepi műsorban Magyarország jeles színészei, zenészei, énekesei is közreműködtek. A filmes és*

---

²⁰⁰ Mórahalom és Csíkszentmárton ténylegesen szoros kapcsolatáról hünen árulkodik, hogy a 2019. júniusi nagy csíki árvíz idején a mórahalmi Gazdakör adománygyűjtést szervezett az árvíz által leginkább sújtott Csíkszentmárton megsegítéséért.

²⁰¹ Az Illés-napi rendezvénysorozat eredője az 1848-'49-es forradalom és szabadságharc utáni évekre vezethető vissza. Ekkor – tehát a szabadságharc utáni években – komoly elemi csapások érték a települést, így az akkori hívő emberek úgy döntöttek, hogy Szent Illés napján (július 20.) leállnak a munkákkal, s Istenhez imádkozva könyörögnek a csapások elmúlásáért. A napjainkig is élő hagyomány innen ered.

színházi eszközökkel gazdagított előadás valóban az 'Itt élned, halnod kell' tudatot erősítette mindenkiben” – összegezte gondolatait s érzéseit Bóka Zita kulturális szakember.

Színházi élet

A városról egyértelműen elmondható, hogy mindig kiemelt figyelmet fordít(ott) arra, hogy a Homokhátság területén élőknek és a településen a pihenésüket töltő vendégeknek egyaránt tartalmas és minőségében igényes kulturális szórakozási lehetőségeket biztosítson az egész esztendő alatt. Ebben a szellemiségben kell értelmezni azt a 2015-ös évet is, amikor Mórahalom színházi életének egy roppant innovatív időszaka vette kezdetét, hiszen jelentősen kibővítette a kulturális szórakozási lehetőségeit: Nem titkoltan, egyben szisztematikusan megragadva a helyi erősségeket és lehetőségeket, hagyományteremtő szándékkal nyári szabadtéri előadásokat kezdett el szervezni a település.²⁰² Továbbá, célul tűzte ki a lovas kultúra felkarolását és a helyi körülményekhez illeszthető továbbfejlesztését, amely kezdeményezés elsődleges célzata eme kulturális örökség generációkon átívelő hagyományozódásának elérése. Ezzel kapcsolatban nyilatkozta Bóka, hogy: *„ezért is törekedtünk arra, hogy egyéb szabadtéri előadásaink mellett hagyományteremtő jelleggel megalapozzuk a Lovas Színház értékteremtő és értékmegőrző előadásait. Helyet, technikai hátteret biztosítunk számukra és országosan hirdetett programként népszerűsítjük.”*

A látogatói visszajelzések, az azokból leszűrendő konzekvenciáknak a beépítése pedig tovább formálta, szélesítette a színházi repertoárt – tudhatjuk meg a Rendezvényház vezetőjétől: *„A növekvő ismertségünknek, kulturális életben szerzett presztízsünknek és a kulturális élet tematikus fejlesztése érdekében tett gondos munkánknak köszönhetően egyre nagyobb igény mutatkozott az új típusú előadások, a határainkon túl őrzött magyar kulturális értékek bemutatása iránt is. A vendégelőadásokat a színház művészeti programjához kapcsolódva választottuk ki és hívtuk meg, illetve adtunk teret koncerteknek és más előadásoknak. Fontos szempont volt továbbá a műsorterv összeállításakor a nézői igények és szokások figyelembevétele is. Darabválasztásainkban igyekeztünk jó egyensúlyt találni klasszikus és kortárs aránya közt. Meggyőződésünk, hogy a közönségigényt – és ezzel együtt az izlést – nem csak kiszolgálni kell, de fejleszteni, érettebbé, színvonalasabbá kell tenni.”*

2017-ben tovább folytatódtak a lovas színházzal kapcsolatos kulturális fejlesztések, amelyek egy sikeresen megpályázott TOP-os pályázatra²⁰³ épültek. A pályázat által körvonalazott fejlesztési terület a társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztéshez tartozó rendezvények strukturális hátterének magasabb szintre emelésére vonatkozott. Ezen pályázat keretei között tudott megvalósulni a Futó-Dobó Lovasközponthoz kapcsolódóan egy fedett rendezvényter infrastruktuurális hátterének kialakítása, amelynek

---

²⁰² A premier előadás 2015. augusztus 20-ra lett időzítve, s a méltán híres Honfoglalás című mű lett bemutatva a nagyérdeműnek. A mórahalmi lovas színház a mórahalmi önkormányzat és a Nemzeti Lovas Színház kooperációja eredményeképpen jött létre, s már az első évad is igen pozitív fogadtatást könyvelhetett el.

²⁰³ Pályázati azonosító: *TOP-1.2.1-15-CS1-2016-00006*. A pályázat kondícióiról, továbbá a beruházás révén megvalósított konkrét fejlesztések adatairól részletesebb információkat a Rendezvényház honlapján olvashatunk: <http://rendezvenyhaz.morahalom.hu/top-1-2-1-15-cs1-2016-00006-palyazat-lezarult/>; 2017-ben a lovas színház 3-ik évada vette kezdetét, amelynek első (egyben teltházas) előadása Rózsa Sándor életébe s korába kalauzolta el a nézőket. Forrás: *Dupla telt házaz Rózsa Sándorral nyitott a mórahalmi Patkó Lovas Színház*. Termálfürdő.hu, 2017.08.04. Online: <https://www.termalfurdo.hu/utitars/dupla-telt-hazas-rozsa-sandorral-nyitott-a-morahalmi-patko-lovas-szinhaz-5840>

köszönhetően az addig is nagy sikerrel működő rendezvénytér és játszóhely fény- és hangtechnikai fejlesztése kiépítésre kerülhetett. Továbbá, a helyszínhez kapcsolódóan parkolóhelyek létrehozása is megtörtént. A Lovasközpontban zajló nyári színi előadások mellett, a Rendezvényház falai között hagyományos teátrumként működik a neves színházak és utazó társulatok vendéglőadásait is zászlajára tűző, úgynevezett befogadó színház vagy kőszínház. Ezen igen sokszínű évadok – a mezőgazdasági idénymunkákat figyelembe véve – ősztől-tavaszig tartanak. S, hogy végső soron milyen eszmeiség az, amely a mórahalmai színházi élet formálását jellemzi? Összegezzük mindezt Bóka Zita szavaival: *„Reményeink szerint sikerül(t) olyan működési modellt kialakítanunk, mely hosszútávon teszi lehetővé eredeti célkitűzéseink folytatását, megvalósítását - nyitott, közösségi, a mai kor elvárásait szem előtt tartó, a felmerülő problémákra fogékony, arra reflektálni képes, új utakat és lehetőségeket kereső kulturális tér fenntartását, melyek szélesen értelmezik a színház küldetését, feladatát, lehetőségét.”*

Homokháti Emlékház

Mórahalom városának látványosságai között szerepel a Homokháti Emlékház is, amelynek ünnepélyes megnyitása 2009. március idusára esett. A mórahalmai Rétesház közvetlen szomszédságában található kiállítóter a XX. század egyik legnagyobb vallás- és oktatáspolitikusának, Klebelsberg Kunónak, továbbá a helyi emberek közadakozásaiból összegyűlt tárgyi leleteknek – amelyeken keresztül a homoki gazdálkodásba pillanthatunk be – állít emléket.²⁰⁴ Az Emlékház, mint közérdekű muzeális kiállítóhely, 2014 januárjában kapott

működési engedélyt, s a fenntartók és üzemeltetők, azóta is sikerrel pályáznak különféle muzeális intézmények szakmai támogatására. Az emlékházban tematikus és interaktív foglalkozásokat, illetve egyéb szakmai programokat sikerült megvalósítani, ezáltal a helyszín olyan közösségi ponttá avanszálódott, ahová szívesen lépnek be a látogatók és így a közösségi élet egyik központjává vált. A kiállítóter létrehozása

mögött, az az önkormányzati céltételezése áll(t), hogy a színtér által a településhez és a kistérséghez kapcsolódó igen értékes helytörténeti gyűjteménynek egy dedikált helyszínt lehessen biztosítani, így egy régóta hiányként felmerülő igényt lehetett kielégíteni.

Az emlékház tehát, egy olyan kulturális tükrö a Homokhátságnak, ahol a helyi és a térségi vonatkozású értékek megőrzésének, bemutatásának és a következő generációk számára történő tovább örökítésének teremtődtek meg a szakszerű feltételei. Az évek hosszú sora alatt összegyűjtött, s az emlékházban kiállított tárgyi emlékek sokfélék, így találhatunk közöttük

²⁰⁴ Homokháti Emlékház. Aranszöm Rendezvényház honlap: <http://rendezvenyhaz.morahalom.hu/emlekhaz/>

néprajzi, historiográfiai és – a térségre oly jellemző – agrártörténeti jellegűeket is, más szavakkal leírva, mind a paraszti, mind a polgári kultúra egy-egy aspektusának igyekszik emléket állítani az installáció. Természetesen, az emlékház üzemeltetői is törekednek arra, hogy minél színesebb vonatkozásban legyenek képesek bemutatni az értékeiket, így a felújított épületben nem csupán a helytörténeti gyűjtemény tárgyiasult emlékeivel ismerkedhetnek meg a látogatók, hanem egy új beruházásnak köszönhetően a modern technika igénybevételével az archivált emlékek is feleleveníthetők, amelyek számítógépen, vagy – csoportok látogatása esetében – projektor igénybevételével megtekinthetők. Ráadásul, amennyiben a körülmények igénylik, akkor a helyszínen lehetőség van nagyobb közönség számára is szakmai előadások, foglalkozások, összejövetelek szervezésére és megtartására.

Továbbá, a helyi – és rögtön kiszélesítve, térségi – kulturális örökségek vonatkozásában nagyon fontos kitérni arra, hogy a település évek óta tervezte már egy autentikus közlekedési kiállító tér kialakítását.

Egy olyan színtér megálmodásáról van szó, ahol hagyományörző jelleggel lehet méltó – és kiállítási tárgyaiban egyedi módon megvalósuló – emléket állítani egy letűnt kor emlékeinek. A helyszín a Futó-Dobó Lovasközpont területén került kialakításra, ahol a kocszi múzeum állandó kiállításai a nyilvánvaló kiállítótéri funkció mellett, komoly edukációs és kultúrákövetítő szerepkörrel is

rendelkeznek. A komplett múzeum ötletgazdája, egyben a kivitelezésben konzorciumi partnerekként együttműködve a mórachalmi önkormányzat (képviselője Csányi László alpolgármester) és az Egy-Másért Ifjúsági és Közösségfejlesztő Egyesület (képviselője Duka Félix elnök).

Homokháti búcsú

Az igen erőteljes katolikus gyökerekkel rendelkező Mórachalom életében a hitélet és a család szerepe kiemelt, ebből következően az ezt a két tényezőt egybe ölelő események külön jelentőséggel rendelkeznek a település életében és identitásában. A Homokháti Búcsú önálló bemutatással rendelkezik a vallási életet taglaló részben, így jelen sorokban eltekintek a búcsú részletezésétől, s inkább térségi szerepét emelem ki: A szakrális esemény lényegét röviden összefoglalva elmondható, hogy a Szent István kenyere – azaz maga a búcsú – rendezvénye a térségben egyedülálló összefogásról tanúskodik, hiszen a Homokhátság minden településének plébánosa, „keresztalja”, egyházközsége, érdeklődő családja részt vesz a magyarság közös mórachalmi ünnepén. A program vállalt célja, hogy a Szent István ünnepéről történő térségbeli megemlékezés egy olyan nagyszabású, tömegeket megmozgató, többnapos eseménnyé fejlődjön, ahol mindamelllett, hogy a szervezők kulturált kapcsolódási lehetőséget biztosítanak az érdeklődőknek, a résztvevők az ünnep igazi értékeire fókuszálhatnak.

A könyvek birodalma: Tóth Menyhért Városi Könyvtár és Közösségi Ház

A kezdeti évek

A nagy múltú Tóth Menyhért Városi Könyvtár 1954 óta tölti be funkcióját, mint települési közművelődési könyvtár. Az elmúlt több mint 60 év nagyon sok változást hozott az intézmény életébe, hiszen igen hosszú út vezetett el attól a körülbelül 70-80 könyvet²⁰⁵ tartalmazó két zárt szekrénytől, addig a 25 ezres sokszínű állománnyal rendelkező tágas, és mind tereiben, mind szellemiségében nyitott könyvtárig, amelybe ma beléphetünk. Ez a folyamat nem mehetett volna végbe a kultúra iránt mélyen elkötelezett mindenkori munkatársak és a városvezetés lelkiismeretes munkája nélkül, hiszen „sokan és sokat dolgoztak ahhoz, hogy ma stabil alapokon állva tudjunk szolgáltatni, és tovább gondolhassuk a könyvtár jövőjét” – foglalta össze Berta Gyuláné igazgató.²⁰⁶ A könyvtár napjainkig ható előtörténetével kapcsolatban még meg kell jegyezni, hogy az intézmény 1992-ben vette fel a helyi születésű festőművész, Tóth Menyhért nevét.²⁰⁷ Ebben az időszakban az intézményt a modernizáció útjára terelő Szűcs Julianna töltötte be az igazgatói tisztséget, s az ő idejében alakult ki az a két fő könyvtáros felállású rendszer, amely 1986-tól napjainkig változatlan módon határozza meg az intézmény vezető munkatársainak létszámát.²⁰⁸

A napjainkban ismert könyvtár épülete a 19-20. század fordulóján.

Modern könyvtár a 21. század hajnalán

A változatlanság azonban nem mondható el a szolgáltatás- és feladatkörre értve, mivel a rendszerváltás óta eltelt évtizedek alatt számos bővítésen ment keresztül a könyvtár. A széles értelemben vett repertoár bővülésének legmeghatározóbb összetevője, hogy a könyvtár vezetése az önkormányzat következetes támogatásával mindig igyekezett a legminőségibb és modernebb szempontok, elvárások mentén, s természetesen a törvényi szabályozásnak megfelelően biztosítani az ellátást. Ez utóbbi vonatkozásban kiemelendő az 1997. CXL törvény iránymutatása, amely az információhoz való

²⁰⁵ Horváth Dezső: *A művelődés és intézményei*. In: Juhász Antal (szerk.): *Mórahalom: A település földje és népe*. Mórahalom Város Önkormányzata, 1992: 316. old.

²⁰⁶ Berta Gyuláné az intézmény vezető könyvtárosa és lelkes igazgatója, a leírásban szereplő információk tőle származnak.

²⁰⁷ Maczka Sándorné: *A Tóth Menyhért Városi Könyvtár története*. Szakdolgozat kézirat, 1995: 7. old.

²⁰⁸ Maczka, 1995: 22. old. Az 1978 óta könyvtárosként dolgozott Szűcs Julianna pedig Besenyei Lajosnéól vette át a könyvtár vezetését.

szabad hozzáférés garantálását helyezte fókuszba, s több átdolgozás után, napjainkban is szabályozza a könyvtárak működési feltételeit: Ennek értelmében a könyvtári rendszer az információs társadalom és a demokratikus jogállam fenntarthatóságának egyik alapfeltétele, amelynek egyértelműen az állampolgárok érdekeit kell szolgálnia.²⁰⁹ Az ezredforduló után több olyan – már a 21. század igényeihez alkalmazkodó – trend kezdett el egyre markánsabbá válni, amelyeket a helyi könyvtár korát megelőzve tett magáévá, mivel ezek az új irányvonalak csak évekkel később emelkedtek a törvényi szabályozás szintjére. Ilyen volt többek között a digitális írástudás fejlesztése, az élethosszig tartó tanulás támogatása, az elektronikus dokumentumokhoz való hozzáférés biztosítása és a digitalizálás, a közösségi színtérként való működés, továbbá a minőségirányítás filozófiájának bevezetése is. Eme haladó szellemű, törekvő szándékot, az innováció, az úttörő szemlélet és a lakossági igényeknek való megfelelés vágya ösztönözte.

Ebből következik, hogy objektív módon megfogalmazva sincs meglepésre ok, hogyha áttekintjük a könyvtár intenzív „újkori” fejlődéstörténetét. Mivel az a könyvtár, amelynek már a '80-as évek közepén olyan korszerű stúdióasztalai voltak, amelyek lehetővé tették az olvasók számára a hanganyagok egyéni helyben történő²¹⁰ használatát, már a '90-es évek derekán számítógépeken²¹¹ dolgozik, hogy aztán rövidesen beszerezhesse az első integrált könyvtári rendszerét, a Szirént. Erre építkezve nekikezdhetett az elektronikus katalógus építésének is. A haladás útja immáron kikövezté vált, s amikor az ezredforduló ráköszöntött az intézményre, már túl volt a következő informatikai fejlesztésen is: Az irodai szolgáltatásokat egyaránt nyújtó könyvtárosok munkaállomásain kívül, célirányosan a látogatók rendelkezésére bocsátva két asztali számítógép került beszerzésre, amelyeken az internetelés is biztosított volt. A kétezres évek első évtizede számos meghatározó, minőségbeli ugrást jelentő fejlesztéssel és szolgáltatás bővítéssel volt telítve, de úgy is fogalmazhatunk – Bertané szavaival élve, – hogy a fejlesztés „*öles léptekkel haladt tovább*” amelyről leghitelesebb módon, természetesen az intézmény vezetője tud hű képet adni: „*2002-ben a könyvtár bővíti az eszközparkot, és informatikai képzéseket indít. 2004-től e-Magyarország pontként is működik, és segíti látogatóit az*

Kisgyermek foglalkozás a könyvek ölelésében és Bertané intézményvezető közreműködésével.

²⁰⁹ Forrás: 1997. évi CXL törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről.

²¹⁰ Maczka, 1995: 6. old.

²¹¹ Szűcs Julianna: *Könyvtár új szerepkörben*. In: Magyar Istvánné (szerk.): *Mórahalmi Kalendárium 1999*: 162. old. Óvatlanság lenne napjaink posztmodern gondolkodásával azt feltételezni, hogy a számítógépek korabeli használatában nincs is igazán novum. Ezzel pontosan ellentétes a valóság, mivel az 1990-es évek közepén, egy vidéki kisvárosban, amely ifjonti kora okán még csak az első szárnypróbálgatásait végzi, roppant új és modern jelenségeként tudható be, hogy egy ilyen településnek a könyvtárában már számítógépes munkálatok, szolgáltatások voltak elérhetőek.

elektronikus ügyintézésben, tanácsot ad, mentorál. 2008-ban csatlakozik a Corvina integrált könyvtári rendszerhez, és alapos előkészítő munka után 2012 szeptemberében átáll az elektronikus kölcsönzésre. Közben helyismereti adatbázist hoz létre, először csak a bibliográfiai adatokat teszi elektronikusan kereshetővé, majd teljes szövegű adatbázist kezd építeni. Közben újabb lépést tesz a felnőttképzés terén, és 2010-ben intézményakkreditációt kér, majd két saját programot akkreditál informatika témában. Innentől kezdve tartja saját képzéseit, valamint befogadja és segíti más felnőttképzési intézmények foglalkozásait, hogy a helyi lakosság minél több eséllyel férjen hozzá a támogatott képzésekhez, akár informatikáról van szó, akár nyelvi képzésekről.”²¹²

A leírtakból jól körvonalazható, hogy a városi könyvtár képes a folyamatos megújulásra, amelynek lehetőségeit mindig igyekszik megragadni, legyen szó akár az eszközpark fejlesztéséről, vagy akár a közösség átalakuló igényeire rezonáló alkalmazkodásról. „*Persze csak akkor, – veti közbe Bertáné – ha a szemfüles könyvtáros nem mulasztja el az adódó alkalmakat arra, hogy pályázati támogatáshoz jusson*”, amire nyilvánvaló módon óriási szüksége van, mivel az állami finanszírozás összege csak és kizárólag az intézmény fenntartására elégséges. Tehát a fejlesztések, a haladás anyagi hátterének legfőbb mozgatórugója nem másban, mint a pályázati forrásokban ölt testet, s nem elhanyagolható tényező, hogy „*szerecsére az önkormányzat támogatja az intézmények ilyen irányú kezdeményezéseit, sőt ösztönzi azokat,*” amely hozzáállás érzékletesen példázza a városvezetés kultúra iránti elkötelezettségét is.

Egymást segítve

A kistérség könyvtárai és könyvtárosai között erős a szakmai kapcsolat, és ezt éveken át civil szerveződés keretében is mélyítik az érintett felek. Így működhet 2009-től napjainkig a mórahalmi könyvtárosok által koordinált *Homokháti (Kistérségi) Könyvtári Szövetség*, aminek elvitathatatlan jelentősége van a közös pályázati projektek megvalósíthatóságában. Az együttműködés a siker záloga, amelyet nagyban megkönnyít az a konstruktív mentalitás, amelyet Bertáné plasztikus módon csak úgy jellemezett, hogy „*a könyvtárosok csapatban játszanak.*” Ráadásul, a városi könyvtár hasonlóan jó kapcsolatot ápol a helyi szervezetekkel is. A könyvtár szívesen épít partnerséget, akár a szociális szféra szervezeteiről van szó, akár a turisztikáról, és természetesen az oktatási-nevelési intézményekkel is örömmel működik együtt. A helyi edukációs intézményekkel 2012 óta áll együttműködésben a könyvtár, ebben az évben a mórahalmi általános iskolával, az óvodával, és a művészeti iskolával is megindult a

A város centrumában elhelyezkedő könyvtár épülete.

²¹² Forrás: Berta Gyuláné által közre adott leírás.

kölcsönösen termékeny kapcsolatkiépítés. Továbbá, szintén 2012-ben létesült partnerkapcsolati viszony az ásatthalmi általános iskolával, ahol a tevékenységek megvalósításában az ottani könyvtár játssza a kulcsszerepet.

2018-ban pedig a helyi egyházi általános iskolával is kötött írásos megállapodás, miután a gyakorlatban már az iskola fennállása óta jól működő partnerségi viszony áll fent az érintettek között. Ezeknek a kapcsolatépítéseknek köszönhetően a könyvtári órákon és foglalkozásokon túl, egyre sűrűbbek lettek a különféle rendezvények, kirándulások, témanapok, a rendhagyó és helyismereti órák, a szakkörök és a gyermektáborok szervezésében és lebonyolításában való részvétel. Az egyre inkább fokozódó oktatási tevékenységek okán, a könyvtár elkötelezetten viseltet a modern pedagógiai irányelvek iránt. Így ha lehetősége adódik, akkor kompetenciafejlesztést célzó kezdeményezésekhez csatlakozik, és miután maga is évek óta alkalmaz élménypedagógiai módszereket, ezért kézenfekvő, hogy ebben a vonatkozásban is keresi a fejlődési lehetőségeket. Mindeközben – jóval azelőtt, hogy a kulturális törvény kötelezővé tette – a könyvtár elkötelezte magát a minőségirányítás mellett, amelyet bizonyos tényezők tudnak nehezíteni. Erről így nyilatkozott Bertáné: *„Sajnos a sűrű személyi változások nem segítenek ennek a folyamatnak – nyugdíjba menetel, és gyermekvállalások váltják egymást, a helyettesítés hol folyamatos, hol változó – de a vezetés nem adja fel (pedig itt is váltás van 2008-ban, 2011-ben, és 2012-ben is).”* Viszont a nehézségekkel tűzdelt haladás vásznát, a munkatársak ecsetének közös forgatása hajtja előre, Bertáné szavaival élve: *„A továbbképzések folyamatosak, a csapatmunka erős, a könyvtárosok pedig elhivatottak.”*

Jövőkép, haladás és elszántság

A mórahalmai városi könyvtár 2018-2023-as időszakra szóló szakmai stratégiájának mottója, autentikus módon az intézmény névadója, Tóth Menyhért egyik gondolata előtt tiszteleg, mely így szól: *"A fehér a színek színe, minden más szín benne foglaltatik. Az én fehérem a humánium, a szintézis és az aktivitás eredménye, egyben szimbólum. A színmezőkre osztott korong annál világosabb, fehérebb, minél gyorsabban forgatjuk, tehát az akció, a forgás adja a minőséget. Az ártatlanság, a béke és olykor a gyász színe is a fehér. A nagy mindenséget egybetartó sugárzás színe. A fehér izzás a legfokozottabb izzás, nekem a kifejezések kifejezése, a legvilágosabb világosság.”*²¹³ A választás hűen tükrözi a könyvtár szellemiségét, küldetését, nem utolsó sorban a könyvtárban végzett munka milyenségét és minőségét. Ezen kívül szemléltető még a mórahalmai könyvtárosok által 2018-ban megfogalmazott jövőkép is, amelyet az intézmény – egyben önmaguk – számára tűztek ki: *„Könyvtárunk célja, hogy a jövőben a kultúra és a tudás bázisán kellő kapacitással ötvözze egy otthonos nappali, egy irodalmi kávéház, és egy modern iroda funkcióit és előnyeit.”*²¹⁴ Zárásként a könyvtár vezetője megjegyezte: *„Úgy gondolom, hogy ebből az egy mondatból is látni lehet, hogy a lendületből nem kívánunk veszíteni a következő években sem.”*²¹⁵

---

²¹³ A hivatkozás forrása a könyvtár saját honlapján érhető el.

²¹⁴ *Érték - tudás - bázis: Stratégiai terv 2018 – 2023.* A dokumentum a Mórhalom Városi Önkormányzat Tóth Menyhért Városi Könyvtár és Közösségi Ház által megfogalmazott és deklarált vállalás.

²¹⁵ Jelen mű főszerkesztője szükségét érzi annak, hogy kifejezze Berta Gyuláné Gyöngyi számára az őszinte köszönetét azért, hogy az elmúlt években olyan termékeny és emberileg is értékes munkakapcsolat épülhetett ki közöttük, amely nagyban hozzájárult ahhoz, hogy ezen alkotás is megszülethetett.

Az Aranyszöm Rendezvényház, ahol az élmény születik

A kultúra otthona

Az Aranyszöm Rendezvényház 2003. szeptemberi elindulásával – a korábbi évtizedek értékeit tudatosan megtartva és azok hagyományaira alapozva – egy új típusú, kvázi kulturális konglomerátumként funkcionáló közművelődési színtér nyitotta meg kapuit a Homokhátságban. A név eredetéről tudni illik, hogy Móra Ferenc egyik novellájában „*aranyszömű homok*”-ként utal erre a földrajzi területre. Így tehát, a híres író gondolata által ihletett meg a Rendezvényház elnevezése. Az intézmény a maga 1500 m²-es alapterületével, a korábnál jelentősen több csoportot, közösséget tud befogadni, amelyek saját tevékenységüknél és stílusuknál fogva egyaránt formálják és formálják a Rendezvényház arculatát. A helyi szereplők vonatkozásában, többek között helyet kaptak itt a Mórahalmi Alapfokú Művészeti Iskola csoportjainak sokszínű előadásai, avagy a Napfény Nyugdíjas Klub összefüvetelei, de itt lelt új otthonra a szép múltú Mórahalmi Parasztkórus vagy a helyi pedagógusokból alakult Szó-Mi-Szó énekegyüttes is.²¹⁶

1956. október 23-ra emlékező kiállítás és esemény az Aranyszöm Rendezvényházban (2017).

A Rendezvényháznak a kultúrában betöltött szerepét az is bizonyítja, hogy az intézmény terméinek elnevezései is egytől-egyig olyan személyekre utalnak, akik a település – illetve a térség – történetében kiemelkedő szerepet töltöttek be, így például Magyar Péter, Szécsi György és Gerle Imre.²¹⁷

Rendezvények, események és programok

A tágas épület és a korszerű technikai felszereltség a megfelelő szakemberi háttérrel valamennyi programnak új lehetőségeket adott vagy mondhatjuk úgyis: kiterjesztette a

²¹⁶ A leírás elsődleges forrása Duka Félix, aki a Móránét Kft. ügyvezető igazgatója, az Egy-Másért Ifjúsági és Közösségfejlesztő Egyesület elnöke. Duka Félixnek a kulturális területen végzett munkássága igen jelentős, ennek elismeréseként 2014-ben a Csongrád Megyéért Emlékéremmel díjazták. Meghatározó szerepe volt a Homokhát TV megalakításában, az igen népszerű Homokhát Sokadalom és Rétes fesztivál elindításában, ahogy a város és a térség kulturális kapcsolatainak és médiabeli reprezentációjának formálásában is.

²¹⁷ Magyar Péter az Alsótanyaközponti Mezőgazdasági Egyesület elnöke volt, aki felismerte, hogy milyen fontos szerepe van egy kisvasút kiépítésének, amivel az alsóközponti (tehát a mai mórahalmi) gazdákat össze lehet kötni Szegeddel. Szécsi György neves pedagógus, hely- és kultúrtörténész, aki pionír módon megnyitotta az utat a mórahalmi helytörténeti kutatások előtt. Gerle Imre ügyvéd, technokrata szakember és író volt, többek között a Szegedi Gazdasági Egyesületnek is volt az elnöke. Az ő nevéhez fűződik a településen létrehozott gőzmozgó és mozi. Forrás: A Rendezvényház honlapjának „Történet” nevű menüje alatt olvasható közlés. Lásd: <http://rendezvenyhaz.morahalom.hu/az-aranyszom-rendezvenyhaz/>

közművelődés lehetőségeit a városban és a térségben. A hagyományos formák, közösségek, klubok és programok mellett mód nyílt tágabb körű homokhátsági, megyei és országos szintű rendezvények, képzések, illetve konferenciák lebonyolítására is. Így került Mórahalomra a Csongrád megyei Idősek Napja, a Kulturális Szomszédoló Gála, az Országos Katasztrófavédelmi Nap, de tartottak itt pályázati tréninget közművelődési szakemberek és kistérségi menedzserek, avagy képzést az Országos Kézilabda Szövetség, de hivatkozhatunk a nagy sikerrel lezajlott országos tanyakonferenciára is. Nem ritka az sem, hogy szegedi intézmények bérlik az épületet (pl. művészeti iskolák évzáró gálaműsorai, az SZTE kari konferenciáinak lebonyolítása célzatából), de a különböző kulturális csoportok és egyesületek is rendszeresen tartanak itt kórus-, fűvós-, néptánc- és társastánc találkozókat. Az Aranyszöm Rendezvényház vezetői nem feledkeznek el arról sem, hogy hajdan a térségi gazdák azért építették az első közösségi házat, hogy a találkozási lehetőségek mellett kulturális és szakmai fejlődésüknek is teret biztosítsanak. A szakmai képzések az új központban is megmaradtak, így az agráriumban dolgozóktól a média képviselőiig mindenki találhat magának továbbtanulási lehetőséget, gyakran akkreditált oktatások formájában.

A helyi, országos és nemzetközi konferenciák, előadások szervezése, a színházi és zenei programok, a helyi- és külső civil szervezetek rendezvényei, a jótékonyági bálók, a rendszeresen rendezett képzőművészeti kiállítások vagy az évente ismétlődő Homokháti Művésztelep munkáiból nyíló kiállítások pedig hűen reprezentálják a rendezvényház sokoldalúságát, változatos lehetőségeit és törekvéseit. Az előbbi sorokban jelzett színházi élet vonatkozásában megemlíthető, hogy a település kulturális arculatának meghatározó részét képezi. Ebből kifolyólag a Rendezvényház kialakításakor elsődleges cél volt, hogy egy olyan színház alapfeltételeit kell megteremteni, amely mind lokális, mind térségbeli vonatkozásban képes kiszolgálni az emberek igényeit.²¹⁸ Az eme szellemiségben létrehozott 300 fős színházteremben rendszeresen telt ház előtt zajlanak a Mórahalmi Színtársulat előadásai, de a térségben élők körében hasonlóan népszerűek az ide érkező, főként vidám műfajú vendégprodukciók is. Továbbá, a város egyre több rendezvénye zajlik a természethez közeli szabadterén, ez pedig az jelenti, hogy a Rendezvényház udvara és közel 70 m²-es színpadjának kihasználtsága is egyre inkább meghatározóbb.

Pillanatkép a 2018-as Homokháti Sokadalomról.

Folytatva az intézmény rendezvényeinek a bemutatását, a saját rendezésűek sorából kiemelendő a Homokszemek címen megismert és megkedvelt szomszédoló

²¹⁸ Az elmúlt években tovább gazdagodott, szélesedett a város által nyújtott színházi kínálat spektruma, hiszen az igen nagy népszerűségnek örvendő Patkó Lovas Színház is – a nyári terminusban – várja vendégeit. Ugyanakkor a Lovas Színházról jelen sorokban nem ejtünk több szót, tekintettel arra, hogy egy önálló szövegíró ismerteti.

programsorozat, amely során a Rendezvényház a térség településeinek kulturális és gasztronómiai vonatkozású bemutatkozásához szolgál helyszínül, ezáltal is támogatva a Homokhátságban élők közötti kapcsolatok kiépülését s elmélyülését.²¹⁹ A térség legnagyobb szabású és legismertebb rendezvénye a szintén az Aranyszöm Rendezvényház által koordinált 10 napos Homokháti Sokadalom, amely során az ide érkező vendégek másfél hét alatt rendkívül sokszínű szakmai-, kulturális-, turisztikai-, gasztronómiai-, népzenei- és ifjúsági programokkal ismerkedhetnek meg, illetve ezek jóvoltából kapcsolódhatnak ki. Így nem meglepő, hogy ez az esemény méltán került be a Csongrád Megyei Értéktárba.²²⁰ A Rendezvényház hagyományos programjai közé tartozik az újévi koncert, a március 15-i nemzeti ünnep, a majális, a nyári aratóünnep, a fogathajtó vetélkedő, a képzőművészeti tábor, a szüreti multság, a meghitt hangulatú adventi gyertyagyújtások és a városi karácsony. Az év során folyamatosan zajlanak a Kávéházi Társalgások, amelyek alkalmi során a meghívott előadók változatos témákat, közérthető módon járnak körül.

Az Aranyszöm Rendezvényházat joggal nevezhetjük a város előszobájának is, hiszen a település központjában álló épülettel minden ide látogató találkozik. Ebből kifolyólag nem meglepő, hogy a város protokoll-eseményei is itt kapnak helyet, a szervezők az épületben fogadják a testvértelepülésekről, az ország vagy a világ más részeiről érkező vendégeket. A némelyek szemében „nagyiparinak” tűnő közművelődési tevékenység mellett a ház mégis megmaradt egy olyan emberközpontú helynek, amit mindenki magáénak érezhet, aki belép a kapuján. Az a személy, aki részt vesz egy-egy programon, magával viszi az élményt, de a személyes kötődést erősítik az aula falait borító esküvői fényképek is. Aki életének egyik legfontosabb pillanatát megörökítő fotót megosztja másokkal, az máris kifejezi nyitottságát, barátságát a városban élők és a városba érkező vendégek irányába. Tehát a családi fotók elhelyezése az aula falain otthonossá és személyessé teszik az épület fogadóterét. Ugyanígy szerepe van az épületben kialakított házasságkötő teremnek is, ami szintén a családokat és az összetartozást helyezi a középpontba.

Működés és üzemeltetés

A Rendezvényházat a megnyitása óta országosan egyedülálló módon a Móránét Kft. üzemelteti. Mára többen használják ezt az üzemeltetési formát. A Móránét Kft. tevékenységi körébe tartozik a helyi és térségi kábeltelevíziós rendszer kiépítése és – a hálózat üzembe helyezését követően – a Móránét TV, illetve a Homokháti TV műsorának szolgáltatása is. 2003-tól a város képviselőtestülete kiadványok szerkesztésével és kivitelezésével (pl. a Tanyai újság, Térségi Tükör kiadása) is megbízta a Rendezvényház munkatársait, illetve néhány éve a Cacao Club és Ifjúsági Ház irányítása, programszervezése is hozzájuk tartozik. 8 éven keresztül, mintegy 38 ezer példányszámmal megélve, a Móránét adta ki a Térségi Tükör című havilapot, amely jelentős információs csatornaként jelent meg a térségben élők számára. (A lap azért nem indult újra, mivel megszűnése után senki nem vállalta fel a szerkesztéssel és a kiadással járó feladatokat, költségeket.) A Cacao Club földszintjén táncter, színpad és hozzájuk tartozó kiszolgáló helyiség, az emeleten pedig berendezett közösségi térben internet-

---

²¹⁹ Móra Ferenc a térséget Homokország névvel illette, s a Homokszemek programsorozat kiötlőire is hatott ez a megnevezés, hiszen a „homokszemek” a térségbeli településekre reflektálnak. Így a program elnevezése irodalmi, kulturális és egyben regionális aspektussal is rendelkezik.

²²⁰ A települési értékek közül a Nagyszéksósi Bivalyrezervátum és a Rózsa Rétes egyaránt részét képezi a Csongrád Megyei Értéktárnak is.

szolgáltatás várja a látogatókat – de erről az intézményről a későbbiekben külön is olvashatunk. A térségi szintre kibővített rendezvények, idővel – értelemszerűen – a korábbinál több munkatárs foglalkoztatását igényelték, akik számos új feladatot is felvállaltak. Szakmai munkájuk ellátása mellett, a nehéz gazdasági helyzet miatt a közművelődésre jutó mind kevesebb forrást pályázatírással igyekeznek kiegészíteni, ami gyakran alaposan leterheli őket. Nehéz, de elengedhetetlen feladat, hogy sikerüljön lépést tartani a folyamatos technikai fejlődéssel, hiszen a programok sikeres megvalósításához a korszerű eszközök beszerzése állandó és alapvető igényű szükségletként jelenik meg.

A kultúrán keresztüli kapcsolatépítés

A homokháti kistérség központja, Mórahalom meghatározó szerepet játszik Csongrád megye külkapcsolati rendszerének építésében is. A település földrajzi elhelyezkedéséből adódóan – mint határ mentén fekvő város – szoros együttműködést alakított ki a Duna-Körös-Maros-Tisza (DKMT) Euroregionális Együttműködés fejlesztésében részt vevő településekkel.²²¹ Ennek az együttműködésnek alapvető felismerése az, hogy a jelen kor – egyben a jövőbe is tekintve – Európájában csak az a régió képes fejlődni, amely a saját országa határain kívül is rendelkezik stabil, konstruktív kapcsolatokkal. A határon átnyúló tudományos-, kulturális- és gazdasági együttműködés az új európai regionalitás megkerülhetetlen jellemzője. A határok mentén élők számára mindig jelentős szerepe volt a különböző népek, népcsoportok találkozásainak, párbeszédének, ami a toleranciát és egymás hagyományainak tiszteletét is fejlesztette. A magyar uniós tagság perspektívájából nézve, a közeljövőben újabb jelentős mérföldkőhöz érkezünk, amennyiben Szerbia – tehát az ország déli szomszédja – is felvételt nyer az Európai Unió közösségébe. Kijelenthető, hogy ez a lépés belátható időn belül, a határ mindkét oldalán élőkre további feladatokat, mondhatni kötelezettségeket ró. A Rendezvényház ennek tudatában építi és vonja szorosabbra kapcsolatait a határon túli magyarság mellett, a szerb és román szervezetekkel, szövetségekkel.

Cacao Club Ifjúsági Ház

A város központjában lévő körforgalomból dél irányába haladva, a Röszei út 8. szám alatt található meg az az épület, amely immáron több évtizede a helyi közösség kulturális igényeinek kiszolgálását hivatott ellátni. Ebbéli szerepe már egy évszázaddal ezelőtt kikristályosodott, mivel az 1920-as évek tanyai világában igen unikális módon, moziként üzemelt, amelynek népszerűsége megkérdőjelezhetetlen volt, s pár évtizeddel később már heti hat napot érintve szórakoztatta a helyi és környékbeli embereket. A moziként működés után egy rövidebb ideig (Club 55 néven) diszkóként működött, de ezen minőségében nem igazán lehetett kiaknázni azokat a lehetőségeket, amelyekkel az épület rendelkezik. Majd érkezett a 2006-os esztendő.

Ekkor döntött úgy a város vezetése, hogy immáron a régi fényének tükrében, de modern köntösbe öltöztetve kell újra gondolni az épület közművelődési szerepét.²²² Az elhatározás egyértelműen mérföldkőnek tekinthető, amelynek szerelemgyermekként született meg a ma

---

²²¹ A DKMT tagjai között találjuk a magyar Bács-Kiskun és Csongrád megyét, a romániai Arad, Krassó-Szörény és Temes megyét, továbbá a szerbiai Vajdaság Autonóm Tartományt. A kooperáció lényege, hogy érdemben elő tudja segíteni az érintett térség európai integrációját, a részt vevő felek gazdasági és társadalmi fejlődését.

²²² A klub ismertetésének alapját Bóka Zita és Jankó Ádám közlései képezi.

ismert *Cacao Club Ifjúsági Ház*. Az intézmény azzal a vállalt küldetéssel indult el, hogy a mórhalmi közösségi kezdeményezéseknek, a fiatalok kulturális és kikapcsolódási időtöltésének minőségében megfelelő színteret tudjon biztosítani, amelynek megvalósulásáért kulturális szakemberek felelnek. Bő egy évtizeddel az átadása után, 2018-ban érkezett el a következő nagy horderejű állomásához a Cacao Club.²²³ Ebben az évben egy sikeres, közel 20 millió forintos kerettel rendelkező EFOP pályázatnak köszönhetően elindult az intézmény modernizációja, aminek részét képezve az épület belső terei több tevékenység ellátására alkalmas korszerűsítésen és bővítésen estek át.²²⁴ S innenől kezdve napjainkig tartóan Jankó Ádám látja el a klub szakmai vezetői feladatát.

A Cacao Club belső terei a következő felosztás szerint működnek: Az intézmény földszintje tölti be a rendezvényteret szerepét, míg a régi mozi nézőtere helyén ma előadások, oktatások és sportfoglalkozások zajlanak. Az emelet pedig a város ifjúsági-közösségi tereként igyekszik kiszolgálni az igényeket. A szabadidő kellemes hangulatú eltöltéséhez járul hozzá a klub gazdag technikai felszereltsége, amelynek repertoárjában játékasztalok, videójáték konzolok és a virtuális valóságba betekintést és belépést nyújtó eszközök egyaránt a fiatalok rendelkezésére állnak. Az előbb ismertetett hasznosítási koncepció a 2018-as megújulástól folyamatosan át van ültetve a gyakorlatba, így például az *Egészségfejlesztési Iroda* is többször tartott a helyszínen különböző foglalkozásokat.²²⁵

Homokháti Szabadtéri Játékok Nonprofit Kft.

Előttörténet

A társaság 2010 decemberében azzal a céllal került megalapításra, hogy Mórhalom kulturális és közművelődési életének formálását minőségileg legyen képes elősegíteni. A *Móranet Nonprofit Közhasznú Kft.* gondozásában megszületett cég az első hét évében még *HTV Média Szolgáltató Kft.* néven működött, melynek hivatalos tevékenységi körében a rádió és televízió műsorok gyártása, illetve összeállítása szerepelt. A cég ügyvezetéséért 2014. január közepéig Szécsi Gábor felelt, őt követte az a Bóka Zita, akinek a társaság jelen bemutatását tartalmazó információkat köszönhetjük.

Névváltoztatás és működés

A Kft. életében jelentős változás köthető 2017 májusához, abból kifolyólag, hogy az önkormányzat ekkor vált 100%-os tulajdonosává, miután egy adásvételi szerződés keretében

²²³ A 2018-as fejlesztés utáni megnyitó ünnepségről lásd: *Megújult a Cacao Club*. Mórhalom.hu, 2018.09.17. Online: <http://www.morahalom.hu/megujult-a-cacao-club>

²²⁴ Az *EFOP-1.5.3-16-2017-00060* azonosítóval rendelkező pályázatot a klub üzemeltetője, a Móranet Nonprofit Közhasznú Kft. nyújtotta be.

²²⁵ Forrás: *A mórhalmi Egészségfejlesztési Iroda novemberi hírlevele*. Mórhalom.hu, 2018.10.30. Online: <http://morahalom.chrome.hu/a-morahalmi-egeszsegfejlesztesi-iroda-novemberi-hirlevele>

felvásárolta a cég komplett üzletrészét. Ezt követően a cég működési modelljében is sarkalatos változás állt be, hiszen nonprofit gazdasági társaságként kezdte tovább élni az életét; nem utolsósorban pedig, ekkor hagyta el leánykori nevét, s vette fel a *Homokháti Szabadtéri Játékok Nonprofit Kft.* nevét. Mint nonprofit gazdasági társaság, a cég működési területe részben új irányt vett, amelynek kiinduló állomását képezte, hogy a Pest Megyei Kormányhivatalnál előadó-művészeti szervezetként történő nyilvántartásra vételét kérvényezte.²²⁶ Mivel a társaság minden előírásnak és előfeltételnek makulátlanul megfelelt, így hamarosan, mint szabadtéri színház, az előadó-művészeti szervezetek nyilvántartásába került.²²⁷

Viszont az előbb felvázolt működésbeli irányultság nem volt hosszú életű, mivel a város átkonstruált kulturális stratégiája új feladatrendszerbe helyezte a céget, amelynek így át kellett alakulni. Ezt követően a Mórahalom Városi Önkormányzat Képviselő-testületének határozatában²²⁸ foglaltakkal összhangban, a cég neve *HTV Média Nonprofit Kft.*-re változott. Elsődleges tevékenységi köre pedig a televízió műsor összeállítására és szolgáltatására módosult. Ugyanakkor, feladata a továbbiakban is a kulturális és közművelődési struktúrába integrálva a helyi médiák (pl. Móra-Net TV) üzemeltetése és a közművelődési feladatellátás marad. A szervezeti átalakításoktól eltekintve, a cég tevékenységével eddig is és ezután is hozzájárul Mórahalom város helyi médiáinak, kulturális és közművelődési feladatellátásának sikeres működéséhez és töretlen fejlődéséhez.

Mórahalmi települési értéktár

Az értéktár szerepe, funkciója és jogi háttere

„...az összetartozás, az egység és a nemzeti tudat erősítése érdekében nemzetünk értékeit össze kell gyűjteni, dokumentálni, az értékvédelem alapjául szolgáló dokumentációt a szigorú nyilvántartás és kutathatóság szabályai szerint meg kell őrizni, az értékeket pedig ápolni, védelmezni és támogatni kell” - 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról.

Az előbbieken hivatkozott törvény alapján, minden településnek joga van települési értéktárt létrehozni és azt a saját irányelvei szerint formálni. Ez azt jelenti, hogy a települések határozhatnak arról, hogy az adott értéktárnak mi képezheti, és mi nem képezheti a részét. A válogatás hangsúlya az értékek felismerésén, dokumentálásán, rendszerezésén és közzétételén van, más szavakkal, az említett állomások az értékfeltárás állomásait jelölik. Fel kell tennünk a kérdést: Mi kerülhet be egy helyi értéktárba? A válasz pedig az, hogy minden,

²²⁶ Előfeltételként a Kft. eleget tett az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól szóló 2008. évi XCIX. Törvény 8. § (2) bekezdésében foglalt feltételeknek.

²²⁷ ESZ/533. szám alatti bejegyzés.

²²⁸ 251/2020. (X.1.) határozat értelmében. Ugyan ez a döntés már a 2020-as esztendőhöz kötődik, viszont megemlítése azért nélkülözhetetlen, mert alapjaiban változtatta meg a cég profilját, s napjainkban ennek értelmében működik a vállalkozás.

amelyről az adott közösség úgy dönt, hogy érdemesnek tartja arra: Így lehet szó épített örökségről, természeti értékről, helyi jellegzetességről, több évtizede működő hagyományörző közösség munkásságáról, egy híres ember életéről és tevékenységéről, avagy helyi, egyedi termékről, élelmiszerről, vagy akár sajátos-autentikus rendezvénysorozatról is.

A települési értéktár

Mórahalmon 2013-ban jött létre a *Mórahalmi Települési Értéktár Bizottság*, amely alapítása óta folyamatosan működik.²²⁹ A bizottság minden évben legalább 2 alkalommal összeül, és ekkor megvitatásra kerülnek a beérkezett javaslatok. Ezek mérlegelése után az értéktárba felvételt nyert tartalmak rögzítésre kerülnek, s eme folyamat mentén formálódik a 2014-ben létrehozott értéktári elemek összetétele. Jelenleg a következő értékek képezik részét a helyi „kincses ládának”: Homokháti méz, Mórahalmi savanyúság, Mórahalmi kézzel készített szárasztésza, Mórahalmi kecskesajt, Homokháti Sokadalom, Nagyszéksósi Bivalyrezervátum, Rózsa Rétes, Rétesfesztivál, Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő, Tanaszi-semlyék, Madarász-tó, Csapak-semlyék, Mórahalom helyismereti kiadványai, Mórahalmi ugrókötélsport, Mórahalmi Parasztkórus munkássága, Mórahalmi Néptánc oktatás és a Mórahalom Néptánc Egyesület munkássága. Külön kiemelendő, hogy az előbbieken felsorolt elemek közül a *Homokháti Sokadalom*, a *Nagyszéksósi Bivalyrezervátum* és a *Rózsa Rétes* a Csongrád Megyei Értéktár részét is képezi.

A települési bizottság karöltve több helyi szervezettel, nagy figyelmet fordít arra, hogy az értéktárt élővé s elérhetővé tegye, ennek érdekében különböző programok által törekszik a megismertetésre és népszerűsítésre. Ezen programok között számos kiállítást és konferenciát találhatunk, amelyeken sikeresen kerültek bemutatásra a mórahalmi értékek.²³⁰ Az elmúlt

2019 tavaszán Magyarkanizsán került bemutatásra a Mórahalmi Települési Értéktár.

²²⁹ A Mórahalmi Települési Értéktár Bizottság tagjainak bemutatása: *Mit jelent a települési értéktár?* Mórahalom városi honlap. Online: https://www.morahalom.hu/mit_jelent_a_telepulesi_ertektar

²³⁰ Példaként lásd: *Csongrád Megyei Értékek Napját tartották Mórahalmon.* Csongrád Értéktár, 2017.07.10. Online: <https://www.csongradertektar.hu/2017/07/10/csongrad-megyei-ertekek-napjat-tartottak-morahalmon/>; *A Mórahalmi Értéktár is bemutatkozik a Makói hagymafesztiválon.* Mórahalom városi honlap, 2016.09.08. Online: http://morahalom.chrome.hu/a_morahalmi_ertektar_is_bemutatkozik_a_makoi_hagymafesztivalon

években pályázati támogatásokból is kerültek megrendezése rendezvények és kiállítások, avagy például, olyan fotópályázat kiírására és díjazására is sor került, amelyek egyaránt tovább színesítik a Mórahalmi Értéktár életét, megismertetik az abban lévő helyi kincseket.²³¹ Továbbá, a bizottság különféle kiadványokat készített, de figyelve a kor kihívásaira, egy mobiltelefonos applikáció (ún. *városjáték* szoftver) létrehozására is sor került, amely az érdeklődőknek és a turistáknak digitális formában prezentálja a helyi értékeket.²³² Fontos cél, hogy a fiatal korosztályokat is mihamarabb be lehessen vonni olyan programokba, amelyek által megismerkedhetnek ezekkel az értékekkel. Ebből fakadóan a helyi általános iskolások több Értéktár vetélkedőn vettek részt, amelyeknek további célja az is, hogy a magyar értékek megismerése által, a gyermekek identitástudata és a hagyományokhoz való ragaszkodása kialakuljon s elmélyüljön.

Az üzenet lényege: Az érték, az érték

Zárszóhoz érven megállapíthatjuk, hogy az értéktáraknak – közöttük természetesen a mórahalminak is – akár jelmondata is lehetne a 2018. március 23-25. között Lakitelken megrendezett „Érték - közösség” szakmai konferencia alcíme, mely így hangzott: „Minden értéknek legyen közössége!” Ezen gondolat szellemében igyekszik a mórahalmi közösség ápolni, gondozni és nagy becsben tartani a saját értékeit. Minden helyi érték a település identitásának részét képezi, így ennek fenntarthatósága okán is cél, hogy a fiatal generációk minél hamarabb ismereteket szerezzenek ezekről a természeti és ember alkotta kincsekről, amelyet tudatosan támogatnak a közművelődést szívükön viselő szakemberek állhatatos munkássága, a vonatkozó rendezvények és egyéb városi kezdeményezések is.

KAPOCS (Népfőiskola) Mórahalom - a gazdák, a kultúra és képzés között

„Népünk hite szerint, minden egyes búzaszem magán viseli Jézus Krisztus képét. E jel valóságának jussán a búza munkása, a földműves ember Isten után az első a Földön.” - Bálint Sándor nyomán

Az alapításhoz vezető út

Mórahalom gazdag kulturális örökségének és hagyományainak köszönhetően, lakóinak identitástudata igen erős alapokra épül, a helyi civil társadalmat pedig tudatosság hatja át. A város tisztában lévén lakóinak igényeivel, folyamatosan arra törekszik, hogy kulturális, szabadidős és oktatási létesítményei és kínálatai minél szélesebb körben és minél jobban kiszolgálják az itt élőket, ebből fakadóan támogatja az egyén fejlődését is. Ezen támogatói légkör égisze alatt – kezd a történet kibontásához Kovács-Tanács Istvánné szakmai vezető – 2017. május 10-én Mórahalom, Ásotthalom,

²³¹ Példaként lásd: „Értéktárulj” fotópályázat – felhívás. Mórahalom városi honlap. Online: https://www.morahalom.hu/fotopalyazat_felhivas

²³² A Települési Értéktár közös értékünk. Móra-Net TV – A térség televíziója, 2018. augusztus. Online: <https://moranettv.hu/a-telepulesi-ertektar-kozos-ertekunk/>

Zákányszék, Röske, Domaszék, a Vajdaságból Királyhalom, Horgos és Magyarkanizsa települések valamint a civil társadalom képviseletében a Móraalmi Gazdakör és a Móraalmi Nagycsaládosok Egyesülete megalapította a Kapocs Népfőiskolát. Az intézmény Alapító Okirata a következőket mondja ki: „*A Homokhátság dolgos emberét a keresztény értékrend szerinti élet, az egymáshoz való tartozás tudata, a hagyományos gazdálkodási formák megőrzése, a magyar nyelv és a nemzeti kultúra ápolása jellemzi. Mórahalom Városi Önkormányzat együttműködő Partnereivel nemzeti örökségünk megőrzése, a felnövekvő generációk erkölcsi, szellemi és testi fejlődése, az önszerveződő csoportok segítése érdekében megalapítja a KAPOCS Népfőiskolát.*”

Szellemiség és tevékenységek

A KAPOCS Népfőiskolát alapításától napjainkig jelentős társadalmi aktivitás jellemzi és pontosan meghatározott célok vezérik. A szervezet megnevezése is szimbólumértékű, hiszen a (népi) kultúra és a – lokális adottságoknál fogva kiemelt jelentőségű – gazdaság között kíván, egy határokon átívelő hidat képezni.²³³ Az intézmény az elmúlt időszakban Kovács-Tanács Istvánné vezetésével több tucat szakmai és ismeretterjesztő előadást szervezett, illetve számos kiállítást és egyéb programot bonyolított le. A Népfőiskola tevékenységeinek meghatározó részét képezi az oktatás. Az edukációs szolgáltatásokkal kapcsolatban pedig érdemes megjegyezni, hogy az országos kiterjedésű, nagy múltú népfőiskolák gyakorlataira iránymutatónak tekint a KAPOCS Népfőiskola. Az intézmény portfóliójába tartozó tevékenységek elsődleges célközönsége a gazdatársadalom, de természetesen a civilek, a

A Népfőiskolai Vándorakadémia résztvevői, 2019. augusztus 12-15. Mórahalom-Nagyszéksós.

²³³ Kovács-Tanács Istvánné: *KAPOCS Népfőiskola, Mórahalom*. In: Szín. 23. évf. 1. sz., 2018. április: 74-81. old. Online: http://epa.oszk.hu/01300/01306/00150/pdf/EPA01306_szin_2018_1_74-81.pdf

fiatalok és a családok sem maradhatnak program és információ nélkül. Összegezvén elmondható, hogy a Népfőiskola céljai között szerepel az ismeretterjesztés, az értéktári gyűjtések és azok élővé tételezése s ezáltal népszerűsítése, továbbá a kultúra különböző területeinek az emberekhez történő közelebb hozása is.

Az intézmény hamar belépést nyert a népfőiskolákat tömörítő Kárpát-medencei Népfőiskolai hálózat tagsági körébe, amellyel újabb lehetőségek nyíltak meg az intézmény előtt: Frissen alapított népfőiskolaként több konferenciára és egyéb szakmai rendezvényre kapott meghívást a KAPOCS Népfőiskola. 2019-ben újabb szakmai mérföldkőhöz vagy elismeréshez érkezett az intézmény, mivel a Nemzeti Művelődési Intézettel közösen szervezhette meg a – népfőiskolák együttműködését elősegítő – Népfőiskolai Vándorakadémiát, valamint 2019 augusztusában a szakmai vonatkozású látóút eseményt is a mórahalmi szervezet látta vendégül. A látóút két fő részből állott, egyrésztől különböző prezentációkat hallgathattak meg az egybegyűltek, másrésztől pedig egy felfedező városi sétán is részt vehettek, amelyet Kovács-Tanács Istvánné koordinált.²³⁴

A több mint 2 éve működő Népfőiskola szerényen, a mindenkori igényekre alapozva végzi közhasznú tevékenységét. Ugyanakkor, az intézmény eddig is már számos hazai és határon túli értékmentő-teremtő munkát végzett, amelyeknél egyaránt összekötő tényező, hogy az érintett felekkel együtt gondolkodva lehessen tovább öregbíteni azt a szellemiséget, amelyet anno az elődök Dániában, avagy Sárospatakon már megalapoztak. A KAPOCS Népfőiskola egyelőre még csak kicsiben, de saját arculattal, saját eszmeiség mentén igyekszik hozzájárulni a közösség érdekében végzendő élethosszig tartó tanulás támogatásához, amelyet itt a „végeken” egy Wass Albert idézettel érzékeltethetünk – zárja le gondolatait Kovács-Tanács Istvánné: „Együtt erő vagyunk, szerteszt gyöngeség!”

Betekintés a KAPOCS Népfőiskola rendezvényeibe a teljesség igénye nélkül:

- Lokális és az alapító okiratban szereplő településeket is magába foglaló értéktári gyűjtések, feltárások és kiállítások lebonyolítása.
- Tematikus ismeretterjesztő előadások szervezése (pl: borkultúra, különleges növények, házi gyógymódok, bio gyógygomba).
- Juhász Antal etnológus négy évtizedet lefedő fotókiállításának mórahalmi bemutatása.
- A nagysikerű *Hazajáró* c. műsor közönségtalálkozójának megszervezése 2018 februárjában.
- Egy sikeres EFOP-os pályázatnak köszönhetően, 2018-tól három éven keresztül a házi gazdálkodással kapcsolatos szakmai előadások rendezése (Témák: *Házi gazdálkodási ismeretek. Hogyan termeljük a Homokhátság kincseit? Önképző kör fiatal gazdák részére*).²³⁵

---

²³⁴ *Népfőiskolai műhely a Homokhátság Szívében – Látóút Mórachalmon*. Nemzeti Művelődési Intézet, 2019.08.29. Online: <https://nmi.hu/megyei-iroda-hir/nepfoiskolai-muhely-a-homokhatsag-sziveben-latout-morahalmon/>

²³⁵ A teljes listát lásd Kovács-Tanács Istvánné összefoglalásában: *KAPOCS Népfőiskola, Mórachalom*. 2018. április: 76-79. old.

A mórahalmi televíziózás története

Bevezetés

A hagyományos tömegkommunikációs eszközökről elmondható, hogy a helyi lehetőségek legyenek is bármely korlátozottak, jussanak el bármennyi emberhez, mégis élnek és létjogosultságuk van. Például az 1989-es magyarországi rendszerváltás körüli időszakban létrejött helyi televíziók, ma már három évtizedes fennállásáról beszélhetünk. A kérdés az, hogy a csaknem 30 év alatt kiforrott és megszokott rendszer létjogosultságának az lenne-e az indoka, hogy csak ezt ismeri a közönség, vagy valójában indokolt a városi, illetve térségi televíziók léte? A mórahalmi Móra-Net TV immáron 19 éves múltat tekint vissza: Mórhalom város Képviselő-testületének azon 1999-ben megfogant gondolata, miszerint létrehozza a „*Móranet Mórahalmi Informatikai Szolgáltató Közhasznú Társaságot*” hosszas kitartó munka és tervezést követően egészen odáig jutott, hogy kiépült a helyi kábeltelevíziós hálózat és létrejött a helyi tévé. A településfejlesztési koncepcióhoz hasonlóan a helyi elektronikus média is a folyamatos pályázati forrásoknak köszönhetően fejlődött. A hatalmas anyagi befektetés mellett azonban meg kellett találnia azt az illeszkedési pontot, amely által a mórahalmi élet szerves részévé lehet tenni ezt az új kezdeményezést. A térség az elmúlt években azért tudott jelentősen fejlődni, mert kihasználta Szegedhez és a déli határhoz közeli földrajzi helyzetét s adottságait. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy a lokális média hogyan szerezhette viszonylag rövid időn belül tartós közönséget – amely már 2001-ben ténylegesen kézzelfoghatóvá vált a mórahalmi kistérségben – azon megyeközpont (Szeged) közvetlen közelében, ahol sokkal több téma és média található. Eme sikeresség új kapukat nyitott meg, így például megteremtődött az alapja annak, hogy a Homokháti Kistérség központjában egy térségi televízió létrehozatala is megvalósuljon.

Nyilván még a bevezető gondolatok között érinteni kell azt a kérdéskört, hogy a lokális és térségi digitális médiának mi a helye és szerepe az emberek médiafogyasztási rendszerében? Vagy úgy is fogalmazhatunk, hogy miért van rájuk szükség? A válasz pedig az, hogy egy jól irányított kis televízió, mely közszolgálati státuszban²³⁶ van, mindenki megtalálhatja a saját

---

²³⁶ A közszolgálati státuszt a rádiózásról és a televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény a következők szerint definiálja: „17. *Közszolgálati műsorszolgáltató: olyan műsorszolgáltató, amely az Országos Rádió és Televízió Testület által elfogadott saját műsorszolgáltatási szabályzat alapján műsorában többségében közszolgálati műsorszámokat szolgáltat.* 18. *Közszolgálati műsor: az a műsor, melyben a közszolgálati műsorszámok meghatározó szerepet játszanak, és amely a műsorszolgáltató vételkörzetében élő hallgatókat, nézőket rendszeresen tájékoztatja közérdeklődésre számot tartó kérdésekről.* 19. *Közszolgálati műsorszám: a műsorszolgáltató vételkörzetében (országos, körzeti, helyi) élő hallgatók, nézők tájékoztató, kulturális, állampolgári, életviteli szükségleteit, igényeit szolgáló műsorszám, így különösen: [...].*” Közel másfél évtized múlva tovább formálódott az előírás: A 2010. évi CLXXXV. törvény, immáron médiaszolgáltatásokról és tömegkommunikációról nyilatkozik A közszolgálati médiaszolgáltatás alapvető elvei 82. § A közszolgálati médiaszolgáltatás: A) az államtól és a gazdasági szereplőktől függetlenül működik, a közszolgálati médiaszolgáltató vezetői és a tevékenységében részt vevők - a jogszabályok nyújtotta keretek között - szakmai autonómiát élveznek. B) Rendszere biztosítja az elszámoltathatóságot és a társadalmi felügyelet megvalósulását. C) Működésének biztosítása elsősorban a Magyarországon élők közös áldozatvállalásával, állami finanszírozás mellett történik. D) Tevékenysége nem irányulhat elsősorban nyereségszerzésre.”

közösségéhez tartozó fogódzópontjait. Értve ez alatt azt, hogy azok a szolgáltatások, információk és tudósítások, melyeket egy helyi tévé nyújthat a vételkörzetén belül élő lakosságnak, hiánypótlók. Egy országos lefedettségű média nem fog egy nyolcszáz fős település falunapjáról közvetíteni, mivel az nagyvalószínűséggel csupán nyolcszáz embert érdekelne hazánkban. Ugyanakkor az emberek szeretik, ha róluk, vagy valamelyik családtagjukról szólnak a hírek, vagy ha azt látják, hogy a településük fejlődik, még ha az a fejlődés „csupán” egy egymillió forintos parkfejlesztést is takar. Számukra ez a fontos, mert ebben élnek, ezek az ő hétköznapjaik. Akkor, amikor egy helyi média látja, hogy mi a szerepe, és nem próbál Don Quijote módjára harcolni, és versenyezni a nagy országos csatornákkal, akkor találta meg a helyét és szerepét.

Közvetett előzmény: A Mórahalmi Videó Magazin (MVM)

1991-ben Balogh Zoltán és Duka Félix hozta létre a Mórahalmi Videó Magazint, amelynek célja az volt, hogy a település lakosságát helyi hírekkel lássa el. Akkor még a Mórahalmi Művelődési Ház berkein belül, a közművelődési feladatok ellátása kapcsán merült fel az igény, hogy a kor technikai körülményeihez illeszkedve VHS technológiával örökítsék meg a település eseményeit. Ebben a kezdeti időszakban havi megjelenéssel készültek a mintegy 30 perces összefoglalók. Kezdetben három személy működött közre az úgynevezett MVM elkészítésében: Balogh Zoltán, mint operatőr-vágó, Duka Félix, mint operatőr-vágó és riporter, míg Szailerné Molnár Gabriella riporter „munkakörben” tevékenykedett. Tekintettel arra, hogy a '90-es évek elején még nem volt kiépített kábeltelevíziós hálózata Mórahalomnak, így ekkor még a hagyományos értelemben vett helyi kisközösségi médiáról sem beszélhettünk. A technikai akadályokat úgy hidalták át a MVM készítői, hogy több példányban VHS kazettát készítettek az adott havi magazin tartalmával, amelyeket a helyi könyvtárba adtak közre, s onnan kölcsönözhatték ki a település lakói. Ugyan a rendszerváltást követő időszakban nem mindenkinek volt az otthonában videó magnó, mégis kifejezetten népszerűnek számított ez a fajta közművelődési szolgáltatás. 1991 és 1993 között minden hónapban elkészült a videó magazin, majd pályafutásának azon önkormányzati döntés vetett véget, amelynek értelmében a helyi művelődési ház üzemeltetése egy profitorientált cég irányítása alá helyeződött. Ezt követően a művelődési ház háttérbe szorította a kevésbé nyereséges, sőt sok esetben veszteségesen működő közművelődési feladatok ellátását, ezzel párhuzamosan inkább az olyan rentábilis szolgáltatásokat helyezte előtérbe, mint például a diszkó üzemeltetése. Ennek következtében a Mórahalmi Videó Magazin 3 év működés után megszűnt. Ugyanakkor nem elhanyagolható az a tény, hogy az egykori magazint létrehozó személyek a mai napig részt vesznek a mórahalmi média munkájában.

A Móra-Net Televízió megalapításához vezető út

Miként a bevezetőben is jelzésre került, a „Móranet Mórahalmi Informatikai Szolgáltató Közhasznú Társaság”-ot 1999-ben hozták létre. A Móranet Kht. alapszabályának értelmében a céget egy ügyvezető igazgató irányítja, illetve öt főből álló felügyelő bizottság ellenőrzi. A

város képviselő-testülete a Kht. fő tevékenységének a település belterületén történő kábeltelevíziós alapú informatikai hálózat kiépítését jelölte meg. Az informatikai rendszer létrehozásához meg kellett teremteni az anyagi hátteret, ezt pályázati források elnyerésével igyekeztek biztosítani, amelyeket eredményesen sikerült megszereznie a társaságnak. Emellett a Kht. ügyvezetőjének a feladatkörébe tartozott a tervezett és engedélyezett rendszer megvalósításának előkészítése, illetve egyéb szakmai befektető felkutatása.

A kezdő lépések anyagi bázisát már egy 1999. október 30-án elnyert pályázat meg is alapozta: A Móránét Kht. az Országos Rádió és Televízió Testület (a továbbiakban: ORTT) által kiírt pályázatra a kábeles műsorelosztók előfizetői számának növelése témájában sikeres pályázatot nyújtott be. A pályázat elbírálását követően a Móránét Kht. 20.000.000,- Ft támogatásban részesült. A beruházást követően – az ORTT ellenőrével folyamatosan konzultálva és általa ellenjegyezve – a Kht. munkatársai benyújtották az összefoglaló beszámolót, amely elfogadását követően, 2001. augusztus 17-én a társaság megkapta az elnyert támogatási összeget. Ezt követően pedig, a Megyei Területfejlesztési Tanács által egy szintén kábeltelevíziós hálózat kiépítésére kiírt pályázaton, további 12.000.000,- Ft vissza nem térítendő támogatást nyert el a Kht. A társaság működésének beindulásához kapcsolódóan fontos megemlíteni, hogy a közbeszerzési eljárást követően a Móraép Kht., mint fővállalkozó – a vállalkozói szerződés megkötését követően – 2000. augusztus 1-jén megkezdte és 2000. november 27-én befejezte a beruházást. A műszaki átadás 2000. december 11 és 2000. december 15. között sikeresen megtörtént.

Ezzel az előbbieken jelzett két jelentős pályázati forrással sikerült kialakítani a társaság működéséhez szükséges finansziális kereteket. Így tehát a pályázati források és a külső befektető segítségével megteremtődött a lehetősége annak, hogy egy magas műszaki színvonalú hálózatot lehessen létrehozni: A korszerű digitális berendezésekkel felszerelt fejállomás segítségével jó minőségben, 3 csomagba rendezve összesen 43 televíziós csatornát lehetett nézni, valamint külön opcióként a Társaság az HBO-t is értékesítette. A városban kialakított 4 optikai gerinc és az ebből leágazó csillagpontos rendszer a település egész belterületen mindenki számára lehetővé tette a hálózathoz való csatlakozást és a háztartásonként választható különböző programcsomagok elérhetőségét. A helyi lakosokra való tekintettel, a MÓRA-NET TV az elérhető három csomag közül, az első tíz évben a legolcsóbb előfizetési kategóriába volt sorolva, amely döntésnek a háttérben az állt, hogy mindenki nyomon tudja követni a helyi eseményeket, rendezvényeket. A néző heti 3 alkalommal szerkesztett műsor formájában a különböző várost érintő információkról tájékoztatást kapott, illetve műsoridőn kívül képűjság formájában a nap 24 órájában is biztosított volt az információközlés. Élő adás közvetítésére a város három pontján volt lehetőség, amely opciót alkalmanként használtak a TV munkatársai.

A kezdeti lépések: Kialakul a kollektíva

Az újonnan alapított tévének Szécsi Gábor lett az igazgatója, aki operatőrként és vágóként is dolgozott a Móra-Net Televíziónál. Közvetlen munkatársa, az MVM-ben betöltött munkaköréhez hasonlóan, a szintén operatőri és vágói feladatokat ellátó Balogh Zoltán volt. Ők ketten a helyi iskola technikusaiként dolgoztak, akik a televíziós pályafutásokat megelőzően – egyebek mellett – rendezvények hangosításával is foglalkoztak. A szerkesztői és riporter feladatokat a kezdetektől fogva egészen a nyugdíjazásáig Magyar Istvánné, a város

„népművelője” látta el. Magyar Istvánné Rozit Mórahalmon mindenki ismeri, és ő is ismer mindenkit. Ez egy olyan tényező volt, amely legfőképpen a kezdeti időkben ténylegesen elősegítette a televíziós forgatások menetét. Személyének elévülhetetlen érdeme volt abban, hogy az emberek neki köszönhetően könnyebben megszerették a helyi tévét, amelynek olyan pozitív hozadékaik voltak, hogy például a lakosok sokkal hamarabb beengedték a hétköznapjaikba a kamerát, avagy hajlandóak voltak televíziós interjúkat is adni. A korai munkatársak között Király Katalin és Csiszár Melinda nevét is meg kell említeni, ők voltak a televízió első hírolvasó-bemondói, akik havonta váltakozó periódusban dolgoztak. Ők ketten, mint hírolvasók egészen 2019 első feléig, havi lebontásban megosztva váltották egymást, majd ezt követően Király Katalin helyét Németh Éva vette át, Csiszár Melinda pedig hírolvasó-szerkesztő pozícióban továbbra is a TV munkatársa maradt. (Csiszár nevéhez kapcsolódik a *Tiffany – életmód magazin* és a *Klipper – zenei magazin*). A vezetésben is történt személyi változás, mivel időközben az a Duka Félix lett a Móra-net Kht. vezetője, aki mind a televízió, mind a közművelődési feladatokat napjainkig tartóan is irányítja.

Az áttörés: Az első próbaadás

A lokális televízió értékesítése 2000 nyarán kezdődött el, s egy fél év eltelte után, már több mint 800 család kérte a hálózatra történő rákapcsolását.²³⁷ Az értékesítés elindulását követő újabb mérföldkönek 2000 decemberét nevezhetjük, hiszen ekkor pár nap különbséggel valósult meg az első kísérleti jellegű képűrság (december 13.), az első vezetői szintű társas beszélgetés (december 15.) és az első – szintén kísérleti – próbaadás (december 19.) is. A helyi televízió beindítása iránti lelkesedés óriási volt, amely indokoltá tette, hogy egy önálló műsor keretei között lehessen párbeszédet folytatni róla. Ennek eredményeképpen a próbaadás előtt vették fel az első kerekasztal beszélgetést Fórum címmel. Ebben az időszakban a televízió eszközállománya gyakorlatilag csupán egy kamerára, egy mikrofonra, két Panasonic DV asztali videó magnóra, illetve egy számítógépre terjedt ki. Az akkor éppen kicsomagolt Panasonic MS 5-ös kamera képével még nem lehetett volna megfelelően változatos „stúdióbeszélgetést” készíteni, ezért Balogh Zoltán, aki ekkor már foglalkozott lakodalmas videók készítésével – tehát rendelkezett saját gépekkel – két Panasonic kameráját is elhozta a felvételhez. Ezáltal a műsor elkészítéséhez szükséges technikai feltételek teljesültek.²³⁸ A szükséges eszközök beszerzése után a helyszínről is gondoskodni kellett, mivel a kezdeti időszakban a Móra-Net TV-nek gyakorlatilag még stúdiója sem volt. A felvétel helyszínéül a helyi könyvtár egyik termét rendezték be.

A műsor keretei között Magyariné Rozi beszélgetett a négy meghívott vendéggel: Nógrádi Zoltánnal, Mórahalom város polgármesterével, Mucsi Györggyel, aki technikai szakemberként részt vállalt a kábeltelevíziós hálózat kiépítésében, Vaszkó Elekné helyi pedagógussal, és Masa Géza mórahalmi lakossal. A 45 perces kerekasztal beszélgetésből elsősorban az derült ki, hogy a helyi lakosság bár értékeli a kábeltelevízió által nyújtott nagyobb televíziós csatorna elérhetőségét, de igazán fontosnak azt tekintette, hogy lesz saját mórahalmi televíziójuk, ami teljes mértékben róluk szól. Nógrádi Zoltán polgármester az első próbaadásban úgy fogalmazott, hogy az volt az önkormányzat célja, hogy „...olyan

²³⁷ 2001. január 31-ig, összesen 814 család vette igénybe a szolgáltatás.

²³⁸ Egy MS 5-ös és egy MS 4-es típust.

információszolgáltatást tudjunk biztosítani, amellyel a minőségi televíziózás és a helyi hírekre éhes közönséget is ki tudjuk szolgálni?

A mórachalmi helyi televízió első próbaadására – miként jelzésre is került – 2000. december 19-én, kedden 18 órától került sor. Az adásra való készülődés körülményei igen hektikusnak mondhatók, hiszen a helyi vállalkozó kedvű civilekből, illetve a kulturális területen dolgozó néhány emberből összeállt stábnak a támogatási összegből beszerzett eszközök áttekintésére is alig volt lehetősége.

Ráadásul, gyakorlatilag tapasztalat nélkül egy hét alatt tették össze az első próbaadást. S hogy sikerült? Erre szolgáljon hiteles válaszként az, hogy az akkor összeállított adásmenet a mai napig a Móra-Net TV adásszerkezetének alapjául szolgál. Az első adás kezdetekor Király Katalin köszöntötte a nézőket. Először a bemondó a helyi mórachalmi híreket olvasta fel, melyek elsősorban intézményi és önkormányzati programokról, felhívásokról és eseményekről szóltak. Ezt követően egyéb eseményekkel kapcsolatos összeállítások kerültek fókuszba. Ekkor még nem teljes mértékben célirányosan, hanem javarészt „csupán” hasznos anyagként kerültek rögzítésre a helyi események és előadások, majd a nyersanyagból különböző hosszúságú szemléltető bejátszások készültek, amelyeket a bemondó konferált fel.²³⁹

Rendszeresített műsor és programkínálat

A kísérleti műsorok egyöntetű sikeressége, és a felhasználói érdeklődés aktivizálódása következtében nyilvánvalóvá vált, hogy a televízió eredményesen vette a tűzkeresztség kihívását, s így a hivatalos műsorral rendelkező televíziók táborába léphetett: A televízió első hivatalos adásnapja 2001. január 2-án volt, de mielőtt a műsorok ismertetéséhez érünk, először jelezni kell, hogy a mórachalmi televízió tevékenységének célját a Móránet TV Médiaszolgáltatási Szabályzata²⁴⁰ rögzíti. A műsorok elnevezései (és a lábjegyzetben

²³⁹ Az első adás felépítése: *Hírek, HírHáttér* tartalma: Az emlírták korai felismerését célzó módszerek megismertetése című előadásból egy összeállítás. Bérakások építése Mórachalmon. Riasztójelző rendszer, távfelügyeleti rendszer mórachalmi központjának kiépítéséről szóló riport. Az Arlechino Táncegyüttes 6. táncgálájáról egy rövidebb összeállítás. A Napfény Nyugdíjas Klub karácsonyi ünnepségének műsora. Koisné Kőrösi Rozália festménykiállításáról egy zenés etűd. *Fórum* tartalma: Magyar Istvánné beszélget négy vendéggel az új mórachalmi kábeltelevíziós hálózat kiépítéséről és a helyi televízióról. *Ünnepünk* tartalma: Az Arlechino Táncegyüttes 6. táncgálájának teljes rögzített műsora.

²⁴⁰ „A televízió kiemelt küldetése a helyi közösség támogatása, a kapcsolatok erősítése, ezért műsoraiban kiemelten a helyi témákat dolgozzák fel. Hírműsorok mellett szórakoztató műsorokat is sugároz. A sugárzott műsorokon kívüli adásidőben képűrság látható a nézők számára, melyen minden, a helyieket érintő programot, közérdekű információt, felhívást, vagy pl. vállalkozói hirdetést közzé tesznek. A MÓRA-NET TV tevékenysége során az érintett nézői célsoport, mint társadalmi közösség hagyományainak ápolását és értékeinek gazdagítását, illetve a közösségre jellemző kulturális igények kielégítését szolgáló médiaszolgáltatást kíván nyújtani. A televízió célja, hogy a már meglévő kapcsolatokat – legyenek azok emberi, kulturális vagy gazdasági természetűek – műsorában tükrözze; küldetése pedig, hogy azokat, sajátos eszközeinek felhasználásával, az eddigiéknél is szorosabbra fűzze. A MÓRA-NET TV küldetése továbbá, hogy a várost földrajzi, társadalmi és gazdasági egységként kezelve annak minden lakójához szóljon. Kiemelten fontos tehát, hogy a munkatársak közvetlenül a

ismertetett tartalmai) a következők szerint épültek fel: *Hírek*,²⁴¹ *Hírháttér*,²⁴² *Fórum*,²⁴³ *Köztünk élnek...*,²⁴⁴ *Ünnepeink- rendezvényeink*,²⁴⁵ *Klipper*,²⁴⁶ *GYEREK PEReC*,²⁴⁷ *Sport*,²⁴⁸ *Útjelző*,²⁴⁹ *Monitorpresszó*²⁵⁰ és *Tiffany*.²⁵¹

A helyi tévé a kezdetekben nem rendelkezett szakképzett munkaerővel, a dolgozói között akadt bolti eladó, pedagógus, közalkalmazott és művelődésszervező is, egy dolog viszont közös volt bennük, amely nagyban segítette a munkájukat: Számukra teljesen természetesen alakult ki, hogy milyen információknak van hírértéke a településen, hiszen ők is itt éltek, ennek a közösségnek a tagjai voltak. Ugyanakkor az is tény, hogy a jellemzően már főiskoláról vagy egyetemről kikerült friss diplomások munkatársaknak okozhatott és a mai napig is okoz gondot, hogy egy kis településen mi is a hír, vagyis milyen információnak van hírértéke a lakosság számára. A helyi médiában dolgozóknak meg kellett tanulnia, hogy itt a hírérték más, mint amit az iskolában megtanítottak, és az országos híradókban is megállja a helyét. Itt előrébb való az, ha egy helyi vállalkozó egy beruházás kapcsán 5 munkanélkülinek biztosít állást, vagy az, hogy az iskolai ballagáson hány végzős búcsúzott, mint az, hogy a

---

forrástól jussanak információhoz. Ezt a célt a szerkesztőség és a település szervei közötti telefonos, elektronikus levelezésen alapuló információáramlás, és a személyes kapcsolattartás, valamint a helyszíni forgatások biztosítják. A MÓRA-NET TV célja, hogy a vételkörzetébe tartozó várost és a térségi településeket érintő kérdésekről beszámoljon, s mint közös kommunikációs csatorna, a közösségek együttműködését segítse. Lehetőséget biztosít az itt élőknek elsősorban az információhoz jutáshoz, valamint az információ közzé tételéhez. A lakossági visszajelzések és a mért adatok szerint a nézői célcsoportban erős igény mutatkozik a Móra-Net TV szolgáltatásaira, ami fenntartja annak a lehetőségét, hogy a Móra-Net TV tovább bővítse mind nézői célcsoportját, mind szolgáltatásának körét.”

²⁴¹ „Közérdekű információkat szolgáltató műsorunkkal minden hét első műsornapján (kedden 18 órakor) jelentkezünk. Legfrissebb híreinket szerdai, pénteki, szombati, illetve vasárnapi műsorunkban is megismételjük. Önkormányzati információkról, a városunkban és a Homokhátságon, szűkebb régióban történt eseményekről, a lakosságot érintő legfontosabb határidőkről adunk hírt röviden.”

²⁴² „Híreinket Hírháttér című műsorunk követi. A témák kiválasztásakor igyekszünk utána járni a lakossági kérdéseknek, mindannak, amiről az emberek még többet szeretnének megtudni. Természetesen ezeket a forgatásokat minden esetben a témát érintő helyszíneken vesszük fel. Hírműsoraink összeállításában legfőbb célunk a településen élők információval való ellátása, az információkhoz való hozzáférés biztosítása, a hírek szabad áramlása, a hírek közérthetővé tétele.”

²⁴³ „Műsorunkban közéleti eseményekkel, várospolitikai kérdésekkel foglalkozunk. A műsor szerkesztői fontosnak tartják a párbeszédet a nézők és a városvezetők között. Hisznek abban, hogy a hiteles és pártatlan tájékoztatás révén létrejöhet egy olyan közhangulat, mely alkotó létkört teremt a térség építésében.”

²⁴⁴ „Térségünk életének meghatározó alakjait, díjazottakat, elszármazottakat, civil szervezeteket mutatunk be saját otthonukban a stáb kitelepülésével, vagy kávéházi társalgások formájában meghívott vendégekkel az Aranyszöm Rendezvényház kávézójában, illetve stúdiójában.”

²⁴⁵ „Hetente jelentkező műsorunkban a nézők felvételeket láthatnak a térség legfontosabb eseményeiről, ünnepeiről. Ilyen alkalmak pl. az újévi fúvószenekari koncert, március 15., májális, néptáncgálák, augusztus 20., városnap, október 23., városkarácsony.”

²⁴⁶ „Műsorunkat a fiatalok ízlését figyelembe véve állítjuk össze, hiszen ez elsősorban rétegműsor. Kéthetente péntekenként jelentkező műsorvezetőnk beszámol a zenei világ legfrissebb híreiről. A műsoridő jelentős részét az az összeállítás teszi ki, amely a legújabb klipeket mutatja be a zeneszerető közönség számára.”

²⁴⁷ „Gyermekműsorunkkal kéthetente pénteken jelentkezünk. Összeállításában önkéntes Sulitv-s diákok segítenek Iskolai rendezvényeken, diákmegmozdulásokon készítenek riportokat, felvételeket.”

²⁴⁸ „Kéthetente futball-mérkőzések felvételeivel jelentkezünk szakértő kommentátor segítségével.”

²⁴⁹ A kéthetente jelentkező műsorban vallási témájú kérdésekben kapnak tájékoztatást nézőink.”

²⁵⁰ „A műsorban a lakosságot szélesebb körben érintő kérdéseket dolgozunk fel általában stúdióbeszélgetések formájában.”

²⁵¹ „Életmód magazinunkkal havonta egyszer jelentkezünk. Ismeretterjesztő és szórakoztató formában foglalkozunk gyermekneveléssel, szépségápolással, egészséggel, művészetekkel és különféle hobbik és tradíciók bemutatásával.”

pénzügyminiszter éppen mit mondott aznap a sajtótájékoztatóján. Egy helyi tévében ez utóbbi csupán akkor fontos, ha például egy mezőgazdasági területet aszály sújtott, és a vidékfejlesztési miniszter éppen azt jelentette be, hogy a kárenyhítés érdekében támogatást kapnak a térségben érintett gazdák. Tehát a helyi tévének abban van hatalmas szerepe, hogy olyan információkat juttat el a lakosság számára, amit egy országos média – érthető okoknál fogva – nem tesz meg, mert csak kisszámú nézőt érint.

Pontosan ezért volt szükség arra, hogy a hírfogyasztás szempontjából preferált témaköröket össze tudja gyűjteni a Móra-net Kht. S a cél elérése érdekében, még 2008-ban egy Rácz Attila Endre szociológus által kidolgozott kérdőívvel végeztek felmérést, amelynek

segítségével a móraközségi lakosok tévénézési szokásai megismerhetővé váltak. A felmérés bár nem lett reprezentatív, csupán tájékoztató jellegű, mégis nem várt adatokkal szolgált. A lakosság körében a vártnál is többen nézték a helyi televízió adásait. Korosztály tekintetében, javarészt a felnőtt és az időskorú lakosság részesítette előnyben a helyi információkat. A felmérés kapcsán az is nyilvánvalóvá

vált, hogy a városban milyen jelentős szerepet töltött be a helyi televízió, és az is, hogy eddig is jó úton haladt. Megerősítést nyertek a műsorstruktúra prioritásai, és egyértelművé vált, hogy csak a helyi hírekkel lehet felvenni a nézettségért folyó harcot. A kötelező adásidő kitöltésére jó lehetőségnek bizonyultak a stúdióbeszélgetések, de emellett elkészült a heti 35 perces Hírhátér magazin is. Valamint igény merült fel a helyi rendezvények rögzítésére, és adásba szerkesztésére, valamint a helyi sport, és egyházi élet megörökítésére is.

Móra-Net Televízió stábja 2016-ban: Szécsi Gábor és Duka Félix a kezdetektől tagok. Baloldalt ülő hölgy Engi Alexandra adminisztrátor, a jobboldalon pedig Veszélka Krisztina szerkesztő-riporter. Fotó: Kuklis István.

Hét település összefogása: A Homokhát Televízió létrehozása

Mórahalmom a Homokháti Kistérség központja. Tisztségéből fakadóan a város többek között gazdasági és közigazgatási szempontból is a kistérség vezető szereplője. Ezen centrális funkció betöltéséhez elengedhetetlen a város folyamatos fejlesztése, amely komoly stratégiát követel meg. Ennek a városfejlesztési stratégiának alapvető eleme az állami és az Európai Unió pályázati támogatásokból finanszírozott projektek megvalósítása. Ehhez pedig kifejezetten hatékony nyilvánossági lehetőséget kínál egy helyi média, hiszen pontosan azt a feladatot látja el, amit egy-egy pályázat nyilvánossági elvárása előír. Továbbá, ezen média főbb ismertetőiről elmondható, hogy az adott települést és a közvetlen környezetet tájékoztatja az éppen aktuális fejlesztésről, mindemellett önkormányzati tulajdonú televízió, mely közszolgálati műsorszolgáltatóként működik, s természetesen beszámol minden lokális jellegű hírről. Ezt a felismerést szem előtt tartva a kistérség településeiben felmerült az igény egy saját televízió létrehozására. Ugyanakkor eme cél megvalósítását nagyban megnehezítette, hogy az adott önkormányzatoknak nem volt megfelelő gazdasági háttere arra, hogy saját, önálló televíziót

hozzanak létre. Ezt jól példázza, hogy ugyan többeknek közülük már volt nyomtatott sajtója, de egyes esetben azok működtetéséhez is a települések közötti összefogásra volt szükség. Viszont ezek a havonta megjelenő falusi újságok természetükből fakadóan nem lehettek naprakészek, és ami a legfontosabb, kevésbé jelenhettek meg bennük a helyi emberek, vagy például a település óvodáinak, iskoláinak műsorai. Ezen körülmények közepette merült fel a kérdés, hogy miként lehet áthidalni a nehézségeket? A válasz pedig a térség összetartó erejében mutatkozott meg.

A Homokháti Kistérségre – történelmi okokból kifolyólag – jellemző, mint ahogy erről a Térségi Tükör 2007. szeptemberi száma is beszámolt, hogy a számos kis létszámú település földrajzilag közel található egymáshoz, és valóban rokoni szálak fűzik össze a különböző falvak, valamint Mórahalom lakóit egymáshoz. A térség központjában pedig ekkora már adottá vált egy gyakorlott szakemberekkel

jól működő, ráadásul folyamatosan, elsősorban pályázati forrásból fejlesztett stúdió. Erre alapozva, további fejlesztésekkel és strukturális átszervezéssel kialakult a lehetősége annak, hogy az országban egyedülálló módon el lehessen indítani egy térségi televíziót. Ezen cél megvalósítása érdekében, 2007 júniusától Dobóczy Adrienne személyében egy külön

Forgatás a Homokhát Televízió stúdiójában.

főszerkesztő került alkalmazásra, akinek az volt a feladata, hogy előkészítse a Homokhát TV elindítását. Elsőként Ásotthalom, Domaszék, Öttömös, Pusztamérges, Rösztke, Ruzsa és Zákányszék fogott össze. A kooperáció következtében 2007 szeptembertől, minden páros csütörtökön 18 órától jelentkezett a Homokhát TV szerkesztett műsorral. Az adást vasárnap 14 órától és kedden 18 órától ismételték meg. A program minden településen a kábeltelevíziós társaság által biztosított helyi csatornán volt látható. A műsort napi 24 órás képűjság egészítette ki és elkészült a kapcsolódó internetes honlap is, egy olyan hírportál, ahol hírek, közhasznú információk jelentek meg, ezáltal utat nyitva a településeknek az országos és a megyei média felé. Ez az internetes felület egészen 2011. év végéig volt elérhető a világhálón, majd egy másik digitális fórum váltotta fel. A szerkesztőség saját tudósítói hálózat kiépítését is megvalósította, s még 2007. októberében elindította az érintett települések által „delegált” néhány civil önkéntesnek azt a tanfolyamot, amelyen a riporter, az operatőr, a vágási, valamint a szerkesztői alapismereteket sajátíthatták el.

A térségi televízió hivatalossá tételzése 2007 őszén valósult meg, azáltal, hogy az *Egy-Másért Ifjúsági és Közösségfejlesztő Közhasznú Egyesület* az ORTT felé előkészítette a Homokhát Televízió bejelentését.²⁵² Ezt követően a televíziót a nem nyereségérdekel

---

²⁵² Az Egy-Másért Egyesület 1996-ban jött létre, célkitűzései között szociális képzések, tapasztalatcserék, tanulmányutak, konferenciák szervezése, illetve közösségi felmérések végzése szerepelt. Ezen tevékenységek végzésével az egyesület az állami és az önkormányzati feladatok ellátását kívánta segíteni. Tagjai között elsősorban az egészségügyi, szociális terület dolgozói, önkéntesei voltak megtalálhatók. 1996-ban az egyesület

vezetékes műsorszolgáltató kategóriájába sorolva nyilvántartásba vették. Majd a határozat értelmében a Homokhát Televízió 2008. február 18-tól megkezdhette a működését. A térségi tévé elindulásával megfogalmazódott a mórakalmi lakosok igénye a térségi információk iránt is, mivel akkoriban Mórakalmon csak a Móra-Net TV műsorát láthatták a nézők. Éppen ezért került elindításra a városi televízió keddi adásnapján a helyi híreket követően a *Homokháti Szomszédoló* című műsor, melyben célzottan a térségi híreket és eseményeket tekinthették meg az érdeklődők. A Homokhát TV indulásakor ideálisak voltak a feltételek ahhoz, hogy akár a nyugat-európai értelemben vett hagyományos közösségi média megformálódásának az alapjait lehessen létrehozni.

A televíziózással kapcsolatos igények kiszélesedése természetesen pozitív visszajelzés volt arra nézve, hogy jó vágányon halad a helyi média kialakítása. Ugyanakkor ezzel párhuzamosan az első perctől kezdődően nyilvánvaló volt, hogy a maroknyi szakmai gárdának nehéz feladata lesz, ha egy időben két különböző közérdeklődésre is számot tartó esemény zajlik majd a térségben. A televíziózás iránt érdeklődő önkéntesektől egy megegyezés értelmében azt kérte a stáb, hogy amennyiben a szükség úgy hozza, el tudjanak készíteni egy tudósítást a saját településük rendezvényeiről is. Valamint a szerkesztői ismereteket szerzett önkéntesek voltak a települési kapcsolattartók. Ez a „települési kapcsolattartói-hálózat” feladata az volt, hogy a Mórakalmon dolgozó szakembereket mindig friss információkhoz tudja juttatni. A kezdeti lelkesedés néhány év alatt alább hagyott. Ez természetesen betudható annak is, hogy a 2008/2009-es gazdasági válság sem kedvezett a lakosságnak. Ezzel párhuzamosan észrevehető volt, hogy a rendezvények száma is egyre kevesebb lett, amelynek az oka abban keresendő, hogy a kis településeken az önkormányzatok, valamint az önkormányzatok által működtetett művelődési házak szolgáltatják a legtöbb ilyen jellegű programot, amelyekre viszont egyre kevesebb forrás jutott. Talán ezért van, hogy a Homokhát TV, bár a kezdetekkor nagyon közel jutott ahhoz, hogy nyugat-európai mintát követve létrehozzon egy közösségi médiát, mégsem sikerült azt a hagyományos értelemben megvalósítani.

Egy átmeneti próbálkozás: A Csongrád Megyei Magazin rövid, de sikeres története

A Móra-Net TV életében fontos állomásnak tekintendő, hogy eltudta nyerni a Csongrád Megyei Önkormányzat heti rendszerességgel jelentkező félórás hírháttér magazinjának, a *Csongrád Megyei Magazinnak* a szerkesztését. Az újabb szakmai elismerés mellett, a magazin szerkesztése jelentős bevételt jelentett a televíziónak. A Csongrád Megyei Magazin (a továbbiakban CSMM) szignálja először 2008. április 24-én csendült fel a televízióban és kéthetente szolgált friss hírekkel a megye életéből. Az első évet követően egyre több, ennek következtében egyre rövidebb anyagok kerültek a félórás adásba, majd megszületett a döntés, hogy hetente készüljön friss műsor, s 2009 áprilisától már hetente jelentkezett a CSMM.

---

tagjai közösségi felmérést végeztek a tanyai lakosok körében, amelynek eredménye a település fejlesztésében, szociális ellátásának szervezésében került hasznosításra. Az egyesület részt vállalt az egészségügyi szűrőprogramok kivitelezésében, szociális és egészségügyi témájú pályázatok tervezésében, kivitelezésében, új típusú szociális szolgáltatások bevezetésében, a civil szervezetek közötti kapcsolati és közösségi háló építésében. Az egyesület tevékenységei folyamatosan bővülnek, egyre fokozódik a társadalmi és közéleti szerepvállalásuk szerepe, amely az ifjúsági munka, a közösségfejlesztés eredménye. A civil szféra vonatkozásában pedig a határon túli, testvér-települési szervezetekkel való együttműködések is egyre inkább jelentősebbnek mondhatók.

A magazin igazi újítása abban öltött testet, hogy műsorai által a településeken élők, nem csupán a térség híreiről értesültek, hanem a megye teljes területén történekről. Külön kiemelendő, hogy az összesen 169 részt megélt magazin műsoraiban jelentős teret kaptak a kulturális vagy szociális, társadalmi vonatkozású hírek. Így például a nézők számos alkalommal tekinthettek be a fogyatékkal élők hétköznapijaiba, intézményi ellátásukba, melyre más módon nagyon ritkán lett volna lehetőségük. A CSMM értéket képviselő munkájának elismerése az, hogy műsorait a szegedi Telin TV, a Csongrádi Városi Televízió, a szegvári Kurca TV, sőt egy időben még a Makói Városi Televízió is átvette és vetítette. Az egyébként köztestületi finanszírozás által működött magazin életében döntő változást hozott a 2012-es esztendő. Ugyanis ekkor vette át a Csongrád Megyei Önkormányzat számos funkcióját és intézményét a Csongrád Megyei Kormányhivatal, ezáltal pedig gyakorlatilag megszűnt az anyagi forrás, aminek következtében január 2-án jelentkezett utoljára a CSMM.

A fejlődés és az átszervezés évei a két televízió életében

Alapításának tizedik évében a Móránét Kht. – a törvényi előírások értelmében – Móránét Nonprofit Közhasznú Kft.-re változtatta meg a nevét.²⁵³ Továbbá, 2009 nyárára egyértelművé vált, hogy bár a tévéket működtető stáb mérete kicsi, mégsem elegendő az Aranyszöm Rendezvényházban eredetileg stúdióknak, valamint vezérlőnek kiépített tetőtéri helyszín. Ekkor néhány hét leforgása alatt, a stáb egy csaknem 70 négyzetméteres, ugyancsak tetőtéri épületrészbe költözött, ahol viszont már kényelmesen be tudott rendezkedni. A napjainkig is fennálló elrendezés a következők szerint formálódott meg: A szerkesztőség beosztása négy helysége tagolódik. Van egy fogadótér, egy három színterű stúdió, egy vezérlő, ami vágó és szerkesztő helységként is működik, valamint egy nagyméretű raktárhelység, ahol az eszközpark jelentős része elfér.

Az egyesület által működtetett Homokhát TV 2012-ben már tizenhárom településen²⁵⁴ vált foghatóvá a megyében, valamint Szeged-Kiskundorozsma teljes területén, illetve Szeged- Alsóváros és Kecskés-telep egyes részein is elérhetővé váltak a televízió adásai. Fontos tudni, hogy az érintett települések közül tizenegy vonatkozásában folyamatos hírszolgáltatás, illetve az eseményekről tudósítás történik. Valamint azt is ki kell emelni, hogy ez a televízió annak ellenére, hogy gyakorlatilag ugyanaz a stáb készíti, mint a mórahalmai Móra-Net TV adásait, nem a mórahalmai műsor megismétlését jelenti a térségben. Már csak azért sem, mivel a törvényi előírásoknak megfelelően, minden héten külön-külön négy órás friss műsort kell produkálniuk a tévéknek. Ebben az időszakban alakult ki a szakmai kapcsolat a szegedi Telin TV-vel, melynek a Móra-Net TV készítette a kéthetente jelentkező „Szegedtől karnyújtásnyira” című 20 perces mórahalmai magazinműsorát, ahol a város jelentősebb eseményeit mutatták be. A szakmai sikerek mellett látni kell azt is, hogy a gazdasági világválság következtében rossz anyagi körülmények közé sodródott Homokhát TV a 2010-es évekre sem tudta konszolidálni a forrásszükségletét, így költségvetési okokból kifolyólag a televízió 2014-ben megszűnt. Helyét és célkitűzéseit a Móra-Net TV vette át, így napjainkban az egykori városi televízió már térségi

---

²⁵³ Teljes nevén: Móránét Mórahalmai Informatikai Szolgáltató Nonprofit Közhasznú Korlátolt Felelősségű Társaság.

²⁵⁴ Ásotthalom, Bordány, Domaszék, Forráskút, Öttömös, Pusztamérges, Röske, Ruzsa, Sándorfalva, Szatymaz, Üllés, Zákányszék és Zsombó.

minőségben, 16 településen nézhető és 11-ről rendszeresen tudósít, beleértve „szülővárosát”, Mórahalmot is.

Pályázatok által nyújtott lehetőségek

2010-ben a Csongrád Megyei Önkormányzat tulajdonában működő *Megyeszolgálat Nonprofit Kft.*, illetve a temesvári *Integratio Alapítvány* közösen nyújtott be pályázatot a *Magyarország-Románia Határon Átnyúló Együtműködési Program 2007-2013* keretében az EU Európai Regionális Fejlesztési Alapjához. A projekt célja egy közös sajtó- és hírszolgálat létrehozása, működtetése volt. Ennek keretében olyan nyomtatott és online újságok, valamint rádió- és televízió műsorok készültek, amelyek a határ mindkét oldalán élők számára érdekes és aktuális információkat, híreket dolgoztak fel. A televíziós műsorok készítését a magyar oldalról a mórahalmi stúdió nyerte el, a román közreműködő partner pedig a temesvári *Analóg TV* lett. A projekt keretében 8 részes magyar-román nyelvű magazin készült el, amelyek határon átnyúló együttműködésekről, egészségügyről, kulturális turisztikai célpontokról, közoktatásról, egészségturizmusról, ipari beruházásokról, gasztronómiáról és zenéről, valamint magáról a közös *Inpress* projektről szólt, végül egy ünnepi karácsonyi részt is láthattak a nézők. „*Ez volt az első nagy nemzetközi projekt, melyben a tévénk kipróbálta magát, és több milliót hozott a költségvetésébe*” – jegyezte meg Veszeka Krisztina.

A mórahalmi televízió mint főpályázó, az első igazán jelentős projektjét egy *Magyarország-Románia Határon Átnyúló Együtműködési Program* keretében elnyert

Stúdiómunka a lovas színház egyik adásával kapcsolatban.

támogatás által valósíthatta meg. A pályázatnak köszönhetően a televízió, a romániai partnerével a *Szórvány Alapítvánnyal* közösen, összesen 52 millió forintnyi uniós, magyar és román állami forrásból finanszírozott vissza nem térítendő támogatást nyert el. A TIR-Hír – „*Közös online televíziós- és rádiós hírszolgálat kialakítása a*

határon átnyúló hírközlés erősítése érdekében” című projekt elsődleges célja az volt, hogy a két, határ menti térség lakosságát közelebb hozza egymáshoz. Az együttműködések a gazdasági és civil szervezetek között volt a legkönnyebb és leglátványosabb létrehozni, amely kooperációknak az is a célzata volt, hogy a bevont területek alapvető erősségeire építkezve a határ menti térség fejlődéséhez is hozzá lehessen járulni.

A pályázatnak köszönhetően, 2011 tavaszán tovább bővült a helyi média repertoárja. Ezzel kapcsolatban megjegyezhető, hogy Mórahalmon működő televíziók vezetése felismerte az internet szerepét, és azt a lehetőséget, hogy az úgynevezett integrált hírportáloké lehet a jövő. Ezekon a webes felületeken egy helyen található meg az érdeklődő a helyi hírek televíziós, rádiós és írott változatát. Az archív műsorok között is keresgélhet, ha csupán bizonyos témák

érdeklik. Ezen felismerés jegyében, az érintett év márciusában indult el a www.monitorpress.eu névre hallgató honlap, ahol egyszerre működött egy magyar nyelvű oldal magyar hírekkel, egy szintén magyar nyelvű oldal romániai – elsősorban temesvári – hírekkel, illetve egy román nyelvű oldal Temes megye híreivel. A folyamatosan frissülő hírportálon valós időben voltak nézhetőek a Móra-Net Televízió és a Homokhát Televízió adásai is. Továbbá, ennek a pályázati forrásnak számos egyéb pozitív hatása is volt, ezekkel kapcsolatban Veszelka a következőket foglalta össze: *„2011-től bővült az adásidő, így már nem csak vasárnap láthatják az ismétlést a nézők, hanem a Móra-Net TV keddi adásnapját szerdán 17 órától, a pénteki adásnapját, pedig szombaton 17 órától is megismételjük. Néhány hét leforgása után akkora volt az érdeklődés, és olyan sok telefont kaptunk, hogy régi adásokat is szeretnének viszont látni nézőink, hogy ezen a honlapon elérhetővé tettük a régebbi adásokat is, így egyfajta archívumként is funkcionált a weboldal.”* Emellett a honlap lehetőséget biztosított arra, hogy a hírek között barangolók miközben az aktualitásokról tájékozódhatnak, rádiót is hallgathassanak, hiszen a Mini Rádió a nap 24 órájában várta hallgatóit. Kezdetekben a rádió heti hat órás szerkesztett műsorral minden hétköznap 14 órától jelentkezett, melyben beszélgetésekkel, portréinterjúkkal, érdekes riportokkal és zenés összeállítással várták a hallgatókat. Ma már a www.monitorpress.eu honlap helyét és szerepét a www.moranettv.hu tölti be, ahol az érdeklődők rendszeresen olvashatnak friss híreket a térségből, s természetesen az archív adások és az élő adás is egyaránt elérhető. Fejlődve a kor elvárásaival ma már a közösségi médiában is jelen van a Móra-Net Tv, illetve saját videósatomát működtet a YouTube-on.

Még gyakorlatilag le sem zárult a magyar-román projekt, amikor már a szerbiai Ludaspuszta Kistérséggel közösen is pályázott a móraközi Egy-Másért Egyesület a *„Kulturális értékek megőrzése a média bevonásával határon átívelő együttműködés keretében”* című projekttel. A pályázat szempontjából lényeges volt, hogy a két térséget csak az állam, valamint az Európai Unió határa választja el. Az együttműködést pedig az a tény segítette, hogy a határ mind két oldalán túlnyomó többségében magyar anyanyelvű lakosság él. A támogatásból megvalósult program szerteágazó volt, s a térségi televízió számára is volt egy hatalmas hozadéka, mégpedig az, hogy hagyományörző kisfilmeket lehetett alkotni. Ennek értelmében a – magyar oldalon a – szerkesztőség öt darab húsz perces, Full HD minőségű filmet készített el.

Pályázati nyilvánosság biztosítása, mint plusz bevételi forrás

Az európai uniós, valamint az állami támogatások kapcsán sok esetben az elnyert projektekben külön forrás van elkülönítve az úgynevezett pályázati nyilvánosság számára. Természetesen, ennek összegéért „cserébe” a pályázati útmutatóban, valamint a szerződésekben rögzített televíziós, nyomtatott sajtós megjelenést kell biztosítani a Móránét Nonprofit Közhasznú Kft.-nek. Ugyanakkor, ez egyáltalán nem okoz problémát a cégnek *„mivel a Móránét üzemelteti a városi tévét és a moranettv.hu internetes hírportált, valamint a helyi Tükörkép című újságot, kifejezetten széles körben tudjuk megjeleníteni a kívánt információt”* indokolja érvelését Veszelka Krisztina.

Összegzés

A helyi televíziózás szeretetet és nagyfokú elkötelezettséget igényel. A szakmai hierarchiában nagyon alábecsült szerep jut mind a dolgozóinak, mind magának a médiaszolgáltatásnak. A Móra-Net TV (de az egykori Homokhát TV is) szerencsés helyzetben van, mivel szakmai vezetője, Duka Félix mindent megtesz annak érdekében, hogy a TV megőrizze szakmai autonómiáját mindamelllett, hogy a tulajdonos önkormányzat igényeit is maximálisan kiszolgálja. A televízió bármelyik nagyobb felszereltségű és dolgozói létszámú, hasonló sajtóorgánummal felveszi a versenyt, a munkatársak magas szakmai színvonalon, valódi értékeket közvetítve dolgoznak. Elsősorban települési beruházásokról, mezőgazdasági kérdésekről, intézményi programokról, rendezvényekről, példaként szolgáló emberekről, helyi értékekről és hagyományokról tudósítanak. Ennek tükrében a Móra-Net TV szakszerűen látja el a vállalt feladatát, amelynek tükrében összességében mintegy tizenötezer ember számára sugároz közszolgálati műsort.

Az oktatás és nevelés intézményei: Bölcsődétől a középiskoláig

Huncuthalom Gyerekvilág

azaz Huncutka Bölcsőde, Huncutkodó és Hunci Kuckó családi napközi,

*Hunci manó Játszóház, Huncutkodó mini bölcsőde*²⁵⁵

Az évek alatt sok minden változott, de egy biztosan nem. Az 1952 óta fennálló mórահalmi bölcsődében, a középpontban mindig a gyermek volt, van és lesz. Az ő fejlődését, szeretetben történő nevelését próbálták segíteni az elhivatott gondozónők, későbbi nevükön a kisgyermeknevelők. A bölcsőde 2010-ben szimbolikusan fontos állomásához érkezett. Ekkor íródott meg egy vers, amely a bölcsőde teljes történetét, az éppen aktuális körülményeit s működési lehetőségeit időrendben idézi fel és mutatja be. Úgy is fogalmazhatunk, hogy ez a vers, egyféle tükör, amely képi ábrázolásokkal egybekötve igyekszik hű képet adni az intézmény több mint fél évszázados múltjáról. Eme gondolatkört prózai módon folytatva, az elkövetkező sorokban az Egyenlőség u. 19. szám alatt, 2010 és 2019 között történt változásokat s eseményeket igyekszünk feleleveníteni.

A bölcsőde aktuális helyzetét nagyban befolyásolták a 2016-2017-es évek körüli törvényi változások. A korábban családi napköziként ismert szolgáltatási rendszer 2016. december 31-el megszűnt, helyébe pedig 2017. január 1-el bölcsőde, mini bölcsőde, avagy munkahelyi és családi bölcsőde léphetett.²⁵⁶ Mórահalom településén ekkor 7 férőhelyes mini bölcsődéként funkcionált tovább a családi napközi, a normatíva többlet, normatíva számítás miatt. Az 50 főre emelkedett létszámkorlát nem tartott sokáig, hiszen még ebben az évben (2017.09.25-től) a megnövekedett társadalmi igényeknek és a vonatkozó pályázati lehetőségnek köszönhetően, a bölcsőde újabb 12 férőhellyel bővült. 2018. január 1-től pedig további 3 férőhellyel sikerült bővíteni a kapacitást, így már 65 kisgyermek járhatott a bölcsődébe. A növekvő létszám okán, csak idő kérdése volt, hogy a bölcsőde megnevezéséből mikortól lehet elhagyni a „mini” jelzöt. Nem is kellett sokat várni a szintlépésre, mivel 2018. szeptember 1-el a mini bölcsőde bölcsődévé alakult át, s pár fő gyermeklétszámmal megoldva ekkora már 78 kisgyermeket, 6 csoportszobában tudott fogadni az intézmény.

A bölcsőde *fenntartói*, a Móra-Partner Nonprofit Közhasznú Kft. és a városi önkormányzat jó gazda módjára, a helyi igényeket figyelembe véve alakította ki a legkisebbeket befogadó intézmény kapacitást. Az intézmény figyelvén a magas szintű szolgáltatás biztosítására, ahol is a családi házzal együttműködve igyekszik a kisgyermekek mindennapjait színessé, boldoggá tenni, 2015 óta rendszeresen méri, hogy milyen visszajelzéseket kap. A *szülői elégedettség* feltérképezését az adott nevelési évvégén közreadott anonim kérdőívvel végzik el, amelyek egyértelműen arról tanúskodnak, hogy a mórահalmi bölcsőde igen szeretetteljes légkörű, ahol minden igényt kielégítő kisgyermeknevelés folyik.

---

²⁵⁵ A leírást Balogné Baranyás Ágnes intézményvezető adta közre.

²⁵⁶Vonatkozó szabályozás: 6/2016. (III. 24.) EMMI rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet módosításáról. Digitálisan elérhető a Net Jogtár felületén: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1600006.EMM&timeshift=20170101&xtrefere=99800015.NM>

A bölcsőde, óvodával történő összevonása többször felmerült a fenntartó részéről az utóbbi 15 évben. De mindannyiszor beigazolódott, hogy a pályázati finanszírozás, a normatíva támogatás, a kora gyermekkori egységben történő gondolkodás inkább a Kft.-s fenntartás felé tolja a mérleg nyelvét. Hiszen a Móra-Partner Nonprofit Közhasznú Kft. nem csak bölcsődét tart fent, hanem Fejlesztő házat, gyerekházat is. A dolgozói foglalkoztatásról elmondható, hogy az intézmény anyagi korlátai okán, pontosan annyi embert alkalmaz a Kft., amennyit a törvény előír. Többet nem is bírna el a költségvetés szűkössége okán, mivel az önkormányzat részéről nincs többlet finanszírozás biztosítva. A Kft.-ben történő működéssel országosan is első volt Mórahalom. Korábban Csőke Melinda, majd később és ma is Borbás Norbert ügyvezetők mindent elkövettek, hogy az eltérő fenntartású bölcsődénket ne érje hátrány a Kft.-s fenntartás miatt. Ennek volt az eredménye, hogy amíg a városban minden fejlődött a másfél évtized alatt, addig a környező településeken, s a nagyvárosokban kvázi leálltak a bölcsődei beruházások. Az önkormányzati fenntartás miatt nem tudtak pályázni.

Emlékezés egy napsütötte délelőttön a bölcsődében

A következőkben, a bölcsőde jelen és közelmúltjában fontos szerepet betöltő személyek párbeszédének termésébe nyerhetünk betekintést, amelyben a múlt és a jelen egyaránt megmutatkozik az olvasó előtt. Az emlékezésre a beszélgetést szívesen vállalta Szöginé Domokos Mária (Gondozási Központ vezetője, korábban a bölcsőde is hozzá tartozott), Kosztyu Gyuláné (óvodavezető, a bölcsőde hozzá tartozott), Gercsó Árpádné (gondozónő, szakmai vezető), Börcsök Imréné (kisgyermeknevelő, bölcsődevezető helyettes), Csányiné Fülöp Hajnalka (jelenleg is kisgyermeknevelő, bölcsődevezető helyettes) és Baloghné Baranyás Ágnes (2005 óta intézményvezető). „*A beszélgetés végére megállapítottam*” – jegyzi meg Baloghné –,*„hogy a gazdasági élet, a demográfiai hullámok miatt a fent és a lent az elmúlt 65 év alatt minden vezető életében jelen volt.”*

A bölcsőde működőképessége közel sem volt mindig ideális, hiszen voltak olyan terminusok, amikor a *létszámbeli feltételek* komoly akadályokat jelentettek: Például Gercsóné Marika szakmai irányítása alatt volt egy olyan időszak, amikor is 30 kisgyerekre 3 kisgyermeknevelőt (Marika, Nagy Lajosné Marika, Szekeresné Gizike) biztosított az akkori vezetés. Ez természetesen roppant kevés volt, így nem meglepő, hogy a nevelők mindannyian a felmondás határán álltak, hiszen ennyi gyermek lelkiismeretes s szakszerű gondozása nagy felelősséggel járó, nehéz vállalat volt. Az intézmény finansziális hátterének megteremtéséhez járult hozzá az 1990-es évek közepén bevezetett gondozási díj. Az 50 Ft-t kitevő *napi díj* akkoriban annyira megterhelte a családokat, hogy számos család volt, akik inkább átvitték az ingyenes óvodába azokat a gyerekeket, akiket felvett az óvoda. Ennek az lett a következménye, hogy a bölcsődének igen rossz lett a kihasználtsága. A szakembereknek agítani kellett a szülőket, hogy hozzák a gyerekeket az intézménybe. Nyilvánvaló módon, ez a szükséghelyzet szülte lépést nagyon kellemetlenül élték meg a dolgozók. Ennek a folyamatnak az lett az eredménye, hogy lassan a megszűnés határára került az intézmény. Vitathatatlanul nehéz időszak volt, amelyet csak tovább tetézett, hogy rövidesen megindultak az intézményi összevonások, amelyet követően egyik napról a másikra dolgozók kerültek elbocsájtásra. A napi díjra visszatérően, volt egy hosszabb időszak, amikor nem volt szedhető ez az összeg. Az utóbbi pár évben pedig 50 Ft-ról 250 Ft-ra emelkedett a napi díj összege. Viszont

megjegyzendő, hogy a vonatkozó törvényi előírások okán, nagyon sokan mentesülnek a gondozási és étkezési díj befizetési kötelezettség alól. A mórachalmi bölcsőde vonatkozásában, a térítési díj beszedésével kapcsolatban nagyon régóta Papdi Gáborné Terike segíti az intézményt.

Az intézmény szolgáltatásainak igénybevételehez elengedhetetlen az, hogy a szülő tudja igazolni a kereső tevékenységét. Ahogy a korábbi időkben, úgy ma is szükséges, hogy az édesanya rendelkezzen *munkáltatói igazolással*. Viszont napjainkra már az apukáktól is elvárás eme papír megléte, bemutatása. A régi időkben előírás volt, hogy aki rendelkezett munkáltatói papírral, annak a szülőnek fel kellett venni a gyermekét a bölcsődébe. Ez a gyakorlat, még a nagyobb feltöltöttség esetén is megengedett s bevett volt. Sőt a szocializmus időszakában még nyári idénybölcsőde (áprilistól – októberig) is működött, amikor is a TSZ-ben, mezőgazdaságban dolgozók gyerekei is bekerülhettek. A mai lehetőségek vonatkozásában azt állapíthatjuk meg, hogy csak szabad kapacitás esetén lehet az előírtnál több gyermeket felvenni a bölcsődébe, mivel alapvetően nem lehet a működési engedélyben megadott férőhelyszám fölé menni. Nem meglepő módon, nyáron nincs kihasználatlan férőhely, hiszen szeptembertől decemberig a bölcsőde teljes létszámú feltöltésre kerül. Azok a gyerekek, akik bekerültek, legtöbbször augusztus 31-ig maradnak.

Mórachalmon nem gyakorlat a gyerekek év közbeni áthelyezése az óvodába. Csak igen ritkán és nagy szükség esetén beszélhetünk ilyen esetekről. Az óvoda telítettségi állapotáról hasonlókat tudunk elmondani, tehát nyárig teljes kapacitással működik. A 6.30-tól 18.30-ig tartó *nyitvatartási idő*, amely az óvodával karöltve egységesen volt alkalmazva, a 7:00-17:00 óras időkeretre változott. A nyitva tartás újragondolásának egyik fő indoka, hogy a 17 óras zárást követően a gyerekek egy kicsit több időt tudnak együtt tölteni a családjukkal, amely a gyermekek értelmi-érzelmi fejlődésének szempontjából indokolt és fontos. A 3 hetes, augusztusi nagytakarításos bezárás, több 10 éve nem változott. Ezt a családok – mivel már a nevelési év elején teljes körű ismeretet szereznek róla – pontosan tudják, hogy mikorra van tervezve, így a szülők a szabadságaik kivételénél is számításba tudják venni eme tényezőt. Természetesen, mindig lehet kivétel, így például az elmúlt években is volt 1-2 eset, amikor a családok a három hetes időkeretben, a város által szervezett felügyelet igénybe vételére szorultak.

Az egész intézményhálózat finanszírozási hátterével kapcsolatban szerencsés, hogy Kovácsné Bárány Ildikó miniszteri biztos által a bölcsődék helyzete olyan kézbe került, amelyről álmodni se lehetett volna 10 éve. A pozitív változások sorában kiemelhetjük a 10 napos szabály bevezetését (ha adott hónapban 10 napnál többet nem hiányzik a gyermek, akkor a normatívát egész hónapra megkapja az intézmény), a feladatalapú finanszírozást, a dolgozói létszám, végzettség szerinti normatíva számítást, melyek mind-mind olyan módosítások, amelyek egy kiszámíthatóbb, biztosabb életet s környezetet biztosítanak a bölcsődéknek. Az új családpolitikai program (nagy családosok lakáshoz jutásának támogatása, családi autóvásárlás, stb.) a 78 férőhelyes bölcsőde mellett arra sarkalta az önkormányzatot és a fenntartót, hogy újabb pályázatot adjon be 2 csoportszobás, 28 férőhelyes bölcsődére, a már meglévő mellé. Telekvásárlással, telekösszevonással ez az álom is valóra válhat másfél év múlva.

Konyha és étel az emlékezők szemüvegén keresztül

Az étkeztetésről mindenkinek szép emlékek jutottak eszébe. A bölcsődei főzőkonyhához régen és most is foggal-körömmel ragaszkodtak a vezetők. Nincs annál jobb, mint amikor ott pucolják, a környező településekről a helyi a zöldségboltba, onnan pedig a főzőkonyhára szállított friss zöldséget és gyümölcsöt. Mára már a gyümölcslé is egy közeli magánvállalkozástól kerül beszerzésre, amelyről külön fontos elmondani, hogy cukor, tartósítószer és adalékanyag mentes. Folyadék bevitel szempontjából pedig megjegyzendő, hogy a gyerekek egész nap tisztított vizet isznak. Az előírások nagyrészt nem módosultak, kivéve a só és cukor mennyiségét. Ott viszont drasztikus, szinte betarthatatlan változások jöttek létre úgy, hogy valljuk – a mindenkori vezetés, hogy – az emberi szervezetnek igenis szüksége van a megfelelő mennyiségű sóra. Ugyanakkor, a különféle hivatalos ellenőrzések (Állategészségügy, ÁNTSZ, szakmai) okán nyilvánvaló, hogy a leoptimalisabb módon kell betartani az előírásokat.

Az *étlapot* korábban a bölcsődevezető írta. A későbbi időkben viszont kötelezővé vált, hogy az anyagkiszabattal együtt – mint szakmai felelős – az ételmezésvezető készítse el. (Szakmailag tudniuk kell, hogy melyik ételből, mennyi mennyiség adható naponta úgy, hogy a két hetes étlap lefedje a gyermek törvények által előírt étkezési tápanyagszükségletét.) Ezen területen a meghatározó személyek sorában megemlíthető Balogh Jánosné Irénke, Jenák Károlyné Icu, Pikó Gáborné Zsuzsi, majd a hosszú időn keresztül napjainkig is praktizáló Méreg Istvánné Gizike az étel összeállítás változatosságával próbált kedveskedni a gyerekeknek. A bölcsődében a gyermek naponta négyszer, házias jellegű finomságokat tud étkezni, amely gyakorlat a szülők tetszését is elnyerte. A heti egyszeri levest megszokták a szülők, hiszen finom főzelékek, csöben sülték, rakottasok biztosítják a megfelelő tápértéket. A régi időkben reggelire volt apróra darabolt császár szalonna is. Ma ezt csak otthon ehetnek a kicsik. Készült bundás kenyér, rántott szelet, a virslihez mustárt kínáltak a gyerekeknek. Ezek egy az egyben eltűntek az étlapról, az allergiák és a bő olajban sütés miatt. Viszont, pár csepp olaj segítségével, Bárkányi Antalné Margó szakácsnő kiváló rántott szeletet készít, a XXI. századi, mindent tudó sütőben. *„Még szép emlékem van az Egészségház helyén működő bölcsődei konyháról, ahol Fodorné Rózsi néni a külsős felnőtteknek is főzött. Akkor én még máshol dolgoztam, de ott tanultam meg hogyan kell készíteni a máglyarakást, rizskókot, stíriai metéltet és egyéb finomságokat. Sajnos ilyen házias „kifőzde” azóta is hiányzik a városból”* – idézi fel mementóit Baloghné Baranyás Ágnes intézményvezető.

Az étkezés menete az évek alatt változott, majd visszaváltozott. Négyes asztalokhoz ülhetek, ülhetnek a gyerekek, ahová korábban egyesével szólították őket és így a gondozás után egyenként étkeztek. Majd ez a gyakorlat eltörlésre került s visszaálltak a családias, egyszerre történő étkezéshez. Egy-egy ellenőrzés módosította az elgondolást, így újra egyesével étkeztették a kicsiket. Az elmúlt 15 évben viszont a kollektíva konzisztensen a családias, egyszerre történő étkezést támogatta, így napjainkban is eszerint etetik a gyerekeket. A megközelítés mögötti érv egyszerű és pragmatikus, hiszen ennek apropóján van lehetőség leképezni az ideális otthoni családi étkezések menetét – egyes szakmai ellenőrzés szerint helytelenül, hiszen várakoztatjuk a piciket. *„Mi viszont kiállunk ezért az elgondolásért, hiszen a családi házzal együttműködve, hasonlóan, de még is intézményi keretek között próbálkozunk a gyerekeket a helyes útra terelni”* – folytatja a gondolatmenetet az intézményvezető.

Az emlékezésekből kiderült az is, hogy a korábbi időkben az ételallergiákkal kapcsolatban, úgymint, tej-, tojás- és gluténmentes étel kevésbé tudtak foglalkozni az akkori vezetők, konyhások. Ha például meg is oldódott a tejmentes étrend, akkor a probléma abban ütötte fel a fejét, hogy nem volt eléggé változatos az étel. Viszont 2017. január 1-től már csak múlt időben beszélhetünk erről a problémáról, hiszen a zákányszéki óvoda főzőkonyhája jóvoltából, a gyerekek igény szerinti, allergénektől mentes étkeztetése magas szinten kielégíti ezt az igényt. A mórachalmi bölcsődétől elkezdve a többi intézményen át felszámolódott ez a gócpont, s a helyi kiszállásban a Gondozási Központ segít. Kiegészítésként még megemlítendő, hogy a *tápszerekkel* kapcsolatban nem változott a vezetőség hozzáállása, ahogy korábban, úgy a mai napig hozhatnak be a szülők, ha szükség úgy kívánja.

Az intézmény autentikus, gyermekbarát honlapjának kezdőoldala.

Elérhetőség: <http://huncutka-huncimano.morahalom.hu/>

A bölcsőde mindennapjai – működés és programok

Mint a legtöbb intézmény esetében, így a bölcsőde számára is kiemelt fontosságúak a különféle *pályázati lehetőségek*. A bölcsőde csoportszobái, fürdőblokkjai, átadói s az udvara egyaránt az elmúlt évek pályázatainak köszönhetően a mai kor igényeinek maximálisan megfelelően lettek kialakítva. A vezetőség beható jártasságot szerzett a különféle pályázatok megírásában és lebonyolításában, legyen szó akár DAOP, TÁMOP, TOP vagy EFOP-os pályázatokról is. Az Európai Unió forrásainak, továbbá az önkormányzati segítségnek, illetve a fenntartónál dolgozó kollégáknak, s nem utolsósorban, Baloghné Baranyás Ágnes intézményvezető pénzügyekben való jártasságának köszönhetően, a bölcsőde viszonylag rugalmasan vette az akadályokat. A kisgyermeknevelő kollégáknak természetesen továbbképzési kötelezettségük volt és van ma is. A szabályozottság az évek alatt többször módosult. Az ezredfordulón Hódmezővásárhelyre jártak át különböző képzésekre. Utána a szegedi Módszertani csoport szervezett műhelymunkákat, szakmai tanácskozásokat. A csoport megszűnésével először fizetős, majd államilag támogatott továbbképzésekre jelentkezték a munkatársak. Az EFOP-os pályázatnak köszönhetően minden kisgyermeknevelő 3-4 olyan képzésen tudott részt venni, amik addig elérhetetlennek tűntek.

A *fürdőszobai gondozásban* komoly változások történtek. Korábban a gondozási tevékenységekhez nélkülözhetetlen pelenkákat, váltóruhákat, ágyneműket és egyéb apró tisztasági felszerelést egyaránt a bölcsőde biztosította. Ekkor még mosónőt kellett alkalmazni,

és mosodát tartottak fent az intézmények. A hímzett elejű ruhákat, kis napozókat a népi hagyományokat követő boltból szerezték be és biztosították. A rendszerváltás körüli években, pontosabban az 1990-es évek elején viszont megkezdte hódító útját a Pampers pelenka, amely igen nagy segítség volt a szülőknek, s gondozónőknek egyaránt. Ezt követően rövidesen megszűnt a bölcsőde ágynemű és kisruha mosó tevékenysége. Innentől a szülőknek kellett és kell minden ilyen jellegű felszerelést behozniuk a bölcsődébe.

Minden edukációs intézmény vonatkozásában fontos a szülőkkel történő kommunikáció. Ezt a célt szolgálja az *üzenőfüzet*. Ez a dokumentum, mint olyan, az adminisztrációs papír munkák sorába helyezhető, amely ahogy régen, úgy most is akad bőven – talán indokolt megjegyezni, hogy túlzottan is bőven. Nyilván az ok a szabályozottság folyamatos változásában keresendő. Mára több kolléga számítógéppel készíti az üzenő füzetet, melynek formai, tartalmi követelményrendszere egyre szigorúbbá, egyre leterhelőbbé vált az utóbbi időben. Nagyon sok időt elvesz a kisgyermeknevelők szabad idejéből, mert a déli altatási időben, a gyerekek folyamatos elalvása és ébredése miatt nem kivitelezhető az akkori megírása. A szülők viszont nagy örömmel fogadják, mert ebben a rohanó világban sokan nem ülnek neki a gyermekükről írogatni.

Az intézmény több *rendezvényben* is érdekelt. Nyilvánvaló módon, a rendezvényeknek egyféle alternatív támogatási célzata is van, ahogy ez mindig is történt. Régen a bölcsőde bállal igyekezett kiegészíteni, az akkor is szűkös költségvetési kereteit. 1987-ben indult útjára a bölcsőde bál, amit a Sarki vendéglőben, majd a 4-es vendéglőben illetve a Kultúrházban rendeztek meg. A műsorhoz vendégművészeket hívtak, tombolát árultak, zenét biztosítottak. A befolyt bevételből már akkor is az egyik legszükségesebb eszközt, a játékkészletet bővítették. Ma ezt a rendezvényt Retro bulinak hívják. A befolyt bevételből udvari pancsoló és párapu lett készítve, továbbá 2 db ZEPTER víztisztító került beszerzésre, illetve csoportszobai bútorkészlet lett renoválva, s nem utolsó sorban kültéri játékokat vásárolt az intézmény. A korábbi időszakokkal kapcsolatban megemlíthető még, hogy régen a TSZ-től kapott *felajánlást* az intézmény, amelyből az akkori kék bicikliket vásárolták. Ma a szülőktől és egyes cégektől érkezik felajánlás játékeszköz vásárlásra. Ezekért a mindenkori vezetés és a munkatársak nagyon hálásak.

A bölcsőde belső programjait két ágra bonthatjuk. Egyrészt a kollektíva kapcsolat- és morálépítő *rendezvényei*, másrészt pedig a *családi délutánok*, mint közösségi események. Az előbbieket sorába helyezendő, hogy a '90-es években a kollégák névnapját, szülinapját egymásnál ünnepelték. Ma ezek csapatépítő tréningek vagy rendezvények néven ismertek. Korábban az aktuális gárda is egymásnál, majd a 20 fő fölé emelkedő kollektívával már étteremben, bicikli túrán, másik bölcsőde látogatásával, avagy a saját bölcsődében történő főzéssel ünnepelnek. Sokszor táncosak ezek a rendezvények, amelyekre a zenét maguk a résztvevők biztosítják, szükség esetén a kollégák férjének bevonásával. Az utóbbi programtípus sorában tartoznak az elmúlt 10 évben egyre nagyobb népszerűségnek örvendő családi délutánok. Egy pályázatnak köszönhetően másfél év alatt 12 családi délután került lebonyolításra. Korábban az évi 4-5 rendezvény volt a jellemző. Témájukat tekintve, igen változatosak ezek a rendezvények, amelyeknél iránymutatóul szolgálnak az adott havi nevezetes napok. Ilyenkor ugrálóvárak kerülnek felállításra, különféle állomásokat alakítanak ki, kézműves tevékenységgel készülnek, esetleg valamilyen együttest illetve szervezetet (rendőrség, tűzoltóság, kutyások) hívnak meg.

S nem utolsó sorban, közösen kerül elfogyasztásra a szülők által behozott finomságok. Általában ezek a délutánok 16 órától 18 óráig tartanak, s a szülők körében is igen népszerűek. Ezen alkalmak során a gyermek van a központban, akiket a családtagok kísérik a különböző bölcsődei helyszínekre, csoportszobákba, játszóházba, udvarra. Júniusban, jelképesen évszázaddal búcsúznak el a gyerekektől, akik ilyenkor az összegyűlt vendégeknek énekelnek, táncolnak és verselnek a kicsik és kisgyermeknevelőik. Korábban komolyabb ballagásokat szervezett a vezetés, de sok éve ezt egy könnyedebb eseménnyé varázsolták át.

***Érzések és gondolatok, ahogy a kollégák megélték a bölcsődében eltöltött éveket*²⁵⁷**

Gercsóné Marika: Idejében komoly törésponthoz érkezett a bölcsőde. Ez rossz érzés volt a számára és mai napig a fülében cseng: „*Marika, ha még látni akarod a bölcsődédet, akkor menjél el, mert kezdik bontani.*” Ennyi maradt meg Marikának rossz érzésként a bölcsődés évekből azon túl, amikor meg akarták szüntetni az intézményt. A bontással egyidejűleg átkerült az intézmény az Egyenlőség utcába, a mostani helyére. Egyébként csak a jóra emlékszik Marika, nagy-nagy szeretettel; *Szöginé Domokos Marika:* Derült égből villámcsapásként élte meg a Gondozási Központ önállóvá válását. Azért volt az átszervezés, mert akkor kevesebb embert kellett alkalmazni. Elmondása szerint az idősgondozásban szerzett jártasságot, így nem értett a gyermekgondozáshoz, ezért lett Gercsóné Marika a szakmai vezető. Egyébként nincs rossz érzése, nem rágódik a múlton. Azt nézi mi volt a jó, a szép; *Kosztyné Kati:* Nagyon újszerű volt ez a megbízatása. Eltért a közoktatásban megszokott elvárásoktól. Az adminisztráció, a statisztika, a számítási metodika más volt. Az iskolához képest mások az aktív időpontok. Eltérő a konyha működtetése, s a konyhai szabályok betartása nagyon fontos volt. Rossz csak annyi maradt meg a számára, hogy az óvónők ragaszkodtak a csoportszobáikhoz, amit át kellett adni a bölcsődének. Új csoportszobákat kellett kialakítani. Illetve hozta magával, hogy a bölcsődei gyermeklétszám miatt az udvarrészből is át kellett adni a bölcsődének, melynek következtében kisebb lett az óvoda udvara.

Börcsök Imréné Piroska: A nyugdíjazását megelőző utolsó napig, a kiegészítést messze elkerülve dolgozott. Nagyon szerette a munkáját, megbecsült, tapasztalt kollégája volt a bölcsődének. Nagyon szép emlékei vannak a több évtizedes múltból; *Csányiné Fülöp Hajnalka:* Nagy utat járt be az elmúlt 14 év alatt. Sokat tanult az idősebb kollegáktól és számtalan ötletével segítette az intézményt, hogy tényleg egy XXI. századi bölcsőde alakulhasson ki. Nagyon szereti a gyerekeket és a családok viszont szeretése adja az erőt a mindennapi munkában. A helyettesi feladatok ellátásába szépen beletanult, most már bátran és ügyesen boldogul a számítógép világában is; *Baloghné Ági:* „*Én ma is itt dolgozom és szeretnék is még addig maradni, amíg hozzá tudok tenni a bölcsőde fejlődéséhez. Amint úgy érzem, hogy nem tudok lépést tartani a szülőkkel, a dolgozókkal, a kor kihívásaival vagy megérzem magamon a befásultság első jelét, nem szeretnék visszatartó erő lenni abban a fejlődési ívben, amin a bölcsi az elmúlt 14 évben átment. Nagyon szeretem a munkámat, a kihívásokat, a gyerekeket, a családokat. Szeretek segíteni a rászorultakon, akikkel itt találkozunk először. Örülök, hogy*

---

²⁵⁷ *Lasancné Tiborné Irma néni:* Sebeket nem akart feltépni, ezért nem jött el a megbeszélésre, nem szeretne nyilatkozni.

empátiával, kreativitással, újszerű ötleteimmel hozzájárulhattam eddig is és bízom benne, hogy ezután is, a bölcsőde fejlődéséhez.”

A Mórahalmi Napköziotthonos Óvoda élete a várossá válás után

Az óvoda történetét Kosztyu Gyuláné óvodavezető elbeszélése nyomán ismerhetjük meg. Kezdő gondolatait a következő szavakkal nyitotta meg: „*A számomra első és remélhetőleg utolsó munkahelyem bemutatása kapcsán stílszerűen egy mesét mondanék, melyet egy kedves kolléganőm, Módra Istvánné óvónő írt az óvoda 70 éves születésnapjára rendezett jubileumi ünnepségre, mely egybe esett a város 20 éves ünneplésével 2009-ben. Sok vendéget hívtunk, az első, még élő óvodásokból is voltak jelen, meg a már nyugdíjas kollégákból is sokan részt vettek rajta.*” Mint ismeretes, az óvodában nagy szerepe van a mesének, hiszen a gyerekek értelmi-érzelmi fejlesztésének és nevelésének alapvető eszközéről beszélünk. Nem elhanyagolható szempont az sem, hogy a felnőttek is szeretnek mesét hallgatni. Ebből fakad, hogy az óvoda életét kezdetektől napjainkig bemutató leírást, autentikus módon egy mesébe ágyazva ismertetjük meg a kedves olvasóval.

A mesevár története

Rövid mesét mondok, de nem hagyományost, ne várjanak boszorkányokat, sárkányokat, mert ennek a mesének a szereplői mind-mind pozitív figurák. Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy kis tanyaközpont, ahol élt egy tündér, Kabdebó Endréné.²⁵⁸ Ez a tündér fejébe vette, hogy létrehoz egy meseházikót és köré tündérkertet telepít az itt élő gyermekek részére, 1938-'39-ben.²⁵⁹ Magához szólította tündérbarátnőjét, Sipeki Balázs Margitot, aki vette vándor botját, tarisznyáját, majd elindult, hogy ebbe a csodálatos világba csalogassa a kis tündéreket. Mentek is nagy örömmel egyre többen és többen. Vidáman ballagott az úton a meseházikó felé Piroska, Juliska, Lacika, Ercsike sok más kis barátjával együtt, hogy játszanak, ügyesedjenek, okosodjanak.

Ahogy teltek az évek egyre többen lettek kíváncsiak, hogy vajon mi történhet a Honvéd utcai házikóban. Annyian mentek oda, hogy már nem fértek el, így egy nagyobb házba kellett vándorolniuk a Szegedi útra, 1950-ben. Egy idő után a még több kíváncsiskodó miatt ez a ház is kicsi lett. Aki nem fért el benne, annak át kellett mennie a Kőiskolába és a rendőrség épületébe, az ott kialakított szűkség termekbe. Az átmeneti állapot áthidalása érdekében, 1981-ben Murányi György fővarázsló vezetésével összeült a varázslók tanácsa, és sok-sok segítséggel felépítettek egy nagy házat az Egyenlőség utcában. Ide vándoroltak a Kőiskola és a rendőrség épületének kis lakói. A nagy ház tágas kertjében 75 kis tündér vidám kacagása csilingelt. Most már úgy tűnt minden rendben van, de 1992-ben Katona László fővarázsló nak ismét össze kellett hívnia a varázslók tanácsát, mert a Szegedi úti meseház, kezdett egy boszorkány lepusztult tanyájához hasonlítani. Összedugták a fejüket, tanakodtak és hipp- hopp az Egyenlőség utcai nagy ház mellett ott termett egy másik még nagyobb, ami azóta is csak

---

²⁵⁸ Kabdebó Endréné még egy kicsi, 8 fős csoporttal kezdte meg az első óvodai évet. Sipeki Balázs Margitot szintén az alapkövek lerakói között említhetjük meg, ő volt az a személy, aki elvitte az emberekhez az óvoda hírét. A Mórahalom helytörténetét bemutató Móra-Tár felületen, az *Apróságok* menüpont alatt olvashatunk további információkat a településen található óvoda – és bölcsőde – intézmény történetéről. Lásd a következő linket: <http://morahalom.sulinet.hu/moratar/elet-a-varosban/aprsagok.html>

²⁵⁹ Forrás: *Élet a városban* menüponton belül az *Apróságok* almenüpont, Móra-Tár online helytörténeti gyűjtemény: <http://morahalom.sulinet.hu/moratar/elet-a-varosban/aprsagok.html>

vonzza - vonzza a kis tündéreket. A varázslók tanácsának tagjai a hosszú évek alatt változtak. A jelenlegi fővarázslónak, Nógrádi Zoltánnak is már többször kellett tanácskozást hirdetnie mesevár ügyben, és bizony a tanács tagjainak elő kellett venni a varázserejüket, mivel az egykori 8, 50, 175, majd 200 férőhelyes meseházikó, majd meseház 2009-re 270 férőhelyes mesevárrá nőtte ki magát.

A sok évtized alatt a meseházikót Szerényi Julianna, (1942-1947) a meseházat már Móricz Jánosné (1974-1991) irányította, majd a jelenlegi mesevárban a tündéreket (1991-napjainkig) Kosztyu Gyuláné segíti munkájukban. Az egykori két tündér helyett ma már 26 tündér gondoskodik, nevelgeti, oktatgatja és ápolgatja a vár kis tündér csemetéit, azért, hogy egyszer csak szép, erős s gyökereikkel mélyen – a menet közben tanyaközpontból várossá vált – otthonukhoz kapaszkodó, nagy fákká váljanak. Itt a vége, fuss el véle, vagy mégse. Tovább is van, mondjam még. A várakozás nem volt hiába, hiszen sok régi óvoda van a mai kollektívában, akik az idők során nagy fákká váltak. S akadnak olyanok is, akik még évtizedekkel ezelőtt, az óvodapedagógusok között a ma napig is csak nosztalgiával emlegetett „rég óvodának” titulált Szegedi úti épületben kezdték meg a munkájukat. Igaz az épület az évek során elavulttá vált, de felépítése és a nagy közös ebédlő az intézmény valamennyi tagját, kicsiket és nagyokat egyaránt közelebb hozta egymáshoz. Az udvara kicsi volt, de barátságos, a kiszuperált Volgába homokot tankoltak a gyerekek, bele lehetett ülni. A téglából épített babaházban „valódi” családi élet zajlott, rengeteg búvóhelyet lehetett találni.

Azonban teltek az évek, s mint az a fenti meséből is sejthető, szervezeti és infrastrukturális változások történtek. Egyik ilyen meghatározó változás 1995-ben történt, ekkor a város bölcsődéje szervezetenként is az óvodához került. Az egyébként 2005-ig tartó időszak során, még 2001-ben egy épületbe került a két intézmény, így az egészen pici és a kicsi korosztályok gondozása, majd nevelése és oktatása helyileg is közelíthetett egymáshoz. A gondozónők, óvodapedagógusok napi kapcsolata könnyítette a bölcsőde-óvoda átmenetet, valamint közös programok, úgymint karácsonyok, évzárók, Mihály napi vásár problémamentes szervezésére adott lehetőséget. Az évek múlásával nem csak a hely, a személyi és tárgyi feltételek, hanem az óvodában folyó oktató-és nevelőmunka szakmaisága is nagy változásokon ment keresztül. 1999-ben minden óvodának el kellett készítenie a helyi viszonyokra építő nevelési programját, amely a mórhalmi óvoda esetében a „*Tevékenység központú Óvodai Program*” nevet viseli.²⁶⁰

Tevékenységek s programok

A gyermekeket játékosan, állandóan tevékenykedtetve készítik fel az iskolai életre, kiemelt szerepet szánva az egészséges életmódra nevelésnek. Ehhez a célhoz az óvoda igyekszik kihasználni a fürdő jelenlétét a városban, valamint azt a kivételes lehetőséget, hogy az intézmény tornaszobával és ovifoci pályával is rendelkezik. Az óvónők minden csoportban vitaminnapokat tartanak, továbbá nagy hangsúlyt fektetnek a szabad levegőn történő, erőt és ügyességet fejlesztő mozgásra. Fontosnak tartják, hogy a gyermekekkel megismertessék a szűkebb és a tágabb környezetüket és hagyományokat. Így az óvodában töltött évek alatt a

---

²⁶⁰ A program leírása a 2018-as „*Mórhalom város önkormányzata Napköziotthonos Óvoda – Pedagógiai Program (módosításokkal együtt, egységes szerkezetben)*” című dokumentumban olvasható. A dokumentum digitálisan a következő linken keresztül érhető el: https://www.kir.hu/KIR2_INFO/pub/Index/029447

gyermeknek bemutatásra kerülnek Mórahalom nevezetességei, és a várost körül ölelő természeti szépségek, illetve a szomszédos településekre – így például Szegedre – is elviszik a kicsiket, amely helyszíneken mindig valamilyen környezeti neveléssel kapcsolatos pedagógiai célt tűznek maguk elé a nevelők.

A környezettudatos életmódra nevelés többek között azért is nagyon fontos, mert a gyermekeken keresztül a szülők is megszólításra kerülnek. Továbbá, a nevelési év során közös programokat, felhívásokat szervez az óvoda, úgymint papírgyűjtés, kerékpártúra, avagy például a madarak- és fák védelmére nevelés egyaránt részét képezi ezeknek a közösségi eseményeknek. Az intézmény minél szélesebb körben igyekszik kivenni a részét a különféle közösségi rendezvényekből, így a város és a társintézmények rendezvényein is aktívan részt vesznek, ahol is a gyermekek szerepléseikkel örvendeztetik meg a résztvevőket. Az intézmény az utóbbi években igyekszik minden szülő igényét kielégíteni azzal, hogy további, újabb foglalkozásokat kezdett el biztosítani. Ilyenek a már hagyományossá vált és nagy népszerűségnek örvendő „Zene Ovi”, jazz balett, valamint néptánc, hagyományos balett, hittan oktatás és az „Ovi foci” is.

Az óvoda épülete.

Működés, források és fejlődés

Az intézmény dolgozói, munkatársai méltán büszkék lehetnek arra, hogy napjainkra már a *Madárbarát Óvoda*, *Boldog Óvoda* és az *Okos Óvoda* címekkel is rendelkezik az intézmény. Eme illusztris felsorolást tovább gördítve megjegyzendő, hogy több éven keresztül a *Zöld Óvoda* programjaihoz is csatlakozott a mórahalmi óvoda. A különféle megtisztelő címek elnyeréséhez vezető úton nagy szerepet kapott, hogy az oktatásban, nevelésben történő innovációk irányába minden munkatárs nyitott fogékonysággal viseltet. Ennek következtében a 2009/2010-es nevelési évben bevezetésre került a „*Kompetencia alapú óvodai nevelés*” koncepciója, amelyet az autentikusság jegyében a helyi programhoz igazítottak, finanszírozását

pedig a vonatkozó pályázaton elnyert forrásból valósították meg.²⁶¹ A szakmai felkészültséget különféle megmérettetések során kell tesztelniük az óvónőknek, így a pedagógus életpálya modell kihívásait követve a minősítő vizsgák, eljárások feltételeit teljesítve kerülhetnek magasabb fokozatba. Annak érdekében, hogy a térségbeli óvodai intézmények eltudják mélyíteni az egymás közötti kapcsolatot, és ezáltal lehetőséget teremtsenek a szakmai

A Boldogságóra névre keresztelt program, melynek során a boldogság különböző összetevőivel ismerkednek meg a gyermekek.

fejlődésnek, a másik fél megismerésének, támogatásának és közös programokat szervezhessenek, még 1999-ben megalakult a *Kistérségi Óvodák Egyesülete*, amely szervezetnek a Móraalmi Napköziotthonos Óvoda is a tagja. Az egyesület által szervezett szakmai értekezleteken, továbbképzéseken, nyílt napokon, a gyermekekkel sportnapokon, zenés előadásokon vesznek részt az egyesülethez tartozó más óvodákkal karöltve.

Az óvoda eszközfelszereltségének javítása érdekében is nagy változások történtek az elmúlt évtizedekben. Az intézmény folyamatosan figyelemmel követi a pályázati lehetőségeket, valamint a hagyományossá vált, évente megrendezésre kerülő Szülők bálján keresztül igyekeznek egyéb anyagi támogatásokhoz jutni. A pályázati forrásokból és a szülői patronálásból befolyt összegekből kerülnek finanszírozásra a csoportok fejlesztő játékeinak, valamint az udvar mozgásfejlesztő

eszközeinek a beszerzése is. Ezen kívül, még az elavult eszközök cseréjének egy része is pályázati forrásból van biztosítva, például az óvoda udvara is ekként újulhatott meg a 2013-as év során.

Napjainkban:

2013 nem csak az udvar felújításának az éve volt, hanem a férőhelybővítése is.²⁶² Ennek apropóján a Barmos György téren, az iskola szomszédságában épült fel egy minden igényt kielégítő, korszerű épület, amely három csoportszobával, tornateremmel, várja a mindenkori nagycsoportos gyermekeket. Az óvoda székelyén 2018 szeptemberétől, egy plusz csoportszoba került kialakításra, amelyet az egyre inkább emelkedő létszám tett szükségessé. Eme sorok írásakor, tehát a 2019/2020-as nevelési évben, 13 csoporttal és 23 óvónővel, illetve az egyértelmű rekordnak számító 261 fő gyermekkel nyitotta meg kapuit az óvoda.

²⁶¹ Az elnyert pályázat és a programcsomag leírását lásd az óvoda „Kompetenciaalapú óvodai nevelés” címet viselő bejegyzése alatt. Link: <http://www.morahalom.ovoda.org/menupont.php?lap=Palyazatok>

²⁶² A bővítés hivatalos – „férőhelybővítés a móraalmi Napközi-otthonos Óvodában a minőségi nevelés megteremtéséhez szükséges feltételek biztosítása érdekében” – beszámolóját lásd itt: http://www.morahalom.hu/ferohelybovites_a_morahalmi_napkozi-otthonos_ovodaban

Gyuris Péterné visszaemlékezései az 1997-2012 közötti időszakról

Bevezető gondolatok

Az ünnepek messze világító fáklyaként ragyognak életünkben, megszínesítve, bearanyozva a hétköznapi szürke, egyhangú sorát is. Megállásra, számvetésre készítetnek, s egyben erőt és hitet is adnak a mindennapok küzdelmeihez. Tudnunk kell időnként megállni, megnyugodni, visszatekinteni és ünnepelni. Egy város létrejöttének 30. évfordulója felemelő alkalom a visszaemlékezésre, az ünneplésre, a számvetésre is. A múlt az én történetem.²⁶³ Az enyém, és a közös sors megélése által egyes pillanataiban mindenkié. Hadd meséljek, hisz ezeknek a pillanatoknak nem szabad feledésbe merülnie!

A második otthon

Az iskola – az első, az elemi, az általános – a kisgyermek számára csodákkal teli, titokzatos hely, ahol már nem a megszokott, jól ismert anyai kéz vezetgeti őt. Az iskola a tudományok csarnoka, ahol betűk és számok rejtélyes világában kell eligazodnia a gyermek kibontakozó értelmének. Az elmúlt harminc esztendő alatt hány meg hány kipirult arcú, csillogó szemű kis elsős lépte át izgalommal a mórահalmi iskola küszöbét, hogy megtanulja a betűvetést, a számolást és hogy elsajátítsa a tudományok alapjait. Aztán felnőtté válva ugyanilyen izgalommal vezette kézen fogva gyermekét az első tanévnyitóra, hogy kislánya, kislánya is mórահalmi diák legyen. S majd amikor az unokák a nagyszülők történeteit hallgatják a csínytevésekről, a mókázásokról, melyek a tanórák közötti szünetekben zajlottak egy-két emberöltővel korábban, felsejlik, generációk milyen hosszú sorát szolgálta, nevelte és tanította a mórահalmi iskola.

Iránymutató koncepciók, a Tanítók Fája és az iskolabővítési program megindulása

Az intézmény nagy múltra visszatekintő történelmében az elmúlt 30 esztendő meghatározó jelentőséggel bír, különös tekintettel az 1997-től 2007-ig terjedő időszakra. A település várossá válásával egyidejűleg az oktatás fejlesztésére is komoly figyelem helyeződött. Mórահalom város oktatásfejlesztési prioritásainak megfogalmazása kapcsán az intézmény maximálisan elkötelezte magát a következő területek fejlesztése mellett:

- A közoktatási szolgáltatások hatékony és racionális működését ki kell alakítani.
- Ezeknek a szolgáltatásoknak a fejlesztése révén el kell érni azt, hogy minél nagyobb legyen a település népességmegtartó képessége, ezáltal a fiatal képzett munkaerőt helyben lehet tartani, azaz a település versenyképessége növekedni fog.
- A Homokháti Kistérségben élők számára jól szervezett, költséghatékony, minőségi közoktatási szolgáltatásokat kell biztosítani; szorgalmazni kell a közoktatási intézmények kistérségi szerepkörének erősödését, illetve példaértékű kistérségi oktatási központ kialakítására kell törekedni.

---

²⁶³ Az iskola 1997-2012 közötti időszakát bemutató írást Gyuris Péterné, az iskola volt igazgatója és tanítója adta közre.

- Az oktatási infrastruktúra átgondolt, sokoldalú használhatóságának fejlesztése egyértelmű prioritás (a közoktatási feladatok mellett szakképzési, felnőttképzési, közművelődési feladatellátás és szolgáltatások fejlesztése sorolandó ebbe a kategóriába).
- Az információs-kommunikációs technológiákat támogató intézményi környezet (infrastruktúra, hálózat, digitális pedagógia) kiépítése.
- Egészséges, környezetbarát, méltányos oktatási környezet megteremtése: A tanulók életkori sajátosságaihoz, pszichológiai jellemzőihez illeszkedő óvodai és iskolai terek kialakítása, ergonomiailag és esztétikailag korszerű, sokoldalúan használható, mobil, variálható eszköz- és bútorzat beszerzése szükséges.
- Egyenlő esélyek biztosítása az intézmény valamennyi gyermeke számára, az esélyteremtés során intézményi, települési és kistérségi tehetséggondozó és hátránykompenzáló programok biztosítása.

Iskolánk másfél évszázados történelmének, "de valószínűleg az aranykönyves mórakalmi történelemnek is a legszebb lapjaira került a Tanítók Fája átadási ünnepsége", mely az 1997-ben újjáalakított és kibővített központi iskolaépület udvarán zajlott. A Tanítók Fája a közös emlékezetnek egy olyan tára, mely mindazon pedagógusok neve felkerült, akik legalább öt éven keresztül, mórakalmi gyerekek generációit tanították írni, olvasni, számolni, nevelték őket szépre és jóra.

Tanítók Fája (2014).

Négy új tanterem átadásával megindult egy iskolabővítési program, melynek célja az volt, hogy a több évtizedes különélés után végre egy iskolaépületbe járhasson valamennyi mórakalmi diák. Erre azért volt szükséges, mert hosszú évtizedeken keresztül az alsósok a volt Gazdasági Iskolában tanultak, míg a felső tagozat az 1976-ban megöröklött Postaforgalmi Szakközépiskola épületében művelődött. A két épület közötti távolság elszigetelte egymástól az alsó és felső tagozat gyerekeit és pedagógusait. Emiatt kevés közös programot tudtunk megvalósítani, ráadásul igen nehéz volt egységes pedagógiai elveket alkalmazni az eltérő feltételek miatt. Ráadásul, a gyereklétszám is folyamatosan növekedett, s mindezen tényezők tükrében megállapítható, hogy egyre inkább fokozódott az igény egy korszerű iskola megépítésére.

Infrastrukturális fejlődés, szakmai haladás

2000 szeptemberében az intézmény történetének új fejezete kezdődött: Iskolánk 9 új tanteremmel, aulával és új kiszolgáló infrastruktúrával gazdagodott, s ezáltal – az intézmény történetében először – megteremtődött a lehetőség arra, hogy valamennyi tanulócsoporthoz egy helyen, egy iskolaépületen belül élje mindennapjait. A fejlesztés természetesen itt nem állt meg: A következő évben új konyhát és éttermet kaptunk, majd kialakításra került a „kicsinyek tornaszobája”, és az új könyvtárunk is. A sportudvarunk szintén folyamatosan fejlődött, először egy atlétikai pályát (2001), majd az aszfaltos kézilabdapályát (2002) avathattuk fel. 2004-ban a további fejlesztéseknek köszönhetően kialakítottuk a középfokú képzés és a gyógypedagógiai ellátás feltételeit, valamint létrehoztuk a Bagolyvárat²⁶⁴ (2006), azaz egy hangulatos kialakítású tetőtéri könyvtárat. Ebben az időszakban az iskola infrastruktúrája és eszközellátottsága az átlagosnál sokkal jobb volt, tantermeinek kihasználtsága maximálisként írható le, amely állapot a további fejlesztések útját követte ki:

A folyamatosan növekvő gyermeklétszám, a középiskolai expanzió és a 21. századi pedagógiai kihívások következtében további termekre (kisebb létszámú csoportokat befogadni képes csoportszobák, játszószoza) és a kiszolgáló infrastruktúra bővítésére volt szükség. Ezen szükségletek okán sem állhatott le az iskola és a munkatársak fejlesztése. A tervezetek megvalósításához a város forrásai mellett, a különböző pályázati lehetőségek biztosították a szükséges fedezetet. Ebből fakadóan nem meglepő, hogy az intézményünk ebben az időszakban is aktív pályázó volt, amelynek köszönhetően, szinte valamennyi „nagy” pályázatot szervezet programjain sikerrel vett részt az iskola. Ezeknek hála, az intézmény jelentős támogatást volt képes szerezni a sokrétű tartalmi és infrastrukturális fejlesztéseinek véghezviteléhez. Az intézmény a jelzett 10 év alatt a közoktatás-fejlesztés fő áramlatait követve komoly pedagógiai előre lépéseket valósított meg. Ezeknek közös jegye, hogy a tanárok szemléletformálása és módszertani gazdagítása mellett, különös figyelem helyeződött a tanulói kulcskompetenciák fejlesztésére.

Továbbá, a pályázati lehetőségeknek köszönhetően, az iskola pedagógusai kiemelkedő nagyságrendben vettek részt az egyéni különbségekre odafigyelő, alternatív tanulásszervezési technikák és eljárások elsajátítását célzó képzéseken és szakmai rendezvényeken. Ezen továbbképzéseken megszerzett tudás nagyban hozzájárult ahhoz, hogy tantestületünk olyan szakmai felkészültséggel rendelkezzen, amelynek köszönhetően tanulóink kimagasló eredményeket tudtak elérni a különböző országos, regionális s megyei szaktantárgyi, sport, illetve kulturális versenyeken, vetélkedőkön. Nem utolsó sorban, a kollégák innovativitásának hiteles tükröként hivatkozható, hogy a kistérségi közoktatási együttműködés koordináló intézményeként, kezdeményezői és aktív részesei voltunk a következő szakmai tevékenységek elindításának és elmélyítésének:

---

²⁶⁴ A Bagolyvár megálmodásának háttéréről lásd még az iskola tematikus ismertetőjét: <https://www.morahalom.sulinet.hu/index.php/iskolank/bagolyvar>

- A kistérségen belüli szakmai munkaközösségek újraindításának.
- A kistérségi szintű hátránykompenzáló és tehetséggondozó programok beindításának.
- Oktatásügyi vezetőképző rendezvények szervezésének, sport és egészségmegőrző programoknak, illetve bűnmegelőzési programoknak (drogmeelőzési, áldozattá válást megelőző felvilágosítás).
- Aktív állampolgárságra, civil kurázsira nevelés (5 alkalommal regionális tiniparlament, 4 alkalommal megyei diákújságíró találkozó) beindításának.
- Informatikai jellegű fejlesztéseknek, illetve környezetvédelmi együttműködés (iskolánk 2005 óta ökoiskola) kialakításának. Ez utóbbi részeként megjegyzendő, hogy 2006-ban környezeti nevelésünk is új szinttel bővíthetett azáltal, hogy létrehozásra került a Zöld Közösségi Ház és Erdei Iskola, mely a későbbiekben (2008) minősített szintre tudott emelkedni.

A szakképzés milyenségéről

Az iskolában folyó középfokú képzés is hatalmas változásokon ment keresztül ebben az időszakban, melyek az intézmény kínálatának gazdagodásában, valamint a középfokú képzésben résztvevők számának növekedésében egyaránt kimutatható. Több évtizednyi kihagyás után, ismét működésnek indult Mórahalmon a szakközépiskolai képzés (2005-2015), azaz az idejéről fiatalok érettségi után – a város dinamikus turisztikai fejlesztéseivel igazodva – turisztikai, idegenforgalmi jellegű szakképesítéseket szerezhettek. A szakiskolai képzés már

Az iskola főbejárata (2011).

1994-ben elindult, igaz akkor még, mint mezőgazdasági szakképzéssel, ezt követően a fürdőfejlesztésekre építve, falusi vendéglátó és gyógymasször OKJ-s képzéssé alakult át. Pályázati forrásokból, és az önkormányzat támogatásának köszönhetően a szakképzéshez szükséges infrastruktúra is jelentősen fejlődött. Amely jól felszerelt, új szakképző termek és oktatótermek felépülésében érhető tetten, illetve a távolabbról érkező diákok számára középiskolai kollégium került kialakításra. A szakképzés sikerterülete ebben az időszakban egyértelműen a

felőttképzés köre szerveződött: A kistérség mezőgazdasági jellegéhez igazodó tanfolyamok szervezésének sikere minden korábbi várakozást felülmúlt, amelyet hitelesen támaszt alá az a tény, hogy a felőttképzés működési időkeretében több száz felnőtt vett részt.²⁶⁵

²⁶⁵ Mórahalom középfokú oktatásszervezésének kiemelt állomásaként tekinthetünk a jelen műben önálló bemutatással rendelkező Szegedi Szakképzési Centrum Tóth János Szakképző Iskola és Garabonciás Kollégium intézményére, amely a 2018/2019-es tanévben nyitotta meg a kapuit.

Az iskola térségbeli szerepe

Az eltelt évek során egyértelműen kijelenthető, hogy az intézmény a homokháti kistérség és Mórahalom város szellemi életének motorjává vált általa, hogy az oktatási ágazat kistérségi központjává nőtte ki magát. Ebben a folyamatban kiemelt jelentőséggel bírt, hogy 1999-től a homokháti kistérség közoktatási együttműködésének gesztorintézményeként, és a Homokháti Iskolaszövetség – 2019-es megszűnéséig – kistérségi bázisintézményeként funkcionált. Ebben az időszakban az iskola háza táján mindig történt valami előre mutató lépés, amely a haladás útján tartotta az intézményt. A fejlesztések vezérfonala a fenntartó és az intézmény azon közös szándékában öltött testet, hogy a mórahalmi gyerekek számára az esélyegyenlőség elvén megteremtse a jó minőségű oktatáshoz, a 21. századi iskolához való hozzáférés alanyi jogon járó feltételeit.

Ha napjainkban végig megyek a Barmos György téren, s felnézek az iskola épületének homlokzatára, megkérdőjelezhetetlen büszkeség és jóleső érzés tölt el. Hiszen részese lehettem annak a fejlesztési folyamatnak, amelynek kapcsán kialakult az iskola mai épületegyüttese, s a szakmai megújulás során sikerült minőségi tartalommal is megtölteni a falakat. Eszembe jutnak az álmatlan éjszakák, melyeket a tervrajzok, eszközbeszerzési listák fölött töltöttem. A megbeszélések sokasága az építészekkel, kivitelezőkkel és a pedagógusokkal. Nekem ezek az évek voltak a legszebbek. Ekkor éreztem magamat úgy, hogy az iskola, melybe dolgozni járok, nem csak egy hely. Annál sokkal több. Egy hely, ahova kötődöm. Egy hely, mely visszavár. Egy hely, ahol otthagytam a szívem egy részét. Egy hely, egy iskola, egy család. Melynek még ma is, most is, ha nevét olvasom, vagy hallom, megdobban a szívem. És olyan jó néha azt álmodni, hogy megint ott vagyok. Jó, hogy van egy hely, ahova álmaimban visszajárhatok. Álomban ismét lejátszódnak a rendezvényekre, a Szülők báljaira való készülődés sokszor éjszakákba nyúló munkája, összetartása. Sokszor visszatérő álmom a tábori életünk egy-egy pillanata. Hegyi túránk a Mecsekben, amikor olyan útvonalra tévedtünk, hogy csak fenéken csúsztatva, nyakig sárosan értünk vissza a táborba. Vagy egy esős nap után a gyerekek cipőit a gáztűzhely nyitott ajtajánál szárítottuk. Táborainkkal a gyerekek a közösségi élmények mellett megismerhették hazánk csodálatos természeti és épített szépségeit.

Szeretném megköszönni azt mindazon kollégáimnak, akik hittek bennem, hittek a közös munkánk eredményességében, minőségében, akikkel együtt szerettük, tiszteltük és segítettük neveltjeinket, hogy erős kötelékben együttműködtek velem, hiszen egyedül mindannyian kevesek vagyunk.

Kazi Mária visszaemlékezései 2013-tól napjainkig

2013 a változások éve volt az iskola életében.²⁶⁶ A folyamat egyik legmeghatározóbb elemének titulálható, hogy az akkori, újonnan bevezetett oktatáspolitikai elképzelések miatt, a kistérségi szolgáltatások az év őszére teljesen eltűntek az intézmény portfóliójából. Ezek helyét s szerepét pedig egyre inkább a belső együttműködés megerősítésére fókuszáló szervezetfejlesztés irányelve vette át. Ráadásul, az intézmény hegemoniáját egy újonnan

---

²⁶⁶ A 2013-tól napjainkig terjedő időszak bemutatása Kazi Mária, az iskola jelenlegi intézményvezetőjének elmondásaira épül.

alakult, egyházi fenntartású versenytárs kettétörte. Ennek következtében, célunk nem más volt, mint a versenyben maradás, melynek fontos mozgatórugójának tekintendő, hogy a kialakult körülményeket helyén kellett tudni kezelni. A harmadik nagy tényező a fenntartó személyének megváltozásában következett be. Ugyanis, állami fenntartású intézménnyé váltunk, így nem meglepő, hogy a jelenlegi működési keretet a Szegedi Tankerületi Központ biztosítja.

Az intézmény fenntartója a minőségi munka elismeréséül, szakmai és fizikai értelemben is pályázatokkal támogatja az iskolánk korszerűvé válását. Így például egy EFOP-os²⁶⁷ pályázat keretében megindult az épület korszerűsítése, amelynek nagyon komoly hatása volt és van az oktatásszervezésre is. A projekt számos eleme közül kiemelendő, hogy a természettudományi labor fejlesztése további lehetőséget biztosít arra, hogy a kistérségen belüli edukációs ranglétrán az iskola megőrizhesse a vezető pozícióját. Összességében megállapítható, hogy fenntartóváltás nem nehezítette meg az intézmény életét. Sőt, abban a szerencsés helyzetbe került az iskolánk, hogy a tankerület és az önkormányzat kezdetektől segíti, támogatja az elképzeléseinket. S ezen szupportív hozzáállás az intézmény rövid és hosszú távú stratégiai elképzeléseinek tervezéseikor is egyaránt megmutatkozik.

A folyamatos fejlődés iránti elkötelezettség és a fejlesztési irányvonalak

A tantestület igénye és fogékonysága szerencsésen találkozott a *Mentor(h)áló 2.0* projekt²⁶⁸ által felkínált lehetőségekkel: A tanulás-szervezési fejlesztés új lendületet adott a megújulásra, a haladásra és az intézmény jövőképeinek újra fogalmazására; továbbá a szervezeti diagnózis elkészítésére, valamint egy középtávú tanulás-szervezési fejlesztési terv elkészítésére és megvalósítására is. Ahhoz, hogy az úton sikerrel járjunk, kollektívánk számos képzésen vett részt, melyek hozzájárulnak, hogy hatékonyan tudjuk kezelni a 21. századi kihívásokat. Az iskola szervezetének léte és hatékony működése szempontjából fontos volt megvizsgálni azt is, hogy a tantestület tagjai mit tartanak fontosnak, hogyan képzelik el a közös haladást. A jövőről alkotott nézeteinket megfogalmazva a következőt tűztük képzeletbeli zászlónkra: „*Olyan elfogadó és befogadó intézménnyé válunk, ahol örömmel végzett tevékenységgel vezetjük át tanulóinkat nehézségeiken, és hozzuk felszínre azt, amiben tehetségesek. Ehhez a pedagógusok egyéni képzése mellett, fontos számunkra az egymástól való tanulás kultúrájának fejlesztése, a belső továbbképzések és a tudásátadás lehetőségeinek további erősítése.*” Ez az egyértelműen körül határolt jövőkép jelentős hatással bírt a szervezet küldetésére is.

Intézményünk 2012-ben elnyerte az *Örökös Ökoiskola* megtisztelő címét.²⁶⁹ 2017 jelentős állomása volt, hogy Minősített KIP-es (Komplex Instrukciós Program) iskolává váltunk.²⁷⁰ Ez a program egy olyan speciális kooperatív tanulási eljárás, amelynek fő ismérvei

---

²⁶⁷ Pályázati azonosító: EFOP-4.1.2-17-2017-00080.

²⁶⁸ A téma tudományos háttéréül lásd a következő ismertetést: Őszi Tamás: *Mentor(h)áló 2.0: projekt a pedagógusképzés megújításáért*. Szegedi Tudományegyetem hivatalos honlapja, 2014.04.30. Online: <https://u-szeged.hu/sztechirek/2014-aprilis/mentor-a-lo-2-0-projekt>

²⁶⁹ Az iskolában – a várossal párhuzamosan – immáron két évtized óta természetbarát módon, azaz szelektíven gyűjtik a hulladékot. A környezettudatos oktatás tevékenység alapon igyekszik jó példázatokat átadni a gyermekeknek. Ezen törekvések hatására, már 2005-ben az ökoiskola titulusának kiérdemlésevel büszkélkedhetett az iskola, amelyet hét évvel később követett az örökös jelző elnyerése.

²⁷⁰ Maga a KIP programját az Egyesült Államokban alakították ki, amelynek lényege, hogy olyan csoportmunkákra kell helyezni a hangsúlyt, amelyeken belül minden gyermek tudásszintjének növekedése úgy érhető el, hogy

a tanulói státuszkezelésben – azaz az egyéni adottságok felismerésében, illetve azokra építésében – és a pozitív megerősítésben ölt testet. A „*Mindenki jó valamiben*” program célja pedig az volt, hogy a gyermek megtapasztalja azt a motiváló érzést, hogy bátran támaszkodhat társai tudására, erősségére. A módszer hatékonyságának és eredményességének növelése érdekében a *Vodafone Magyarország Alapítvány* 115 táblagépet adományozott az intézményünknek. Ezt követően a Vodafone által meghirdetett *Digitális Iskola Program*ba is bekapcsolódtunk, amelynek centrumában az *e-learning* alapú oktatás áll. Eme módszertannak a legfontosabb célzata, hogy a digitális kompetencia fejlesztése révén elősegítse a versenyképesség növekedését s ezzel párhuzamosan támogassa a társadalmi egyenlőtlenségek csökkenését.

A 2019/20-as tanévben tovább folytatódott a Vodafone és az intézmény kooperációja. Egy, a Vodafone által meghirdetett versenyen az iskola is részt vett. Sőt, mivel országos szinten is kiemelkedő eredményt értünk el ezen a bizonyos megmérettetésen, értékes jutalomban részesültünk, amely nem más, mint egy *Program és WeDo 2.0* robot lett, ami immáron a Robotika szakkör eszközkészletének képezi a részét. Egy gondolat erejéig külön szót kell szentelni ennek a szakkörnek, mivel technikai felszereltségével és tanári háttérével kiváló terepet képes biztosítani számos olyan kulcsfontosságú készség fejlesztéséhez, amelyek napjainkban frekvenciával jelennek meg a munkaerőpiacon. Nem utolsó sorban ki kell említeni, hogy az iskola csapatai országos és nemzetközi versenyeken egyaránt szép sikerekkel öregbítik az intézmény hírnevét. Ezt segíti elő, hogy az iskola felismerte korunk kihívásait, amelyekre naprakész módszerekkel és tudással igyekszik válaszolni. Éppen ezért, elsőként csatlakoztunk a Komplex Alapprogram bevezetéséhez is.²⁷¹

Záró gondolatok

A Mórahalmi Móra Ferenc Általános Iskola gazdag története elválaszthatatlanul összefonódott a városával. Az intézmény már a kezdetektől fogva a városi oktatásfejlesztés pillére, amelynek helye és szerepe jóval túlmutat Mórahalom határain, hiszen térségi szintű jelentőséggel rendelkezik. Az iskola 1997-2007 közötti periódusa során, Gyuris Péterné iránymutatása alatt, mérföldkőnek tekinthető fejlődésen ment keresztül, amely az intézményi-infrastrukturális fejlesztésektől a pedagógusi-módszertani továbbképzésekig bezáróan minden sarkalatos tényezőre kiterjedt. Kazi Mária vezetése alatt pedig tovább folytatódtak és folytatódnak a kor kihívásaira érdemileg reagáló fejlesztéseket célzó munkálatok. Az új vezetést komoly kihívás elé állították az olyan külső átalakulások, mint a fenntartóváltás okozta hullámok, de ezek lecsendesítésének akadályát sikeresen vette az iskola. Napjainkra elmondható, hogy az intézmény a korral haladva aktív részese és vállalója a zöld gondolat elplántálásának és a digitális kompetencia fejlesztésének is. Az iskola pedagógusi kara folyamatos önművelés, önfelnevelés révén a legmodernebb módszertanok alkalmazásával képesek a gyermekek oktatását-nevelését úgy ellátni, hogy közben jelen korunk súlyos kihívásokkal terhelt világában a felhasználható tudás alapjait adják át a gyermekeknek.

---

közben sikerélményekben telített módon éli meg az adott foglalkozást. A KIP hivatalos, magyar nyelvű oldala: <https://komplexinstrukcio.hu/>

²⁷¹ Erről lásd: <https://www.komplexalapprogram.hu/>

A Mórahalmi Alapfokú Művészeti Iskola kulturális és művelődési tevékenysége megalapításától napjainkig

Az intézményről²⁷² bátran kijelenthető, hogy jócskán túllépi az átlagos művészeti iskolák működési kereteit. Az ebből fakadó különleges helyzetét és szerepét az adja, hogy nem csak oktató-nevelő funkciót lát el, hanem a kultúra közvetítésében is vezérszerepet igyekszik magára vállalni. A gyerekek tanítása, az épületen belül eltöltött hagyományos zene- és művészeti tematikájú iskolai tanórák csak egy kis szeletét képezik a ténylegesen végzett művészeti tevékenységeknek. Ha kizárólag csak a statisztikai számadatokat nézzük, akkor az állapítható meg, hogy az iskola tanulói és tanárai évente több mint 80 intézményen kívüli kulturális rendezvényen szerepelnek. Mórahalom virágzó, élő, viruló és pörgő városában a Művészeti Iskolának lehetősége van betölteni valódi, értéket jelentő és értéket teremtő hivatását.

Az intézmény társadalmi és gazdasági környezete

Mórahalom gazdasági környezetének az utóbbi három évtizedben lezajlott változásai egy masszív urbanizálódó polgárosodási folyamatot indítottak el. Erre az intenzív – még egy emberöltőnyi időt sem felölelő – változás-sorozatra az oktatásnak is tudnia kellett reagálnia: Elvárássá vált, hogy a felnövekvő generációkon belül egy agilis, értelmiségi réteget kellett tudnia kinevelnie, „kiművelni”.

A kezdetek

A Művészeti Iskola megalapítása Mórahalom várossá nyilvánításának harmadik esztendejében történt. A város és a Művészeti Iskola, mondhatni együtt nőtt fel, együtt vált nagykorúvá. Az iskola alapítása az egykori levente-, majd KISZ-zenekar elsorvadásának „köszönhető”, értve ezalatt, hogy az előbbieket maradványain kezdtek el építkezni a korabeli pionírok. Ebben a folyamatban meghatározó szerepe volt az akkori polgármesternek, Katona Lászlónak, aki megtalálta a bedobozolt hangszereket és elgondolkodott azon, hogy vajon mit kellene velük kezdeni: Kinek adja oda, vagy hol tárolja az eszközöket, ahol nincsenek útban? Így született meg az ötlet: Mi lenne, ha felélesztenék a fűvőzenekart, amely igen hasznos lehet a városnak is, mivel alkalmazásukkal a különböző ünnepségek műsorkínálatát tudnák színesíteni.

Akkoriban a városban csak egyetlen zenetanár (csellótanár) élt, Tanács Istvánné, aki zenetanári munka híján az óvodában helyezkedett el. Hamarosan tervek kovácsolódtak a zenei élet beindítására, amelyeket hónapokon belül tettek is követtek: a Kisteleki Állami Zeneiskola fiókiskolájaként, Dobcsányi László igazgató vezetésével beindult a zeneművészeti képzés. Az intézmény első igazgatójának Tanács Istvánnét nevezték ki. A teljes tantestület hét tanárból állt:

²⁷² A 26 év történetét Gál Zsófia adta közre, ő készítette a leírásban olvasható interjúkat, illetve az adatok is tőle származnak. 1997 óta az iskola dolgozója, 1998 óta az iskola intézményvezető-helyettese.

Czirok Zoltán, Dobó László, Hegedűsné Dobai Csilla, Tanács Istvánné, Vastag Csaba Rózsa, Vastag István, (akik ekkor telepedtek le a városban) és Zimán János.²⁷³ Az első állami normatíva megérkezéséig, az intézmény számára elengedhetetlen hangszerek beszerzésére, a Mórahalmi Önkormányzat 540.000 forintot előlegezett meg. Továbbá, az anyaintézménytől, a Kisteleki Állami Zeneiskolától is érkezett támogatás: „*Mórahalom város hangszer beruházási gondjait enyhítendő az Állami Zeneiskola Kistelek használható és szabad hangszereit átmenetileg a fiókiskola rendelkezésére bocsátja.*”²⁷⁴ A város az általános iskola épületében biztosította a zeneoktatáshoz szükséges öt tantermet, míg a zongoraoktatásra a Művelődési Házban került sor. Mórahalmon így indult el a művészeti oktatás 1992. szeptember 1-jén.

Mivel a Homokhátságban nem létezett semmilyen egyéb zeneoktatás, így más környező településekről – Ásotthalomról, Zákányszékről és Domaszékről – is vállalták a szülők és a gyermekek az utazás fáradalmait. Az iskola, a kezdeti népszerűsége felbuzdulva, a következő tanévtől már önálló intézményként folytatta működését. A legnagyobb kihívást azonban még egy évtizeden át – az országosan is általánosnak mondható – zenetanár hiány jelentette. Egyrésztől kevés volt a művészeti és tanári pályán végzett, diplomával rendelkező szakember, másrésztől pedig, egy kistelepülésnek különösen nehéz volt ilyen képesítésű, kompetens tanárokhöz jutnia. Napjainkra viszont megváltozott a helyzet, s az intézmény 26. életévében elmondhatjuk, hogy kiforrott egy szilárd, teljes elkötelezettséggel és elhivatottsággal rendelkező pedagógus nevelőtestület.

A tanári kar száma a kezdeti évek korlátozottságát sikeresen át tudta lépni, napjainkra jelentősen bővült, hiszen mintegy 20 főből áll. A tanulólétszám vonatkozásában hasonló előrelépést állapíthatunk meg, mivel a korábbi 150 fős gyerekszám az utóbbi évekre majdnem megháromszorozódott. A képzések között, eleinte csak hangszeres tanszakok – zongora, hegedű, cselló, fafúvós, rézfúvós – indultak.²⁷⁵ Ma viszont a növendékek már 15 hangszer közül (zongora, szintetizátor, keyboard, hegedű, népi hegedű, furulya, fúvola, klarinét, szaxofon, trombita, tuba, harsona, tenorkürt, kürt, ütő), továbbá magánének, valamint 3 különböző művészeti ágból – színjáték, képző- és iparművészet és néptánc – választhatnak. Fontos megjegyezni, hogy az induló években igen szerencsés volt az iskola, mivel a gazdasági helyzete az állami normatív hozzájárulás viszonylag magas összege miatt kedvezően alakult, így megteremtődött a lehetősége annak, hogy komoly beruházású eszközvásárlások történhettek.

A kezdő hangszeres tanulókat az első tanév során – csekély tudásuk miatt – a helyi növendékhangversenyen, illetőleg iskolai osztályműsorokon lehetett szerepeltetni (így például Mikulás ünnepség, Anyák napja, Karácsony). Ezek a kezdeti lépések azonban elindították a helyi lakosság találkozását a művészeti neveléssel – emlékezik vissza Vastag István intézményvezető.²⁷⁶ A kis hangversenyek első nézőközönsége, az akkori szülők ma már nagymamák, nagyapák. Az első évfolyamon tanulókból pedig felnőtt az első művészetet szerető és értő generáció, akik gyermeküket örömmel íratják be a Művészeti Iskolába. A nagyszülők pedig boldogan kísérik a tanórákra, fellépésekre a kis iskolás unokákat.

---

²⁷³ Tanács Istvánnéval az interjút készítette Gál Zsófia, 2019.08.23-án.

²⁷⁴ Együttműködési megállapodás Mórahalom és Kistelek város képviselőtestülete között a mórahalmi zeneoktatás beindítása tárgyában. Mórahalom, 1992. július 13. Katona László és Ott József polgármesterek aláírásával.

²⁷⁵ Forrás: Az 1992/1993-as tanév Törzslapja.

²⁷⁶ Vastag Istvánnal az interjút készítette Gál Zsófia, 2019.08.23-án.

Az első együttes

Már a második tanévben megalakult az első csoport, a *blockflöte* együttes, bár a hajdani tagok egy része – a kis kezdő iskolások alacsony szintű hangszeres tudása miatt – nem a növendékek közül került ki. A Kodály-módszeren²⁷⁷ felnőtt, énekórán furulyát tanuló lelkes óvónők és általános iskolai tanárok is segítettek az együttest, hogy mihamarabb szereplésre alkalmas formáció jöhessen létre. Az együttes lelkesedését az is mutatja, hogy még különórákat is vettek a fűvós tanároktól. Rövidesen megindultak az első fellépéseik, amelyekre nemzeti ünnepeken és szülők bálján került sor. A repertoár alapján kikövetkeztethető, hogy az együttes erőssége nem a hangszeres tudásában mutatkozott meg: Jelentős hatása sokkalta inkább abban állt, hogy példát mutatott a tanulóknak. S hogy mennyire tekinthető mélynek ez a példamutatás? Arról érzékletesen árulkodik Tanács Istvánné nyilatkozata, aki kifejezte, hogy az együttes akkori tagjai jelenleg is a város kiemelkedő közéleti személyiségeinek sorában találhatóak.²⁷⁸

A zenekarok

A fűvószenekar megalapítása sem váratott sokáig, hiszen a második tanévtől újjára indították. Természetesen, a szólamok csak úgy állhattak össze, hogy a tanárok, és a hajdani leventezenekar már idős, nagy tapasztalattal rendelkező tagjai besegítettek. Vastag István elmondásából megtudhatjuk azt is, hogy a zenekart akkora bizalom buzdította és szeretet vette körbe, hogy a városi rendezvényeken és a nemzeti ünnepeken is már igen hamar felléphettek.²⁷⁹ Az első fűvószenekar alapítása óta eltelt időben egy újabb fűvószenekar is megalakult. A „nagy” – Vastag István karnagy vezette első – zenekarban a mélyebb tudással rendelkező nagyhangszeres tanulók játszanak.

Ebből a mintegy 40 fő közösségből 15 fő már nem az iskola tanulója, hanem felsőoktatású intézmény tanulója vagy már munkába állt. Az alsó és kisebb felső évfolyamos növendékekből álló *Utánpótlás Fűvószenekar* Szalai Krisztián karnagy vezetésével azért jött létre, hogy a jó hangszertudású tanulók mihamarabb elérjék a nagy zenekar szintjét. Ami biztos,

Vastag István növendékei körében.

hogy a helyiek szívébe nagyon gyorsan belopta magát a zenekar, amelyről érzékletesen árulkodik a következő visszaemlékezés: „...az első hivatalos fellépés az óvodabálon, az első „Házasodik a tücsök”, maga a fűvószene megszólalása a „mi gyerekeink” előadásában – nem is sejtettük, milyen rövid idő alatt milyen messzire juthatunk!”²⁸⁰ A visszaemlékezést a következő leírással ildomos folytatni, amelyben betekintést nyerhetünk a zenekar életébe: „Az

²⁷⁷ Hungarikum, egyben UNESCO listán is szereplő zenepedagógiai módszertan. Részletesebb leírásért lásd: <http://www.hungarikum.hu/hu/content/kod%C3%A1ly-m%C3%B3dszer>

²⁷⁸ Tanács Istvánnéval az interjút készítette Gál Zsófia, 2019.08.23-án.

²⁷⁹ Vastag Istvánnal az interjút készítette Gál Zsófia, 2019.08.23-án.

²⁸⁰ Forrás: *20 éves a Mórahalmi Alapfokú Művészeti Iskola*. Mórahalom, 2012: 54. old.

együtt zenélésen túl már néhány hónap után közösségi élményhez is jutottunk. Az első években minden nyáron zenetáborba mentünk – országon belül. A klasszikus sátoztáboroktól eltérően, a nyári kikapcsolódáson túl kemény munka is várt ránk. Az adott környék megismerése mellett ugyanis, akár a tikkasztó hőségben is, rissz-rossz focipályákon, erdőszélen, ahol helyet találtunk, próbáltunk – próbáltunk órákon keresztül. Aztán fogtuk a hangszert és a közeli nagyvárosokban térzenéztünk. A trombitásokban összegyűlteket pedig elfagyztuk. Közösségépítő ereje volt ezeknek a kiruccanásoknak, ahol jól össze rázódtott a banda.

Külföldre először 1998 tavaszán Erdélybe, majd Stuttgartba, később Lengyelországba, Ausztriába, Erdélybe, Olaszországba és Horvátországba utaztunk. Meghívásoknak eleget téve a kirándulások mellett szabadtéri koncerteket adtunk, megismerkedtünk a helyi zenészekkel. Egyre szaporodtak a fellépéseink országon belül is: fesztiválok, zenekari találkozók, települési rendezvények résztvevői voltunk és vagyunk. Évekig üde színfolt volt a dolgozó hétköznapokban a teherautós hívogató, mikor április 30-án kocsira ültünk és hosszú órákon keresztül róttuk Mórahalom utcáit, muzsikaszóval próbáltunk kedvet csinálni a majálisra. Komoly fizikai megterhelés és felbecsülhetetlen élmény volt. Több mint egy évtizede a legnagyobb esemény a fúvószenekar életében az újévi koncert, mely a legfontosabb önálló rendezvényünké nőtte ki magát. A zene összehozza az embereket. És ez nem közhely. Sokat dolgozunk együtt, így megismertük egymást, megtanultunk alkalmazkodni mindannyiunk stílusához, szokásaihoz. Az együtt átélt élmények, sikerek, néha kudarcok, a közös kirándulások, fellépések, családi események összehoztak bennünket. Mára gyakran előfordul, hogy zenekari próbák és fellépéseken kívüli közös programokat szervezünk, szívesen töltjük el együtt a szabadidőnk más részét is. Rendszeresek a vérre menő kártyázások, a nyári kerti partik.”²⁸¹

Vastag István további részletekbe enged betekintést a következőkben: „A zenekari munkához a zenetanárok a szakmai és a baráti háttérrel biztosítják. A szülők, a családtagok áldozatot hoznak, hogy gyermekeik részt vehessenek a próbákon, a fellépéseken, a kirándulásokon. A nézőközönség őszinte tapsal ünnepli a zenekart. A zenekar tagjai hétről hétre, hónapról hónapra, évről évre igyekeznek mindent megtenni azért, hogy a város, a közönség és önmaguk szórakoztatására örömet szerezzenek.”²⁸² Az érintettek áldozatos munkájának eredményeként, komoly sikereket tudott elnyerni vagy kiérdemelni az együttes, így például:

- A Magyar Fúvószenesi Szövetség minősítésén 2002-ben kiemelt arany minősítést kapott a zenekar a „Koncert – fúvós” és a „Tradicionális” kategóriákban.
- Ugyanebben az évben a IV. Nemzetközi Csorvási Fúvószenekari Versenyen több különdíj mellett a szakmai zsűri első díját nyerték el.
- 2009-ben a Fúvószenekarok és Együttesek Magyarországi és Közép-Kelet Európai Szövetsége (WASBE) Tagszervezete által nemzetközi minősítést kért a zenekar, melyen nemzetközi „B” kategóriában arany minősítést kapott.
- 2013-ban az Utánpótlás Fúvószenekar kért WASBE minősítést „A” kategóriában, kiváló minősítést kaptak.

²⁸¹ Forrás: *20 éves a Mórahalmi Alapfokú Művészeti Iskola*. Mórahalom, 2012: 54-55. old.

²⁸² Vastag Istvánnal az interjú készítője Gál Zsófia, 2019.08.23-án.

A táncsoportok

A Művészeti Iskola az 1995/96-os tanévtől – a szülők igényeinek megfelelően – újabb művészeti ágakat indított el. Immáron a néptánc, moderntánc, képző- és iparművészet, valamint szín- és drámajáték választásának is megteremtődött a lehetősége. A nagyobb kínálat nagyobb nevelőtestületet igényelt, így a korábbi 7 fős állomány 12 főre bővült. Az első néptáncsoport még 17 fővel indult, napjainkban pedig 8 nagy létszámú csoport van, immáron 150 tanulót foglalkoztatva. Működik még egy csoport, amely az iskolai rendszernek már nem részét képező volt tanulókat – más szavakkal, jelenlegi egyetemistákat, főiskolásokat és dolgozókat – gyűjti össze, akik 2015 óta a *Mórahalom Néptánc Egyesület* kötelékében tevékenykednek. Ráadásul, egy lelkes, táncos növendékek szüleiből álló csoport is készül minden évben egy, a Tánc Világnapján megrendezendő táncgálára, így tehát elmondható, hogy igen széles repertoárral rendelkezik a mórahalmi táncélet.

Az összesen 230 táncost több mint két évtizeden keresztül egy tanár fogta össze, ő volt az, aki úttörő szerepet vállalt magára, hiszen a táncosokat tanította, nevelte, vitte fellépésekre, fesztiválokra, külföldi vendégszereplésekre, táborokba, kirándulásokra, mindezt hihetetlen

A Néptánc Egyesület 20. évfordulás ünnepi gálaműsora.

kitartó energiával, lelkesedéssel, elkötelezettséggel és nem utolsó sorban, türelemmel: Ez a személy nem más, mint Csonka Attiláné. Tevékenysége minden pedagógus számára példaértékű. Az iskola 20. tanévére készült évkönyvben mondhatni „néptáncos szívvel” megkomponált jelleggel a következőket nyilatkozta a saját néptáncpedagógiai hitvallásáról: „A tantervalapú néptánc oktatás 1995. szeptember elején egy alsó és egy felső tagozatosokból álló csoporttal

indult el. A kezdeti maroknyi lelkes táncos csapat mára már nagycsaláddá nőtte ki magát. Az évek során minden korosztályt sikerült bevezetnem a néptánc csodálatosan gazdag világába: az ugrós lépésekkel próbálkozó első osztályosokat, az egyre szebb és nehezebb páros táncokat elsajátító felső tagozatosokat, a komoly tánctechnikai tudást igénylő férfi táncosokat, az erdélyi táncokat tanuló gimnazistákat, egyetemistákat és a táncos kedvű szülőket is. Megvalósulni láttam álmaimat: a tánc élménye által minél több gyermekkel ismertessem meg népünk táncait, dalait, zenéjét, szokásait.”²⁸³

A táncos álmok és célok megvalósulása mögött megannyi küzdelmes nap, hét, hónap és év állt: Csonka Attiláné elbeszéléséből megtudhatjuk, hogy például kezdetben a táncosok számára nem állt rendelkezése semmilyen próbaterem. Egy-egy tanterem vagy éppen a volt napközi étterem asztalait és székeit pakolták ki, majd vissza minden próba előtt és után a gyerekekkel. Szorgos anyukák segítségével téli esteken varrták a lányoknak az első 4 méteres

²⁸³ Forrás: *20 éves a Mórahalmi Alapfokú Művészeti Iskola*. Mórahalom, 2012: 52. old.

szoknyákat, a 9 méteres fodraikkal keményítették az alsószoknyákat, a fiúknak pedig szálanként rojtozták a bőgatyákat. Volt olyan eset, hogy a „technika ördöge” miatt nem sikerült egy Majálison a produkciójukat teljes egészében bemutatniuk, és olyan is, hogy a fiúknak a verbunkos lépéseket a tanár néni lábáról megtanulva kellett férfiasan előadni.²⁸⁴ Napjainkra a helyzet megváltozott, hiszen már szépen felújított, tükrös, „puhított” tornaszobában gyakorolhatnak a táncosok. A több mint ezer darabot számláló kosztümnek van ruhatára, ahogy gondos, precíz viselet- és jelmeztárosa, nem utolsó sorban varrónője is. A koreográfiákat pedig sokszor élő népzenekarokkal mutatják be.

Ezek a koreográfiák igen széles spektrumon mozognak, amelyek elsajátításához a gyakorolásokon kívül a különféle kellemes hangulatú csapaépítők is hozzájárultak. Az izzadságos próbák, az éjszakai varrás, a rengeteg szervezési munka, a sok-sok hétvégi, nyári szüneti elfoglaltság ára pedig egyértelműen megtérült a gyönyörű kosztümökbe öltözött táncosok sikeres fellépéseinek, hazai és külföldi fesztiválokra való részvételének során. Jelentősebb fellépéseikről a következő összefoglalás ad betekintést: Majális, szülők bálja, nemzeti ünnepek, Tánc Világnapja Gálaműsora, vajdasági szüreti multság, makói és szegedi néptánc fesztivál, Mórahalmi Sokadalom nemzetközi fesztiválja, illetve a svédországi, lengyelországi, törökországi, németországi vendégszerepléseket egyaránt megnevezhetünk.

A Szákszorszép Gyermezház által szervezett Országos Gyermekek – és Ifjúsági Néptáncfesztiválokra pedig az a megtiszteltetés érte az intézmény néptáncsoportjait, hogy több kiváló és kiemelt minősítést is el tudtak nyerni. Továbbá, minden nyáron néptánc táborban vesznek részt a gyermekek. Így például 2019-ben Erdélyben, Felsőszófalván, nemzetközi néptánc táborban gyarapíthatták a székelyföldi tánc ismeretüket. Összefoglalva elmondhatjuk, hogy a csoportok 24 éve járják a világot, Skandináviától Törökorszáig sok-sok országban örvendeztetik meg a fesztiválok nézőit gyönyörű örökségünkkel, a magyar néptáncal. A táncosok közötti kapcsolat és barátság kiépülése szempontjából emlékeztetések maradnak a tanítványok számára az aratások, a decemberi betlehemezések, a budapesti tánc ház találkozók, a külföldi vendégszereplések fogadása, a balatoni pancsolás, a szarvasi hajókázás, a mohácsi busójárás, a karácsonyi vetélkedések, a nyári sütögetések, a focimeccsek, a tánc házak, a csizmabokszolások, a gombfelvarrások és az ajándékkészítések egyaránt.

Néptánc tanáruk, Csonka Attiláné számára a Csongrád Megyei Közgyűlés elnöke 2014-ben a közoktatás területén végzett kiemelkedő és áldozatos tevékenységért a Csongrád Megye

Pillanatkép a 2015-ös néptáncgáláról.

²⁸⁴ Csonka Attilánéval az interjút készítette Gál Zsófia, 2019.08.23-án.

Közoktatásáért Díj szakmai díját adományozta. Az oktatók soraiban megemlítendő, a csoportok férfi táncának betanításáért felelős Ótott Zsolt, Nokta Gábor és Tanács István néptánc tanárok is. Beták Barnabás és Bálint Aliz Irén személyében 2018-ban az új generáció képviselői is beléptek a tánc tanárok sorába, aminek következtében fiatal, lelkes és magasan képzett néptánc pedagógusok vették át a csoportok oktatását. Az eddigi munkájuk ismeretében pedig kijelenthető, hogy a mórahalmai néptánc hagyományok a jövőben is élni fognak.

A kézművesek

A képző- és iparművészeti tanszakon a gyermekek már kisiskolás koruktól megismerkednek a magyar népművészet különféle kézműves technikáival, így például: Batikolás, nemezelés, csuhé, szalma és gyékényfonás, népi játékok készítése természetes anyagokból, kerámia, hímzés, varrás, bábkészítés, szövés, üvegezés, gyöngyfűzés és textilmunkák; ezek mellett foglalkoznak a természetes és az újrahasznosítható anyagok felhasználásával is.

A tanszak életében igazi áttörést Junger Bába Ilona bőrdíszműves iparművésznő tevékenysége hozott, akinek a terület iránti elkötelezettsége hamar érezte pozitív hatásait. Csodálatos kiállításai felkeltették az emberek képzőművészet iránti figyelmét és érdeklődését. Nyári alkotótábort szervezett, járta a gyerekekkel az alapanyagok beszerzéséhez a vállalatokat, cégeket (pl. gumigyár, ruhagyár, asztalosműhely), és bebizonyította, hogy még a mások számára felesleges, hulladékká vált anyagokból is az ügyes, kreatív kéz művészi munkát képes létrehozni. Nemsokára növendékei a rendezvényházban és a könyvtárban megrendezett különféle kiállításokon is büszkélkedhettek értékes alkotásaikkal. Továbbá, pályázatokon nyert lehetőséget igazi képzőművészekkel való megismerkedésre, és velük együtt készítenő közös alkotások létrehozására is. A csoportot 2007-től Koisné Kőrösi Rozália és 3 évig Gubovics Melinda tanárnő vette át. Rózsika néni iskolai rajz, vizuális- és környezetkultúra szakos tanár és festőművész, aki oly nagy szeretettel és törődéssel gondozza a csoportokat, amilyen elődje is tette. Évente 30 mórahalmai gyermek kézügyességet igénylő tehetségét próbálja kibontakoztatni, a legtöbbjükét nyolc évig, de néhányukat felnőtt korukig is elvárásol a kézművesség szépségével.

A képzés milyenségének érzékletes tükre, hogy az intézmény Kézműves csoportja az Alföldi Gyermek és Ifjúsági Népi Kézműves Pályázaton rendszeresen dobogós helyezést érő pályamunkákat tudnak benyújtani. Továbbá, a művészpálánták kistérségi, megyei és országos rajzpályázatokon is kiváló eredményekkel büszkélkedhetnek. Művészi alkotásaik minden félévkor és a tanév végén is kiállításokon kerülnek bemutatásra, s természetesen részt vesznek az iskolai dekorációk készítésében is. Mindezek mellett, a csoport munkáit rendszeresen kiállítják a város könyvtárában, az iskola aulájában és a rendezvényházban is. A gyermekek a nyári időszakban táborokban hódolhatnak az alkotószenvedélyüknek, melyekhez a témát mindig a település környékén megtalálható természeti értékek, a nagyszéksósi leletek vagy a helyi népművészeti értékek adják. Továbbá, a kulturális ismeretek bővítésében a Bonitas Nőegylet is szerepet vállalt, mivel támogatásának köszönhetően 2018-ban lehetőség nyílt a gyermekek számára múzeumlátogatásokra és múzeumi órákon való részvételre is. A kézműves szakterület úttörő pedagógusa, Koisné Kőrösi Rozália munkásságáról pedig elmondható, hogy a Csongrád Megyei Önkormányzat Alkotói Díja kitüntetésben részesítette, míg Mórahalom

város Képviselő-testülete a Millenniumi Ezüst Emlékkítúzó elismerését ítélte oda Koisnénak „a jövőbe vetett hittel végzett munkájáért”.

A gyerekek vonatkozásában elmondható, hogy az alkotás szeretete alapjaiban meghatározza a középiskolai pályaválasztásukat, legyen az a ruhakészítő, divattervező szakma, cukrászat, fodrászat, kozmetika, építészet vagy akár az iparművészeti szakirány a szegedi Tömörkény István Gimnáziumban. Az iskola a tehetséges tanulókat differenciált módszerrel, az egyénre szabva, célirányos fejlesztéssel támogatja, hogy a tehetségekből minél többet lehessen a felszínre hozni. Az alkotás öröme, a létrehozás képessége

A 2014-es gyerek képzőművész táborban készült alkotások.

jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy magabiztos és kiegyensúlyozott felnőttekké váljanak a gyermekek, hiszen valódi, kézzelfogható értéket hoznak létre saját vagy mások örömeire. A művészet által felismerik az anyagok tulajdonságait, alakíthatóságát és felhasználhatóságát. Kreatív, innovatív gyerekekről van szó, akik szívesen kipróbálják az újabbnál újabb anyagokat, eszközöket, technikákat, ezáltal jól átlátják az alkotás folyamatát. Azét az alkotását, amely türelemre, kitartásra, s nem utolsósorban szépérzékre neveli őket.

A színjátások

A színjáték tanszak erőssége, hogy gyors, hatékony és látványos eredményeket ér el a személyes és a társas kompetenciák fejlesztésében. Tanulóit önállóságra és önfejlesztésre sarkallja, míg a kezdeményező- és kapcsolatteremtő készségüket empátiával és rugalmas kommunikációs készséggel vértel fel. Év végi „vizsga” előadásukat a 312 fős rendezvényház nagy színpadán tartják. Nézőközönségük az iskola tanítói, tanárai és az összes alsó tagozatos tanuló. A tanítók számára mindig hihetetlen az eredmény: A többségében valamilyen beilleszkedési, tanulási és vagy magatartási zavarral küzdő tanulókból álló csoport színpadi előadása élvezetes, a kis „színészek” kiállításukban bátrak, beszédük érthető, hangos és tagolt; a szerepek, a karakterek megformáltak, mozgáskoordinációjuk az adott szöveghez illő, figyelmük rendezett, míg a közösen készített díszlet és jelmez ötletes és stílusos. A tanszakot hosszú éveken keresztül nagy lelkesedéssel és szeretettel *Malmosné Borsi Edit* vezette, majd *Paska Tamásné Szilvi* néni lopta be magát a kis színjátások szívébe. 2017-ben tanárhiány miatt a tanszak megszűnni kényszerült.

Az Orff-együttes

Az Orff-együttes²⁸⁵ alkalomszerűen működött. Választható tantárgyként vehették fel a tanulók. Alapvetően azokat a növendékeket gyűjtötte össze, akik hangszerük, vagy sajátos

²⁸⁵ Az „Orff” megnevezés Carl Orff, német zeneszerzőre utal, akinek komoly érdemei vannak a zenepedagógia területén. Nagy Miklós a következőket nyilatkozta az orffi-módszerről: „Célja az aktívzenélés iránti érdeklődés felkeltése, a zenei elemek - hangsorok, funkciók, zenei formák stb. - tudatosítása játékos és szórakoztató formában.

nevelési igényük miatt nem tudtak bekapcsolódni más művészeti csoportok munkájába. Ennek az együttesnek az adja az értékét, hogy vagy a testük (pl. taps, kopogás, csettintés kézzel, dobogás lábbal) vagy egy Orff-hangszer a hangszerük, melyeknek megszólaltatása nem igényel komoly hangszeres technikai tudást. A Művészeti Iskola egy évtizede jelentős beruházást tett igen drága Orff-hangszerek beszerzésére. Az Orff-együttes minden növendék számára esélyegyenlőséget biztosít. Tagjai a társas muzsikálás felszabadult örömét élhették át nemcsak tanórán, hanem a közönség előtti fellépésen is. A tanszaki kamaramuzsikálás előretörésével az Orff-együttes iránti igény elsorvadt, az együttes 2004-ben megszűnt.

A népi zenekarok

A népi zenekar létrejötte nem egy tudatos, megtervezett folyamat eredménye volt. A néptáncosok fellépéseit rendszerint a hegedű (prímás) és a gordonka (nagybögös) szakos tanár, valamint minden alkalommal egy ügyes hegedűs tanítvány (kontrás) kísérte. A helyi Nemzeti Bál szervezői 2006-ban felkérték a zenetanárokat, hogy adjanak egy órás élő műsort különböző tájegységek népzenejéből. Az „alkalmi” népi zenekar igazából klasszikus zenész tanárokból állt, ez pedig azt jelenti, hogy a folklór zenék vonatkozásában nem rendelkeztek beható ismeretekkel. Ebből fakadt, hogy a tanárok segítséget kértek „igazi” népzeneztől és néptáncostól annak érdekében, hogy hitelesen tudják feltérképezni a tájegységek zenei sajátosságait és jellegzetességeit, ennek ellenére is úgy érezték, hogy nem sikerült azok autentikus megszólaltatása, visszaadása.

A hegedű tanszakos növendékek között viszont volt néhány, aki a főtanszak mellett kiváló néptáncos tanítványa lett az iskolának. A klasszikus hegedű mellett népi hegedűt is tanultak és egy év múlva már ők kísérhették a 10 néptánc csoportot – stílusos előadásban – a Néptánc Gálán. Hamarosan újabb szerencsés helyzet adódott, s még egy népi zenekar született. Három növendék testvér édesapja, Szekeres András – Erdélyből érkezvén – kiváló furulyásként moldovai táncjátékot tartott kézműves és zenekari nyári táborozóknak. Szekeres úr koordinálásában fűvös és ütős tanulókból heteken belül összeállt a moldovai zenét játszó népi zenekar. Az együttes mindig szívesen kíséri a fellépéseken a moldovai táncokat és játszanak önálló műsorszámokat is.

Vendégszereplések, külföldi utak, táborok

Az iskola tudatosan törekszik arra, hogy folyamatosan építse és bővítse a nemzetközi kapcsolatait, amelynek rendszere szoros összefüggésben áll a város meghatározó összeköttetéseiivel (pl. nemzetközi pályázatok, testvérváros). A csoportok rendszeresen vendégszerepelnek a Vajdaságban, Erdélyben, Horvátországban és Törökországban, de többször jártak már Németországban, Ausztriában, Olaszországban, Lengyelországban, és eljutottak Dániába, Svédországba, nem utolsósorban a festői Szicíliába is. A tanárok minden nyáron ügyelnek arra, hogy élménydús, kirándulós, fürdőzős és kiállítás-látogatós táborokat rendezzenek a gyermekeknek. A csoportok igazi, élő közösséggé való összekovácsolása

---

Alapelve a mozgás (ritmus), a szöveg, az ének és a hangszeres játék egységének, mint egy modern Gesamtkunstwerknek (egyetemes műalkotás) megteremtése. Gyakorlatain keresztül igyekszik felszabadítani a gyermeket merevségei, szögletelessége és gátlásai alól (különösen a pubertás időszakban jelentős). Szabad teret enged a gyermek zenei fantáziájának, ezáltal a zenei nevelés kezdeti fokán elindítja az improvizálási készség fejlesztését.” Forrás: Nagy, Miklós: *Az Orff-féle hangszerek és azok alkalmazásának tapasztalatai*. Az Egri Tanárképző Főiskola tudományos közleményei (Új sorozat, 6. köt.). 1968: 97. old.

mellett, ezek a kézműves, néptánc és fűvőszenekeari táborok kiválóan alkalmasak arra is, hogy a tanév közben megszerzett művészeti tudást el lehessen mélyíteni.

*A Művészeti Iskola jelene*²⁸⁶

„Az eltelt 26 esztendő alatt tíz növendékünk választotta a művészetet hivatásául, akik közül többen visszajöttek Mórahalomra végzett zeneművészként és pedagógusként. Munkájukkal gazdagítják, nemesítik a mórahalmi művészeti életet” – összegezte az iskola egyik fő sikerét Gál Zsófia intézményvezető-helyettes. Nógrádi Zoltán polgármester pedig a következők szerint fogalmazott az iskoláról: „Mórahalom polgármestereként a legfontosabb eredményt mégis annak tartom, hogy az intézmény a Homokhátság itt élő népességének szívét és lelkét megnyitotta a művészetek irányába. Koncertek, táncgálák, színházi előadások, versenyek, tehetséggondozó események, komolyzenei fellépések, a Zene Világnapja, közösségi ünnepeink és évfordulóink, vendégváró eseményeink százai tanították és tanítják a zeneiskola által a Homokhátság polgárait arra, hogy van egy nyelv, amelyet, ha közösen megtanulunk művelni és érteni, akkor az élet harmóniája, szépsége, békéje és teljessége nyílik meg előttünk.”²⁸⁷

---

²⁸⁶ Az iskola a következő külföldi szakmai eseményeken vett részt az elmúlt két évtizedben: 1998: Erdély (Szentegyháza) moderntáncsoport és fűvőszenekeari. Németország (Leinfelden) fűvőszenekeari. 1999: Erdély (Nyergestető) Hajnalcsillag néptáncsoport. Németország (Stuttgart) Néptáncsoport. 2000: Horvátország (Lovran) fűvőszenekeari. Németország (Schönaich) Hajnalcsillag néptáncsoport. 2001: Erdély (Szentegyháza) fűvőszenekeari. 2002: Lengyelország (Olesnica) Hajnalcsillag és Fülemlüle néptáncsoport. 2003: Horvátország (Metković) fűvőszenekeari. Lengyelország (Olesnica) Hajnalcsillag néptáncsoport. Dánia és Németország moderntáncsoport. 2004: Horvátország (Sinj) fűvőszenekeari. Svédország (Burträsk) Hajnalcsillag néptáncsoport. 2005: Vajdaság fűvőszenekeari és néptáncsoportok. Olaszország (Pescara) fűvőszenekeari. Németország (Hagenbach) moderntáncsoport és fűvőszenekeari. Horvátország (Orebić) Hajnalcsillag néptáncsoport. Erdély (Csíkszentmárton) Csicseri néptáncsoport. 2006: Vajdaság fűvőszenekeari és néptáncsoportok. Lengyelország (Katowice) moderntáncsoport és fűvőszenekeari. 2007: Vajdaság fűvőszenekeari és néptáncsoportok. Horvátország (Dubrovnik-Zaton) fűvőszenekeari. 2008: Lengyelország néptánc. Olaszország (Piviepelago) fűvőszenekeari és néptánc. Vajdaság fűvőszenekeari és néptáncsoport. 2009: Ausztria (Wieselburg) fűvőszenekeari. Erdély (Csíkközmas) néptáncsoport. 2010: Törökország (Aywacih) néptáncsoport. Horvátország (Lovran, Opatija) fűvőszenekeari. Vajdaság néptáncsoport. 2011: Törökország (Nazilli) néptáncsoport. Horvátország (Ston) fűvőszenekeari. Szerbia (Ada) fűvőszenekeari. 2012: Törökország (Nazilli) néptáncsoport. Horvátország (Sinj) fűvőszenekeari. 2013: Lengyelország (Varsó) néptáncsoport. Horvátország (Orebić) fűvőszenekeari. 2014: Törökország (Nazilli) néptáncsoport. Olaszország (Szcília) fűvőszenekeari. 2015: Bosznia- Hercegovina (Trebiza) fűvőszenekeari. Bulgária (Burgasz) néptáncsoport. 2016: Lengyelország (Ziwiec) néptáncsoport. 2017: Bosznia- Hercegovina (Bihac) néptáncsoport. 2018: Szerbia (Nagybecskerek) fűvőszenekeari. Szerbia (Péterréve) néptáncsoport. Szerbia (Temerin) néptáncsoport. 2019. Erdély (Felsőófálva) néptáncsoport. Szerbia (Szabadka) néptáncsoport.

²⁸⁷ Forrás: *20 éves a Mórahalmi Alapfokú Művészeti Iskola*. Mórahalom, 2012: 4. old.

A Szent László Katolikus Általános Iskola

A létrehozáshoz vezető út

Az intézmény alapítója, a Szeged-Csanádi Egyházmegye arra vállalkozott, hogy Mórahalmon egy katolikus keresztény értékrenden alapuló köznevelési intézményt hozzon létre. Bevezető sorainkban ennek a tervezésnek a gyakorlati megvalósulásához vezető út állomásaival ismerkedhetünk meg: Az iskola történetének kezdete 2013 szeptemberéhez nyúlik vissza, midőn még a zombói Szent Imre Katolikus Általános Iskola mórahalmi tagintézményeként kezdett el működni, igaz, akkor még csak két elsős osztállyal és 4 pedagógussal. Ugyanakkor, hamar megmutatkozott, hogy az egész napos rendszerben oktató intézmény ötlete beváltotta a hozzá fűzött reményeket, így évről-évre újabb évfolyammal, s egyre bővülő tanári karral és tantermekkel indult kibontakozásnak. Az önállósodás sem váratott sokáig magára, mivel 2017-ben már kivívta a függetlenedést az iskola, s ezzel párhuzamosan vette fel a plébániatemplom védőszentjének, azaz Szent Lászlónak a nevét, majd 2018 őszén letették az új épület alapkövét.²⁸⁸ Mindezek után, a 2019/2020-as tanévet már a Barmos György téri kibővített szárnyal rendelkező épületben kezdhette el a katolikus iskola.²⁸⁹

Nógrádi Zoltán polgármester a következőket mondta el az épület átadójának ünnepségén: *„Én hiszek ebben az intézményben, ennek vezetőiben, oktatóiban, és a szülőikben, akik ránk, rájuk bízta legföltettebb kincseiket, a gyermekeiket. Lehet, hogy ebben az iskolában több a kötelezettség, mint másutt, de ezáltal egy olyan többlettel gazdagodnak, ami talán majd későbbi életükben segíti át őket nehéz pillanatokon.”* Míg az iskola igazgatója, Pipicz Mihály Lászlóné pedig a következő Kalkuttai Szent Teréz gondolattal indította útjára az iskolát: *„Nagy dolgokat tenni nem tudunk, csak kicsiket, nagy szeretettel.”*²⁹⁰

Oktatási struktúrák az alsó és felső évfolyamokon

Az iskola és a tanári közösség legfontosabb alapelve, hogy szeretetteljes-gyermekközpontú légkört alakítsanak ki a tanórákon és azon kívül, mely nem mellőzi a rend és fegyelem következetes, építő hatású betartását: *„A keresztény értékrend fontos célkitűzése, hogy megteremtse a szeretet légkörét az iskolai közösségben, segítse a fiatalokat abban, hogy személyiségük kibontakozzék a nevelés és az oktatás szoros egységében. Az iskola azért tanít és nevel, hogy belülről alakítsa az embert, mert minden tudás, mely mögött nem áll biztos erkölcsi*

²⁸⁸ Forrás: *Letették a mórahalmi általános iskola új épületének alapkövét.* Szeged-Csanádi Egyházmegye, 2018.09.25. Online: <http://szeged-csanad.hu/2018/09/25/letettek-a-morahalmi-altalanos-iskola-uj-epulete-nek-alapkovet/>

²⁸⁹ Az intézmény 2018-ban publikált, *Szervezeti és Működési Szabályzatát* lásd: https://70d69488-d48e-4c8b-9bc6-c3c88b3779c3.filesusr.com/ugd/bc7f42_68487745eb7a4a77ae9a67af8de281e7.pdf

²⁹⁰ Az idézetek forrása: *Új épületszárnyal gazdagodott a Mórahalmi Szent László Katolikus Általános Iskola.* Móra-Net TV, 2019.09.05. Online: <https://moranettv.hu/uj-epuletszarnyal-gazdagodott-a-morahalmi-szent-laszlo-katolikus-iskola/>

háttér, holt tudássá lesz. A tantestület elfogadja a keresztény értékrendet, felkészült, jó szakemberekből áll, többségüknek 10 évnél hosszabb tanítási tapasztalata van. Tanárainkra az új módszerek iránti nyitottság jellemző. Intézményünk célja, hogy az oktatás magas színvonala mellett biztosítsa a gyerekek, fiatalok nevelését. A magas szakmai színvonal és nevelés biztosításához iskolánkban olyan légkört teremtünk, amelyben tanulóink otthon érzik magukat és ebben a családi légkörben könnyebben teljesítik a szülők és a pedagógusok által megfogalmazott elvárásokat.”²⁹¹

Az iskola munkatársai és hitoktatói (2019).

Az iskolaotthonos rendszerben működő alsós osztályokban osztályonként két pedagógus tanít tantárgyfelosztásban. A gyerekek 7:30-ra érkeznek és a 15:30-ig tartó tanítási órák, foglalkozások után egészen 17 óráig az iskolában tartózkodhatnak. Ez idő alatt kerül sor az új ismeretek feldolgozására, rögzítésére és iskolai gyakorlására. Ez azt is jelenti, hogy az alsós évfolyamokon a pedagógusok nem osztanak ki házi feladatot. Továbbá az iskolai idő kellemes eltöltésének célzatából a napközbeni tanulási folyamatot, játékra szánt hosszabb szünetek szakítják meg. Negyedik évfolyamtól viszont strukturális változás figyelhető meg, ettől az évfolyamtól az osztályok áttérnek a tradicionális munkarendre. Azaz délelőttönként tanórák, délutánonként napközis foglalkozások zajlanak. Az előbbieken ismertetett felosztással az alsó és a felső tagozat közötti átmenetet igyekeznek megkönnyíteni az iskola. A felsős évfolyamokon tanuló gyermekek pedig a klasszikus értelemben vett oktatási rendszerben, tehát osztályfőnökök és szaktanárok irányításával tanulnak, délutánonként pedig tanulószobát vehetnek igénybe. Természetesen, az intézmény lehetőséget biztosít a tanórán kívüli foglalkozásokra is, amelyeket egyaránt áthatja az a konstruktív mentalitás, miszerint ezeknek eseményeknek úgy kell tudni fejleszteni a gyermekeket, hogy közben szórakoztatást is nyújtanak. Ezen célok mentén biztosít az iskola társas és egyéb táncokat, népi

²⁹¹ Forrás: *A Szent László Katolikus Általános Iskola Pedagógiai Programja*. Mórahalom, 2018: 6. old.

gyermekjátékokat, sakkot, szakköröket és nem utolsó sorban, a középiskolai felvételire felkészítő foglalkozások nyújtása is a repertoár részét képezni.

Eszmeiség, oktatás-nevelés és identitás

Az intézmény pedagógiai programjának credója szerint: *„Iskolánk jelszavai a következetesség, a lelkiismeretesség és a közösségépítés. Meggyőződésünk, hogy leghatékonyabban úgy valósíthatjuk meg ezeket a kiemelt feladatokat, ha mi magunk szolgálunk hiteles példaként, megteremtve ezzel a nevelő-oktató munka szeretetteljes, biztonságos színterét. Katolikus iskolánk tanárai megpróbálnak szeretettel nevelni, és rohanó világunkban ráirányítani a gyerekek figyelmét a maradandó értékekre. A diákokat fel kell vértetni, hogy képesek legyenek a kudarcokat kezelni, a nehézségeken pedig úrrá lenni. Ehhez feltétlenül kapcsolódnia kell egy színvonalas oktatásnak, amely hozzásegít a kitűzött célok eléréséhez, diákjainkat pedig kellően felkészíti az eredményes továbbtanulásra.”*²⁹²

Az iskola törekszik arra is, hogy egy-egy téma köré szervezzen úgynevezett projektnapokat, avagy akár heteket is. Ezekben az alkalmakon a választott témaegységhez célirányosan társított feladatokkal, illetve programokkal teszik változatossá a tanítást, ilyen volt az egészséghet is, vagy például az egyházi évhez kapcsolódva diákmisék tartása volt biztosítva. Katolikus szellemű iskola révén, a jelentősebb keresztény ünnepeket (advent, karácsony, nagyböjt, húsvét, pünkösd) igyekeznek kiemelkedő alkalmakká tenni, ezáltal megmutatni a gyermekeknek az ünnepek fennkölt és hiteles hátterét, illetve történeti eredetét. Továbbá, az intézmény fontosnak tartja, hogy egy olyan értékrendet építsen fel a gyermekekben, amelyek az egészséges nemzet- és környezettudat megerősödését segíti elő, ezért megemlékeznek a nemzeti ünnepekről, a magyar kultúrához, és a környezetvédelemhez kapcsolódó jeles napokról (például: március 22-e, a víz világnapjáról, vagy április 22-e a föld napjáról) is.

Nyílt napjaikon ősszel és tavasszal szívesen látják a szülőket, az érdeklődőket és a leendő első osztályosokat is, akiknek Fészekrakó programsorozatukkal abban is segítenek,

Legyél te is FÉSZEK-LAKÓ!

hogy jobban megismerhessék leendő iskolájukat. Az intézmény számára kiemelt prioritás a szülőkkel való szoros kapcsolattartás és együttműködés, ezért rendszeresen tartanak családi napokat, fogadóórákat, és egyéb,

dedikáltan szülőknek szóló programokat. *„Ennek alapja – ismerteti a Pedagógiai Program, hogy – a gyermek iránt érzett közös felelősség, amelynek feltétele a kölcsönös bizalom és tájékoztatás, az őszinteség. Megvalósulási formái a kölcsönös támogatás és a koordinált pedagógiai tevékenység. Eredménye a családi és az iskolai nevelés egysége, és ennek nyomán a gyermeki személyiség kedvező fejlődése.”*²⁹³

²⁹² Forrás: *A Szent László Katolikus Általános Iskola Pedagógiai Programja*. Mórahalom, 2018: 6. old.

²⁹³ Forrás: *A Szent László Katolikus Általános Iskola Pedagógiai Programja*. Mórahalom, 2018: 6. old.

Összefoglalás

A Szent László Katolikus Általános Iskola a város fiatal oktatási intézménye, amelynek létrehozását az a vallástörténeti múlt alapjaiban határozta meg, amelyben Mórahalom identitása is kiforrott. Az iskola tudatosan vállalt küldetése, hogy a 21. századi igényekhez társított oktatás-nevelés kivitelezését a katolikus keresztény hitelvekkel szinkronban tudja megvalósítani. Ezáltal olyan etikai és erkölcsi bázissal igyekeznek felvértezni a gyermekeket, amelyre a későbbiekben is támaszkodni tudnak. Katolikus iskola révén, az intézmény működésének elválaszthatatlan részét képezik a vallásos átitatódással bíró események, így például hittantábor szervezése, a névadó Szent László napjának ünneplése, nagyböjti lelki nap, de ide sorolandó a 2019 tavaszán Mórahalomra érkezett missziós kereszt meglátogatása is. A kereszténység jegyében az iskola társadalmi érzékenységre is neveli a gyermekeket, ennek értelmében csatlakozott a szegénység elleni küzdelem világnapjához. A környezet megóvása és fontosságának tudatosítása érdekében folyamatosan rendeznek akciókat (például: papírgyűjtés, klímanók akcióban, a Barmos György tér zöldítése közösen).

Az oktatásnak elválaszthatatlan részét képezi a tehetséggondozás és a gyermekek kompetenciaalapú fejlesztése is, amelyet számos versenyen való elindulással is igyekeznek elősegíteni (lásd például Bolyai matematikaverseny, NyelvÉSZek, Bendegúz Tudásbajnokság, Alsós Kazinczy szépkiejtési verseny). Nem utolsó sorban, az iskola számára nagyon fontos, hogy ténylegesen élő és pulzáló közösséget tudjon felépíteni, ezért külön hangsúlyt fektet a szülőkkel való jó viszony kialakítására is. Összességében elmondható, hogy az iskola a város katolikus keresztény identitására építkezve szervezi meg a kor kihívásaihoz igazított, korosztály kompatibilis oktatói-nevelői munkáját úgy, hogy közben konstruktív közösségteremtő munkát is folytat. Ezáltal testesíti meg az intézmény jelmondatának választott Wass Albert-gondolatot, miszerint *„Együtt erő vagyunk, szertesztét gyöngesség.”*

Az iskola főbejárata.

Szegedi Szakképzési Centrum Tóth János Szakképző Iskola és Garabonciás Kollégium

Előttörténet

Az iskola névadója az a Tóth János piarista szerzetes, aki a 19. században a térség első tanyai iskoláit megalapította, azaz neve szimbolikusan is egybe forrt a Homokhátságon belüli edukációs fejlesztések elindításával.²⁹⁴ Ez tehát azt jelenti, hogy a mórachalmi szakképző iskola a szerzetes érték- és kultúrateremtő, illetve mentő munkássága melletti tisztelgés jegyében döntött eme névválasztás mellett. Továbbá, Mórachalom életében nem előzmény nélküli a középfokú oktatás, ugyanis a 20. század egyik legnagyobb formátumú politikusa, gróf Klebelsberg Kunó vallás és közoktatásügyi miniszteri időszaka során, már 1928-ban mezőgazdasági szakiskola nyílt a település földjén. Ugyan az intézmény bizonyos körülmények következtében nem igazán volt hosszú életű, de ettől függetlenül is vitathatatlan, hogy a Benke Ferenc igazgatása alatt megindult képzést teljesítő fiatalok olyan tudással végeztek fel, amelyet a későbbiekben érdemben tudtak kamatoztatni.²⁹⁵

A mórachalmi oktatási paletta bővüléséhez vezető út állomásai

Mórachalom városa és a Szegedi Szakképzési Centrum (a továbbiakban: SZSZC) közös erőfeszítésének köszönhetően, 2015-ban indult el az oktatás szempontjából ténylegesen mérföldkőnek tekinthető tervezés. Ennek fókuszában egy rövidesen létrehozandó, modern és minőségi képzést biztosítani tudó középfokú oktatási intézmény állt, amely 2017-ben már alapkövetéssel és saját logóval rendelkezett.²⁹⁶ A felek közötti megállapodás értelmében, az új iskola már az építés ütemében az SZSZC vagyonkezelésébe került. A Dosztig közbe megálmodott szakképző iskola rohamléptekkel épült fel, hiszen a 2018-as építkezés elindulása az őszi iskolakezdésre már megfelelő körülményeket teremtett az oktatás megkezdéséhez. Azaz, a 2018/2019-es tanévben már vitorlát is bontott a mórachalmi, egyben a homokhátsági oktatás legújabb hajója.²⁹⁷ Továbbá, a létesítmény elválaszthatatlan részét képezte egy kollégiumi épület is, amely ugyan ekkora már állt, viszont érdemi felújításra szorult, hogy a távolabbi –

²⁹⁴ A Vas megyei Nyőgér településén 1804-ben született Tóth János a szegedi iskolatörténet egyik kitörőhatár alakja. Nevéhez fűződik, hogy a 19. századi szegedi tanyai világban ő szervezte meg az alapfokú oktatást. Iskolaszervező munkássága mellett, fontos népművelői tevékenységet is ellátott. Külön kiemelendő, hogy az oktatáson keresztül női emancipáció egyik élharcosaként is jellemezhető, akinek hatására nyílt meg az első polgári leányiskola Szegeden. További részletekért lásd: Bozay Lajosné: *Emlékiállítás Tóth János piaristáról*. 2012.08.31. Online: <https://www.piarista.hu/hirek/eml%C3%A9kki%C3%A1ll%C3%A1s-t%C3%B3th-j%C3%A1nos-piarist%C3%A1r%C3%B3l>

²⁹⁵ Horváth Dezső: *A művelődés és intézményei*. In Juhász Antal (szerk.): Mórachalom: A település földje és népe. Mórachalom: Mórachalom Város Önkormányzata, 1992: 297-314. old. Az 1960-as években újabb próbálkozás indult a gimnáziumi oktatásra (ebből lett a postaforgalmi szakközépiskola), amely beiskolázási és kollégiumi hiányok okán szintén nem volt hosszú életű, miként erről Murányi György beszámolt: *Ahogy a város születik*. Mórachalmi Körkép, 2009. március, 5. old. Online: <https://docplayer.hu/11999745-A-beke-es-nyugalom-varosa.html>; A rendszerváltás környékén pedig egy rövid életű, 6 évfolyamos gimnáziumi próbálkozás történt.

²⁹⁶ Forrás: *Elkészült a Tóth János Szakképző Iskola logója*. Móra-Net TV, 2017.11.14. Online: <https://moranettv.hu/elkeszult-a-toth-janos-szakkepzo-iskola-logoja/>

²⁹⁷ Forrás: *December 14-én adják át a mórachalmi szakképző új épületét*. Móra-Net TV, 2018.12.11. Online: <https://moranettv.hu/december-14-en-adjak-at-a-morachalmi-szakkepzo-uj-epuletet/>

elsősorban is délvidéki – településekről beiratkozott gyermekek lakhatását megfelelő körülmények között lehessen biztosítani. 2019 tavaszára sikeresen lezajlott a Garabonciás Kollégium felújítása is, amelynek központi részét képezte az objektum energetikai modernizációja.²⁹⁸

Az iskola hivatalos átadó ünnepsége 2018. december 14-én. Balról jobbra: Nógrádi Zoltán polgármester, Angyalné Kovács Anikó a SZSZC főigazgatója és Cseresnyés Péter, az Innovációs és Technológiai Minisztérium miniszterhelyettesi feladatokat ellátó államtitkára.

Az iskola felszereltsége, képzési rendszere

A Tóth János Szakképző Iskola²⁹⁹ falai között 12 darab célirányosan kialakított tanterem és csoportszoba, illetve egyéb kiegészítő funkcióval rendelkező edukációs helyiségben (pl. tanműhely) zajlik az oktatás-nevelés. Az infrastruktúra kihasználtságáról elmondható, hogy majdnem teljes kapacitással működik. Az iskola eszközbázisáról vita nélkül kijelenthető, hogy az ezen típusú közép fokú oktatási létesítmények között a lehető legprofesszionálisabb felszereltséggel rendelkezik: *”Konyhánk modern felszereltségű, a diákok kiscsoportos foglalkozások keretében tanulhatják meg a szakmát. Informatikai rendszereink, a tanulói géppark és a tanterem informatikai technológiai felszereltsége egyedülálló”* – foglalta össze Angyalné Kovács Anikó. Az iskola szakgimnáziumi/technikumi képzéseiben szoftverfejlesztő és tesztelő, valamint gyógypedagógiai asszisztens, míg szakképző iskolai képzéseiben cukrász, szakács és nem utolsósorban pincér-vendégtéri szakember kiművelését látja el.³⁰⁰ Külön megemlítenő, hogy az intézmény felnőttoktatási portfólióval is rendelkezik, amelynek részét képezve heti 3 napot érintve, délutánonként is folyik tanítás. Ebben az oktatási variációban a képzési paletta gyögymasször és sportedző képzéssel egészül ki.

²⁹⁸ A kollégium energetikai felújítására egy KEHOP 5.2.10. pályázaton elnyert forrás állt rendelkezésre.

²⁹⁹ Az intézmény szervezeti és működési szabályzata (SZMSZ) a következő linken keresztül érhető el: <http://tjmorahalom.hu/downloads/szmsz.pdf>

³⁰⁰ A szakgimnáziumi, szakközépiskolai és szakképzési területeken érintett képzések bemeneteli feltételeiről lásd a következő ismertetőt: <http://palyavalasztas.csmpsz.hu/wp-content/uploads/2019/02/SZSZC-Toth-Janos.pdf>

A felhasználható tudás és a kompetencia, avagy a 21. század elvárásai

Végső soron, minden oktatási intézmény minőségét az határozza meg, hogy munkaerőpiaci szempontból mennyire releváns képzettséggel, felhasználható és transzferálható tudással látja el a végzett hallgatóit. Így nem meglepő, hogy a Tóth János Szakképző Iskola képzési rendszerét elementáris erővel hatja át ennek a ténynek a mindenkori szem előtt tartása, amelyről a következők szerint nyilatkozott Angyalné: *„Iskolánkat konkrét munkaerőpiaci igény hívta életre. A régió egészségturizmusa, az itt épülő korai fejlesztőközpont gyógypedagógiai asszisztens igénye, a korunk informatikai kihívásai mind olyan területek, amelyek érdekes szakmai életutat, jó elhelyezkedési lehetőségeket kínálnak azoknak, akik a vendéglátás, informatika és pedagógia területén szereznek végzettséget. Iskolánkban természetesen a legfontosabb cél, hogy kiváló szakembereket neveljünk, olyanokat, akik az itt megszerzett tudással jó megélhetést tudnak maguknak és családjuknak teremteni.”*

Továbbá, napjainkban roppant fontos elvárás egy edukációs színtértől, hogy a szakmai, avagy lexikális tudás átadása mellett, az egyén személyiségét készségek, képességek és kompetenciák tudatos és összehangolt fejlesztésével legyen képes előre mozdítani. Ez azért fontos, mivel az információs és kommunikációs technológiák és az internet hatására oly mértékben kiszélesedett a megszerzhető információk tárháza, hogy ezen körülmény közepette érdemben csak az tud boldogulni, aki tudását több aspektus mentén képes felhasználni, aki kompetenciái mentén folyamatosan nyitott a haladás irányába. A mórahalmi szakképző iskola erre a fontos kihívásra is igyekszik reagálni: *„A szakma tanulása mellett, célunk az is, hogy a diákok teljes személyiségének fejlesztését, nevelését támogassuk. Figyelemmel vagyunk arra, hogy a világra nyitott, kiegyensúlyozott, a későbbiekben is fejlődni képes felnőtteket neveljünk. Hitvallásunk a személyközpontú nevelés napi alkalmazása, a test és lélek harmóniájának kialakítása. Nem engedjük el a gyerekek kezét a végzettség megszerzése után sem. Munkánk eredményességének garanciáját a felkészült, gyermek központú nevelői testület jelenti.”* Sőt, az élethosszig tanulás jegyében az iskola a felnőttek számára is biztosít fejlődési lehetőségeket, amelyet szintén a kompetencia alapú ismeretszerzés jegyében nyújt a – soha véget nem érő – tanulás irányába nyitott felnőttek számára.

A Tóth János Szakiskola központi épülete a város oktatási negyedében.

Természetesen az iskola tisztában van azzal, hogy a tanulók előre haladását, eredményességét – ezáltal az edukáció hírnevét is – igen meghatározó jelleggel befolyásolja a diákok motiváltságának milyensége. Erre a felismerésre építkezve, a Tóth János Szakképző Iskola két pragmatikus aspektus mentén igyekszik megalapozni és fokozni a tanulók motiváltságát, ezekről a lépésekről a következőket foglalta össze az intézményvezető: *„Valamennyi tanulóink tanulószereződéssel végzi a szakmai gyakorlatát. Ez a gyakorlatban azt*

jelenti, hogy gondosan kiválasztott, jól felkészült céges partnereink közreműködésével, a való életben tapasztalva-tanulva válhatnak kiváló szakemberekké. Továbbá, az ösztöndíj rendszernek köszönhetően a képzés nemcsak ingyenes, akárcsak a kollégiumi ellátás, hanem diákjaink tanulmányi eredményüktől függően anyagi juttatást is kapnak.”

Az intézmény kollégiumi részlege

Az iskola jelenlegi kollégiuma a Kölcsey utcában található Garabonciás Kollégium, amely 2019-ben teljesen felújított állapotba került. Ugyanakkor, a beiratkozott tanulók – ebben

A Garabonciás Kollégium épülete.

az értelemben a kollégisták – létszámának tükrében, már az elkészültét követően láthatóvá vált, hogy szűkös keretekkel rendelkezik. A helyhiányt átmenetileg egy ideiglenes kollégiummal kell megoldani, amíg a következő, célirányosan kialakított kollégiumi szárny fel nem épül. Az iskola végleges tanulói létszáma előreláthatólag 300 fő fölé fog tudni emelkedni, amelyet egyelőre nem lehet pontosan meghatározni, mivel

a szakképzési rendszer átalakítása jelentős befolyással bír. Ettől függetlenül ami kijelenthető, hogy az előzetes kalkulációk szerint, évente mintegy 30-40 újonnan bejövő vidéki, túlnyomó részben vajdasági diák szállását kell probléma mentesen megoldani.

Zárszóhoz érve

Az iskola Mórahalom városának centrumában, modern, igényes ugyanakkor a kisváros adta békés környezetben található. A Tóth János tanulóinak relatíve alacsony létszáma tökéletesen megalapozza a családi légkört, amelyet a város közbiztonsága és esztétikai rendezettsége még inkább elmélyít. Ráadásul – egészítette ki Angyalné Kovács Anikó: „A városi sportegyesületek változatos sportolási lehetőséget kínálnak tanulóinknak, a lovaglástól az úszásig. Szomszédságunkban művészeti iskola található, mellyel az együttműködés kiváló: diákjaink színjátzó körbe járhatnak, zenét tanulhatnak.” Az iskola komplett bemutatása tükrében bátran kijelenthető, hogy a Tóth János Szakképző Iskola méltó képviselője a lokális és regionális oktatás-nevelés intézményrendszerének. Felszereltségével, szakmaiságával és filozófiájával a modern kor körülményeihez illeszkedik, amelynek falai között a tudás gyarapítása és a szellem kiművelésének egyaránt adottak a feltételei. Az iskolában végzett diákok jó eséllyel indulnak a munkaerőpiaci versenyben, mivel a minőségi képzések során megszerezhető felhasználható tudással a sikeres életpálya kiépülését képesek megalapozni.

Az oktatás és nevelés szinterei: A mórakalmi kollégiumi hálózat

A kollégiumi nevelés funkcionálitása napjainkban

A 21. századi kollégiumi nevelésnek képesnek kell lennie arra, hogy az egyén személyiségét sokrétűen fejlessze, ezáltal kibontakoztassa. Ezzel párhuzamosan közösséget is kell tudnia kreálnia, amelyben az együttélés és a társadalmi beilleszkedés, illetve a felelősségvállalás tudatát és gyakorlati megvalósíthatóságát segíti elő. A kollégiumpedagógia központi részét képezi az értékalapú nevelés, amelyben a tudás és a kultúrákövetítés erkölcsi és etikai dimenziót is ölt, így például fontos a humanista, emberközpontú szellemiség, avagy az egységes nemzettudat elplántálása s erősítése. Továbbá, a felzárkóztatás, az inklúzió elve, a határon átnyúló tehetséggondozás, a széles értelemben vett, NAT kompatibilis kompetenciafejlesztés és az önművelésre is nyitott kollégiumi tanár megtestesülése, mind-mind napjaink kollégiumi nevelésének elválaszthatatlan részét képezik.³⁰¹

A város oktatás-nevelés intézményrendszerének bővülése: A kollégiumi hálózat

A Tóth János Szakképző Iskola tematikus részénél már megismerkedhettünk azzal az információval, hogy az iskola, a vidéki tanulóinak befogadása érdekében önálló kollégiummal rendelkezik, ez a Garabonciás Kollégium. Továbbá, azt is megtudhattuk, hogy a jelzett kollégium a nagyszámú beiratkozó gyermek következtében, már az első működési évében is helyhiánnyal küzdött; tehát hamar egyértelművé vált, hogy az önkormányzatnak bővítenie kell a kollégiumi kapacitását s kínálatát. A célirányosan létrehozandó, újabb kollégium elkészültéig, a diákok a Zákányszéki út 1. szám alatt kialakított

A kialakítás alatt lévő Szilágyi Kollégium épülete.

ideiglenes kollégiumban kerültek elszállásolásra. Ugyanakkor, ennek bővítése szintén hamar indokoltá vált, amelynek megvalósítása egy Röszei úti ingatlan bevonásával ért révbe, amely által körülbelül 50 fő befogadására alkalmas épülettel lett kibővíve az ideiglenes megoldás.

Így tehát, a Tóth János Szakképző Iskola tanulóinak folyamatosan emelkedő száma okán került a város vezetésének tervezőasztra egy új, komplex kollégium kialakításának a vázlata. Az objektum megálmodását markánsan áthatják a következő szempontok: A kortárs igényekkel maximálisan képes legyen lépést tartani, azaz felszereltségében, modernizációjában és befogadóképességében egyaránt magas minőségben álljon a diákok és nevelőik szolgálatában. Az új, 150 fő befogadására tervezett, Szilágyi Kollégium a Kölcsey utcán belül, a volt sportpálya telkeként is ismerhető részen (azaz a 11. szám alatt), több mint 3000 m² kiterjedésben fog kialakításra kerülni. Az elvárásoknak megfelelően, a kollégium modern

³⁰¹ Barna Viktor: *Kollégiumi megújulás – változó nevelőtanári szerep.* Új Pedagógiai Szemle, 2015, 65. évfolyam 1-2. szám: 73-83. old.; Kanovszki Renáta Anikó: *A kollégiumi nevelőtanár mint polihisztor.* Új Pedagógiai Szemle, 2015, 65. évfolyam 7-8. szám: 111-116. old.

külsővel-belsővel, illetve formavilággal fogja várni a diákokat. Ennek részét képezve, a kényelmes elférés érdekében két ágyas hálószobák kerülnek létrehozásra, a szobákat közös előterek és fürdőszobák fogják összekötni. Természetesen, a kollégium minden szükségessé kiszolgáló szintérral így például melegítőkonyha, étkező, aula, tanulószobák, teakonyhák, könyvtár, konditerem és egyéb nélkülözhetetlen helyiséggel is fel lesz vértézve. Jelen sorok írásáig ami bizonyosként kijelenthető, hogy az Innovációs és Technológiai Minisztérium által megítélt, bruttó 20 millió forintos, vissza nem térítendő támogatással bíró beruházás leghamarabb a 2021/2022-es tanévre fog a diákok és tanáraik szolgálatába állni.

A Szegedi Szakképzési Centrum Tóth János Mórahalmi Szakképző Iskolája és a Szilágyi Kollégium beiskolázási tervzete (Forrás: Gajda Attila).

tanév	össz.	össz.	ebből	Meglévő	Ideiglenes	Szilágyi Kollégium
	diákszám az iskolában	kollégista	határon túli	Kollégiumi kapacitás	kollégium	150 fős
				32 +19 fő	48 fős	
2018/19.	40	22	19	22	-	-
2019/20.	102	51	47	51	-	-
2020/21.	180	90	83	42	48	-
2021/22.	240	120	110	-	-	120
2022/23.	300	150	138	-	-	150

Oktatás, kollégium és a Délvidék

Mórahalomnak számos délvidéki településsel van élő kapcsolata, amelyek nagy részében kitapintható az oktatással kapcsolatos kötődések is. Ez nem véletlen, mivel a minőségi edukáción keresztüli dialógus a testvértelepülési diplomáciának, a felzárkóztatás politikájának és a közös haladásnak is segíti kikövezni az útját. Ráadásul, tekintettel arra, hogy a város minden részletében átgondolt, szakmailag kiváló, modern oktatást biztosít, amelyet az utóbbi időszakban magas színvonalú középiskolával is bővített, így nem meglepő, hogy Mórahalom bentlakásos kollégistáinak meghatározó részét délvidéki településekről származó fiatalok alkotják. A város napjainkra el tudta érni, hogy a külhoni magyarság részét képező délvidéki családok is elismerően nyilatkozzanak „Homokország fővárosának” oktatási rendszeréről, miként erről a következő szülői levél is tanúbizonyságot ad: „Gyermeink jelenleg az általános iskolát szerb tagozaton fejezi be, ezért is tartjuk fontosnak az intézményt a magyar nyelv tökéletesítésére; a jelentkezéshez pluszban magyarul is tanulni kezdett. Fiunknál a választott szakma már egészen kis korában megmutatkozott. Nagymama főzés iránti szeretete magával

ragadta az unokáját az ízek világába.” Egy másik szülői levél szintén hitelesen érzékelteti a mórachalmi középfokú oktatást reprezentáló Tóth János iskolához társított pozitív attitűdöket: „Tavaly januárban nagy örömmel az arcán egy színes szórólappal érkezett haza az akkor még általános iskolába járó fiunk Ádám, hogy Mórachalom egy új iskola létesül. Akkor még nem is sejtettük, hogy a színes szórólapon lévő információ örökre megváltoztatja az életünket. Ádám számára egy olyan lehetőséget adott az iskola, amit ő idehaza soha nem kapott meg.”³⁰²

Záró gondolatok

A Tóth János iskola elindulásával olyan attraktív középfokú oktatási intézmény nyitotta meg a kapuit Mórachalom földjén, amely rövid története ellenére is már térségi szinten komoly figyelmet tudott kivívni magának. A szakközépiskolába egyre több határon túli gyermek iratkozik be, s a következő évekre nézve is megalapozottan feltételezhető, hogy ez a tendencia folytatódni fog, ami egyet jelent a kollégiumi intézményrendszer folyamatos bővítésének és fejlesztésének szükségességével. A város vezetése tisztában lévén ezen körülménnyel, egy jól átgondolt szisztémában igyekszik kiszolgálni az igényeket, hogy a mórachalmi kollégiumi évek minden értelemben fejlesztő hatással bírjon, második otthonként maradjon meg az itt végzett diákok emlékezetében.

A Csongrád-Csanád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Mórachalmi Tagintézménye

Kistérségi együttműködés a sikeres oktatásért és nevelésért

A Móra Ferenc Általános Iskola bemutatását taglaló írás több ponton is érintette, hogy az iskola tudatosan törekszik arra, hogy kistérségi szinten is az edukációs intézmények világítótoronyként tudjon működni. Ezen vállalás égisze alatt, az iskola már 1997-ben magáévá tette a kistérségi szintű közoktatási együttműködés koordinálását: A kezdeményezés egyik kulcspontja mindvégig a kistérségi iskolák és óvodák együttműködésének megerősítése volt, amely által egy példaértékű köznevelési modell kialakítás került célkeresztbe. A kooperáció keretei között megalakult a *Homokháti Iskolaszövetség*, amelynek feladatává vált, hogy az együttműködés elméletét a gyakorlatba életképes módon átültesse. Más szavakkal, a frissen létrehozott intézmény felelt azért, hogy a közösséghez csatlakozott 22 iskola pedagógusai és gyermekei számára minőségi szolgáltatásokat biztosítson. Ennek érdekében az Iskolaszövetség a *Csongrád Megyei Pedagógiai Intézettel* kezdett együttműködésbe, hogy a kétezres évek elején beinduló pedagógiai szakszolgálati ellátás helyi irányítását, összehangolását még eredményesebben tudja ellátni.³⁰³

2005-ben új kihívásként jelent meg az, hogy a kistérségi közoktatási feladatellátás megszervezését, immáron azon a *Homokháti Kistérség Többcélú Társulása* keretein belül kellett tudni megoldani, amelynek során maga a szakszolgálat is létrejött.³⁰⁴ Az intézmény hamar az oktatási ágazat kistérségi központjává vált, hiszen a 2005/2006-os tanévtől a

³⁰² A hivatkozás alá vett szülői leveleket Gajda Attila juttatta el a számomra – F.I.

³⁰³ A Mórachalmi Tagintézmény bemutatásának anyagát, Balog Emília, a Csongrád-Csanád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat főigazgatója adta közre.

³⁰⁴ Forrás: Gyuris Péterné közlése, amelyet a Móra Ferenc Általános Iskola tematikus leírásával egyetemben adott át nekem – F.I. A társulás ismertetéséért lásd: *A Homokháti Kistérség Többcélú Társulásának bemutatása*. Mórachalom városi honlap. Online elérhető: <https://www.morahalom.hu/hu/reszletek/homokhati-kisterseg-tobbcelu-tarsulasa>

pedagógiai szolgáltató intézményegysége 9 településre és több száz gyermeke terjedt ki; akik számára a logopédia, a részképesség-zavarok komplex terápiája, a gyógytestnevelés, a nevelési tanácsadás és a továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás területén biztosított ellátást.³⁰⁵ A munkálatot segítette, hogy 2006-ban a fenntartó önkormányzat szerepvállalásának és egyéb pályázati sikereknek köszönhetően, a feladatellátás színvonalas megvalósításához 3 új fejlesztő szoba kialakítása és felszerelése történt meg. Továbbá, a strukturális előre lépéshez humánerőforrás fejlesztés is kapcsolódott. Ezek által pedig a szakszolgáltatás egyre szélesebb körben vált elérhetővé, s a 9 társult homokháti település közoktatási intézményeinek szakmai programjainak koordinálása teljes gőzzel indulhatott meg.

Működési szabályozások, keretek változásai és a Mórahalmi Tagintézmény

A pedagógiai szakszolgálattal foglalkozó intézmények működési lehetőségeit alapjaiban megváltoztatta a nemzeti köznevelésről szóló 2011-es³⁰⁶ törvény, amelyet 2013-ban, az *Emberi Erőforrások Minisztériuma* által kiadott rendelet megerősített.³⁰⁷ Nagyon fontos megjegyezni, hogy a köznevelési törvény hatályba lépése előtt, ezeknek a tevékenységeknek a végzése nem

A szakszolgálat hivatalos logója.

egységesített intézményi struktúrában zajlott. Viszont, az új törvény már olyan szakszolgálati feladatokat definiált, melyekhez egységes vezetés alatt álló, megyei szintű, pedagógiai szakszolgálati intézmények megléte volt szükséges. Ezen jogi környezetben történt változások hatására született meg 2013. szeptember 1-én a *Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat*. Az új, központosított intézmény Csongrád megye 8 pedagógiai szakszolgálati tevékenységet végző intézményének integrációjáért felelt, amelynek során a *Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Mórahalmi Tagintézménye* is napvilágot látott.³⁰⁸ A Tagintézmény központja a Móra Ferenc Általános Iskola falai között került kialakításra; viszont

nem elhanyagolható szempont, hogy a Szegedi Szakképző Centrummal kötött szerződésnek köszönhetően, napjainkban már plusz helyiségek állnak rendelkezésre a Gyakorló Központban, melyek a munkaszervezést nagymértékben könnyítették meg.³⁰⁹

A Mórahalmi Tagintézmény tevékenységi köre

A Németh Judit Katalin igazgató és Balogné Dobó Anikó igazgatóhelyettes által irányított intézmény a következő szakszolgálati feladatok ellátásáért felel, amelyeket kihelyezett, vagy ambuláns formában is biztosít:

³⁰⁵ Mórahalom mellett, a további 9 település a következő: Ásotthalom, Bordány, Forráskút, Öttömös, Pusztamérges, Ruzsa, Üllés, Zákányszék és Zsombó.

³⁰⁶ Forrás: 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. Online elérhető a Net Jogtár felületén: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv>

³⁰⁷ Forrás: 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről. Online elérhető a Net Jogtár felületén: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300015.emm>

³⁰⁸ Az intézmény hivatalos honlapja: <http://csmpsz.hu/morahalom/>

³⁰⁹ 2020 derekától a hivatalos elnevezés: *Csongrád-Csanád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Mórahalmi Tagintézménye*.

- A gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás; szakértői bizottsági tevékenység; a nevelési tanácsadás; a logopédiai ellátás; a konduktív pedagógiai ellátás; a gyógytestnevelés; az iskolapszichológiai, óvodapszichológiai ellátás; a kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozása.

Az előbbieken felsorolt szakszolgálati munkakörökhöz kapcsolódóan, a Móraalmi Tagintézmény a pályázati lehetőségeket is aktívan nyomon követi. Példaként érdemes utalni „a köznevelés esélyteremtő szerepének erősítése” nevet viselő EFOP-os³¹⁰ projektre, amelynek megvalósításában meghatározó szerepet vállal magára a Tagintézmény. A pályázat keretében módszertani fejlesztések, műhelyfoglalkozások, különleges bánásmódot igénylő tanulókat segítő programok valósulnak meg; továbbá fejlesztő csoportok szerveződnek gyerekeknek, valamint egész napos szakmai rendezvények megtartásának teremtődtek meg a feltételei, amelyek kiváló lehetőséget nyújtanak a jó gyakorlatok megismerésére és átadására.

A Móraalmi Tagintézmény kiemelt figyelemmel illeti a sajátos nevelési igényekkel, illetve beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő gyermekek fejlesztését. Számukra minden évben tehetséggondozó rajzversenyt rendeznek, amelynek célja a gyermekek kreativitásának és motivációjának felkeltése, az önbizalmuk növelése, s nem utolsósorban, sikerélmény nyújtása úgy, hogy közben a gyermek fejlesztését is elő lehessen segíteni. Ebből kifolyólag nem meglepő, hogy a Móraalmi Komplex Fejlesztő Központ szakmai részének előkészítésében is érdemi szerepet vállal magára a Móraalmi Tagintézmény. A komplexum kiemelt jelentőségét ismerve pedig kijelenthető, hogy a Tagintézmény saját működésének új állomásaként tekinthet arra, hogy a Komplex Fejlesztő Központ létrehozásában szakmai segítséget nyújtott az önkormányzat számára.

³¹⁰ Pályázati azonosító: EFOP-3.1.6-16-2017-00020. A 2017 szeptemberétől 2021 augusztusának végéig aktív projektről további információkért lásd: <http://csmps.hu/efop-3-1-6-16-2017-00020-a-ko-znevel-es-elyteremto-szerepenek-erositese-a-szegedi-tankerulet-intezmenyeiben/>

Konklúzió

A Pedagógiai Szakszolgálat Móraalmi Tagintézményének létrejötte és működése több szempontból is figyelmet érdemel, mivel jelentősége és hatása megkérdőjelezhetetlen. Egyrészt olyan edukációs kooperációt tesz elérhetővé járási szinten, amelyből minden résztvevő, akár intézményi, akár tanulói oldalról is nézzük, egyaránt profitálni képes. Másrészt, a kezdetektől a közösségi jót, a haladást szem előtt tartó pedagógiai természetű együttműködés, az érintett települések közötti dialógust is serkenti, így azok felzárkóztatását és érvényesülési potenciálját erősíti. Harmadrészt pedig, az, hogy a tagintézmény lokális centruma Mórahalom és a Móra Ferenc Általános Iskola lett, az nyilván a településnek és az elemi iskolának az oktatás területén betöltött kiemelkedő térségbeli szerepét is hitelesen érzékelteti.

Móraalmi Komplex Fejlesztő Centrum: A felzárkóztatás jegyében

A komplex fejlesztés módszertanáról

A komplex fejlesztést célul kitűző pedagógiai megközelítés, miként az elnevezése is reprezentálja, a teljességre kíván törekedni, azaz holisztikus szellemiségű módszertan jellemzi. A komplex fejlesztés elsősorban a különféle fogyatékossgal, akadályozottsággal, vagy ezek halmozott megjelenésével küzdő gyermekeknek és családjaiknak kíván szakszerű fizikai, mentális és emocionális-lelki segítő támaszt nyújtani. A módszer már csecsemőkortól alkalmazható, így a korai fejlesztés stabil eszközeként tud szolgálni, amelynek játékos formában történő kivitelezésének többek között a konduktív pedagógia, az Ayres-terápia, avagy a gyógypedagógia is a szerves részét képezi.³¹¹ De foglalkozik a diszlexia megelőzésével, illetve annak a kezelésével is. A lényeg tehát, hogy a komplex fejlesztés a gyermekek készségeit, képességeit, mentális-lelki és fizikai fejlődését igyekszik támogatni és elősegíteni. Nem utolsó sorban megemlítendő, hogy ennek a módszertannak az is a nagy előnye, hogy a szülőket is bevonja a fejlesztési folyamatba, így például családterápiát biztosít.

Móraalmi Komplex Fejlesztő Centrum szolgáltatásai

A magyar kormány 2019 áprilisában döntött a Móraalmi Komplex Fejlesztő Centrum (a továbbiakban: MKFC) létrehozásának támogatásáról. A centrum deklarált feladata a köznevelési rendszerben részt vevő, kiemelt figyelmet igénylő gyermekek optimális fejlődéséhez szükséges minőségi szolgáltatások minél korábbi életkortól történő biztosítása. Ezek által az iskolai eredményességük segítése, az iskolai lemorzsolódásuk csökkentése, valamint az intézmények közti, és végső soron a munka világába történő átmenetük, becsatornázásuk támogatása. A projekt három épület infrastrukturális fejlesztését és a hozzájuk kapcsolódó szakmai – képzési – szolgáltatási fejlesztéseket foglalja magába, amelyeket a következő sorokban ismertetünk.

---

³¹¹ A *konduktív*, vagy más néven rávezető pedagógia egy olyan módszer, ahol a központi idegrendszer károsodása következtében valamilyen vonatkozásban mozgásképtelenné vált személyeket fizikailag és mentálisan igyekeznek rehabilitálni. A módszert 1945-ben Pető András dolgozta ki. Az *Ayres-terápia* nem más, mint egy olyan mozgásterápia, amelynél a gyermek aktív-cselekvő mozgása és a terapeuta segítő tevékenysége együttesen hat az idegrendszeri fejlődésre, érzésre. A témában lásd: Nagyné Klujber Márta: *A mozgásterápiás eljárások iránti igények és azok igénybevételeinek lehetőségei a pedagógiai szakszolgálati intézményekben*. Doktori (PhD) értekezés. Eszterházy Károly Egyetem, Neveléstudományi Doktori Iskola, 2019.

- *Családi központ:* A családi központ részben a lovas terápiás és a vizes terápiás központ támogatójaként, részben önálló tevékenységgel jelenik meg. Az elkészülő épületben közösségi helyiségek, továbbá szálláshelyszolgáltatásra irányuló helyiségek (és ezek kiszolgáló egységei) lesznek megtalálhatóak. A lovas és vizes terápiás központok nem csupán a közvetlen környéken élő csoportokat célozzák meg, hanem távolabbi, esetenként határon túli családokat is igyekeznek megszólítani. Az utóbbiak esetében a családi központ szállást fog tudni biztosítani a fejlesztések, terápiák időtartamára. Ezen túlmenően a családi központ önálló tevékenysége (a szálláshelyszolgáltatástól függetlenül) közösségi, szakmai és ismeretterjesztő foglalkozások megtartására is irányul, amelyeknek célcsoportjai között egyaránt megtalálhatjuk a gyermekeket, tanulókat, szülőket és szakembereket is.
- *Lovas terápiás központ:* A lovas terápiás központ a már jelenleg működő lovarda infrastrukturális bővítésével és új tevékenységek megindításával valósul meg. Az előbb jelzett bővítés keretében mozgásfejlesztésre alkalmas terek, foglalkoztató szobák, tantermek, öltözők és szobák kialakítására nyílik lehetőség. Ezen új terek nem csupán az állatasszisztált terápiák, hanem más mozgásterápiák, továbbá elméleti és gyakorlati foglalkozások megszervezésére és lebonyolítására is lehetőséget teremtenek.
- *Vizes terápiás központ:* Funkcióját tekintve a gyermekek vízi és száraz terápiás rehabilitációját ellátó létesítményként írható le, amely biztosítja, hogy a foglalkozások során a gyermekek szülei is jelen lehessenek. A vizes szolgáltatások medencékben végzett csoportos terápiás kezeléseket, valamint kádfürdőben megvalósítandó egyéni terápiás kezeléseket fognak tudni kínálni. A száraz terápiás kezelésekre egy fejlesztőterem áll majd rendelkezésre, amelyben egy Ayres keret és egy kapcsolódó eszközszerterem is megtalálható lesz.³¹² Természetesen, a terápiás központ öltözőrendszere is biztosítja a szülők jelenlétét és segítő közreműködésének a lehetőségét. Központi átriumos belső udvara közvetlen kapcsolattal bír majd minden szolgáltatás felé és funkcióját tekintve játszósarokként és pihenőudvarként fog működni.

Összefoglalva megállapítandó, hogy az előbbieken bemutatott részt vevő intézmények fizikai közelsége és egymásra épülő, összehangolt szolgáltatásai a születéstől a munka világáig kísérik végig a gyermekek életútját.

Partnerintézmények

Az MKFC szolgáltatásainak mindenkori szakszerű fejlesztésében és szakembereinek képzésében együttműködő partner az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara és a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karához tartozó Gyógypedagógus-képző Intézete lett. A beruházás tervezett ütemezése szerint a kivitelezési munkálatok megkezdése 2020-ban várható és az MKFC működését 2021-től kezdheti meg, s legkésőbb 2023 évének végéig teljesen el kell készülnie.³¹³

³¹² Az Ayres terápia keretei között sokféle eszközt lehet használni (pl. hinták, kötelek) amelyeknek célzata és hatása egy közös irányba mutat: A finommotorika, a szem-kéz koordináció, a tér és formaészlelés, a tudatos mozgás és egészséges mentális állapot fejlődésének elősegítése.

³¹³ Magyar Közlöny: IX. Határozatok Tára. *A Kormány 1264/2019. (V. 7.) Korm. határozata a Mórahalmi Komplex Fejlesztő Centrum létrehozásáról.* 2019. évi 77. szám, 2701. old.

Hit, identitás és társadalom: Mórahalom vallási életének bemutatása

A helyi templom felépítéséhez vezető út

Mórahalom népéről általánosságban elmondható, hogy már a kezdetektől fogva a katolikus vallás iránt mélyen elkötelezett, hívő emberek sokaságából tevődött össze. Ebből következően nem meglepő, hogy a népesség számának növekedésével párhuzamosan, a 19. század végén egyre inkább megformálódott az igény egy térségi egyházi központ létrehozására. A homokhátsági katolikus centrum megvalósulása nem váratott magára sokáig, hiszen az eme célra szánt intézményt 1892 tavaszán, az Őrzőangyalok tiszteletére fel is szentelték.³¹⁴ Ezt követően pedig, az alsótanyai emberekben megfogant az igény, hogy immáron saját templomot építsenek, amelynek alapkövét 1903 májusában, Jászai Géza esperes tette le, hogy aztán pár hónap elteltével, Szent László király tiszteletére emelve, október 15-én Németh József segédpüspök a hívő közösség szolgálatába állíthassa.³¹⁵

A vallási élet színterei a várossá válás időszakában

A hajdani Alsóközpont várossá válása után az egyházközség is jelentős változásokon ment keresztül. Ebben az időszakban olyan fejlesztések és javítási munkálatok emelhetők ki, mint például a templomtorony tatarozására, a tornyon lévő kereszt gömb kicserélése, a plébánia felújítása és a temető új ravatalozójának megépítése. Személyi vonatkozásban ekkor Fudala István plébános felelt a település lelki üdvéért.

Az új ravatalozó

A temető korábbi ravatalozóépületével kapcsolatban már a '80-as években felmerült a felújítás vagy átépítés igénye, amelynek akkori fő mozgatórugói az esztétikai kérdőjelek és a belső tér szűkös jellegében voltak kitapinthatók. Ugyanakkor az évek során a felújítás szándékát egy új ravatalozónak a felépítése írta felül, amelynek indokoltságában mind a helyi emberek, mind a fenntartó egyházközség osztozott. Az új temetői épület 1990 és 1992 között látott napvilágot, amelynek helyi kötődésű fizikai formálója Somogyi Lajos mesterember volt. Az építkezés komoly anyagi terhekkel járt, mivel már a tervezés fázisában kalkulált összeg is meghaladta a három millió forintot, ami nyilvánvalóvá tette, hogy külső források bevonása elkerülhetetlen. Ebben nyújtott kiemelten jelentős segítséget a város első polgármestere, Katona László és a vele együtt tisztségre lépő képviselő-testület. Számszerűsítve a támogatás mértékét, az önkormányzat mintegy kétmillió forintot csoportosított át az új ravatalozó megépítésének támogatása célzatából, így az anyagi bázis létrejötte után, a mesteremberek munkájának segítségét célzóan, intenzív lakossági összefogás jegyében indult el s ment végbe az új ravatalozó felépítése, amelyet Gyulay Endre megyéspüspök szentelt fel. A felszentelés időpontja egyértelmű szimbólumjelentéssel is bírt, mivel 1992 októberének utolsó szombatján, azaz közvetlenül Mindenszentek és Halottak Napja előtt történt.³¹⁶

³¹⁴ A központ létrehozása az 1879-es nagy szegedi árvíz emlékezetében történt.

³¹⁵ A templom, a plébánia és az egyházközség csaknem 120 éves történetének bemutatásáért lásd: Márton Gábor (szerk.): *Szent László király oltalma alatt: A mórahalmi római katolikus templom és egyházközség története*. Mórahalom, Szent László Király Plébánia. Harmadik, javított és bővített kiadás, 2017.

³¹⁶ Márton Gábor: *A mórahalmi római katolikus templom története. 9. rész*. Mórahalmi Körkép XXIV. évfolyam, 12. szám, 2013. december: 11. old.

Éjszakai templomvilágítás és Máriás kereszt

Fudala Istvántól Perlaki Flórián örökölte meg a plébánosi széket, aki ebbéli tisztségében 1996 februárjában állt Isten és az emberek szolgálatába. Perlaki időszaka nem igazán mondható sokkal könnyebbnek, mint elődje, Fudala plébánosé, ugyanis abban a '90-es évek második felében látta el a tisztségét, amelyben a rendszerváltás hatásai még jelen voltak, majd szolgálati éveinek végén, közösségét át kellett vezetnie a 21. századba. Az új plébános egyik legfontosabb cselekedete a templom kivilágításának a megvalósítása, amelyben elvitathatatlan szervezői és támogatói szerepet vállalt magára Dézsi Csaba körzeti orvos is. A kivilágítás szükségességének nyilvánvaló indoka mellett, a szóbeli visszaemlékezések megjegyzik, hogy volt egy másik pragmatikus szempont is, amelyről Szécsi Imre a következőt írta le: *„A kivilágítási kezdeményezés alapját az óra szolgáltatta. Ugyanis éjszaka a beteghez siető orvos a sötétben nem tudta megnézni a pontos időt, és ekkor határozta el, hogy mindent megtesz annak kivilágítása érdekében. Azóta minden este fényben úszik a mórahalmi templom.”*³¹⁷ A templom kivilágításának megszervezése mellett szintén nagy jelentőséggel bír Mórhalom várossá válásának 10. évfordulójára megalkotott Máriás fakereszt. Az alkotás elnevezése természetesen nem a véletlen műve, mivel a Nagy István népi iparművész kezei által formába öntött keresztben Szűz Mária és a Kisded látható, ugyanakkor szükséges arra is utalni, hogy komoly üzenetértékkel bír: egyrészt a helyi vallásosság egyik szakrális szimbóluma, másrészt a település népének fontos eszmei fogódzópontja, mert azokra a felmenő generációkra is utal, akik a vidéki lét nehézségeinek örvényében eresztettek példaértékű gyökeret. Erre reflektál a keresztben található két kopjafa üzenete: *„Ne feledkezzél el szegény magyarokról.”*³¹⁸

Centenárium lelkület

2002-ben újabb plébános-csere történt, inentől számítva öt éven keresztül Soós Dénes lett a város vallási lelkének gondozója. Ezt az időszakot markánsan meghatározta a templom felépítésének századik évfordulójára történő készülés, hiszen 2002 és 2004 között a város önkormányzatának támogatásával a külső falrészek teljes lefestése és egy új toronysisak elkészülte is emelni tudta eme nagy múltú épület szó szerinti fényét. Ebben az időszakban modernizálták a toronyórát is, aminek hatására a zománcozott számlap és a rajta lévő mutatók, nem utolsó sorban a harangok is digitális vezérléssel lettek felszerelve. A templom belső hőjének szabályozásában pedig jelentős előre lépésként könyvelhető el, hogy 2005 karácsonyára sikerült elérni, hogy a sok szempontból körülményes olajkazánnal történő fűtést gázfűtés váltsa fel. Továbbá, Soós Dénes időszakához kötődik két olyan összetársadalmi jelentőséggel bíró mozzanat is, amelyek a kollektív tudatra voltak hatással. Egyrészt a recski kényszermunkatábor meghurcoltjai és

A Gondviselés Angyala szobor közvetlenül a templom mellett.

³¹⁷ Idézi: Márton Gábor: *A mórahalmi római katolikus templom története. 10. rész.* Mórahalmi Körkép XXV. évfolyam, 1. szám, 2014. január: 11. old.

³¹⁸ A keresztben olvasható felirat az ősi magyar himnuszoként jellemezhető, *Boldogasszony anyánk* szövegének egy részlete. Forrás: Márton, 2014. január: 11. old.

áldozatai előtti tisztelgés jegyében került a templomkertbe egy emlékkő. Másrészről pedig az '56-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulóján került felavatásra a templom főút felőli oldalán „a Gondviselés Angyala” szobra, amely napjainkig hatóan mind a városi, mind az egyházi vonatkozású október 23-i megemlékezések helyszínéül szolgál.³¹⁹

Egy új időszak kezdődik: Joó Balázs atya közösségépítő munkássága

Soós Dénes plébánosi időszakát követően az a Joó Balázs lett az egyházközség új vezetője, aki 2007 óta napjainkig, immáron esperesi³²⁰ minőségében látja el Mórahalom társadalmának lelki – és ezáltal közösségi – vezetését. Balázs atya szolgálata több vonatkozásban is figyelemre méltó, ugyanis a templom folyamatos restaurálásának és minőségi fejlesztésének koordinálása mellett, roppant kiemelkedő szerepe van a hitélet élővé tételében, ápolásában és elmélyítésében. Az emberekkel fenntartott kapcsolata közvetlen és barátságos, amely attitűdnek, hozzáállásnak egyértelműen elvitathatatlan szerepe van a helyi vallásos közösség lüktető vérkeringésében. Sikeres működésében nagy szerep tulajdonítható közvetlen személyiségének, amely által egyre több fiatal is megtud szólítani, így a helyi

Harangszentelési ceremónia, 2009 májusában.

közösség korfája is egyre szélesebb sávra helyeződik. Korai időszakának egyik első állomása volt, hogy 2008 tavaszán a hosszú évek óta használhatatlan Szent Antal³²¹ harang kicserélésének folyamatát elindította. Ezzel párhuzamosan a közösségi hozzájárulás adta lehetőségre építkezve a – beszédes elnevezésű – lélekharangként is ismert Szent Imre harang is új formába lett öntve, amely megerősített tartószerkezettel került vissza a helyére.³²² Ezen év ősze nem kevésbé volt (ha fogalmazhatunk így) izgalmas, ugyanis a Szegedhez tartozó Szentmihály városrész plébániaépületének padlásán egy igen érdekes történelmi zászló került elő: Ez a lobogó az 1900-as évek elején készült, s az alsóközponti (tehát a mai mórahalmai) katolikus lányegylet tulajdonát képezte.³²³

A katolikus vallás reprezentációjának elválaszthatatlan részét képezi a szobrokon, és az egyéb tárgyakon, helyszíneken keresztüli ábrázolás. Az előbbi vonatkozásában elmondható,

³¹⁹ Az emlékkő egy erdélyi kőbányából származik, amelynek megint csak szimbólumértéke van, hiszen a történelmi Magyarország relációjában szemlélendő és értelmezendő. Forrás: Mórahalmi Körkép, 2014. január: 11. old.

³²⁰ 2019-ben dr. Kiss-Rigó László megyéspüspök a Kisteleki Espereskerület esperesévé nevezte ki Joó Balázs plébánost. Mórahalom városa így először vált egyházi központtá, esperesi székhellyé. Csongrád-Csanád megye négy esperessége közül ez a kerület 17 települést foglal magába, nagyjából a Homokhátság egészét.

³²¹ Páduai Szent Antal 13. századi ferences szerzetes volt, a katolikus egyház egyik legismertebb, legnépszerűbb szentje.

³²² A harangszentelés a következő év tavaszán, 2009. május 23-án volt, amely eseményen Dr. Kiss-Rigó László megyéspüspök celebrált. Forrás: Márton, 2014. január: 11. old.

³²³ Legalábbis a zászlón lévő szalagok szövegei erről tanúskodnak. A lobogó 2008 szeptemberében egy búcsúújszentmisén, ünnepélyes keretek között került át,- pontosabban visszaadásra a mórahalmai egyházközségnek. Forrás: Márton, 2014. január: 11. old.

hogy Balázs atya korai időszakában több új vagy teljesen felújított szoborral is gazdagodott a templom, míg az utóbbi esetében a templom mögött kialakított, Krisztus szenvedéstörténetét érzékeltető kálvária is méltó módon nyerte el megszerpített formáját.³²⁴ A templom felújítása töretlenül haladt előre a következő években is: 2013 tavaszán az eddigi egyik legkiemelkedőbb rekonstrukció ment végbe, ugyanis az épület teljes belső terének kifestése és a fűtésrendszer korszerűsítése is megvalósult. Ennek köszönhetően az immáron környezetbarát termálfűtéssel felszerelt épület teljes belső terében nemcsak a vallási rituálékat vezető atya szavai fűtik fel a hívek lelkét, hanem a testnek is áldozóan, a zord őszi-téli napokon állandó meleg biztosítja a kellemes hőérzetet. Ráadásul, a munkálatokból szó szerint értve egy talpalatnyi terület sem maradhatott ki, mivel a falak kellemes sárgás színéhez látványában tökéletesen illeszkedő járólapok kerültek a templom talajára. A belső tér attraktivitását az új csillárok elkészülte is emelte, s külön kiemelendő a szentélyben történt látványos változások, amelyek közül a (z egy átmeneti időre látható, 1948-as) főoltárkép, és a Szent István, illetve Szent Erzsébet alakját magán viselő színes üvegablakok frissítő látványa fogadta a híveket.³²⁵

Mindezen modernizációk és alakítások egyaránt hozzájárultak ahhoz, hogy méltó módon lehessen megemlékezni a templom és az egyházközség fennállásának immáron 110. évfordulójáról,

amely időpont egy nem kevésbé jelentős ünnep közeledtét is jelentette:

2014-ben ünnepelte Mórahalom a várossá válásának 25. évfordulóját, s az erre emlékező ünnepségsorozat részét képezve került felszentelésre a templom új, végleges főoltára és a Szent Lászlót ábrázoló oltárkép is.³²⁶ Az ünnepi szentmisét

Gyulay Endre nyugdíjas megyéspüspök vezette, s a

felszentelésre szeptember 21-én került sor. Továbbá ebben a magasztos ünnepi időszakban került megáldásra a renovált tetőszerkezet is.

Az új főoltár és oltárkép (2014).

³²⁴ A kálvária ábrázolása és az ahhoz kapcsolódó valláslélektani tartalom igen meghatározó a katolikus közösségek körében. Ugyanis egy olyan kiemelt jelentőségű szakrális térről van szó, amely a pilátusi halálra ítéletétől egészen a sírba helyezéséig, általában 14 állomáson, azaz stáción keresztül mutatja be Krisztus szenvedését. A katolikus vallásgyakorlásban nagy figyelem övezi, hogy ezt a keresztutat, még ha jelképesen is, de bejárják a hívek. Így például a mórhalmi katolikusok a húsvétot megelőző nagyböjtpéntekjein rendre bejárják a kálvária szimbolikus állomásait.

³²⁵ Forrás: Márton, 2014. január: 11. old.

³²⁶ Az új főoltár Menczel Sándor asztalosmester szakértő kezei között nyert formát. Az oltárkép pedig Sonkodi Rita művész által alkotódott meg. Mind a főoltár, mind az oltárkép megvalósításában nagy szerepet vállalt magára az önkormányzat is, mivel lehetőségeihez mérve jelentős támogatást nyújtott.

Ökumenizmus és vallásos rendezvények

Mint azt az előbbiekből megismerhettük, 2013 különösen fontos éve volt a helyi egyházközségnek, templomnak. A mórahalmai katolikus lét intézményesülésének 110-ik évfordulója nemcsak különböző fizikai fejlesztéseket eredményezett, hanem megindított egy olyan összeresztényi közösségépítő folyamatot is, amely napjainkig hatóan fontos üzenetet hordoz magában. Mórahalom 2013 óta ad otthont a különböző keresztény felekezetek párbeszédét és élő kapcsolatának a kiépítését szorgalmazó ökumenikus istentiszteletnek. Az eseményen a házigazda katolikus egyházközség képviselői mellett, református és metodista hívek minden év januárjának végén gyűlnek össze a templom falain belül, hogy a keresztények egységéért imádkozzanak. Ugyanakkor, ezek a találkozók közel sem korlátozódnak „csak” az imádkozásra, hanem a felek közötti kapcsolat tényleges elmélyítését szorgalmazzák.

Továbbá, a templom felszentelésének 110. évfordulója kiváló alkalmat kínált arra is, hogy az egyházközség egész éven át tartó, változatos rendezvényeken keresztül tudja közelebb hozni a kereszténység szellemiséget a városban élőkkel és a településre látogatókkal. Ezen események sorát a 2013 nyarán első alkalommal megrendezett, Szent László Családi Nap nyitotta meg. A rendezvény sikeressége egyértelműen kitapintható abban, hogy a következő években egyre többen – önkéntes alapon is – vettek részt a Családi Nap megszervezésében, amelynek következtében minden korosztályhoz szóló programkínálat formálódhatott meg. A gazdag tartalomról lásd a rendezvény fő szervezőjének, Márton Gábornak az összefoglalását: *„A legkisebekkel óvónők, tanítónők festettek, ragasztottak, barkácsoltak, a nagyobb gyerekek népi játékokon teheték próbára ügyességüket, erejüket, a felnőttek pedig lelki fröccsel, társasjátékokkal, kellemes hangulatú beszélgetéssel tölthették együtt idejüket. Az idősebbeket fotóvetítéses zárandókúti beszámoló várta, a naphoz mindig kapcsolódott egy-egy kiállítás is: 2013-ban gyerekrajzok és régi fényképek mutatták be a templomot, 2014-ben pedig az I. világháború kitörésének 100 éves évfordulója kapcsán egykori használati tárgyak és családi emlékek idézték fel a múltat. 2015-ben a szerzetesség évéhez kapcsolódva több különböző rendből nővérek és szerzetes atyák látogattak el a napra, 2016-ban az Irgalmasság évéhez kapcsolódott a program. 2017-ben a szegedi Tágas Tér Fesztiválhoz csatlakozott a családi nap, amelyen koncertek, műhelybemutatók, kézműves-foglalkozások, lovagi udvar és akadályverseny várta a vendégeket.”*³²⁷

A Homokhátság Búcsú Ünnepe

A település vallási identitásához fűződő ünnepeknek fontos részét képezi a Szeged-Csanádi Egyházmegye és Mórahalom városának együttműködése eredményeképpen, 2012-ben alapított Szent István Kenyere Búcsú. Sőt, a megfogalmazás térségi szintre emelve a leghelytállóbb, mivel az ünnep a Homokhátságban élő keresztényeket kollektíve igyekszik megszólítani, amelynek fogadtatásáról a következők szerint nyilatkozott Márton Gábor hitoktató: *„A hagyományt a homokháti települések lakói azóta is szívesen élik és éltetik tovább, évről évre egyre többen imádkoznak augusztus 19-én, Szent István király ünnepének vigíliáján a templom mögötti téren. Az esti szentmisére a környékbeli településekről számos zárandókcsoport érkezik, egy részük gyalogosan zászlókkal, keresztekkel, énekelve teszi meg az*

---

³²⁷ Nagy Mariann beszámolója: *Családi nap – családi ünnep a templomkertben*. Mórahalmai Körkép XXIV. évfolyam, 7. szám, 2013. július: 10. old.

utat.” 2015-ben a búcsúra meghívót előadók között találjuk Bőjte Csaba ferences rendbeli szerzetest, míg 2017-ben pedig az a nem mindennapi jelenség emelte eme magasztos ünnep fényét, hogy egyenesen Nagyváradról került átszállításra Szent László király ereklyéje. A Homokhátság Búcsú Ünnepe közösségi ünnep, amelynek egyik lenyomata, hogy ezen az estén adják át a térség polgármesterei által alapított Homokhátság Díjat, amit egy itt élő vagy innen elszármazott, szakmájában, munkájában kiemelkedőt elérő személynek adományoznak. Az ünnep zárásként pedig, az esti szentmisét követően egy fáklyás körmenet halad végig a belvároson keresztül, amelynek célállomása az Aranyszőm Rendezvényház udvara, ahol a város az egy közösségbe tartozás jegyében vacsorával látja vendégül a zarándokokat.

Fáklyás körmenet a Homokháti búcsún. A menetet Tóth József, a helyi katolikus közösség egyik legelkötelezettebb tagja vezeti.

Az útszéli keresztok megmentése és a temető rendbetétele

Az útszéli keresztok a közeli, vallásos átitatással rendelkező történelmi múlt kézzel fogható lenyomatai, egyben örökségei.³²⁸ Az *Alsótanya Kulturális Művelődési és Turisztikai Egyesület* 2014-ben az egyházközségi Családnapon, utána pedig a Városházán rendezett egy tematikus fotókiállítást, melynek fókuszában Mórahalom és tanyavilágának útszéli keresztjei álltak.³²⁹ A fényképek által egyértelmű betekintést lehetett nyerni abba, hogy ugyan egyes keresztoket mind a mai napig nagyon szépen gondozzák a közelben élő családok, addig a nagy részük állapota az évek, évtizedek alatt jelentősen leromlott. Ez utóbbi csoportba tartozó keresztok – és a haranglábak – sorsáról dönteni kellett, s az egyesület és az egyházközség tagjai egyértelműen amellett foglaltak állást, hogy mind a keresztoket, mind a környezetüket rendbe kell hozni, amely elhatározáshoz többek között a város önkormányzata és a Mórahalmi Gazdakör is támogatóan viszonyult.³³⁰ Az azóta is zajló értékmentő munkálatokba az egyházmegyei ifjúsági program és a Tesz-Vesz Tavasz keretében általános, illetve középiskolás diákok több alkalommal is bekapcsolódtak.

³²⁸ Az útszéli vagy útmenti keresztok a népi vallásosság lenyomatai, amelyeket rendszerint nem az egyház, hanem magánszemélyek, családok, de akár önkormányzatok is állíthattak. Szerepük a több jelentéssel bíró tájékozódás elősegítése volt, általánosságban a tényleges, földrajzi helymeghatározást jelölték (pl. határvonal), de árnyaltabb értelmezésben az Isten felé fordulás helyszínét is jelképezték. Az elmondottakra egyértelmű példaként lásd azt a Röszei úton felállított keresztet, amelyet a Márki család hozott létre a saját telkük határában 2019-ben. Továbbá, ezek a keresztok a tanyai társadalomban a szentmisék, búcsús imádkozások állomásaiként is szolgáltak.

³²⁹ Az egyesületet 2010-ben egy baráti társaság alapította azzal a céllal, hogy minél több kulturális esemény létrehozását és felkarolását tudják megvalósítani. Ezen célok között jelent meg az útszéli keresztok megóvásának koncepciója is, amelyben kiemelt szerep tulajdonítható Szécsi Imrének, Márton Gábornak és Joó Baláznak. A témában készített átfogó riportanyag: *Helytörténet nyomában*. Móra-Net Televízió youtube oldala: <https://www.youtube.com/watch?v=t1ya-kwV-0>

³³⁰ Forrás: Csányi László alpolgármester.

Az útszéli keresztek és haranglábak helyreállítási munkálatainak megkezdését követően, a temető rekonstrukció is fókuszba került. A több lábon álló – önkormányzati, pályázati és adományokból összeálló – forrás megteremtődése lehetővé tette, hogy 2015-ben szakaszosan haladva szépüljön meg a temető és környezete. Ezen folyamat első állomásában a temető főbb közlekedési útvonalainak díszburkolattal való lefedése kezdődött meg, amelyet a sírkert centrumában álló kereszt és harangláb körüli terület burkolása, illetve a közvilágítás korszerűsítése követett. „*A felújítás talán leglátványosabb szakasza*” – emelte ki Márton Gábor – „*az egykor Mórahalmon szolgált plébánosok sírja körül kialakított szabadtéri misézőhely létrehozása volt, amely az év végére fejeződött be, s Mindenszentek napján ünnepi szentmisével avatták fel.*”

Katolikus Karitászmórahalmi csoportja: tevékenységek és az Alkotói Díj

A Magyar Katolikus Karitászmórahalmi csoportja széles körben végez szociálisan érzékeny, támogató-segítő tevékenységeket, amelyek a rászorulóknak, a szegényeknek és az idősek karitatív gondoskodásában öltenek testet. Lehetőségeikhez mérve, az egész évet lefedve igyekeznek minél szélesebb körben segítséget nyújtani, így például ruhaosztásban, beiskolázási támogatásban, élelmiszerhez, avagy gyógyszerhez való hozzáférésben is támogató kezdet nyújtanak. A mórahalmi csoport vezetője, Tanács István egy 2015-ös interjúban megvilágította, hogy a szervezet hatóságának jelentősége abban is áll, hogy míg a hivatalos szervek esetében az időigényes bürokratikus folyamatok elengedhetetlenek egy-egy támogatás megindításához, addig a csoport, ha a szükség megkívánja, például azonnal tud ruházati támogatást nyújtani a bajbajutottaknak.³³¹ Szűkös bevételi forrásuk azokból a kreatív, évszakhoz/ünnephez rendelt dísztárgyak értékesítéséből származik, amelyeket a csoport tagjai lelkiismeretes munkával állítanak elő, hogy aztán a befolyt összegből is finanszírozni tudják az értékes munkájukat. A Karitászmórahalmi kirendeltsége az oktatás vonatkozásában is közreműködik, mivel az elmúlt években a közoktatásban bevezetésre került szociális munkák elvégzésének is gyakorló helyszínt biztosít. A csoport központja, ahol a felajánlott ruhákat is tárolják, illetve a különböző dísztárgyakat készítik a plébánia udvarán lévő Karitászházban van berendezve, amelyről szintén elmondható, hogy a közelmúltban minőségi fejlődésen esett át.³³²

2016 decemberében hálaadó szentmisével, családi hangulatú visszaemlékezésekkel és köszöntő műsorral ünnepelték meg az önkéntesek és a meghívott vendégek, hogy a Katolikus Karitászmórahalmi csoportját húsz évvel ezelőtt alapították meg a városban. A két évtizeddel ezelőtti indulást az alapító csoportvezető, Masáné Lékó Ilona idézte fel, majd méltatták a későbbi vezetőket, az azóta elhunyt Lutheránus László és a mai napig tevékenyen segítő Kószóné Kopasz Etelka munkáját is. A város hálája jeléül a Csongrád Megyei Önkormányzat rangos elismerésére, az Alkotói Díjra terjesztette fel a segítő közösséget, amit aztán 2017. augusztus 20-án, Ópusztaszeren vehetett át Tanács István, a csoport vezetője. Tanács úr egy korábbi nyilatkozatában így foglalta össze a csoport működésének lételemét: „*Keresztény embernek azt gondolom alapvető jellege kell, hogy az életének legyen, hogy segít a másik emberen. És ezt mi*

³³¹ Forrás: Magyar Katolikus Karitászmórahalmi csoportja 2015. Móra-Net Televízió youtube oldala: https://www.youtube.com/watch?v=gmuUrbXa7U&feature=emb_logo

³³² 2019 évének elején egy nyertes pályázatnak köszönhetően megvalósulhatott a Karitászház felújítása. Majd január 20-án a közösség hálaadó szentmiséjét követően, Joó Balázs plébános megáldotta és felszentelte a házat.

*együtt próbáljuk csinálni...és ezáltal egy kicsit arra ösztönözni mindenkit, hogy a társadalmi szolidaritás nyíljon ki az emberekben.*³³³

Szent László évében

A 2017-es esztendő a vonatkozó kormányzati döntés értelmében a legismertebb magyar lovagkirály, Szent László neve előtt tisztelgett, amelynek központi, szimbolikus eleme volt a Szent László évének kihirdetése. Érthető módon, ebben az évben különösen nagy figyelem irányult a Kárpát-medence magyarlakta településein minden olyan intézményre, épületre és így tovább, amelyek a híres Árpád-házi király nevéhez kötődnek, így volt ez Mórahalom esetében is. A Szent László nevét viselő templom és egyházközsége az év során gazdag rendezvénykínálattal igyekezett minél szélesebb körben megismertetni és megünnepelni a lovagkirályt. Fontos megjegyezni, hogy az emlékévé a határon innen s túl élő magyar közösségek közötti kapcsolat erősítését egyértelműen szorgalmazta, amely szándék a rendezvények milyenségében is tetten érhető volt. Ezen események sorából kiemelkedik az a

A katolikus templom a város szívében - gyakorlati és átvitt értelemben is.

május 14-i ünnepi szentmise, amely az erdélyi Nagyváradon volt megtartva, s autóbuszos zarándoklat keretei között mórahalmi keresztények is részt vehettek rajta. A vallásos rituálé részét képezően a székesegyházon és a városon átvezető körmenet során a mórahalmi zarándokok a győri Szent László-fejerekllye és a nagyváradai herma jelenlétében imádkozhattak településük védőszentjéhez.³³⁴ Az emlékévé az évente megszervezésre kerülő, s az egész Kárpát-medencét érintő Feltámadási menetre is hatással volt, mivel a 2017-es évben csak azokra a településekre korlátozódott, akik Szent Lászlóhoz szűkebb vagy tágabb értelemben, de kapcsolódnak. A menet déli útvonalának állomásaként – szűk egy héttel a nagyvárad i események után – május 20-án érkezett a mórahalmi templomba az a bizonyos szépen faragott

³³³ Forrás: *Magyar Katolikus Karitás mórahalmi csoportja 2015*. Móra-Net Televízió youtube oldala: https://www.youtube.com/watch?v=gmuUrbXa7U&feature=emb_logo

³³⁴ A herma az egy fej erekllyetartó, amelyben Szent László feltételezett koponyacsontja található. Szent László király hermáját az uralkodó temetkezési helyén, a nagyvárad i székesegyházban őrzik.

zarándokjelvény, hogy aztán hét nappal később, immáron a város szalagjával is feldíszítve haladjon tovább Erdélybe, Biharba.

Az emlékév mórachalmi kapcsolódásainak sorában meg kell említeni azt a „*Szent László király élete és jelentősége*” nevet viselő alkotópályázatot, amelyre több mint százan jelentkeztek. A jobbnál jobb pályamunkák közül igen nagy fejtörést okozott az ítéseknek, hogy a legkiemelkedőbbeket ki tudják választani, de miután ez megtörtént, az alkotások készítői a tanévzáró szentmisén díjazásban részesültek. Ezt követően a nyári időszakban a városháza

Joó Balázs atya, a mórachalmi hitélet meghatározó formálója.

aulájában, majd a templomban kerültek kiállításra a képek. Természetesen az évente megrendezésre kerülő plébániai hittantábor fő tematikája is Szent László köré szerveződött a 2017-es évben. A rendszerint nagyszámú résztvevővel büszkélkedhető táborban számos előadás, kézműves foglalkozás és játék, illetve kirándulás egyaránt hozzájárult ahhoz, hogy a lovagkirály és magának az emlékévnek az üzenete egy kicsit közelebb kerüljön a gyermekekhez. A nyári szünethez közeledve a térségi

jelentőségű (késő tavaszi/nyár eleji) Úrnapi búcsú alkalmából Dr. Dénes Zoltán³³⁵ címzetes kanonok, újrírási plébános, mint a Szent László emlékév szervezőbizottságának tagja látogatott el Mórachalomra. Továbbá ki kell térni arra is, hogy a Szent István Kenyere Búcsú napjától (augusztus 19.) egy „*Tiszta hittel, erős kézzel*” nevet viselő történelmi tablókiallítás nyitotta meg kapuit a mórachalmi templomban, amelynek támogatói között a Pro Patria Egyesület és az emlékév szervezőbizottságát egyaránt megtaláljuk.

Személyek a közelmúlt (2018, 2019) történeisiből

Mint bemutatásra került, a 2010-es évek közepére a templom épületének belső tere számos minőségi fejlesztésen ment keresztül, így csak idő kérdése volt, hogy a külső arcukat mikor fog a beltérhez hasonló, nagyvű modernizáción átésni: A templom teljes külső megújítására nem kellett sokáig várni, mivel 2018-ban a város önkormányzata és a hívek önzetlen támogatása okán már meg is indulhattak a munkálatok. Az egy évtized alatt kívülből új köntösbe öltöztetett templom immáron új színt is kapott, amivel nemcsak hajdani külsejéhez, de a jelenlegi városkép színvilágához is jobban illeszkedik. Továbbá, a 2018-as esztendő, mint a közelgő 52. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus előkészületi évének aspektusából is figyelmet érdemel.³³⁶ Ugyanis ebben az évben készült el a már nevében is igen

³³⁵ Dénes Zoltán szegedi felszentelését követően, hivatalos papi szolgálatát 1985-'86-ban Mórachalmon kezdte el, s érdekes tény, hogy egyben a település utolsó káplánjaként működött. Újrász Hajdú-Bihar megyében található község.

³³⁶ A görög eredetű *eucharisztia* szó legelfogadottabb jelentése: úrvacsora. A legtöbb keresztény felekezetben szentségként számon tartott úrvacsora Jézus utolsó – keresztre feszítése előtti – vacsorájára utal, amelynek során tanításait a kenyér az „én testem” s a bor az „én vérem” metaforán keresztül adta át a tanítványainak. Katolikus értelmezésben az eucharisztikus ünnepség, megemlékezés során a hívők közelebb tudnak kerülni Jézushoz.

érzékletes „Örökimádás” naptára, amelyet a Szeged-Csanádi Egyházmegye állított össze. Ennek a naptárnak az a lényege, hogy a délkeleti egyházmegyében az év minden napján legyen egy-egy kijelölt templom, amelynek falai között az Eucharisztia szentsége elérhetővé válik a hívek számára. A mórachalmi plébánia 2018 óta évente két napon keresztül csatlakozik az örökimádáshoz, amelynek napjain reggel 9 órától este 18 óráig bárkinek lehetősége van betérni a szentség elé, hogy lelkileg elcsendesedjen, imádkozzon. Tekintettel az esemény kiemelt jelentőségére, ezeken a napokon a katolikus iskola tanulói rövid imaórákat vezetnek a templomban.

A 2019-es esztendő nem kevésbé volt gazdag az olyan eseményekből, amelyek a helyi egyházközség életében meghatározónak nevezhetők. Ezek sorából kiemelkedik, hogy 2019 tavaszán érkezett Mórachalomra az a Missziós kereszt, amely a közelgő Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus jegyében, térségi szinten hívta közös imára a Homokhátság keresztényeit. A kiemelt jelentőségű kereszt megérkezésének fogadása és az azzal kapcsolatos események milyensége újabb

látéletét adták annak, hogy a helyi katolikus közösség mennyire elkötelezett a vallása iránt. A Missziós kereszt fogadásának tiszteletére szervezett két napos rendezvény első napjának (március 13.) zárásaként, Serfőző Levente helynök atya mutatott be ünnepi szentmisét. A misének és magának az eseménynek a súlyát hűen ábrázolja, hogy Levente atya tizenegy környékbeli plébános

A Missziós kereszt a mórachalmi templomban.

koncelebrálásával – közreműködésével – vezette a rituálét a helyi és a szomszédos településekről ide érkező híveknek, akik zsúfolásig megtelítették a templomot. Ráadásul, a hivatalos eseményektől függetlenül, a két nap során jelentős számú látogató viseltetett érdeklődéssel az Ozsvári Csaba ötvösművész által ihletett különleges kereszt iránt.

Összefoglalva idézzük fel Márton Gábor szavait: „Nagy örömként és megtiszteltetésként élték meg ezt a két napot a mórachalmi és homokháti hívek, hiszen a Missziós kereszt egész Kárpát-medencét átölelő zarándokútjának itt töltött órái lélekemelő, közösségerősítő érzéssel töltötték el a szíveket.” A 2019-es év kiemelt eseményeinek sorában a zarándoklatok is főszerepet kaptak. Így például a magasztos (2017-es) nagyváradi búcsújárás sikerén felbuzdulva, az egyházközség immáron két éve szervez olyan buszos kirándulásokat, amelyek révén az ország és a Kárpát-medence jeles magyar kötődésű kegyhelyeinek felkeresése tud megvalósulni. Eme közösségépítő, lelki, egyben kulturális vonatkozású programsorozat keretei között az egyházközség tagjai már többek között Máriagyúdre, Bakonybélbe, Pannonhalmára, Kalocsára és Óföldsékre is eljutottak. Természetesen ki kell emelni, hogy 2019 nyarán a megkülönböztetett szakrális átítatódással rendelkező csíksomlyói búcsú előtti héten, mikor

Ferenc pápa ellátogatott Erdélybe, a mórachalmi zarándokok is a helyszínre utaztak, hogy lelki feltöltődésben részesülhessenek.

Összegzés

Mórachalom dokumentáltan visszavezethető történetében a katolikus vallás mindig is kiemelt szerepet tulajdoníthatott magának, így nem meglepő, hogy a népi,- tanyai világból átörökített vallásosságnak napjainkig hatóan vannak látható jelei. A várossá válás óta eltelt három évtized alatt a település katolikus identitása egyértelműen elmélyült, olyan megkerülhetetlen sarokkővé vált, amelynek irányába a társadalom büszke érzéssel viseltet. Az egyházközség tenni akarástól duzzadó, jó szándékú emberek sokaságából épül fel, aminek tagadhatatlanul nagy szerepe van abban, hogy a város temploma, s egyéb katolikus színterek folyamatos fejlesztések által, a kor igényeihez illeszkedve modernizálódnak. A katolikus hitnek az egyéni és a közösségben történő megélése kiemelten fontos lelki erődjé a hívőknek, amelyben elvitathatatlanul nagy szerepe van a mindenkori szellemi vezetőnek, így napjainkban Joó Balázs atyának és önzetlen segítőtársainak.

A felújított templom napjainkban.

Fókuszban az egészség: Az egészségügyi ellátórendszer tartópillérei

Móra-Vital Kft., EFI, Praxisközösség

Móra-Vital Nonprofit Közhasznú Kft. – Az intézmény létrehozása

A szakellátások (reumatológia, pszichiátria, kiegészítő laboratórium, otthoni szakápolás, gyógytorna, fizioterápia, gyógyfürdő ellátások) működtetését 2001 októberéig a *Gondozási Központ* látta el.³³⁷ Ugyanakkor, az ezekre az ellátásokra jellemző nagy társadalmi igény és az ebből fakadó jelentős forgalom, egy idő után már nemcsak a mórahalmi lakosokat érintette, így szükségessé vált a szakellátások mennyiségének és minőségének fejlesztése, illetve a hozzájuk tartozó nagyobb befogadóképességű infrastruktúra kialakítása is, amelyhez pedig elengedhetetlen volt egy egységes vezetés megszervezése – ismerteti a főbb kiinduló pontokat a Móra-Vital Kft. ügyvezetője, Dr. Pécsy Balázs. Ezen igények tükrében, Mórahalom város Képviselő-testülete 2001. október 1-től létrehozta a *Móra-Vital Térségi Egészségmegőrző és Szociális Nonprofit Közhasznú Társaságot*, s a járóbeteg szakellátást és a fürdőgyógyászati ellátásokat már a *Móra-Vital Kft.* kezdte el koordinálni.³³⁸

A létrehozás napján Mikola István egészségügyi miniszter adta át a Millenniumi sétány 7. szám alatti, lakossági hozzájárulásból, továbbá önkormányzati önerőből és pályázati támogatásból felújított szakrendelők kulcsát. Majd rövidesen, miután az *Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat* egészségügyi szolgáltatásra jogosító működési engedélyének megszerzéséhez szükséges feltételek teljesültek, Mórahalom városának önkormányzata a társaság rendelkezésére bocsátotta ezeket a helyiségeket, a bennük lévő berendezési és felszerelési tárgyakkal együtt. Az ügyvezetés, valamint az adminisztráció ekkor még átmenetileg az önkormányzat által a Polgármesteri Hivatal falai között biztosított irodában működött. Mérföldkőnek tekinthető a 2009-es jogszabályváltozási előírások, amelynek értelmében (a nevezett év júliusától) már nem lehetett közhasznú társasági formában működni, így az érintettek előtt két út állt: 1. Vagy megszüntetik a tevékenységeiket, 2. vagy más formában tevékenykednek tovább. A társaság az utóbbit választotta, s 2009. május 15-től már *Móra-Vital Térségi Egészségmegőrző és Szociális Kiemelkedően Közhasznú Korlátolt Felelősségű Társaság* néven működik tovább.

³³⁷ A leírásban szereplő adatok és hivatalos megnevezések (pl. pályázati megnevezések) forrása minden esetben a Móra-Vital Nonprofit Közhasznú Kft. belső anyagai, amelyeket Dr. Pécsy Balázs vezető adott közre.

³³⁸ A társaság életében 2001-től napjainkig vezetői tisztséget betöltő személyek, illetve a pozícióban eltöltött időkeret: *Dr. Vághy Imre Richárd* 2001.10.01. - 2008.12.01.; *Malatinszki Jánosné dr.* 2009.01.01. - 2013.03.17.; *Bobár Gabriella* 2013.03.18. - 2016. 03.17.; *Demus Katalin* 2016.03.18. - 2017.11.30.; *Dr. Pécsy Balázs* 2017.12.01. napjától jelenleg is. A társaság Felügyelő Bizottságának elnöki tisztségét ellátó személyek: *Rozsnyainé Hódi Mária* 2001.10.01. - 2014.04.30.; *Dr. Bíró Mónika* 2014.05.01. napjától jelenleg is.

A szolgáltatási spektrum formálódása

A társaság feladatául Mórahalom és térsége lakosságának magas színvonalú és széles körű járóbeteg szakellátásának és fürdőgyógyászati ellátásának biztosítását, az ezt elősegítő tevékenységek folytatását, valamint a térségi lakosság életminőségének általános javítását célozta meg. Az eredeti tervek szerint, a "kis szakrendelő" ellátási területe az egész Homokháti Kistérséget lefedte volna, de a főbb tevékenységeket tekintve, az elsődleges területi érintettségek Mórahalom, Ásotthalom és Zákányszék településeire koncentráltak. Az intézmény megalakulásával és szakmai tevékenységeinek beindításával újabb helyben történő és térítés nélküli szakellátások igénybe vételére nyílt meg a lehetőség. Tevékenysége a korábban már – említett – működő szakellátások, valamint az újonnan kialakított (szülészet-nőgyógyászat, terhes tanácsadás, ortopédia, fül-orr-gégészet, szemészet, urológia, bőrgyógyászat) ellátások koordinálására, illetve a működésükhöz szükséges feltételek biztosítására egyaránt kiterjedt. Az újonnan induló szakrendelések finanszírozását az önkormányzat vállalta át, a szakorvosok illetményének kiegyenlítése pedig alapítványi forrásból valósult meg. 2002-ben a deszki Mellkasi Betegségek Szakkórházától feladatátvétel keretében a Móra-Vitál működtetésébe került a tüdőgyógyászati szakrendelés, illetve a tüdőgondozó is. Ezzel tovább szélesedett a társaságnak a megelőző és gyógyító ellátásban betöltött szerepe és súlya. 2002 ősze óta, Mórahalmon évente sor kerül a lakossági szűrőprogram megrendezésére, amely szolgáltatásról külön el kell mondani, hogy a térség települései között úttörő szerepet vállalva, elsőként a Móra-Vitál vezette be. A 2 hétig tartó szűrőprogram speciálisan a 60 év feletti lakosságot érintő betegségek diagnosztizálását tűzte ki célul, majd 2003-tól már a 18 év alatti korosztály részére is elérhetővé vált a szűrőprogramokon való részvétel. 2012-ben tovább szélesedett a társaság alapellátási feladatainak portfóliója, mivel a Gondozási Központtól ekkor vette át a védőnői szakszolgálatot. Mórahalmon 3 körzetre osztott a védőnői hálózat, amelynek a területi- és az iskolai védőnői feladatok ellátása is a részét képezi.

A Móra-Vitál szolgáltatási spektrumának³³⁹ centrumában elhelyezkedő járóbeteg szakellátás és fürdő gyógyászati tevékenységek milyenségének érzékletes tükröként álljanak itt a következő adatok: 2019-ben már 9 településre kiterjedően (Mórahalom, Ásotthalom, Zákányszék, Üllés, Pusztamérges, Ruzsa, Forráskút, Bordány, Öttömös), közel 26.000 főt érintett az intézmény által lefedett területi ellátás. A jelenlegi mutatók szerint, a Móra-Vitál járóbeteg szakellátásának keretein belül 32 szakorvos dolgozik részmunkaidőben, míg a szakdolgozói létszám 69 főben állapítható meg.

Pályázati és önkormányzati fejlesztések

Az önkormányzat 2002-ben pályázatot nyújtott be az újonnan kialakított szakrendelések OEP által történő befogadására. A befogadás ún. többlet kapacitásként megtörtént, ezáltal az Egészségügyi Alapból történő finanszírozás kereteinek megteremtődtek a feltételei. Két évvel később, 2004-ben további finanszírozási kapacitás bővítésére adott be pályázatot az

---

³³⁹ Társadalombiztosítás által támogatott gyógyászati szolgáltatások: Gyógyvizes gyógymedence és kádfürdő, iszappakolás, súlyfürdő, szénsavas fürdő, orvosi gyógymasszázs, víz alatti vízszugármasszázs és csoportos gyógytorna, illetve 18 éves kor alatti csoportos gyógyúszás is ebbe a kategóriába tartozik.

önkormányzat, amelynek eredményeként 2004. október 1-től bővítésre került a szemészet, bőrgyógyászat, fül-orr-gégészet, ultrahang-diagnosztika és a gyógytorna is. Így már hosszabb rendelési időben, több szakrendelést vehettek – s azóta is vehetnek – igénybe Mórahalom és a térség más településeinek lakosai. Ezen fejlesztések mellett, a laboratóriumi diagnosztika is jelentős átalakuláson ment keresztül, hiszen a korábbi szerény adottságokkal rendelkező vérévételi helyszín, napjainkra már korszerű laboratóriumi körülményekkel vértéződött fel.

A társaság műszerezettségének fejlesztése szintén önkormányzati támogatás, illetve pályázatok útján tudott megvalósulni. 2006 tavaszára elkészült a Dr. Rác Jenő egészségügyi miniszter által átadott *Szent Margit Egészségház*, amely egykoron a bölcsőde épületeként szolgált. A házi orvosok mellett a fogászati és védőnői ellátásoknak is szintért biztosított, és új ellátásként itt nyílt meg a *Szent Margit Patika* is. Mórahalmon ma két gyógyszertár működik, továbbá egy gyógynövénybolt is rendelkezésre áll. A 2007-es évben pedig, egy új gyógyászati szárny is átadásra került, ahol az intézmény a gyógyfürdőhöz kapcsolódó balneoterápiás és masszázs ellátásokat tudja biztosítani. Ez a beruházás egy új, pályázati úton megnyert forrásra építő betegnyilvántartási rendszer bevezetésével is párosult. Dr. Pécsy szerint, minden bizonnyal az egyik legjelentősebb fejlesztésként lehet hivatkozni a soron következő bővítésre, amelynek eredményeképpen megvalósulhatott a *Kistárségi Egészségügyi Központ* felépítése, amely Mórahalmon belül, a Szent László park 3. szám alatt, azaz közvetlenül a Mórahalmi Gyógyfürdő mellett található.³⁴⁰ További pályázati forrásból fejlesztésre került a képalkotó

³⁴⁰ A beruházás a DAOP-4.1.1/B-2008-0008. pályázati program keretében valósult meg.

diagnosztika, amely immáron modern digitális technológiával működik, a fejlesztések sorában megnevezendő, hogy korszerű orvosi műszerek is beszerzésre kerültek, ahogy egy egységes info-kommunikációs szolgáltatás bevezetése is megtörtént. Rövidesen pedig, egy újabb kapacitás bővítés történt a közfinanszírozott feladatellátás területén. Ez pedig azt jelentette, hogy az intézmény tevékenységi köre a következő alapszakmákkal egészülhetett ki: Sebészet, belgyógyászat, ill. csecsemő-gyerekgyógyászat, míg a fizioterápia és gyógytorna szakma, valamint az alapszakmához tartozó nőgyógyászati szakrendelés óraszám-bővítést kapott. A fejlesztések kiegészítéseként, más pályázati konstrukció adta lehetőségek következtében, a szolgáltatásbővítéshez plusz 5 fő munkahely teremtése is megvalósulhatott – összegezte a 2000-es évek első évtizedének fejlesztési eredményeit Dr. Pécsy Balázs.

A 2012. év fontos fejlesztése volt, hogy a „Magyarország-Románia Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007-2013” kezdeményezés égisze alatt beszerzésre tudott kerülni egy új, modern röntgenberendezés.³⁴¹ Majd nem sokkal később, 2014-ben már a Kistérségi Egészségügyi Központ II. emeletén ment végbe a következő fejlesztés, ahol is egy újabb DAOP pályázatból heti 10 szakorvosi órában mozgásszervi rehabilitációs tevékenységgel bővült az intézmény

járóbeteg-szakellátása.³⁴² Továbbá, korszerű körülmények közé került a fizioterápia is. Az új szakrendelés helyének kialakításával és az eszközbeszerzéssel járó költségek rendezését egyaránt biztosította a pályázat. A prevenció jegyében 2018. március 1. nappal egy EFOP-os pályázat³⁴³ keretében létrejött a *Mórahalmi Egészségfejlesztési Iroda* (a továbbiakban EFI), amely intézmény a járás települése in végzi fontos tevékenységeit. Feladatai a premier prevenció, a betegségmegelőzés, és az egészségmegőrzés. A Dr. Pipicz Márton által vezetett EFI-ben dolgozó szakemberek interdiszciplináris – azaz több tudományt átívelő – területen végzik a munkájukat, hiszen a hozzájuk forduló klienseknek mind a testi, mind a lelki egészségét figyelemmel kísérik. A minél akadálymentesebb prevenció s tevékenységek ellátása érdekében, az EFI széles körű együttműködést alakított ki a járás településeinek házi-orvosai-val, kiemelten a praxisközösségekkel (róluk lentebb olvashatunk), az önkormányzatokkal és természetesen az iskolákkal is. Továbbá, a 2019-es évtől kezdve egy másik EFOP-os pályázat³⁴⁴ keretében a

Egészségfejlesztési Iroda

³⁴¹ A programon belül a *HURO/0802/013_AF/02* azonosító számú pályázat biztosította a berendezés finanszírozásának anyagi hátterét.

³⁴² *DAOP 4.1.2./B-11-2011-0001* kódszámú pályázat.

³⁴³ *EFOP-1.8.19-17-2017-0009* kódszámú pályázat.

³⁴⁴ *EFOP-2.2.19.-17-2017-00089* kódszámú pályázat.

Móra-Vitál Kft. műszerparkjának minőségi cseréje is elindult. Ennek köszönhetően mintegy 81 új gép-műszer került beszerzésre, ezzel is gyorsabbá, biztonságosabbá és költséghatékonyá téve a rendelések szakszerű működtetését.

A praxisközösségi rendszer rövid ismertetést igényel: A praxisközösség egy igen friss keletkezésű kezdeményezés, amelynek központi gondolata az alapellátás és a népegészségügyi körülmények prevenció s szellemű paradigma vagy modellváltása köré szerveződik. Egyszerűbben megfogalmazva ez azt jelenti, hogy a praxisközösségek arra törekednek, hogy az emberekben tudatosítsák a megelőzés fontosságát, amelyet számos programmal, szűréssel, sportrendezvényekhez történő csatlakozással egyetemben próbálnak hirdetni. Térségbeli vonatkozásban, Mórahalom, Zákányszék és Ruzsa mintegy 12 ezer fős összlakosságát igyekeznek az *A-Praxisközösség* néven elindult formáció átfogni, amelyben 2 vegyes, 5 felnőtt és 1 gyermekellátó házi orvos, továbbá 2 gyógytornász és 1-1 pszichológus, dietetikus igyekeznek szó szerint új alapokra helyezni az ember és az egészségtudatos életvitel kapcsolatát. Ezáltal olyan többlétszolgáltatások jelentek meg az alapellátás keretei között, amelyek (pl. mentálhigiénias gondozás, dietetika) a korábbiakban nem képezték a részét. Az előbbieken jelzésre került, hogy a praxisközösség az egészség megóvásában oly fontos sportolás fontosságát is igyekeznek élő példával tudatosítani. Így például az *V. Dél-alföldi Rotary Jótékonyági Futónap* egyik szervezője volt az A-Praxisközösség. Az esemény alkalmából megszólalt Dr. Mester Lajos szakmai vezető is, aki külön kiemelte, hogy a tudatos életvitel milyen nagy súllyal bír például a daganatos betegségek, a szív és érrendszeri betegségek, az elhízás vagy a tüdőbetegségek megelőzésében, esetleges kialakulásuk korai felfedezésében.³⁴⁵

Edukációs szerepvállalás

A Móra-Vitál Kft. kiemelt figyelmet fordít arra, hogy a gyakorlati oktatásból is kivegye a részét. Eme vállalás első állomásaként a Móra Ferenc ÁMK képzéseivel kapcsolódott be az

Az újjáélesztés szakszerű mozdulatainak tanítása.

szegedi Kossuth Zsuzsanna Szakgimnázium és Szakképző Iskolával indult el az együttműködés. Ennek keretei között az érintett diákok foglalkoztatása egy tanulói szerződés megkötése után lépett életbe, s először csak a gyógymasször képzésben résztvevőket érintette, majd a 2018-s évtől már a fizioterápiás-asszisztens képzésben tanulók számára is gyakorlati helyé vált a Móra-Vitál Kft. A 2019-es év során tovább bővült a repertoár, hiszen ekkora már egy együttműködési megállapodás keretében nem csak összefüggő nyári, hanem évközi gyakorlat szervezésének is megteremtődtek a feltételei. Jelenleg pedig, az alábbi intézményekkel áll aktív

³⁴⁵ Forrás: *V. Dél-alföldi Rotary Jótékonyági Futónap Mórahalmon*. Móra-Net Televízió hivatalos youtube csatornája, 2018.11.19. Online: <https://www.youtube.com/watch?v=92M-rVRdqyI>

kapcsolatban a társaság: SZTE Kossuth Zsuzsanna Szakgimnázium és Szakközépiskola, Szegedi SZC Gábor Dénes Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája, Szegedi SZC Tóth János Szakképző Iskolája (Mórahalom) valamint az SZTE Egészségtudományi és Szociális Képzési Karán működő gyógytornász szakkal is. Az oktatási programok vonatkozásában elmondható, hogy 2015 és 2019 között tanulói szerződéssel mintegy 165 diák, míg együttműködés alapján összesen 484 diák gyakorlatozását biztosíthatta a társaság.

Tervek és koncepciók a közeljövő fejlesztéseit illetően

A jövőbeli fejlesztési tervek vonatkozásában, ki kell térnünk arra az új épületszárny megépítésének koncepciójára, amelynek a tervezési folyamatát a Mórahalom Városi Önkormányzat, mint fenntartó már meg is kezdte. A koncepció szerint, két Hammam kezelő kialakításával fog tudni bővülni a Mozgás-rehabilitációs Központ. Ennek következtében pedig egy olyan egyedülálló szolgáltatás jön létre, amely az egész dél-alföldi régióban novum lesz. Ráadásul új masszázsszobák kialakítása is a tervek között szerepel, ezen felül egy nagy gyógytorna terem létrehozása is részét képezi az új épületrész kialakításának. A tervezési folyamat már megkezdődött, de a tervek megvalósításához szükséges források egyelőre – eme sorok írásáig bezáróan – nem biztosítottak.

A társadalom támasza: A teljes szociális ellátórendszer története

Egy település mindennapi életében és fenntarthatóságában roppant nagy felelősség hárul a szociális ellátórendszerre, amelynek számos tartóoszlopon álló, magas színvonalú működésére és működtetésére külön figyelmet szentel Mórahalom városa. Jóna Adrienn területileg illetékes tagintézmény-vezető jóvoltából teljes körű betekintést tudunk nyerni a város szociális ellátórendszerének összetettségébe. A leírás elválaszthatatlan részét képezi az egyes intézmények (még ha olykor nagy lépésekben is haladó) történeti áttekintése, a szakfeladatok kialakulásának részletezése, illetve az idők folyamán bekövetkező fontosabb változások górcső alá vétele. Továbbá, jelen összefoglaló nem csak Mórahalom város szociális ellátórendszerét öleli fel, hanem rávilágít a 2009. 01. 01-én létrejött *Homokháti Szociális Központ* által, kistérségi szinten ellátott szakfeladatokra is.³⁴⁶

Mórahalmi Tagintézmény és a Tanyai Idősek Klubja

Jelenleg Mórahalom településen a Homokháti Szociális Központ Mórahalmi Tagintézménye, valamint a Tanyai Idősek Klubja telephely együttesen biztosítja a város lakossága számára a magas színvonalú szociális alapszolgáltatásokat.³⁴⁷ Ez azért is különösen fontos, mivel napjainkban az állandósult rohanó életvitel okán nem minden család tudja az idős szülők, nagyszülők ellátását biztosítani. *„Ehhez nyújt segítséget intézményünk. Városunkban az egyik legfontosabb cél az, hogy az időskorúak jóléte szempontjából a személyre szabott*

---

³⁴⁶ Az írás létrejöttéhez nagymértékben hozzájárultak: Csótiné Ördög Edit, Dr. Bíró Mónika, Szöginé Domokos Mária, Rozsnyainé Hódi Mária, Dr. Fábri Károlyné, Gögh Edit, Somogyiné Farsang Szilvia, Halász Bettina Éva, Jakabos Boglárka, Rácz Józsefné, Dunainé Szűcs Katalin.

³⁴⁷ A témakörben fogant leírások személyes interjúk által jöttek létre, amelyeket Jóna Adrienn készített a következők szerint: Szöginé Domokos Máriával, 2019.08.01-én és 16-án, illetve 09.23-án. Dr. Fábri Károlynéval, 2019.08.14-én és 09.11-én, illetve Rozsnyainé Hódi Máriával 2019.09.11-én és 23-án beszélgetett a tagintézmény-vezető.

szolgáltatások széles köre álljon rendelkezésre, azok igazodjanak az ellátottak szükségleteihez.”
– nyitotta meg gondolatait Jósa Adrienn tagintézmény-vezető.

Az indulás évei

A már az 1980-as években megindult helyi idősgondozás fontos állomása kötődik 1989 augusztusához, mivel ekkor ünnepélyes keretek között került átadásra a Gondozási Központ számára célirányosan létrehozott épület. Ebben az időszakban a Központot Szöginé Domokos Mária vezette, aki egyben a frissen létrehozott idősek klubjának működését is felügyelte. A Központ számára egyértelmű célként fogalmazódott meg, hogy a szociális ellátások minden rászoruló személy számára elérhetőek legyenek, illetve, hogy a segítség úgy igazodjon az egyéni igényekhez, hogy közben a családi gondoskodással kapcsolatos érzelmi aspektusokat is pótolni tudja. Ezen célokat kiegészítve került megalapításra az idősek klubja. Kezdetben a klub 20 fővel – közöttük egy klubvezető – illetve, egy hozzájuk rendelt gondozóval alakult meg. Az első klubvezető Bodó Zoltánné volt, míg a gondozónői teendőket Szűcs Gáborné, majd Börcsök Gyuláné látta el.

A haladás útján: A PHARE programok, idősgondozás, család és gyermekjóléti szolgálatok

A város életében napjainkig hatóan nagy jelentőségű változás indult el a '90-es évek közepén: Ennek a folyamatnak a kezdő állomása az az 1994-es választási év volt, amikor is a város lakossága Nógrádi Zoltán urat választotta meg polgármesterének. A kinevezését követően a település vezetése az intézményvezetőkkel karöltve sikeresen nyújtott be egy pályázatot, amelynek eredményeképpen a Gondozási Központ fejlesztését az úgynevezett PHARE Program³⁴⁸ keretében lehetett megkezdeni. Ez a fejlesztési koncepció több állomás mentén hozott előre lépést az intézmény által nyújtott szolgáltatások vonatkozásában, ennél fogva a következő sorokban érdemes összefoglalni a legfontosabb lépcsőfokokat.

'90-es évek közepe, karácsonyi ünnepség a klubban.

Rögtön a következő évben, 1995 őszén a *Népjóléti Minisztérium* által irányított PHARE pályázati programban való részvétel lehetővé tette a tanyai időskorú lakosság teljes körű, komplex szociális ellátását.³⁴⁹ Az idősgondozáshoz kapcsolódva a *Szolgáltató Ház* rendezvényeknek adott otthont, illetve a tanyai lakosság klubjaként is üzemelt. Mind ezek mellett, ezen a helyszínen lehetőség nyílt a tisztálkodásra, mosásra, vasalásra, illetve átmeneti szállásként is funkcionált a krízishelyzetben lévő külterületi lakosok számára. Továbbá,

az idősgondozás részét képezve számos olyan program és szolgáltatás is megvalósításra került,

³⁴⁸ A PHARE program egy európai uniós területfejlesztési politika, amelynek a lényege abban öltött testet, hogy a közép-kelet-európai országok – így hazánk – fejlődését elő tudja segíteni.

³⁴⁹ Az ellátás Mórahalom IV., V., VI., VII. közzeteire terjedt ki.

amelyek egyaránt hozzá járultak az idősök jó közérzetének kialakulásához és szinten tartásához (így például: gyógytorna, fodrászat, pedikűr, szabás-varrás, használtruha akció, olcsó árucikkek). A következő években³⁵⁰ a PHARE pályázat az egészségügyi, szociális, mentális szolgáltatások és a szűrővizsgálatok belterületi és a tanyai lakossághoz való eljuttatását célozta meg. A szolgáltatások a következő területekre vonatkoztak: ápolás, szakápolás, szűrések, tanfolyamok, életmód tanácsadás, gyógytorna és mentális gondozás.

Továbbá, a program keretei között megteremtődtek a feltételei annak is, hogy az idősgondozásban részesülő érintettek számát bővíteni lehessen, ennek hatására több mint 70 fővel gyarapodott a gondozásban részesülő tanyai idősök létszáma. Ez pedig azt jelenti, hogy összességében elmondható, hogy a Gondozási Központ által ellátott személyek száma ekkor már meghaladta a 100 főt. A nagyobb létszám pedig még több szakértő kolléga állományba történő helyezését igényelte, amelynek során diplomás szociális munkások és szociális szakgondozók felvétele is megindult. Az egyre inkább kiterjedő feladatok mennyisége és az érintett személyek növekedő létszáma pedig egy adminisztratív területen dolgozó munkatárs felvételét tette indokolttá.³⁵¹

Anyák napi rendezvény a klubban (2012). A virágokat Csányi László alpolgármester adja át.

A PHARE program során következő fontos állomásai között szerepelt a széksósi iskola felújítása, ami azért is meghatározó, mivel itt kapott helyet egy tanyai klubhelység, s nem utolsósorán 3 fő részére átmeneti szálláshelyként is funkcionált. A szakmai programok kínálata is bővült, aminek hatására a tanyai idős emberek részére heti rendszerességgel kerültek megrendezésre különféle klub foglalkozások. Ezek soraiban olyan élményalapú eseményekre kell gondolni, mint például táncmulatságok, műsoros és beszélgető (tea)délutánok, sütés-főzés. Érdemes még megjegyezni, hogy az idősök programjainak támogatása céljából, 1996-ban a Sarki vendéglőben egy olyan jótékonysági bál megszervezésére került sor, amely a lakosság körében, napjainkig is hatóan nagy sikert aratott. Továbbá, a növekvő létszám és szolgáltatások problémamentes koordinálásához járult hozzá, hogy egy átalakított, adományként kapott mentőautó is a központ rendelkezésére lett bocsátva. A gépkocsi segítségével az intézmény által nyújtott szolgáltatásokat tovább lehetett bővíteni.³⁵² Ráadásul, 1996-ban nagy átszervezés történt, s innentől – pontosabban a nevezet év őszétől – a Gondozási Központ szolgáltatásai

³⁵⁰ Konkrétabban: 1996.09.01-1997.02.28.

³⁵¹ Név szerint: *Saja István* volt a projekt vezetője, *Nagy Mariann* szociális munkásként, *Papp Szabolcs* szakápolóként dolgozott, míg *Szaniszló Mihályné* gondozóként, *Istók Istvánné* pedig az adminisztrációért felelt.

³⁵² Ekkortól vált elérhetővé a bevásárlás, ételkiszállítás, gázpalack- és takarmányszállítás, személyszállítás orvoshoz és hasonló szolgáltatások.

egészségügyi-orvosi szakfeladatokkal bővültek, amelyekért az intézmény keretein belül létrehozott PHARE Szolgáltató Központ felelt.³⁵³

A fejlesztések a következő években is töretlenül haladtak előre. 1997 és 1998 között a *Soros Alapítvány* nyertes pályázata által két gondozónő foglalkoztatásával ügyeleti szolgálat kezdhette meg a működését, amelynek köszönhetően ünnepnapokon és hétvégeken is biztosítottá váltak a szociális ellátások. Ráadásul, 1997-ben indult el az első tanyagondnoki szolgálat, amelynek munkáját nagyban elősegítette, hogy egy sikeres pályázat kapcsán beszerzésre került az első falugondnoki gépjármű is. A szolgálat a II. és III. körzetben élők – mintegy 530 fő – helyzetét könnyítette meg. A tanyagondnoki szolgáltatás célja, hogy a külterületi helyszínek lakóinak életkörülményeit segítse azáltal, hogy az alapvető szükségletekhez, a közszolgáltatásokhoz és az alapellátásokhoz való hozzáférésben támogatást nyújtson. Ennek a kezdeményezésnek a tovább fejlesztett változata az 1999-ben bevezetett tanyafelelősi/tanyagondnoki modell program, amely célirányosan a település peremterületein, hátrányos helyzetben élő idősök támogatása érdekében született meg. A „homokháti kísérleti modell” néven ismertté vált terv értelmében, olyan tanyafelelősök kezdték meg a működésüket, akik napi kapcsolatot tartottak fent a környezetükben élőkkel.³⁵⁴ Ugyanakkor, az egyre inkább bővülő egészségügyi és szociális szolgáltatások összetettsége indokolta ezekben a szolgáltatásoknak a szétválasztását, s ennek apropóján került (2001-ben) megalapításra a *Móra-Vital Kft.* Az új intézmény elsődleges hatáskörébe a járóbeteg ellátással kapcsolatos szakrendelések helyeződtek. Továbbá, az idősgondozásban fontos előre lépésnek tekinthető, hogy az új évezred elején Mórahalom irányításával megjelent a Homokhátság térségében az a jelzőrendszeres modellprogram, amelynek készülékállománya napjainkig tartóan folyamatos bővítés és fejlesztés alatt áll.³⁵⁵

A rászoruló idősökre irányuló fokozott figyelem mellett, a szociális ellátórendszer kezdetektől fogva hasonló aktivitással viseltet az érintett családok és gyermekek irányába is. Ennek vonatkozásában 1997 őszén családsegítő, majd 2001 késő tavaszán gyermekjóléti szolgálat kezdte meg működését a Községi Házban. Továbbá, a pszichológiai és mentális szükségletek terén a Támogató Szolgálat 2004 januárjában, illetve a közösségi pszichiátriai ellátás intézménye a következő év elejétől nyitotta meg kapuit. Ezen szolgálatok által érintett családok jelentős része szintén peremterületeken élt, ezt bizonyítja, hogy a családon belüli erőszak, az öngyilkossági kísérlet és a befejezett öngyilkosság megjelenése kb. 60%-a külterületi családokhoz volt köthető. A mobilizáció érdekében, 2005-ben a homokháti tanyákon élő embereket támogató tanyasegítők 50 kismotort vehettek át, ebből 10 motor szolgálta Mórahalom lakosait. Még ebben az évben a gyermekjóléti szolgálat családgondozója közreműködésével pedig egy mentálhigiénés program keretében a tanyai gyerekek

---

³⁵³ Így például megjelent a munkahelyi étkeztetés, a bölcsődei ellátás, a védőnői szolgálat, az anya- gyermek- és csecsemővédelem, a fogorvosi ellátás, az orvosi ügyelet szervezése, a fizioterápia, a labor, az otthoni szakápolás, a gyógytorna, a pszichiátria és nem utolsósorban a reumatológia is.

³⁵⁴ A tanyai világ felzárkóztatása érdekében a következő kezdeményezésekről is szólni kell: 1998-ban megalakult a Tanyai Képviselettestület, a következő évben pedig egy tematikus lap, a Tanyai Újság is megjelent, míg 2000-ben tanyagondnoki konferencia került megrendezésre.

³⁵⁵ 2000-ben 15 db jelzőkészülék állt szolgálatba, a következő évben további 3 db. 2006-ban a *Biztonságos Magyarországért Közalapítvány* egyik pályázatának köszönhetően 690.000 forintnyi értékben történt jelzőkészülék csere és modernizáció.

részvételével „tanyai értékek” címmel videofelvétel készült, mely bemutatásra került a helyi kábeltévé műsorában.

Egyéb fejlesztések

A Gondozási Központ³⁵⁶ akadálymentesítése 2007-ben pályázati forrásból, mintegy 6.5 millió forint felhasználásával valósult meg. 2009 év elején a szociális alapszolgáltatások strukturális átalakításon estek át, amelynek értelmében összevonásra kerültek. Innentől az

A Gondozási Központ épülete a kétezres évek elején.

intézmény fenntartója a Csótiné Ördög Edit által irányított *Homokháti Kistérség Többcélú Társulása Integrált Szociális és Gyermekjóléti Központ*. Ennek az integrációnak köszönhetően a szakmai hatékonyság nagymértékben nőtt, miközben a szervezet Mórahalmi Tagintézménye változatlan ellátási formákkal és szolgáltatásokkal működik. Sőt, az egyre növekvő ellátotti létszám és a társadalmi előregedés okozta kihívások szükségessé tették, hogy 2013 novemberében egy új intézmény is megnyissa kapuit a város külterületén.³⁵⁷

Ellátási formák a Tagintézményben és a Tanyai Idősek Klubjában

Az intézmény 4 félé, részben különböző típusú ellátási opcióval áll a rászorulóknak rendelkezésére, amelyek a következők lennének: nappali, jelzőrendszerrel vagy anélkül igényelhető házi ellátás, továbbá étkeztetés és népkonyhai ellátás. A következő sorokban ezekkel az ellátási verziókkal ismerkedhetünk meg.

A tagintézmény- vezető, Jósa Adrienn³⁵⁸ közlése értelmében: *„Intézményünk az idősek nappali ellátását azon időskorú-, vagy egészségi állapotuk miatt mentális és szociális támogatást igénylő személyek számára biztosítja, akik otthonukban élnek, de társaságra,*

A Gondozási Központ épülete 2019-ben.

³⁵⁶ A Gondozási Központ vezetői feladatait ellátó személyek: Szöginé Domokos Mária, Bodó Zoltánné, Kása Gabriella, Szekeres Mária, Gerda Klára, Boldog Krisztina, Dr. Fábricz Károlyné, Pintéerné Farkas Ágnes, Czékus Ella, Jósa Adrienn.

³⁵⁷ Pontos helyszín: Szent János-térség, Mórakomb körút 40. szám.

³⁵⁸ Személyi állomány: Szociális munkatárs Jósa Adrienn, terápiás munkatárs Vörös Szilárd, Klubgondozó Hódi-Csúcs Ildikó, Szücs Gáborné és Volford Angelika.

közösségre, hasznos időtöltésre vágnak, testi és szellemi aktivitásuk megőrzését fontosnak tartják.” A nappali ellátás célja tehát nem más, mint hogy szerepet vállaljon az azt igénybe vevő személyek szociális, mentális és érzelmi helyzetének javításában, és az egészségük megőrzésében. Hiszen az ellátás által nyújtott szolgáltatások (legalább részben) képesek pótolni a hiányzó családi gondoskodást, enyhíteni tudják a magány és az egyedüllét okozta negatív érzést, illetve az alapvető higiéniai szükségletek kielégítésére is lehetőséget biztosít.³⁵⁹ Ráadásul, az ellátottak részére a napi programok mellett rendszeresen szerveznek kisebb kirándulásokat, üzemlátogatásokat, illetve a helyi kiállítások felkeresése is elválaszthatatlan részét képezi a kulturális kikapcsolódásnak.

A házi segítségnyújtás – miként a megnevezés is jelzi – a rászoruló személy szükségleteinek megfelelően, az önálló életvitelének fenntartását segítve az érintett lakásán vagy lakókörnyezetében történik. Ez az ellátási forma gondoskodik azokról az idős, pszichiátriai, valamint szenvedélybeteg személyekről, akik állapotukból adódóan önálló életvitellel kapcsolatos feladataik ellátásában segítséget igényelnek, de egyébként önmaguk ellátására képesek. Ezen ellátás céljait illetően Jóna Adrienn a következőket nyilatkozta: *„Célunk, hogy az idős ember mindaddig a saját, megszokott környezetében éljen, autonómiája teljes körű megtartása mellett, amíg a gondozási szükségletének mértéke ezt lehetővé teszi.”* A gondozási szükséglet feltérképezése kulcsfontosságú, mivel a vonatkozó vizsgálat eredményének függvényében nyújtható a szolgáltatás. Ugyanis a vizsgálat megállapítja, hogy az ellátást igénylő esetben szociális segítség vagy személyi gondozás az indokoltabb, valamint a napi gondozási szükséglet mértékét is körvonalazza. Akár az előbbi, akár az utóbbi opció is lép életbe, az általánosságban megjegyezhető, hogy bizonyos feltételeknek meg kell felelni. Így például a szociális segítség esetében vállalni kell a lakókörnyezeti higiénia fenntartásában történő közreműködést, vagy a háztartási tevékenységben való részvállalást. Míg a személyi gondozás vonatkozásában természetesen el kell végezni a gondozási-ápolási feladatokat, avagy például a szociális segítség tárgyához kapcsolódó egyéb feladatokat is.³⁶⁰

A soron következő támogatási forma, a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás. Ezt olyan 65 év feletti rászorulóknak vehetik igénybe, akik a saját otthonukban élnek, viszont (1.) egészségügyi vagy szociális helyzetüknél fogva kiszolgáltatottak, (2.) valamilyen fogyatékkal élnek, avagy (3.) pszichiátriai kezelésben részesülnek. Az ellátás célzata, hogy egészségben és biztonságban továbbra is az otthonukban élhessenek ezek az idős, s beteg emberek, akik segítség nélkül minden bizonnyal kórházi, vagy bentlakásos intézményi ellátás igénybevételére kényszerülnének. A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás keretein belül, az ügyeletes gondozónak segélyhívás esetén, minél rövidebb idő alatt ki kell érkeznie a helyszínre. Ezt követően a jelzés okául szolgáló probléma megoldása érdekében mindent meg kell tennie, értve ez alatt a megfelelő egészségügyi vagy szociális ellátás biztosítását.³⁶¹

Az étkeztetés területéhez érve az ellátási formák negyedik nagy egysége is górcső alá kerül. Először az általánosságban értett étkeztetés, majd a népkonyhai lehetőség kerül bemutatásra. Az étkeztetés szolgáltatásából azok a szociálisan rászoruló személyek

---

³⁵⁹ A nappali ellátás szolgáltatási elemei: tanácsadás, készségfejlesztés, háztartási vagy háztartást pótló segítségnyújtás, esetkezelés, felügyelet, gondozás és közösségi fejlesztés.

³⁶⁰ Gondozók: Horváth Károlyné, Somogyi - Pintér Kármén, Dobó Lászlóné, Turcsikné Gárdián Gabriella.

³⁶¹ A feladatot ügyeleti rendszerben ellátó személyek: Czetter Imre - Katona Tamás, Bozóki Imréné - Szögi Antal.

részesülhetnek, akik valamilyen hátrányos helyzetben élnek. A rászoruló kategóriájába olyan emberek tartóznak, akik az étkeztetést önmaguk, illetve eltartottjaik részére tartósan vagy átmeneti jelleggel (koruk, egészségi állapotuk, fogyatékoságuk, pszichiátriai betegségük, vagy szenvedélybetegségük okán) nem képesek megoldani. A támogatott étkeztetés keretében a rászorulók számára a legalább napi egyszeri meleg étkezést kell tudni biztosítani. Megemlítendő, hogy az étkeztetés keretén belül, orvosi javaslat alapján lehetőség van diétás étkeztetés igénybevételére is. Mórahalom közigazgatási területén az étkeztetést két főzőkonyháról biztosítja a város. A normál étkezést a Zákányszéki Főzőkonyháról, míg a diétás étkezést a Napsugár Idősek Otthona Mórahalmi Főzőkonyháról. Az ellátás igénybevételének módjai szerint lehet helyben fogyasztani, elvitelre kérni, avagy szükség esetén lakásra történő kiszállítás opciója is biztosított. A lakásra történő kiszállítást a város önkormányzata által fenntartott Tanyagondnoki Szolgálat végzi.

A városban 2019 márciusától nyílt lehetőség népkonyhán történő étkeztetés igénybevételére, amely szolgáltatás az alapellátás keretein belül térítésmentes. A népkonyha szolgáltatás keretén belül nyújtott étkeztetés azoknak a szociálisan rászoruló helyi személyeknek biztosít térítésmentesen, alkalmi jelleggel, helyben történő fogyasztással napi egyszeri, egy tál meleg ételt, akik más étkeztetési formát nem vesznek igénybe. A népkonyha célja az ellátottak szociális helyzetének javítása a kornak, állapotnak megfelelő egészséges és rendszeres táplálkozással. A szolgáltatás kapacitása az igényeknek megfelelően változó, az ellátási területen az igények koordinálása a tagintézmény-vezető feladata. A vonatkozó szakfeladatok ellátását Molnár Sára végzi.

Az intézmény fennállásának harmincadik évfordulóján (2019).

Tanyagondnoki Szolgálat

*Hídépítés a kül- és a belterület lakói között*³⁶²

A tanyagondnoki szolgálathoz kötődő „homokháti kísérleti modell” részeként anno 6 tanyafelelős³⁶³ kezdte meg működését, akik napi kapcsolatot tartottak fenn a kerületükben, közvetlen környezetükben élőkkel és folyamatos információáramlást biztosítottak a szolgáltató-ellátó rendszerrel, a helyi intézményekkel és szervezetekkel kapcsolatban. A helyi körülmények autentikus ismeretének érdekében, a tanyafelelős pozícióját minden esetben külterületi lakos töltötte be. Nógrádi Zoltán polgármester úr szakmailag megalapozott kezdeményezésére a falugondnoki elnevezést a tanyai lét sajátosságához igazították, így a szolgáltatás a tanyagondnoki szolgálat elnevezést vette fel. Értékes munkájuk elismeréseként, a tanyafelelősök tiszteletdíjban részesültek.

A hálózat kiépülése és tevékenységi köre

A városban jelenleg 4, egymás munkáját segítő tanyagondnoki³⁶⁴ egységet működtet a képviselőtestület, amely szolgáltatásról általánosságban elmondható, hogy valamennyi eleme térítésmentes, így például a szociális étkeztetés, a jelzőrendszeres idősgondozás vagy a házi segítségnyújtás is.³⁶⁵ Ezen szolgáltatás beindítását Mórahalom sajátos településszerkezete hívta életre, hiszen „Homokország” fővárosa szórt tanyás peremterületekkel rendelkezik, amely részeken többségében idős emberek élnek. Az érintett területeken élő helyiekhez az egyszemélyes szociális szolgáltatóként leírható tanyagondnok gépjárművel jut el. Elsődleges feladata a külterületen élő idős emberek életviteléhez szükséges fizikai ellátás, ehhez kapcsolódóan az egészségügyi, illetve szellemi jellegű gondozás biztosítása. Részletesebben megfogalmazva, a szolgáltatás célja elsősorban a külterületi lakott helyszínek intézményhiányából eredő hátrányainak enyhítése, így például a közlekedési nehézségekből fakadó nehézségek leküzdése. Ennek keretei között, a Mórahalmi Tagintézmény nappali ellátásában részesülő időseket beszállítják az idősek klubjába, helyi és térségi rendezvényekre, közeli programokra, kirándulásokra viszik a szolgáltatást igénylőket, gondozottakat. A tanyagondnokság elnevezés hűen érzékelteti a szolgáltatás emberi, szociálisan érzékeny küldetését, amely tudatosan igyekszik folyamatos kapcsolatot fenntartani és ápolni az idősekkel, mivel így az elmagányosodás ellen képesek fellépni, és a hasonlóan jelentős biztonságérzet növelését is el tudják érni.

---

³⁶² Maga a tanyagondnoki szolgáltatás a falugondnoki hálózatfejlesztés kísérleti programján belül körvonalazódott, a *Kistérségi Iroda* és a mórahalmi önkormányzat közös munkájaként. Kemény Bertalan, a *Falufelújítási Társaság* vezetője és Szanyi Éva a *Népjóléti Minisztérium* munkatársa szakmai közreműködőként vettek részt. Az együttműködés eredményeként került beépítésre a szociális törvénybe a tanyagondnoki szolgálat, mint ellátási forma.

³⁶³ Név és körzet szerint: *Németh Dezsőné* (IV. körzet), *Szabó Istvánné* (VI. körzet), *Vőneki Róbert* (II. körzet), *Hódi Imréné* (II. körzet), *Pintér Lajosné* (VII. körzet), *Zolnai Józsefné* (II. körzet).

³⁶⁴ A tanyagondnoki szolgálat szervezetileg az önkormányzathoz, szakmai munkavégzés szempontjából pedig a *Homokháti Kistérség Többcélú Társulása Integrált Szociális és Gyermejjóléti Központ Mórahalmi Tagintézményéhez* tartozik. Jelenleg szolgálatban lévő tanyagondnokok: Farkas Ildikó (1. szolg.), Szögi Antal (2. szolg.), Katona Tamás (3. szolg.) és Czetter Imre (4. szolg.)

³⁶⁵ Sorrendben: 1. számú: Mórahalom III. és VI. körzetében, 2. számú: a II. körzetben, 3. számú: IV. körzetben, illetve a 4. számú a város V. és VII. körzetében.

Továbbá, az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása – például védőnők, családsegítők családokhoz történő szállítása – nem utolsó sorban az egyéni, illetve közösségi szintű szükségletek megvalósulásának segítését is biztosítják. Rendszeres az ősztől tavaszig tartó terminusban a külterületen élő óvodás és kisiskolás gyermekeket érintő diákszállítás is. Egy-egy időszakban kb. 25 főt érint ez a szolgáltatás. Nem utolsó sorban, a munkatársak részt vesznek a települést, térséget érintő felmérésekben, kutatásokban, dokumentációk elkészítésében, tájékoztatásokban. Feladatokat vállalnak karitatív és segélyprogramokban, ajándékcsomagok, karácsonyi csomagok szétosztásában.

Az első tanyagondnoki szolgálat – a II. és a III. körzetben, közel 530 főt érintve – 1997-ben indult el.³⁶⁶ A szolgáltatás úttörő formálója Papp József volt, aki a tanyagondnokság főbb irányelveinek a megteremtésében elvülhetetlen feladatot vállalt magára. A második szolgálat 1999-től³⁶⁷ áll a rászorulóknak rendelkezésére, majd a következő évben további bővítésen esett át a tanyagondnokság intézménye, így már a VI. és a VII. kerületekben – kb. 520 fő lefedésével – vált elérhetővé a szolgáltatás. S mivel Mórahalom nagy kiterjedésű, szórt tanyás jellegéből adódóan egyre nagyobb igény mutatkozott a tanyagondnoki szolgálat további fejlesztésére, a település vezetőinek köszönhetően 2003-ban újabb bővítésre nyílt lehetőség. Ekkor a harmadik tanyagondnoki szolgálat is elindult – a település IV. és V. kerületeiben. A jelzett területekben élők száma kb. 550 fő. 2006-tól pedig a teljes körű ellátás érdekében beindult a negyedik tanyagondnoki szolgálat.

Összességében elmondható, hogy a tanyagondnoki szolgálat munkatársai összekötő kapocsként működnek a tanyákon élő emberek és a város, a városi közösség között. Feladatuk elérhetővé tenni a külterületen élők számára azokat a szolgáltatásokat, szociális és egészségügyi ellátásokat, a közösségi élet lehetőségeit melyek a belterületen élők számára könnyebben elérhetőek. Tevékenységeik nem merülnek ki az idősök gondozásában, hiszen a tanyai lakosság teljes keresztmetszetét igyekeznek segíteni.³⁶⁸

A tanyagondnoki hálózat húszéves fennállásának ünnepén (2017).

³⁶⁶ Az elmúlt, közel 2 évtized alatt tanyagondnoki tevékenységet ellátó személyek névsora: *Papp József, Csonka Lajos, Baloghné Hegedűs Edit, Szögi Antal, Farkas Ildikó, Bozóki Imre, Czetler Imre és Katona Tamás.*

³⁶⁷ Egy, a *Szociális és Családügyi Minisztérium* által meghirdetett tanyagondnoki körzet bővítésére szóló pályázat részeként valósult meg.

³⁶⁸ A tanyagondnoki szolgálat szakmai vezetését ellátó személyek: *Kása Gabriella, Szekeres Mária, Gerda Klára, Boldog Krisztina, Dr. Fábri Károlyné, Pintérné Farkas Ágnes, Czékus Ella és Jóna Adrienn.*

Mórahalmi Idősek Otthona

A mai idők otthonaként működő intézmény jogelődje már az 1970-es évek végén megszületett, majd a '80-as évek elejétől szakmódszertani feladatok kidolgozásával fejlődött tovább.³⁶⁹ A '90-es évek derekán, 1994-1997 között Katona Julianna töltötte be az igazgatói pozíciót, akit a bő egy évtizedes szolgálati idővel (1997-2007) rendelkező Szöginé Domokos Mária követett. A munkahelyi kollektívában Bodó Zoltánné látta el főnövéri feladatokat, a gazdasági ágazat vezetésért pedig Árva Béláné felelt. Ebben az időszakban alakult meg egy mentálhigiénés csoport, amelynek irányítását Török Mónika látta el. Mellette 1 fő diplomás szociális munkás és 2 fő szakképzett munkatárs dolgozott.

Szöginé időszakában sokrétű fejlesztés ment keresztül az intézmény. Többek között új irodák, lakó- és nővérszobák, foglalkoztatók és társalgók kerültek kialakításra, számos területen strukturális fejlesztés zajlott le, így például kiépült a belső jelzőrendszer, de külső akadálymentesítés, parkosítás, homlokzatszere, továbbá eszközbeszerzések és bútorszerekek, mellékhelyiségek felújítása egyaránt sorra kerültek. Ezen fejlesztések is hozzájárultak ahhoz, hogy az Idők Otthona munkatársai olyan szakmai programot és éves munkatervet dolgozhassanak ki, amely magas színvonalú, egyéni szükségletekhez igazodó, korszerű egészségügyi, fizikai, pszichés gondozást nyújtott az ellátottak számára, valamint hasznos és célszerű tevékenységet biztosított a foglalkoztatásukhoz. A tevékenységek professzionális kivitelezéséhez az is hozzájárult, hogy a társintézményekkel nagyon jó szakmai kapcsolatot épített ki az otthon vezetősége, és ennek részeként a megyehatáron túli intézményekkel gyakori látogatások, tapasztalatcsere valósultak meg.

Idők napja rendezvény. Az első sorban, balról második személy Nográdi Zoltán polgármester.

Szervezeti átalakítás és működés 2008-tól

A Mórahalmi Idők Otthona 2007 évének végéig önálló gazdasági egységként működött, majd a következő évtől a frissen létrehozott és területileg illetékes, kisteleki központú Napsugár Otthon telephelyévé vált.³⁷⁰ A 2008-as integrációt követően a telephelynek 120-ról 100-ra kellett csökkentenie a férőhelyeit, hogy megfeleljen a jogszabályi előírásoknak.

³⁶⁹ A témakörben fogant leírások személyes interjúk által jöttek létre, amelyeket Jóna Adrienn készített a következők szerint: *Szöginé Domokos Máriával*, 2019.08.01-én és 16-án, illetve 09.23-án. *Gőgh Edittel* pedig 2019.08.14-én és 09.05-én beszélgetett a tagintézmény-vezető.

³⁷⁰ A kisteleki központú, összevont intézmény vezetői székébe először *Dr. Berta Árpádné*, majd 2013-tól *Kerepeczki Magdolna* ült. Ezzel párhuzamosan (2008-ban) a Mórahalmi Idők Otthonának részlegvezetője *Gőgh Edit* lett. 2008-ban a fenntartó még a *Csongrád Megyei Önkormányzat* volt, napjainkban pedig, több változás után a fenntartó személye az EMMI által létrehozott *Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságban* ölt testet, az intézmény hivatalos neve pedig a *Csongrád Megyei Napsugár Otthon Mórahalmi Idők Otthona* lett.

Ezzel párhuzamosan a lakórészeket átalakították, hogy élhetőbb, humánusabb és nem utolsó sorban az aktuális előírásoknak megfelelő lakó- és közösségi tereket tudjanak kialakítani. Az addigi hálótermekből 2-4 ágyas szobákat alakítottak ki, valamint olyan többfunkciós közösségi tereket, ahol a lakóknak méltó és kulturált körülmények között tudják biztosítani az étkezés lehetőségét, és a kiscsoportos foglalkozásoknak is teret adnak. Az átalakításokkal akadálymentessé is tették az épületeik nagy részét, jelentősen fejlesztették az informatikai rendszerüket, nyílt wifi hálózatot építettek ki és klimatizálták több helyiségüket.

Az Idősek Otthonához tartozó udvarrész is nagymértékben átalakult. A Szent Erzsébet Gyógyfürdő bővítéséhez átadták Mórahalom városának a hátsó ősfás parkrészüket és lebontásra kerültek az ott lévő gazdasági épületeik, helyette a város új épületrészeket építtetett az intézménynek, mely raktárhelyiségeknek, műhelynek és a garázsoknak adnak helyet. Az évek során kialakítottak egy fedett dohányzóhelyet és az udvar arculatát is teljesen megváltoztatták lakóik, hozzátartozóik és segítő vállalkozók, aminek során a sövényeket és az előregedett fenyőfákat egynyári, illetve évelő dísznövényekre cserélték azzal a céllal, hogy az udvaruk színpompás s vidám hangulatot árásson. Ezen sokrétű átalakítások eredményeként, 2016-ban elérték, hogy határozatlan idejű működési engedélyt kapjanak, amelyet az intézmény életében történelmi jelentőségűnek tartanak.

Szolgáltatásaik köre az elmúlt 30 évben nem változott, továbbra is idősek ellátását végző, tartós bentlakást biztosító intézményként működik az Otthon. Az elmúlt években jelentős szakmai változást a jogszabályi előírások okoztak, mivel napjainkban lényegében csak a napi 4 órát meghaladó gondozási szükséglettel rendelkező idős emberek nyerhetnek felvételt. Ez azt jelenti, hogy jelentősen megnövekedett az intézmény lakóinak fizikai gondozási igénye, és ebből fakadóan 2000 óta állandó dolgozói létszámmal működik az intézmény. Lakóik elsősorban Csongrád-Csanád megye területéről származnak, szűkebben véve pedig, az átlagos statisztikáik szerint a beköltözők 50-60 százaléka mindig mórahalmi, illetve a Homokhátság területéről érkező, a helyiek által ismert és megbecsült idős ember. Munkájuk során teljes körű ellátást nyújtanak lakóinak, ügyelnek a fizikai és mentális gondozásukra, segítik őket a hivatalos ügyintézéseikben, hiteletük gyakorlásában, támogatják a családjukkal való kapcsolattartásukat, nem utolsó sorban munkaterápiás lehetőséget is biztosítanak számukra. Napi kb. 250 adag ételt főznek a konyhai dolgozók – ők gondoskodnak a közétkeztetésben részt vevő városi lakosság diétás menüjéről is –, saját mosodával, takarító és karbantartó csoporttal, portaszolgálattal rendelkeznek. A Mórahalmi Idősek Otthonában kb. 50 közalkalmazott és 5-6 közfoglalkoztatott munkatárs látja el a feladatokat, a házi orvosuk évtizedek óta Dr. Sebők Zsuzsanna (korábban Dr. Dézsi Csaba látta el a házi orvosi feladatokat).

Nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy előre vigyék a szakmai gondolkodást és a szakma színvonalának emelését, ennek érdekében a kötelező továbbképzéseken túl is képezik munkatársaikat, tanulmányi szerződések megkötésével ösztönzik továbbtanulásukat, sőt alkalmanként tanulmányutakra is eljutnak. Több munkatársuk részt vesz a térség szakmai képzéseiben oktatóként, részlegvezetőjük a szociális gondozó és ápoló OKJ-s képzés vizsgáin vizsgálónői teendőket lát el, emellett az országos központi írásbeli vizsga-feladatlapokat lektorálja. Baráti és kölcsönösségen alapuló kapcsolatot ápolnak Mórahalom vezetésével és a mórahalmi intézményekkel, szolgáltatókkal, civil szervezetekkel, jó néhány helyi vállalkozóval, a helyi plébánossal és a különböző vallási felekezetek képviselőivel. Az oktatási

intézmények rendszeresen támogatják kulturális műsoraikkal rendezvényeiket. Szervezeti stratégiájuk a folyamatosan változó külső körülmények és belső adottságaik mellett is megőrizni a stabilitást és a lehető legnagyobb önállóságot a szakmai munkavégzésükben. Munkaszervezésükre családbarát szemlélet a jellemző, mely részét képezi annak a törekvésüknek, hogy a generációkat közelebb hozzák egymáshoz, érzékenyítsék a társadalmat, azon belül a helyi közösségeket, a családokat és főként a gyerekeket az idős, elesettebb emberek problémáira, elfogadásukra. Céljuk azoknak az értékeknek a felismertetése és védelme, melyet lakóik életük során megteremtettek, és amelyek az intézmény jövőjének alapjait is képezik.

A Család-és Gyermekjóléti Központ

2016-tól bizonyos törvényi változások következtében a családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatás járási szinten a *Család- és Gyermekjóléti Központ* (a továbbiakban *Központ*), míg településszinten a *Család- és Gyermekjóléti Szolgálat* (a továbbiakban *Szolgalat*) koordinációjába helyeződött.³⁷¹ Tekintettel arra, hogy Mórahalom települése mind a két aspektusból érintett, így a területileg illetékes intézmények rövid ismertetése szükséges.³⁷²

A régi kőiskola épületében berendezkedett *Központ* működése a mórahalmi járás³⁷³ teljes területén élő valamennyi gyermekre és családra egyaránt kiterjed. Az intézmény által nyújtott szolgáltatások a következőkben öltönek testet: természetesen óvodai- és iskolai szociális segítő szolgáltatások, továbbá pszichológiai tanácsadás, családterápia és konzultáció,

készenléti szolgálat, szükség esetén utcai szociális munka végzése, nem utolsósorban pedig egyéni esetekhez igazodó (más néven esetmenedzseri) tevékenységek. 2018 óta még tovább finomodott a *Központ* által nyújtott szolgáltatások milyensége, mivel külön szakemberek foglalkoznak azzal, hogy célirányosan felmérjék azt, hogy kinek, milyen személyre szabott

---

³⁷¹ A *Homokháti Kistérség Többcélú Társulása Integrált Szociális és Gyermekjóléti Központ* intézményvezetője Csótiné Ördög Edit, a *Homokháti Szociális Központ Család-és Gyermekjóléti Központ*, valamint a *Mórahalom Telephely 2. Család-és Gyermekjóléti Szolgálatának* szakmai vezetője Somogyiné Farsang Szilvia.

³⁷² A témakörben készült íráskor személyes interjúk által jöttek létre, amelyeket Jóna Adrienn készített a következők szerint: Somogyiné Farsang Szilviával, 2019.09.09-én és 09.17-én, illetve Dunainé Szűcs Katalinnal, akit 2019.09.27-én interjúvolt meg.

³⁷³ A Mór ahalmi Járáshoz tartozó települések: Ásotthalom Nagyközség, Bordány Nagyközség, Forráskút Község, Mórahalom Város, Öttömös Község, Pusztamérges Község, Ruzsa Község, Üllés Nagyközség, Zákányszék Község és Zsombó Nagyközség.

szolgáltatás – ez a szociális diagnózis – az indokolt. Ezen sokrétű munkálatok ellátása a foglalkoztatásra is hatással voltak, mivel új munkaköröket (esetmenedzser, tanácsadó) hívtak életre. Amelyek egyaránt szükségesnek bizonyultak ahhoz, hogy napjainkra elmondható legyen, hogy a *Központ* a járás közigazgatási területén található mind a 23 köznevelési intézményre kiterjedően tud működni.

A *Központ* rövid ismertetése után, át kell térni a települési szinten működő *Szolgálat* intézményre. A Gondozási Központ szervezeti keretén belül, 1997-ben működésbe lépett *Szolgálat* telephelye a Tóth Menyhért Városi Könyvtár épületében található, ahol 2 fő család- és szociális segítő munkatárs által van biztosítva a családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatás. A családsegítés célja, hogy a szociális vagy mentálhigiénés problémák, illetve egyéb krízishelyzet miatt segítségre szoruló személyeket, családokat támogassa. Ebben nagyon fontos szerep jut az életvezetési tanácsadásnak, a válsághelyzet megelőzésének, vagy ha már jelen van,

A Mórahalom Telephely 2. Család- és Gyermekjóléti Szolgálat a városi könyvtár épületében.

akkor a krízishelyzet mérséklését és megszüntetését igyekszik elérni a *Szolgálat*. A gyermekjóléti szolgáltatás pedig, miként a neve is jelzi, a gyermekek érdekeit védő személyes szociális szolgáltatás. Lényege, hogy a gyermekek családban történő nevelkedését elősegítse, a veszélyeztetettség állapotának kialakulását megelőzze, avagy megszüntetésére, valamint a gyermekek családból történő kiemelésének megelőzésére is szolgál. Az indulás nehézségeihez hozzátartozott, hogy a lakosság, illetve az egészségügyi és oktatási intézmények számára a családsegítés, mint új szolgáltatás fogadtatása változó volt. Szerepét, fontosságát, feladatait még nem igazán tudták elhelyezni az addigi rendszerben. A szakemberek némi fenntartással tekintettek az új szolgáltatásra, hiszen a családgondozás hagyományosan védőnői feladat volt és akkor még nem lehetett tudni, hogy az új szolgáltatás mit is fog jelenteni. Egymás személyének és munkájának a megismerése után, viszont talán velük alakult ki leggyorsabban a hatékonyabb szakmai együttműködés. Az új szolgáltatás bevezetésekor Dunainé Szűcs Katalin kezdte meg családgondozói tevékenységét. Szegediként őt magát és munkáját is meg kellett ismernie a helyi lakosságnak, illetve ő neki is meg kellett ismerkednie a helyi szokásokkal, kultúrával.

A nehézségek áthidalásában sokan segítettek. Pipicz Mihályné Zsuzsa oktatói munkája mellett – az 1997 év végéig – részmunkaidőben segítette az új *Szolgálatot*. Az első feladatok egyike volt, hogy az általános iskolások között pontosan felmérjék a hátrányos helyzetű tanulókat. Továbbá, nagy segítség érkezett a Gondozási Központtól és a Tanyagondnoki Szolgálattól is, hiszen ők szállították minden hét csütörtökén a külterületi családok otthonába a családgondozót, akinek így a család saját környezetében nyílt lehetősége a személyes találkozásra. Egy ilyen alkalommal mondta az egyik ellátott személy, hogy „*ez a családsegítés minket ugyan nem nagyon érdekel, de maga kijárhatna rendszeresen, hogy megbeszéljessük a bajainkat.*” Az induláskor a kisebb esetszám és a kevesebb adminisztrációs kötelezettség

lehetővé tette, hogy ne csak a lakosság szűkebb részére koncentrálnak „hivatalos szervként” kerüljenek a köztudatba, hanem a lakosság egészére figyelve nyújtsanak szolgáltatást. Így például voltak problémakörök, amikre pont a családsegítés irányította rá a figyelmet, többek között a családon belüli erőszak nehéz és kényes kérdésére is. 1998 őszétől Tanács Ibolya végezte a Gyermekjóléti *Szolgálat* nehéz munkáját, Dunainé Szűcs Katalin pedig családsegítőként tevékenykedett. Az elmúlt bő két évtizedben változott a Család- és Gyermekjóléti *Szolgálathoz* fordulóknak kérdéseinek és problémáinak megfogalmazása. Az első kliensek elsősorban anyagi nehézségek miatt, esetleg valamilyen ügy elintézéséhez kértek segítséget. Ahhoz már kellett némi ismeretség és bizalom, hogy a gyermeknevelési vagy párkapcsolati probléma felszínre kerülhessen. Dunainé Szűcs Katalin előnyként érezte, hogy szegediként dolgozhatott Mórahalmon, hiszen bátrabban osztottak meg vele bizalmas információkat ebben a helyzetben. Ma már egyre több olyan kliens van, akinek teljesen természetes, hogy konzultációt kér, egyéni mentálhigiénés vagy kapcsolati problémája esetén.

Az új típusú szolgáltatások bevezetése és illeszkedése a járáshoz tartozó intézmények, és a lakosság életébe, hosszabb távú folyamat. Eredményes, hatékony munka ezen a területen, csak idővel, alapos és lelkiismeretes munkával érhető el. Az elmúlt rövid időszak tapasztalatainak tükrében azonban egyértelműen kijelenthető, hogy az új szolgáltatások iránt van társadalmi érzékenység és nyitottság.

Támogató Szolgálat

2004 januárjától Ásotthalom, Mórahalom és Öttömös egy együttműködés keretei között indították el a *Támogató Szolgálatot*.^{374,375} Eleinte 29 ellátottja volt, s külön megemlítendő, hogy már az alapítási évben meghaladta a 2400 munkaórát az ellátottakkal töltött tevékenységek időtartama. 2007-ben Ruzsa³⁷⁶ betársulásával 48 főre emelkedett a szolgáltatásba bevont személyek száma, ezzel párhuzamosan a gondozási óráké 3500-ra nőtt, s igen szemléltető az a mutató is, hogy a szolgáltatásokat lehetővé tevő autós szállítással megtett távolságok összesen, mintegy 12000(!) km-re tehető. 2009 elejétől egy átszervezést követően az intézmény a *Homokháti Kistérség Többcélú Társulása Integrált Szociális és Gyermekjóléti Központ Ásotthalmi Tagintézményeként* működik tovább. Majd a következő évben újabb bővítés vette kezdetét, ekkor Zákányszék³⁷⁷ csatlakozásával 59 főre nőtt az ellátotti létszám.

A szolgáltatás fontosságáról, létjogosultságáról hűen árulkodik, hogy az egymást követő években egyértelműen növekedésnek indult a támogató szolgáltatás iránti igény. Ráadásul, ennek következtében – nem meglepő módon – fokozatosan nőtt az ellátotti létszám is. A

---

³⁷⁴ A témakörben készült írás személyes interjú által jött létre, amelyeket Jóna Adrienn készített Halász Bettina Évával 2019.09.10-én és 09.20-án.

³⁷⁵ Ásotthalomterületén, mint személyi segítő (1 fő) gondozási feladatokat lát/tak el: Szécsi József Tiborné (2004-2017), Szabó Piroska Éva (2017- napjainkig), Rácz Józsefné (2017- napjainkig). Mórahalom területén, mint személyi segítő (1 fő) gondozási feladatokat lát/tak el: Verba Ilona (2005-2009), Kálai Nóra (2009-2013), Czibolyáné Seres Tímea (2013 - 2015), Szécsi József Tiborné (2015-2017), Szabó Piroska Éva (2017- napjainkig). Öttömös területén gondozási feladatokat lát/tak el: Módra Lászlóné (2004-2019), Nyári Lászlóné (2019- napjainkig).

³⁷⁶ Ruzsa területén gondozási feladatokat lát el: Mulati Ágnes (2007- napjainkig).

³⁷⁷ Zákányszék területén gondozási feladatokat lát/tak el: Böröcsök Lászlóné (2010-2013), Kálmán Kamilla (2013-2014), Pappné Petró Tünde (2014-ben), Pördi Melinda (2014-ben), Barbóczy Ördög Éva (2014- napjainkig).

tapasztalatok alapján az is elmondható, hogy az ellátottak széles spektrumú igényekkel rendelkeznek, így például kulturális, sport és szabadidős rendezvényeken való részvételt iránt is figyelmet fordítanak, ahogy természetesen a személyszállítás is központi jelentőséggel rendelkezik. A szervezet létrehozásának évében még „csak” Mórahalom és Ásotthalom területein volt biztosított a személyszállítás, majd folyamatosan bővült a területi és tematikai lefedettség. Utóbbi alatt értve azt, hogy például a *Támogató Szolgálat* 2016 szeptemberétől már napi szinten szállította a kiskorúakat speciális szegedi köznevelési intézménybe. Ahhoz, hogy a szállítási igényeket megfelelőképpen ki lehessen elégíteni, a szolgálat folyamatosan kereste (és keresi) a pályázati lehetőségeket, amelynek köszönhetően az elmúlt években több minőségi gépjármű cserét és vásárlást is megtudtak valósítani. Ennek köszönhető, hogy 2018-tól már Ruzsa és Zákányszék területeiről érkező szállítási igények kielégítését is eltudja látni a szervezet – ezáltal a *Tanyagondnoki Szolgálat* tehermentesítése is megvalósul. Továbbá, az újonnan felmerülő egyéni igényekre a támogató szolgálat személyi segítség keretében tud reagálni. Kiegészítésként megemlíthető, hogy az évek során csökkenő mentő szolgálati ellátásból kieső személyek is potenciális igénybe vevőként jelentek meg a *Támogató Szolgálat* horizontján.

Összességében elmondható, hogy *Támogató Szolgálat* a megnövekedett kapacitásnak, adminisztrációs rendszernek megfelelően alkalmazkodott a megváltozott feltételekhez. Tevékenységi köréről kijelenthető, hogy kiemelt jelentőségű, mivel nemcsak helyi, hanem térségi szinten is egyre nagyobb szolgáltatási igényt próbál kielégíteni. Az igénybe vevők közül kiemelkednek a speciális tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek, akik csak Szegeden tudnak hozzájutni a megfelelő fejlesztéshez. Általánosságban megjegyezhető, hogy a következő fejlesztésekre váró feladatok is térségi szinten értelmezendők, amelyek a mindenkori tevékenységek hatékonyságát hivatottak szorgalmazni, s nem elhanyagolható tény, hogy ebben a vállalásban már történtek sikeres előre lépések a megnyert pályázatok és a Kistérségi Társulás segítségével által. Zárásként pedig vegyük szemügyre a kollektíva³⁷⁸ jelenlegi felépítését: Napjainkban 9 fő áll alkalmazásban, közöttük egy szolgálatvezető, 2 gépkocsivezető, illetve a szolgálat által érintett minden település vonatkozásában egy-egy munkatárs.

Szenvedélybetegek Nappali Ellátása

A *Szenvedélybetegek Nappali Intézménye* 2008 őszén nyitotta meg kapuit a mórahalmi Bercsényi utcában. Bő egy évtized múltán, 2019 februárja óta az ellátást egy új telephelyen, a Móradozók körút 40. sz. alatt biztosítja a munkanapok délutánjain. Az intézmény jelentőségét nagyban megalapozza, hogy az egész dél-alföldi régió lakosai számára térítésmentesen nyújt szolgáltatásokat. A nappali ellátásért 1 fő intézményvezető, illetve szakmai vezető, terápiás munkatárs és gondozó felel.

---

³⁷⁸ A Támogató Szolgálatnál korábban, illetve jelenleg is dolgozó munkatársak, akik az eddigiek során nem kerültek megnevezésre: Szolgálatvezető (1 fő): Papp Éva (2004-2006), Szélpál Edit (2006-2007), Dékány Dóra (2007-2007), Lasancné Gárdián Tünde (2007-2010). Teiszlné Varga Andrea (2010), Rácz Józsefné (2010-2011), Halász Bettina Éva (2011- napjainkig) (2013-2018 gyed-gyes), Vasúth Andrea (2013-2014), Maczka Németh Orsolya (2014-2016), Lasancné Gárdián Tünde (2016-2018). Gépkocsivezető (1 fő): Sebestyén Gábor (2004-2004), Dobák Dániel (2005-2007), Papp Tibor (2007- napjainkig), Bagi Róbert (2018- napjainkig).

A szolgáltatás célja, feladata

Az intézmény célja, hogy a különböző függőségekben szenvedők számára olyan napközbeni ellátást biztosítson, amelyek elősegítik a betegek komplex (pszicho-szociális) rehabilitációját. *„Ennek elérése érdekében olyan nyitott gondozási és terápiás programokat valósítunk meg, melyek maximálisan szolgálják a szolgáltatást igénybe vevők szermentességének elérését, társadalomba való visszailleszkedését”* – ismertette Jakabos Boglárka szakmai vezető. A szenvedélybetegség azonban soha sem csak az egyént érinti, hanem hatással van az adott illető szűkebb-tágabb környezetére is. Legyen szó akár alkohol-, gyógyszer-, drogfüggőségről, vagy kóros játékszenvedélyről, ezek mind negatívan befolyásolják a családtagokkal való kapcsolatot, a munkavégzést, nem utolsósorban, a társadalmi életben történő aktív részvételt is. A szenvedélybetegség gyakori velejárója a betegségtudat hiánya, a kontrollvesztés, a kapcsolatok beszűkülése, amely végső soron elvezet a társadalmi marginalizálódáshoz és szeparálódáshoz is. Ez a fázis pedig közvetlenül érinti a hozzátartozókat, mivel a beteg kontrollvesztése egy idő után már olyan státuszba kerül, amelyben a saját családtagjaitól is eltávolodik. Így tehát a család, mint rendszer működésében zavar áll be, melyet az egyes tagok gyakran nem tudnak kezelni, s kiábrándultságot, félelmet és haragot szül. Más szavakkal ez az jelenti, hogy e szemlélet keretében nem csak a szenvedélybetegek, hanem a családtagok elérését és segítségét is egyértelmű feladatának tekinti a szolgáltatás.

Szenvedélybetegek Alacsonyküszöbű Ellátása

2018 novemberétől a *Homokháti Szociális Központ* égisze alatt működve, pályázati finanszírozás által új szolgáltatásként tudott megjelenni a szenvedélybetegek alacsonyküszöbű ellátása, amelynek telephelye azonos a *Szenvedélybetegek Nappali Intézményével* (Móradomb körút 40. sz.). A szolgáltatás az alábbi tizenegy településen vehető igénybe: Mórahalom, Ásotthalom, Zákányszék, Ruzsa, Öttömös, Pusztamérges, Üllés, Forráskút, Bordány, Zsombó, valamint Balotaszállás. Az új ellátást egy fő intézményvezető koordinálja, aki mellett szakmai vezető, terápiás és szociális munkatársak gondoskodnak a szenvedélybetegek gyógyításáról.

A szolgáltatás célja, feladata

A szolgáltatás alapvető célja a szenvedélybetegek, a szer- és viselkedési függőségekkel küzdők és közvetlen környezetük elérése és fogadása. Ehhez kapcsolódva a betegek aktuális problémájának kezelése úgy, hogy közben a lehetséges járulékos ártalmak csökkentése szem előtt van tartva, illetve a gyógyulás ösztönzése és segítése. Az ösztönzés az egészségügyi vagy szociális szolgáltatások igénybevételére, magasabb küszöbű ellátások felé való elmozdulásra is vonatkozik. Ez a szolgáltatás tökéletesen kiegészítette a társintézmény tevékenységeit, mivel *„jól illeszkedik a már meglévő Nappali Intézményi ellátásunkhoz, kiegészítve azt olyan elemekkel, melyekre a nappali ellátáson belül nincs lehetőségünk, ezáltal szélesebb klienskört elérve. A megkereső tevékenység által többekkel lehet közvetlenül felvenni a kapcsolatot, akik*

anélkül, hogy intézményi ellátásba vonnánk őket, megkaphatják ugyanazt a szakmai segítséget a természetes környezetükben.”³⁷⁹ Fontos megjegyezni, hogy az ellátás igénybevételéhez nem kell szakorvosi ajánlás, illetve a személyes adatok megadása sem szükséges. Azaz, a résztvevő pácienseket névtelenség védi, így maga a szolgáltatás könnyebben tud eljutni azokhoz az érintettekhez is, akik szégyellik a betegségüket.

Közösségi pszichiátriai ellátás

2005-ben Ásotthalom vezetésével került létrehozásra a területi hatósugárral rendelkező *közösségi pszichiátriai ellátás*.^{380,381} A kezdeményezéshez Mórahalom, Ruzsa és Öttömös is társult, amelynek a lényege a következőkben foglalható össze: Az alap és szakellátásokban részesülő pszichiátriai betegségben szenvedő embereket (1.) lehetőség szerint a saját otthonukban lehessen ellátni, miközben (2.) az önálló életvitel kialakításában és fenntartásában támaszt tudjon nyújtani, illetve (3.) a szabadidő hasznos eltöltését, és a szolgáltatásokhoz való hozzájutást az esélyegyenlőség megteremtésével legyen képes biztosítani.³⁸²

Az egész ellátási rendszernek a kulcsmotívuma, hogy úgy tudjon segíteni a rászorulókon – ide értve az illető családját is – hogy közben az érintettek társadalmi reintegrációját is igyekszik elősegíteni, amely céltételezés magának a közösségi pszichiátriai ellátás létrejöttének eredőjeként értelmezhető. Ezen cél eléréséhez elengedhetetlen, hogy a szolgáltatás során el kell érni, hogy szociális kötelék és bizalom alakuljon ki, amely a gyógyuláshoz vezető útra tudja terelni az illetőt. Erről a következők szerint nyilatkozott Rác Zsófia: „Az ellátottak hozzájárulásával, jelenlétében információt cserélünk állapotukról a gyógyulások elősegítése érdekében. A kórházi ellátásba került klienseket rendszeresen látogatjuk és beleegyezésükkel, jelenlétükben kezelőorvosuktól tájékoztatást kapunk állapotukról és hazakerülésük esetén a további teendőkről, a kontroll időpontjáról.” A betegekre irányuló figyelem az egész ellátást lefedi, mivel a kezelésben részesülő egyéneknél lezajló folyamatokat közép és hosszú távon is ellenőrizni kell. Fontos a közérthető és folyamatos, bátorító kommunikáció, az otthoni légkör oltalmazó jellegének a szem előtt tartására, továbbá: „Az ellátásban részesülő személlyel közvetlenül foglalkozó dolgozó folyamatosan figyelemmel kíséri és elősegíti az egyéni gondozási tervben meghatározottak érvényesülését. A gondozási tervet készítő koordinátor a gondozóval és az ellátottal közösen (gondnoka) évente – jelentős állapotváltozás esetén annak bekövetkeztekor – átfogóan értékeli az elért eredményeket, és ennek figyelembevételével módosítják az egyéni gondozási tervet” – fogalmazott Rác Zsófia.

Az évek során az ellátás több sikeres pályázatot tudott elnyerni, amelyeknek köszönhetően a résztvevő települések száma bővítésen ment keresztül, illetve különböző –

³⁷⁹ Jakabos Boglárka szakmai vezetővel készített interjú, amelyet Jóna Adrienn 2019.09.11-én rögzített.

³⁸⁰ Az ismertetőben szereplő statisztikai adatok forrásai: 2012., 2013. évi szakmai beszámoló; 2013. évi szakmai program; az Ásotthalmi Tagintézmény részéről 2009-ben publikált: „Az Intézmény 20. évi jubileumi kiadványa”.

³⁸¹ Közösségi koordinátor pozíciót betöltő személyek névsora: Papp Éva (2004-2006), Szélpál Edit (2006-2007), Agócsi Sándor, Balogh Antalné, Dékány Dóra (2007), Kalmár István Sándor (2007-2011) Szabó Orsolya (2011) Rác Zsófia (2011-2017), Eperjesiné Bíró Gyöngyi (2017-2018), Maczka-Németh Orsolya (2018-tól napjainkig).

³⁸² Közösségi gondozók a 4 alapító település területein. Ásotthalom: Horváth Ágota (2005-2006), Dunai Zsófia (2006-2010), Börcsök (Balogh) Renáta (2010-2013), Rác Zsófia (2013-tól napjainkig). Mórahalom: Slackiné Elek Livia (2005-2006), Kiss Istvánné (2006-2007), Horváth Károlyné (2009-2013). Ruzsa: Gábor Zoltánné (2007), Zádori Zsófia (2007-től napjainkig). Öttömös: Módra Lászlóné (2005-2019), Nyári Lászlóné (2019-től napjainkig).

tárgyi és szakmai – fejlesztések előtt nyílt meg a lehetőség. Az előbbi aspektus vonatkozásában megemlítendő, hogy 2011 januárjában további térségbeli települések csatlakoztak az ellátáshoz, így Üllés, Forráskút, Zákányszék és Pusztamérges is a hálózat részévé vált. Az utóbbi (tehát a sikeres pályázatok által megteremtett fejlesztési lehetőségek) értelmében szakmailag fontos képzéseket lehetett tartani, így például 2010-ben a "*konfliktusok hatékony megoldásának kommunikációs technikáit*" sajátíthatták el a résztvevők, míg 2011-ben a "*személyes hatékonyság és együttműködési készségek fejlesztése team szupervízió keretében*" nevet viselő személyiség fejlesztő foglalkozásokon tudtak részt venni a dolgozók.

Ahogy a *közösségi pszichiátriai ellátásban* résztvevő települések száma nőtt, úgy természetesen az ellátotti létszám is. Ezt azért is fontos megjegyezni, mert a nagyobb lélekszám ellátása többletköltségekkel jár, amelyek forrását a pályázatok tudják biztosítani. Számszerűsítve ez azt jelenti, hogy kezdetben 40 főre kapott támogatást az intézmény, amely rövidesen jelentős emelkedésnek indult, s 2011-ben – kiemelkedően nagyszámúnak tekintendő – 124 fő részesült ellátásban, amely ugyan mérséklődött az egy évvel későbbi statisztikákban, de 2012-ben is közel száz ember részült közösségi ellátásban. A nagyobb működési terület és az azzal járó ellátotti szám természetesen nagyobb dolgozói kollektívát igényelt, s a 2011-es bővüléssel minden egyes településen egy-egy rész munkaidőben alkalmazott gondozónő került a szolgálathoz. Így a 2010 évének végéig betöltött álláshelyek száma 5-ről, 9 főre növekedett a következő év kezdetén. Mórahalom településén – 2005-től – 2013-ig működött a *közösségi pszichiátriai ellátás*, ezt követően azok a személyek, akik nem szerették volna teljes körűen megszüntetni az ellátásukat, ők (12 fő) a Mórahalmi Tagintézmény más szolgáltatásait vették igénybe.

A társadalmi felelősségvállalás jegyében: Móra-Partner Nonprofit Kft.

Partner és közhasznú, mind a két megnevezés vagy jelző túlpontossággal írja körül a társaság működési jellegét és elveit. Ugyanis a Móra-Partner Kft. a szó legszélesebb értelmében véve lát el kiemelten fontos feladatokat a szociális szektoron belül, amely működési területek az évek során egyre csak bővültek, s a különböző pályázati forrásoknak köszönhetően, módszertanilag egyre inkább kifinomultabbá váltak. A Móra-Partner Kft. többek között a kisgyermek nevelésből, a fogyatékkal élők nappali ellátásából, a felzárkóztatásból, a foglalkoztatásból és az integrációból egyaránt kiveszi a részét, így megkerülhetetlen szereplője a mórahalmi szociális szférának.

Az alapítás közvetlen előzménye

A cég létrehozásának szükségességét és létjogosultságát egy 2000-es évek eleji PHARE pályázati program alapozta meg, amelynek címe a következő volt: „*Kiinduló pont az ember – személyközpontú rehabilitációs rendszer a Homokhátságon*”. Az elnevezés hűen sugallta, hogy a *Gondozási Központ* által elnyert pályázat keretei között meginduló programnak, a személyre szabott segítség és fejlesztés régió szinten vállalt küldetés lesz. A munkaerőpiaci esélyegyenlőség és felzárkóztatás jegyében, a pályázat 14 fő munkába állását tette lehetővé. A megváltozott munkaképességüként számon tartott munkavállalók – a pályázati előírás értelmében – egyaránt a Homokháti Kistérség lakói közül kerültek ki, s a foglalkoztatás vállalta

célkitűzése volt, hogy az érintettek szociális rehabilitációját érdemben képes legyen megalapozni. A program sikeressége érdekében, a pályázat – akkoriban úttörő módon – biztosította a mentorálás lehetőségét is. Ezáltal pedig, a személyre szabott tanácsadás és támogatás szentív módon tudott megvalósulni, amely még inkább alábástyázta a bevontak sikeres integrációját. Összességében megállapítható, hogy a program nagyon eredményes volt, amelynek hű bizonyítéka, hogy a 2003-ban végzetek jelentős része a mai napig is az adott területen dolgoznak.³⁸³

Új csillag születik a mórahalmi szociális ellátórendszer égboltján

Az előbbieken érintett PHARE program sikeressége, és az akkori szociális intézményhálózat korlátjainak tükrében döntött úgy a város Képviselő-testülete, hogy egy új, szociális portfólióval rendelkező cég alapítása indokolt. Így született meg 2003 decemberében a Móra-Partner Kft., avagy leánykori nevén, a Móra-Kéz Kht.³⁸⁴ Az alapítással megfogalmazott célok a következők voltak: A szociális szektoron belüli hiányosságok érdemi enyhítése, amelyet hiánypótló szolgáltatásokkal kell tudni biztosítani. Ezen szolgáltatások által el kell tudni érni azt, hogy piacképes szaktudást lehessen biztosítani az érintettek számára. Ezáltal a munkanélküliség csökkentéséhez érdemben hozzá lehet járulni, azaz a hátrányos helyzetű emberek felkarolásának megteremtődnek a feltételei. Nem utolsó sorban, a Móra-Partner Kht. feladatai közé sorolódott az is, hogy a cég működési területére irányuló uniós források lehívásáért feleljen.

Az első évek a CSANA létrejöttéig

A Millenniumi sétány 5. szám alá, akkor még Móra-Kéz Kht. néven bejegyzett cég működése 2004. áprilistól vette kezdetét, de tevékenységét a Gondozási Központban (Zákányszéki út 21. szám alatt) végezte.³⁸⁵ Ebből fakadóan nem meglepő, hogy Móra-Kéz Kht. humán erőforrás állományának törzsét és infrastrukturális hátterét is egy ideig a Gondozási Központ biztosította. A cég ügyvezetői munkakörét Makráné Hódi Katalin vette a kezébe, aki 2005. januárjáig töltötte be ezt a tisztséget, utódja Csőke Melinda lett.³⁸⁶ A vezetőváltással egyetemben névváltásra is sor került, így lett a Móra-Kéz Kht.-ből a napjainkban is ismert Móra-Partner Nonprofit Foglalkoztatási és Szociális Nonprofit Közhasznú Kht.

Ezen időszakban több forrás és konstrukció került megpályázásra, amelynek első sikeres hozadéka egy HEFOP-os pályázati forrásból került megvalósításra. Ez volt a „*Családi napközi létrehozása és kialakítása*” röviden a CSANA programja.³⁸⁷ A projekt során létrejött Huncutka

---

³⁸³ Kiegészítésként megemlíthető, hogy ebben az időszakban még a kialakítás fázisában volt a fürdő szolgáltatásrendszere, így eme PHARE program keretei között gyógymasszörképzések is zajlottak.

³⁸⁴ A Móra-Partner Kft. bemutatása Paksi Melinda (Csőke Melinda) és Borbás Norbert információközlésére épül.

³⁸⁵ A cég alapító tagjai a következők voltak: *Esély Szociális Magánalapítvány* (16,5% tulajdonrész), *Mórakert Beszerző Értékesítő és Szolgáltató Szövetkezet* (16,5% tulajdonrész), és *Mórahalom Városi Önkormányzata* (67%-os tulajdonrész).

³⁸⁶ A Felügyelő Bizottság eredeti tagösszetétele: Rozsnyainé Hódi Mária, Huszta Roland és Dr. Vághy Imre Richárd. 2014-ben a Felügyelő Bizottság összetétele a következők szerint módosult: dr. Bíró Mónika, Makráné Hódi Katalin és Dr. Vághy Imre Richárd.

³⁸⁷ Pályázati azonosító: HEFOP-4.2.1-P.-2004-07-0032/4.0. A 14 hónapos (2005. április és 2006. június) időtartammal rendelkező pályázat képekkel illusztrált szemléltetésért lásd Csőke Melinda tematikus prezentációjának 23-29. diáit. Online: <https://slideplayer.hu/slide/1996500/>; A komoly feltételekhez kötött szolgáltató tevékenység ellátásának feltételeiről lásd: Kovácsné Bárány Ildikó, Dr. Mátay Katalin és

Bölcsőde és Családi Napközi intézményének vezetéséért Baloghné Baranyás Ágnes felelt, míg az üzemeltetés a Móra-Partner Kht. hatókörébe lett rendelve. Ez pedig azt jelentette, hogy a családi napközi szolgáltatása az országban egyedülálló módon először nem állami szociális fenntartó által, hanem egy közhasznú társaság keretei között lett biztosítva. Továbbá, már ebben a kezdeti időszakban is rengeteg kisebb-nagyobb pályázat megírása és lebonyolítása vette kezdetét.³⁸⁸

Kiszélesedő szociális feladatkörök: Fejlesztő Ház és Gyerekház

A kisgyermek ellátást biztosító fejlesztés után nem sokkal egy hasonlóan fontos területen nyílt meg a haladás kapuja: Ennek úttörő pillére volt, egy újabb HEFOP-os pályázat³⁸⁹ elnyerése, amely a fogyatékkal élők segítségét célozta. A pályázat sokatmondó elnevezése a következő volt: „*Fogyatékos Nappali Ellátó és Foglalkoztatóház létesítése és komplex munkaerőpiaci rehabilitációs szolgáltatásokat is nyújtó integrált Fogyatékos Támogató Szolgálati Központ létrehozása Mórahalmon.*” Ennek értelmében jött létre 2007. júliusának végén a József Attila utca 6. szám alatt található *Napsugár Fejlesztő Ház*. Az intézmény vezetői pozícióját Gárgyán Erika töltötte be, míg az üzemeltetésért szintén a Móra-Partner Kht. lett a felelős, ezáltal egy újabb közfeladat ellátásával is bővült a társaság működési köre. Szélesebb kontextusban pedig azt is meg kell jegyeznünk, hogy a Napsugár Fejlesztő Ház létrehozásával és feladatellátásának zavartalan biztosításával Mórahalom városa önkéntes formában vállalta azt, hogy a térségbeli fogyatékkal élőknek is lehetősége legyen nappali ellátás keretei között szolgáltatásokat, fejlesztéseket igénybe venni.

2009. májusának elején a vonatkozó törvényi előírások értelmében, a működés fenntarthatósága érdekében a Kht. státuszról Kft. besorolásra kellett váltania a társaságnak.³⁹⁰ Viszont a működésbeli változásoktól függetlenül is folytatódtak a fejlesztések. A 2009-es esztendő egyik legnagyobb horderejű beruházása volt, hogy egy TAMOP pályázati forrásból³⁹¹ kialakításra kerülhetett a *Biztos Kezdet Napsugár Gyerekház*, amely a maga nemében térségi szinten is egyedülálló kezdeményezésként jellemezhető. A CSANA és a Napsugár Fejlesztő Ház után, a Gyerekház üzemeltetésével is a Móra-Partner Kft. lett megbízva. Így a társaság, mint önként vállalt közfeladatot ellátó, immáron három területre bővítette ki a tevékenységi és szolgáltatási repertoárját. A Kothencz Katalin és Berta Nikolett koordinálásában elindult Gyerekház célja, hogy differenciált módon, személyre szabottan segítse elő a gyermekek fejlődését, szükség szerinti felzárkóztatását és esélyegyenlőségét. Ennek értelmében biztosítani kell az eltérő élethelyzetből induló gyermekek (és rajtuk keresztül a családjaik) számára azt a szolgáltatást, hogy a bármilyen vonatkozású hátrányok – például nyelvi korlátozottság – mérséklése megvalósuljon, a fejlődésbeli problémák és lemaradások pontosan legyenek

---

Szombathelyiné dr. Nyitrai Ágnes (szerk.): *A családi napközi működésének követelményei. Módszertani útmutató*. Budapest, 2013. Online elérhető: <https://mek.oszk.hu/17700/17714/17714.pdf>

³⁸⁸ KÜM, OFA, TEAM WORK Szociális Szövetkezet kialakításának pályázata stb.

³⁸⁹ Pályázati azonosító: HEFOP-4.2.1-P.-2005-02-0001/4.0. További információkért lásd: Csöke Melinda tematikus prezentációjának 30-34. diáit. Online: <https://slideplayer.hu/slide/1996500/>

³⁹⁰ A jogállásban történt átalakulást megelőzően, 2009. márciusában a tulajdonosi összetételben is változás történt: A *Mórákerti Szövetkezet* 16,5% tulajdonrészét az önkormányzat megvásárolta, ennek értelmében az utóbbi 2/3-os többségi tulajdonossá vált, így a következők szerint alakultak át a százalékos mutatók: *Esély Szociális Magánalapítvány* 16,5% tulajdonrész és *Mórahalom Város Önkormányzata* 83,5%-os tulajdonrész.

³⁹¹ Pályázati azonosító: TAMOP 5.2.2-08/2-2009-0015.; A *Biztos Kezdet* pályázati konstrukció 2012-ben zárult, onnantól figyelhető meg, hogy országos szinten kezdtek megjelenni a fejlesztő Gyerekházak.

azonosítva, s ezekhez célzottan rendelt készség- és képességfejlesztő foglalkozásokat biztosítson.

A kitűzött cél elérése érdekében a gyerekház fő feladata a korai fejlesztés elérése, így az intézmény számára különösen fontos a 0-3 éves korú gyermekek számára nyújtandó szolgáltatások. Ezek révén a különböző szociális, érzelmi, értelmi és nyelvi fejlődésüket támogató programok szervezését igyekeznek ellátni. További feladatként azonosítható a szakemberekkel történő együttműködések kialakítása, a közös munka szervezése; továbbá a jelzőrendszeri tagokkal és a védőnőkkel történő aktív kapcsolattartás is, mivel rajtuk keresztül teremthető meg a lehetősége annak, hogy a hátrányos helyzetben élő családok gyerekházba történő bevonása is megvalósulhasson. A Gyerekház szolgáltatásai a településen és a járásban élő kisgyermek és szülei valódi és aktuális szükségleteire irányulnak, ezáltal komplett családok esélyegyenlőségének a kialakulását igyekeznek elősegíteni.

Stafétabot átadás és a további fejlesztések

2017 márciusa újabb fordulópontot jelentett a cég életében, mivel közel 13 évnyi szolgálat után ügyvezető váltás történt. A 2005-ös esztendő óta vezetői munkakörben dolgozó Csőke Melinda fájo szívvel, de elköszönt a Kft. ügyvezetésétől, mivel az élet más területein is szeretne volna kipróbálni magát. Utódja az a Borbás Norbert lett, aki ekkora már szintén nagy tapasztalattal rendelkezett, hiszen a társaság alapításának első éveitől – pontosabban, 2005-től – már a Móra-Partner munkatársa volt. A személyi változás sikeres lebonyolítását jelzi, hogy 2017-ben sem állt a pályázati munka és haladás, hiszen több sikeres, a szociális szektor fejlesztését megcélzó pályázatban is konzorciumi partnerként vagy megvalósítóként vett/vesz részt a cég. A következő sorokban ezek közül vizsgáljuk meg a legjelentősebbeket.

„PAKTUM” - *Foglalkoztatási Együttműködés Mórahalom térségében*.³⁹² A projekt rövid távú célja, miként az elnevezés is jelzi, hogy a térség hátrányos helyzetű munkavállalóinak bevonásával olyan célzott képzési programok legyenek elindítva, amelyek a helyi vállalkozói igényekre épülnek. Így a megszerzhető tudás azonnal felhasználható lesz a munkaerőpiacon. Ezt a célt szolgálja, hogy a térségbeli önkormányzatok, foglalkoztatók és a képző intézmények együttműködnek, ezáltal érdemben tudják elősegíteni a megfelelő képzettségű munkaerő kinevelését. A projekt közvetlen célcsoportjai az alacsony iskolai

³⁹² Pályázati azonosító: TOP-5.1.2.-15-CS1-2016-00001. A pályázat konzorciumban – azaz több résztvevő együttműködésében – került megvalósításra, s a megnyert és elszámolható forrás a következő szerint alakult: 62.170.929 forint, ebből a Mórahalom Városi Önkormányzat 6.443.980 forint, a Móra-Partner Kft. 33.550.860 forint elszámolható forrással rendelkezett.

végzettségű személyek, a 25 év alatti fiatalok vagy a 30 év alatti pályakezdő álláskereső, az 50 év feletti, a GYED-ről, GYES-ről visszatérők, vagy legalább egy gyermeket egyedül nevelő felnőttek, tartós munkanélküliséggel veszélyeztetettek, megváltozott munkaképességű személyek, illetve a foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesülő személyek.

*IntegrÁLOM Komplex beavatkozás Mórahalmon:*³⁹³ A projekt célja a társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű, komplex programok megvalósításában öltött testet. Fő prioritásként fogalmazta meg a szegénység, a társadalmi és munkaerőpiaci hátrányok újra termelődésének megállítását, valamint a közösségi és egyéni szintű társadalmi integráció feltételeinek az elősegítését. A *IntegrÁLOM* során megvalósításra került programelemek a társadalmi felelősségvállalás terén nagyon széles repertoáron mozogtak, így például életvezetési, álláskeresői és adósságkezelési tanácsadások voltak biztosítva. Az egészséges pszichológiai állapot fontosságára különféle prevenció és mentálhigiénés programok, illetve pszichodráma csoportos foglalkozások hívták fel a figyelmet. Külön hangsúllyal rendelkezett a család témaköre, amelyet családi- és sportnapokkal, szülői kompetenciafejlesztő tréningekkel, nem utolsósorban a mondókázás és mesélés építő jellegű funkcióját kihangsúlyozó programelemekkel mutatták be. A kisgyermekes családok esetében, a 0-3 éves korosztály részére szabottan mozgás- és beszédfejlesztés tematikájában kerültek programok kivitelezésre. Illetve az egész projekt célkitűzését illetően, holisztikus jelleggel voltak megrendezve különböző egészséges életmódra ösztönző és figyelemfelhívó előadások; s az elfogadás és az inkluzív szellemiség jegyében, egy úgynevezett Tolerancia fesztivál megszervezése is részét képezte az *IntegrÁLOM* projektjének.

FOF 2019 pályázat: A 2019-es év áprilisában benyújtásra került pályázat célja, hogy a fejlődésbeli lemaradással küzdő, sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztését professzionális szakmai keretek között lehessen elérni. Ennek értelmében egy önálló intézményi keret létrehozása szükséges, amely a *Komplex Fejlesztő Centrum* képében valósul meg. A Centrum szakmai tevékenységei – miként ezek a korábbiakban bemutatásra kerültek – a köznevelési, az egészségügyi és a szociális ellátási területek újszerű ötvözéseként segítené a korai intervenciót és a minél korábbi életszakaszban történő szolgáltatásokhoz jutás lehetőségét. Borbás Norbert ügyvezető lényegre törő ismertetése szerint: „*A projekt keretében a mórahalmi járás 11 településén kívánunk olyan széleskörű igényfelmérést, kutatást végezni, amely alátámasztja a térség korai fejlesztéssel kapcsolatos szolgáltatásainak túlterheltségét, bizonyos szolgáltatási formák szükségességét és ennek következtében a fogyatékkal vagy annak gyanújával élő gyermekek korszerű ellátásának hiányát. Az igényfelmérésre és az azt követő helyzetértékelésre építve egy olyan innovatív szolgáltatásfejlesztési koncepció kialakítása történne, amely támogató szolgáltatásaival születéstől felnőttkorig tudná segíteni a fogyatékkal élő személyeket.*”

---

³⁹³ Pályázati azonosító: TOP-5.2.1-15-CS1-2016-00004. A szintén konzorciumban megvalósult pályázatban a megnyert s elszámolható forrás összege 39.994.840 forint, ebből a Mórahalom Városi Önkormányzat 6.443.980 forint, míg a Móra-Partner Kft. 33.550.860 forint elszámolható forrással rendelkezett.

Mórahalom sporttörténete az elmúlt évtizedek tükrében

A városi sportélet összefogó ereje: Móra-Sport Nonprofit Kft.

Általános ismertetés és célkitűzések

A Móra-Sport Rekreációs és Sportszervező Nonprofit Kft. Mórahalom város Képviselő-testületének döntése alapján 2013-ban jött létre.³⁹⁴ A Móra-Sport Nonprofit Kft. azzal a céllal kezdte meg működését, hogy a városban élő gyermekek és felnőttek számára minél szélesebb körű és magasabb színvonalú sportolási lehetőségeket biztosítson, továbbá üzemeltesse a már megépült és a későbbiekben megépítendő sportinfrastruktúrát. Eme cél elérése érdekében, a társaság igen széles körű kapcsolati hálót tart fent a városban működő sportegyesületekkel: 2016 novemberében a Mórahalom Városi Sportegyesülettel, a Mórahalmi Tömegsport Egyesülettel, a Viktória Sportegyesülettel, illetve a Lendület Szabadidős és Rekreációs Sportegyesülettel kötött együttműködési megállapodás. Továbbá, a Kft. kiváló munkakapcsolatot ápol a Tisza Volán SC-vel és a Mórahalmi Amatőr Felnőtt Kézilabda Csapattal is. A sorban mindenképpen meg kell említenünk az Arlechino Táncegyesületet, a Mórahalmi Judó Sportegyesületet, a Mórahalmi Lovassport Egyesületet és a Móra Gym Fitness Clubot is, akikkel szintén évek óta eredményes kooperációról számolhatunk be. Mindezek mellett, az M.C.S Akadémia (motocross pálya bérlője) és Kószó József egyéni vállalkozó (salakmotor pálya bérlője) számára a Móra-Sport Kft. minden rendelkezésre álló eszközt igyekszik biztosítani ahhoz, hogy a motorsport fellendítését támogatni lehessen. A társadalmi szerepvállalás vonatkozásában pedig a helyi amatőr és hobbi sportolókkal is a közös hang megtalálására törekszik, ezáltal segítve a sportolási igényeik kiszolgálását (pl.: öregfiúk focicsapat). A 2016 májusa óta Széll Ilona által vezetett Kft., sportnapok, családi napok, pályázati programok végrehajtásában is aktív szerepet vállal. Szél ügyvezető mellett, Piti Gergő a Kft. másik tartópillére, aki a sportigazgatói teendőket látja el.

A város sportkonceptiója

Mórahalom város Képviselő-testülete 2009. március 26-án fogadta el³⁹⁵ a település korábbi sportkonceptióját, amelyben meghatározta és deklarálta a következő területeket érintő fejlesztési irányokat: A gyermek-ifjúsági- és diáksport, a versenysport- utánpótlás-nevelés és szakszövetségi szabadidősport, a sportegészségügy, a fogyatékosok sportolási lehetőségei, a sportpropaganda és a nemzetközi kapcsolatok területei. Megállapítást nyert az is, hogy a sport kiemelt szerepet játszik a város lakosságának egészségmegőrzésében, életminőségének javításában, a népesség megtartásában, valamint a turizmus fellendítésében is. Ezek mellett nem hagyható figyelmen kívül a sport közösségformáló ereje sem. Az idő előrehaladtával új fejlesztési irányok, új elemek jelentek meg a sport világában, amelyek irányába a település vezetősége nyitottsággal viszonyult. Ennek apropóján Mórahalom város Képviselő-testülete 2015 áprilisában felülvizsgálta az addig érvényes sportkonceptiót, majd a kor körülményeire

---

³⁹⁴ Alapítói határozat: 51/2013. /I. 31./ Kt. sz. A Móra-Sport Kft. 2 millió forintos törzstőkével került megalapításra, amelynek tulajdonosi körébe Mórahalom Város Önkormányzata, a Mentor 92 Kft., a Mórahalom Városi Sportegyesület és az Óthalmi Kft. tartozott. Forrás: Széll Ilona ügyvezető által összeállított információs dokumentum.

³⁹⁵ 91/2009. (III. 26.) Kt. sz. határozat értelmében.

igazítva megalkotta s elfogadta a Mórahalom Város Középtávú (2015-2020) Sportkoncepcióját.³⁹⁶ A koncepció – felismerve a jogos igényeket – többek között már tartalmazza a Magyar Judo Szövetséggel kooperálva létesítendő új judo csarnok megépítésének tervezetét is. Továbbá, a koncepció igyekszik közösségi-társadalmi arculattal is rendelkezni, ennek szellemében vállalja a különböző sporttáborok szervezését és kiajánlását úgy, hogy közben a város turisztikai attrakcióit is bevonja. Az utánpótlás-neveléssel kapcsolatban pedig megállapítható, hogy Mórahalom város Képviselő-testülete a sportolói létszám növelését és a gyermekek nevelését több pillér folyamatos erősítésével, fejlesztésével kívánja megvalósítani. Ezek a következők lennének: A már meglévő létesítmények folyamatos fejlesztésével, új létesítmények megépítésével, az iskolai diáksport erősítésével, a versenysport megfelelő támogatásával, illetve a szabadidősport támogatásával.

Sportlétesítmények Mórahalmon

A városi sportinfrastruktúra igen sokrétű, s egyre több irányba haladva igyekszik bővülni. A sportlétesítmények létrehozása és fejlesztése a kor körülményeihez illeszkedve a sportolás, az utánpótlás nevelés és nem utolsósorban, az előbbiekkal karöltve az egészséges életmódra nevelés égisze alatt működnek és haladnak előre.

- **Régi Sportcsarnok**

A Zákányszéki úton található létesítmény nem az első sportcsarnok Mórahalom településének fennállása során. Az elsőnek még 1958-ban húzták fel falait, bontott anyagból, társadalmi munkában, ami nem a legtekélyesebbre sikeredett. Nem bírta sokáig a megpróbáltatásokat, 1964-ben – mivel életveszélyessé vált – be kellett zárni kapuját. Sokat kellett várni az új épületre, de 1989 nyarán – Mórahalom várossá nyilvánításának évében – sort kerítettek a szinte minden igényt kielégítő sportcsarnok átadására. A létesítmény 18x31 méteres, műanyag borítású küzdőtérrel, 125 személyes lelátóval, öltözőkkel, szertárral, irodával, raktárral és egyéb szociális, kiszolgálóhelyiségekkel rendelkezik. Megépítése óta több felújításon esett át az épület. Először 2008-ban akadálymentesítették, majd 2012-ben kicserélték a nyílászárókat, lámpatesteket, korszerűsítették a fűtést és a küzdőtér falainak újra festése is megtörtént, amely mind egészségügyi, mind esztétikai szempontból nézve is időszerűvé vált. A régi sportcsarnok napjainkig is működik, iskolai testnevelésórák, lakossági szabadidős tevékenységek és profi rendezvények előtt is egyaránt nyitva tartja a kapuit.

2014-től a város sportéletének a szíve a következő bekezdésben tárgyalandó Szent János térségbe tartozó Móradoz körútnál kezdett összpontosulni. De ezelőtt, egy gondolat erejéig még meg kell emlékezni a Rákóczi térnél található tenisz- és műfüves focipályákról is. Ezt a két pályát még 2012 júliusában adták át, az előbbiről pedig érdemes elmondani, hogy lakossági összefogásból épült meg. 2017-ben a városi teniszpálya egy új klubházzal bővült, amelynek tiszteletére – Fenyvesi Tibor és Bíró André részvételével – bemutató teniszm  rk  z  st is rendeztek.³⁹⁷

---

³⁹⁶ 188/2015. /IV. 30.) Kt. sz. határozat értelmében.

³⁹⁷ Forrás: *Bemutat  m  rk  z  ssel avatják a városi teniszpálya új klubh  z  t*. Mórahalom városi honlap, 2017.07.05. Online: <http://www.morahalom.hu/bemutomerkozessel-avatjak-a-varosi-teniszpalya-uj-klubhazat>

- **Sportkomplexum**

2014-ben hozták létre a város külterületén fekvő Szent János térségben, a Móradoomb körúton. A beruházás részeként a mű- és az élőfüves focipályákon kívül a létesítményben helyet kapott két 100 férőhelyes lelátó, öltöző, labdafogó háló és öntözőrendszer, továbbá egy olyan világítástechnika, amelynek segítségével az esti mérkőzések rendezésének is megteremtődtek a feltételei. A területet 800 méter kiterjedésű kerítés határolja. Itt kapott helyet egy 205 m²-es edzőterem, amely válogatott, professzionális gépparkkal, gyereksarokkal és büfével is rendelkezik. 2016-ban tovább bővült a komplexum portfóliója, hiszen a Móra-Sport Kft. üzemeltetésében inentől már a strandlabdarúgás lehetősége is elérhetővé vált. A 2018-as és a 2019-es évek a sportkomplexum további bővülését eredményezte: 2018 őszére készült el

A sportkomplexum egy része.

A szabadtéri fitness sportpark.

szabadtéri fitness gépekkel felszerelt modern, esztétikus sportparkkal is gazdagodott a város sportkomplexuma.

- **Móradoombi (új) Sportcsarnok és Uszoda**

2016. május 25-én tették le a Móradoombi Sportcsarnok alapkövét, amelyet 2017. január 17-én adtak át. A nemzetközi versenyek megrendezésére is alkalmas csarnok a Tisza Volán SC és a Mórhalmi Városi Önkormányzat együttműködésében, egy sportfejlesztési program részeként készült el.³⁹⁹ Az 1900 m²-es sportcsarnok egy szabványos méretű pályával rendelkezik, ahol a kézilabdán kívül számos más sportág is űzhető. Vitathatatlan, hogy a

egy multifunkcionális rekortán borítású – azaz öntött gumi burkolattal rendelkező – pálya, amelynek sokrétűségét reprezentálja, hogy a fobb, s ezzel párhuzamosan népszerűbb sportágak magas színvonalú művelését teszi lehetővé és elérhetővé.³⁹⁸ A Nemzeti Szabadidős – Egészség Sportpark Program égisze alatt pedig egy 200 méteres futókörrel és

³⁹⁸ A pálya 22*42 méteres, amelynek beruházója az MLSZ volt. Forrás: *Látványos szakaszához ért a rekortán pálya építése Mórhalmon.* Mórhalom városi honlap, 2018.10.09. Online: https://www.morahalom.hu/latvanyos_szakaszahoz_ert_a_rekortan_palya_epitese_morahalmon

³⁹⁹ A sportcsarnokátadásának beharangozója: http://www.morahalom.hu/moradoombi_sportcsarnok_atadasa

létesítmény egyértelműen hasznára válik a városnak és a gyermekeknek is, hiszen a különféle versenyeknek, sporteseményeknek és a mindennapos testneveléshez is tökéletes helyszínt biztosít. A komplexum létrehozása a város egyik külterületén, nevezetesen a Mórardomb körúton a labdarúgó pályák és az Ezer Év Parkja között helyezkedik el. A sportcsarnok az előbbiekben már említett sportkoncepciónak képezi a részét. Amely koncepció – a móraközi önkormányzat térségbeli sportfejlesztési víziójának és vállalásának kontextusában megközelítve – az egész homokháti kistérség sportolási igényeinek kiszolgálására törekszik.

Ez a tudatos tervezésnek képezi a részét, a sportcsarnok melletti uszoda építése is, amely 2018 tavaszán indult el.⁴⁰⁰ A sportcsarnok épülete mellett, azzal összeköttetésben került megépítésre az uszoda. A vízi sportok szerelmeseinek kiszolgálását biztosító, modern berendezéssel rendelkező épület a térségbeli uszoda hiányát kívánja

enyhíteni úgy, hogy műszakilag, a lehető legkorszerűbb eljárásokkal alkották meg. A 33,3 méter hosszúságú fedett úszómedencével rendelkező uszoda – hasonlóképpen más sportlétesítményekhez – elsődleges céljai között szerepel, hogy jelentős szerepet töltsön be a térségbeli utánpótlás kinevelésében.

• Judo központ

A város sportkoncepciójának leírásában érintve volt, hogy konkrét tervek vannak egy judo központ építésére is. Ez az intézmény nem a Sportkomplexum területén, hanem a város centrumában, a Kálvária sétány mellett került létrehozásra. Kialakításáról elmondható, hogy 3 darab küzdőfelülettel várja az edzésre és mérkőzésekre érkezetteket, illetve egy galériás lelátóval a látogatókat.⁴⁰¹ A csarnok felépülését követően, a judo sportot szerető és gyakorló sportolók számára is elérhetővé vált egy célirányosan eme sportágnak dedikált helyszín. A csarnok létrehozása a városi önkormányzat és a Magyar Judo Szövetség kooperációja révén valósult meg. A többszörös magyar bajnokról, Molnár Franciskáról elnevezett csarnokkal Móraközi még inkább kiszélesítette a sportolási opcióit. Ráadásul ezzel az intézménnyel nem csak a lokális és térségi igények kerülnek kielégítésre, hanem

⁴⁰⁰ Az uszoda kialakításának tervezetéről Nógrádi Zoltán polgármester nyilatkozott a sportcsarnok ünnepélyes megnyitóján: <http://www.morahalom.hu/atadtak-a-morahalmi-sportcsarnokot>

⁴⁰¹ Az adatok forrása: Széll Ilona ügyvezető által a könyv főszerkesztőjének átadott vonatkozó dokumentumok. Így például a „Judo Tornacsarnok – Móraközi” építésének szakmai és költségterv nevet viselő leírás.

nemzetközi színvonalú judo tornák megrendezése is elérhetővé vált. Ezzel kapcsolatban nyilatkozta Csizsár Dániel a Móraalmi Judo SE elnöke, hogy „*a csarnok nem csak a móraalmiaknak hatalmas előrelépés, de otthont ad majd más egyesületekkel, határon túli klubokkal közös edzéseknél, táboroknak, melyek során a kis judokák még jobbra csiszolhatják technikájukat.*”

A város főbb sportegyesületei

- **A Szövetkezeti Sportkör utóélete**

A rendszerváltás után megkezdődött a sportpálya felújítása, amely folyamatban egyértelműen kitapinthatjuk a közösségi összefogás erejét és szellemiségét. Az új pálya átadása során mintegy 70 olyan személy kapott emlékklevelet, akik az elmúlt időszakban meghatározó szerepet vállaltak a móraalmi sportélet felvirágoztatásában és a közösségi élet megszervezésében. Révész Gábor, a sportegyesületnek 2013 óta elnöke a következő gondolatokkal érzékeltette a jó közösségnek a sportra gyakorolt hatását: „*Szerettem volna olyan egyesületet csinálni, ahol a közösség egyfelé gondolkodik, a szertárostól a vezetőségig. Egy jó közösség 15-20%-kal jobb eredményre képes.*”⁴⁰² A 2000-es évek elejétől már két hivatalos csapatot volt képes kiállítani a város, egyrészt a fő csapat a megye I. osztályban rúgja a bőrt, míg a vérfrissítésen átesett második csapat a harmadosztályban játszik. 2012-ben újabb állomást értek el a móraalmi focisták, hiszen a NB III. osztályába jutottak fel. Az utánpótlást kinevelése szempontjából fontos lépés volt, hogy ekkor alakult meg a Kistérségi Focisuli Egyesület, illetve önszerveződés által 2003-ban az Öregfiúk csapata is megalapításra került.

- **Arlechino Sportegyesület**

Az Arlechino Táncegyesület 1995-ben jött létre, az egyesületen belül elsősorban a majoretta és a jazz balett oktatására helyeződik a hangsúly. A közösség vezetője-elnöke, Füge Ildikó, aki foglalkozását tekintve tánc- és sportedző. 2014-ben a településen megrendezett *Móraalmi Open* elnevezésű országos mazsorett bajnokság és nemzetközi mazsorett verseny egyik fő szervezője volt. A tartósan magas színvonalú munkájáért, 2016 tavaszán Csongrád megye *Civil szervezete díját* érdemelte ki a táncegyesület, amelynek képviselője-vezetője, Füge Ildikó vehette át a megtisztelő kitüntetést. Az egyesület elsődleges céljai között szerepel a tánckultúra megteremtése és óvása. Hagyományos és történelmi táncok megismertetése és ápolása, a táncsport kultúrájának kiépítése és folytonosságának biztosítása. A tánc segítségével, mint kapcsolatépítési eszközzel, hazai és nemzetközi viszonylatban értetődő kulturális nexusok kiépítését is szorgalmazza az egyesület. Ahogy természetesen különböző tanulmányutak

---

⁴⁰² Berta Gyuláné és Széll Ilona (szerk.): *Móraalmi Városi Sportegyesület. 80 éve együtt.* Jubileumi kiadvány, Móraalmi, 2016: 22. old. Ez a kiadvány igen nagy értéket képvisel, hiszen a móraalmi focinak a kezdetétől a napjainkig tartó történetének a megismerését teszi elérhetővé az olvasó számára, ráadásul számos képpel és személyes visszaemlékezéssel illusztrált kiadványról van szó.

szervezését, vendégszerepléseket és edzőtáborok koordinációját is egyaránt ellátja.⁴⁰³

- **Victoria Sportegyesület Mórahalom**

Az egyesület eredeti nevén, Móraalmi Úszó és Vízilabda Egylet (MÚVE) még 1995-ben kezdte el bontogatni a szárnyait. Akkor egy 33.3 méteres medence rendszeres használatára szerveződött meg egy felnőtt vízilabda csapat. Ugyanakkor, a medence szezonális nyitva tartása okán az edzés az év nagy részében helyben nem volt kivitelezhető, így idővel a csapat „elfogyott”, s rövidesen az egyesület már csak papíron létezett tovább. Jelentős változás 2003-ban történt, ekkor az úszás felkarolásával éledt újra az egyesület, sok gyereknek lehetőséget adva a rendszeres úszásra. Az oktatók közül kiemelendő Martyinné Lászlóné – ismertebb néven Detti néni –, aki hosszú évek óta már, hogy úszásoktatással is foglalkozik. Regisztráltan kb. 50-60 gyerek úszik rendszeresen, s a legügyesebbeket, legkitartóbbakat igen jó eredménnyel versenyeztetik is, ennek bizonyítéka, hogy minden évben a diákolimpiákon az országos döntőig tudnak eljutni. Továbbá, az egyesület karolta fel a városban meghonosodott tájékoztató futást is, 2012 óta a kiszélesedett portfólió okán, már Victoria Sportegyesület Mórahalom nevet viseli az egyesület.⁴⁰⁴

Az egyesület másik fő profilja, a kiemelkedő sikereket elérő kötélugró sportág. A móraalmi ugrókötelesek története 1997-ben indult. Martyin Lászlóné volt az, aki megalapozta és felépítette az ugróköteles iskolát. A kezdeti évek a hobbiszerű időtöltést jelentették, majd 2002-ben érkezett el az első mérföldkő, hiszen ekkor versenyeztek először a lányok egy olyan versenyen, ahol megszületett az első érem – a későbbi Európa- és Világbajnok – Farkas Csamangó Petra jóvoltából. A sportág csillaga egyre inkább fényesebben kezdett pompázni, hiszen a következő

években minden országos bajnokságon megjelentek a móraalmi kötélugrók. Innentől kezdve elmondható, hogy gyakorlatilag nincs olyan országos bajnokság, ahol nem áll(t) a dobogón egy-egy móraalmi. Ráadásul a nemzetközi szintű versenyzők száma is évről-évre növekszik. A sportolók életében újabb nagy fordulópontra volt, hogy 2008 óta ott vannak minden jelentős európai és világbajnokságon. Sőt mi több, rendszerint mindig éremmel zárják a különféle megmérettetéseket. Érzékeltetésként szerepeljen itt a következő pár verseny eredménye. 2010, Anglia, VB: (3 csapattal, 5 egyénivel) 2 arany, 7 ezüst, 2 bronz; 2012, USA, Florida,

⁴⁰³ Forrás: Széll Ilona volt ügyvezető által átadott egyesületi adatlap – F.I.

⁴⁰⁴ Forrás: *Martyinné Detti több mint száz kisiskolást tanít meg úszni évente*. Mórahalom, 2014.04.10. Online: http://morahalom.chrome.hu/martyinne_detti_tobb_mint_szaz_kisiskolast_tanit_meg_uszni_evente

VB: (1 fővel) 1 arany, 1 ezüst, (1 csapattal) 1 Bronz; 2015, Franciaország, *World Jump Rope Championship*: 4 arany, 2 ezüst, 5 bronz, 10 szalag.⁴⁰⁵

- **Mórahalmi Tömegsport Egyesület**

Az egyesület a női labdarúgásban igyekszik hiánypótló szerepet betölteni. A női csapatot még 1989-ben alapította Tanács Zoltán. A csapat kezdetben környékbeli kupákon, amatőr tornákon, sportrendezvényeken szerepelt, így például a ruzsai, vagy a szegedi sportnapokon is megfordultak.

1996-ban Csongrád megyében már 12 kispályás női csapat rúgta a bőrt, így saját bajnokságot tudtak indítani, amelynek állandó résztvevője volt a mórahalmi csapat is. A legjobb eredményt 1999-ben sikerült elérni, ebben az évben állhatott fel a csapat a dobogó legfelső fokára. Az 1996 fontos évszám a csapat életében, hiszen ekkor alakult meg a Mórahalmi Tömegsport Egyesület (rövidítve: MTSE), amely már

szervezett formában biztosította, ill. biztosítja a mai napig a rendszeres testedzés, versenyzés lehetőségét. Nem elhanyagolható, hogy az egyesület létrejöttével elérhetővé váltak a civil szervezeteknek kiírt pályázatok, amelyek segítségével a csapat kiadásainak jelentős része fedezhetővé vált.⁴⁰⁶

- **Lendület Szabadidős és Rekreációs Sport Egyesület**

A tenisz sport népszerűsítését zászlajára tűző szervezet 2013-ban született, s jelenleg 10 fő képezi a tagságát. Az egyesület elsődleges tevékenységi köre a tenisz világhoz kapcsolódik, így foglalkozik utánpótlás neveléssel, edzések tartásával, sportolói versenyeztetéssel és nem utolsósorban magukkal a versenyek megszervezésével is. A társadalmi szolidaritás jegyében vállalja, hogy a hátrányos helyzetű személyek sportolási lehetőségeit igyekszik elősegíteni – miként ez meg tudhatjuk az egyesület alapszabályából. Az egyesület a tenisszel kapcsolatos edukációs tevékenységeit Mórahalom és térségét lefedve látja el.⁴⁰⁷

- **Mórahalmi Lovassport Egyesület**

A 2014-ben megalapításra került egyesület azon koncepció mentén indult útjára, hogy közösségbe tudja szervezni a lovas sportok iránt érdeklődőket. A találkozások biztosítására a Magyar Lovassport Szövetség felhatalmazása által, az egyesület rendezvényeket, nyílt napokat, versenyeket kezdett el szervezni. Ennél fogva az egyesület előtt megnyílt a lehetőség, hogy a népszerű szabadidős versenyszámok mellett, regionális díjugrató és díjlovas versenyek szervezését is elláthassa. Az egyesület a Futó-Dobó Lovasközponttal szoros kooperációban lévén lehetőséget biztosít mindazok számára, akiket érdekel a lovaglás s ebből fakadóan

---

⁴⁰⁵ Forrás: „*Húsz esztendőm hatalom, húsz esztendőm*”... *Nem adom!* Megjelent a Tükörkép elnevezésű városi havilap 2018. januári számának 20. oldalán; a párizsi eseményről beszámoló: *Mórahalmiak sikere Párizsban*. Mórahalom, 2015.07.27. Online: http://www.morahalom.hu/morahalmiak_sikere_parizsban

⁴⁰⁶ A Mórahalmi Tömegsport Egyesület történetének leírását Zemencsik Kitti-nek köszönhető, aki egy 2016.04.15-én küldött e-mail formájában juttatta el ezeket az információkat a Tóth Menyhért Városi Könyvtár számára.

⁴⁰⁷ Forrás: Az egyesület alapszabályának 2-3. oldalán „*Az egyesület célja*” bekezdésben leírtak.

megszeretnének ismerkedni ezzel a sporttal és kultúrával, továbbá segít a versenyekre történő felkészülésben, amelyhez a megfelelő edzői és szakmai stábot biztosítja.⁴⁰⁸

- **Mórahalmi Judo Sportegyesület**

Az egyesület 2014 tavaszán került megalakításra annak érdekében, hogy a mórahalmi és a homokhátsági gyermekek és felnőttek számára megismertesse a judo sportágat. Az alapítók nagy öröme, a judo népszerűsége igen gyorsan tört előre, s már a kezdeti időszakban 18 iskolással és 15 óvodással – fiúkkal, s lányokkal egyaránt – kezdhették meg az edzéseket. A judo iránti nagyfokú érdeklődés töretlen, hiszen napjainkban közel 100 fő körül mozog a rendszeresen sportolók létszáma. Területileg nézvéen pedig, a város mellett, Ásotthalmon is tart tanfolyamot az egyesület. A kiváló szakmai stábnak köszönhetően, Nagybata Mihály (vezetőedző) és Csiszár Dániel (elnök, edző) irányításával, a judokák eddig is már számos

versenyen vehettek részt. Eredményeikbe engedjen betekintést a következő leírás: Tóth Lea arany, Csiszár Csenge, Vlasits Ákos ezüst, Zsiga Zsombor 5. helyezést ért el a 2017-es Magyar OB-n, valamint Diákolimpián arany, ezüst és bronzérmeket szereztek. A 2019-es igen sikeres évvel kapcsolatban pedig álljon itt Csiszár Dániel elnök beszámolója: „Az Országos Bajnokságokon Csiszár Csenge serdülő korcsoportban és Fehér Balázs Diák C korcsoportban ezüstérmeket, Masa Barna Diák A korcsoportban bronzérmeket szerzett. Monoki Dávid Diák C-ben és Belec Kincső Diák B-ben 5. lett. Csiszár Csenge az OB-n elért eredményével és az Európa Kupákon szerzett helyezéseivel válogatott kerettag lett. Decemberben egy hetet töltött Mátraházán a serdülő válogatottal. A Délmagyarország is kitüntette, mint a 2019-es év ifjú sportreménységét.”⁴⁰⁹

- **A sakk sportág**

Ugyan a mórahalmi sakkozók nem rendelkeznek önálló egyesülettel, viszont a helyi sakkélet több évtizedes múltja okán mindenképpen meg kell emlékezni a sakkosokról is. Kois János elbeszéléséből megtudhatjuk, hogy a 2000-es évektől mind egyéni, mind csapatszinten is komoly eredményekkel büszkélkedhetnek a mórahalmi sakkosok: 2000-2013 között a megye II. bajnokság keretei között a dobogó mindegyik fokán állhatott a csapat. Az egyéni eredmények vonatkozásában pedig elmondható, hogy Molnár Jenő Mórahalom város bajnoka lett, Kois János 2000-ben az üllési Viktor-kupa sakkturna II. helyezettje volt. Újházi Ádám és Újházi Mihály pedig több nemzetközi verseny győzteseként vonult be a mórahalmi sakkélet történetébe.⁴¹⁰

---

⁴⁰⁸ Forrás: Széll Ilona által a könyv főszerkesztőjének átadott egyesületi adatlap.

⁴⁰⁹ Idézet forrása: Csiszár Dániel egy e-mail formájában adta át számomra ezeket az információkat – F.I.

⁴¹⁰ A mórahalmi sakkélet leírását Kois Jánosnak köszönhető, aki egy 2016.07.01-én küldött e-mail formájában juttatta el ezeket az információkat a Tóth Menyhért Városi Könyvtár számára.

Összefoglalás

Mórahalom tudatos és rendszerszemléletű fejlesztéspolitikájának elválaszthatatlan részét képezi a széles értelemben vett sport. Ebbe bele értve a sportolás helyszíneit, eszközeit, egyesületeit és minden közösséget, akik, és amelyek a sportolás valamilyen formáját és szintjét űzik. Továbbá, a város egészségtudatos és egészségmegőrző koncepciója szintén érezteti hatását a sportolási lehetőségek nagyvonalú támogatásában, ugyanis a folyamatosan bővítés alatt álló sportolási intézményhálózat egyértelműen kapcsolódik az egészséges életvitel hangsúlyozásához. Mórahalom sportkoncepciójában szintén kiemelt jelentőséggel rendelkezik az, hogy a minőségi sportolás lokális és térségi érdekeltségű és lefedettségű feltételrendszerét biztosítani lehessen. Ezáltal megteremtődik a lehetősége annak is, hogy országos és nemzetközi jelentőségű versenyek és tornák házigazdájává válhasson a település. Ezen célok és szándékok összessége vezetett el odáig, hogy Mórahalom külterületén, a Szent János térségben egy komplett sportkomplexum épülhetett fel, amelyet a város egyéb területein lévő sportobjektumok (így például Judo Csarnok) egészítenek ki.

Öntevékeny civil társadalom: Tenni akaró mórahalmai közösségek

Felelős állampolgári szerepben: Mórahalom Város Önkéntes Tűzoltó Egyesülete

A napjainkban Mórahalmi Önkéntes Tűzoltó Egyesület néven ismert szervezet 80 évnél is nagyobb múlttal rendelkezik, illetve az egyesületi formában történő működése is 30 év körüli történelemmel büszkélkedhet.⁴¹¹ Az egyesületi létet megelőző, több mint fél évszázad során, a szervezet tűzország néven teljesítette az önkéntes alapon vállalt kötelezettségeit. Az alapítástól napjainkig eltelt időszak alatt az „*egyesületünk is jelentős fejlődésen, átalakuláson ment keresztül. De fennállása alatt, a település lakossága mindig számíthatott a szervezet önkénteseire abban, hogy az adott korszaknak megfelelő szintű és minőségű tűzoltói feladatok ellátásával segítik őket*” – ismertette Németh Attila, a Mórahalmi Önkéntes Tűzoltó Egyesület vezető tűzoltóparancsnoka, aki egyben a *Móraép Kft.* ügyvezetője.

Működés és kistérségi szintű szakmai előrelépés

Az önkéntességet alapvetően áthatja a motiváltság szellemisége és érzése, amelynek átélése az egyesület teljes kollektívájára érvényes, ebből fakadóan is maximálisan törekednek arra, hogy a lehetőségekhez képest minél professzionálisabb szakmai képesítéssel vértéződjenek fel.⁴¹² A tűzoltás és katasztrófavédelem területén ez különösen sarkalatos pontként értelmezendő, hiszen emberi életek, illetve súlyos anyagi károk is függhetnek a szakértelem milyenségén. Továbbá, sokat elmond az egyesület tagságának⁴¹³ elkötelezettségéről és szakszerű működéséről, hogy a 2015-ös évtől Csongrád-Csanád megye egyetlen olyan önkéntes tűzoltó egyesületeként van számon tartva a mórahalmai, amely önálló beavatkozási jogosultsággal rendelkezik.⁴¹⁴

⁴¹¹ Az alsóközponti Önkéntes Tűzoltóság 1935. február 3-án került megalapításra az akkori Iparoskör épületében. A hivatalos eseményen a szegedi Kopasz István tűzoltótiszt és Dr. Dobay Gyula tűzoltóparancsnok is részt vett. Instrukcióik segítették a megszülető szervezetet, amelynek elnevezése a Szeged-Alsóközponti Önkéntes Tűzoltó Testület lett. Forrás: Tanyai Újság: *Megalakult Alsóközponton az Önkéntes Tűzoltóság*. Szeged, 1935. február 10. A testület vezető elnöke s ügyésze Dr. Rektenwald Kristóf lett, parancsnoka pedig Szécsy György. A tagság teljes felsorolását lásd a Tanyai Újság hivatkozott számában: http://misc.bibl.u-szeged.hu/21306/1/tanyai_ujsg_1935_006.pdf

⁴¹² A megkérdőjelezhetetlen elkötelezettségre olyan egyéni életpályákat is hivatkozás alá lehet helyezni, mint például a közel hat évtizeden át (1962 márciusa óta) önkéntes tűzoltóként szolgáló Lázár Pálét, aki életének számos aspektusát feláldozta azért, hogy a közjót szolgálja.

⁴¹³ A tagság jelentős része a *Móraép Kft.* munkatársa, ebből fakadóan az önkéntesek magja összeszokott, egymást jól ismerő személyekből tevődik össze, amely a munkavégzés gördülékenységét segíti elő.

⁴¹⁴ A jogosultság megtartásához minden évben minősítő gyakorlatot kell végrehajtania a mórahalmai ÖTE-nek, amely során tanúbizonyságot tesznek arról, hogy az összes olyan előírt feltétellel rendelkeznek, amelyek a tisztség viseléséhez elengedhetetlenek. A témában lásd: *Sikeressé vált a tűzoltógyakorlat 2017 – Mórahalmi ÖTE*. Móra-Net Televízió, 2017.06.28. Online: https://www.youtube.com/watch?v=Iy6Rr_26Mr4

Németh Attila a következők szerint összegezte a vonatkozó ismereteket: „Ez a minősítés felhatalmazást ad arra, hogy a különböző katasztrófa elhárítási, tűzoltási és műszaki mentési káreseményeket önállóan, a hivatásos állomány jelenléte nélkül is felszámolhatjuk, amennyiben a káresemény jellege és mérete szerint azt egy raj tűzoltó is már képes elvégezni.”⁴¹⁵ Ez azt jelenti, hogy ez a státusz, egy nagyon komoly elismerése a mórahalmai önkéntes tűzoltók állhatatos munkájának, hiszen tevékenységüket szakmai alapon minősítette megfelelőnek a megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság.⁴¹⁶ Ugyanakkor, vitán felül áll, hogy az önkéntes tűzoltás nagyon nagy felelősséggel is jár, „hiszen a káreseménynél csak ránk számíthat az adott káreset károsultja, aki elvárja a megfelelő gyorsaságú és szakszerű beavatkozást. Azt hiszem, hogy itt kell említést tennem önkéntes társaim elhivatottságáról, a közösségért való tenni akarásukról” – foglalta össze az egyesület vezetője.⁴¹⁷

Az utóbbi évek fejleményeiről

2015-től mintegy négy éven keresztül, minden önkéntes természetű tűzoltó egyesületi tevékenység elsősorban „csak” Mórhalom közigazgatási területét fedte le, amelyben 2019 márciusától változás állott be. Ugyanis ezt követően kiszélesedett a mórahalmai tűzoltók területi hatásköre, s immáron Mórhalom mellett a szomszédos „Ásotthalmom település közigazgatási területén is megkezdtük a tűzoltói munkálatok ellátását, melyre az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósággal megkötött együttműködési szerződésünk jogosított fel” – ismertette Németh Attila. Tovább szélesítve a helyi önkéntes tűzoltók működési súlyát, ki kell emelni, hogy az ásotthalmi, az öttömösi, a ruzsai és az üllési önkéntes tűzoltók egyesületeit magába tömörítő Mórhalmai Járási Mentőcsoportnak vezető gesztora és irányítója tisztségét is a Mórhalmai Önkéntes Tűzoltók Egyesülete tölti be.

---

⁴¹⁵ A legtöbb káreset szabadtéri, avar, illetve erdőtüzekkel kapcsolatban adódik, amely a területi adottságok ismeretében nem meglepő.

⁴¹⁶ Forrás: Csongrád-Csanád megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság hivatalos közleménye. Online: <https://csongrad.katasztrofavedelem.hu/24129/onalloan-beavatkozo-onkentes-tuzolto-egyesulet>

⁴¹⁷ Személyes érintettségű gondolatokat is felvonultató interjú Németh Attilával: Arany T. János: *Gépkocsiveető, raktáros, hentes és kertész is oltja a tüzet*. Délmagyar, 2016.02.10. Online: <https://www.delmagyar.hu/szeged-es-konye/gepkocsivezeto-raktaros-hentes-es-kertes-z-is-oltja-a-tuzet-1503961/>

Technikai állomány

Jelen sorok írásáig a tűzoltási és műszaki mentési feladatok ellátását a következő eszközök alkalmazásával teljesítik a mórahalmi önkéntes tűzoltók: 1 db Mercedes 1000 TLF gépjárműfecskendővel; 1 db IFA W 50 TLF tartalék tűzoltó gépjármű fecskendővel; 1 db Steyer műszaki mentőszerrel; 1 db Suzuki Vitara tűzoltás vezetői gépjármű.

Lezárás

A Mórachalmi ÖTE hosszú története során a település elválaszthatatlan szervezetévé nőtte ki magát, munkássága mindig is a közösségi jót szolgálta és szolgálja. Lokális működésük az idők folyamán egyre inkább átlépte a város határait, s napjainkra a folyamatosan emelkedő járási szerep a számok nyelvén is alátámasztható; hiszen országos szinten is kiemelkedő kivonulási mutatókat produkálnak a mórachalmi önkéntes tűzoltók. Egy gondolat erejéig nagyon fontos utalni arra is, hogy az önkéntes tűzoltók is ugyanolyan szemtanúi és átélői lehetnek egy-egy katasztrófális kimenetellel rendelkező balesetnek, amelyben emberi halálesetekkel is szembe kell nézniük, mint a hivatásos kollégáiknak. Azaz, pszichológiailag, érzelmileg és mentálisan is nagyon komoly tehernek vannak kitéve, amely körülmény ismeretében még inkább megkérdőjelezhetetlen tiszteletet érdemelnek az önkéntes tűzoltók.

Kiss Norbert jóvoltából, táborban résztvevő gyermekek ismerkednek az ÖTE gépparkjával.

Nemcsak a fiataloké a világ: Napfény Nyugdijas Klub

Alapítás és célok

A Napfény Nyugdijas Klub igen nagy múlttal büszkélkedhet, ugyanis Szerényi Julianna óvónő és Molnár Gabriella népművelő szervezésével, 1982. május 23-án alakult meg. A klub gyűléseinek helye az akkori Művelődési Ház, amelyet ma már Aranyszöm Rendezvényházként ismerhetünk. Az összejövetelek rendszerint a hétfői napra tevődtek, ennek az elsődleges oka az volt, hogy (az 1980-as évek elején) a TV-ben akkor nem volt adás. A tagság a klub megalapítástól kezdve kéthetente járt össze, amely tradíciót napjainkig is ápolják. A Nyugdijas Klub létrehozása arra az elgondolásra épült, hogy egy olyan segítő színtért tudjon biztosítani a nyugdíjasoknak, az időseknek, ahol aktív közösségi életet élhetnek, ahol a kultúra, a művelődés és az önfelelt kikapcsolódás s szórakozás lehetőségei válnak elérhetővé. Maga az eszméség egy olyan szociális kötőszövevként került megálmodásra, ahol, és amelyben a szépkorú, idős embereket – így például a tanyákon élő, magányos idősekre is gondolván – célzott figyelemmel a társadalom aktív résztvevőiként kívánja segíteni s összefogni. A klub az alapításától kezdve nagyon komolyan veszi a feladatát, az évek során igen sok előadást, és különböző hazai (pl. Szeged, Budapest, Balaton), illetve külföldre (pl. Bécs) irányuló kirándulást is szerveztek. Rendszerint megünneplik a tagság körébe tartozó személyek születés- és névnapjait is.

Szakmai kapcsolatok

Már az alapítók idejében is igyekezett minél szélesebbre tárni karjait a Nyugdíjas Klub, így Bordány és Röske településein is baráti klubok kerültek létrehozásra. A rendszerváltás kezdőévében, 1989-ben pedig az „Életet az éveknek” országos kiterjedésű szervezetnek vált tagjává a mórahalmi klub. Továbbá, a szervezet szakmai presztízsében igen jelentős állomás volt, mikor 1990-ben Knoll István országos elnök egy nagy sikernek örvendő Nemzetközi Nyugdíjas Találkozót szervezett Mórhalom városában. Ótton-Kovács Józsefné vezetése alatt Ásotthalom, Bordány, Domaszék, Üllés, Dorozsma és Röske 2 nyugdíjas csoportjával tovább bővült a társklubok palettája, míg a külföldi kapcsolatok listája a határon túli szomszédságban lévő Temerin (Szerbia), Mohol (Szerbia) és Zsombolya (Románia) képviselőivel bővült. A jól működő és élő kapcsolatoknak hű példázata, hogy a klub 30 éves jubileumi ünnepségére (2012) hazai és határon túli nyugdíjas klubok képviseletében, mintegy 130 vendég érkezett a mórahalmi közös ünneplésre.⁴¹⁸ A tudatos kapcsolatépítések okán nem meglepő, hogy a klub rendszeres résztvevője a röskei töltött káposzta főzőversenynek is, ahonnan már a dobogó első és harmadik díjai mellett, a zsűri különdíjának büszke tulajdonosaiként tekinthet magára a tagság.

2012-ben a 30 éves Napfény Nyugdíjas Klub tagsága.

---

⁴¹⁸ Életet az Éveknek Hírlevél: *30 éves a mórahalmi Napfény Nyugdíjas Klub*. 2012. július-augusztus szám: 4. old.

A város vérkeringésében

Az új évezredhez közeledve, 1998-ban újabb állomásához érkezett a Nyugdíjas Klub: 1998. január 5-én megköszönve az addigi irányítók munkáját, a közösség új vezetőséget választott. A klubvezető Ótott-Kovács Józsefné lett, míg a helyettese, Lázár Jánosné, a pénzügyekért felelős tisztséget pedig Nagy Ignácné töltötte be. Az új vezetés ott folytatta, ahol az elődje átadta neki a stafétabotot: „*Nagyon jó csapatot vehettem át. Hagyományokat folytatva megtartottuk a névnapokat, jeles ünnepeket*” – nyilatkozta az új vezető. A kulturális-szórakoztató programok keretei között író-olvasó találkozók kerültek megrendezésre. A helyi finomságok bemutatásának célzatával süteményes kisfüzetet szerkesztett és adott ki a klub. A települési szervezetek közül a Helyi Baráti Körrel, (a Napfény Klubból kivált) Bástya Nyugdíjas Klubbal, a Gondozási Központtal, a Gazdakörrel és a Parasztkórossal ápol kapcsolatot a Napfény Klub. Ugyanakkor, a helyi edukációs színterekkel, így az óvodával és az iskolával is igen jó s kölcsönös viszonyról beszélhetünk. Hiszen az anyák napja és az idősek napja alkalmával a gyermekek köszöntik az időseket, amiért viszonzásul gyereknapon ízletes kalácsot s palacsintát készítenek a Nyugdíjas Klub tagjai a gyermekeknek.

A klub milyenségéből fakadóan a taglétszámot változóként írhatjuk le, mivel az idős kor előrehaladtával sajnos sokan elmentek már a tagságból, ugyanakkor a közösségi szellem változatlan erejénél fogva, a klub identitásának örökké létező részét képezi minden egykori és jelenlegi tag. A Napfény Klub a lehetőségeihez mérten, mindig aktívan kiveszi a részét a városi rendezvényekből, így ha kell, bármibe besegítenek, ezáltal is képviseltetve a klubot. A közösség elsődleges támogatói között a városi önkormányzatot, az Aranyszöm Rendezvényházat és nem utolsósorban, maga a klub tagjait lehet megnevezni, akik példaértékű összetartással, mindig mindenben segítenek egymáson. A Napfény Nyugdíjas Klubot méltán nevezhetjük Mórahalom egyik fontos láncszemének – Nógrádi Zoltán polgármester a város életének nélkülözhetetlen részeként jellemezte a klubot – amely megtisztelő tisztség jegyében, a tagság továbbra is mindent igyekszik megtenni egymásért s magáért a szülőföldjéért, Mórahaloméért.⁴¹⁹

Az önzetlen segítség képviseletében: A Bonitas Nőegylet

Mert jónak lenni jó...

A szervezet elnevezése üzenetértékű, amely hűen érzékelteti a Nőegylet szellemiségét, létének legfőbb mozgatórugóját. Ugyanis, a latin eredetű *bonitas* szó mindig valami jóval kapcsolatos jelentéstartalommal rendelkezik, így például a kedvesség, az előzékenység, az őszinteség, vagy a tisztesség megtestesítő és leíró szava, amelynek gondolkörében fogant meg ez a civil szervezet. Az alapítás ötlete Nógrádi Zoltán polgármester úrhoz kapcsolódik, aki 2004 hívta életre a Bonitas Nőegyletet.⁴²⁰ A létrehozás mögött meghúzódó gondolat filozófiája azt a pozitív üzenetű történelmi örökséget idézte fel, miszerint már a régebbi időkben a „ténsszasszonyok” is foglalkoztak olyan karitatív ügyekkel, amelyek a szegények patronálását, megsegítését emelték piedesztálra.

Kiépülő és bővülő tagság

Mint minden szervezet esetében, így a Nőegyletnél is meghatározó volt a tagság formálódásának időszaka, amely az első körben az akkori Képviselő-testület női tagjainak

⁴¹⁹ Életet az Éveknek Hírlevél, 2012. július-augusztus szám: 4. oldal.

⁴²⁰ A Bonitas Nőegylet bemutatása Szűcsné Dr. Fehér Éva és Dr. Pécsyné Dr. Bíró Mónika írására épül.

részvételével valósult meg. Nem sokkal ezt követően pedig, a testület férfi tagjainak feleségei kerültek felkérésre, hogy csatlakozzanak eme nemes s értékes kezdeményezéshez. Így aztán a kezdeti névsort a következő hölgyek alkották meg: *Baloghné Baranyás Ágnes, Oltványiné Módra Enikő, Szűcsné Dr. Fehér Éva, Varga Ferencné (Ibolya) Vass Antalné (Icuka), Vass Józsefné (Icuka)*. Viszont a Nőegylet tagsági köre nem zárult le, hiszen öngerjesztő folyamatként szélesedve, egyre több tag kezdett el körbe nézni a saját ismeretségi körében, hogy olyan potenciális személyeket lehessen találni, akik a jó ügy megkérdőjelezhetetlen elkötelezettjei. Ennek hatására egy újabb bővülési fázison ment keresztül a Bonitas, s *Balogné Szalma Ibolya, Császárné Papp Mária, Kószóné Wolf Edit, Makráné Ábrahám-Furus Gizella, Nógrádi Zoltánné (Aranka), Nógrádi Tiborné (Editke), Pónusz Klára, Varga Józsefné (Incike), Vastag Csaba Rózsa* és végül *Stampf Mariann* is a közösség részesévé vált.

*Fennállásának tizedik évfordulóját ünnepelte 2014-ben a jótékony szervezet.
A hölgykoszorú közepén Nógrádi Zoltán polgármester áll.*

A bonitas jelentésének alkalmazása

A frissen megalakult Nőegylet első alapvető feladatának tekintette, hogy a szeretet ünnepét, tehát a karácsonyi időszakot a rászoruló, külterületen élő leginkább nélkülöző gyerekek számára széppé, örömben gazdagabbá tudja varázsolni. Ezt eleinte saját, és a közvetlen környezetükben élő gyerekek jó minőségű ruháival, játékaival oldották meg. Majd ezt követően a lehetőségek vonatkozásában nagy előre lépésként könyvelhető el, hogy a *Johannita Segítő Szervezettel* – a polgármester akkori parlamenti tagságának köszönhetően – igen termékeny kapcsolat tudott kialakulni. Ennek hatására kiszélesedett a Nőegylet karitatív tevékenységi köre, s immáron a ruhák és a játékok mellett tartós élelmiszerek adományozása is elérhetővé vált.⁴²¹ Ráadásul, megteremtődött annak a feltétele is, hogy a nélkülözők számára

⁴²¹ Példaként álljon itt, hogy 2017 decemberében 30 rászoruló családot tudott megörvendeztetni az egylet, akiknek jó minőségű ruhákat, élelmiszereket, közöttük édességeket, mesekönyveket s természetesen sokféle, különböző korú gyermekek számára készült játékot tudtak biztosítani. Egy-egy család felkeresése a média társaságában történt, róluk ad közlést ez a beszámoló: *Balázs a távcsőnek örült a legjobban: 30 családot ajándékoz meg a*

célzott módon lehessen eljuttatni ezeket az adományokat. S annak érdekében, hogy a szervezet folyamatosan képes legyen biztosítani a jótékonyági akcióhoz elengedhetetlen anyagi háttérrel, az alapítás óta – szerencsére – minden évben nagy sikerrel kerül megrendezésre egy jótékonyági Nemzeti Bál.

Miként jelzésre került, a Bonitas Nőegylet elsődleges tevékenységi köre a külterületi tanyákon élő, rászoruló gyermekek, családok támogatására vonatkozik. De legalább ilyen fontos küldetésüknek tartják a település gyermekkorú lakosainak, az oktatáson keresztül megvalósuló célzott segítségét is. A tehetségek felkarolása és haladásuk egyengetése érdekében több éve már, hogy a kiemelkedő eredménnyel rendelkező mórähalmi diákokat ösztöndíj jelleggel, anyagi támogatásban is részesítik.⁴²² Így például 2009 óta

rendszeresen kiosztásra kerül a Nőegylet által létrehozott Igazgyöngy-díj, amely kitüntetés kiérdemlője 50.000 forint értékű tárgyjutalomban is részesül. A díjat minden évben az éppen aktuális ballagási időszakban osztják ki, s olyan 8. évfolyamot elvégzett lánygyermek nyerheti el, aki az általános iskolás éve során kiemelkedő segítőkészségéről és példamutató közösségi tevékenységeiről tett tanúbizonyságot.

Ugyanakkor érdemes azt is megjegyezni, hogy az egyesület nemcsak egyéni szinten nyújt támogatást az edukációban, hanem lehetőségeihez mérten közösségi vonatkozásban is. Ebbe enged betekintést, hogy a 2016/2017-es iskolai tanévben a *Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Mórähalmi Tagintézményének* korai fejlesztéssel foglalkozó munkacsoportja mintegy 100 ezer forintos összegben kapott eszközbeszerzési támogatást, illetve az egyesület további 30-40 ezer forintos keretben⁴²³ járult hozzá a logopédiai ellátásban használatos játékkészletek megvásárlásához. Az utóbbi évek vonatkozásában még megemlítendő, hogy egyre több adomány érkezik, amelyekből rendszeresen, úgynevezett „szociális vásárokat” tart a szervezet. Ezeknek a vásároknak az alapvető lényege az, hogy a város rászoruló családjai jelképes összegekért cserébe juthatnak hozzá az évszaknak megfelelő gyermek és felnőtt ruházathoz, valamint a háztartás vezetéséhez szükséges használati tárgyakhoz.

2018 tavaszán a Művészeti Iskola Képzőművészeti tanszakját 100.000 forint értékű adománnyal támogatta a Nőegylet.

mórähalmi nőegylet. Móránet TV, 2017.12. Online: <https://moranettv.hu/balazs-a-tavcsonek-orult-legjobban-30-csaladot-ajandekoz-meg-a-morahalmi-noegylet-delmagyar-hu/>

⁴²² Szemléltetés végett érdemes utalni arra a 2015 tavaszán megrendezett jótékonyági bálra, amelyen a nemzetközi hímvél is rendelkező Arclechino Táncegyesület és az akkor bemutatkozó Judo Sportegyesület fiataljait 100-100 ezer forinttal támogatta, míg például hátrányos helyzetű gyermekek lovasterápiájához 50 ezer forintos összeggel járult hozzá az egyesület. Forrás: *Jótékonyági bált rendezett a Bonitas Nőegylet*. Mórähalom városi honlap, 2015.03.12. Online: <https://www.morahalom.hu/jotekonyysagi-balt-rendezett-a-bonitas-noegylet/>;

⁴²³ Forrás: a *Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat tanévvégi beszámolója – 2016/2017 tanévre vonatkozó* jelentés 31. oldalán leírtak.

Jobb adni, mint kapni

A Bonitas tagokról általánosságban elmondható, hogy szociálisan érzékeny feladataikat mindannyian önkéntes jelleggel, szívvel-lélekkel és megkérdőjelezhetetlen elkötelezettséggel látják el. Életre hívott közösségük az évek során minimális személyi változáson ment keresztül, ezt leszámítva egy stabil létszámú, összetartó, boldog csapattá kovácsolódott, akik örömeiket lelik abban, hogy másokon segíthetnek. Az általuk végzett igen értékes munka és annak az eredményessége, nem meglepő módon a település közösségének egyöntetű elismerését váltotta ki. Ebből fakadóan is érthető, hogy a város önkormányzata, illetve annak az intézményei, természetesen a saját családtagok, és egyéb önzetlen támogatók egyaránt a Bonitas Nőegylet munkássága mellett állnak. S hogy mégis miként lehet összefoglalni azt a legmagasabb értékű fizetséget, amelyben a tagság részesül? Nem másban, mint abban, hogy amikor a karácsonyi ünnepeken kiosztják az ajándékosomagokat, a ruhás zsákokat, akkor az őszinte boldogságtól és örömtől fűtött csillogó szemű gyermekek sokaságának látványa fogadja őket. Ezáltal nyer igazi értelmet a *bonitas* fogalma, mert jobb adni, mint kapni.

A karácsonyi adományozásban rendszerint részt vesz az önkormányzat a Bonitas Nőegylet és a „Jövők a család” Mórakalmi Nagycsaládosok Egyesülete.

A Bonitas Nőegylet által eddig nyújtott támogatások – Kiegészítő felsorolás:

Zárásként érdemes megvilágítani és konkrétan megnevezni azt az igen széles spektrumon mozgó jótékony szellemiségű támogatási munkát, amelyet a Nőegylet magáénak tudhat. Ezen értékes, segítő tevékenységeket összegző felsorolásban a családtámogatás, a sport, a kultúra, az oktatás és egészségügy területeit érintő hozzájárulások egyaránt megtalálhatóak:

- Versenyáncos pár támogatása; Az ugróköteles csapat nemzetközi szereplései, öltözet; mozgáskorlátozottak táncsoportjának támogatása; néptánc-csoportok budapesti táncház-részvétele; rászoruló gyermekek iskolai menzaellátásának támogatása; terápiás úszás, terápiás lovaglás támogatása; újszülöttek életkezdési csomagja (ruházat, játék, babaápolási szerek, bölcső stb.).

- Szűcs Beáta őssejtkezelése; vénakereső-szkenner beszerzése az orvosi ügyeletre; speciális fejlesztő torna (Dévény-módszer) eszközellátása; gyermekek számára oxigénpalack beszerzése az ügyeletre; helyi rendőrőrs gyerekvédelmi programja (gyerekkorúak kihallgató szobájának kialakítása); Mórahalom hírnevét öregbítő, óvodások szabadidős, sportprogramjainak, mesemondó versenyek támogatása; nagycsaládosok programjainak támogatása.
- Helyi könyvtár gyerekprogramjainak támogatása; Szent László Katolikus Általános iskola projekt-heti rendezvényeinek támogatása; kézműves-szakkör támogatása; Alapfokú Művészeti Iskola: nyári tábor, külföldi fellépések, tehetséges diákok hangszerbeszerzése); Sakk szakkör munkája; alsó tagozatos iskolásoknak tanszervásárlási támogatás.
- Sikeres középiskolás fiatalok támogatása (nemzetközi versenyek résztvevői, helyezettei); balett és majorett csoportok technikai felszereltsége; médiaszakkör támogatása; Huncutka Családi Napközi (játék); gyermekek korai fejlesztő tornája; rászoruló gyerekek sítábori és egyéb osztálykirándulási részvételének támogatása.

Rotary Club Mórahalom Egyesület

Szolgálat egy jobb világ reményében, avagy „a szívós munka minden akadályt legyőz”⁴²⁴

A XX. század elején létrehozott első *Rotary Club* által elindított folyamat napjainkra világszinten kiterjedté és elismertté vált, amelynek leíró jegyei – politikai, vallási és rasszbeli hovatartozástól függetlenül – a béke, a párbeszéd és az önzetlen segítségnyújtás magas szellemiségében foglalható össze.⁴²⁵ A teljes mértékben nemzetközivé szélesedett *Rotary* mozgalom – erre utal az *International* jelző – nagyon komplex szervezeti felépítéssel rendelkezik, amelynek családjába női (*Inner Wheel*), fiatal felnőtteket tömörítő (*Rotaract*), középiskolásokra fókuszáló (*Interact*), illetve az általános iskolás korúakat (*Earlyact*) is magába foglaló klubok tartoznak.⁴²⁶ A *Rotary International* hivatalos, egyben szimbolikus jelentéssel is bíró emblémája egy olyan fogaskerék (az úgynevezett *Rotary-kerék*), amelyben a „fogak” a világszervezet által megfogalmazott humánus célok közös megvalósításának felelősségét és az együttműködést, míg maga a kerék a folyamatos változashoz igazodás és a megújulás üzenetét hirdeti. A *Rotary International* élén a világelnök kormányzó helyezkedik el, de minden egyes szintnek, egészen a lokális klubokig érve, vannak megválasztott elnökei. Eme széles körű vezetői réteg felel azért, hogy a rengeteg elkötelezett tag értékes tevékenysége

⁴²⁴ Az idézet latin szövege – *labor omnia vincit improbus* – Vergiliustól származik, amely az egyesület zászlóján olvasható.

⁴²⁵ De miért éppen *Rotary*? Az elnevezés eredete nem meglepő módon, a mozgalom alapítóihoz kötődik: Paul P. Harris 1905-ben párkőzeli ismerősével kezdett el gondolatébresztő beszélgetések folytatni az államokbeli Chicago városában. A klub formájába rendeződött találkozások, az első évben szinte heti állandósággal valamelyikük irodájában zajlott, tehát a helyszínek mindig rotálásban, azaz körforgásban voltak. Az alapító atyák erre utalva adták a szerveződésüknek a *Rotary Club* elnevezést. 1910-ben pedig a *Rotary Clubok Nemzetközi Szervezete* (*National Association of Rotary Clubs*) megalapításával már nemzetközi porondra lépett a mozgalom.

⁴²⁶ A szervezet által vállalt célok elérése érdekében a *Rotary* lokális, regionális és globális szinten is egy jól működő rendszerben fogja össze tagjait. Ennek a struktúrának részét képezik a klubok (*Clubs*), a körzetek (*District level*), a zónák (*Zone level*) és az egész szervezeti piramis tetején található központi iroda, amely az egyesült államokbeli Illinois városában székel. Világszinten, ma több mint 1.22 millió tagot számláló 32 ezer klub tagolódik 529 körzetbe, amelyek 34 zónába szerveződve fedik le az egész glóbuszt. Érdekességként elmondható, hogy a Holdra először lépett asztronauta, *Neil Armstrong*, a kémiai Nobel-díjas *Friedrich Bergius*, vagy például a feltaláló, *Thomas Edison* is rotarista volt.

minél inkább a szervezet identitásának központjában elhelyezkedő vergiliusi gondolat jegyében szolgálják a köz érdekét.

A Rotary Club Mórahalom Egyesület alapítása és működése

„Rotary... a cselekvő humanizmus”, e sokat elmondó gondolat jegyében alakultak meg a magyarországi Rotary szervezetek. Jelen sorok írásáig, országosan 54 Rotary Club, mintegy 1176 fővel, ebből megyénkben 6 klub 171 taggal működik. A Rotary Club Mórahalom Egyesület 2013-ban került megalapításra, amelynek céljait természetesen meghatározzák a Rotary alapelvei, ugyanakkor nagyon fontos szervező erővel bír, hogy a helyi társadalmi-gazdasági sajátosságokat is homlokterében tartja.⁴²⁷ Ebben a kontextusban az egyesület kiemelt érzékenységgel viseltet a Homokhátság – mint az Európai Unió és Magyarország egyik legelmaradottabb régiójában – élő, a szociális védőhálón áteső vagy átesett hátrányos helyzetű embertársak irányába. A mórahalmi egyesület – hasonlóan a többi klubhoz – nyitott minden olyan kezdeményezésre, amelyek a negatív értelemben megváltozott helyzetbe került emberek, családok életminőségének emelését, javítását szolgálják. Ezen kezdeményezések soraiban található például a sokatmondó *Gift of Life*, azaz *Adjunk életet ajándékba* program is.

A klub alapítása óta számos nyilvános rendezvény szervezését látja el, amelyeknek egyöntetű célját képezi, hogy minél több homokháti ember élhesse át a cselekvő humanizmus jótékony hatását. Ehhez kapcsolódóan, fontos feladatának tekinti, hogy a különböző szociális projektek megvalósulásához is anyagi támogatást tudjon nyújtani. Továbbá, az elmúlt évek során több olyan program állandó támogatójává vált az egyesület, amelyek a térségbeli emberek

társadalmi és kulturális életében meghatározó jelentőséggel rendelkeznek. Így például: disznótor, gondolatébresztő est országos ismeretséggű előadóval, Dugonics András Piarista Gimnázium növendékeinek színi előadása, Charter ünnepség, advent, Mórahalmi Pálinkaverseny és Tepertőfesztivál. Az éves rendezvények sorában kiemelt prioritást élvez a *Dél-alföldi*

Rotary Jótékonyági Futónap és a *Papírra vetve projekt*. A futónap jelentőségét hitelesen illusztrálja, hogy napjainkra határon átívelő rendezvénné nőtte ki magát. A 2018-as, V. Jótékonyági Futónapon az akkori elnök, Vargáné Lázár Ibolya ekként foglalta össze azt, hogy

⁴²⁷ Az egyesület elnökei: Dr. Mester Lajos (2013/14), Pipicz Mihály (2014/15), Kerekes Pál (2015/16), Szűcs Ferenc (2016/17), Matuszka Antal (2017/18), Lázár Ibolya (2018/19) Balog László (2019/20) és Heller-Szabóné Molnár Márta (2020/21).

az egyesület miként viszonyul a sport, az egészséges életmód kérdésköréhez: „Az a célunk, hogy felhívjuk a figyelmet és segítsük az embereket abban a gondolkozásban, hogy odafigyeljenek az egészségükre, a prevencióra, arra, hogy különböző szűrésekre és előadásokra elmenjenek, hogy megvédjék az egészségüket.”⁴²⁸

A *Papírra vetve* projekt azt célozza meg, hogy lehetőséget nyújtson a homokháti kötődésű fiatalok számára abban, hogy a bennük rejlő érzéseket, gondolatokat a művészet közvetítő erején keresztül mutathassák meg. A beérkezett szépirodalmi és képzőművészeti pályaművekből a klub antológiát ad ki, illetve díjakkal ismeri el az alkotó fiatalok tehetségét. Mind ezek mellett, a mórahalmi egyesület számos egyéb olyan tevékenységhez, kezdeményezéshez adja hozzá a nevét, amelyek valamilyen közösségi célt szolgálnak: 2016-ban a Barmos György téren kialakított új játszótér finanszírozásából vette ki a részét az egyesület, majd 2017 őszén a *Nem Adom Fel Alapítvánnyal* karöltve szervez meg egy olyan szemléletformáló érzékenyítő napot, amelyen a valamilyen fogyatékkal élő embertársaink mindennapi életvitelének nehézségeibe nyerhettek bepillantást és tapasztalást a rendezvényen megjelentek.⁴²⁹ A *Rotary Club Mórahalom Egyesület* filozófiájáról összességében elmondható, hogy azt a szemléletváltás igyekszik előtérbe helyezni, amelynek gyakorlati megnyilvánulásai a szűkebb és a tágabb értelemben vett környezetünket, jó példázatokkal élve egy humánus-emberközpontú világ irányába igyekszik formálni.

A Rotary Club Mórahalom Papírra vetve pályázati felhívása (2018).

⁴²⁸ Forrás: *V. Dél-alföldi Rotary Jótékonysági Futónap Mórahalmon*. Móra-Net Televízió hivatalos youtube csatornája, 2018.11.19. Online: <https://www.youtube.com/watch?v=92M-rVRdqyI>

⁴²⁹ Forrás: *Új játszótér Mórahalmon*. Móra-Net Televízió, 2016.10.11. Online: <https://moranettv.hu/uj-jatszoter-morahalmon/>; *Nem adom fel*. Móra-Net Televízió, 2017.09.29. Online: <https://moranettv.hu/nem-adom-fel/>

A Móraalmi Fúvószenéért Egyesület

Előzmények: A móraalmi fúvószenekar a XX. században

A fúvószenekar története igen nagy múltra tekint vissza, ugyanis eredete egészen a II. világháború idején létrehozott leventezenekarig visszavezethető. A világháború zavaros időszakát követően az '50-es évek vége komoly fordulópontnak tekinthető a település zenetörténetében, amely időszaktól a megélnéköző zenei élet formálóihoz olyan személyeket sorolhatunk, mint például Boldizsár Kálmán, Szögi Antal vagy Ördögh Imre. A zenekarhoz kapcsolódóan kijelenthető – amely állítás napjainkig hatóan is a zenészek tevékenységének fő szervezője – hogy a kultúra iránt feltétel nélküli alázattal és odaadással viseltettek. Az együttes tagjai megbecsülték a zenét, a hangszereket, a fellépéseket, s az emberek, a település, a döntéshozók pedig pontosan ezt látván s érezvén becsülték meg a móraalmi fúvószenekart. Ezen szellemiség jegyében érkezünk el napjainkhoz.

Az egyesület megalapítása

A Móraalmi Fúvószenekar tagjai között többször felmerült egy fúvószenesi egyesület alapításának ötlete, s az idő előre haladásával, ahogy az együttes tagjai közül egyre többen felnőtté váltak, úgy kezdett egyre inkább szűkössé válni a zeneiskolai keretekben történő működés. A terveket pedig hamarosan elhatározás követte: Egy 2016. december 29-én megtartott közgyűlésen, 14 fúvószenekari alapító taggal létrehozásra került a Móraalmi Fúvószenéért Egyesület. Az alapítók fő célként határozták meg, hogy Móraalom határain belül és túl minden lehetséges módon és formában népszerűsítik a fúvószenét.⁴³⁰ Továbbá, az egyesület fő célját képezi, hogy színesebbé és gazdagabbá szeretnék tenni a régió fúvószenesi életét, illetve megkerülhetetlen feladatuknak tekintik a helyi fiatal tehetségek felkarolását is, amelynek elősegítése érdekében fellépési lehetőségekben és egyéb támogatási formákban igyekeznek a művészpálinkák szakmai haladását egyengetni. A frissen létrehozott egyesület elnökségi tagjai Árva Béla és Vastag István lett, míg elnöknek Czifra Dánielt – jelen sorok ismertetőjét – választották meg. Az alapítást követően nem sokkal az egyesület hivatalossá is vált, miután 2017 márciusában a Szegedi Járásbíróság bejegyezte.

A zene és a kultúra szolgálatában

A bejegyzést követően az egyesület igen tevékenyen fogott hozzá a vállalt céljainak megvalósításához, ezek első jelentős állomása a nyári időszakhoz kötődik, amelyről az alábbiképpen idézte fel emlékeit Czifra Dániel: „*Hagyományteremtő szándékkal 2017 júliusában megszerveztük első nagy rendezvényünket, a „Fúvós Pikniket”, ahová a saját utánpótlás zenekarunk mellé meghívtuk a szentesi és a kiskunmajsai fiatalokat is. Közel 120*

---

⁴³⁰ Alapító tagok: *Csiszár Zsófia* – fuvola, *Masa Andrea* - tuba, *Nagy Veronika* – fuvola, *Szabó Zsuzsanna* – fuvola, *Szűcs Edina* – ütőhangszer, *Vastag Csaba Rózsa* – saxofon, *Árva Béla* – trombita, *Czifra Dániel* – tuba, *Gábor Sebestyén* – fuvola. *Ördög Mihály* – klarinét, *Szalai Krisztián* – harsona, *Tóth Ferenc* – klarinét, ifj. *Vastag István* – trombita, id. *Vastag István* – zenekarvezető, klarinét.

gyermek mutatta meg a tudását ezen a programon és osztotta meg az együtt zenélés örömét a szép számú közönséggel. Különös hozadéka ezeknek a találkozónak a tagok közötti kapcsolatépítés, valamint a tapasztalatcsere. Kicsik, nagyok egyaránt kíváncsian figyeljük más-más zenekarok produkcióit. Ki mit fúj ügyesebben, máshogy, mit leshetünk el, mit tanulhatunk egymástól. Családi hangulatban, a hangversenyre kilátogató gyerekeknek ugrálóvár és meglepetés fagyalt, a felnőtteknek kézműves hamburger tette hangulatosabbá ezt a napot.” Majd ezt követte az egyesület életében igen nagy kihívásnak tekintett V. Csongrád megyei Rézfúvós Verseny, amelynek megszervezéséért s lebonyolításáért, a Fúvószenéért Egyesület és az Alapfokú Művészeti Iskola közösen felelt.⁴³¹ Az Aranyszöm Rendezvényházban megtartott verseny előkészítésének színvonaláról hű képet ad, hogy a korábbi évekhez képest rekordszámú versenyző indult el, hiszen több mint 80 fő vett részt ezen az eseményen. Továbbá, a rendezvény sikerességének bizonyítványaként szolgál az is, hogy a versenyen résztvevő művészeti iskolák intézményvezetői egyöntetű elismerésüket fejezték ki a zeneiskola és az egyesület irányába.

A Nagyzenekarról 2018.01.05-én, az újrési koncert előtt készített csoportkép.

A következő év további sikereket hozott, melyről így nyilatkozott az egyesület alapító elnöke: „2018-ban új lendülettel és ötletekkel vágtunk bele az évbe. Újrési hangversenyeink immáron nem csak Mórahalmon, hanem más településeken is kíváncsi fülekre találtak, így például Bordányba, Zsanára, sőt Röszkére is meghívást kaptunk. A Művészeti Iskola diákjaiból alakult meg az először 3 fővel, majd a tanév végére öntevékenyen 10 főre bővülve az „Én és a Többiek” nevet viselő rézfúvós együttes, amelynek tagjai Mórahalmon és Szegeden is

---

⁴³¹ Forrás: Több mint 80 résztvevővel zajlik a Csongrád Megyei Rézfúvós Verseny Mórahalmon. Móra-Net Televízió, 2017.12.07. Online: <https://moranettv.hu/csongrad-megyei-rezfuvos-verseny-tobb-mint-80-resztvevovel-morahalmon/>

képviselték a várost és a fűvószenét. Az Utánpótlás Zenekarunk 2018 júniusában az egyesületünk segítségével el tudott jutni a vajdasági Nagybecskerekre, ahol a Világ Fűvószenei Szövetségének szervezésében megrendezésre került VII. Begej Fest-en vehettek részt. Ez a fesztivál egy olyan nemzetközi fűvószenekari találkozó, amely egyben verseny is. Az Utánpótlás Zenekar 97 ponttal Kiemelt Arany helyezést ért el, ráadásul, az induló fűvószenekarok közül összesítésben a második legtöbb pontot tudták megszerezni.” Szalai Krisztián zenekarvezető egy esemény utáni interjújában elmondta, hogy hónapokon keresztül készültek a rendezvényre. S arra is kitért, hogy az eredményhirdetést követően a zsűriből több elismerés és gratuláció került kifejezésre a minőségi zene interpretálásáért és külön azért is, hogy mindezt egy igen fiatal korszerkezettű együttessel tudták elérni a mórahalmi zenészek.⁴³² „Ezt követően – folytatja Czifra Dániel – augusztusban részt vettünk a Világ Fűvószenei Szövetség által szervezett Fűvószenei Világkonferencián, Makón. A rendezvényen több mint 20 fűvószenekar képviseltette magát, többek között Csehországból, az USA-ból, Oroszországból, Belgiumból, Kínából, Romániából és Magyarországról is.” Ezen szemléltető példázatok tükrében minden bizonnyal kijelenthető, hogy a mórahalmi fűvósok nemcsak hazai, hanem nemzetközi viszonylatban is megállják a helyüket.

A 2018-as ősz nem kevésbé volt mozgalmas az egyesület életében. A zene világnapján, október 2-án egy általános iskolás gyermekek számára szervezett hangszerbemutató hangverseny szervezésében nyújtottak szakmai segítséget. Az esemény értékes pedagógiai vonatkozással is bír, amelynek lényege abban foglalható össze, hogy a gyermekek ének-zenei ismereteit, kompetenciáit élményalapú foglalkozásokkal a legcélravezetőbb fejleszteni. Ezt szolgálta, hogy az eseményen részt vevő közel 200 gyermek a középkori toronyzenétől kezdve, a barokk és romantikus zenén keresztül a mai modern és filmzenéig terjedően, számos zenei stílussal ismerkedhettek meg élőben.⁴³³ Az év végéhez közeledve pedig, a Szent László templomban, december 22-én került megrendezésre a hagyományosnak mondható Karácsonyi Hangverseny, amelynek emelkedett hangulatát a Szegedi Harsonaegyüttes vendégszereplése tette felejthetetlenné. A fiatal tehetségek felkarolásának jegyében, még ebben az évben megalapításra került a Mórahalmi Zenei Díj, amelynek esszenciájáról így számolt be az egyesület elnöke: „A díjat olyan tehetséges zenész kaphatja meg, aki fiatal kora ellenére már jelentős sikereket ért el, példaértékű elhivatottsága nemcsak a zenével foglalkozók, hanem más területen tanuló kortársai számára is inspiráló. Ezzel a díjjal szeretnénk ösztönözni a fiatal tehetségeket a zene iránti elköteleződésre, és térségszinten felhívni a figyelmet arra, hogy mindenhol rejtőzhetnek csiszolatlan gyémántok, akiknek lehetőséget kell adni.”

2019: Folytatódik a közösségépítés

Az új esztendő egyik fontos állomását képezte, hogy – az egyébként Mórahalmi Zenei Díjjal kitüntetett – Nagy Veronika szorgalmazásának és támogató hozzáállásának segítségével az egyesület csatlakozott a „Bach Mindenkinek!” országos rendezvénysorozathoz. A világhírű német zeneszerző, Johann Sebastian Bach élete és munkássága előtt tisztelgő kezdeményezés részét képezve, a művész születésének évfordulóján a Szent László templomban koncertet adtak

⁴³² Forrás: *Kiszenekar nagy sikere - Fűvós verseny Szerbiában*. Móra-Net TV, 2018.07.03. Online: <https://moranettv.hu/kiszenekar-nagy-sikere-fuvos-verseny-szerbiaban/>

⁴³³ Czifra Dániel az eseményen részt vett előadók irányába köszönetét fejezi ki. Név szerint: Brindás Barnabásnak, Czirok Zoltánnak, Gyivicsán Györgynek és Vörös Józsefnek.

az eseményen a Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Karának hallgatói és a Mórahalmi Zeneiskola pedagógusai, illetve volt növendékei együtt elevenítették fel a nagy zeneszerző kiváló műveit.

Továbbá, ebben az évben alakult meg a „*Back to the Brass Band*” formáció, amelynek magyar jelentése a „Vissza a Rezekhez!” játékos formában sejteti, hogy miről szól a kezdeményezés, amelynek lényege, *„hogyan megismertesse és megszerettesse a rézfúvós együttesek sajátos, érces hangzásvilágát a közönséggel, innen is az elnevezés”* – tudhatjuk meg Czifra Dánieltől.⁴³⁴ A megalakulást követően nem sokkal már térségi szinten is egyre több helyszínen voltak kíváncsiak a mórahalmi zenészek előadásaira, így többek között Röszkén és Szegeden is bemutathatták tudásukat. Az egyesület, mint élő s tette kész közösség, a tagjai szakmai előre haladását is szíven viseli, így kerülhetett sor arra, hogy az egyik tehetséges fuvolistának, Domján Blankának egy jótékonyági hangverseny által nyújtottak anyagi segítséget. A szükséges mennyiségű támogatás összegyűlése által az ifjú fuvolista számára megteremtődött a lehetőség, hogy egy neves olaszországi nemzetközi fuvola versenyre kiutazhasson, ahol az igen kiváló harmadik helyezést volt képes megnyerni.⁴³⁵ Az egyesület tagjai töretlenül viseltetnek az alapító szellemiségük mindenkor szem előtt tartása iránt, ennek értelmében *„folyamatosan próbáljuk a komoly- és fúvószenét Mórahalom köztudatában tartani, ilyen célból szervezzük szinte havi rendszerességgel hangversenyeinket. Együtteseink fejlődését minden évben fúvószenei tábor szervezésével és támogatásával próbáljuk elősegíteni, idén például az Utánpótlás Zenekar a Nagyszéksői Kulcsosházban, míg a Nagyzenekar Szabadkán táborozott”* – foglalta össze az egyesület elnöke.

És mit hoz a jövő?

Czifra Dániel elmondásából megismerhetjük, hogy az egyesület életében igen jelentős állomás kötődik 2019 őszéhez, amikor is kilenc fúvószenekar részvételével először került megszervezésre egy nemzetközi fúvószenekari verseny.⁴³⁶ A csoportos versenyszervezés mellett, hangsúlyozta a VI. Csongrád megyei Rézfúvós Verseny előkészítését és novemberi megtartását. Továbbá, alapvető célként foglalta össze, hogy *„a jövőben még több lehetőséget szeretnénk biztosítani a tehetséges környékbeli fiataloknak, illetve általánosságban olyan rendezvényeket igyekezünk szervezni, amelyek a komoly- és fúvószené népszerűsítése mellett, a város kulturális életéhez értékes adalékként járulnak hozzá.”* Ismervén a mórahalmi zenei élet gazdag és vitathatatlanul jelentős történetét, helyénvaló a kijelentés, miszerint a Fúvószenéért Egyesület, s a helyi zenészek mind gondolatosságban, mind működésben méltó örökösei elődjeik kultúráközvetítő szellemiségének és munkásságának.

---

⁴³⁴ Az együttes tagjai: Czifra Dániel, Illés Dávid, Szalai Krisztián, Szabó Ágnes, Szabó Balázs, Talmácsi Áron és Vastag István.

⁴³⁵ Az említett esemény a XI. Nemzetközi Fuvolaverseny volt, amelyet az észak-olasz Treviso városában rendeztek meg. Domján Blanka a Mórahalmi Alapfokú Művészeti Iskolában kezdte a tanulmányait, majd a versenyre való kiutazás idején az SZTE Vántus István Gyakorló Zeneművészeti Szakgimnázium 13. évfolyamos tanulója volt. A versenyre két évfolyam és zenésztársa, Orosz Lili és Greksa Hanna is kiutazott. Forrás: Domján Blanka Olaszországba készül – Jótékonyági hangversenyt rendeznek Mórahalmon a fiatal fuvolatehetségért. Móra-Net Televízió, 2019.02.27. Online: <https://moranettv.hu/domjan-blanka-olaszorszagba-keszul-jotekonysagi-hangversenyt-rendeznek-morahalmon-a-fiatal-fuvolatehetsegert/>

⁴³⁶ Mórahalom (Utánpótlás és Nagyzenekar részvételével egyaránt), Kistelek, Szeged, Békéscsaba, Szentes, illetve Délvidék – tehát a mai Szerbia – vonatkozásában Újvidék, Szabadka és Bácskossuthfalva.

A határmentiség változásai és a fejlődési irányvonalak

A trianoni sokktól a balkáni háborún keresztül az uniós csatlakozást megelőző évekig

Mórahalom anno még Szeged részeként a trianoni békediktátum következtében csonkává vált Magyarország délkeleti peremterületévé vált, amelynek déli szomszédságában az ellenséges Szerb-Horvát-Szlovén Királyság (SZHSZ), majd annak jogutódja, Jugoszlávia állt.⁴³⁷ Közel hét évtized múlva a rendszerváltás vihara a soknemzetiségű és vallású délszláv államot is letarolta, viszont az így létrejött Szerbia testében továbbra is jelentős magyar falvak, városok foglaltak helyet. Így nem meglepő, hogy a határmentiségből fakadó területi közelségből adódóan sajtóságos viszony alakult ki a délvidéki magyarlakta területek, illetve Mórahalom polgárai között.⁴³⁸ A rendszerváltás éveig az itt – különösen a tanyákon – élők hozzászórtak a rendszeres határrendészeti ellenőrzésekhez.

A határ két oldalára sodort rokoni és családi kapcsolatok fenntartására és ápolására az egykori Röszei (ma Röske II.) határátkelő adott lehetőséget. Viszont ezek az átlépések feltételhez voltak kötve: „Bizonyára sokan emlékeznek még a kishatárral kapcsolatos átlépő útlevelekre, – szűr közbe Csányi László alpolgármester – melyek éves szinten limitálták a határátkelés darabszámát.” Ráadásul, a déli területeken a rendszerváltás sem hozta el azt a várva várt megkönnyebbülést, hiszen a Jugoszlávia szétesésével párhuzamosan átforgató balkáni körülmények örvényében roppant véres, népiirtást is produkáló háborús állapotok

⁴³⁷ Trianon következtében Bács-Bodrog vármegye (Bácska), Torontál és Temes vármegye (Bánát), illetve az úgynevezett baranyai háromszög (Baranya) közel 21 ezer km² terület került az első jugoszláv államalakulathoz, amelyek összegző elnevezése Vajdaság lett, s a friss déli állam egyik tartományává lettek szervezve. Szemléletes adat, hogy az 1921-es népszámlálás szerint az első jugoszláv államban élő magyarok létszáma 467.658 fő volt, akik közül 376.107 fő csak a Vajdaságban élt. Forrás: Gulyás László: *A Vajdaság sorsa az első Jugoszláv Állam keretei között 1918-1941.* Rubicon online: http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_vajdasag_sorsa_az_elso_jugoszlav_allam_keretei_kozott_1918_1941/; Ez az adat egyértelműsíti és hitelesen érzékelteti, hogy a területi közelség mellett, a Délvidék etnikai szempontból is miért maradt fontos az anyaországnak, így Mórahalomnak is.

⁴³⁸ Slobodan Milošević nacionalista politikájának célkeresztjében Szerbia centralizációja állott, ennek részét képezve fellépett minden olyan kezdeményezéssel szemben, amely a központosítás ellen volt. Így kerülhetett sor arra, hogy 1988-ban megindult „joghurtforradalomban” több vajdasági vezetőt lemondattak, s olyan politikai jelszavak jelentek meg, mint például „Vajdaság = Szerbia” és hasonlók. Ráadásul, a néphadseregbe besorozottak között majd 10% magyar volt, akik közül sokan Magyarországra menekültek. Illetve, számos magyar család már anyaországi oktatási intézménybe íratta a gyermekét, amely szintén az áttelepülést segítette elő. Forrás: Ördögh, Tibor: *Vajdaság politikatörténete.* In: Ördögh, Tibor (szerk.): *Vajdaság társadalmi és gazdasági jellemzői.* Szabadka: Vajdasági Magyar Doktoranduszok és Kutatók Szervezete, 2017: 9-41. old.

robbantak ki. Igen beszédes, hogy sok idősebb mórahalmai emlékezetében még napjainkban is élénken él a NATO gépek bombázásának vészterhes emlékezete. Így tehát a háborús körülmények következtében nagyon sok délvidéki magyarnak kellett elmenekülnie, akiknek egy jelentős része Mórahalmon lett és kapott menedéket, azaz sok család itt kezdte újra az életét.

A háborús megrázkódtatások végéhez érve, a konszolidációs évek megindulása során Mórhalom tudatos döntése volt, hogy a továbbra is a határ túloldalán lévő, délvidéki magyar településekkel érdemi kapcsolatot tudjon kiépíteni és elmélyíteni. Ez a politikai elhatározás gazdasági, turisztikai, társadalmi, és kulturális vetülettel is bír(t), melynek eredményességét érzékletesen reprezentálja a napjainkban Mórhalom és több délvidéki magyar terület között fennálló termékeny viszony. De milyen út vezetett ideig?

A közös fejlődés és haladás útján – 2004-től napjainkig

Mórhalom és déli szomszédjai között új időszámítás kezdődött a testvértelepülési kapcsolatok kiépítésének megindulásával, amelynek tartósságát jól illusztrálja Temerin esete: Ugyanis a nevezet várossal több mint két évtizede ápol testvértelepülési viszonyt Mórhalom.

Majd az Európai Unióhoz való csatlakozásunkkal immáron országos szinten is elindulhatott a kapcsolatkiépítéssel egybekötött integráció. Ennek a folyamatnak központi részét képezte, hogy megnyíltak azok a pályázati lehetőségek, amelyek a Magyarország-Szerbia határ menti együttműködésre forrásokat biztosítottak.⁴³⁹ Ez azt jelenti, hogy a pályázati partnerek keresésével egyre szorosabb kapcsolat alakult ki Mórhalom és sok szerbiai magyarlakta település között.

A teljesség igénye nélkül foglalta össze Csányi László, hogy ilyen típusú pályázati forrásból jött létre „az Ásotthalom-Királyhalmi kishatár átlépő, de sorolhatnám a természetvédelmi projektjeinket, a kerékpárút fejlesztéseket, épület felújításokat és a kulturális örökség védelmét is.” Illetve külön kiemelte, hogy „Mórhalom részéről az is mindig kiemelt cél volt, hogy a fejlesztések mellett az emberi kapcsolatok is fejlődjenek, ezáltal a helyi közösségeink mindkét oldalon egymásba tudjanak kapaszkodni, ami által kiszámítható és segítő partnerei lehetünk egymásnak.”

⁴³⁹ Lásd az európai területi együttműködés csoportosulás (EGTC) adta lehetőségeket, amelyek Európa-szerte a határ menti kooperációt segítik elő. Lokális érintettségben kiemelendő a Banat-Triplex Confinium programja, amely a magyar-román-szerb hármashatár relációjában biztosít kölcsönösen előnyös fejlesztési opciókat. A témában lásd: Soós, Edit: *Az EGTC alapítás kihívásai a hármashatár térségében: A Banat-Triplex Confinium EGTC*. Közép-Európai Közlemények, 5 (2), 2012: 77-87. old. Illetve a jelen műben olvasható tematikus részt: *BTC EGTC*.

Mint eme rövidre szabott ismertetésből is látszik, igen hosszú és göröngyös út vezetett el ahhoz, hogy a határ két oldalán lévők stabil pilléreként nyugvó, termékeny kapcsolatot tudjanak felépíteni. Viszont, ennek a folyamatnak az eredménye, hogy Mórahalom immáron nem csak, mint egy térségbeli közvetítő településként, hanem egy összekötő hídként képes a saját szerepét meghatározni, egy olyan hídként, amely a „Balkán kapujaként” tekinthet magára, avagy Csányi László alpolgármester szavaival élve: „Öröm számunkra, hogy ezek a kapcsolatok működnek, családi barátságok alakulnak ki. Nem kell titkolnunk, hogy Mórahalom a Balkán kapujaként határozza meg önmagát, igyekszik híd szerepet betölteni gazdasági, kulturális és etnikai értelemben a Balkán, illetve Európa között. Ennek a határ menti fejlődésnek egyik kulcsszereplője Nógrádi Zoltán polgármester úr, aki országgyűlési képviselőként és polgármesterként egyaránt érezte azokat a lehetőségeket, amelyeket ezek a kapcsolatok nyújtanak tudnak, a képviselő-testülettel közösen megfogalmazta azokat a lehetőségeket, amelyek a határmentiséget nem hátránnyként, hanem előnyként kívánja megteremteni.”

Határokon átnyúló együttműködés: Bánát-Triplex Confinium

A kezdetek

Mórahalom a dél-magyarországi Csongrád megyében, Szegedtől 25 kilométerre, a szerb határhoz közel terül el. Az immáron 30 éves várost folyamatos, impozáns fejlődés vezeti előre, amely folyamatnak tudatosan koordinált részét képezi a határ túloldalán lévő partnerkapcsolati lehetőségek felkeresése és kiépítése. A 2009-es év mérföldkőnek tekinthető az Európai Területi Társulás (a továbbiakban EGTC) történetében, mivel ekkorra teremődött meg a lehetősége annak, hogy magyar, román és szerb részvétellel egy újabb Euroregionális kooperáció lásson napvilágot. A kezdeményezés azért is rendelkezett nívóval, mert az első olyan háromoldalú EGTC formáció kialakulását vetítette előre, amelynek – Szerbia vonatkozásában – nem uniós tagállam is részét képezi. 2009 decemberében, Mórahalom vezetésével újabb szintre léptek az egyeztetések, s a résztvevő felek akaratából megalakult a *Banat-Triplex Confinium Korlátolt Felelősségű Európai Területi Együttműködési Csoportosulás* (a továbbiakban BTC EGTC).⁴⁴⁰

⁴⁴⁰ Fejes Zsuzsanna: *A határon átnyúló együttműködés jogi és közigazgatási feltételei. Különös tekintettel a magyar határrégiókra.* ÁJK, Doktori dolgozat. Szeged, 2010: 175-176. old. Az EGTC és ETT társulási formák.

Közös célkitűzések

A BTC EGTC jogi szempontból történő nagykorúsítása 2011-ben ment végbe, ekkor, mint a magyar – román és szerb határ területén lévő, önálló jogi személyiséggel rendelkező nemzetközi társulás került bejegyzésre. A Csoportosulást Mórahalom városának – mint székhely településnek a – kezdeményezésére 37 magyarországi és 37 romániai önkormányzat, továbbá 8 szerbiai község (utóbbiak megfigyelő státuszban) alapította meg azzal a fő célkitűzéssel, hogy kölcsönös előnyökkel járó határon átnyúló, transznacionális vagy régiók közötti együttműködéseket valósítsanak meg. Az alakuló ülés a mórahalmi Aranyszöm Rendezvényház falai között zajlott le. A Csoportosulást alkotó települések, községek és közösségek együttműködésének elsődleges céljaként fogalmazódott meg, hogy az elmúlt évtizedekben perifériára szorult határtérségeket az együttműködés eszköze által a stabil fejlődés vágányára lehessen állítani. Ez a fejlődés sokrétű, közép és hosszútávra egyaránt tervez, többek között érinti a versenyképesség növelésének szándékát, különösképpen érte az agrárinnovációra, a megújuló energiaforrások adta pionír lehetőségek kiaknázására, az infrastruktúra fejlesztésére, s nem utolsósorban az oktatás-képzés területeinek a korszerű fejlesztése is prioritást élvez.⁴⁴¹ Továbbá, a résztvevő felek a közhasznúság égisze alatt szeretnék azt is elérni, hogy a fejlődés ne egymás kárára, hanem sokkalta inkább egymás hasznára váljon, így például, hogy a közös érdekszférába eső térség-hálózat elmaradó fejlődésbeli különbségeit csökkenteni lehessen. S az eddigiekben már megfogalmazott gazdasági faktorok mellett, a társadalmi kapcsolatok újraindítása, azok pozitív vonatkozású elmélyítése, továbbá a fiatalok helyben tartása is az elérendő célok sorában helyezkedik el. A Csoportosulás jelenlegi elnöke-igazgatója Nógrádi Zoltán Mórahalom polgármestere. A partnerországok vonatkozásában, Kaba Gábor a romániai igazgatóhelyettes, míg Nyilas Mihály a szerbiai igazgatóhelyettes posztját tölti be.⁴⁴²

A BTC EGTC fejlesztési program által lefedett területek a fehér vonalvezetésen belül láthatók.

⁴⁴¹ Forrás: *Megalakult a Banat-Triplex Confinium Korlátolt Felelősségű Európai Területi Együttműködési Csoportosulás (BTC EGTC)*. Európai Területi Társulás, 2009.12.11. Online: <https://egtc.kormany.hu/megalakult-a-banat-triplex-confinium-korlatolt-felelossegu-europai-teruleti-egyuttmukodesi-csoportosulas-btc-egtc>

⁴⁴² A BTC EGTC hivatalos honlapja, a vezető tisztségviselők bemutatkozása: <http://www.btc-egtc.eu/hu/>

Kolo Szerb Kulturális Központ: „Balkán kapuja”

Bevezetés: Kultúrák közötti párbeszéd

Az Interreg-IPA Magyarország-Szerbia Határon Átnyúló Együttműködési Program keretein belül Mórahalmon felépített központ az egyetemes európai és a balkáni kultúrák között kíván hidat képezni.⁴⁴³ Az intézmény alapgondolata, hogy a szerb és magyar kulturális identitás ápolása és megőrzése túlnyúlik a két nemzet hagyományainak és örökségeinek bemutatásán, s ebben a dialógusképző felfogásban igyekszik irányt formálni és mutatni. Az össznemzetiség, mely fontos jellemzője e két népnek, olyan kulturális kohót képez, amelyben az együttélés, a békés egymás mellett élés ideológiája fontos társadalmi előrelépésként jelenik meg. Ezért nemzeti kultúráink során folyamatos kitekintéssel kell lennünk a nemzetet ért hatások közművelődésre, népművészetre, hagyományokra és hitéletre gyakorolt befolyásaira is. Ez a felismerés és szerepvállalás az – jegyzi meg Seres István igazgató –, amely alapjaiban jellemzi a mórahalmi Kolo Szerb Kulturális Központ ars poeticáját. Ebből fakadóan a központ célja az, hogy otthont adjon a szerbiai, balkáni kultúrának, de otthonra leljen az ezzel párhuzamban álló magyarországi ösztönművészetiség is.⁴⁴⁴

A Kolo születése

A Kolo Szerb Kulturális Központ alapkövét a projekt mórahalmi beruházója, az Egy-Másért Ifjúsági és Közösségfejlesztő Egyesület, valamint a palicsi testvérintézmény projektmenedzserei 2018. január 26-án tették le. A 14 hónapos megfeszített munka eredményeként felépült Kolo Központ, 2019. március vége óta várja látogatóit.⁴⁴⁵ Az intézmény ünnepélyes átadására 2019. július 8-án a magyar és szerb kormány részvételével került sor. A

Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter, Fekete Péter az Emberi Erőforrások Minisztériumának kulturáért felelős államtitkára, Nikola Selaković, Aleksandar Vučić szerb államelnök főtitkára, Goran Knežević gazdasági miniszter, Branko Ružić államigazgatási és helyi önkormányzati miniszter és Vladan Vukosavljević kulturális miniszter jelenlétében tartott ünnepi átadó gálán, a mintegy 140 magas rangú szerbiai és magyarországi kormányzati tisztviselő által reprezentált két ország

történelmében egy új korszak, egy új dimenzió kapui nyíltak ki. Ahogyan Duka Félix, az Egy-Másért Ifjúsági és Közösségfejlesztő Egyesület elnöke az alapkövetélen hangsúlyozta -, bár a magyar csárdásnak és a szerb kólónak eltérő a ritmusa, de ha összekapaszkodva táncoljuk őket,

⁴⁴³ A kezdeményezés céljairól, tartalmairól lásd: <http://www.hu-srb-ipa.com/hu/tajekoztato-a-programrol>

⁴⁴⁴ Az intézmény hivatalos honlapja: <https://www.kolocentar.morahalom.hu/index.php/hu/>

⁴⁴⁵ Forrás: *Bemutatkozott a Kolo Központ*. Mórahalom városi honlap, 2019.03.27. Online: <https://www.morahalom.hu/bemutatkozott-a-kolo-kozpont>

együtt elérhetjük céljainkat”.⁴⁴⁶ Talán ennél jobb mottója nem is lehetne mindannak, amit a mórakulmiak a „Balkán kapujaként” emlegetnek!

Értékkorientáltság és diplomácia

Seres István szerint, a nemzeti identitásunk és a társadalmi értékeink megőrzésére a hazánk déli határtérségében tett erőfeszítéseink jelentős mértékben összekapcsolódnak a Nyugat-Balkán értékprioritásaival; valamint Magyarország 100 évvel ezelőtt elcsatolt területi egységein élő magyar ajkú társadalmak értékátörökítő szándékaival. Ennek a kapcsolódásnak a kifejeződése, hogy a Kolo Szerb Kulturális Központ épp úgy kaput nyit az egyetemes európai értékek – benne az ezeréves magyar kultúra, társadalom és tudomány – felé, mint a balkáni társadalmak sokszínűségét bemutató szerb kultúra irányába is. Ez az egymáshoz jól illeszthető kettősség, a vajdasági és a dél-magyarországi társadalmak olyan építő köve, amely új stratégiai projektek beindítását indukálhatja és szolgálja.⁴⁴⁷

Az intézmény logója.

Ilyen közös kulturális kötőszövetként jelenik meg a művészetek támogatása is: Az intézmény stratégiai partnerségben áll a Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Karával, ebből fakadóan még eredményesebben tudja felhívni a figyelmet a művészetek sokoldalúságára. A magyarországi szerb közösségek alkotóművészetének bemutatása érdekében pedig a Kolo arra is törekszik, hogy különböző szerb kulturális – vagy kulturális

A Kolo 400 fő befogadására képes modern és esztétikus előadóterme.

tevékenységet is ellátó – szervezetekkel élő kapcsolatot ápoljon, így például jó viszonyt alakított ki a Szerb Országos Önkormányzattal, avagy a deszki „Bánát” Szerb Kulturális Egyesülettel is. A határ mentiség okán a Kolo tudatosan törekszik a jó szomszédi viszonyra, ennek egyik eszköze a „Balkán kulcsa” nevet viselő kultúr diplomáciai kezdeményezés, amelyet minden évben egy szerbiai településnek ítél oda Mórakulom városa.⁴⁴⁸

⁴⁴⁶ Forrás: *Letették a Szerb Kulturális Központ alapkövét – Mórakulmon építenek hidat a két nemzet között.* Móra-Net Tv, 2018. február. Online: <https://moranettv.hu/letettek-a-szerb-kulturalis-kozpont-alapkovet-morahalmon-n-epitenek-hidat-a-ket-nemzet-kozott/>

⁴⁴⁷ Forrás: *Kolo Szerb Kulturális Központ Vezetői beszámoló 2019.* Készítette: Seres István igazgató.

⁴⁴⁸ A Kolo átadóünnepségén Nógrádi Zoltán Mórakulom polgármestere, Nagybecskerek vezetőjének, Csedomir Janjicsnak „adta át” a Balkán kulcsát. Forrás: Gyöngyösi Klauia: *Magyarországot és Szerbiát összekötő kulturális központ jött létre.* Magyar Építők, 2019.07.05. Online: <https://magyarepitok.hu/mi-epul/2019/07/magyarorszagot-es-serbiat-osszekoto-kulturalis-kozpont-jott-letre>

A titulus elnyerésével a vándorkulcs tulajdonosa számára megnyílik a lehetőség, hogy saját társadalmi, kulturális és gazdasági életét bemutathassa Magyarországon, ezáltal az Európai Unióban is. Seres úr szavaival élve: „*Mi, magunk vagyunk a jövő kapacitálható forrása. Partnereink, akik mind hazai, mind a Balkán országaiból csatlakoznak ezen vállaláshoz, olyan folyamatújító erővel bírnak, melyben a kultúra piaci szerepének erősítése, és a people to people kapcsolati háló szélesítése a cél.*”⁴⁴⁹ Nagyon fontos arra is kitérni, hogy a Kolo szentítvén viszonyul a térség nagy múltú és gazdag vallási életéhez, amelynek ápolását szintén szisztematikusan támogatja: „*Hitéleti szerepvállalásunkban az ortodox vallási kultúra bemutatása áll a középpontban. A Kolo saját imaszobája az „Életadó Forrás” kápolnája hivatott a vallási meggyőződés és annak művészi értékekre is nagy hatást gyakorló képi világot bemutatni. Ünnepeink, lehetőséget adnak a kulturális kitekintésre, az odafigyelésre, a másokban rejlő értékek megtalálására*” – tudhatjuk meg Seres Istvántól.

Összefoglalva tehát elmondható, hogy a Kolo Központ impozáns, egyben szimbolikus jelenlétével a térség kulturális vérkeringésébe bekapcsolódva, valamint a határon átnyúló integritást segítve, a társadalmi programok és együttműködések fontos szerepét hangsúlyozza. A fúziós kultúra eszközeivel igyekszik támogatni a térség soknemzetiségű identitását, valamint a kultúrdiplomácia jelenlétével és hathatós képviselésével erős integrációs bázis kiépítésére törekszik.

---

⁴⁴⁹ Forrás: Seres István által a Külgazdasági és Külügyminisztériumnak írt levél (*posítion paper*), amelyben az intézmény bemutatásra került.

Fundamentumok

A Kolo Szerb Kulturális Központ 3 fő pillérre épül, amelyeket a következőkben foglalhatunk össze:

- A kulturális, összművészeti programok kiszolgálását ellátó Vuk Karadžić színházterem 250 néző befogadására alkalmas multifunkciós térként működik.⁴⁵⁰ Ez azt jelenti, hogy a színpadtechnika teljes elbontásával, közel 300 vendég kiszolgálására alkalmas, gálarendezvények befogadását ellátó bankett teremmé alakítható át ez a közösségi tér. Belsőépítészetére a kettőssége jellemző. A rusztikus fagerendák és a hozzájuk csatlakozó óriási kristálycsillárok mediterrán hangulatú atmoszférát, míg a fal és padló burkolatok a visszafogott, mértéktartó eleganciát kívánják közvetíteni.
- A már említett „Életadó Forrás” kápolna építészetében modern hatást kelt. Mennyezetén a födémből leereszkedő 625 darab kovácsolt vasgolyó bizánci stilizációként alakítja át a teret. A kápolna a Szerb Ortodox Egyház hivatalos kápolnájaként a Živosni Istočnik nevet vette fel, melyet a természetes forrásvízhez – jelen esetben a lelkileg – gyógyulni járók szent helyeként jellemez az egyház.⁴⁵¹
- A Kolo Központ közösségi és gasztronómiai tere a Balkán Szalon és a grill terasz, ahol egyszerre 140 vendég élvezheti a Balkán magával ragadó hangulatát és gazdag ízvilágát. A központhoz egy 200 fő teljes kiszolgálását biztosító konyha áll rendelkezésre, mely mind a balkáni, mind a nemzetközi konyha elvárásainak egyaránt megfelel.

Zárszó

A központ épületegyüttese a közösségi kapcsolatok origójaként a jövő generációi számára kíván olyan értékeket átörökíteni, amelyek a társadalmi együttélés fontos szabályaitól, a térség gazdasági innovációin át, a kultúrdiplomácia, valamint az ehhez kapcsolódó térségi fejlesztések humántényezőiig bezáróan számos témakört érint. A Kolo-nak⁴⁵² a város kontextusába ágyazott küldetésével kapcsolatban Seres István a következőket fogalmazta meg: *„Reméljük, hogy a Kolo Szerb Kulturális Központ a jövőt szolgálva a határ térség sokszínű kapcsolati hálójaként minta értékű példa lehet. Amely akkor válik valóra, ha a ma embere, amikor a jövőjét tervezi, akkor a mikro- és makroközösségéért megpróbálja megtenni a legtöbbet, ezáltal jelezve a világnak, hogy a munkánk, elhivatottságunk és alázatunk egyaránt Mórahalom jelenét, és jövőjét kívánja erősíteni.”*

---

⁴⁵⁰ A névadó Karadžić egy 19. századi nyelvész volt, aki a szerb nyelv egyik legnagyobb reformereként ismerhetünk. Rengeteg népdalt, mesét történetet és mondókat gyűjtött össze, amely munkásságáért a szerb folklór atyja elnevezést is kiérdemelte.

⁴⁵¹ A kápolna felszentelésének időpontja (2019.04.30.) is szimbolikus volt, mivel az ortodox húsvéti ünnepekre lett időzítve. A szentelést Svetomir Miličić szegedi pravoszláv parókus celebrálta. Forrás: *Felszentelték a mórähalmi Kolo Szerb Kulturális Központ kápolnáját*. Móra-Net Tv, 2019. május. Online: <https://moranettv.hu/felszenteltek-a-morähalmi-kolo-szerb-kulturalis-kozpont-kapolnajat/>

⁴⁵² A központ építésze: Palánkai Tibor Ybl-díjas építész; a központ belső építésze: Vida Zoltán; Beruházó: Egy-Másért Ifjúsági és Közösségfejlesztő Egyesület, elnöke Duka Félix; A projekt menedzsere: Dr. Tóthné Gróf Ágnes; Stratégiai tervező és a központ igazgatója: Seres István Pipu; Technikai munkatárs: Rezi Zsuzsa. Forrás: *Kolo Szerb Kulturális Központ tervezési és szakmai jegyzék* - 2019.

Mórahalom és a testvértelepülések: A diplomácia, a gazdaság és emberi kapcsolatok ölelésében

Az önkormányzati autonómia és a testvértelepülési kapcsolatok jelentősége

A testvértelepülési kapcsolatok kiépíthetősége és fenntarthatósága fontos részét és dimenzióját képezi az önkormányzati autonómiának.⁴⁵³ Ennek értelmében a helyi önkormányzat szabadon társulhat, azaz magyar és nemzetközi szinten is jogosult kölcsönös előnyökön alapuló kapcsolatokat létrehozni és működtetni. A testvértelepülési kapcsolatok kiépülésének modern időszaka a II. világháború után köszöntött be, amelynek lényege abban öltött testet, hogy békét, illetve – a kereskedelmen s a turizmuson keresztül – kölcsönös fejlődést biztosítson az érintett felek számára.⁴⁵⁴ A 21. századra pedig egyértelműen kiszélesedett ezeknek a kapcsolatoknak a jelentősége, mivel a (kulturális/politikai/nyelvi) diplomácia és a gazdasági érdekek nemzetközi stratégiaépítésének egyik eszközévé váltak.

Testvértelepülési kapcsolat kialakításához vezető motivációk

Jelen sorok írásáig Mórahalom testvértelepülési kapcsolatban áll: Az erdélyi *Csík-szentmárton*, a bánsági *Zsombolya*, a délvidéki *Temerin*, az olasz *Fiumalbo* és *Pievepelago*, a lengyel *Uniejów*, a bajor *Chamerau* és a norvég *Evje og Hornnes* településeivel.⁴⁵⁵ Mint a bevezető gondolatokban is jelzésre került, annak, hogy két fél között testvértelepülési kapcsolat létesül, mindig van valamilyen motivációs oka és háttere. Ezek – a pragmatikusságtól (például hasonló méret, gazdasági berendezkedés) kezdve az eszmei kötelekekre (például nemzeti) építkezően – igen széles spektrumon mozoghatnak, s az írás aktuális részében, ebből az aspektusból ismerhetjük meg Mórahalom testvértelepülés alakító és fenntartó politikáját.⁴⁵⁶

- 1. Magyarsághoz kötődő célok:** Ebbe a kategóriába olyan települések sorolhatók, amelyek a történelmi Magyarország keretei között összetartoztak, kiket Trianon tépett szét, azaz napjainkban is relatíve közel találhatóak. Ezekkel a településekkel a magyarságunkban lelünk közös nevezőt, így a határokon átvélő nemzeti tudat fenntartása, a gyökerek ápolásának érzelmi és értelmi bázisa szolgáltatja az ebbe a csoportba kategorizálható testvértelepülésekkel kapcsolatos viszony indokoltságát: Így például Csík-szentmárton, Temerin vagy Zsombolya települése. Ebben a tekintetben Mórahalom vállalt küldetésének tekinti, hogy kvázi „utolsó bástyaként” segítse elő az

---

⁴⁵³ A prologus forrása Szántó Mária. A vonatkozó jogszabályozásban meghatározó állomás az 1985-ös strasbourgi egyezmény, azaz a Helyi Önkormányzatok Európai Chartájának a megszületése. Magyarország az 1997. évi XV. törvényével deklarálta a Charta alkalmazását. A témában lásd: Ritó, Evelin: *A helyi önkormányzatok autonómiája és a helyi önkormányzathoz való jog*. Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXVI/1, 2018: 192-203. old.

⁴⁵⁴ Érdekesként: Európa első regisztrált testvértelepülési kapcsolata a német Paderborn és a francia Le Mans között jött létre 836-ban.

⁴⁵⁵ A testvértelepülések rövid bemutatását lásd: <https://www.morahalom.hu/hu/testvertelepuleseink>; A város központjában látható Szász Gyula falfaragó művész kezei között napvilágot látott testvértelepülések fája, amely égtájak szerint jelzi Mórahalom testvértelepüléseinek neveit: *Terebélyesebb lett a testvértelepülések fája Mórahalmon*. Móra-Net Tv, 2017.03.07. Online: <https://moranettv.hu/terebelyesebb-lett-a-testvertelepulesek-faja-morahalmon/>

⁴⁵⁶ A kategorizálás és a téma alapjául szolgáló szövegbázis elsődleges forrása Stampf Mariann vezető turisztikai szakember, aki Szántó Mária és Ótott-Kovács Erika szakmai véleményezéseire támaszkodott.

anyaországi és a szórványban élő magyarság kapcsolatának fenntarthatóságát. Természetesen, ezen szellemi kötelék mellett, a közös gazdasági fejlődés elősegítése is motiváló erővel bír, amelyet például olyan fejlesztési programok segítenek elő, mint a jelen műben is önálló ismertetéssel rendelkező BTC EGTC koncepciója. A délvidéki magyar településekkel kapcsolatos testvértelepülési politikában

Csíkszentmártonba mórakalmiak vitték el a millenniumi zászlót (2001).

Mórahalom a közös fejlődés és haladás motorjaként, avagy, miként az előzőekben megtudhattuk: a Balkán kapujaként igyekszik a saját szerepét meghatározni.⁴⁵⁷

2. **Cselekvő, működő együttműködések intézményesítése:** Az egyik legkézzelfoghatóbb példázat az előző csoportban is helyet kapó Csíkszentmárton települése, amellyel kapcsolatban megjegyzendő, hogy a testvértelepülésé válásában elvülhetetlen szerepet vállalt magára Magyar Istvánné (Rozi). A kapcsolat eredőjének legelfogadottabb nézete szerint, a helyi Móra Ferenc Általános Iskola növendékei az egyik erdélyi kirándulás során arra lettek figyelmesek, hogy a székely város általános iskolájának falán megpillanthatták Móra Ferenc nevét. Innentől kezdve – mint mondani szokás – már történelem minden: A két iskola hamarosan kapcsolatba lépett egymással, majd a viszony elmélyülése után a felek elhatározták, hogy immáron kölcsönösen megérették a körülmények arra, hogy a létesítményi határokat átlépve, testvérvárosi szintre emelkedjen Mórahalom és Csíkszentmárton kapcsolata. A felek között napjainkban is aktív, konstruktív szellemiségű viszony áll fenn.
3. **Hivatalos megkeresés által kialakult testvértelepülési kapcsolat:** Az első olvasásra talán némileg unikálisnak ható kategóriába – is – sorolható a délvidéki Temerin, illetve a lengyel Uniejów városával fennálló viszony eredője. Az előbbi esetében egészen 2001-ig vissza kell mennünk: Ez idő tájt Nógrádi Zoltán, mint országgyűlési képviselő tudatosan törekedett arra, hogy Mórahalomnak legyen délvidéki kapcsolata, a határon túlról pedig Temerin fogalmazta meg azt az igényt, hogy anyaországi településsel szeretne testvértelepülési viszonyt kialakítani. Így a felek közötti híd kiépülését, egymáshoz közel eső motivációk alapozták meg, amelynek létrejöttében fontos közvetítői szerepet vállalt magára Kövér László vezető politikus is. A lengyel kapcsolat eredete pedig 2007-ig vezethető vissza, midőn egy hivatalos levél arról adott tájékoztatást, hogy Uniejów méretben és adottságban hozzá hasonló testvértelepülést keres. A megkeresés értő fülekre talált, s a kapcsolatfelvételt követően nem sokkal már egy mórakalmi küldöttség tett látogatást a lengyel városban, amelynek következtében érdemileg körvonalazódtak az együttműködés főbb színterei, melyek az alábbiak mentén foglalható össze:

⁴⁵⁷ A témában két önálló írás is olvasható, egyrészt „a határmentiség változásai”, másrészt a „KOLO” című részek.

- Gazdag termálvíz készlet hasznosítása; termálvíz alapú ipar fejlesztése; geotermikus energia kihasználása; mezőgazdaság és vidékfejlesztés; falusi- és egészségturizmus és ökológia, természetvédelem.

Hivatalos látogatás a lengyel Uniejów városában (2017).

4. Pályázati együttműködések: A pályázati kooperációk (például *Bethlen Alap, V4, Europe for Citizens, IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program*) a testvértelepülési kapcsolatok előre mozdítását érdemben képesek segíteni azáltal, hogy sokféle lehetőséget biztosítanak a nexusok kiépítésére, stabilizálására. Lásd például Zsombolya esetét, amellyel egy évtizedes múltra visszatekintő pályázati kapcsolat előzte meg a testvértelepülési kötelék (2016-os) hivatalossá tételét.⁴⁵⁸ Ezen együttműködések keretei között közös programok, konferenciák szervezésének teremődnek meg a feltételei, amelyek révén rövidebb-hosszabb időre lehet vendégül látni a meghívott fél delegációját, illetve fordítva, látogatást is lehet tenni egy adott testvérvárosba. Egyes esetekben nagyobb lélegzetvételű rendezvények lebonyolítását is biztosítják a pályázati források: Így például hivatkozhatunk arra a 2014-es projektre, amelyben a testvértelepülések fiataljai részesülhettek egy olyan gyakorlati programban, amely az egyéni boldogulást, a munkaerőpiacra történő belépést igyekezett jó gyakorlatokkal elősegíteni.⁴⁵⁹ Mórahalom esetében ebbe a kategóriába tartozik a bajor Chamerau településével és a norvég Evje Og Hornnes községével kialakított kapcsolat eredettörténete.

A személyközi kötelékek fontosságáról

Miként az emberek esetében, így a települések vonatkozásában is érvényes, hogy számos tényező képes befolyásoló erővel bírni a felek közötti kapcsolat milyenségére. A mintaadó példázatok sorában kiemelendő az érintett polgármesterek személyes viszonyából táplálkozó jó kapcsolatok. Ebben a megközelítésben indokolt utalni arra a Csíkszentmárton vagy Uniejów településére, amelyek esetében a hasonló vezetői szellemiség és hivatástudat

⁴⁵⁸ Forrás: Zsombolya az új testvértelepülése Mórahalomnak. Móra-Net Tv, 2016.08.03. Online: <https://moranettv.hu/zsombolya-az-uj-testvertelepules-e-morahalomnak/>

⁴⁵⁹ Forrás: Tempus Közalapítvány: *Mintaértékű gyakorlati program a fiatalok munkanélkülisége ellen.* 2014. Online: <https://tka.hu/projekt/4778/mintaerteku-gyakornoki-program-a-fiatalok-munkanelkulisege-ellen>

minőségileg segíti elő a közös gondolkodás útján való haladást. Mórahalom és Csíkszentmárton, illetve Mórahalom és Uniejów vezetői közötti stabil kapcsolat pillérjeit a következő jellemzők markánsan hatják át: A módfelett magas, szinte kifogyhatatlan munkamorál, a megkérdőjelezhetetlen céltudatosság és a professzionális szakmaisággal jellemezhető településfejlesztés iránti elkötelezettség. Ebből fakadóan nem meglepő, hogy a polgármesterek kölcsönös tisztelettel és elismeréssel viseltetnek egymás irányába.

Ugyanakkor, a testvéri szintre lépett települések közötti jó viszony magva az érintett városok, községek és falvak családjai között is termékeny talajra tud találni, amelynek alapját a személyes találkozások és programok biztosítják. Kézzel fogható a példázat, miszerint a testvértelepülési látogatások alkalmával az éppen kiutazó vendégek nem szálláshelyeken, hanem a helyiek meleg fogadtatású otthonaiban kerülnek elszállásolásra. Az ezekből az ismertségekből kialakuló kapcsolatok, barátságok tartósságát hűen bizonyítja az a tény, hogy egyes esetekben a hivatalos, városvezetői szintű kapcsolatok eltávolodása esetében is képesek élőként fenntartani a települések közötti köteléket. Ez utóbbi megállapításra egyértelmű példázat Temerin esete, amelynek városvezetése az utóbbi időszakban nincs szinkronban a mórähalmi berendezkedéssel, viszont a települések közösségei élő kapcsolatot ápolnak egymással. Ebben a viszonyrendszerben külön megnevezendő a *Temerini Alkotóműhely és Képzőművészeti Tábor* (TAKT), amelynek tagjaival személyi és pályázati aspektusból is aktív viszony van fenntartva; de ehhez hasonlóan, a nyugdíjas klubok közötti érintkezések is egyaránt táplálják a kétoldalú kapcsolat életképességét.

*Nógrádi Zoltán és családja
ajándék csíkszentmártoni
viseletekben.*

Az együttműködés összetevőiről

A már kiépült testvértelepülések közötti kapcsolatok ápolása számos területen indulhat kibontakozásnak és virágzásnak, de ezek közül is kiemelendő a kulturális arculattal rendelkezők

Uniejów (2019).

testvértelepülések közötti kötődési pontként jellemezhető a néptánc, a színtársulati

helye és szerepe. Ugyanakkor, a kulturális tartalmak is több formában megjelenhetnek, így például a szórakoztatás, az edukáció vagy a gasztronómia dimenziójában is. A következő sorokban ez a témakör kerül ismertetésre. Tekintettel arra, hogy a mórähalmi fűvós zene igen nagy múltra tekint vissza, s napjainkban is fontos részét képezi a városnak, így nem meglepő, hogy a fűvósenekar révén mind Csíkszentmárton, mind Uniejów esetében is vannak érintettségek. Egyes esetekben, hasonlóképpen értékes

performanszok, avagy a nagyobb lélegzetvételű rendezvények, mint például a Homokháti Sokadalom is, amelyre rendszerint meginvítálásra kerülnek a testvértelepülések. De a határ túloldaláról a temerini Illés-napi rendezvényre is érdemes utalnunk, amelyen Csányi László alpolgármester rendszerint képviseli Mórahalom városát, aki egyébként is igen sokat tesz a felek közötti jó viszony fenntarthatóságáért. Továbbá, a kulturális kötelekek elplántálásában érthetően nagy szereppel bírnak a különböző iskolai programok és a közös táboroztatások adta lehetőségek. Jó példaként hivatkozható a testvértelepülések iskolái közötti párbeszéd, amelyek oda-vissza látogatásokban és táborok szervezésében, illetve lebonyolításában mutatkozik meg. Lásd például a mórähalmi és a csíkszentmártoni általános iskola történetét, akik már 1995-ben együttműködésben állapodtak meg.⁴⁶⁰ Nem utolsó sorban indokolt kitérni arra is, hogy a testvértelepülések egymásra hatva is inspirálódhatnak, amelyek valamilyen kulturális jellemző átvételében is megnyilvánulhatnak. Erre tökéletes jellemzőként szolgál a mórähalmi Varga Pékség kínálatában lévő „erdélyi vert kenyér”, amelynek receptje Csíkszentmárton városából származik. Hasonlóan szemléletes az augusztus 19-i búcsúban használt mécsesstartók is, amelyek alapötlete pedig az olaszországi Fiumalbo és Pievepelago testvértelepülésekből származik.

Formális, de inaktív kapcsolatok

Miként a testvértelepülési kapcsolatok felépülésére, így a leépülésére is több tényező képes befolyásoló erővel bírni. Ezek közül az egyik legegyszerűbb okként lehet megnevezni az olyan típusú városvezetésben történt változásokat, amelyek hatására a hivatalos kapcsolatok szerepe leértékelődnek. Pontosan ez a forgatókönyv valósult meg az olasz Fiumalbo és Pievepelago településeinek esetében. Ezeknél Csöke Melinda volt a kapcsolat helyi motorja, viszont a személyes kötődések egy idő után már nem tudták pótolni a városvezetés részéről szükséges akarat hiányát. Viszont, bizonyos esetekben éppen hogy a személyes kötődések hiánya az elsődleges oka annak, hogy nem tud(ott) elmélyülni egy-egy próbálkozás. Minden bizonnyal ebbe a kategóriába sorolható a német Chameraou esete, amelyért Varga Éva és Vigh Mihály roppant elkötelezetten és hosszú ideig dolgozott, de végső soron a fáradozásai ellenére sem tudott megerősödni a kétoldalú személyes elköteleződés és motiváltság. Viszont nem szabad szem elöl téveszteni, hogy az éppen inaktív, vagy nem működő testvértelepülési kapcsolatokat felelőtlennek lenne elkönyvelni, mivel bármikor megvan a lehetősége annak, hogy olyan pozitív hatás veszi kezdetét, amely a felek közötti kötődés vérfrissítését és újjáéledését idézheti elő.

Konklúzió

Összefoglalás gyanánt kijelenthető, hogy a testvértelepülési kapcsolatok számos formát tudnak öltetni, amelyeket külső és belső tényezők egyaránt befolyásolnak. A felek közötti viszony milyenségét szélesebb értelemben meghatározza a másik nemzet, a politikai, kulturális és vagy gazdasági érdekek és jellemzők; míg szűkebb vonatkozásban a személyes kapcsolatok, a baráti,- családi érintettségek. Bármelyik formáról is legyen szó, egyaránt jellemző, hogy a kapcsolatok változó intenzitással is működhetnek, hol lazább, akár eltávolodottabb, hol szorosra font, élő s aktív fázisok is kialakulhatnak az idők során, amelyek módosulására szintén számos körülmény bír hatással. Ami biztos, hogy egy sikeres, kétoldalú előnyökkel járó testvértelepülési kapcsolat kiépítéséhez és fenntartásához elengedhetetlen a hivatalos keretrendszer, a vezetői elkötelezettség, és a közösségek kölcsönös tette készsége.

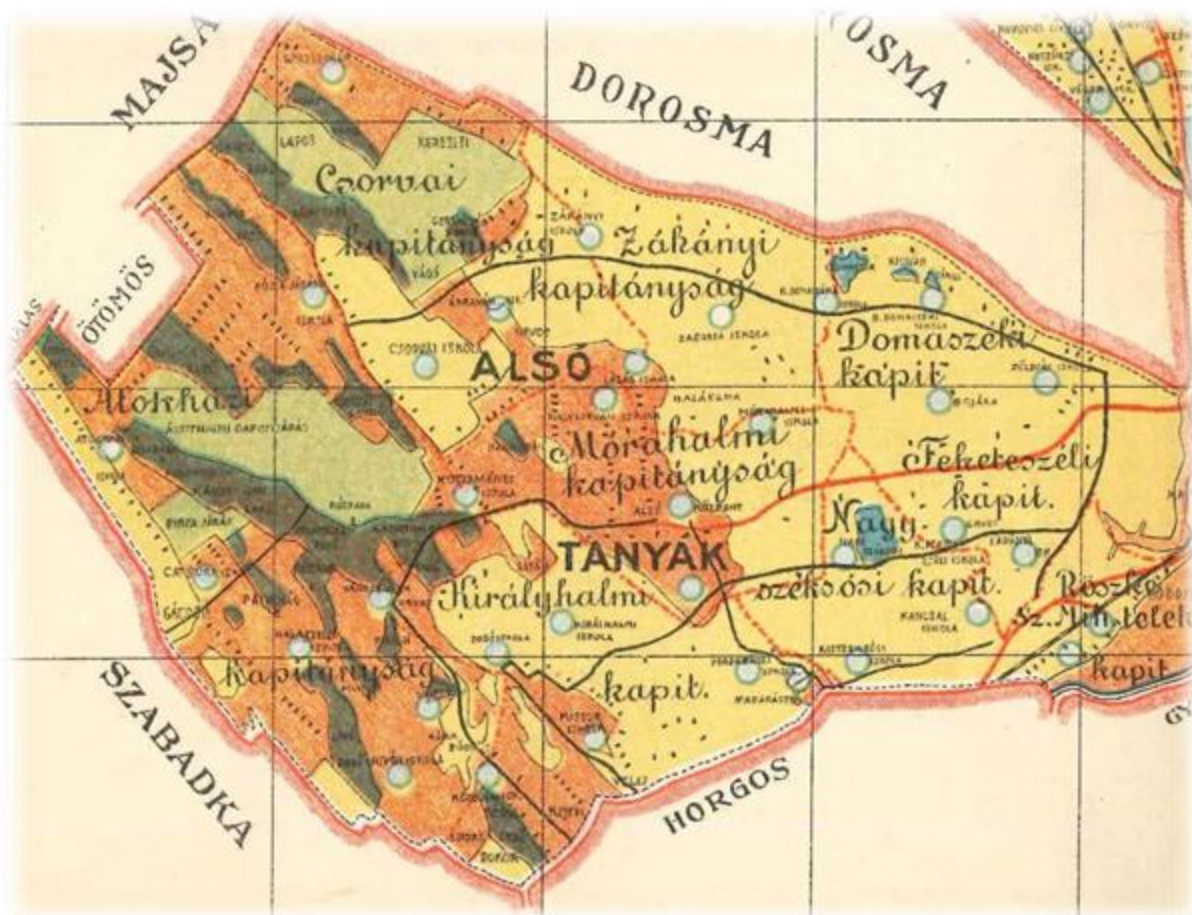
⁴⁶⁰ Forrás: Tempus Közalapítvány, 2014.

Helyi társadalom: Tanya átalakulás, demográfia, foglalkoztatás, díszpolgárok

A tanyai iskolák és a tanyai világ változásai, kihívásai

A helyi oktatás úttörői

A széles értelemben vett Mórahalom területén idestova 170 éves múltra tekint vissza a tanyai oktatás, amelynek kezdő lépéseit nem központilag, nem az állam, hanem helyben, maguk a tanyai emberek, alulról szerveződve kezdték el megformálni. Ezen törekvés első kézzel fogható eredménye az úgynevezett „zugiskolák” létrejötte volt, amelynek falai között, magánemberek, szülők összefogásából, elsősorban már leszerelt, képzetesebb katonák, vagy idősebb diákok tanították a gyermekeket. Fontos hangsúlyozni, hogy ezek a korai kezdeményezések módfelett nagy jelentőséggel bírtak, mivel a kor zárt tanyai világában a tanulás, az oktatás egyedüli bástyáiként jellemezhetők. Mórahalom területén, az első ilyen alternatív oktatási intézmény Nagyszéksós egyik tanyáján kezdte el a szárnyait bontogatni, majd ezt követően egyre több célzottan alapfokú oktatást biztosító tanyai iskola létesült, így például a Királyhalmi-, a Kerek-, a Madarásztói-, a Csipaki-, a Kraller-, vagy a Szőlőhegyi-iskola is megnevezendő.⁴⁶¹

19. századi térkép a korabeli Mórahalomról. Már ebben az időben is több iskola volt megtalálható a településen (pl. Madarásztói, Kancsal, Királyhalmi).

⁴⁶¹ A témában alapvető jelentőségű leírást ad: Horváth,1992: 297-314. old.

Menteni, ami menthető

A nagy múltra visszatekintő tanyai iskolaépületek sok szempontból képviselnek megőrzendő értéket. Természetüknél fogva, az edukációban betöltött szerepük vitathatatlan, sőt, a helyi társadalom által nagy tiszteletnek örvendő tanyai tanítók közösségformáló hatással is voltak az emberekre. Ráadásul, ezek az iskolák a szellem kimunkálása mellett, a lélek útkereső kérdéseire is válaszokat igyekeztek adni, mivel bizonyos időközönként istentiszteleti térként működtek. Így tehát a tanyai iskolák és oktatóik a népművelés mellett, a helyi közösség identitásának építésében is aktív szerepet vállaltak. Ezen jelentőségteljes tényezők ismeretében és tudatában, az önkormányzat több iskola épületét – a Nagyszéksósi, a Királyhalmit, a Kereket és a Krallert – is visszavásárolta. A döntés mögötti motiváció egyértelmű: Az önkormányzat vállalt célkitűzése, hogy méltó módon lehessen megőrizni és ápolni az iskolák kulturális hagyatékát, erre utalva jegyezte meg Csányi László alpolgármester úr, hogy az iskolák gondos kezekbe helyezésével „*az épített és kulturális örökségeink előtt tisztelgünk.*” Majd hozzátette, hogy „*az önkormányzat Európai Unió forrásokból felújította ezeket az iskolákat*”, aminek pedig egyértelműen pozitív következménye, hogy ezekkel a restaurációs beruházásokkal el lehetett kerülni, hogy eme fontos épületek a múlt homályába vesszenek. A városvezetés gondos hozzáállásának köszönhetően, napjainkban újra élő közösségi színterekként működnek a volt tanyai iskolák épületei. Ebbe enged betekintést, hogy falaikon belül tartottak már népfőiskolai esték sorozatot, de van olyan is, amelyik természetközeli kapcsolódást biztosító ifjúsági szállásként működik, mint például a Nagyszéksósi-iskola épülete.⁴⁶²

Az egykori Kralleri iskola épülete ma már kulturális borházként működik.

Népességmozgás a város és tanya között

Az idő előrehaladtával, a városiasodás folyamata egyre inkább háttérbe szorította a tanyai iskolákat, aminek következtében az eredeti szerepük megszűnt, s ezzel egyidejűleg megkezdődött a tanyai körülmények változása is. A belterületi részek vonzása egyértelművé vált, a szülők a városi iskolákba kezdték el járattatni a gyermekeiket, s megindult egy olyan folyamat, amelynek értelmében egyre több család döntött úgy, hogy a tanya világából elköltözik.⁴⁶³ De ez közel sem jelentette azt, hogy a tradicionálisan nagy szóránnyal rendelkező vidékrész elnéptelenedne, hiszen a városba irányuló beköltözés ellenére is a tanyán élők száma még mindig – tehát a 2010-es évek végére értve – 1700-1800 fő körül mozog. Érdekes tény, hogy a rendszerváltás a tanyára történő kiköltözés egy stabilan lekövethető hullámát indította el, amely főleg olyan családokat érintett, akik nem ismerték ezt a küzdelmes életformát, hisz nagyobb városból vándoroltak ki a könnyebb és olcsóbb megélhetés reményében. A lokális körülmények ismeretének hiányában pedig, néhány hónapon belül

⁴⁶² A Kraller-iskola borházként, a Királyhalmi turisztikai egyesületi székhelyként, míg a Kerek-iskola közösségi térként lett újra álmódva.

⁴⁶³ A tanyákról történő kivándorlás egyik súlyos társadalmi következménye, hogy azok, akik helyben maradnak elsősorban az idős emberek. Ugyanakkor, róluk célirányosan gondoskodik az önkormányzat, lásd például a tanyagondnoki hálózat és az idős gondozás témaiban olvasható szöveget.

szembesülniük kellett azokkal a nehézségekkel és kihívásokkal, amelyek a törzsgyökeres mórakalmiak számára a mindennapok természetes részei voltak.⁴⁶⁴

A felzárkóztatás politikája

Az '90-es évek elején a – szocializmus mezőgazdasági modelljeként számon tartott – szakszövetkezeti rendszer megszűnésével egyre nagyobb teret nyert a kertészeti kultúra, főleg a szabadföldi, majd a hideghajtatott síkfóliás kertészet.⁴⁶⁵ Ez azt is jelentette, hogy a tanya, mint lakóhely sok helyen, gyakorlatilag csak a gazdálkodás színtereként működött. Ebben az évtizedben komoly változáson ment keresztül a tanyai világ. Ugyanis, a városhoz közel eső külterületi részek a kétezres évek elejére mind építészeti, mind infrastruktúráisan egyre inkább elkezdtek városias formát öltetni. Ezek közül kiemelendő, hogy számos meghatározó területen kiépült a (1.) tanyai gázhálózat. A (2.) főbb útvonalak mellé telefonfűlkéket telepített az önkormányzat, hogy így is segítse a kommunikációt. Továbbá, a felmerülő igényeket látva – az önkormányzat közreműködésével – megszerveződhetett a (3.) tanyai képviselő-testület, amelynek értelmében minden kerületből két fő képviselte az ott élők érdekeit. A szervezet működtetésének elsődleges célja az volt, hogy a tanyai világ társadalma és az önkormányzat között élő hidat tudjon létesíteni, amelynek központi részét képezte a felek közötti információáramlás felgyorsítása. Ezen céltételezésnek a lényege, hogy *„a keletkező problémákról, igényekről minél hamarabb információkat szerezzünk [mármint a városvezetés] és a megfelelő válaszlépéseket ki tudjuk dolgozni”* – foglalta össze lényegre törően Csányi alpolgármester úr. Eme folyamat szerves részét képezve, 1999-től kialakításra került a tanyagondnoki és tanyasegítő modell program, amely kezdeményezés fókusz, a külterületi idős lakosok széles körű, rendszeres ellátására helyeződött. A programról összefoglalóan így nyilatkozott az alpolgármester úr: *„A fő cél, hogy a szolgáltatásokat a belterületről közvetlenül ki tudjuk juttatni a kültéren élő lakosokhoz.”*

Nem meglepő módon, a város és a tanyai világ összekötésében is nagy hangsúly hárul a pályázati forrásokra. Jó példaként utalhatunk arra, hogy a külterületi utak javításának a megkezdése is pályázati keretből tudott elindulni, de különböző eszközök (pl. erőgépek) beszerzését is megkönnyítette egy-egy pályázat.⁴⁶⁶ Az úthálózat létrehozása és fejlesztése töretlen módon halad előre, aminek során a belterület melletti dűlők és fő közlekedési útvonalak szilárd burkolattal kiépültek, nem utolsósorban pedig, néhány útszakasz zúzottkőves útstabilizációt kapott. A tanyai világ fejlesztésében egészségügyi szempontból is fontos állomás, hogy a külterületi ingatlanok egy ivóvíz minőség javító program keretén belül vezetékessé ivóvízzel lettek ellátva.⁴⁶⁷ A tanyafejlesztésnek további irányvonalát képezi a turisztikai szempontból sem elhanyagolható mintatanyák kiépítése. Ez a kezdeményezés is a 2000-es évek elején kidolgozásra került tanyafejlesztési koncepció holdudvarába tartozik. Elsődleges célja, hogy megújuló és alternatív energiaforrásokra építve lehessen olyan mintatanyákat kiépíteni, amelyek úgy tudják a látogatókkal megismertetni a vidéki lét

⁴⁶⁴ A leírtak Csányi László alpolgármester által közöltekre épülnek.

⁴⁶⁵ A hideghajtatás, miként az elnevezés is jelzi, fűtés nélküli fólia alatti szaporítást jelöl, amely, ha egyrétegű, akkor áprilistól, ha kétrétegű, akkor márciustól végezhető.

⁴⁶⁶ A már elkészült utakkal kapcsolatos karbantartási munkálatokból a területileg érintett gazdálkodók és lakosok egyaránt kiveszik a részüket, míg a téli időszakban esedékes hóeltakarítást a városüzemeltetés biztosítja.

⁴⁶⁷ Természetesen a helyi szinten – tehát a szubszidiaritás elve alapján – megjelenő fejlesztési irányok a Nemzeti Vidékstratégia és az EU vidéktámogatási céljaival megegyeznek. A témában lásd: Milánkovich Gábor: *Mórakalm és a Mórakert szövetkezet. Endogén fejlődési modell a Homokhátságban*. Budapesti Corvinus Egyetem, GTK, Környezetgazdaságtani és Technológiai tanszék, MA dolgozat, 2012: 36. old.; illetve, a Vidékfejlesztési Minisztérium által publikált *Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020* dokumentumát.

mindennapjait, hogy közben a tanyával, a tanyai emberrel kapcsolatos sztereotípiákat élő példázatokkal igyekszik lebontani.⁴⁶⁸ Nem utolsó sorban, ezeknek a fejlesztő hatású programoknak tudható be az is, hogy a fiatal gazdálkodók professzionális eszközökkel és technológiákkal felszerelve nagy felületeken képesek zöldségkultúrát termelni.

Zárás: Múltból a jelenbe

A tanyai világban megjelenő iskolák az oktatás fénylő lámpásaként világították be a térséget. Tanítói, nevelői szerepük mellett a helyi társadalom formálásában is nagy jelentőséggel bírtak. Ezen tényezők ismeretében a tanyai iskolák értékes örökségét Mórahalom városának vezetése tudatosan ápolja. A várossá válás óta eltelt három évtized során a település urbanizációja megállíthatatlanul halad előre, amely tendenciának elválaszthatatlan részét képezi a tanyai külterület folyamatos fejlesztése is. Annak érdekében, hogy minél autentikusabb módon menjen végbe a tanyai világ fenntarthatósága és modernizációja, a város vezetése célirányosan a helyi adottságokat ismerő szociális szervezeteket (lásd tanyagondnokság intézménye) hívott életre, hogy a kültéri részek felzárkóztatását, lakóinak, lehetőség szerinti teljes körű ellátását (pl. idősgondozást) maximálisan biztosítani tudja.⁴⁶⁹

A mintatanya program kereti között megálmodott Babos tanya Mórahalom Szent János térségében található.

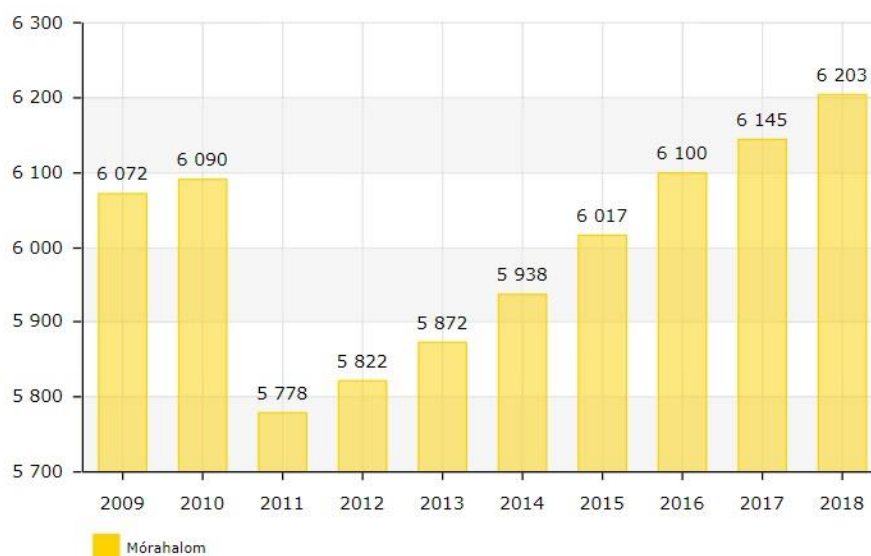
⁴⁶⁸ A mintatanya program indulásának meghatározó állomása 2006 évéhez kötődik. Ekkor a Norvég Finanszírozási Mechanizmus adta lehetőséggel, a "Mintaprojekt megújuló és alternatív energiafelhasználásra Mórahalmon" elnevezésű pályázat értelmében, 567 millió forintnyi (ebből 85 millió önerő volt) összegben indult el a hiteles tanyai világ leképzesét szorgalmazó, turisztikai érintettséggel is rendelkező beruházás. Ennek keretei között termálfalu, fürdő- és gátórház, ökumenikus istentiszteleti tér, s természetesen helyi érintettségű gyümölcs- és fűszerkert kialakításának is megteremtődtek a feltételei. Forrás: A település hivatalos honlapján leírtak, lásd: *Megújuló mintatanyák Mórahalmon*. Online: https://www.morahalom.hu/meguulo_mintatanyak_morahalmon

⁴⁶⁹ A Magyar Tudományos Akadémia 2005-re vonatkozó tanyakutatói jelentése pontosan ezt a követendő módszertant fogalmazta meg: „A Homokhátság „európai léptékű” fejlesztése ugyanis csak a tanyákon élő helyi társadalom, egy képzett szakembergárda, egy jól informált és informáló közszolgálati háttér és egy szociálisan érzékeny, de gazdaságilag racionális politikai akarat együttműködésével lehetséges.” Forrás: MTA RKK Alföldi Tudományos Intézete: *Tanyakutatók 2005 – Kutatási jelentések 3. füzet: A Homokhátsági tanyák társadalmi és szociális problémái*. Kecskemét, 2005: 1. old.

Népeségi mutatók és családpolitika

Az országos jellemzőktől nem eltérően, Mórahalom korfájára is igaz, hogy az összlakosságon belül – a természetes folyamatoknak és a kor körülményeinek köszönhetően – az idősek aránya jelentős. Ugyanakkor, a középgeneráció kategóriájába tartozók (tehát a kb. 35-50 év közöttiek) létszáma egyre inkább csökken, továbbá általános jellemző, hogy a többgenerációs családmodell felbomlott, így az idős szülők egyedül maradtak. Ezt a helyzetet nehezíti az a strukturális adottság, miszerint Mórahalom településszerkezetének meghatározó részét képezi az a külterületi tanyavilág, ahol a nagyszámú időskorú lakosság többsége még ma is ténylegesen tartózkodik. Ráadásul az idősödés okán a gondozásra-ápolásra szoruló kültéri lakosok létszáma fokozatosan növekszik, amely jelenség (nyilvánvaló módon egyetemes értelemben véve) megkerülhetetlen szociálpolitikai kérdéseket eredményez.⁴⁷⁰

(c) 2021 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

A lakosság számának alakulása 2009-2018 között.

A településre a természetes fogyás állapota – vagyis a halálozások száma rendre meghaladja a születéseket – a jellemző, melyet Mórahalom tekintetében a bevándorlás ellensúlyoz, aminek köszönhetően a város összlakosságának száma évről-évre folyamatosan növekedik. Erről egyértelműen tanúskodnak a vonatkozó statisztikai mutatók, mivel míg az 1990. januári népszámlálás adatai szerint a lakónépesség száma 5.532 fő volt, addig ez a mutató a 2019. évre már 6.312 főt jelzett.⁴⁷¹ Más szavakkal ez azt jelenti, hogy a rendszerváltástól eltelt három évtized alatt, nagyságrendileg 12,35 %-os növekedést tudott produkálni a város, amely egy időszakban, amikor a nagyvárosok irányába folyamatos elvándorlás (ezt nevezik ma agyelszívásnak) zajlik, igen impozánsnak nevezhető. Sőt mi több, a tényleges lakosságszámot még tovább lehet árnyalni, mivel Dr. Pécsyné Dr. Bíró Mónika, az önkormányzat Jogi és

⁴⁷⁰ A helyi idősgondozás összetettségéről, jellemzőiről lásd a szociális ellátórendszer témakörében készült ismertetőt. Szemléltető adat az is, hogy a népesség korösszetételében a 2011-es adatok szerint, a 60+ korosztályba tartozó emberek a lakosságnak majd 26%-t tették ki. Forrás: *Mórahalom város integrált településfejlesztési stratégiájának megalapozó vizsgálata*. 2015: 38. old.

⁴⁷¹ Nemi megoszlás: 3060 férfi és 3252 nő. Forrás: *Magyarország állandó lakossága 2019. január 1-jén* nyilvántartási dokumentumban közöltek.

Hatósági Osztályának vezetője elmondta: „*Hogyha beleszámoljuk azt, hogy nagyon sokan ugyan életvitelszerűen Mórahalmon laknak, de – élethelyzetükből adódóan valamilyen oknál fogva – nem létesítenek sem lakóhelyet, sem tartózkodási helyet a városunkban, akkor elmondható, hogy Mórahalom tényleges lakosság száma 2019-re meghaladta a 7.000 főt.*”⁴⁷² A lakosság nemi megoszlását illetően pedig kijelenthető, hogy a megyei és országos mutatókhoz illeszkedően, a nők száma rendre meghaladja a férfiakét.

Születés – halálozás, avagy a fertilitási és mortalitási tendenciák

A településen bejegyzett születések száma, legalábbis a 2000-es évek első évtizedéhez képest egészen 2014-ig nagymértékben csökkentek. Viszont ez nem helyi jelenségként értelmezendő, hanem a megyei és az országos trendekkel egy síkon haladó folyamatként. A jelzett időszakot követően megváltozott ez a negatív irányvonal – amelynek hátterében minden valószínűség szerint a központi kormányzati célkitűzéseket megalapozó, konkrét családtámogatási programok hatásai azonosíthatók – s a születések száma ismét növekedési pályára állottak. Ez azt jelenti, hogy a 2014. évi mélypontot követően a következő évben elkönyvelt születések száma már elérte a 2009-es szintet, viszont 2018-ban volt egy visszaesés, majd 2019-ben ismételen emelkedni kezdtek a fertilitási számok. Az érem másik oldalán elhelyezkedő halálozási mutatók tekintetében kijelenthető, hogy az ezer főre vetített száma folyamatos csökkenést mutat a településen. Ugyan az tény, hogy 2000-ben még rendkívül magas volt az ezer főre vetített halálozások aránya, viszont 2010-re már megközelítette a megyei átlagot, amely tendencia a következő években is folytatódott, s ennek következtében 2016-ra további csökkenés volt azonosítható.⁴⁷³

Születési számok alakulása Mórahalmon (2009-2019)	
Év	Születések száma
2009.	62
2010.	54
2011.	49
2012.	37
2013.	47
2014.	38
2015.	62
2016.	62
2017.	62
2018.	37
2019.*	53

Forrás: Védőnői adatszolgáltatás.

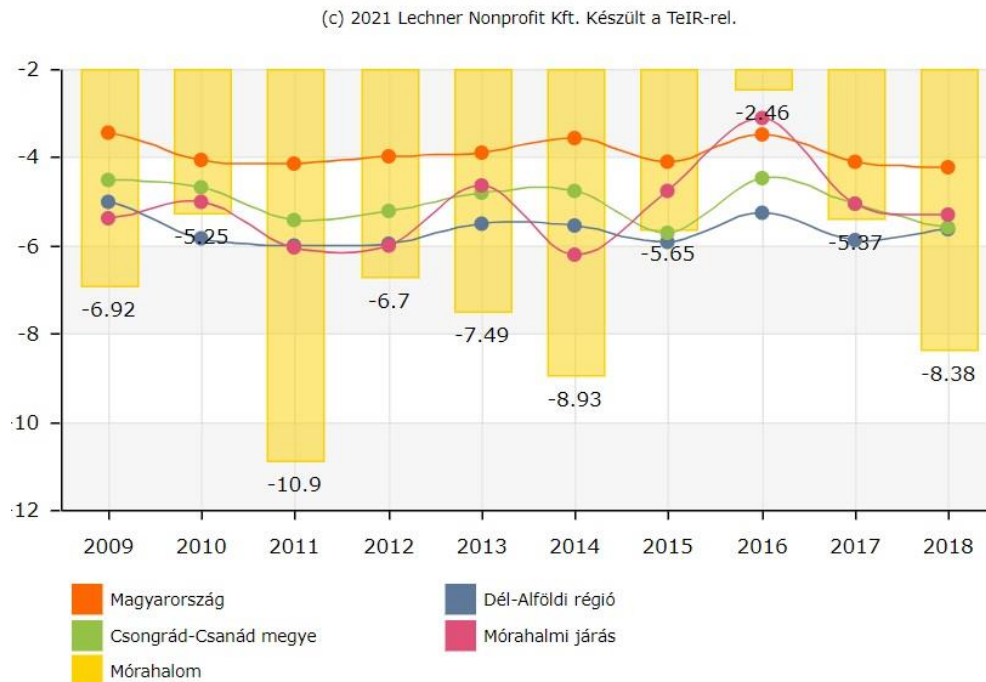
Az előbb jelzett időkeretre vonatkoztatva kijelenthető, hogy a 2011-2015. évi időszakban a lokális elhalálozások okai azonosak voltak a járási és megyei szinten is tapasztaltakkal. Ezek sorrendben a következők lennének: A legtöbb elhalálozás a különböző keringési rendellenességek okán következett be, második fő tényezőként pedig a rosszindulatú daganatos betegségek okozta halálozás azonosítható. Míg harmadik helyen olyan külső okokra kell utalni, mint például a tragikus kimenetelű balesetek, de ide sorolandó az öngyilkosságok következtében életüket veszített személyek is. A mortalitással kapcsolatban a regionális és az országos összevetés a következők szerint foglalható össze: Az első halálok járási szinten az országos szint alatt van, sőt mi több, a második halálok a Mórahalmi Járásban jelentősen alacsonyabb az országos szintnél. Viszont a harmadik kategória tükrében értett halálozás

⁴⁷² A szöveg elsődleges forrása Dr. Pécsyné Dr. Bíró Mónika, aki számos önkormányzati belső anyagra építkezve adta közre az adatokat.

⁴⁷³ A közölt információk Dr. Pécsyné Dr. Bíró Mónika osztályvezetőtől, illetve a Csongrád Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi és Élelmiszerlánc-biztonsági Főosztály által 2017-ben készített „Tájékoztató Csongrád megye lakosságának egészségi állapotáról, az egészség romlását kiváltó vélelmezett okokról és a szükséges tennivalókról” dokumentum megállapításaira épülnek. *A táblázatot Dr. Pécsyné Dr. Bíró Mónika készítette. A fertilitási mutatók esetében meg kell jegyezni, hogy ezek egyrészt a 2019.09.30-i tény állapotra hivatkoznak, másrészt pedig a terhesgondozásban résztvevő édesanyák számából következtethető.

mutatója meghatározó mértékben meghaladja az országos szintet, amely tényt még inkább súlyosbítja, hogy a megállapítás mind a két nem esetében egyaránt érvényes.

Az élveszületések és a halálozások különbsége ezer lakosra vetítve (2009-2018).

A családbarát szociálpolitika jegyében

A település népességszáma 2005-től indult igazán jelentős növekedésnek. Eme tendencia mögött a városvezetés tudatos tervezése, a folyamatos fejlesztések állnak, amelyek révén a város olyan átalakuláson és fejlődésen ment keresztül az utóbbi időszakban, hogy élhető, prosperáló városként betelepülők százai választják lakóhelyükként Mórahalmot. Nem elhanyagolható tényező az sem, hogy Mórahalomra elsősorban a kisvárosi nyugalomra vágó, képzetesebb fiatalok költöznek, aminek hatására ténylegesen javulnak a település iskolai végzettségre vonatkozó mutatói is. A város – csatlakozva a kormányzati családtámogatási rendszerhez – a lakónépesség további növelése érdekében helyi szinten, saját költségvetési forrásból is támogatja a Mórahalmon letelepedni szándékozó kisgyermekes, vagy kisgyermeket vállalni szándékozó családokat.

Ennek a támogató szellemű politikának fontos állomását képezte, hogy 2016-ban a Mórahalom város Képviselő-testületének döntése értelmében, bevezetésre került a Kormány Családi Otthontermelési Kedvezményét (CSOK) kiegészítő, saját támogatási programja, ez az úgynevezett mórahalmi CSOK. A városban ingatlant vásárlók elsősorban több gyermekes, döntő többségében a 25-35 éves korosztályhoz tartozó fiatal házaspárok, akik a támogatások segítségével kívánják Mórahalmon otthont teremteni. A program további népességszám növekedést eredményez, amely a többgyermekes családok letelepedésének köszönhetően ellensúlyozza a népesség előregedését és természetes fogyását. A mórahalmi CSOK elsődleges célközönsége a központi kormányzati CSOK programban 10 + 10 milliós igényt benyújtó háromgyermekes vagy kétgyermekes, de 10 éven belül egy újabb gyermeket vállaló családok.

A családbarát mentalitás jegyében hangsúlyozni kell, hogy a program nemcsak a fiatal családok, de a családokkal együtt költöző idősebb generáció képviselőinek is lakhatást, illetve minőségi életkörülményeket biztosít. A 2016-os bevezetés óta összesen 33 család részesült lakásépítési támogatásban, konkrétan: 2016-ban 2 család, 2017-ben 12, 2018-ban 11 család, 2019 szeptemberéig pedig, összesen 8 család otthoneremtéséhez nyújtott segítséget az önkormányzat. Mindezekből levonható az a következtetés, hogy a fiatalabb korosztály részére a kormány által bevezetett támogatás nagyban hozzájárult a családalapításhoz és az otthoneremtéshez, melyet Mórahalom város Képviselő-testülete egyértelműen és vállaltan támogat. Az önkormányzat részéről a mórähalmi CSOK bevezetése pozitív hatással van a város népességének növekedésére, mind az ide települő családok, mind pedig az általuk nevelt, illetve tervezett gyermekek számának szempontjából nézve is.

Mórahalmon a házasságkötések száma is évről-évre növekedik, míg 2017-ben és az azt megelőző években átlagosan 30-35 házasságkötés volt a településen, addig ez a szám 2018-ban félév óta fölé emelkedett, és 2019-re is 50 fölötti számban határozható meg a házasságkötések nagyságrendje. A lokális házasságkötést és gyermekvállalási hajlandóságot jelentősen befolyásolja, hogy Mórahalom egy nyugodt, élhető, folyamatosan, gyors ütemben fejlődő város, amely bővülő gyermekintézményi, illetve oktatási infrastruktúrával van felvértezve. Ezzel kapcsolatban fontos megemlíteni, hogy a tudatos városfejlesztő politika nyomán – amelynek fókuszában többek között az ipari park és a turizmus fejlesztése áll – új munkahelyek is létesülnek a városban, amely jelenség szintén vonzó perspektívát jelent az ide költözők szempontjából. Külön érdemes kitérni arra is, hogy az ipari park bővítése során helyben megjelenő vállalkozások jelentősen tudják növelni nemcsak a város, hanem az egész térség népességmegtartó erejét, mivel munkalehetőséget biztosítanak a lakosság számára.⁴⁷⁴ Mórahalom vonzásértéke egyértelműen kitapintható abban a relációban is, hogy a Szegedről történő kiköltözések egyik céltelepülése, amelynek kapcsolatában szólni illik Mórahalom ingázó/ingáztató funkciójáról is. Ezt azt jelenti, hogy Szegedről és a környező településekről jelentős a napi rendszerességgel dolgozni idejárók, és dolgozni eljárók száma.

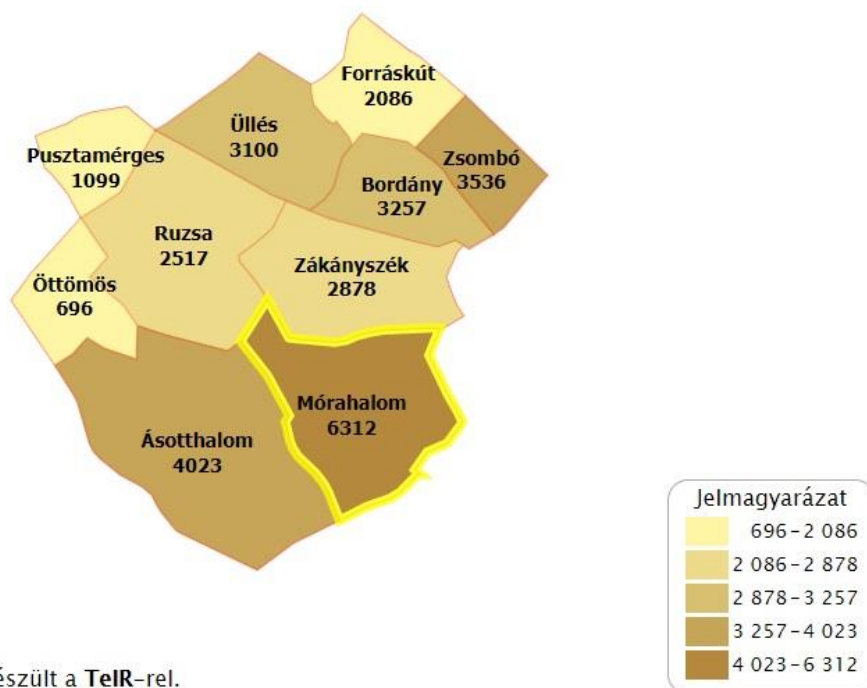
Jelen témakör utolsó állomásához érve, egy pár, komoly üzenetértékkel is rendelkező családbarát önkormányzati gyakorlat kerül bemutatásra, amelyek kellőképpen tudják érzékeltetni azt, hogy a város vezetése milyen elkötelezettséggel viseltet a családok iránt. Az új évezred hajnalában az önkormányzat hagyományteremtő céllal indította útjára a gyermekligeti faültetés akcióját, melynek keretében minden 21. században született mórähalmi baba kapott a várostól egy facsemetét – a nevével és a születési dátumával ellátott táblával együttesen. Az első körben 2002-ben a Május 1. utca és a Bartók Béla utca sarkán kialakított játszótérrel ellátott Gyermekliget nagy sikert aratott a családok körében. 2003-ban az Aranyszöm Rendezvényház udvarán, 2006-ban pedig a Kálvária sétányon, majd a Lötérnél, a Balogh páter utca sarkán található játszótérnél avattak gyermekligetet a családok nagy örömeire. 2017. május 15-én pedig a családok nemzetközi napján a Szent Margit Egészségház bejáratánál felavatták a babazászlót, ami ezután valamennyi Mórahalmon született baba érkezéséről ad hírt. A babazászlót a „*Jövőnk*

---

⁴⁷⁴ Az ipari park és a turizmus fejlesztésének a demográfiai tényezőkre vetülő pozitív hatása hosszú évekre visszavezethetően igazolható. Lásd: *Mórahalom város integrált településfejlesztési stratégiájának megalapozó vizsgálata*. 2015: 37. old.

a Család” Nagycsaládosok Móraalmi Egyesülete adományozta a városnak, hogy ezáltal a megszületett móraalmi babákat közösen köszönthessék és ünnepelhessék az itt élők.

A népesség alakulását illetően konklúzióként megállapítható, hogy bár Móraalomra is, mint ahogyan megyei és országos szinten is a természetes fogyás a jellemző, ezt azonban a bevándorlás oly mértékben ellensúlyozza, hogy a népesség száma mégis folyamatos emelkedést mutat. A város vezetése mélyen elkötelezett a családbarát eszmeiség iránt, amelyet gyakorlati lépésekkel valósít meg, amely egyértelműen Móraalom lakosságának folyamatos növekedését garantálja.

Adat vonatkozási éve: 2018

(c) 2021 LTK Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

Állandó népesség (fő) a Móraalmi Járás területén található településeken a 2018-as mutatók értelmében.

Foglalkoztatáspolitikai a lokális adottságok tükrében

A rendszerváltás utáni évek

A mórachalmi munkaügyi kirendeltség az országos és megyei munkaügyi szervezeti rendszer létrehozásának idejében, 1991-ben jött létre, s ekkor még csak egy főállású munkatárs alkalmazásával kezdte meg a munkáját.⁴⁷⁵ Az 1991-es foglalkoztatási törvény hatálybalépésének következtében jelentősen megugrott a szervezet ügyfélkörének az aránya, így a következő év elejétől (1992. január 1.) fokozatosan bővülni kezdett az ügyintézők száma, amely nyilvánvaló módon kihatott a munkaállomás igényekre is. A kezdeti években az ügyfeleket az egykori (Gyógyfürdő szomszédságában található) polgármesteri hivatal épületének az emeletén fogadták, ahol a megnövekedett ügyfélkör okán rövidesen már három szoba állt a kirendeltség rendelkezésére. A térség első kirendeltség-vezetője – egészen haláláig – Huszár László volt. Az ő nevéhez fűződik az az úttörő munka, amelynek eredményeképpen a feladatellátás ténylegesen megformálódott, s ő tette le azokat az alapokat, amelyekre a későbbiekben építkezni tudott az intézmény. 1991 végén a regisztrált munkanélküliek száma a kirendeltség nyilvántartása szerint elérte a hétszáz főt, majd 1993-ban – amikor országos kontextusban nézve is kimagasló volt a munkanélküliek száma – a térségben közel másfélszer munkanélküli szerepelt a kirendeltség statisztikai kimutatásában. 1992 végén a szervezet áttette a székhelyét a nagy történelmi múlttal rendelkező Kőiskola épületébe, ahonnan pedig 8 év múlva, 2000. május 30-án az Inkubátor Ház falai közé költözött. Ugyanakkor, még ebben az időben megfogalmazódott egy önálló épület kialakításának a szükségessége.

Az új évezred hajnalán

A saját épület létrehozására nem kellett sokat várni, hiszen 2002. április 1-én hivatalosan is átadásra került az új, korszerű kirendeltségi épület, amelyről érdemes elmondani, hogy akadálymentesített formában építették fel, így a megváltozott munkaképességű ügyfelek fogadására is alkalmas. 2003 októberében a helyi kollégák közül, Gulka Márta került a kirendeltség vezetői székébe, aki egészen a 2007. évi régiós átalakulásig vezette a kirendeltség munkáját, majd ezt követően Kondor Árpádné vette át a vezetői feladatokat ellátását. A szervezet illetékességi területéhez ebben az időben 9 település tartozott, amelynek lefedettsége a centrumnak tekinthető Mórachalom városára és további 8, a Homokháti Kistérségbe tartozó községre terjedt ki: Ásotthalom, Zákányszék, Ruzsa, Öttömös, Pusztamérges, Üllés, Bordány és Forráskút. Ez utóbbi három település 2005 őszéig a Szegedi Kirendeltséghez tartoztak, majd egy igazgatási átalakítás, átszervezés következtében átkerültek a Mórachalmi Kirendeltség illetékességi területéhez. A regisztrált munkanélküliek számáról pedig elmondható, hogy ezekben az években 1.000 főről 1.400 főre emelkedett a számuk. A járási hivatalok kialakítását követően, 2013 júliusától már Zombó nagyközség is a mórachalmi járás illetékességi területéhez tartozik.⁴⁷⁶

---

⁴⁷⁵ A leírásban szereplő tartalomnak forrása Ivanovné Makovits Tünde és kollégái. Ivanovné Makovits Tünde a Mórachalmi Járási Hivatal Foglalkoztatási osztályának vezetője, valamint 2015 áprilisától hivatalvezető-helyettesi feladatokat is ellát. Ivanovné, ugyan már 2012 novemberétől osztályvezető, de hivatalosan 2013. január 1-től tölti be ezt a tisztséget, korábban ügyintézői és minőségügyi referensi feladatok ellátásáért felelt. A statisztikai adatok a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat valamint a KSH adattárából származnak.

⁴⁷⁶ A Mórachalmi Járási Hivatal 2013. január 1-től nyitotta meg a kapuit.

Térségbeli adottságok

Nyilvánvaló tény, hogy minden térség, régió foglalkoztatáspolitikáját elementárisan határozza meg az adott területnek a településszerkezete. Természetesen, nincs ez másként a Homokháti Kistérség esetében sem, amelynek történelmi örökségénél fogva jelentős részét képezi a tanyás jellegű struktúra, számszerűsítve ez azt jelenti, hogy a kistérség populációjának kb. 1/3-a, külterületi tanyai világban él. Ráadásul, a kistérségi települések tömegközlekedése továbbra is – érthető okoknál fogva – Szeged centrumú. Ez a körülmény pedig egyértelműen negatív vonatkozásban érinti a kirendeltséggel való kapcsolattartás lehetőségeit is. Összességében tehát megállapítható, hogy az ismert, egymással szorosan összefüggő faktorok jelentősen akadályozzák a kistérségen belüli munkavállalási kilátásokat és lehetőségeket.⁴⁷⁷

Az előbbieken már történt utalás arra, hogy a történelmi hozadék egy olyan objektív tényező, amelyet figyelembe kell venni, s ez az ipari termelés lehetőségeire nézve is érvényes. A térség alapvetően mezőgazdasági arculatú, így igen korlátozott ipari előélettel rendelkezik, ebből fakadóan az ipari termelés aránya a mezőgazdaságihoz képest alacsony. Mórahalom gazdasági berendezkedésének ismeretében külön meg kell nevezni a terciert, avagy a szolgáltatási ágazat adta relatíve magas foglalkoztatási lehetőségeket. Az elmúlt években igen látványos fejlődésen ment keresztül ez az ágazat, amelynek alappillére arra épült, hogy a napjainkra már nemzetközi hírnévvel és reputációval rendelkező gyógyfürdőben rejlt lehetőségeket a település széleskörűen kiaknázza.

A kistérség munkáltatói elsősorban kis- és mikro-vállalkozások, kevés a nagyobb létszámot foglalkoztató munkaadó, utóbbiak jellemzően a közszféra intézményei közé tartoznak. Ugyanakkor, mindenképp meg kell említeni az egyre inkább megerősödő mórahalmi Ipari Parkot, amelyben számos olyan fejlődési potenciál leledzik, amelyek (mind lokális, mind regionális értelemben) serkentően hathatnak az ipari foglalkoztatásra és termelésre.⁴⁷⁸ Jelenleg, a térségben mindösszesen 14 olyan munkaadó található, amelyeknél a foglalkoztattak száma eléri és/vagy meghaladja az 50 főt, viszont ezeknek a túlnyomó része az önkormányzati szektorban mozog. Az 1088 regisztrált, működő vállalkozás nagy részéről pedig elmondható, hogy elsősorban mezőgazdasági profilú, kisebb mértékben szolgáltatás jellegű és legkisebb arányban ipari, építőipari tevékenységet folytatnak. A térségben lévő vállalkozásoknak kb. az 1/3-áról elmondható, hogy társas berendezkedési formában működnek.

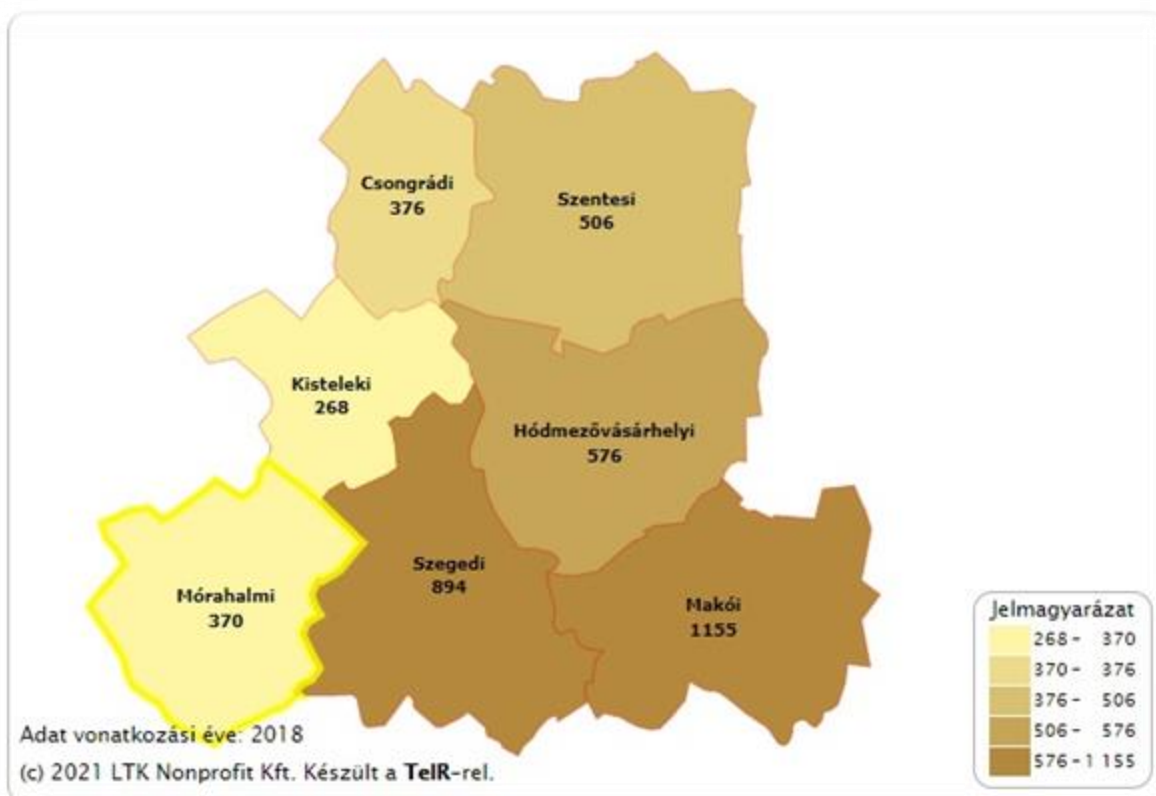
---

⁴⁷⁷ A térségbeli adottságok kérdőjeleit figyelembe vevő településfejlesztési koncepciók nem új keletűek, hiszen már a '90-es évek végén jelentek meg ilyen tanulmányok, például: *A Homokháti Kistérség területfejlesztési koncepciója (1998-2013 közötti időtávra)*. Készítette: Homokhát Eurointegráció Kistérség- és Gazdaságfejlesztő Kht, Mórahalom. Különösképpen a 19-26. oldalak között olvasható rész kapcsolódik ide, amely a „*Kistérség sajátos problémái, általános helyzete*” fejezetcímmel rendelkezik.

⁴⁷⁸ A város polgármestere a turizmus és az ipar fejlesztéséről, azok kalkulálható pozitív hatásairól még 2013-ban a következőket nyilatkozta: „*A turizmus és az Ipari Parkunk folyamatos fejlesztése a város feladata, és ezt a feladatot el is végezzük. Ezekre a pillérekre kell ráépülniük a magánberuházásoknak is. Ne feledjük azt sem, hogy a helyi vállalkozások azon túl, hogy foglalkoztatnak, az adóik révén a város népesség megtartó erejét is erősítik.*” Forrás: Nógrádi Zoltán: *Még tartozom Mórahalomnak*. Az interjú elérhető a városi honlapon, 2013.12.17-ei bejegyzés alatt: <https://www.morahalom.hu/nogradizoltanmegtartozommorahalomnak>

Közfoglalkoztatás: A munkaerő-piacra történő becsatornázás állami támogatása

Az 1990-es évekre visszavezethetően, majd a 2000-es évek első felének folytatásában egyaránt megfigyelhető volt a közhasznú programok működtetése, mint a munkanélküliség kezelésének egyik aktív és alternatív eszköze. A városban ekkortájt megközelítőleg 50-100 fő között mozoghatott a közhasznú foglalkoztatásban érintettek száma. A foglalkoztatási lehetőségekben komoly változást hozott a 2008-ban kirobbant gazdasági válság, amelynek közvetlen hatására csökkent a foglalkoztatás, ezzel párhuzamosan intenzív növekedési pályára állott a munkanélküliség aránya, amely tendencia erőteljesen érintette Csongrád megyét és azon belül a mórahalmi járást is. Majd 2008-'09-et követően, a válság leküzdésének, a munkaerő-piaci egyenlőtlenségek kezelésének, a térségfejlesztésnek és a szociálpolitikának egyaránt

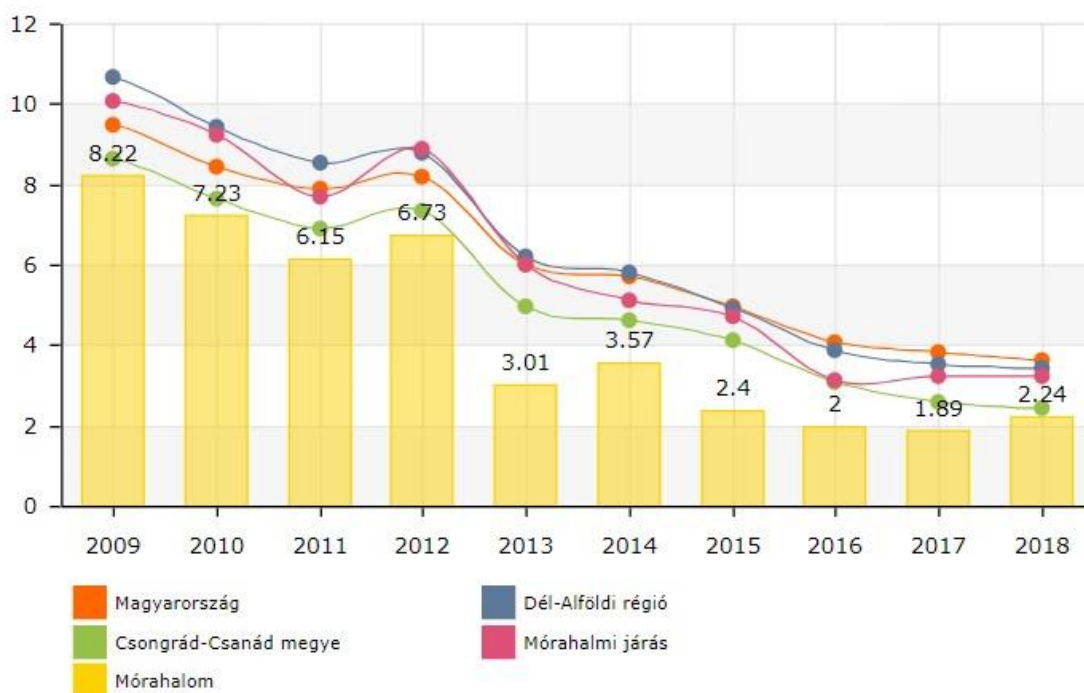
Közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszáma, évi összesen (fő). Csongrád-Csanád megyén belüli járási megközelítés szerint a 2018-as mutatók értelmében.

fontos eszközévé vált a közfoglalkoztatás. A nagy állami foglalkoztatók, valamint a települési önkormányzatok által megvalósított közfoglalkoztatási programok célzott jelleggel a hátrányos helyzetű térségekben indultak, amelyek sikeres véghezvitelét az állam azáltal próbálta támogatni, hogy jelentős forrásbővülést biztosított a programokat megvalósító foglalkoztatók és a települések esetén a közösségek részére. Mórahalom esetében az elmúlt évekre reflektálva a következő adatokról számolt be a Mórahalmi Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztályának vezetője: Havi lebontásban az átlagmutatók szerint 2013-ban 86 fő, 2014-ben 121 fő, 2015-ben 107 fő, 2016-ban 119 fő, 2017-ben 105 fő volt a közfoglalkoztatás keretei között foglalkoztatva. A 2018. év havi átlagadatai szerint 72 fő vett részt közfoglalkoztatásban, amelyet, ha a 2017-es (104) mutatókkal összehasonlítjuk, akkor világosan látszik, hogy kb. 31%-al csökkent a közfoglalkoztatottak számaránya.

Mórahalmi Foglalkoztatási Osztály – Szakmai tevékenységek, elismerések és aktuális mutatók

A kirendeltség kollektívája saját kezdeményezésre már 2007 óta alkalmazza a partnerközpontú minőségirányítási modell elemeit, eszközeit, így tehát több éves komoly szakmai tapasztalatra tehetnek szert az érintett munkatársak.⁴⁷⁹ Ennek a bizonyos modellnek a hivatalos bevezetésére a 2011-2012-es években került sor, majd a lezárását követően a mórahalmi munkaügyi kirendeltség benyújtott egy pályázatot. Ez a pályázat a *Nemzeti Munkaügyi Hivatal* 2012. évi partnerközpontú minőségdíj-pályázata volt, amelyen a Csongrád Megyei Kormányhivatal Mórahalmi Járási Hivatal Munkaügyi Kirendeltsége 2012-ben elnyerhette az NFSZ *Partnerközpontú Minőségdíj* címét.⁴⁸⁰ A sikerhez egyértelműen hozzájárult, hogy a kirendeltség valamennyi dolgozója mindvégig szilárdan elkötelezett volt a minőségfejlesztés iránt, munkájukat ennek tükrében, ennek segítségével végezték és végzik ma is. A mindennapi feladatokban sikeresen alkalmazták a minőségfejlesztés adta lehetőségeket, ezáltal munkájuk értéke tovább növekedett, s ezt az eredményességet hivatott honorálni az NFSZ Partnerközpontú Minőségdíja. A pályázat benyújtásakor a kirendeltséget még Kondor Árpádné vezette, viszont a díj átadásakor a kirendeltség-vezető már Ivanovné Makovits Tünde volt. Ebből következett az, hogy a díjat és az ezzel járó NFSZ Partnerközpontú Minőségdíjas bélyegzőt 2013. június 27-én Komáromi Róbert főigazgató úr Kondor Árpádnénak és Ivanovné Makovits Tündének, mint a kirendeltséget közösen képviselők számára adta át.

(c) 2021 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

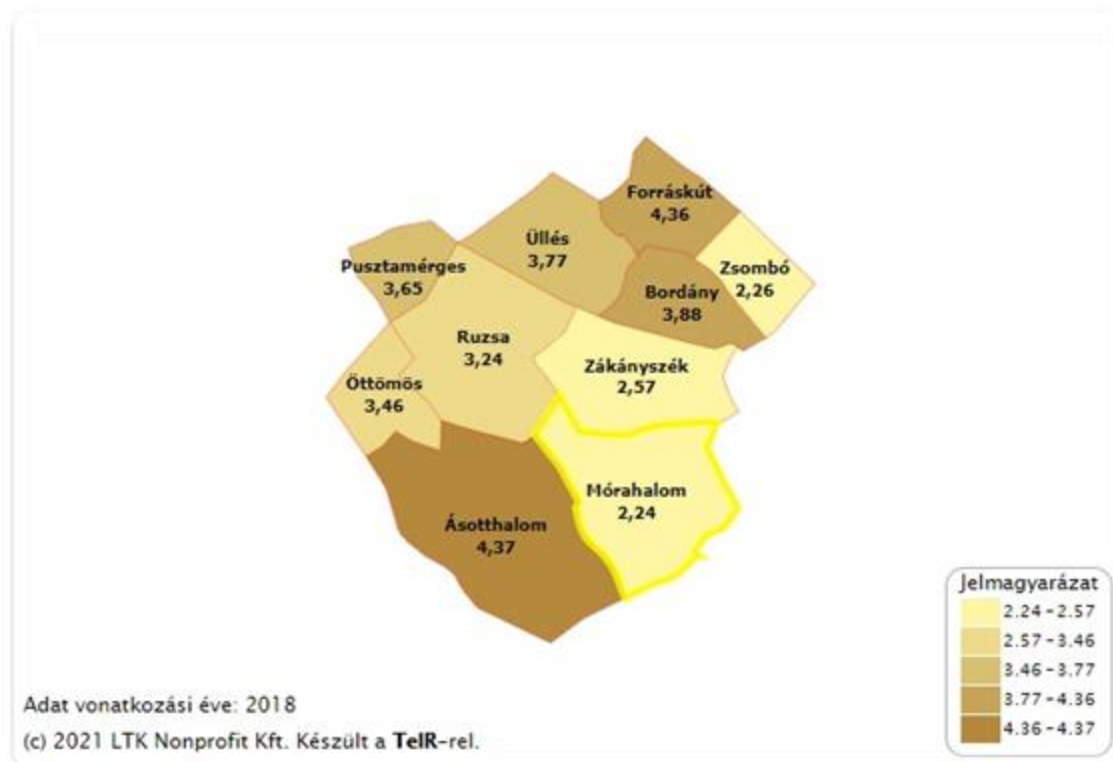

*A nyilvántartott álláskereső a munkaképes korú népesség százalékában.
(Éves kitekintésű adatok, a 2018-as mutatók értelmében.)*

⁴⁷⁹ A modell alapvető célja és feladata, hogy teljes körűen megismerkedjen a partnerek elvárásaival, igényeiket fel kell tudnia térképezni és nem utolsósorban az elégedettség mérés eredményeit a feladatellátás során felhasználja. Az elégedettség növekedésének elérése megkérdőjelezhetetlen cél.

⁴⁸⁰ NFSZ: Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat.

2012 végén a kirendeltség által nyilvántartott álláskeresők száma 1.626 fő volt. A munkaügyi szervezet teljes történetét figyelembe véve, a regisztrációban lévők száma 2013. február végén volt a legmagasabb, amikor is meghaladta az 1.900 főt (1 904), ez a magas létszám az elkövetkező év végére majdnem a felére csökkent, hiszen 2014 utolsó harmadában már csak 1.000 fő szerepelt a nyilvántartásban. A következő években tovább redukálódott az arány, s 2019. I. félévének végére alig 600 főről lehet beszámolni. A mórahalmi foglalkoztatási osztály az illetékességi területén többféle tevékenységet lát el. Így például munkaerő közvetítést, foglalkozási és munkaerő-piaci információk nyújtását, illetve a hozzájuk forduló álláskeresők és munkaadók igényeinek a kiszolgálását is igyekeznek teljes körűen elvégezni. Természetesen, mint országos hálózattal rendelkező munkaerő-közvetítő szervezet, igény szerint ingyenesen keresnek és kínálnak munkaerőt az ország bármely pontján, amely tevékenység eredményes végzését segíti, hogy az osztály megközelítőleg 150 munkaadóval tart rendszeres kapcsolatot. Működési területeik között jellemző a közigazgatás, kereskedelem, élelmiszergyártás, vendéglátás, mezőgazdaság, egyéb közösségi szolgáltatás, ingatlanügyek, gazdasági szolgáltatás, oktatás és építőipar.

Nyilvántartott álláskeresők a munkaképes korú (15-64) népesség százalékában járási kitekintésben a 2018-as mutatók értelmében.

Az értékteremtés elismerése: Mórahalom kitüntetettjei

Díszpolgári cím

Minden település életében meghatározó jelentőséggel bír, hogy a nyilvánosság előtt hivatalos formába öntött köszönetét fejezze ki s megbecsülje azokat a személyeket, akik az élet valamelyik területén úgy alkottak maradandót, hogy az adott településre és annak közösségére komoly hatással bírtak. Ennek a település jobbító, fejlesztő és értékközvetítő hatásnak az erkölcsi elismerésére szolgál a díszpolgári cím. Ezen szellemiség jegyében alkotta meg Mórahalom városának Képviselő-testülete is a város díszpolgári intézményét. A Képviselő-testület döntése értelmében, a város díszpolgári címet adományozhat annak az élő vagy meghalt személynek, aki (1.) Mórahalom lakosa vagy lakosa volt és a közösség érdekében kifejtett tevékenységével, magatartásával a település anyagi és szellemi értékeinek gyarapítását eredményesen segítette elő. (2.) A politikai, a gazdasági vagy a kulturális élet területén a város rangjának emelése, hírnevének növelése érdekében jelentős tevékenységet fejtett ki. Az előzőleg ismertett szempontok értelmében, 1995 és 2020 között munkásságuk révén a következő személyek érdemelték ki a díszpolgári kitüntetést:

1995:

- **Börcsök József**, pénzügyi vezető.

1999:

- **Murányi György**, 1970-1989 között a település tanácselnöke.

2003:

- **Vaszkó Elekné**, pedagógus.

2004:

- **Magyar Istvánné**, népművelő.

2008:

- **Pálfi Ferenc**, családi gazdálkodó.
- **Szabó István**, családi gazdálkodó.
- **Hódi Pál**, a Mórakert Szövetkezet elnöke.

2009:

- **Fazekas Kádár Imre**, egykori tanácselnök.
- **Katona László**, rendszerváltó polgármester.

2010:

- **Babarczy János**, önkormányzati képviselő.

2014:

- **Árva Béláné**, nyugalmazott közszolgálati tisztviselő.

2014:

- **Rozsnyainé Hódi Mária**, nyugalmazott közszolgálati tisztviselő.
- **Szűcs Julianna**, nyugalmazott könyvtárvezető.
- **Masa Géza**, családi gazdálkodó.

2015:

- **Pintér Szilveszter**, vállalkozó.
- **Rózsa István**, egyházközségi tag, gazdálkodó.

2016:

- **Oltványi Imre Józsefné**, családi gazdálkodó.

2018:

- **Pintér Mátyásné**, nyugalmazott óvodapedagógus.

2019:

- **Palánkai Tibor**, Ybl Miklós-díjas építész.
- **Tanács József**, önkormányzati képviselő (posztumusz).
- **Volford Imre**, önkormányzati képviselő (posztumusz).

2020:

- **Ördögné Gárgyán Mária**, pedagógus.

Márciusi díjazottak

A település több aspektus mentén igyekszik elismerni az arra érdemeseket. Vitathatatlan megállapítás, hogy minden társadalom történelmi és kulturális örökségének, illetve identitásának fenntarthatóságában kiemelt szerep jut a formális és az informális edukációnak és a széles értelemben vett nevelésnek. S eme sarokkö jelentőséggel bíró tény szem előtt tartása motiválta arra a Képviselő-testületet, hogy a városban felnövekvő ifjúság oktatása-nevelése érdekében, huzamosabb időn át végzett kiemelkedő tevékenység elismerésére egy önálló kategóriát, az úgynevezett *Márciusi díj* nevet viselő oklevelet és emléktárgyat alapítson. A mórahalmi oktatás-nevelés terén kiemelt munkásságot maguk mögött tudó díjazott személyek listája:

1996:

- **dr. Dohány Lászlóné**, elnök - Mozgáskorlátozottak Mórachalmi Egyesülete.
- **Bóka István**, nyugdíjas pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- **Mészáros János**, vezető - Bástya Nyugdíjas Klub.
- **Lasancz Tiborné**, bölcsődevezető - Mórachalmi Bölcsőde.

1997:

- **Balogh Lajos**, műszaki szaktanár és a mórachalmi Fúvószenekar alapító tagja.
- **Dlusztus Károlyné**, pedagógus (posztumusz) - Móra Ferenc Általános Iskola.
- **Vaszkó Elekné**, pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- **Vígh Mihályné**, pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.

1998:

- **Fazekas K. Imre**, Mórachalom város díszpolgára.
- **Kiss Józsefné**, dajka - Napköziotthonos Óvoda.
- **Mulati Jenő**, cipész mester.

1998:

- **Szécsi József**, iskolai műszaki munkatárs - Móra Ferenc Általános Iskola.

1999:

- **Keczeli Dezső**, könyvtáros, amatőr színész - Kallott Legény Egylet, Kalász Leányegylet színjátszó csoportja.
- **Ördögh Imre**, vers és zeneszerző - Leventezenekar, az Alsóközponti Fúvószenekar, Közösségi Ifjúsági Fúvószenekar alapító tagja.
- **Mucsi Imréné**, egészségügyi szakgondozó - Mórachalmi Tüdőgondozó.
- **Magyar Istvánné**, népművelő.

2000:

- **Masa Gézáné**, pedagógus.
- **Dlusztus Imre**, újságíró.
- **Bodor Ferenc**, Fúvószenekar alapító tag.
- **Szalma Imre**, műszaki munkatárs - Móra Ferenc Általános Iskola.

2001:

- **Domokos Pál**, nyugalmazott pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.

2001:

- *Madarász Sándor*, nyugalmazott pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- *Gárgyán Jánosné*, nyugdíjas és civil szervezeti segítő.
- *Pintér János*, cíterakészítő és egykori cíterazenekear alapító tagja.

2002:

- *Szell Dezsőné*, Mórahalmi Pávakör alapító tag.
- *Zentai Gyula*, nyugalmazott pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- *Zentai Gyuláné*, nyugalmazott pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- *Kóródi Ferenc*, Mórahalom VSE elnök.

2003:

- *Dobó József*, műszaki munkatárs - Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő.
- *Móricz János*, nyugalmazott pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- *Lajos Józsefné*, dajka - Mórahalmi Napköziotthonos Óvoda.

2004:

- *Lázár Jánosné*, közszolgálati tisztviselő - Mórahalmi Polgármesteri Hivatal.
- *Hódi Pál*, Mórakert Szövetkezet elnöke.
- *Hargitai Imre*, nyugalmazott iskolaigazgató - Móra Ferenc Általános Iskola.
- *Gyuris József*, elnök - Bástya Nyugdíjas Klub (posztumusz).

2005:

- *Bakos Balázsne*, nyugalmazott pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- *Madarász Sándorné*, nyugalmazott pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- *Bakos Balázs*, nyugalmazott pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- *Gercsó Árpádné*, szakmai vezető - Mórahalmi Bölcsőde.

2006:

- *Dr. Dóczy Andrásné* - nyugalmazott pedagógus.

2007:

- *Fodor Csaba*, kistérségi irodavezető - Homokháti Önkormányzatok Kistérségi Területfejlesztési Egyesülete.
- *Bozóki Imre*, tanyagondnok.
- *Dálnoky Zsóka*, színész rendező és népművelő.
- *Csonka Lajos*, műszaki munkatárs - Móra Ferenc Általános Iskola.

2008:

- *Csala Károlyné*, pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- *Börcsök Szilveszterné*, gazdaságvezető - Móra Ferenc Általános Iskola.
- *Mityók Imréné*, konyhai munkatárs - Móra Ferenc Általános Iskola.

2009:

- *Kószó Mihályné*, vezető - Bástya Nyugdíjas Klub.
- *Ótott Kovács Józsefné*, vezető - Napfény Nyugdíjas Klub.

- 2010:**
- *Szél Imréné*, gyógyszerértári asszisztens.
  - *Makra István*, igazgató helyettes - Móra Ferenc Általános Iskola.
- 2010:**
- *Tanács Zoltán*, Mórahalmi Női Focicsapat képviselőjében.
- 2011:**
- *Dunainé Szűcs Katalin*, családgyógyozó, családterapeuta.
  - *Túru Kálmán*, vállalkozó.
- 2012:**
- *Bálint Ferencné*, dajka - Napköziotthonos Óvoda.
  - *Kónya Károlyné*, konyhai munkatárs - Móra Ferenc Általános Iskola.
  - *Tóth Imre Györgyné*, konyhai munkatárs - Móra Ferenc Általános Iskola.
- 2012:**
- *Szögi Antalné*, konyhai munkatárs - Móra Ferenc Általános Iskola.
- 2013:**
- *Guczi Andrásné*, dajka - Napköziotthonos Óvoda.
  - *Pintér Lajosné*, gyámhivatali hivatásos gondnok - Mórahalom Városi Önkormányzat.
  - *Szűcs Ferencné*, dajka - Napköziotthonos Óvoda.
- 2014:**
- *Szalai Krisztián*, pedagógus - az Utánpótlás Zenekar vezetője MAMI.
  - *Dr. Ádám Edit*, radiológus szakorvos – Móra-Vital Kft.
- 2014:**
- *Hegedűs Ferenc*, nyugdíjas költő.
- 2015:**
- *Ónozó Istvánné*, pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
  - *Masa Andrea*, védőnő.
- 2016:**
- *Szűcs Katalin*, igazgató helyettes - Móra Ferenc Általános Iskola.
  - *Dobiné Farkas Jácinta*, zenepedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- 2017:**
- *Körmöncziné Polyák Rozália*, óvodapedagógus - Napköziotthonos Óvoda.
- 2018:**
- *Porkolábné Papp Zsuzsanna*, pedagógus.
  - *Kálmán Istvánné*, konyhai munkatárs - Móra Ferenc Általános Iskola.
- 2019:**
- *Császárné Papp Mária*, főkönyvelő - 3A takarékszövetkezet.
  - *Papp Lajos*, műszaki munkatárs - Móra Ferenc Általános Iskola.
  - *Csonka Lajosné*, konyhai munkatárs - Móra Ferenc Általános Iskola.
  - *Módra Istvánné*, óvodapedagógus - Napköziotthonos Óvoda.
- 2020:**
- *Bóka Istvánné*, nyugalmazott pedagógus.
  - *Talmácsi István*, Mórahalom város főépítésze.

Mórahalmom Város Képviselő-testületének Elismerése

Egy olyan intenzív és folyamatos fejlődési spirálban lévő város esetében, mint Mórahalmom, kifejezetten jelentős azon személyeknek az érdeme, akik ezt az impozáns fejlődést érdemileg elősegítik. Ezen személyek értékes munkájának megköszönése jegyében a mórahalmi Képviselő-testület a huzamosabb időn át – azaz legalább 5 éven keresztül – végzett kiemelkedő közszolgálati tevékenységért a *Mórahalmom Város Képviselő-testületének Elismerése* elnevezésű díszoklevél kitüntetését alapította meg. Ugyanakkor, fontos megjegyezni, hogy a Képviselő-testület az eltelt időtől függetlenül is elismerő díszoklevelet adományozhat annak, aki a közszolgálat keretében olyan kiemelkedő munkát végzett vagy alkotást hozott létre, amely jelentősen segítette elő a város anyagi és szellemi értékeinek a gyarapítását. Ezen szempontok értelmében a következő személyek részesülhettek a díszoklevélben:

1998:

- ***Szűcs Julianna***, könyvtárvezető - Tóth Menyhért Városi Könyvtár.
- ***Kapovits Endre***, tanító - Móra Ferenc Általános Iskola.
- ***Martyin Lászlóné***, pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.

2000:

- ***Balog László*** kabinetvezető, közszolgálati tisztviselő - Mórahalmi Polgármesteri Hivatal.

2001:

- ***Árva Béláné***, osztályvezető közszolgálati tisztviselő - Mórahalmi Polgármesteri Hivatal.

2002:

- ***Nacsa Jánosné***, közszolgálati tisztviselő - Mórahalmi Polgármesteri Hivatal.
- ***Malmosné Borsi Edit***, pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.

2003:

- ***Dr. Szántó Mária***, jegyző - Mórahalmi Polgármesteri Hivatal.

2003:

- ***Szél Iona***, közszolgálati tisztviselő - Mórahalmi Polgármesteri Hivatal.

2004:

- ***Porkoláb Mihály***, pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.

2005:

- ***Ördögné Gárgyán Mária***, pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- ***Makra István***, pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- ***Csonka Attiláné***, pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- ***Szabó Lászlóné***, közszolgálati tisztviselő - Mórahalmi Polgármesteri Hivatal.
- ***Szűcs Sándorné***, köztisztviselő - Mórahalmi Polgármesteri Hivatal.

2008:

- ***Gyuris Péterné***, iskolaigazgató - Móra Ferenc Általános Iskola.
- ***Porkoláb Mihály***, pedagógus igazgatóhelyettes - Móra Ferenc Általános Iskola.

2008:

- *Murányi Gabriella*, pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.

2009:

- *Kosztju Gyuláné*, óvodapedagógus intézményvezető - Napköziotthonos Óvoda.
- *Szűcs Gáborné*, gondozónő - Gondozási Központ.
- *Gárgyán Jánosné*, gondozónő - Gondozási Központ.
- *Dr. Varga-Nagy Szilvia*, aljegyző - Mórahalmi Polgármesteri Hivatal.

2010:

- *Makráné Ábrahám Gizella*, pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- *Szabó Lászlóné*, közszolgálati tisztviselő - Mórahalmi Polgármesteri Hivatal.

2014:

- *Kecskésné Drinóczky Zsuzsanna*, pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.

2014:

- *Szűcs Józsefné*, óvodapedagógus - Napköziotthonos Óvoda.

2016:

- *Balogh Zoltán Lajosné*, közalkalmazott - Idősek Otthona Mórahalom.
- *Csipak Andrásné*, közszolgálati tisztviselő - Mórahalmi Polgármesteri Hivatal.
- *Somogyi Jánosné*, közszolgálati tisztviselő - Mórahalmi Polgármesteri Hivatal.

2017:

- *Kazi Mária*, igazgató - Móra Ferenc Általános Iskola.

2018:

- *Makra István*, igazgató helyettes - Móra Ferenc Általános Iskola.

2019:

- *Császár Antalné*, közalkalmazott - Csongrád Megyei Napsugár Otthon Mórahalmi Idősek Otthona.

Mórahalom Város Köszönete

Ebben a nívós elismerésben azon természetes személyek, szervezetek, jogi személyek, egyházi jogi személyek és jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok, illetve szövetkezetek részesülhetnek, akik és amelyek huzamosabb időn át végeztek kiemelkedő közéleti tevékenységet. Munkásságukkal gyarapították a város anyagi, gazdasági, kulturális, művészeti és szellemi értékeit. Ehhez kapcsolódóan segítették a város társadalmi,- gazdasági,- sport-és közéletének fellendítését, az infrastrukturális fejlesztését, valamint a szociális és egészségügyi ágazat területen példaértékű munkát végeztek. Ezen kritériumok értelmében, a *Mórahalom Város Köszönete* elismerésben részesültek a következő személyek és szervezetek:

2002:

- **Gyulay Endre**, szeged-csanádi püspök - A Római Katolikus Egyházközség Csanád Püspöki Hatóságának képviselőjében.
- **Basa Zoltán**, igazgató - Csongrád Megyei Közútkezelő Kht. képviselőjében.
- **Dr. Rigó Mihály**, főmérnök - Csongrád Megyei Közútkezelő Kht.

2003:

- **Balogh László**, országgyűlési képviselő.
- **Tasnádi Gábor**, hivatalvezető - Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Csongrád megyei Hivatala.

2003:

A Térségi Közösségi és Rendezvényház sikeres megvalósítása okán:

- **Palánkai Tibor**, Ybl Miklós-díjas építész.
- **Balog László**, kabinetvezető - Mórahalmi Polgármesteri Hivatal.
- **Magyar Istvánné**, népművelő.
- **Talmácsi István**, városi főépítész.
- **Papp Imre**, építészmérnök.

2004:

- **dr. Vladiszavlyev András**, igazgató - Csongrád Megyei Munkaügyi Központ képviselőjében.
- **Gulkai Márta**, kirendeltségvezető - Csongrád Megyei Munkaügyi Központ Mórahalmi Kirendeltsége képviselőjében.

2006:

A Mórahalmi Parasztkórus fennállásának 35. évfordulója alkalmából, a kórus alapító és aktív tagjai:

- **Mócsán Mária Zita**, karvezető.
- **Bitófalvi Jánosné** - Mórahalom, Szegedi u. 43. szám alatti lakos.
- **Dobó Vincéné** - Mórahalom, Tömörkény u. 12. szám alatti lakos.
- **Fazekas Kádár Imre** - Mórahalom, Béke u. 40. szám alatti lakos.
- **Masáné Lékó Ilona** - Mórahalom, Juhász Gy. u. 1/A szám alatti lakos.
- **Szell Dezsőné** - Mórahalom, Petőfi S. u. 59. szám alatti lakos.

Az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Szegedi-, Mórahalmi-, Kisteleki Városi Intézete képviselőjében:

- **Dr. Kiss Edit** - városi tisztifőorvos.

2006:

A VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság Képviselésében:

- **Csanádi Ágnes**, vezérigazgató.
- **Galovicz Mihály**, programengedélyező ügyvezető.
- **Kalapáti Magdolna**, irodavezető.
- **Szűts László**, irodavezető helyettes.

Testvérvárosok polgármesterei:

- **Dr. Luca Mordini** - Pievepelago polgármestere.
- **Norberto Nardini** - Fiumalbo polgármestere.
- **Herold Frieder** - Chamerau polgármestere.
- **Gergely András** - Csíkszentmárton polgármestere.
- **Milinszky József** - Temerin polgármestere.

2008:

- **Homokháti Iskolaszövetség**
- **Török Tibor**, igazgató.
- **TexPack International Kft.**
- **Jacques Pithois**, a Délmagyarországi Áramszolgáltató Zrt. képviselésében.

2009:

- **Laczkó József**, ügyvezető igazgató - Bauszer Építő, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.
- **Kardos Sándor**, igazgató - Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség.
- **Dálnoky Zsóka**, rendező - A Mórahalmi Színtársulat képviselésében.

2011:

- **Dr. Lednitzky András**, hivatalvezető - Szegedi Tudományegyetem ÁOK Dékáni Hivatal.
- **Hevesi Jánosné**, postavezető - a Magyar Posta Zrt. Mórahalmi Posta képviselésében.

2012:

- **Nógrádi Tibor**, igazgató - Csongrád MLSZ Csongrád Megyei Igazgatósága.
- **Kondor Árpádné**, kirendeltség-vezető - Csongrád Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központ Mórahalmi Kirendeltsége.
- **Csongrád Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központ Mórahalmi Kirendeltségének Munkatársai.**

2014:

- **dr. Kozák Péter**, igazgató - Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság.
- **Némethy Tímea**, igazgató - Alsó-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség.

2016:

Mórahalom Városi Sportegyesület fennállásának 80. évfordulója alkalmából:

- **Nógrádi Tibor**, MLSZ Csongrád Megyei Igazgatóságának elnöke.
- **Bodroginé Bálványos Andrea**, Mórahalom VSE könyvelője.

2016:

- **Vaszkó Elek** - 6782 Mórahalom, Dózsa György utca 17. sz. alatti lakos.
- **Ambrus Béla** - 6782 Mórahalom, Köztársaság u. 13. sz. alatti lakos.

2016:

- **Dlusztus Imre** - egykori játékos, az MLSZ Csongrád Megyei Igazgatósága volt elnöke.
- **Dohány László** - Mórahalom VSE egykori elnök.
- **Németh Imre** - Mórahalom VSE támogató. 6782 Mórahalom, Széchenyi u. 5.szám alatti lakos.
- **Engi Károly János** - Mórahalom VSE támogató. 6782 Mórahalom, Egyenlőség u. 4. sz. alatti lakos.
- **Nemesi Pál** - Mórahalom VSE egykori elnök.
- **Bertha István** - Mórahalom VSE egykori edzője. 6782 Mórahalom, István király u. 2/A II./11 szám alatti lakos.
- **Busa István** - Mórahalom VSE egykori elnök. 6782 Mórahalom, Iskola u. 7. szám alatti lakos.
- **Kóródi Sándor Ferenc** - Mórahalom VSE egykori elnök 6782 Mórahalom, Zákányszéki út 44. sz. alatti lakos.
- **Szűcs Tibor** - Mórahalom VSE egykori elnök. 6782 Mórahalom, Munkás u. 5. szám alatti lakos.
- **Laczkó József** - Mórahalom VSE támogató.
- **Nagy Sándor** - Mórahalom VSE elnökségi tag.
- **Révész Gábor** - Mórahalom VSE elnök.

Posztumusz elismerésben részesült:

- **Tandari Szilveszter** - Mórahalom VSE elnök.
- **Bubori Károly** - Mórahalom VSE elnök.

2016:

- **Masa Szilveszter** - Mórahalom VSE elnök.
- **Börcsök József** - Mórahalom VSE elnök.
- **Szabó Attila Tibor** - Mórahalom VSE sportszakember.

2017:

- **Börcsök Imréné Vass Piroska**, csecsemő és kisgyermek gondozó – MAMI intézmény fenntartásának 25. éves jubileuma alkalmából.
- **Soós Sándor**, egykori elnök - Pillér Takarékszövetkezet.
- **Dr. Lukács János**, r. dandártábornok és rendőrségi főtanácsos.
- **Bányai Gábor**, országgyűlési képviselő.

2018:

- **Angyalné Kovács Anikó**, főigazgató - Szegedi Szakképzési Centrum.
- **Tóth József Attila**, ügyvezető - Nemzeti Közművek Áramhálózati Kft.
- **Hunkó József**, megyei igazgató - Magyar Közút NZrt. Csongrád Megyei Igazgatósága.

2019:

- **Makráné Ábrahám-Fúrús Gizella**, nyugalmazott pedagógus.

Mórahalom Városért Emlékplakett

A három fokozatba kategorizált dicsérő oklevél, illetve plakett annak célzatából született, hogy a huzamosabb időn át kiemelkedő közéleti tevékenységet folytató személyek munkássága méltó honorálást kapjon. Ezen tevékenységek olyan értéket képviselnek, amelyekkel a létrehozóik a város anyagi, gazdasági kulturális, művészeti és szellemi értékeit gyarapították. Továbbá segítették a város társadalmi,- gazdasági,- sport- és közéletének fellendítését, valamint az infrastrukturális fejlesztését, nem utolsósorban a szociális és egészségügyi ágazat területén példaértékű munkát végeztek.

Mórahalom városért Emlékplakett I. fokozat:

2002:

- **Kiss István**, igazgató - Térségi Vízmű-Üzemeltetési Intézmény.
- **Nagy József**, tanító - Kerek Általános Iskola.
- **Árnyas Rózsa**, tanító - Kerek Általános Iskola.

2003:

- **Dr. Forgács Erika**, házi gyermekorvos.
- **Dobó József**, ügyvezető igazgató - Móraép Nonprofit Kft.

2005:

- **Rácz József**, ügyvezető igazgató - Mórakert Zöldség-Gyümölcs Termelői Értékesítő Szövetkezet.
- **Oltványi Imréné**, családi gazdálkodó (Mórahalom, Jókai u. 12).

2008:

- **Sisler István**, elnök - Mórahalmi Önvédelmi Csoport Közalapítvány Kuratóriuma.

2010:

- **Mígh Dezső**, műszaki munkatárs - Móraép Nonprofit Kft. (Mórahalom, IV. körzet 131.).

2016:

- **Bozóki Imre**, tanyagondnok - Mórahalmi Gondozási Központ.

**Mórahalom városért Emlékplakett II.
fokozat:**

2001:

- *Balogh Zoltán*, műszaki munkatárs
- Móra Ferenc Általános Iskola.

2008:

- *Szűcs István*, elnök - Mórahalmi
Önvédelmi Csoport Közalapítvány
Kuratóriuma.

2015:

- *Duka Félix*, ügyvezető - Móránét
Nonprofit Kft.

2017:

- *Dr. Vághy Imre Richárd*,
családorvos.

Mórahalom városért Emlékplakett III. fokozat:

1998:

- *Tanács István*, elnök - Mórahalmi Önkéntes Tűzoltó Egyesület.
- *Kószó Zoltán*, futballjátékos – A Mórahalmi Szövetkezeti Sportkör játékosa.

1999:

- *Szűcs Imre*, tűzoltóparancsnok - Mórahalmi Önkéntes Tűzoltó Egyesület.
- *Masáné Lékó Ilona*, gyógyszerértári asszisztens.
- *Dr. Dézsi Csaba Árpád*, családorvos.

2000:

- *Babarczi János*, önkormányzati képviselő.

2001:

- *Babarczi Ferenc*, családi gazdálkodó.
- *Ótott Kovács Józsefné*, vezető - Napfény Nyugdíjas Klub.

2002:

- *Mucsiné Pakai Mária*, postavezető - Mórahalom Posta.

2004.:

- *Talmácsi István*, Mórahalom város főépítésze.

2008:

- *Árva Béla*, Ügyrendi Bizottság tagja.

2015:

- *Kószó Imréné*, vállalkozó (Mórahalom, Nyár u. 22.).
- *Mígh Józsefné*, vállalkozó (Mórahalom, Szegedi út 3.).
- *Mészáros József*, vállalkozó (Mórahalom, Kodály Zoltán u. 5.).

2016:

- *Kalmár Istvánné*, nyugalmazott pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.
- *Ördög Erzsébet*, nyugalmazott pedagógus - Móra Ferenc Általános Iskola.

2017:

- *Dr. Forgács Erika*, házi gyermekorvos.
- *Szűcsné dr. Fehér Éva*, családorvos.
- *Dr. Ördög András*, fogszakorvos.
- *Dr. Wenner Miklós*, fogszakorvos.

2018:

- *Németh István*, vállalkozó.

2019:

- *Vőneki János Mihályné*, körzetápoló.

Zárszó gyanánt: Megbecsülés és közösségépítés

Móráhalom fejlődése történelmi léptékben nézve és értelmezve, rövid idő alatt igen látványos módon haladt és halad előre. Ennek a progresszivitásnak elválaszthatatlan részét képezik azok az emberek, szervezetek és közösségek, amelyek nap mint nap a legjobb tudásuk szerint, elkötelezettséggel és elszántsággal törekednek arra, hogy a város egy-egy szeglete objektív és szubjektív, mikro és makro vonatkozásban is fejlődjön. A város történetében minden területen (pl. kultúra, oktatás, nevelés, zene, sport, egészségügy, településfejlesztés) találunk olyan úttörő személyeket, akik kiemelten jelentős munkát végeztek, akik valaminek az alapját tették le, vagy arra építkeztek, s egy újabb szintre emelték a saját területükön elérhető eredményességet. Ezek az emberek a városnak olyan kiemelt értéket adtak, amelyet elismerni és honorálni szükséges. A település vezetése tisztában lévén ezen erkölcsi természetű feladat fontosságával, az évek során többféle kategóriájú és típusú díjazást alkotott meg, amelyekkel az azokra érdemes emberek munkásságát igyekeznek megköszönni. A díjazások a helyi értékrend szellemiségében fogantak s a helyi társadalom összetartozásának érzését és identitásának mélyítését hivatottak elősegíteni.

Szakirodalom és könyvajánló Mórahalom városával kapcsolatban

(A teljesség igénye nélkül):

- Badar Zsófia: *A Szent Erzsébet Gyógyfürdő szaunavilágának fejlesztése és működésének értékelése*. Szakdolgozat. Budapesti Kommunikáció és Üzleti Főiskola, 2013. Online: https://www.morahalom.hu/msite/200/szakdolgozatok/Badar_Zsofia.pdf
- Battancs Erika: *Mórahalmon élők közbiztonságának növelése*. Kriminológiai Közlemények 67. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2010.
- Berta Gyuláné és Széll Ilona (szerk.): *Mórahalom Városi Sportegyesület. 80 éve együtt*. Jubileumi kiadvány, Mórahalom, 2016.
- Bóka Zita: *Mórahalom kialakulása és a mezőgazdasági átszervezési kísérletek gondjai (1950-1994)*. Belvedere, III. 5. évfolyam 6. szám.
- Fodor István: *Zenével egy életen át – Ördögh Imre öröksége*. Szeged-Mórahalom, 2019.
- Fodor István: *Képi források – Ördögh Imre hagyatéka*. Szeged-Mórahalom, 2019.
- Juhász Antal (szerk.): *Mórahalom: A település földje és népe*. Mórahalom Város Önkormányzata, Mórahalom, 1992: Online: https://web.morahalom.hu/sajto/a_telepules_foldje_es_nepe/heraldicart.uw.hu/Morahalom/index.html
- Juhász Antal: *Életmód és művelődés a mórahalmi tanyákon 1968-ban*. Forrás folyóirat 48. évf. 12. sz., 2016: 90-101. old.
- Kis Krisztián és Förgeteg Livia: *A Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő helyi gazdaságfejlesztési szerepének értékelése*. Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok. 2017, XII. évfolyam, 1-2. szám: 9-41. old. Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/84774847.pdf>
- Kovács-Tanács Istvánné: *KAPOCS Népfőiskola, Mórahalom*. In: Szín. 23. évf. 1. sz., 2018. április: 74-81. old. Online: http://epa.oszk.hu/01300/01306/00150/pdf/EPA01306_szin_2018_1_74-81.pdf
- Maczka Sándorné: *A Tóth Menyhért Városi Könyvtár története*. Szakdolgozat kézirat, 1995.
- Magyar Istvánné: *Mórahalmi Kalendárium 1999*. Mórahalom, Közösségi Ház, 1999.
- Magyar Istvánné: *Mórahalmi Krónika 2000*. Mórahalom, Közösségi Ház, 2000.
- Magyar Istvánné: *Mórahalmi Krónika 3. 2001-2002*. Mórahalom, Közösségi Ház, 2003.
- Magyar Istvánné és Duka Félix (szerk.): *Mórahalom – Emlékképek a 25 éves város életéből*. Szeged, Mihazánk Kft, 2014.
- Marosi Tibor és Bitófalvi Dóra: *Vendég elégedettség mérés a mórahalmi Thermál Panzióban*. Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok. 2014, IX. évfolyam 1-2.

szám, 102-110. old. Online: http://acta.bibl.u-szeged.hu/32891/1/jelenkori_009_001_002_102-110.pdf

- Martyin Zita és Boross Lajos: *A turizmus szerepe Mórahalom fejlődésében*. In: Közép-európai közlemények, 2012, 5 évf. 2. szám: 145-158. old. Online: <http://acta.bibl.u-szeged.hu/29958/>
- Martyin Zita: A turizmusfejlesztés hatása a településre Mórahalom példáján. Előadás, Szombathely, Savaria Urbanisztikai Nyári Egyetem, 2014.07.03. Online: <https://docplayer.hu/1126681-A-turizmusfejlesztes-hatasa-a-telepulesre-morahalom-peldajan.html>
- Martyin Zita: *A dynamically developing Hungarian spa town: Mórahalom*. European Journal of Geography. 2015, 6. évfolyam 1. szám: 37-50. old.
- Márton Gábor: *A mórachalmi római katolikus templom története*. 1-10. része a Mórachalmi Körkép számaiban. Vonatkozó templomtörténeti tanulmány: <https://moratar.morahalom.hu/dokumentumok/templomtortenet.pdf>
- Márton Gábor és Szécsi Imre: *A mórachalmi temetők múltja és jelene*. Mórahalom, 2012. Online: http://morahalomplebania.hu/docs/A_morachalmi_temetok_multja_es_jelene_tanulmany.pdf
- Márton Gábor (szerk.): *Szent László király oltalma alatt: A mórachalmi római katolikus templom és egyházközség története*. Mórahalom, Szent László Király Plébánia. Harmadik, javított és bővített kiadás, 2017.
- Milánkovich Gábor: *Mórahalom és a Mórakert szövetkezet. Endogén fejlődési modell a Homokhátságban*. Budapesti Corvinus Egyetem, GTK, Környezetgazdaságtani és Technológiai tanszék, MA dolgozat, 2012.
- Szécsy György: *Képek Mórahalom múltjából és jelenéből*. Mórachalmi Tanács. Mórahalom, 1967.
- Tömörkény István: *Ásatásokról a Kenyérváró dombon*. Archaeologiai Értesítő, 1903, 23. kötet: 377-378. old. Budapest, MTA. Online: http://real-j.mtak.hu/330/1/ARCHERT_1903_uf_023.pdf
- Vízhányó Fanni: *Mórahalom, a fejlődő kisváros vizsgálata és jövőbeni lehetőségei*. Szakdolgozat. SZIE, Tájépítészeti és Településtervezési Kar, Településépítészeti Tanszék, Településüzemeltető szakirány. Budapest [év nincs]. Online: https://www.morahalom.hu/msite/200/szakdolgozat_vizhanyo-fanni.pdf